£1.12 Aldus 1521

5/-

Henry Marden

1834

L·APVLEII Metamorphoseos, siue lusus Asini libri XI·
Floridorū IIII·De Deo Socratis I·De Philosophia I·
Asclepius Trismegisti Dialogus eodē Apuleio iterprete·
Eiusdem Apuleij liber de Dogmatis Platonicis.
Eiusdē liber de Mundo, [illegible] ex parte ex lib·Ari
stotelis eiusdē argumenti [illegible] latinum traduxit· hic sa-
nè liber mutilatus ante nostram impressionem circun-
ferebatur. cum nos fidem antiquissimi codicis secuti re-
stituimus. multos aūt, & quidē insigneis errores com[illegible]
sit Apuleius in uertendo hoc libro, quos omneis indica
uit Petrus Alcyonius græca, & latina literatura præ-
stantissimus, & philosophus clarissimus cum librum
illum latinitate donaret. Apologiæ II.
Isagogicus liber Platonicæ philosophiæ per Alcinoū philo
sophum, græce impressus. nam maluimus hunc græ-
cum imprimere, quàm latinum. cum inepta tralatio-
ne cuiusdam Episcopi Tropiensis barbarus esset.

AL DVS

CARMINA ANTIQVA IN APVLEIVM MAGVM.

Καὶ νοθῆς ἄφθεγκτα λατινίδος ὄργια μούσης

Ἄζετο παπταίνων ἀπυλήϊος. ὅν τινα μύστην,

Αὐσονὶς ἀῤῥήτου σοφίης ἀνεθρέψατο σειρήν.

1 Jul: 2½ baiocchi.
L. Alpulci flo. scrip.

FRANCISCVS ASVLANVS FRANCISCO RVBRIO FRANCISCI GALLIARVM REGIS VENETIIS LEGATO, S. P. D.

PERFECTVM Oratorē, summūq; eloquētiæ magistrū iudicauit M. Tullius eū esse, q̄ eleganter posset pua summisse, modica tempate, magna grauiter dicere. qua q̄dē laude in primis floruisse uideo illū ipsum M. Tulliū, C. Cæsarē, Q. Hortensiū, et paucos quosdā illorū tem porū Oratores. Sed postq̄ oīa dn̄atu unius teneri cœpe runt, prisci illi Romani nō aliter uerū eloquētiæ decus amitti uiderūt, q̄ libertatis ius & publicæ salutis curā. ita ut siqn̄ auditus fuit Orator, q̄ splēdide, ac ornate dixisset, is magis uisus sit in optimo dicendi gn̄e elaborasse, ut gratiā Principis aucuparetur, q̄ ut causæ suscæptæ satisfaceret, aut aliquē ex eloquētia fructum pape ret. Scitū. n. ē Tyrānos Poëtis semp̄ studuisse, hoc est uo luptati. Poëtæ. n. oīa ad uoluptatem referunt. hinc factum existimo, ut à principatu Augusti usq; ad Traiani tp̄a maior Poëtarū copia exstiterit, q̄ multa añ secula. Floruerūt tñ Oratores nōnulli post diuinos illos, quos su pra dixi, oratores, & ij q̄dem grādiloq̄, ut ita dicam, et ampla sn̄iarū grauitate, nūerosáq; oratiōe utētes, q̄ ijdē ēt uehemētes, copiosiq;, et ad p̄mouēdos, et conuertendos aīos plus nimio īstructi et pati fuerūt. Sed in tantis uir tutib. carere uisi sunt latini sermonis puritate, & candore, quo maxīe præstitisse ueteres oratores uidemus. atq; in sup̄iore numero reponēdos existimo Senecā, Pliniū, Cæciliū, Fabiū. Horū aūt ætati successerunt nonnulli, qui corruptum quoddam latinitatis genus inuexerunt,

cuius author, & princeps Apuleius fuit Madauræ ortus, uir excellēti ingenio, et potius ad multa uersanda, quàm ad percipienda aptus. nam Platonicæ philosophiæ decreta perplexe tradidit. id quod colligere possumus ex multis eius libris. & quæ ex Aristotele literis prodidit, nō usquequaq; Peripateticā disciplinā sapiunt. declarat hoc cōmentarius quē de Mūdo scripsit, ubi magnopē ab Aristotele aberrat, cū aliqd paulo abstrusius apud eum philosophū latine reddēdū ē. quæ qdē uitia prius oium Petrus Alcyonius hō et græcis, et latinis literis doctissimus deprehēdit, et ī īterpretatiōe libri Aristotelis eiusdē argumēti īdicauit. Nos tn̄ oīa eiusdē Apulei opera, quot quot hēre potuimus, accuratius castigata q̄ unq̄ fuerit, ipri mēda curauimus, atq; sub tuo noīe edidimus Frācisce ornatissime, quē et testimōio illius ipsius Alcyonij, q ob clariss. tuas uirtutes te unice obseruat, et cōi oium iudicio nouimus ī oī literarū gn̄e ī pris excellere. qua qdē laude celeberrius ēt olī fuisti ī Gymnasijs Taurinatī, Ticinēsi, et Patauio, et multis legatiōib. Eluetia, Germanica, Pōtificia, et hac deniq; Veneta, ī qua maxime hæc præclara literarū ornamēta cōiūxisti cū oīb. uirtutib. q̄ populari gloria decorari solēt. nō solū. n. docti oēs īcredibilē tuā rerū oium diuinarū hūanarūq; cognitionē prædicāt, uerū ēt Senatus ampliss. te de bello ac pace disserētē cotidie admiratur. ac ppea ciuitas uniuersa noīs tui gloriā augeri optat, nec desistit te ijs laudib. proseq, quas tāto tuo īgenio, tātoq; tuæ uitæ splēdori, tātæq; liberalitati deberi ītelligit. Qui ēt se ipsam à te magis honestari arbitratur, q̄ Mediolanēses, et Parisiēses tuos, ppea qd̄ ī utriusq; urbis senatū cū multis senator allectus es, At Venetijs legatus solus missus es, solusq; Clariss. Regis personā sustines, et utriusq; Galliæ negotia sapientissime procuras. Vale.

L. APVLEII MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI IN METAMORPHΩSIN SVAM, SIVE LVSVM ASINI PRAEFATIO.

T ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepido susurro permulceã.
Modo si papyrum ægyptiã tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere. figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas, ut mireris, hic exordior.

Quis ille, paucis accipe. Hymettos Attica, et Isthmos Ephiræa, & Tænaros Spartiaca, glebæ felices, æternum libris felicioribus creditæ, mea uetus prosapia est. Ibi inq̃ in Athide, primis pueritiæ stipendijs merui. Mox in urbe Latia aduena, studiorum Quiritium, indigenam sermonem, erumnali labore, nullo magistro præeunte aggressus, excolui. En ecce præfamur ueniam, siquid exotici ac forensis sermonis rudis locutor offendero. Iam hæc quidem ipsa uocis immutatio, desultoriæ scientiæ stilo, quem accessimus, respondet. Fabulam græcanicam incipimus, lector intende, lætaberis.

hessaliā(nā & illic originis maternæ no-
t strae fundamēta à Plutarcho illo inclyto, ac
mox Sexto philosopho nepote eius prodita,
gloriā nobis faciūt)eā Thessaliā ex negotio petebā,
Postq̄ ardua montiū, & lubrica uallium, & roscida
cespitum, & glebosa camporum emersi, me equo indi
gena peralbo uehens, iam eo quoq; admodum fesso, ut
etiam fatigationem sedentariam incessus uegetatione
discuterem, in pedes desilio, equi sudorem & frontem
curiose extrico, aures remulceo, frenos detraho, in gra
dum lenem sensim proueho, quoad lassitudinis incom
modum alui solitum ac naturale præsidiū eliquaret.
Ac dum is ientaculum ambulatorium, prataq; præ-
terit, ore in latus detorto pronus allectat, duobus comi
tum, qui forte paulum processerant, tertium me facio,
& dum ausculto, quid sermonis agitaretur, alter ex-
orto cachinno, parce inquit in uerba ista, hæc tam ab
surda, tamq; immania mentiendo. Isto accepto sititor
alioquin nouitatis, immo uero inq̄ impertite sermo-
ne, non quidem curiosum, sed qui uelim scire uel cun
cta, uel certe plurima, simul iugi, qđ insurgimus aspe
ritudinem fabularum lepida iucunditas leuigabit.
At ille qui cœperat, ne inquit istud mendacium tam
uerum est, q̄ si qui uelit dicere, magico susurramine am
nes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos ina-
nimes expirare, solem inhiberi, lunam despumari, stel
las euelli, diem tolli, noctem teneri. Tunc ego in uer-
ba fidentior, heus tu inq̄, qui sermonem iecerás prio-
rem, ne pigeat te uel tedeat reliqua prætexere, & ad
alium. Tu uero crassis auribus. & obstinato corde re

ſpuis, quæ forſitan uere perhibeantur, minus hercule calles prauiſſimis opinionibus ea putari mēdacia, quæ uel auditu noua, uel uiſu rudia, uel certe ſupra captū cogitationis ardua, uideantur, quæ ſi paulo accuratius exploraris, nonmodo compertu euidentia, uerumetiā factu facilia ſenties. Ego deniq; ueſpera, dum polentæ caſeatæ mordico ſecurius offulam grandiorem, in cōuiuas æmulos contruncare geſtio, mollicie cibi glutino ſi faucibus inhærentis, & ima gula ſpiritus detinentis, minimominus interij. Et tamen Athenis proximo, & ante poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorē aſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe, ac mox eundem inuitamento exiguæ ſtipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium in ima uiſcera condidiſſe, & ecce ponè lanceæ ferrū, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in molliciem decorus inſurgit, in'q; flexibus tortuoſis, eneruam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus, admiratione, diceres dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum, lubricis amplexibus inhærere. Sed iam cedo tu ſodes, qui cœperas fabulam, remetire. Ego tibi ſolus hac pro iſto credam, & quod ingreſſui primum fuerit ſtabulum prandio participabo. Hac tibi merces poſita eſt. At ille iſtud quidem qđ polliceris, æqui boniq; facio. Verum quod inchoaueram, porro exordiar. Sed tibi prius deierabo ſolemiſtū uidentem deum, me uera comperta memorare, ne & uos ulterius dubitetis, ſi Theſſalicam proximam ciuitatem perueneritis, quod ibidem paſſim per ora popu-

li sermo iactetur, quae palàm gesta sunt. Sed ut prius noritis, qui sim, & cuiatis, quo quaestum nunc eam, audite. Aeginensis quidem sum aethnaeo melle uel caseo & huiuscemodi cauponarum mercibus, per Thessaliam, Aetoliam, Boeotiam ultro citro discurrens. Comperto itaq; hypatae, quae ciuitas cunctae Thessaliae antepollet, esset caseum recentem, & sciti saporis, admodum commodo precio distrahi, festinus adcucurri, id omne praestinaturus. Sed, ut fieri assolet, sinistro pede profectum me spes compendij frustrata est. Omne.n. pridie Lupus negociator magnarius coemerat. Ego igitur inefficaci celeritate fatigatus, commodum uespera oriente ad balneas processeram. Ecce Socratem, contubernalem meum conspicio, humi sedebat, scissili palliastro semiamictus, penè alius lurore ac misera macie deformatus, qualia solent fortunae deterrima, stipes in triuijs erogare. Hunc talem quanquam necessarium et summe agnitum, tamen dubia mente proprius accessi. Hem inquam mi Socrates quid istud? quae facies? quod flagitium? At uero domi tuae iam defletus & conclamatus es, liberis tuis tutores iuridici prouincialis decreto dati, uxor praesolutis feralibus officijs, luctu & moerore diutino deformata, diffletis penè ad extremam captiuitatem oculis suis, domus infortunium, nouarũ nuptiarum gaudijs, à suis sibi parentibus hylarare compellitur. At tu hic laruale simulachrum, cum summo dedecore nostro uiseris. Aristomene, inquit, ne tu fortunarum lubricas ambages & instabiles incursiones, & reciprocas uicissitudines ignoras? & cum dicto sutili centuculo faciem suam iam dudum punicam

quali assolent fortunae deterrimae (deterrima sese)

tem præ pudore obtexit, ita ut ab umbilico pubentenus cætera corporis renudaret. Nec deniq; perpessus ego tam miserum ærumnæ spectaculum, iniecta manu, ut adsurgat, enitor. At ille, ut erat capite uelato, sine sine inquit, fruatur diutius trophæo fortuna, quod fixit ipsa, efficæ, sequatur. Et simul unam ex duabus laciniijs meis exuo, eumq; propere uestio. Dicam, an ne contego? & ilico lauacro trado, quod unctui, quod tersui, ipse præministro, sordium enormem eluuiem operose effrico. Probe curato, ad hospitium, lassus ipse, fatigatum ægerrime sustinens perduco, lectulo refoueo, cibo satio, poculo mitigo, fabulis permulceo. Iam ad lubentia procliuis est sermonis & ioci, & scitum est cauillum, iam dicacitas tinnula, cum ille imo de pectore cruciabile suspiriū ducens, dextra seruiente, frō tem replaudens, me miserum infit, qui dum uoluptatem gladiatorum spectaculi satis famigerabilis consector, in has ærumnas incidi. Nam, ut scis optime, secundum quæstum Macedonia profectus, dum mense decimo ibidem attentus numatior reuertor, modico priusquam Larissam accederem, per transitum spectaculum obiturus, in quadam auia & laciniosa conualle à uastissimus latronibus obsessus, atq; omnibus priuatus, tandem euado, & utpote ultime adfectus, ad quandam cauponam Meroen anum, sed admodum scitulam, deuorto, eiq; causas & peregrinationis diuturnæ, & domuitionis anxiæ, & spoliationis diurnæ aperio. Et dum misere refero, quæ memini, illa me quàm humane tractare adorta, cœnæ gratæ atq; gratuitæ, ac mox urigine percita cubili suo

sauciē... ferienté Au. i.

applicat. Et statim miser, ut cum illa acquieui, ab unico congressu annosam ac pestilentem contraho, & ipsas etiam lacinias, quas boni latrones contegendo mihi concesserant, in eam contuli, operulas etiam quas adhuc uegetus, saccariam faciens merebā. Quod me ad istam faciē, q̃ pauloante uidisti, bona uxor & mala fortuna perduxit. Pol quidē tu dignus inquam es extrema sustinere, siquid est tamen nouissimo extremius, qui uoluptatem uenereā & scortum scorteum lari & liberis prætulisti. At ille digitum à pollice proximum ori suo admouēs & in stuporē attonitus, tace, tace, inquit, & circūspiciēs tutamēta sermonis, parce, inqt, in fœminā diuinā, ne q̃ tibi lingua intemperante noxam contrahas. Ain tandem inquam potens illa, & regina caupona, qd mulieris est? Saga inqt & diuinipotens cœlū deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infimare, sydera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Oro te inquam, oro te inquam, auleum tragicum dimoueto, & siparium scænicum complicato, & cedo uerbis communibus. Vis inquit unum uel alterum, immo plurima eius audire facta? nam ut se ament efflictim, nonmodo incolæ, uerum etiam Indi, uel Aethiopes utrique, uel ipsi Antichthones, folia sunt artis, & nugæ meræ, sed quod in conspectu plurium perpetrauit audi. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia, captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat, ut illi quoq; simile, q̃ Venerem habuit in aliam, proueni

ret. Cauponem quoq;, uicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam, & nunc senex ille dolium innatans uini sui, aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, q aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit, & nunc aries ille causas agi. Eadem, amatoris sui uxorem, q in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorum onera misella illa, uelut elephantum paritura, distenditur. Quæ cum subinde, ac multi nocerentur, publicitus indignatio percrebruit, statutum'que est, ut in eam die altera seuerissime saxorum iaculationibus uindicaretur. Quod consilium uirtutibus cantionum anteuertit, & ut illa Medea unius dieculæ à Greonte impetratis inducijs, totam eius domum, filiamque cum ipso sene, flammis coronalibus deusserat, sic hæc deuotionibus sepulchralibus in scrobem procuratis, ut mihi temulenta narrauit, proxime cunctos, ut in suis sibi domibus tanta numinum uiolentia clausit, ut toto biduo, non claustra perfringi, non fores euelli, non denique parietes ipsi quiuerint perforari, quoad mutua hortatione consone clamitarent, quam sanctissime deierantes, sese neque ei manus admolituros, & si qui aliud cogitarint, salutare laturos subsidium, & sic illa propitiata, totam ciuitatem absoluit. At uero cœtus illius authorem nocte intempesta cum tota domo, idest parietibus & ipso solo, & omni fundamento, ut erat clau-

ſa, ad centeſſimum lapidem in aliam ciuitatem, ſummo uertice montis exaſperati ſitam, & ob id ad aquas ſterilem tranſtulit. Et quoniam denſa inhabitantium ædificia locum nouo hoſpiti non dabant, ante portam proiecta domo diſcedit. Mira inquam, nec minus ſæua mi Socrates memoras. Deniq; mihi quoque non paruam incuſſiſti ſolicitudinem, immo uero formidinem, iniecto non ſcrupulo, ſed lãncea, ne quo numinis miniſterio ſimiliter uſa ſermones iſtos noſtros anus illa cognoſcat. Itaque maturius quieti nos reponamus, & ſomno leuata laſſitudine noctis, ante lucem aufugiamus iſtinc quam putas longiſſime. Hæc adhuc me ſuadente, inſolita uinolentia, ac diuturna fatigatione pertentatus bonus Socrates iam ſopitus ſtertebat altius. Ego uero aducta fore, peſſuliſque firmatis, grabattulo etiam ponè cardines ſuppoſito, & probe adgeſto, ſuper eum me recipio. Ac primum præ metu aliquantiſper uigilo, dein circa tertiam fermè uigiliam paululum conniueo. Commodum quieueram, & repente impulſu maiore, quam ut latrones crederes, ianuæ reſerantur, immo uero fractis & euulſis funditus cardinibus proſternuntur. Grabattus alioqui breuiculus, & uno pede mutilus ac putris, impetus tanti uiolentia proſternitur, me quoque euolutum, & excuſſum humi recidens in inuerſum cooperit ac tegit. Tunc ego ſenſi naturaliter quoſdam affectus in contrarium prouenire. Nam ut lachrymæ ſæpicule de gaudio prodeunt, ita & in illo nimio pauore, riſum nequiui conti-

nere, de Aristomene testudo factus. Ac dum infimum deiectus obliquo aspectu, quid rei sit, grabattuli solertia munitus opperior, uideo mulieres duas altioris ætatis. Lucernam lucidam gerebat una, spongiam & nudum gladium altera. Hoc habitu Socratem bene quietum circunstetere. Infit illa cum gladio, hic est soror Panthia, charus Endromion, hic catamitus meus, qui diebus ac noctibus illusit ætatulam meam, hic qui meis amoribus subterhabitis, non solum me diffamat probris, uerum fugam instruit. At ego scilicet Vlyxi astu deserta sum, & Calypsonis æternam solitudinem flebo, & porrecta dextera, meq́; Panthiæ suæ demonstrato, at hic inquit bonus consiliator Aristomenes, qui fugæ huius author fuit, & nunc morti proximus, iam humi prostratus grabattulo succubans iacet, & hæc omnia conspexit, impune se relaturum meas contumelias putat, faxo eum sero, immo uero iam nunc, ut & præcedentis dicacitatis, & instantis curiositatis pœniteat. Hæc ego ut accepi sudore frigido miser perfluo, tremore uiscera quatior, succussusq́; sum adeo, ut grabattulus etiam inquietus super dorsum meum palpitando saltaret. At bona Panthia quin igitur inquit soror hunc primum bacchatim discerpimus, uel membris eius destinatis, uirilia desecamus? Ad hæc Meroe (sic enim reapse nomen eius, quàm fabulis Socratis conuenire sentiebam) immo ait supersit hic saltem, qui miselli huius corpus, parua contumulet humo, & capite Socratis in alterum dimoto latus, per iugulum si-

nistrum, capul'otenus gladium totum ei demergit, & sanguinis eruptionem utterculo admoto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam. Hæc ego meis oculis aspexi. Nam etiam, nequid demutaret credo à uictimæ religione, immissa dextera per uulnus illud ad uiscera penitus, cor miseri contubernalis mei Meroe bona scrutata protulit, cum ille impetu teli præsecata gula uocem, immo stridorem incertum per uulnus effunderet, & spiritum rebuliret. Quod uulnus, qua maxime patebat, spongia effulciens Panthia, heus tu inquit spongia caue in mari nata, per flumen ne transeas. His æditis ab una remoto grabattulo, uaricus super faciem meam residentes, uesicam exonerant, quoad me urinæ spurcissimæ madore perluerent. Commodum limen euaserant, & fores ad pristinum statum integræ resurgunt, cardines ad foramina resident, postes ad repagula redeunt, ad claustra pessuli recurrunt. At ego ut eram etiam nunc humi proiectus inanimus, nudus, & frigidus, & lotio perlitus, quasi recens utero matris æditus, immo uero semimortuus, uerumetiam ipse mihi superuiuens, & posthumus, uel certe destinatæ iam cruci candidatus, quid inquam de me fiet, ubi iste iugulatus mane patuerit? Cui uidebor uerisimilia dicere, proferens uera, proclamares saltem suppetiatum, si resistere uir tantus mulieri nequibas, sub oculis tuis homo iugulatur, & siles? Cur autem te simile latrocinium non peremit? Cur sæua crudelitas, uel propter indicium sceleris arbitro peper-

ci? Ergo quoniam euasisti mortem, nũc illò redi. Hæc identidem mecum replicabam, & nox ibat in diem. Optimum itaque factu uisum est, anteluculo furtim euadere, & uiam licet trepido uestigio capessere, sumo sarcinulam meam, subdita claui pessulos reduco. At illæ probæ & fideles ianuæ, quæ sua sponte deseratæ nocte fuerant, uix tandem & ægerrime tunc clauis suæ crebra immissione patefiunt. Et heus tu inquam ubi es? ualuas stabuli absolue, antelucio uolo ire. Ianitor ponè stabuli hostium humi cubitans, & iam nunc semisomnus, quid tu, inquit, ignoras latronibus infestari uias? quid hoc noctis iter incipis? Hem, & si tu alicuius facinoris tibi conscius scilicet mori cupis, nos cucurbitæ caput non habemus, ut pro te moriamur, non longe inquam lux abest. Sed & præterea quid uiatori de summa pauperie latrones auferre possunt? An ignoras inepte, nudum nec à decem palestritis despoliari posse? Ad hæc ille marcidus & semisopitus, in alterum latus euolutus, unde autem inquit scio an conuectore illo tuo, cum quo sero deuerteras, iugulato, fugæ mandes præsidium? Illud horæ memini me terra dehiscente, ima tartara, inque his canem cerberum, prorsus esurientem mei prospexisse, ac recordabar profecto, bonam Meroen non misericordia iugulo meo pepercisse, sed sæuitia cruci me seruasse. In cubiculum itaque reuersus, de genere tumultuario mortis mecum deliberabam. Sed cum nullum aliud telum mortiferum fortuna, quàm solum mihi grabattulum subministraret. Iam iam grabat=

qui

tule inquam animo meo charissime, qui mecum tot ę-
rumnas exanclasti, conscius & arbiter quæ nocte
gesta sunt, quem solum in meo reatu testem innocen-
tiæ citare possum, tu mihi ad inferos festinanti, sub-
ministra telum salutare. Et cum dicto, restim, qua
erat intextus, aggredior expedire, ac tigillo, quod
fenestræ subditum altrinsecus prominebat, iniecta at
que obdita parte funiculi & altera firmiter in no-
dum coacta, ascenso grabattulo, ad exitium subli-
matus, & misso capite laqueum induo. Sed dum pe
de altero, fulcimentum, quo sustinebar, repello, ut
ponderis deductu restis ad ingluuiem adstricta spiri-
tus officia discluderet, repente putris alioqui & ue-
tus funis disrumpitur. Atque ego de alto recidens, So
cratem, nam iuxta me iacebat superruo, cumque
eo in terram deuoluor. Et ecce in ipso momento iani-
tor introrupit exerte clamitans. Vbi es tu, qui alta no
cte immodice festinabas, & nunc stratis inuolutus?
Ad hæc nescio, an casu nostro, an illius absono clamo
re, experrectus Socrates exurgit prior. Et næ inquit
merito stabularios hos omnes hospites detestantur.
Nam iste curiosus dum importune irrumpit, credo stu
dio rapiendi aliquid, clamore uasto, marcidus alio-
qui me altissimo somno excussit. Emergo lætus atq;
alacer, insperato gaudio perfusus, & ecce, ianitor fi-
delissime, comes & pater meus, & frater meus,
quem nocte ebrius occisum à me calumniabaris, &
cum dicto Socratem deosculabar amplexus. At ille odo
re alioqui spurcissimi humoris percussus, quo me lamiæ
illæ infecerant, uehementer aspernatur. Apagete
inquit

secutus fortunā seuerā, an sæuā uerius dixerim, miser incidit. Nā die quadā, cum frequentis populi circulo conseptus, coronæ circunstantium fata donaret, Cerdo quidam nomine negociator accessit eū, diem commodū peregrinationi cupiens, quē cū electum destinasset illi, iam deposita crumena, iā profusis numulis, iam dinumeratis centum denarijs, quos mercedem diuinationis auferret, ecce quidam de nobilibus adolescentulus à tergo adrepens eum lacinia prehēdit, et conuersis, amplexusq; exosculatur arctissime. At ille ubi primum consauiatus, eum iuxta se ut assideret effecit, attonitus & repentinæ uisionis stupore, & præsentis negocij, quod gerebat, oblitus, infit ad eum. Quam olim equidē exoptatus nobis aduenis? Respondit ad hæc ille alius commodum uespera oriente, sed uicissim tu quoq; frater mihi memora quemadmodum exinde, ut de Euboea insula festinus enauigasti, & maris & uiæ confeceris iter. Ad hæc Diophanes ille chaldæus egregius, mente uiduus, nec dum suus, hostes inquit, & omnes inimici nostri, tam diram, immo uero ulyxeam peregrinatinem incidant. Nam & nauis ipsa qua uehebamur, uarijs turbinibus procellarum quassata, utroq; regimine amisso, ægre ad ulterioris ripæ marginē detrusa, præcipitio demersa ē, et nos omnibus amissis, uix enatauimus, quodcunq; uel ignotorum miseratione, uel amicorum beneuolentia extraximus, id omne latrocinalis inuasit manus, quorum audaciæ repugnans etiam nomine Arisuatus unicus frater meus, sub istis oculis

miser iugulatus est. Hæc eo adhuc narrante mœsto, Cerdo ille negociator correptis numulis suis, quos diuinationis mercedi destinauerat, protinus aufugit. Ac dehinc, tunc demum Diophanes expergitus, sensit imprudentiæ suæ labem, cum etiam nos omnes circunsecus adstantes, in clarum cachinnũ uideret effusos. Sed tibi planè Luci domine, soli omnium chaldæus ille uera dixerit, sis'q; felix, et iter dexterũ pgas. Hæc Milone diutine sermocinãte tacitus ingemiscebam, mihi'q; non mediocriter succensebam, quod ultro inducta serie in opportunarum fabularum, partem bonam uesperæ, eius'q; gratissimum fructum amitterem, et tandem deniq; deuorato pudore, ad Milonem aio, ferat suam Diophanes ille fortunam & spolia populorum rursum conferat mari pariter ac terræ, mihi uero fatigationis hesternæ etiam nunc saucio, da ueniam, maturius concedam cubitum. Et cum dicto facesso, et cubiculũ meum cótendo, atq; illic deprehendo epularum dispositiones satis concinnas. Nam & pueris extra limen, credo ut arbitrio nocturni gannitus oblegarentur, humi quá procul distractum fuerat. grabatulum meum. Assistit mensula cœnæ totius honestas reliquias tolerans, & calices boni, iam infuso latice semipleni solam temperiem sustinentes, et lagena iuxta orificio sensim dehiscente patescens, facilis hauritu, prorsus gladiatoriæ Veneris antecœnia. Cómodũ cubuerá, et ecce Fotis mea iam domina cubitum reddita, iacta proximat rosæ serta, & rosa soluta in sinu tuberante, ac me pressim deosculato, & corollis re-

uincto, ac flore prosperso, arripit poculum, ac desuper aqua calida iniecta, porrigit, bibam, id'q; modicum priusquam totum exorberem, clementer inuadit. Ac relictū paululatim labellis minuens, me'q; respiciens sorbillat dulciter, sequens'q; et tertium inter nos uicissim & frequens alternat poculum. Cum ego iam uino madens, nec animo tantum, uerum in corpore ipso ad libidinē inquies alioquin, & petulans, etiam saucius paulisper inguinū sanè lacinia remota, impatientiam ueneris Fotidi meæ monstrans, miserere inquam, et subueni maturius. Nam ut uides, prælio quod nobis sine finali officio indixeras, iam proximante uehemēter intentus, ubi primam sagittam sæui cupidinis in ima præcordia mea delapsam excepi, arcum meum et ipse uigore tetendi, et oppido formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur, sed ut mihi morem plenius gesseris, ineffusum laxa crinem, et capillo fluente undanter ede complexus amabiles. Nec mora, cum omnibus illis cibarijs uasculis raptim remotis, lacinijs cunctis suis renudata, crinibus'q; dissolutis ad hylarem lasciuiam, in speciem Veneris, quæ marinos fluctus subit, pulchre reformata, paulisper etiam glabellam fœminal, uel rosea, palmula potius obumbrans de industria, quam tegens uerecunda præliare inquit, & fortiter præliare. Nec enim tibi cædam, nec terga uortam, comunus in aspectum, si uir es, dirige & grassare gnauiter, & occide moriturus, hodierna pugna non habet missionem. Hæc simul dicens, inscenso grabattulo, super me sensim residens,

ac crebra subsiliens, lubricisq; gestibus mobilem spinam quatiens pendulæ Veneris fructu me saciauit, usq; dum lassis animus, & marcidis artubus defatigati, simul ābo corruimus iter mutuos amplexus, animas anhelantes. His & huiusmodi colluctationibus adcōfinia lucis usq; peruigiles egimus, poculis interdum lassitudinem refouentes, & libidinē incitātes et uoluptatē integrātes. Ad cuius noctis exemplar simles adstruximus alias plusculas. Forte quadā die mecum magnopere Byrrhena cōtēdit, apud eā cœnulæ interessem et cum impendio excusarem, negauit ueniam. Ergò igitur Fotis erat adeunda, déq; nutu eius consilium, uelut auspicium petendum. Quæ quanquam inuita, quod à se unque latius digrederer, tamen comiter amatoriæ militiæ breuem commeatum indulsit. Sed heus tu inqt caue, regrediare, cœna maturius. Nam uesana factione nobilissimorū iuuenum pace publica infecta, passim trucidatos per medias plateas uidebis iacere. Nec præsidis auxilia longinqua leuare ciuitatem tanta clade possunt. Tibi uero fortunæ splēdor insidias, contemptus etiam peregrinationis poterit afferre, fac sine cura inquam sis Fotis mea. Nā præter quod epulis alienis uoluptates meas anteferrem, metum etiam istum tibi demam maturata regressione, nec tamen incomitatus ibo. Nam gladiolo solito cinctus altrinsecus, ipse salutis meæ præsidia gestabo. Sic paratus cœnæ me cōmitto. Frequēs ibi numerus epulonum, et ut pote apud primatem fœminā flos ipse ciuitatis, oppipares citro et ebore ni

tentes, lecti aureis uestibus intecti, ampli calices, uariæ quidem gratiæ, sed preciositatis unius. Hic uitrum fabre sigillatum, ibi cristallum impictum, argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & succinum mire cauatum in lapidem ut bibas, et qcquid fieri non potest, ibi est, diriuitores plusculi splẽdide amicti, fercula copiosa scitule subministrata, pueri calamistrati pulchre indusiati, gemmas formatas in pocula uini uetusti frequenter offerre. Iã illatis luminibus epularis sermo percrebuit. Iam risus adfluens, & ioci liberales, & cauillus hinc inde. Tum infit ad me Byrrhena, quam commode uersaris in nostra patria quod sciam templis et lauacris & cæteris operibus longe cunctas ciuitates antecellimus, utensilium præterea pollemus affatim, certa libertas ociosa & negociosa quidẽ aduueniente romana frequẽtia. Modesto uero hospiti qes uillatica, omniq; deniq; prouĩciæ uoluptarij secessus sumus. Ad hæc ego subijciẽs, uera memoras, nec usq̃ gẽtiũ magis me liberum, quam hic fuisse credidi. Sed oppido formido cæcas & ineuitabiles latebras magicæ disciplinæ. Nam ne mortuorum quidem sepulchra tuta dicũtur, sed et bustis et rogis reliquiæ quædam, & cadauerum præsegmina ad exitiabiles uiuentiũ fortunas petuntur. Et cantatrices anus in ipso momẽto coragij funeris perpeti celeritate alienã sepulturã anteuortũt. His meis addidit alius, immo uero istic nec uiuẽtibus qdẽ ullis parcitur, et nescio qs simile passus ore undiq; oĩfariã deformato trũcatus est. Inter hæc cõuiuiũ totũ ĩ licẽtiosis ca-

chinnis effunditur, omniumq́; ora et obtutus in unũ quempiam angulo secubantem conferũtur, qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabũdus, cum uellet exurgere, immo mi Telephron Byrrhena inquit, & subsiste paulisper, et more tuæ urbanitatis fabulã illam tuã remetire, ut et filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate. At ille tu quidem domina ait in officio manes sanctæ tuæ bonitatis, sed ferenda nõ est quorũdã insolentia. Sic ille commotus. Sed instanti Byrrhenæ, quæ cum adiuratione suæ salutis ingratis cogebat effari, perfecit ut uellet. Ac sic aggeratis in cumulum stragulis, et effultis in cubitum, suberectisq́; in torum porrigit dexterã, et instar oratorũ conformat articulũ, duobusq́; infimis cõclusis digitis, cæteros eminus porrigens, et infesto pollice clemẽter subrigens, infit Telephron. Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculũ olympicum, cum hæc etiã loca prouĩciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis auibus Larissam accessi, ac dũ singula pererrans tenuato admodũ uiatico, paupertatĩ meæ fomenta conquiro, conspicor medio foro procerum quendã senem, insistebat lapidẽ, claraq́; uoce prædicabat. Siqui mortuũ seruare uellet, de precio liceretur. Et ad quẽpiam prætereuntiũ, qđ hoc inquã comperior? hiccine mortui solent aufugere? tace respõdit ille. Nam oppido puer, et satis peregrinus es, meritoq́; ignoras Thessaliæ te consistere, ubi sagæ mulieres ora mortuorũ passim demorsicant, eaq́; sunt illis artis magicæ supplementa. Cõtra ego, et quæ tu

inquã dic sodes custodela ista feralis? Iã primũ respondit ille, perpetem noctem eximie uigilandũ est, exertis et inconuersis oculis semper in cadauer intentis, nec acies usquã deuertenda, immo ne obliquãda qdem. Quippe cũ deterrimæ uersipelles in quod uis animal ore conuerso latenter obrepant, ut ipsos etiam oculos solis & iustitiæ facile frustrentur. Nã et aues et rursum canes et mures, immo uero ẽt muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruũt, nec quisquã definire poterit, quantas latebras nequissimæ mulieres pro libidine sua comminiscuntur. Nec tamen huius tam exitiabilis operæ merces amplior q̃ quaterni uel seni fermè offeruntur aurei. Hem et quod penè præterierã, siqui non integrũ corpus mane restituerit, quicquid inde decerptũ diminutumq́; fuerit, id omne de facie sua defectũ sarcire compellitur. His cognitis, animum meũ commasculo, et ilico accedens precone, clamare inquam iam desine, adest custos paratus, cedo præmiũ. Mille inquit nũmi deponentur tibi. Sed heus iuuenis, caue diligenter, principũ ciuitatis huius filij cadauer à malis harpyis probe custodias. Ineptias inquam mihi narras et nugas meras, uides hominẽ ferreũ et insomnẽ certe, pspicaciorem ipso linceo, uel argo, et oculeũ totum. Vix finierã, et ilico me produxit ad domũ quãpiam, cuius ipsis foribus obseptis per quandam breuẽ posticulam introuocat me, et conclaue quoddã obseratis liminibus umbrosum demonstrat cubiculum, matronã flebilem, fusca ueste contectam. Quã propter assistens, hic inquit authoratus ad custodiã

mariti tui fidenter accessit. At illa crinibus antependulis hinc inde dimotis, etiam in mœrore luculentam proferens faciem, meq; respectãs, uide oro inquit q̃ expergite munus obeas. Sine cura sis inquam, modo corollarium idoneum compares. Quo placito otius surrexit, & ad illud me cubiculũ inducit. Ibi corpus splendentibus linteis coopertũ introductis q̃busdam septem testibus manu reuelat, et diutine uisu perfleto, obtestata fidẽ præsentium singula demonstrat anxie, uerba concepta de industria quodam tabulis prænotante. Ecce inquit nasus integer, incolumes oculi, saluæ aures, illibatæ labiæ, mentum solidum, uos in hanc rem boni Quirites testimonium perhibetote, & cum dicto, consignatis illis tabulis facessit. At ego, iube inquã domina cuncta, quæ sunt usui necessaria, nobis exhiberi. At quæ inquit ista sunt? Lucerna aio prægrandis, & oleũ ad lucẽ luci sufficiens, et aqua cum œnophoris & calice, cœnarũq; reliquis discus ornatus. Tũc illa capite quassanti, abi inquit fatue, qui in domo funesta cœnas et partes requiris, in qua tot iugis iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. An istic comissatum te uenisse credis? quin sumus potius loco congruentes luctus & lachrymas? Hæc simul dicẽs respexit ancillam, et Byrrhenæ inquit lucernam et oleũ trade confestim, & incluso custode cubiculo protinus facesse. Desolatus, ad cadaueris solatiũ, perfrictis oculis & obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus. Cum ecce crepusculũ et nox prouecta, & nox altior, et deinde concubia altiora, etiã nox intẽpe

sta, mihiq; oppido formido cumulatior quidem, cũ repente introrepens mustela circa me constitit, obtutumq; acerrimum in me destituit, ut tantillum animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animũ. Deniq; sic ad illã. Quin abis inquam impurata bestia, teq; ad tui simillis musculos recondis anteq̃ nostri uim praesentariã experiaris, quin abis? Terga uortit, et cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cũ me somnus profundus in imũ barathrũ repẽte demergit, ut ne deus q̃dẽ delphicus ipse facile discerneret, duobus nobis iacẽtibus quis esset magis mortuus. Sic inanimus et indigens alio custode pene ibi nõ erã. Commodũ noctis inducias cantus perstrepebat cristatae cohortis. Tandẽ expergitus, et nimio pauore pterritus, cadaueri accurro, et admoto lumine, reuelataq; eius facie, rimabar singula, quae cũcta cõuenerũt. Ecce uxor misella flens cũ hesternis testibus introrupit anxia, & statim corpori superruens, multũq; ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia, et cõuersa Phylodespotũ requirit authorem, ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemiũ, et oblato statim, summas iquit tibi iuuenis gratias agimus, et hercules obsedulum istud ministerium inter caeteros familiares dehinc numerabimus. Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudiũ, et in aureos refulgentes, quos identidem manu mea uentilabam attonitus, immo inquam domina de famulis tuis unũ putato, et quotiens operam nostrã desiderabis, fidenter impera. Vix haec effatũ me statim familiares omnifariã exertis raptim cuiusq; modi te-

lis insequuntur. Pugnis ille malas offendere, scapulas alius cubitis ĩpingere, palmis infestis hic latera suffodere, calcibus insultare, capillos distrahere, uestem discindere. sic in modũ superbi iuuenis Adonidoni, uel mustelatis peplis laceratus atque discerptus domo proturbor. Ac dũ in proxima platea refouẽs animũ infausti atq; improuidi sermonis mei sero reminiscor, dignumq; me pluribus ẽt uerberibus fuisse merito consentio. Ecce iam ultimũ defletus atq; conclamatus processerat mortuus, rituq; patrio, ut pote unus de optimatibus pompa funeris publici ductabatur per forũ. Occurrit ad anxius quidã mœstus, in lachrymis genialẽ caniciẽ reuellẽs senex, et manibus ambabus inuadẽs torũ uoce contenta quidẽ, sed assiduis singultibus impedita, per fidẽ uestrã inqt Quirites, per pietatem publicã, perempto ciui subsistite, et extremũ facinus in nefariã scelestamq; istam mulierẽ seueriter uindicate. Hæc enim, nec ullus alius miserũ adolescentem, sororis meæ filiũ, in adulteri gratiã, & ob prædam hæreditariam extinxit ueneno. Sic ille senior lamentabiles questus singulis instrepebat. Sæuire uulgus interdum. & facti ueri similitudine ad criminis credulitatem impelli, cõclamant ignem, requirunt saxa, paruulos ad exitium mulieris hortantur. Emeditatis ad hæc illa fletibus, quamq; sanctissime poterat, adiurans cuncta numina, tãtum scelus abnuebat. Ergo igitur senex ille ueritatis arbitrium in diuinã prouidentiam reponamus. Zachlas adest ægyptius, propheta primarius, qui mecum iandudũ grandi premio pepigit re

ducere ab inferis, spiritum, corpusq́; istud post limi
nio mortis animare. Et cum dicto iuuenem quem-
piam linteis amiculis intectum, pedesq́; palmeis ba
xeis indutum, et adusq; deraso capite producit in
mediũ. Huius diu manus deosculatus, et ipsa genua
cõtingens, miserere ait sacerdos, miserere ꝑ cœlestia
sidera, ꝑ iferna numina, ꝑ naturalia elemẽta, ꝑ no
cturna silẽtia, et adepta coptica et ꝑ incremẽta nilo
tica, et arcana memphitica, et sistra phariaca, da
breuem solis usuram, & in eternum conditis oculis
modicam lucem infunde, non obnitimur, nec ter-
ræ rem suam denegamus. Sed ad ultionis solatium,
exiguum uitæ spacium deprecamur. Propheta sic
propitiatus, herbulã quampiã ter ob os corporis, &
aliã pectori eius imponit. Tunc orientem obuersus
uel incrementa solis augusti tacitus imprecatus, uene
rabili scœna, facies et studia præsentium ad mira
culum tantum certatim adrexit. Immitto me turbæ
socium, et ponè ipsum lectulum editiorem quendã
lapidẽ insistens, cuncta curiosis oculis arbitrabar.
Iam tu more pectus extolli, iam salubris uena pul-
sari, iã spiritu corpus impleri, et ad surgit cadauer,
et profatur adolescens. Quod oro me post lethea pocu
la, iam stygijs paludibus innatantẽ, ad momentariæ
uitæ reducitis officia. Desine, iam precor desine, ac
me in meam quietem permitte. Hæc audita uox de
corpore, sed aliquanto propheta commotior. Quin
refers ait populo singula, tuæq́; mortis illuminas ar
cana? an nõ putas deuotionibus meis posse diras inuo
cari, posse tibi membra lassa torqueri? Suscipit ille de

lectulo, & uno congestu populum sic adorat. Malis nouae nuptae peremptus artibus, & adductus noxio poculo torum repente adultero mancipaui. Tunc uxor egregia capit praesentē audaciam, & mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. Populus aestuat diuersa tendentes, hi pessimam foeminam uiuentem statim cum corpore mariti sepeliendam. Alij mendacio cadaueris fidem non habendā, sed hāc cōtationē sequēs adolescentis sermo distinxit. Nā rursus altius ingemiscens, dabo inqt, dabo uobis intemeratae ueritatis documēta perlucida, et quod prorsus alius nemo cognouerit indicabo. Tunc digito me demonstrans, nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atq; ob id reformatae frustra saepius cum industriā sedulā eius fallere nequissent, postremū i iecta somni nebula, eóq; i profundā quietē sepulto, me nomine ciere nō prius desiere, quàm dū hebetes artus et mēbra frigida pigris conatibus ad artis magicae nitātur obsequia, hic ut pote uiuus qdē, sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum uocabulo nuncupatur, ad suum nomen ignarus resurgit, et i exanimis umbrae modū ultroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter obclusis ꝑ quoddā foramen prosectis naso prius, ac mox auribus, uicariā pro me lanienā susceptauit. Vtq; fallaciae reliqua cōuenirēt, ceram in modū prosectarū formatā auriū ei applicāt examussim, nasóq; ipsius simulē cōparāt. Et nūc adsistit miser hic prae-

mium nō industriæ, sed debilitationis consecutus.
His dictis perterritus, tēptare aggredior, iniecta manu nasum prehendo, sequitur, aures pertracto, deruunt, ac dum directis digitis & detortis nutibus præsentium denotor, dum risus ebullit, inter pedes circunstantiū frigido sudore defluens, euado, nec postea debilis ac sic ridiculus, lari me patrio reddere potui, sed capillis hinc inde laterū deiectis, auriū uulnera celaui, nasi uero dedecus liteolo isto pressim adglutinato, decenter obtexi. Cum primum Thelephron hanc fabulam posuit, compotores uino madidi, rursum cachinnū integrāt, dumq; bibere solitariū postulāt, sic ad me Byrrhena. Solēnis inquit dies à primis cunabulis huius urbis cōditæ crastinus aduenit, quo die soli mortalium sanctissimū deum risum hylaro atq; gaudiali ritu propitiamus, hūc tua præsentia nobis efficies gratiorem. Atq; utinā aliquid de proprio lepore lætificū honorando deo comminiscaris, quo magna pleniusq; tāto numini litemus. Bene inquam, & fiet, ut iubes. Et uellem hercules materiam reperire aliquā, quā deus tantus effluenter indueret. Post hæc monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iā et ipse crapula distentus protinus exurgo, & appellata prospere Byrrhena, titubāte uestigio domuitionē capesso. Sed cū primā plateā uadimus, uento repētino lumē, quo nitebamur extīguitur, ut uix improuidæ noctis caligine liberati, digitis pedū detunsis ob lapides, hospitiū defessi rediremus. Dumq; iā iūctim proximamus, ecce tres quidā uegetis et uastulis corporibus

fores nostras, et summis uiribus irruentes, ac ne præsentia quidem nostra, tantillum conterriti, sed magis magisq; cum æmulatione uiriũ crebrius insultantes, ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse, & quidem sæuissimi uiderentur. Statim deniq; gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum arripui. Nec cunctatus medios latrones inuado, ac singulis, ut quenq; colluctantem offenderam, altissime demergo, quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus, spiritum effl auerint. Sic præliatus iam tumultu eo, Fotide suscitata patefactis ædibus anhelans, & sudore perlitus, irrepo, meq; statim utpote pugnantium latronum in uicem gerioneæ cædis fatigatum, lecto simul, & somno tradidi.

DE ASINO AVREO. LIBER TERTIVS.

C ommodum punicãtibus phaleris, aurora roſeum quatiens lacertum, cœlum inequitabat, & me ſecuræ quieti reuulſum nox diei reddidit. Aeſtus inuadit animum, uel uesper tini recordatione facinoris. Complicitis deniq; pedi bus ac palmulis in alternas digitorum uiciſſitudines ſuper genua connexis, ſic grabatum cœſſim inſidens ubertim flebam. Iam forum et iudicia, iam ſententiam, ipſum deniq; carnificem imaginabundus. An mihi quiſq̃ tam mitis, tamq; beniuolus iudex obtinget, qui me ternæ cædis perlitum cruore, et tot ciuium ſanguine delibutum innocentem pronunciare poterit. Hanc illã mihi glorioſam peregrinationem fore chaldæus Diophanes obſtinate prædicabat, idẽtidem mecũ replicans, fortunas meas eiulabã. Quati fores interim et frequenti clamore ianuæ noſtræ perſtrepi. Nec mora, cum magna irruptione patefactis ædibus magiſtratibus, eorumq; miniſtris turbæ miſcellaneæ cuncta completa. Statimq; lictores duo de iuſſu magiſtratuum immiſſa manu trahere me ſanè non renitentem. Ac dum primum angiportum inſiſtimus, ſtatim ciuitas omnis in populum effuſa mira denſitate nos inſequitur. Et quanquam, capite in terram, immo ad ipſos inferos iam deiecto, mœſtus incederem, obliquato tamen aſpectu, rem admirationis maximæ conſpicio. Nã inter tot milia populi

circunsedentis, nemo prorsus qui non risu dirumperetur, aderat. Tandē, pererratis plateis oībus, et in modū corū, qui lustralibus expiammētis minas por tentorum hostijs circunforaneis expiāt circūductus angulatim, forum eiusq; tribunal adsistuor. Iamq; sublimo suggestu magistratibus residētibus, iā præcone publico silentiū clamante, repente cūcti cōsona uoce flagitant propter cœtus multitudinē, quæ pressuræ nimia densitate periclitaretur, iudiciū tantum theatro redderetur. Nec mora cum passim populus procurrēs caueæ conseptū mira celeritate cōpleuit. Aditus etiam & tectum omne fartim stipauerant. Pleriq; columnis implexi, alij statuis dependuli, nonnulli per fenestras et lacunaria semiconspicui, miro tamen omnes studio uisendi, pericula salutis negligebant. Tunc me per proscænium medium, uelut quandam uictimam publica ministeria perducunt, et orchestræ mediæ sistunt. Sic rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit, & ad dicendi spacium uasculo quodam in uicem coli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo infusa aqua populum sic adorat. Neq; parua res ac præcipue pacem ciuitatis cunctæ respiciens, et exemplo serio profutura tractatur Quirites sanctissimi, quare magis congruit sedulo singulos atq; uniuersos uos pro dignitate publica prouidere, ne nefarius homicida tot cædium lanienā, q̄ cruēter exercuit, impune cōmiserit. Nec me puteтis priuatis simultatibus instinctum odio proprio sæuire, sum nāq; nocturnæ custodiæ præfectus, nec i hodiernū

credo

credo quenquam peruiglẽ diligentiã meã culpare posse, rem deniq; ipsam, & quæ nocte gesta sunt cum fide perferã. Nã cũ ferè iam tertia uigilia scrupulosa diligentia cunctæ ciuitatis hostiatim singula cõsiderans circuirem, conspicio istum crudelissimum iuuenem mucrone districto passim cædibus operantem. Iamq; tris numero sæuitia eius interemptos, ante pedes ipsius spirantes adhuc corporibus in multo sanguine palpitantes. Et ipse quidem conscientia tãti facinoris merito pmotus, statim profugit et i domum quãdã præsidio tenebrarũ elapsus perpetem noctem delituit. Sed prouidẽtia deûm, quæ nihil impunitum nocẽtibus permittit, priusquã iste clandestinis itineribus elaberetur, mane præstolatus ad grauissimum iudicij uestri sacramentum eum curaui producere. Habetis itaq; reum tot cædibus impiatum, reum coràm deprehensum, reum peregrinum. Constanter itaq; in hominem alienum ferte sententias de eo crimine, quod etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis. Sic profatus accusator acerrimus immanem uocem pressit. Ac me statim præco, si quid ad ea respondere uellem iubebat incipere. At ego nihil tunc temporis amplius quàm flere poteram, non tam hercules truculentam accusationem intuens, quàm meam miseram conscientiam. Sed tamen oborta diuinitus audacia sic ad illa. Nec ipse ignoro quàm sit arduum trinis ciuium corporibus expositis, eum qui cædis arguatur, quamuis uera dicat, et de facto confiteatur, ultro tamen multitudini tantæ quod sit innocens persuadere, sed si paulisper audiẽtiã publicã mihi tribue

erit humanitas, facile uos edocebo, me discrimen capitis nó meo merito, sed rationabilis indignationis euẽtu fortuito tantam criminis inuidiam frustra sustinere. Nam cum à cœna me serius aliquanto reciperẽ potulentus alioquin, quod planè uerum crimen non diffitebor, ante ipsas fores hospitij (ad bonum autem milonẽ ciuem uestrum deuorto) uideo quosdã sæuissimos latrones aditũ tẽptantes, et domus ianuas cardinibus obortis euellere gestientes, claustrisq; omnibus, quæ accuratissime adfixa fuerãt, uiolenter euulsis secum iã de inhabitantiũ exitio deliberantes, unus deniq; et manu próptior, et corpore uastior his affatibus cæteros incitabat, heus pueri quàm maribus animis et uiribus alacribus dormientes aggrediamur. Omnis contatio, ignauia omnis facessat è pectore, stricto mucrone per totam domum cædes ambulet, qui sopitus iacebit trucidetur, qui repugnare tẽptauerit feriatur, sic salui recedemus, si saluũ in domo neminem reliquerimus. Fateor Quirites, extremos latrones, boni ciuis officiũ arbitratus, simul eximie metuens, & hospitibus meis & mihi, gladiolo qui me propter huiusmodi pericula comitabatur armatus fugare atq; proterrere aggressus sum. At illi barbari prorsus et immanes homines neq; fugam capessũt, et cum me uiderent in ferro, tamen audaciter resistũt, dirigitur præliaris acies. Ipse deniq; dux & signifer cæterorum ualidissime aggressus, ilico manibus ambabus capillo abreptum ac retro reflexum effligere lapide gestit, quem dum sibi porrigi flagitat, certa manu percussum feliciter prosterno. Ac mox

alium pedibus meis mordicus inhærentem per scapulas ictu temperato, tertiumq́; improuide occurrentem pectore offenso perimo. Sic pace uidicata, domoq́; hospitum, ac salute communi protecta non tam impunem me, uerumetiam laudabilem publicæ credebam fore, qui ne tantillo quidem unquam crimine postulatus, sed probe spectatus, apud me semper innocentiã commodis cunctis antetuleram. Nec possum reperire, cur iustæ ultionis contra latrones deterrimos commotus sum, nũc istum reatum sustineam, cũ nemo possit monstrare, uel proprias inter nos inimicitias præcessisse. ac ne omnino mihi notos illos latrones usquam fuisse, uel certe ulla præda monstretur, cuius cupidine tantũ flagitiũ credatur admissum. Hæc profatus rursum lachrymis obortis, porrectisq́; in preces manibus, per publicam misericordiam, per pignorum charitatẽ mœstus, tunc hos, tunc illos deprecabar. Cumq́; iam humanitate cõmotos, misericordia fletuum adfectos oẽs satis crederẽ, solis et iustitiæ testatus oculũ, casumq́; præsentẽ meũ cõmendãs deũm prouidẽtiæ, paulo altius aspectu relato conspicio prorsus totum populum, risu cachinnabili diffluebãt. Nec secus illum bonum hospitem parentemq́; meũ Milonem, risu maximo dissolutum. Ac tunc sic tacitus mecum. En fides inquam, en conscientia. Ego quidem pro hospitis salute, & homicida sum, & reus capitis inducor. At ille non contentus, quod mihi nec adsistendi solatiũ perhibuit, insuper exitium meum cachinnat. Inter hæc quædam mulier per mediũ theatrũ lachrymosa et flebilis atra ueste cõtecta, paruulũ

quendam ſinu tolerans decurrit, ac ponè eam anus alia pannis horridis obſita, paribusq; mœſta fletibus ramos oleaginos utræq; quatientes, quæ circumfuſæ lectulum, quo peremptorum cadauera contecta fuerant plangore ſublato ſe lugubriter eiulátes, per publicam miſericordiam, per commune ius humanitatis aiunt, miſeremini indignæ cæſorum iuuenum, noſtræq; uiduitati, ac ſolitudini, de uindicta ſolatium date, certe paruuli huius in primis annis deſtituti fortunis ſuccurrite, & de latronis huius ſanguine legibus ueſtris, & diſciplinæ publicæ litate. Poſt hæc magiſtratus, qui natu maior adſurgit, & ad populum talia. De ſcelere quidem, quod ſerio uindicandũ, nec ipſe qui commiſit, poteſt diffiteri. Sed una tantum ſubſiciua ſollicitudo nobis relicta eſt, ut cæteros ſocios tanti facinoris requiramus. Nec enim ueriſimile eſt, hominem ſolitarium, tres tam ualidos necaſſe iuuenes. Prohinc tormentis ueritas eruenda. Ná & qui comitabatur eum clanculo profugit, & res ad hoc deducta eſt, ut per quæſtionem ſceleris ſui participes indicet, ut tam diræ factionis formido funditus perimatur. Nec mora, cum ritu græcienſi, ignis, & rota, tum omne flagrorum genus inferũtur. Augetur oppido, imo duplicatur mihi mœſticia quod integro ſaltem mori non licuerit. Sed anus illa, quæ fletibus cuncta turbauerat, prius inquit optimi ciues, quàm latronem iſtum miſerorum pignorum meorum peremptorem cruciandum adfigatis, permittite corpora necatorum reuelari, ut et formæ ſimul & ætatis contemplatione, magis magisq; ad iuſtam indi-

gnationem arrepti, pro modo facinoris sæuiatis. His dictis applauditur, & ilico me magistratus ipsum iubet corpora quæ lecto fuerant posita, mea manu detegere. Luctantem me ac diu renitentem præcedens facinus instaurare noua ostensione, lictores iussu magistratuum q̃ instantissime compellunt, manum denique ipsam è regione lateris tundentes, in exitium suum super ipsa cadauera porrigunt. Euictus tandem necessitate succumbo, & ingratus licet arrepto pallio, retexi corpora. Dij boni quæ facies rei, quod monstrum? quæ fortunarum mearum repentina mutatio? Quanquam enim iam in peculio Proserpinæ, et orci familia numeratus, subito in contrariam faciẽ obstupefactus hæsi. Nec possum nouæ illius imaginis rationem idoneis uerbis expedire. Nam cadauera illa iugulatorum hominum erant tres utres inflati, uarijsq; secti foraminibus, et ut uespertinũ prœliũ meum recordabar, his locis hiantes, quibus latrones illos uulneraueram. Tunc illis quorundam astu paulisper cohibitus risus, libere iam exarsit in plebẽ. Hi gaudij nimietate gratulari, illi dolorẽ uentris manuũ compressiõe sedare. Et certe lætitia delibuti, meq; respectantes cuncti theatro facessunt. At ego ut primũ illam laciniam prehenderã, fixus in lapide steti gelidus. Nihil secus q̃ una de cæteris theatri statuis uel colũnis, nec prius ab inferis emersi, q̃ Milo meus hospes accessit, et iniecta manu me renitentem lachrymisq; rursum promicantibus crebra singultiẽtem, clementi uiolentia secum attraxit, & obseruatis uiæ solitudinibus, per quosdã anfractus domum suam per-

duxit, mœstumq; me, atq; etiam tunc trepidum, uarijs solatur affatibus. Nec tamen indignationem iniuriæ, quæ inhæserat altius meo pectori, ullo modo permulcere quiuit. Ecce ilico etiam magistratus ipsi cum suis insignibus domum nostram ingressi, cum talibus me monitis delinire gestiunt. Neq; tuæ dignitatis, uel etiam prosapiæ tuorum ignari sumus, Luci domine. Nam et prouinciam totam inclitæ uestræ familiæ nobilitas complectitur. Ac ne istud quod uehemēter ingemiscis, contumeliæ causa perpessus es. Omnē igitur de tuo pectore præsentem tristitudinē mitte, & angorem animi depelle. Nam lusus iste, quem publice gratissimo deo Risui per annua reuerticula solēniter celebramus, semper commenti nouitate florescit. Iste deus, authorem suum propitius ubiq; comitabitur amanter, nec unquam patietur, ut ex animo doleas, sed frontem tuam serena uenustate lætabit assidue. Ac tibi ciuitas omnis, pro ista gratia honores egregios obtulit. Nam et patronum scripsit, & ut in ære stet imago tua decreuit. Ad hæc dicta sermonis uicem refero, tibi quidem inquam splendidissima et unica Thessaliæ ciuitas honorum talium parem gratiam memini, uerum statuas & et imagines dignioribus, meisq; maioribus reseruare suadeo. Sic pudenter allocutus, et paulisper hylaro uultu renidens, quantumcunq; poteram, lætiorem me refingens, comiter abeuntes magistratus appello. Et ecce quidam introcurrens famulus, rogat te inquit tua parens Byrrhena, & conuiuij, cui te sero desponderas, iam appropinquantis admonet. Ad hæc ego formidans, et procul per-

nam

tui

horrescens, etiam ipsam domum eius, quam uellẽ inquam parens iussis tuis obsequium commodare, si per fidem liceret id facere. Hospes enim meus Milon per hodierni diei præsentissimum numen adiurans effecit, ut eius hodiernæ cœnæ pignerarer, nec ipse discedit, nec me digredi patitur. prohinc epulare uadimonium differamus. Hæc adhuc me loquente, manu firmiter iniecta Milon iussis balnearibus adsequi, producit ad lauacrum proximum, at ego uitans oculos omnium, et quem ipse fabricauerã risum obuiorum declinãs, lateri eius adambulabã obtectus. Nec qui lauerim, qui terserim, qui domum rursum reuerterim præ rubore memini. Sic omnium oculis, nutibus, ac deniq; manibus deuoratus, impos animi stupebam. Raptim deniq; paupertina Milonis cœnula perfunctus, causatusq; capitis acrem dolorem, quem mihi lacrymarum assiduitas incusserat, cubitum, uenia facile tributa, concedo, et abiectus in lectulo meo, quæ gesta fuerant, singula recordabar, quoad tandem Fotis mea dominæ suæ cubitu procurato, sui longe dissimilis aduenit. Non ex læta facie, nec sermone dicaculo, sed uultuosam frontem rugis insurgentibus, asseuerabat contanter ac timide. Deniq; sermone prolato, ego inquit ipsa confiteor ultro, ego tibi causa huius molestiæ fui. Et cum dicto lorum quempiam sinu suo depromit, mihiq; porrigens, cape inquit oro te, de perfida muliere uindictam, immo uero licet maius quod uis suppliciũ sume. Nec tamen me putes oro sponte angorem istum tibi concinnasse. Dij mihi melius, q̃ ut mei causa uel tantillum scrupulum patiare, ac siquid ad

uersi tuum caput respicit, id omne protinus meo luatur sanguine. Sed quod alterius rei causa facere missa sum, mala quadam mea sorte in tuam recidit iniuriā. Tūc ego familiaris curiositatis admonitus, factiq; causam delitescentem nudari gestiens, suscipio; omnium quidem nequissimus audacissimusq; lorus iste, quem tibi uerberandæ destinasti prius à me concisus atq; laceratus, interibit ipse, quàm tuam plumeam lacteáq; contingat cutem. Sed mihi cum fide memora, quod tuum factum sæuitas consecuta in meum conuertit exitium? Adiuro enim tuum mihi charissimum caput, nulli me prorsus ac ne tibi quidem ipsi adseueranti posse credere, quod tu quicquam in meam cogitaris perniciem. Porrò meditatus innoxios, casus incertus, uel etiam aduersus, culpæ non potest adijcere. Cum isto fine sermonis, oculos Fotidis meæ udos ac tremulos, et prona libidine marcidos, iam iamq; semia dopertulos admissis & sorbillantibus sauijs, sitienter hauriebam, sic illa lætitia recreata, patere inquit oro, prius fores cubiculi diligenter obcludam, ne sermonis elapsi profana petulantia committam grande flagitium. Et cum dicto pessulis iniectis, et uncino firmiter immisso, sic ad me reuersa colloq; meo manibus ambabus implexa uoce tenui, & admodum minuta, paueo inqt et formido solidæ domus huius operta detegere, & arcana dominæ meæ reuellare secreta. Sed melius de te doctrinaq; tua præsumo, qui præter generosam nataliū dignitatem, præter sublime ingenium sacris pluribus initiatus profecto nosti sanctam silentij fidem. Quæcunq; igitur commisero huius religiosi

pectoris tui penetralibus semper hæc intra conspe-
ctum clausa custodias oro, et simplicitatem relationis
meæ tenacitate taciturnitatis tuæ remunerare. Nam
me, quæ sola mortalium noui, uis amoris, quo tibi
teneor, indicare cõpellit. Iam scies omnem domus no
stræ statum. Iam scies dominæ meæ miranda secreta,
quibus obaudiunt manes, turbantur sydera, coguntur
numina, seruiunt elementa, nec unq̃ magis artis hu
ius uiolẽtia nititur, q̃ cum scitulæ formulæ iuuenem
quempiã libenter aspexit, quod quidem ei solet cre-
briter euenire. Nũc etiam adolescentem quendã Boe
tium summe decorum effictim deperit, totasq; artis
manus, machinas omnis ardenter exercet. Audiui ue
speri, meis his inq̃ auribus, audiui, ꝙ ni celerius sol
cœlo ruisset, noctiq; ad exercendas illecebras magiæ
maturius cessisset, ipsi soli nubilam caliginem, & per
petuas tenebras comminantem, hunc iuuenem, cum
è balneis rediret, ipsa tonstrinæ residentem, hesterna
die forte conspexit, ac me capillos eius, qui iam cæde
cultrorum desecti humi iacebant, clanculo præce-
pit ferre, quos me sedulo ac furtim colligentem ton-
sor inuenit, & quod alioquin publicitus maleficæ di-
sciplinæ perinfames sumus, arreptam inclementer
increpat. Tu ne ultima non cessas subinde lecto-
rum iuuenum capillamenta surripere? Quod sce-
lus nisi tandem desines, magistratibus te constanter obij
ciam. Et uerbum facto secutus immissa manu scruta
tus è medijs capillis meis iam capillos absconditos ira-
tus arripuit. Quo gesto grauiter affecta, mecũq; re-
putãs dominæ meæ mores, ꝙ huiusmodi repulsis acri

ter commoueri, meq́; uerberare sæuissime consueuit. iam de fuga consilium tenebam. Sed istud quidem tui contemplatione abieci statim. Verum cum tristis inde discederem, ne prorsus uacuis manibus redirem, conspicio quendam forficulis tondentem caprinos utres. Quos cum probe constrictos inflatosq́;, et iam penden tis cernerem, capillos eorum humi iacentes flauos, ac per hoc illi Boetio iuueni consimiles, plusculos aufero, eosq; dominæ meæ, dissimulata ueritate, trado. Sic no ctis initio priusquam cœna te reciperes, Pāphile mea iam uecors animi, tectum scandulare conscendit, quod altrinsecus ædiū patore perflabili nudatum ad omnis orientales, cæterosq́; aspectus puium, maxime his ar tibus suis commodatum secreto colit. Priusq́; appara tu solito instruxit feralem officinam omne genus aro matis, & ignorabiliter laminis literatis, & infelicium nauium durantibus damnis defletorum, sepul torum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. Hic nares & digiti. Illic carnosi claui pen dentium. Alibi trucidatorum seruatus cruor, et extor ta dentibus ferarum trunca caluaria. Tūc decantatis spirantibus fibris, litat uario latice, nunc rore fonta no, nunc lacte uaccino, nunc melle montano. Libat et mulsa. Sic illos capillos in mutuos nexus obditos, atq; nodatos cum multis odoribus dat uiuis carbonibus adolendos. Tunc protinus inexpugnabili magicæ disciplinæ potestate, et cæca numinum coactorū uiolentia, illa corpora quorum fumabant stridentes capilli, spiritum mutuantur humanum, & sentiunt, & audiunt, et ambulant. Et qua nidor suarum du

cebat exuuiarum, ueniunt, et pro illo iuuene Boetio aditum gestientes, fores insiliunt. Cum ecce crapula madens, & improuidæ noctis deceptus caligine, audacter mucrone districto in insani modum Aiacis armatus, non ut ille uiuis pecoribus infestus, tota lanauit armenta, sed longe fortius, qui tres inflatos caprinos utres exanimasti, ut ego te prostratis hostibus sine macula sanguinis, non homicidam nunc, sed utricidam amplecterer. At ego sic lepido sermone Fotidis inuicem cauillatus, ergo igitur iam & ipse possum inquam mihi primam istam uirtutis adoriam, ad exemplum duodeni laboris herculei numerare, uel trigemino corpori Gerionis, uel triplici formæ Cerberi, totidem peremptos utres coæquando. Sed ut ex animo tibi uolens omne delictum, quo me tantis angoribus implicasti remittam, præsta quod summis uotis expostulo, & dominam tuam cum aliquid huius diuinæ disciplinæ molitur ostende, cum deos inuocat, certe cum reformatu uideam. Sum nanq; coràm magiæ noscendæ ardentissimus cupitor, quanquam mihi ne ipsa tu uideare taliũ rerũ rudis uel expers. Scio istud, et planè sentio, cum semper alioquin spretorem matronalium amplexuum, sic tuis istis micantibus oculis, & rumpentibus buccul is, & renidentibus crinibus, & hiantibus osculis, et flagrantibus papillis, in seruilem modum addictum atq; mancipatum teneas uolentem. Iam deniq; nec larem requiro, nec domuitionem paro, et nocti isti nihil antepono. Quam uellem inquit respondit illa præstare tibi o Luci, quod cupis. Sed propter inuidos mores in solitu

dinem semper abstrusa, & omnium præsentia uiduata, solet huiusmodi secreta perficere. Sed tuum postulatum præponam periculo meo, idq́; obseruatis opportunis temporibus sedulo perficiã, modo ut initio præfata sum, rei tantæ fidẽ silentiumq́; tribue. Sic nobis garrientibus, libido mutua & animos simul et membra suscitat, omnibus abiectis amiculis. Hactenus deniq; intecti bacamur in Venerem. Cum quidẽ mihi iã fatigato, de propria liberalitate Fotis puerile obtulit corollarium. Iamq́; luminibus meis uigilia marcidis infusus sopor, & iam in alium diem nos attinuit. Ad hunc modum transactis, uoluptarie paucis noctibus, quadam die percita Fotis, ac satis trepida me occurrit. Indicatq́; dominam suam, quod nihil etiam tunc in suos amores cæteris artibus promoueret, nocte proxima in auem se se plumaturã, atq; ad suũ cupitũ se deuolaturã, proin memet ad tantæ rei speculã caute præpararẽ. Iamq́; circa primam noctis uigiliã, ad illud superius cubiculũ, suspenso et insono uestigio me perducit. Ipsaq́; p rimã hostiorũ quãpiã iubet arbitrari, quæ sic gesta sunt. Iã primum oĩbus lacinijs se deuestit Pamphile, & arcula quadam reclusa, pyxides plusculas inde depromit, de quis unius operculo remoto, atq; indidẽ egesta unguedine, diuq́; palmulis suis adfricta, ab imis unguibus se se totam, ad usq; summos capillos perlinit, multumq́; cum lucerna secreto collocuta, membra tremulo succussu quatit. Quis leniter fluctuantibus promicant molles plumulæ, crescunt & fortes pinnulæ, duratur nasus incuruus, coguntur ungues adunci,

fit bubo Pãphile. Sic edito stridore querulo, iam sui periclitabunda, paulatim terra resultat. Mox in altum sublimata, forinsecus totis alis euolat. Et illa quidem magnis suis artibus uolens reformatur. At ego nullo decantatus carmine, præsentis tantum facti stupore defixus, quid uis aliud magis uidebar esse, quã Lucius. Sic exterminatus animi, attonitus in amentiam, uigilans somniabam. Defrictis adeo diu pupulis, an uigilarem scire quærebam. Tandem deniq; reuersus ad sensum præsentium, arrepta manu Fotidis, et admota meis luminibus, patere oro te inquam dum dictat occasio, magno & singularis me affectionis tuæ fructu perfrui, & impartire nobis unctulum indidem. per istas tuas papillas, mea mellitula, tuumq; mancipium irremunerabili beneficio, sic tibi perpetuo pignera, ac iam perfice, ut meæ Veneris Cupido pigneratus assistam tibi. Ain inquit uulpinaris amasio, meq; sponte asciam cruribus meis illidere compellis? Sicine meũ ipsa luciũ pullis conseruo Thessalis? hũc alitẽ factũ ubi quæram? Videbo quando? A` me scelus istud depellant cœlites inquã, ut ego quamuis ipsius aquilæ sublimis uolatibus toto cœlo peruius, & supremi Iouis certus nuntius, uel lætus armiger, tamen non ad meum nidulum post illam pinnarum dignitatem subinde deuolem? Adiuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meũ uinxisti spiritum, me nullam aliã meæ Fotidi malle. Tũc etiã istud meis cogitationibus occurrit, cum semel auẽ talẽ perũctus induero, domus oĩs procul me uitare debere. Quàm pulchro enim, q̃q;

festiuo matronæ perfruerẽtur amatore bubone? Quid quod istas nocturnas aues, cum penetrauerint larẽ quẽpiam sollicite prehensas foribus uidemus affigi, ut quod infaustis uolatibus familiæ minantur exitiũ, suis luant cruciatibus. Sed quod sciscitari penè præterii, quo dicto facto'ue rursum exutis pinulis illis, ad meum redibo Lucium? Bono animo es, quod ad huius rei curam pertinet, ait. Nam mihi domina singula monstrauit, quo possunt rursus in facies hominum tales figuras reformare. Nec istud factum putes ulla beniuolentia, sed ut ei redeunti medelam salubrẽ possem subsistere. Specta deniq; quàm paruis, quam'q; futilibus tanta res procuretur. Herculés ane thi modicum cũ lauri folijs immissum, rore fontano datur lauacrum, & poculum. Hæc identidem adseuerans, summa cum trepidatione irrepit cubiculũ, et pyxidẽ depromit arcula. Quã ego amplexus ac deosculatus prius, utq; mihi prosperis faueret uolatibus deprecatus, abiectis propere lacinijs totis, auide manus immersi, & haurito plusculo uncto, corporis mei membra perfricui, iam'q; alternis conatibus, libratis brachijs, in auem similẽ gestiebam. Nec ullæ plumulæ, nec usquam pinnulæ, sed plane pili mei crassantur in setas, et cutis tenella duratur i coriũ, et in extimis palmulis perdito numero, toti digiti cogũtur in singulas ungulas, & de spinæ meæ termino grãdis cauda procedit. Iã facies enormis, et os prolixũ, et nares hiantes, & labiæ pendulæ, sic & aures immodicis horripilant auctibus. Nec ullum miseræ formationis uideo solatium, nisi quod mihi iam neque=

unti tenere Fotidem natura crescebat, ac dum salu-
tis inopia cuncta corporis mei considerans non auem
me, sed asinum uideo. Querens de facto Fotidis, sed
iam humano gestu simul & uoce priuatus, quod so-
lum poteram postrema deiecta labia, humidis cum
oculis, obliquum respiciens, ad illam tacitus expostu=
labam. Quae ubi me primum talem aspexit, percus
sit faciem suam manibus infestis, et occisa sum misera
clamabat, me trepidatio simul & festinatio fefellit,
& pyxidum similitudo decepit. Sed bene, quod faci
lior reformationis huius medela suppeditat. Nam
rosis tantum demorsicatis exibis asinum, statimq; in
meum Lucium postliminio redibis. Atq; utinam de
more uesperi parassem nobis corollas aliquas, nec mo=
rā talē patereris uel noctis unius. Sed primo diluculo
remediū festinabitur tibi. Sic illa mœrebat. Ego uero
quāquā ꝑfectus asinus, et pro Lucio iumentum, sen=
sum tamen retinebam humanum. Diu deniq; ac mul
tum mecum ipse deliberaui, an nequissimam, facino=
rosissimamq; fœminam illam spissis calcibus feriens,
& mordicus adpetens necare deberē. Sed ab incœpto
temerario melior me sententia reuocauit, ne morte
mulctata Fotide, salutares mihi suppetias rursus ex=
tinguerē. Deiecto itaq; & quassanti capite, ac demus
sata temporali contumelia durissimo casui meo ser-
uiēs, ad equū illum uectorē meū probissimū in sta=
bulū concedo, ubi aliū etiā Milonis quendam hospitis
mei asinū stabulantē inueni. Atq; ego rebar si quod
ineēt mutis animalibus tacitū ac naturale sacramētū,
agnitione ac miseratione quadā inductū equū illum

meum hospitium ac loca lauta mihi præbiturū. Sed proh Iuppiter hospitalis et fidei secreta numina, præclarus ille uector meus cum asino capita conferunt, in meamq́; perniciem ilico consentiunt, et uerētes scilicet cibarijs suis, uix me præsepio uidere proximantem, deiectis auribus iam furentes, infestis calcibus īsequūtur, & abigor quamprocul ab ordeo, quod apposueram uesperi meis manibus illi gratissimo famulo. Sic affectus, atq; in solitudinem relegatus, angulo concesseram stabuli. Dumq́; de insolentia collegarū meorum mecum cogito, atq; in alterum diem auxilio rosario Lucius denuo futurus, equi perfidiæ uindictam meditor, respicio pilæ mediæ, quæ stabuli trabes sustinebat, in ipso uere meditullio Hipponæ deæ simulachrum residens ædiculæ, quod accurate corollis roseis equidem recentibus fuerat ornatum. Deniq; agnito salutari præsidio pronus spei, quantum extensis prioribus pedibus adniti poteram, insurgo ualide, & ceruice prolixa, nimiumq́; porrectis labijs, quanto maxime nisu poteram corollas appetebam. Quod me pessima scilicet sorte conantem seruulus meus, cui semper equi cura fuerat mandata repente conspiciēs, indignatus exurgit. & quousq; tandem inquit cantherium patiemur istum, pauloante cibarijs iumentorum, nunc etiam simulachris deorum infestum, quin iam ego istum sacrilegum, debilē, claudumq́; reddam. Et statim telum aliquod quæritans eruere, fascem lignorum positum offendit, rimatusq́; frōdosum fustem cunctis uastiorem, nō prius miserū me tūdere desijt, q̄ sonitu uehemēti, et largo strepitu pcussis ianuis,

cussis ianuis, trepido etiam rumore uiciniæ conclamã
tis latrones, profugit territus. Nec mora cum nipate
factis ædibus globus latronum inuadit omnia, et sin=
gula domus mẽbra cingit armata factio. Et auxilijs
hincinde conuolãtibus, obsistit discursus hostilis, cun-
ctis gladijs ac facibus instructi noctem illuminant.
Coruscat in modum ortus solis ignis & mucro. Tũc
horreum quoddam satis ualidis claustris obseptum
obseratumq́;, quod medijs ædibus constitutum gazis
Milonis fuerat refertum, securibus ualidis aggressi
diffindunt. Quo passim recluso totas opes uehunt,
raptimq́; constrictis sarcinis singuli partiuntur. Sed
gestaminum modus numerum gerulorum excedit.
Tunc opulentiæ nimiæ, nimio ad extremas incitas
deducti, nos duos asinos & equum meum productos
è stabulo, quantum possunt grauioribus sarcinis one=
rant, & domo iam uacua minãtes baculis exigunt,
unoq́; de socijs ad speculãdũ, qui de facinoris inqui=
sitione nũciaret, relicto, nos crebro tundẽtes per auia
montiũ ducunt cócitos. Iamq́; rerũ tantarũ pondere,
et mótis ardui uerticæ, et prolixo satis itinere, nihil à
mortuo differebã. Sed mihi sero quidẽ, serio tamẽ su=
buenit ad auxiliũ ciuile decurrere, et interposito uene
rabilis pricipis nomine, tot erũnis me liberare. Cũq;
deniq; iam luce clarissima uicum quempiam frequẽ
tem & nundinis celebrem præteriremus, inter ipsas
turbulas græcorum, gemino sermone numen Augu
stum Cæsaris inuocare temptaui. Et ó quidem tan=
tum disertum ac ualidum clamitaui, reliquum autẽ
Cæsaris nomen enunciare non potui. Aspernati la=

trones clamorem absonum meum, cædentes hincinde miserum corium, nec cribris iam idoneũ relinquũt. Sed tandem mihi inopinatam salutem Iuppiter ille tribuit. Nam cum multas uillulas & casas amplas præterimus, hortulum quendam prospexi satis amœnum. In quo præter cæteras gratas herbulas, rosæ uirgines matutino rore florebant. His inhians, & spe salutis alacer ac lætus, propius accessi. Dumq́; iã labijs undantibus affecto, consilium me subit longe salubrius, ne si rursum asino remoto prodirem in Lucium, euidens exitium inter manus latronum offenderem, uel artis magicæ suspicione, uel indicij futuri criminatione. Tunc igitur à rosis, & quidem necessario temperaui, et casum præsentem tolerans in asini faciem fœna rodebamus.

DE ASINO AVREO

LIBER QVARTVS.

d Iem fermè circa medium, cum iam flagrantia solis caleret, i pago quodam apud notos ac familiares latronibus senes diuertimus. Sic enim primus aditus, & sermo prolixus, & oscula mutua quamuis asino sentire præstant. Nam & rebus eos quibusdam dorso meo depromptis munerabantur, & secretis gannitibus, quod essent latrocinio partæ, uidebantur indicare. Iamq; nos omni sarcina leuatos in pratum proximum passim libero pastui tradidere, nec me cum asino uel equo meo compascuus cœtus attinere potuit, adhuc insolitum alioquin prandere fœnum, sed planè ponè stabulum prospectum hortulum, iam famæ perditus, fidenter inuado, & quamuis crudis oleribus, affatim tñ uẽtrẽ sagino. Deosq; cõprecatus oĩs, cũcta prospectabã loca, sicubi forte cõterminis i hortulis cãdẽs reperirẽ rosariũ. Nã et ipsa solitudo iã mihi bonã fiduciam tribuebat, si deuius et protectus absconditus sum pto remedio, de iumenti quadrupedis incuruo gradu rursum erectus in hominẽ, inspectante nullo resurgerẽ. Ergo igitur cum in isto cogitationis salo fluctuarẽ, aliquanto lõgius uideo frõdosi nemoris cõuallẽ umbrosam. Cuius iter uarias herbulas et latissima uireta fulgẽtiũ rosarũ minius color renidebat. Iamq; adpud mea nõ usq;quaq; ferina præcordia Veneris et

Gratiarũ lucum illũ arbitrabar, cuius inter opaca secreta floris genialis regius nitor relucebat. Tũc inuocato hylaro atq; prospero euentu, cursu me concito proripio, ut Hercule ipse sentirem, nõ asinum me, uerum etiam equum currulem nimia uelocitate refectum, sed agilis atq; præclarus ille conatus, fortunæ meæ sæuitatem anterire non potuit. Iam enim loco proximus, non illas rosas teneras & amœnas, madidas diuinis guttis roris & nectaris, quas rubi felices beatæ spinæ generant, at ne conuallẽ quidẽ usq; iam, nisi tantum ripæ fluuialis marginem densis arboribus septam uideo. Hæ arbores in lauri faciem prolixe foliatæ pariunt, in modum floris inodori, porrectos caliculos modicæ punicantis. Quos equidem fragrantis, minime rurestri uocabulo, uulgus indoctum rosas laureas appellant, quarumq; cuncto pecori cibus letalis est. Talibus fatis implicitus, & ipsam salutem recusans, sponte illud uenenum rosarium sumere gestiebam. Sed dũ contanter accedo decerpere, iuuenis quidam, ut mihi uidebatur hortulanus, cuius omnia prorsus olera uastaueram tanto damno cognito cum grandi baculo furens decurrit, abreptumq; me totum plagis obtundit adusq; uitæ ipsius periculũ, nisi tandem sapienter alioquin ipse mihi tulissem auxiliũ. Nam lumbis eleuatis in altum, pedum posterioribus calcibus iactatis in eum crebriter iam mulctato grauiter, atq; iacente contra procliue montis attigui fuga me liberaui. Sed illico mulier quæpiã, uxor eius scilicet, simul eũ prostratum et semianimem ex edito despexit, ululabili cũ plangore ad

eum statim prosilit, ut sui uidelicet miseratione mihi præsens crearet exitium. Cuncti enim pagani fletibus eius exciti statim conclamant canes, atq; ad me laniandum rabie perciti, ferrent impetum passim cohortantur, tunc igitur proculdubio iam morti proximus, cũ uiderẽ canes modo magnos et numero multos, et ursis ac leonibus ad pugnandũ idoneos, in me conuocatos exasperari, è re nata capto consilio, fugã desino, ac me retrorsus celeri gradu rursum in stabulum, quo deuerteram recipio, at illi canibus iam egre cohibitis, arreptum me loro quamualido ad ansulam quandam destinatum, rursum cedendo confecissent profecto, nisi dolore plagarum aluus arctata, crudis'q; illis oleribus abundans et lubrico fluxu saucia fimo fistulatim excusso, quosdam extremi liquoris aspergine, alios putore nidoris fœtidi à meis iam quassis scapulis abegissem. Nec mora, cum iam in meridiem prono iubare, rursum nos, et præcipue me longe grauius onustum producunt illi latrones stabulo. Iam'q; confecta bona parte itineris, et uiæ spacio defectus, et sarcinæ pondere depressus, ictibus'q; fustiũ fatigatus, atq; etiam ungulis extritis iam claudus & titubans, riuulum quendam serpentis leniter aquæ propè insistens, subtilem occasionem feliciter nactus, cogitabam totum memet flexis scite cruribus pronũ abijcere, certus atq; obstinatus nullis uerberibus ad egrediendum exurgere, immo etiam paratus non fusti tantum, sed machera percussus occumbere, rebar enim iam me prorsus exanimatum, ac debilem mereri causariam missionem. Certe latrones partim impatientia moræ,

partim studio festinatæ fugæ dorsi mei sarcinā duobus cæteris iumētis distributuros, meq́; in altioris ui dictæ uicem, lupis et uulturibus prædam relicturos. Sed tā bellū consilium meum peruertit sors deterrima. Nanq; ille alius asinus diuinato et antecapto meo cogitatu, statim se mentita lassitudine cum rebus totis offunditur. Iacensq́; in modum mortui, non fustibus non stimulis, ac ne cauda quidem & auribus, cruribusq́; undique uersum eleuatis, temptauit exurgere, quo ad tandem posthumæ spei fatigati, secumq́; collocuti ne tandiu mortuo, immo uero lapideo asino seruiētes fugā morarentur, sarcinis eius mihi equoq́; distributis, districto gladio poplites eius totos amputant. Ac paululum à uia retractum per altissimum præceps in uallem proximam etiam nūc spirantem præcipitant. Tunc ego miseri commilitonis fortunam cogitans, statui iam dolis abiectis et fraudibus asinum me bonæ frugi dominis exhibere. Nam et secum eos animaduerteram colloquentes, quod in proximo nobis esset habenda mansio, & totius uitæ finis quieta, eorumq́; esset sedes illa, & habitatio. Clementi deniq; transmisso cliuulo, peruenimus ad locum destinatum. Vbi rebus totis exolutis atq; intus conditis, iam pondere liberatus, lassitudinem, uice lauacri, pulueris uoluptatibus digerebam. Res ac tempus ipsum locorum et speluncæ illius, quam latrones inhabitant, descriptionem exponere flagitant. Nam et meum simul periclitabor ingenium, & faxo uos quoq; an mente etiam, sensuq́; fuerim asinus sedulo sentiatis. Mons horridus, syluestribusq́; frondibus imbrosus, & in-

primis altus fuit. Huius per obliqua deuexa, qua sa xis asperrimis & ob id inaccessis cingitur, conualles lacunosæ cauæq; nimium, spinetis aggeratæ, & quaquauersus repositæ naturalem tutelam præbentes ambiebant. De summo uertice fons affluens bullis ingentibus scaturibat, qui per prona delapsus euomebat undas argenteas. Iamq; riuulis pluribus dispersus, ac ualles illas amnibus stagnantibus irrigans, in modum stipati maris, uel ignaui fluminis cuncta cohibebat. Insurgit speluncæ, qua margines montanæ desint, turris ardua, caula firma solidis cratibus, ouili stabulatione commoda, porrectis undique lateribus. Ante fores exigui tramites, uice structi parietis attenduntur. Ea tu bono certe meo periculo latronum dixeris atria, nec iuxta quicquam quàm parua casula, cannulis temere contecta, quo speculatores è numero latronum, ut postea comperi, sorte ducti, noctibus excubabant. Ibi cum singuli direpsissent stipatis artubus, nobis ante ipsas fores loro ualido destinatis, anum quandam curuatam graui senio, cui soli salus atq; tutela, tot numero iuuenum commissa uidebatur, sic infesti compellant. Etiam ne tu busti cadauer extremum, & uitæ dedecus primum, & orci fastidium solum, sic nobis ociosa domi residens lusitabis, nec nostris tam magnis tamq; periculosis laboribus solatium de tam sera refectione tribuas, quæ diebus ac noctibus, nil quicquam rei quàm merum sæuienti uentri tuo soles auiditer ingurgitare. Tremens ad hæc & stridenti uocula pauida, sic anus. At uobis fortissimi fidelissimíque

mei hospitatores iuuenes affatim cuncta suaui sapore percocta pulmenta præsto sunt. Panis numerosus, uinum probe calicibus effricatis affluenter immissum, et ex more calida tumultuario lauacro uestro præparata. In fine sermonis huius statim se se deuestiunt, nudatiq́;, & flammæ largissimæ uapore recreati, calidaq́; perfusi, & oleo peruncti, mensas dapibus largiter instructas accumbunt. Commodum cubuerant, & ecce quidem longe plures numero iuuenes aduenīunt. Alij quos incunctanter adæque latrones arbitrarere. Nam & ipsi prædas aureorum argenteorumq́; nummorum, ac uasculorum, uestisq́; sericæ et intextæ filis aureis inuehebant. Hi simili lauacro refoti inter choros sociorum se se reponunt. Tunc sorte ducti ministeriū faciunt. Estur ac potatur incondite, pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis, clamore ludunt, strepitu cantilant, conuitijs iocantur, ac iam cætera semifæris lapithis Thebanis centaurisq́; similia. Tunc inter eos unus, qui robore cæteros antistabat, nos quidem inquit Milonis Hypatini domum fortiter expugnauimus, præter tantam fortunæ copiam, quam nostra uirtute nacti sumus, et incolumi numero castra nostra petiuimus, et siquid ad rem facit octo pedibus auctiores remeauimus. At uos qui Bœotias urbes appetistis, ipso duce uestro fortissimo Lamatho diminuti debilem numerum reduxistis, cuius salutem merito sarcinis istis quas aduexistis omnibus certe antetulerim. Sed illum quidē utcunque nimia uirtus sua peremit, inter inclytos reges ac duces præliorum tanti uiri memoria celebra-

bitur. Enim uero uos bonæ frugi latrones inter furta parua atque seruilia timidicule per balneas & aniles cellulas reptantes scrutariam facitis. Suscipit unus ex illo posteriore numero. Tu ne solus ignoras longe faciliores ad expugnandum domus esse maiores, quippe quod licet numerosa familia latis diuersetur ædibus, tamen quisque magis suæ saluti quàm domini consulat opibus, frugi autem & solitarij homines fortunam paruam uel certe satis amplam dissimulanter obtectam protegunt acrius, et sanguinis sui periculo muniunt. Res ipsa denique fidem sermoni meo dabit. Vix enim Thebas Heptapylos accessimus, quod est huic disciplinæ primarium studium. Sed dum sedulo fortunam inquirebamus popularem, nec nos deniq; latuit Chryseros quidam numularius, copiosæ pecuniæ dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam. Deniq; solus ac solitarius parua sed satis munita domūcula cõtentus, pannosus alioqn ac sordidus, aureos folles incubabat. Ergo placuit, ad hunc primum ferremus aditum, ut concepta pugna manus unicæ, nullo negotio cunctis opibus ociose potiremur. Nec mora, cum noctis initio foribus eius præstolamur, quas neque subleuare, neque dimouere, ac nec perfringere quidem nobis uidebatur, ne ualuarum sonus cunctam uiciniam nostro suscitaret exitio. Tunc itaq; sublimis ille uexillarius noster Lamathus spectata uirtutis suæ fiducia, qua clauis immittendæ foramen patebat, sensim immissa manu claustrum euellere gestiebat. Sed dudum scilicet omnium bipedum

nequissimus Chryseros uigilans, & singula rerum sentiens lenem gradum, & obnixum silentium tolerans paulatim adrepit, grandiq; clauo manum ducis nostri repente, nixu fortissimo ad hostij tabulam offigit, et exitiabili nexu patibulum relinquens, gurgustioli sui tectum ascendit, atq; inde contentissima uoce clamitans, rogansq; uicinos, & unumquenq; proprio nomine ciens, et salutis communis admonens, diffamat incendio repentino domum suam possideri. Sic unusquisq; proximi periculi confinio territus, suppetiatũ decurrêre anxij. Tunc nos in ancipiti periculo constituti uel opprimendi nostri, uel deserendi socij remedium è renata ualidũ, eo uolente comminiscimur. Antesignani nostri partem, qua manus humerum subit, ictu per articulum medium temperato, prorsus abscidimus, atq; ibi brachio relicto, multis lacinijs offulto uulnere, ne stillæ sanguinis uestigium proderent, cæterum Lamathum raptim reportamus, ac dũ trepidi regionis urgemur graui tumultu, & instantis periculi metu terrenur ad fugam, nec uel sequi propere uel remanere tuto potest, uir sublimis animi uirtutisq; præcipuus, multis nos affatibus, multisq; precibus querens adhortatur, per dexteram Martis, per fidem sacramenti, bonum commilitonem cruciatu simul & captiuitate liberaremus. Cur enim manu, qua rapere et iugulare sola posset fortem latronem superuiuere? sat se beatum, qui manu socia uolens occumberet. Cumq; nulli nostrum sponte le parricidium suadens persuadere posset, manu reliqua sumptum gladium suum, diuq; deosculatus, per medium pectus, ictu fortissi-

mo transadigit. Tunc nos magnanimi ducis uigore ue nerato, corpus reliquum ueste linea diligenter conuolutum, mari cælandum commisimus, et nunc iacet noster Lamathus elemento toto sepultus. Et ille quidem dignum uirtutibus suis uitæ terminum posuit. Enimuero Alcimus solertibus cœptis, tamen sæuum fortunæ nutum non potuit abducere, qui cum dormientis anus perfracto tuguriolo conscendisset cubiculum superius, iam'q; protinus oblisis faucibus interstinguere eam debuisset, prius maluit rerum singula per latiorem fenestram forinsecus nobis scilis rapienda dispergere. Cum'q; iam cuncta rerum gnauiter emolitus, nec toro quidē aniculæ quiescentis parcere uellet, ea'q; lectulo suo deuoluta uestem stragulam subductam scilicet iactare similiter destinaret, genibus eius profusa, sic nequissima illa deprecatur. Quid oro fili paupertinas pannosas'q; reculas miserrimæ anus donas uicinis diuitibus, quorum hæc fenestra domum prospicit? quo sermone callido deceptus astu, & uera, quæ dicta sunt credens Alcimus, uerens scilicet, ne et ea quæ prius miserat, quæ'q; postea missurus foret, non socijs suis, sed in alienos lares iam certus erroris abijceret, suspendit se fenestra, sagaciter perspecturus omnia persertim domus attiguæ, quam dixerat illa, fortunas arbitraturus, quod eum strenue quidem et satis improuide conantem senile illud facinus, quanquam inualido, repentino tamē et inopinato pulsu nutantem ac pēdulū, et in prospectu alioquin attonitum præceps inegit, qui præter altitudinem nimiam super quendam etiam uastissimum lapidem propè iacentem

decidens, perfracta diffusáq; crate costarum riuos san guinis uomēs, primitus narratis nobis quæ gesta sunt, non diu cruciatus uitam euasit, quem prioris exem plo sepulturæ traditum bonum secutorem Lamatho dedimus. Tunc orbitatis duplici plaga petiti, iamq; thebanis conatibus abnuentes, Plateas proximam con scendimus ciuitatem, ubi fama celebrem quendam no mine Democharem munus editurum gladiatorium deprehendimus. Nam & genere primarius uir, et opi bus pluribus, & liberalitate præcipuus, digno fortu næ suæ splendore publicas uoluptates instruebat. Quis tantus ingenij, quis facundiæ, qui singulas spe cies apparatus multiiugi, uerbis idoneis possit expli care? Gladiatores isti famosæ manus, uenatores illi probatæ pernicitatis, alibi noxij, perdita securitate, suis epulis bestiarum saginas instruentes confixilis ma chinæ sublicæ, turres tabularum nexibus, instar cir cunforaneæ domus, floridæ picturæ, decora futuræ uenationis receptacula. Qui præterea numerus, quæ facies ferarum? Nam præcipuo studio foren sis etiam aduexerat generosa illa damnatorum ca pitum funera, sed præter cæterá speciosi muneris sup pellectilem, totis utcunq; patrimonij uiribus imma nis ursæ comparabat numerum copiosum. Nam præ ter domesticas uenationibus captas, præter largis em ptionibus partas, amicorum etiam donationibus uarijs certatim oblatas, tutela sumptuosa sollicite nu triebat. Nec ille tam clarus, tamq; splendidus pu blicæ uoluptatis, apparatus, inuidiæ noxios effugit oculos. Nam diutina captiuitate fatigatæ, simul &

æstiua flagrantia maceratæ, pigra etiã sessione languidæ, repentina correptæ pestilentia, penè ad nullum rediuere numerũ, passim per plateas plurimas cerneres iacere semiuiuorum corporum ferina naufragia. Tũc uulgus ignobile, quos in culta pauperies, sine delectu ciborum tenuato uentri cogit sordẽtia supplementa & dapes gratuitas conquirere, passim iacentes epulas accurrere. Tunc nacti subtile consilium, ego & iste Babulus tale comminiscimur. Vrsam, quæ cæteris sarcina corporis præualebat, quasi cibo parandam portamus ad nostrum receptaculũ, eiusq; probe nudatum carnibus coriũ, seruatis solerter unguibus, ipso etiam bestiæ capite, adusq; cõfinium ceruicis, solido relicto, tergum omne rasura studiosa tenuamus, & minuto cinere perspersum, soli siccandũ tradimus. Ac dum cælestis uaporis flammis examurcatur, nos interdum pulpis eius ualẽter saginantes, sic instanti militiæ disponimus sacramentum, ut unus è numero nostro, nõ qui corporis adeo, sed animi robore cæteris antistaret, atq; is in primis uolũtarius, pelle illa contectus, ursæ subiret effigiẽ, domumq; Democharis illatus, per oportuna noctis silentia nobis ianua faciles præstaret aditus. Nec paucos fortissimi collegij solers species ad munus obeundum arrexerat, quorum præ cæteris Thrasileon factionis optione delectus, ancipitis machinæ subit aleam. Iamq; habili corio et mollicie tractabili, uultu sereno sese recondit. Tunc tenui acumine summas oras eius adæquauimus, et iũcturæ rimã licet gracilẽ, setæ circũfluẽtis dẽsitate sepimus ad ipsum cõfi-

nium gulæ, qua ceruix fuerat exacta, Thrasileonis caput subire cogimus, paruisq; respiratui circa nares & oculos datis foraminibus, fortissimum socium nostrum, prorsus bestiam factum, immittimus caueæ, modico prædestinatæ precio, quam constanti uigore festinus irrepsit ipse. Ad hunc modum prioribus inchoatis, sic reliqua fallaciæ peregimus. Sciscitati nomen cuiusdam Nicanoris, qui genere Thracio proditus, ius amicitiæ summum cum illo Demochare colebat, literas affigimus, ut uenationis suæ primicitias, bonus amicus uideretur ornando muneri dedicasse. Iamq; prouecta uespera, abusi præsidio tenebrarum, Thrasileonis caueã Demochari cum literis illis adulterinis offerimus. Qui demiratus bestiæ magnitudinẽ, suiq; contubernalis opportuna liberalitate lætatus, iubet nobis protinus gaudij sui gerulis, decẽ aureos, ut ipse habebat è suis loculis adnumerari. Tunc, ut nouitas consueuit ad repentinas uisiones animos hominum pelliccre, multi numero mirabundi ad bestiam confluebant, quorum satis callenter curiosos aspectus Thrasileon noster impetu minaci frequenter inhibebat, consonaq; crebro ruĩ uoce, satis felix ac beatus Demochares ille sæpe celebratus, quod post tantam cladẽ ferarũ nouo prouẽtu quoquomodo fortunæ resisteret. Iubet noualibus suis confestim bestiã ire, iubet summa cum diligentia reportari. Sed suscipiens ego caueas in quam domine flagrantia solis & itineris spatio fatigatam cœtui multarum, & ut audio non rectæ ualẽtium committere ferarum, quin potius domus tuæ patulũ ac perflatilem locum, immo et lacu aliquo con

terminum refrigerantemq; prospicis. An ignoras hoc genus bestiæ, lucos consitos, & specus roridos, et colles frigidos, & fontes amœnos superincubare? Talibus monitis Demochares perterritus, numerumq; perditorum secum recensens, non difficulter assensus, ut ex arbitrio nostro caueam locaremus facile permisit. Sed & nos inquam parati sumus hic ibidem pro cauea ista excubare noctes, ut æstus et uexationis incommodo bestiæ fatigatæ, & cibum tempestiuum, & potum solitum accuratius afferamus. Nihil indigemus labore isto uestro respondit ille. Iam penè tota familia per diutinam consuetudinem nutriendis ursis exercitata est. Posthæc uale facto, discessimus, et portam ciuitatis egressi monimentum quoddam conspicamur procul à uia remoto & abdito loco positum. Ibi capulos carie & uetustate semitectos, quis inhabitabāt puluerei & iam cinerosi mortui, passim ad futuræ prædæ receptacula reseramus, et ex disciplina sectæ seruato noctis illunio tempore, quo somnus obuius impetu primo corda mortaliū ualidius inuadit ac premit, cohortē nostrā gladijs armatā ante ipsa fores Democharis, uelut expilationis uadimoniū sistimus. Nec secius Thrasileon examussim capto noctis latrocinali momēto prorepit caueam, statimq; custodes, q̄ prope sopiti quiescebant, oēs ad unū mox, etiā ianitorē ipsum gladio cōficit, clauiq; subtracta, fores ianuæ repandit, nobisq; prompte conuolātibus, et domus alueo receptis demōstrat horreū, ubi uespera sagaciter argētū copiosum recōdi uiderat, quo protinus p̄fracto, cōfertæ manus uiolētia iubeo singulos cōmilitonū asporta-

re q̃tũ q̃sq; poterat auri uel argenti, et in illis ædibus fidelissimorum mortuorum occultare propere, rursum conato gradu recurrẽtes sarcinas iterare. Quod eni ex usu foret omnium me solũ resistentem pro domus limine cuncta rerum exploraturum sollicite dum redirent. Nam & facies ursæ, medijs ædibus discur rentis ad proterrendos, si qui de familia forte uigilas sent, uidebatur opportuna. Quis enim quamuis for tis et intrepidus immani forma tantæ bestiæ noctu præsertim uisitata, nõ se ad fugam statim concitaret? non obdito cellæ pessulo pauens & trepidus se se co hiberet? His omnibus salubri consilio recte dispositis, occurrit sæuus euentus. Nanq; dũ reduces socios no stros suspensus opperior, quidã seruulus strepitu sci licet diuinitus inquietus proserpit leniter, uisaq; bestia, quæ libere discurrens totis ædibus cõmeabat premẽs obnixum silentium, uestigium suum replicat, & utcunq; cunctis in domo uisa pronutiat. Nec mora, cũ numerosæ familiæ frequentia domus tota completur tædis, lucernis, cereis sepaceis nocturni luminis in strumentis. Clarescunt tenebræ, nec inermis quisquã de tanta copia processit, sed singuli fustibus, lanceis, di strictis deniq; gladijs armati muniũt aditus, nec se cus canes etiam uenaticos, auritos illos et horricomes, ad comprimendam bestiam cohortantur. Tunc ego sensim gliscente adhuc illo tumultu, retrogradi fuga, domo facesso. Sed planè Thrasileon mire canibus re pugnantem latens ponè ianuam ipse prospicio. Quã quam enim uitæ metas ultimas obiret, non tamen sui nostriq; uel pristinæ uirtutis oblitus, iam faucibus ipsis

hiantis

hiantis Cerberi reluctabat. Scænam deniq;, quā spōte sumpserat cum anima retinens, nunc fugiens, nūc re=sistens, uarijs corporis sui scænis ac motibus tandem domo prolapsus ē. Nec tamen quāuis publica potitus libertate salutem fuga quærere potuit. Quippe cuncti canes de proximo angiportu satis feri, satisq; copiosi, uenaticis illis qui commodum domo similiter insequētes processerant se se commiscent agminatim. Miserū funestumq; spectaculum aspexi Thrasileonē nostrū cateruis canum sæuientium cinctum, atq; obsessum, multisq; numero morsibus laniatum? Deniq; tanti do=loris impatiens, populi circunfluentis turbulis immi=sceor, & in quo solo poteram celatum auxilium bo=no ferre commilitoni, sic indaginis principes dehorta=bar. O' grande inquam & extremum flagitium, magnam & uere preciosam perdimus bestiam. Nec tamen nostri sermonis artes infelicissimo profuere iu=ueni. Quippe quidam procurrens è domo procerus & ualidus, incontanter lanceam medijs iniecit ursæ præcordijs. Nec secus alius. Et ecce plurimi iam ti=more discusso certatim gladios, & iam de proximo congerunt. Enimuero Thrasileon egregium decus nostræ factionis, tandem immortalitate digno illo spiritu expugnato, magis q̄ patientia, neq; clamore, ac nec ululatu quidem, fidem sacramenti prodidit. Sed iam morsibus laceratus, ferroq; laniatus, obnixo mugitu, & ferino fremitu, præsentem casum generoso uigore tolerans gloriam sibi reseruauit, uitam fato reddidit. Tanto tamen terrore, tantaq; formidine cœtum illum turbauerat, ut usq; diluculum, immo &

in multũ diem nemo quisquam fuerit ausus, quãuis iacentem bestiã uel digito cõtingere, nisi tandẽ pigre ac timide quidã lanius paulo fidẽtior, utero bestiæ resecto ursæ, magnificũ despoliauit latronem. Sic etiã Thrasileon nobis perimitur, sed à gloria non periuit. Confestim itaq; constrictis sarcinis illis, quas nobis seruauerant fideles illi mortui, Plateæ terminos cito gradu deserentes, istud apud nostros animos idẽtidem reputabamus, merito nullam fidem inuita repperiri, quod ad manes iam & mortuos, odio perfidiæ nostræ demigrauit. Sic onere uecturæ, simul & asperæ, uiæ toti fatigati, tribus comitũ desideratis, istas quas uidetis prædas adueximus. Post istum sermonis terminum, poculis aureis memoriæ defunctorum cõmilitonum, uino mero libant. Dehinc canticis quibusdam Marti deo, blanditi paulolum conquiescunt. Etenim nobis anus illa recens ordeum affatim, et sine ulla mensura largita est, ut equus quidem meus, tanta copia, & quidem solus potitus, saliares se cœnasse cœnas crederet. Ego uero quanquam aliâs ordeum tunsum minutatim, & diutina cogitatione uirulentum semper eserim, rimatus angulum, quo panis reliquiæ totius multitudinis cõgestæ fuerant, fauces diutina fame saucias, & araneantes uehementer exerceo. Et ecce nocte promota latrones expergiti castra commouent. Instructiq; uarie, partim gladijs armati in lemures reformant, concito se gradu proripiunt. Nec me tamen instanter ac fortiter manducantem, uel somnus imminens impedire potuit. Et quãquam prius cum essem Lucius, unico uel secundo pane con-

tentus, mensa decederem, tunc uentri tam profundo seruiens, iam ferme tertium qualum rumigabam. Huic me operi attonitum clara lux oppressit. Tandem deniq; asinali uerecundia ductus, ægerrime tamen digrediens riuulo proximo sitim lenio. Nec mora cum latrones ultro anxij atq; solliciti remeant. nullam quidem prorsus sarcinam, uel omnino licet uilem laciniam ferentes, sed tantum gladijs, totis manibus, immo factionis suæ cunctis uiribus, unicam uirginem filo liberali, & ut matronatus eius indicabat, summatem regionis puellam, me hercules & asino tali concupiscendam, mœrentem, & crines cum ueste sua lacerantem, aduehebant, eamsimul intra speluncam, uerbisq; quæ dolebat minora facie͂tes, sic alloquuntur. Tu quidem salutis & pudicitiæ secura, breuem patientiam nostro compendio tribue. Nos ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. Pare͂tes autem tui de tanto suarum diuitiarum cumulo, quanquam satis cupidi, tamen sine mora parabunt, scilicet idoneam sui sanguinis redemptionem. His & his similibus blatteratis, nec quicq̃ dolor sedatur puellæ, quidniquæ inter genua sua deposito capite sine modo flebat. At illi introuocatæ anui præcipiu͂t, assidẽs eã blãdo, quãtũ posset, solaretur alloqo. Se'q; ad sectæ sueta conferre. Nec tñ puella quitullis aniculæ sermonibus, ab incœptis fletibus auocari. Sed altius eiulans se se, & assiduis singultibus ilia quatiens, mihi etiam lachrymas excussit. At sic. An ego inquit misera tali domo, tanta familia, tam charis uernulis, tam sanctis parentibus desolata,

et infelicis rapinæ præda, et mancipium effecta, inq; isto saxeo carcere seruiliter clausa, et omnibus delitijs, quis innata atq; innutrita sim, priuata sub incerta salutis & carnificinæ laniena, inter tot ac tales latrones & horrendum gladiatorum populum, uel fletũ desinere, uel omnino uiuere potero? Lamentata sic et animi dolore, & faucium tendore, & corporis lassitudine iam fatigata, marcentes oculos dimisit ad soporem. Iam commodum conquierat, nec diu cum repente lymphatico ritu, somno recussa, longeq; uehementius afflictare sese, & pectus etiã palmis infestis tundere, & faciẽ illã luculentam uerberare cœpit, & anniculæ, quamquã instantissime causas noui et instaurati mœroris requirentis, sic adsuspirans altius infit. Hem nunc certe nunc maxime funditus perij, nunc spei salutiferæ renuntiaui. Laqueus, aut gladius, aut certe præcipitium proculdubio capessendum est. Ad hæc anus iratior, dicere eam sæuiore iã uultu iubebat, quid malum fleret, uel quid repente postliminio pressæ quietis lamẽtationes licentiosas refricaret. Nimirũ inquit, tãto cõpendio tuæ redẽptionis defraudare iuuenes meos destinas? quod si pergis ulterius, iam faxo lachrymis istis, quas paruipẽdere latrones consueuêre, insuper habitis, uiua exurêre. Tali puella sermone deterrita, manuq; eius exosculata, parce inquit mi parens, & durissimo casui meo pietatis humanæ memor, subsiste paululum. Nec enim, ut reor, æuo lõgiore, mature tibi i ista sancta canicie miseratio prorsus exaruit. Specta deniq; scænam meæ calamitatis. Speciosus adolescens inter suos principales, quẽ

filiũ publicum omnis sibi ciuitas cooptauit, meus alioquin consobrinus, tantulo triennio maior in ætate, qui mecum primis ab annis nutritus & adultus, indiuiduo contubernio domusculæ, immo uero cubiculi toriq;, sanctæ charitatis affectione mutuo mihi pignoratus, uotisq; nuptialibus pacto iugali pridem destinatus consensu parentum, tabulis etiam maritus nũcupatus ad nuptias, officio frequenti cognatorum, et affiniũ stipatus tẽplis et ædibus publicis uictimas immolabat. Domus tota lauris obsita, tædis lucida cõstrepebat hymeneum. Tunc me gremio suo mater infelix tolerans, mundo nuptiali decenter ornabat, mellitisq; suauijs crebriter ingestis, iam spe futura liberorum uotis anxijs propagabat, cum irruptionis subitæ gladiatorum impetus ad belli faciem sæuiẽs, nudis et incertis mucronibus coruscans, non cædi, nõ rapinæ manus afferunt, sed denso conglobatoq; cuneo cubiculum nostrum inuadunt protinus. Nec ullo de familiaribus nostris repugnante, ac ne tãtillũ quidẽ resistente, miserã exanimẽ, sæuo pauore, trepido de medio matris gremio rapuere. Sic instar Athracidis uel Pyrithoi, despectæ disturbatæq; nuptiæ. Sed ecce sæuissimũ omniũ, nunc etiã redintegratur, immo uero cumulatur infortuniũ meũ. Nam uisa sum mihi de domo, de thalamo, de cubiculo, de thoro deniq; ipso uiolẽter extracta, ꝑ solitudines auias ĩfortunatissimi mariti nomen inuocare, eumq; ut primũ meis amplexibus uiduatus est, adhuc unguẽtis madidũ, coronis floridũ, consequi uestigio me pedibus fugientem alienis, uiq; clamore percito formosæ raptum uxoris

conquerens populi testatur auxilium, quidam de latronibus importunæ persecutionis indignatione permotus, saxo grandi propedibus abrepto, missellum iuuenem maritum meumpercussum interemit. Talis aspectus, atrocitate perterrita, somno funesto pauens, excussa sum. Tunc fletibus eius adsuspirans anus, sic incipit. Bono animo esto mea Herilis, nec uanis somniorum figmentis terreare. Nam præter quod diurnæ quietis imagines falsæ perhibentur, tum etiã nocturnæ uisiones contrarios euentus nõ nunquã pronuntiant. Deniq; flere, & uapulare, & nonnunquã iugulari, lucrosum, prosperumq́; prouẽtum nunciant, contra, ridere, & mellitus dulcioli, uẽtrem saginare, uel in uoluptatem ueneriam cõuenire, tristitiæ animi, languori corporis, damnisq́; cæteris anxiatum iri prædicant. Sed ego te narrationibus lepidis, anilibusq́; fabulis, protinus euocabo. Et incipit. Erat in quadam ciuitate rex & regina. Hi tres numero filias forma conspicuas habuere. Sed maiores quidem natu, quãuis gratissima specie idoneæ, tamen celebrari posse laudibus humanis credebãtur. At uero puellæ iunioris tam præcipua, tam præclara pulchritudo, nec exprimi, ac ne sufficienter quidem laudari sermonis humani penuria poterat. Multi deniq; ciuiũ et aduenæ copiosi, quos eximij spectaculi rumor studiosa celebritate cõgregabat, inaccessæ formositatis admiratione stupidi, et admouentes oribus suis dexteram, priore digito in erectum pollicẽ residente, ut ipsam prorsus deá Venerẽ religiosis adoratiõibus uenerabãtur. Iamq́; proximas ciuitates, et attiguas regio-

nes fama peruaserat, deam, quam cærulũ profundũ pelagi peperit, et ros spumantium fluctuũ educauit, iam numinis sui passim tributa uenia, in medijs conuersari populi cœtibus, uel certe rursum nouo cælestium stellarum germine non maria, sed terras, Venerem aliã, uirginali flore præditam pullulasse. Sic immensum procedit indies opinio, sic insulas iam proximas et terræ plusculum, prouinciasq; plurimas fama porrecta peruagatur. Iam multi mortaliũ lõgis itineribus atq; altissimis maris meatibus, ad sæculi specimen gloriosum cõfluebant. Paphõ nemo, Cnydõ nemo. At ne ipsa sacra quidem cithera, ad conspectũ deæ Veneris nauigabant. Sacra deæ proferuntur, tẽpla deformãtur, puluinaria deserũtur, cærimoniæ negligũtur, incoronata simulachra, et aræ uiduæ frigido cinere fedatæ. Puellæ supplicatur, et ĩhumanis, uultibus deæ tantæ numina placantur, et ĩ matutino progressu uirginis, uictimis & epulis Veneris absentis nomen propitiatur. Iamq; per plateas commeãtem populi frequenter, floribus sertis, & solutis adprecãtur. Hæc honorum cælestium ad puellæ mortalis cultum immodica translatio, ueræ Veneris uehementes incendit animos, & impatiens indignationis, capitæ quassanti fremens altius, sic secum disserit. En rerum natura prisca parens, en elementorum origo initialis, en orbis totius alma Venus, quæ cum mortali puella partiario maiestatis honore tractor, & nomen meum cælo conditum terrenis sordibus prophanatur. Nimirũ cõmuni numinis piamẽto, uicariæ uenerationis ĩcertũ sustinebo, et imaginẽ meã

circunferet puella moritura. Frustra me pastor ille, cuius iustitiam fidemq; magnus comprobauit Iuppiter, ob eximã speciem tantis prætulit deabus. Sed non adeo gaudẽs ista quæcunq; est, meos honores usurpabit. Iam faxo huius etiam ipsius illicitæ formositatis pœniteat, et uocat cõfestim puerũ suũ, pinatũ illũ & satis temerarium, qui malis suis moribus, contempta disciplina publica, flammis & sagittis armatus per alienas domos nocte discurrens, & omnium matrimonia corrumpens, impune committit tanta flagitia, & nihil prorsus boni facit. Hunc quamquam genuina licentia procacem, uerbis quoq; insuper stimulat. Perducit ad illam ciuitatem, et Psychen (hoc enim nomine puella nuncupabatur) corã ostendit, et tota illa perlata de formositatis æmulatione fabula, gemens ac fremens indignatione, per ego te inqt, maternæ charitatis fœdera deprecor, per tuæ sagittæ dulcia uulnera, per flammæ istius mellitas uredines, uindictã tuæ parenti, sed plenam tribue, et in pulchritudinem contumacem reuerenter uindica, idq; unũ et præ omnibus unicũ, uolens effice, uirgo ista amore flagrantissimo teneatur hominis extremi, quẽ et dignitatis, et patrimonij simul et incolumitatis ipsius fortuna damnauit, tamq; infirmi, ut per totum orbem non inueniat miseriæ suæ comparem. Sic effata, et osculis hiantibus filiũ diu ac pressule sauiata, proximas oras reflui litoris petit, plantisq; roseis uibrantiũ fluctuũ summũ rorẽ calcauit. Ecce iã profundi maris udo resedit uertice, et ipsum q̃ icipit uelle, statim quasi pridẽ præceperit, nõ moratur marinũ ob

ſequiũ, adſunt Nerei filiæ, chorum canentes, et Portunus cærulis barbis hiſpidus, et grauis, piſcoſo ſinu Salacia, auriga paruulus delphini Palemon, iam paſſim maria perſultatens, Tritonũ cateruæ, hic concha ſonaci leniter bucinat, ille ſerico tegmine flagrantiæ ſolis obſiſtit inimici, alius ſub oculis dominæ ſpeculum prægerit, currus, biges alij ſubnatant. Talis ad oceanum pergentem Venerẽ comitatur exercitus. Interea Pſyche, cum ſua ſibi perſpicua pulchritudine nullum decoris ſui fructum percipit, ſpectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quisq̃, non rex, nõ regius, nec de plebe ſaltem, cupiẽs eius nuptiarũ petitor accedit. Mirãtur quidẽ diuinam ſpeciem, ſed ut ſimulachrum fabre politum mirantur omnes. Olim duæ maiores ſorores, quarum temperatam formoſitatem nulli diffamarant populi, procis regibus deſponſæ, iam beatas nuptias adeptæ. Sed Pſyche uirgo uidua domi reſidens, deflet deſertam ſuam ſolitudinẽ, ægra corporis, animi ſaucia, et quamuis gẽtibus totis cõplacitam, odit in ſe ſuam formoſitatem. Sed in fortunatiſſimæ filiæ miſerimus pater, ſuſpectatis cæleſtibus odijs, & iræ ſuperum metuens, dei Mileſij ueruſtiſſimũ percontatur oraculum, et tanto numine precibus et uictimis ingratæ uirgini petit nuptias et maritum. Sed Apollo quãquã græcus et ionicus propter Mileſiæ conditorem, ſic latina ſorte reſpondit.

Montis in excælſi ſcopulo, deſiſte puellam,
Ornatam mundo funerei thalami.
Nec ſperes generum mortali ſtirpe creatum,
Sed ſæuum atq; ferum uipereumq; malum.

Qui pinnis uolitans super æthera cuncta fatigat,
Flammáq; & ferro singula debilitat.
Quē tremit ipse Iouis, quo numina terrificantur,
Fluminaq; horrescunt, et stygiæ tenebræ.

Rex olim beatus affatu sanctæ uaticinationis accepto, piger tristisq; retro domum pergit, suǽq; coniugi præcepta sortis enodat infaustæ, mœretur, fletur lamentatur diebus plusculis. Sed diræ sortis iam urgent tetri effectus, iam feralium nuptiarū miserrimæ uirgini choragium struitur. Iam tædæ lumen atræ fuliginis cinerem arcessit, & sonus tibiæ zygiæ mutatur in querulum lydij modū, cantusq; lætus hymenei, lugubri finitur ululatu, & puella nuptura deterget lachrymas ipso suo flāmeo. Sic affectæ domus triste fatum, cuncta etiam ciuitas congemebat, luctúq; publico, confestim congruens edicitur iustiiū. Sed monitis cœlestibus parendi necessitas, missellam Psychen ad destinatam pœnam efflagitabat. Perfectis igitur feralis thalami cum summo mœrore solemnibus, toto prosequente populo, uiuum producitur funus, & lachrymosa Psyche comitatur, non nuptias, sed exequias suas. Ac dum mœsti parentes, & tanto malo perciti nefarium facinus perficere cunctātur, ipsa illa filia talibus eos adhortatur uocibus. Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid spiritū uestrum, qui magis meus est, crebris eiulatibus fatigatis? quid lachrymis inefficacibus ora mihi ueneranda fœdatis? quid laceratis in uestris oculis mea lumina? quid canitiem scinditis? quid pectora? quid ubera sancta tunditis? Hic erunt uobis egegiæ meæ

formositatis præclara præmia. Inuidiæ nefariæ letali plaga percussi, sero sentitis. Cum gens & populi celebrarent nos diuinis honoribus, cum nouam me Venerem ore consono nuncuparent, tunc dolere, tunc flere, tunc me iam quasi peremptam lugere debuistis. Iam sentio, iam uideo solo me nomine Veneris perisse. Ducite me, & cui sors addixit, scopulo sistite. Festino felices istas nuptias obire. Festino generosum illum maritum meum uidere. Quid differo? quid trecto uenientem? qui totius orbis exitio natus est. Sic profata uirgo côticuit, ingressúq; iam ualido pôpæ populi prosequentis sese miscuit. Itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine statutam puellam cuncti deserentes, tædasq; nuptiales, quibus præluxerant ibidem lachrymis suis extinctas relinquêtes, deiectis capitibus, domuitionem parant. Et miseri quidem parentes eius tanta clade defessi clausæ domus abstrusi tenebris perpetuæ nocti sese dedidere. Psychen autem pauentem ac trepidam, & in ipso scopuli uertice deflentem, mitis aura molliter spirantis Zephiri, uibratis hincinde laciniis, & reflato sinu sensim leuatam suo tranquillo spiritu uehês, paulatim per deuexa excelsæ uallis subditæ florentis cæspitis gremio leniter delapsam reclinat.

PSyche teneris, et herbosis locis in ipso thoro roscidi graminis suaue recubás, tãta mẽtis perturbatione sedata, dulce conquieuit. Iamq; sufficienti recreata somno placido resurgit animo. Videt lucum, proceris et uastis arboribus consitum. Videt fontem, uitreo latice perlucidũ, medio luci meditullio. Propè fontis adlapsum domus regia est ædificata, non humanis manibus, sed diuinis artibus. Iam scies ab introitu primo dei cuiuspiam luculentum, et amoenum uidere te diuersorium. Nam summa laquearia citro et ebore curiose cauata subeũt aureæ columnæ, parietes omnes argenteo celamine cõteguntur, bestijs et id genus pecudibus occurrẽtibus ob os introeuntium. Mirus prorsum magnæ artis homo, immo semideus, uel certe deus, qui magnæ artis subtilitate tantum effigiauit argentum. Enimuero pauimenta ipsa lapide precioso cæsim diminuto, in uaria picturæ genera discriminantur uehementer. Iterum ac sæpius beatos illos, qui super gemmas & monilia calcant. Iam cæteræ partes longe latéq; dispositæ domus sine precio preciosæ, totíq; parietes solidati massis aureis, splendore proprio coruscant, ut diem suũ sibi domus faciat licet sole nolẽte. Sic cubicula, sic porticus, sic ipsæ ualuæ fulgurant. Nec secius opes cæteræ maiestati domus respõdẽt, ut eqdẽ illud recte uideatur, ad conuersationẽ humanã, magno Ioui fabricatũ cæleste palatiũ. Inuitata Psyche taliũ locorũ oblectatione propius accessit, et paulo fidentior, intra

limē ſeſe facit. Mox perlectante ſtudio pulcherrimæ uiſionis, miratur ſingula, et altrinſecus ædiū horrea ſublimi fabrica perfecta, magniſq; cōgeſta gazis conſpicit. Nec quicquā, ē quod ibi nō eſt. Sed præter cæterā tantarū diuitiarū admirationē, hoc erat præcipue mirificum, quod nullo uinculo, nullo clauſtro, nullo cuſtode totius orbis theſaurus ille muniebatur. Hæc ei ſumma cum uoluptate uiſenti offert ſeſe uox quædam corporis ſui nuda. Et quid inquit domina tātis obſtupeſcis opibus? tua ſunt hic omnia, proī cubiculo te refer, et lectulo laſſitudinem refoue, et ex arbitrio lauachrū pete. Nos quarū uoces accipis, tuæ famulæ, ſedulo tibi præminiſtrabimus, nec corporis curatæ tibi, regales epulæ morabuntur. Senſit Pſyche diuinæ prouidentiæ beatitudinem, monituſq; uoces informes audiēs, & prius ſomno, et mox lauacro fatigationem ſui diluit. Viſoq; ſtatim proximo ſemirotūdo, ſuggeſtū propter inſtrumētū cœnatoriū, rata refectui ſuo, commodum libēs accumbit, ilico uini nectarei, eduliumq; uariorum fercula copioſa, nullo ſeruiente, ſed tantūſpiritu quodam impulſa ſubminiſtrā tur. Nec quenquā tamen illa uidere poterat, ſed uerba tantum audiebat excidentia, & ſolas uoces famulas habebat. Poſt opimas dapes, quidam introceſſit, & cantauit inuiſus. Et alius cithara pulſauit, quæ uidebatur nec ipſa. Tunc modulatæ multitudinis cōferta uox aures eius affertur, ut quamuis hominum nemo pareret, chorus tamen eſſe pateret. Finitis uoluptatibus, ueſpera ſuadente cōcedit Pſyche cubitum. Iamq; prouecta nocte, & clemens quidam ſonus aures eius

accedit. Tunc uirginitati suæ, pro tanta solitudine metuēs, et pauet, et horrescit, et quouis malo, plus timet, quod ignorat. Iamq; aderat ignobilis maritus, & thorū inscenderat, & uxorem sibi Psychen fecerat, & ante lucis exortum propere discesserat, statim uoces cubiculo præstolatæ nouam nuptā interfectæ uirginitatis curant. Hæc diutino tempore sic agebantur. Atq; ,ut est natura redditum, nouitas per assiduam cōsuetudinē eius cōmendarat. Et sonus uocis incertæ solitudinis erat solatium. Interea parentes eius inde fesso luctu, atq; mœrore cōsenescebāt. Latiusq; porrecta fama, sorores illæ maiores cuncta cognorāt, proper eq; mœstæ atq; lugubres deserto lare, certatim ad parentū suorū conspectum, affatumq; perrexerant. Ea nocte ad suā Psychen sic infit maritus (Nanq; præter oculos & manibus & auribus sentiebatur) Psyche dulcissima, et chara uxor, exitiabile tibi periculum minatur fortuna sæuior, quod obseruandum pressiore cautela censeo. Sorores iam tuæ mortis opinione turbatæ, tuumq; uestigium requirentes, scopulum istum protinus adiere, quarum si quas forte lamentationes acceperis, neq; respōdeas, immo nec prospicias, omnino. Ceterū mihi quidem grauissimū dolorē, tibi uero summū creabis exitium. Annuit, et ex arbitrio mariti, se facturam spopondit. Sed eo simul cum nocte dilapso, diem totum lachrymis ac plangoribus misella consumit, se nunc maxime prorsus perisse iterans, quæ beati carceris custodia septa, et humanæ cōuersationis colloquio uiduata, nec sororibus quidem suis de se merētibus opē salutarē ferre, at ne uidere

easqdē omnino posset. Nec lauacro, nec cibo, nec ulla deniq; refectione recreata, flēs ubertim decessit ad somnū. Nec mora cū paulo maturius lectū maritus accubās, eáq; nūc ēt lachrymātē cōplexus sic expostulat. Hæccine mihi pollicebare Psyche mea, qd iā de te tuus maritus expecto? Quid spero? Et pfida, et pernox, nec iter amplexus cōiugales desinis cruciatus? Age iā nūc ut uoles, et aio tuo dānosa poscēti pareto, tn memineris meæ seriæ monitiōis cū cœperis sero pœnitere. Tūc illa precibus, et dū se moriturā cōminatur, extorquet à marito cupitis annuat, ut sorores uideat, luctus mulceat, ora cōferat. Sic ille nouæ nuptæ precibus ueniā tribuit, et insuper quibuscunq; uellet, eas auri, uel moniliū donare cōcessit. Sed idētidē monuit, ac sæpe terruit, ne quādo sororū pernicioso cōsilio suasa de forma mariti quærat, ne'ue se sacrilega curiositate, de tāto fortunarū suggestu pessū deijciat, nec suū postea contingat amplexū. Gratias egit marito. Iamq; lætior animo, sed prius, iquit, senties moriar, q̄ tuo isto dulcissimo cōnubio carreā. Amo enim, et efflictim te, qcunq; es, diligo, atq; ut meū spiritū, nec ipsi Cupidini cōparo. Sed istud etiā precibus meis oro largire et illi tuo famulo, præcipe Zephyro simili uectura sorores hic mihi sistat, et imprimēs oscula suasoria, et ingerēs uerba mulcētia, et iungēs mēbra cohibētia, hæc ēt blāditijs astruit. Mi mellite, mi marite, tuæ Psyches dulcis anima, ui ac potestate Veneris usurus. Inuitus succūbit maritus, et cūcta se facturū spopōdit. Atq; ēt luce proximāte, de manibus uxoris euanuit. At illæ sorores percōtatæ scopulū, locumq; illum, quo fuerat

Psyche deserta, festinantes adueniunt, ibiq; deflebant oculos, & plangebant ubera, & quo ad crebris corū eiulatibus saxa cautesq; parilem sonum resultarent. Iamq; nomine proprio sororē miserā ciebāt. Quoad sono penetrabili uocis ululabilis per prona delapsæ, amēs et trepida Psyche procurrit è domo. Et qd, inqt, uos miseris lamentationibus neqcq̄ affligitis, quā lugetis adsum, lugubres uoces desinite, & diutinis lachrymis madentes genas siccate. Tandem quippe cum iam possitis, quam plangebatis, amplecti. Tunc uocatum zephirum præcepti maritalis admonet. Nec mora, cum ille parens imperio, statim clementissimis flatibus innoxia uectura deportat illas. Iam mutuis amplexibus & festinantibus sauijs sese perfruūtur, & illæ sedatæ lachrymæ postliminio redeunt, prolectante gaudio. Sed & tectum, inquit, & larem nostrum lætæ succedite, & afflictas animas cum Psyche uestra recreate. Sic allocuta, summas opes domus aureæ, locumq; seruientiū populosam familiā auribus earū, lauacroq; pulcherrimo et inhumanæ mēsæ lautitijs eas opipare reficit, ut illarū prorsus cœlestiū diuitiarū copijs affluētibus satiatæ, iā præcordijs penitus nutrirēt inuidiā. Deniq; altera earum satis scrupulose curioseq; percontari non desinit, quis illarum rerum cœlestium dominus, quis'ue, uel qualis ipsius sit maritus. Nec tamen Psyche coniugale illud præceptū ullo pacto temerat, uel pectoris arcanis exigit, sed è re nata confingit esse iuuenem quendā et speciosum, cōmodū lanoso barbitio genas inūbrante, plerunq; rurestribus et mōtanis uenatibus occupatū, et nequa

sermonis

ſermonis præcedentis labe conſilium tacitum proderetur, auro facto gemmoſiſq; monilibus onuſtas eas ſtatim uocato Zephiro tradit reportandas. Quo protinus perpetrato, ſorores egregiæ domum redeuntes, iamq; gliſcentis inuidiæ felle flagrãtes multa ſecum ſermonibus mutuis ꝑſtrepebant. Sic deniq; infit altera. En orba et ſæua et iniqua fortuna. Hiccine tibi cõplacuit, ut utroq; parente prognatæ diuerſam ſortem ſuſtineremus? Et nos quidem quæ natu maiores ſumus, maritis aduenis ancillæ deditæ, extorres et lare et ipſa patria, degamus longe parentũ uelut exulãtes. Hæc autẽ nouiſſima quam fœtu ſatiante poſtremus partus effudit, tantis opibus et deo marito potita, quæ nec uti recte tãta bonorũ copia nouit. Vidiſti ſoror q̃ta in domo iacent, et qualia monilia, quæ prænitẽt ueſtes, quæ ſplẽditent gemmæ, q̃tum præterea paſſim calcatur aurũ. Quod ſi maritum etiam tam formoſum tenet, ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicior uiuit. Fortaſſis tamen procedẽte conſuetudine, et affectione roborata, deã quoq; illã deus maritus efficiet. Sic eſt hercules, ſic ſe gerebat, ferebatq;. Iã iam ſurſum reſpicit, et deã ſpirat mulier, quæ uoces ancillas habet, et uentis ipſis imperat. At ego miſera primũ patre meo ſeniorem maritum ſortita ſum, dein cucurbita caluiorem & quouis puero puſilliorem, cunctam domum ſeris et catenis obditam cuſtodientem. Suſcipit alia. Ego uero maritum articulari etiam morbo complicatum, curuatũq;, ac per hoc rariſſime Venerem meã recolentẽ ſuſtineo, plerunq; detortos et duratos in lapidẽ digitos eius perfricans fomẽtis olidis, et pannis ſordidis, et fetidis cata

plasmatis manus tam delicatas istas adurens, nec uxoris officiosam faciem, sed medici laboriosam personam sustinens. Et tu quidem soror uides, quàm patienti uel potius seruili, (dicam enim libere quod sentio) hæc perferas animo, enimuero ego neque sustinere ulterius tam beatam fortunam collapsam indigne. Recordare enim q̃ superbe, q̃ arroganter nobiscum egerit, et ipsa iactatione immodicæ ostentationis tumentẽ suũ prodiderit animum, déq; tãtis diuitijs exigua nobis inuita proiecerit, cõfestimq; præsentia nostra grauata propelli, & efflari, exibilariq; nos iusserit. Nec sum mulier, nec omnino spiro, nisi eam pessum de tantis opibus deiecero. Ac si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra contumelia, consilium ualidum ambæ requiramus. Iamq; ista quæ ferimus, non parentibus nostris, ac nec ulli demonstremus alij, imo nec omnino quicq̃ de eius salute norimus, sat est, quod ipsæ uidimus quæ uidisse pœnituit, ne dũ ut genitoribus et omnibus populis tam beatũ eius differamus præconiũ. Nec sunt enim beati, quorũ diuitias nemo nouit, sciet se nõ ancillas, sed sorores habere maiores. Et nũc quidẽ concedamus ad maritos et lares pauperes nostros, sed planè sobrios reuisamus. Deniq; cogitationibus pressiori bus instructæ ad superbiam puniendam firmiores redeamus. Placet pro bono duabus malis malum consilium, totisq; illis tam preciosis muneribus abscondi tis comam trahentes, et perinde ut merebantur ora lacerantes, simulatos redintegrant fletus. Ac si parentes quoq; redulcerato prorsus dolore raptim deterentes, uesania turgidæ domus suas contendunt, dolum scele

ſtum, immo uero parricidum ſtruẽtes contra ſororem
inſontem. Interea Pſyché maritus ille, quẽ neſcit, rur
ſum ſuis illis nocturnis ſermonibus ſic commonet.
Vides'ne quantum tibi periculum uelitatur fortuna
eminus. Ac niſi longe firmiter præcaues, mox comi=
nus congredietur. Perfidæ lupulæ magnis conatibus
nefarias inſidias tibi comparant, quarum ſumma eſt,
ut te ſuadeant meos explorare uultus, quos ut tibi ſæ
pe prædixi, non uidebis, ſi uideris. Ergò igitur ſi poſt
hac peſſimæ illæ lamiæ noxijs animis armatæ uene=
rint (ueniẽt autẽ ſcio) neq; oĩno ſermonẽ conferas, et ſi
id tolerare pro genuina ſimplicitate, proq́; animi tui
teneritudine nõ potueris, certe de marito nil quicq̃ uel
audias, uel reſpondeas. Nã et familiã noſtram iã pro
pagauimus, et hic adhuc infantulus uterus geſtat no=
bis infantẽ aliũ. Si texeris noſtra ſecreta ſilentio diui
nũ, ſi prophanaueris, mortalẽ nuntio. Pſyche læta flo
rebat, et diuinæ ſobolis ſolatio plaudebat, et futuri pi
gnoris gloria geſtiebat, et materni nominis dignitate
gaudebat, creſcentes dies, et menſes exeũtes anxia nu
merat, et ſarcinæ neſcia rudimenta miratur, de breui
punctulo tantum incrementulũ locupletis uteri. Sed
iam peſtes illæ teterrimæq; furiæ, anhelantes uipereũ
uirus, et feſtinãtes impia celeritate nauigabãt. Tũc ſic
iterũ momentarius maritus ſuã Pſychen admonet. Di
es ultimus, & caſus extremus, et ſexus infeſtus, et ſan
guis inimicus iam ſumpſit arma, & caſtra commouit,
& aciem direxit, et claſſicum perſonauit, iam mucro
ne diſtricto iugulum tuũ nefariæ tuæ ſorores petunt.
Heu q̃tis urgemur cladibus Pſyche dulciſſima, tui, no

striq; miserere, religiosáq; continentia domũ, maritũ, téq; et istum paruulum nostrum imminentis ruinæ infortunio libera, nec illas scelestas fœminas, quas tibi prius interneciuũ odiũ et calcata sanguinis fœdera sorores appellare nõ licet, uel uideas, uel audias, cũ in more sirenũ scopulo prominentes funestis uocibus saxa personabunt. Suscipit Psyche singultu lachrymoso sermonẽ insertans. Iamdudũ, quod sciam, fidei atq; parciloquio meo perpendisti documenta, nec eò secius approbabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. Tu modo Zephyro nostro rursum præcipe fungatur obsequio, et in uicem denegatæ sacrosanctæ imaginis tuæ redde saltem conspectum sororum, per istos cinameos & undiq; pendulos crines tuos, per teneras & teretis et mei similes genas, per pectus nescio quo calore feruidum, sic in hoc saltem paruulo cognoscam faciẽ tuam, supplicis anxiæ pijs precibus erogatus germani complexus indulge fructum, et tibi deuotæ dicatæq; Psyches animam gaudio recrea, nec quicquam amplius in tuo uultu requiro. Iam nil officiunt mihi, nec ipsæ nocturnæ tenebræ. Teneo te meum lumen. His uerbis et amplexibus mollibus decantatus maritus, lachrymasq; eius suis crinibus detergens, facturũ spopondit, et præuertit statim lumen nascentis diei. Iugum sororium cõsponsæ factionis ne parentibus quidẽ uisis recta de nauibus scopulum petunt illũ præcipiti cum uelocitate. Nec uẽti ferentis opertæ præsentiã licentiosa cũ temeritate prosiliunt in altum, nec immemor Zephyrus regalis edicti, q̃uis inuitus susceptas eas gremio spirantis auræ solo reddidit. At illæ incontatæ statim conferto ue

ſtigio domũ penetrant, complexæq; ſuam prædam, ſo rores nomine mentientes, theſaurumq; penitus abditæ fraudis uultu læto tegentes, ſic adulant. Pſyche, nõ ita ut pridẽ paruula, et ipſa iam mater es, quantũ putas boni nobis geris in iſta perula, q̃tis gaudijs totam domum noſtram hylarabis. O nos beatas, quas infantis aurei nutrimenta lætabunt, qui ſi parẽtum, ut oportet pulchritudini reſponderit, prorſus cupido naſcetur. Sic affectione ſimulata paulatim ſororis inuadunt animũ, ſtatimq; eas laſſitudine uiæ ſedilibus refotas, & balnearum uaporoſis fontibus curatas, pulcherrime triclinio mirisq; illis & beatis edulibus atq; tucetis oblectat. Iubet citharam loqui, pſallitur. Tibias agere, ſonatur, choros canere, cantatur, quæ nullo præſente cuncta dulciſſimis modulis animos audientium re mulcebant. Nec tamen ſceleſtarũ fœminarum nequitia uel ipſa mellita cantus dulcedine mollita cõquieuit. Sed ad deſtinatam fraudiũ pedicam ſermones conferentes diſſimulanter occipiunt ſciſcitari, qualis ei maritus et unde natalium ſectacula proueniret. Tunc illa ſimplicitate nimia, priſtini ſermonis oblita nouũ commentum inſtruit. Aitq; maritum ſuum de prouincia proxima magnis pecunijs negociantem iam medium curſum ætatis agere, interſperſum rara canicie. Nec in ſermone iſto tantillum morata, rurſum opiparis muneribus eas onuſtas uentoſo uehiculo reddidit. Sed dum Zephyri tranquillo ſpiritu ſublimatæ domũ redeũt, ſic ſecũ altercantes, quid ſoror dicimus de tam monſtroſo fatuæ illius mendacio, tunc adoleſcens, modo florenti lanugine barbam inſtruẽs, nunc ætate me

dia candenti canicie lucidus. Quis ille, quem tem-
poris modici spacium repentina senecta reformauit,
nil aliud reperies mi soror, quàm uel mendaciũ istã
pessimam fœminã confingere, uel formã mariti sui ne
scire. Quorũ utrum uerũ est opibus istis quãprimũ
exterminanda est. Quod si uiri sui faciem ignorat,
deo profecto denupsit, & deum nobis prægnatione
ista gerit. Certe si diuini puelli, quod absit, hæc mater
erit, statim me laqueo nexili suspendam. Ergo inte-
rim ad parentes nostros redeamus, et exordio ser-
monis huius concolores fallacias adtexamus. Sic inflã
matæ, parentibus fastidiẽter appellatis, et nocte turba
tis uigilijs perditæ, matutino scopulũ puolát, et inde
soliti uẽti præsidio uehemẽter deuolant, lachrymisq;
præssura palpebrarum coactis, hoc astu puellam ap
pellant. Tu quidem felix & ipsa tanti mali ignorã
tia beata sedes incuriosa periculi tui. Nos autẽ quæ
peruigili cura rebus tuis excubamus cladibus tuis mi
sere cruciamur. Pro uero nãq; comperimus (nec te so
ciæ scilicet doloris casusq; tui cælare possumus) imma
nem colubram multinodis uoluminibus serpẽtem, ue
neno noxio colla sanguinantẽ, hiantem ingluuie pro
funda, tecũ noctibus latenter acquiescere. Nũc recor
dare sortis pythicæ, quæ te trucis bestiæ nuptijs desti-
natam esse clamauit, et multi coloni, quiq; circunsecus
uenãtur, et accolæ plurimi uidere eum uespera redeũ
tem è pastu, proximiq; fluminis uadis innatantem.
Nec diu blandis alimoniarũ obsequiis te saginari oẽs
affirmant, sed cum primum prægnationem tuã ple-
nus maturauerit uterus, opimiore fructu præditam

deuoraturũ· At hic iam tua eſt exiſtimatio, utrũ ſororibus pro tua chara ſalute ſolicitis adſentiri uelis, & declinata morte nobiſcũ ſecura periculi uiuere, an ſæuiſſimæ beſtiæ ſepeliri uiſceribus· Quod ſi te ruris huius uocalis ſolitudo uel clandeſtinæ Veneris fœtidĩ perículoſiq; concubitus et uenenati ſerpentis amplexus delectant, certe pie ſorores noſtrum fecerimus· Tunc Pſyche miſella ut pote ſimplex, et animi tenella, rapitur uerborum tam triſtiũ formidine, et extra terminũ mentis ſuæ poſita prorſus omniũ mariti monitionum ſuarumq; promiſſionũ memoriã effudit, et in profundum calamitatis ſeſe præcipitauit, tremẽsq; et exangui colore lurida tertiata uerba, ſemianimi, uoce ſubſtrepens ſic ad illas ait· Vos quidẽ chariſſimæ ſorores, ut par erat, in officio ueſtræ pietatis ꝑmanetis· Verũ & illi qui talia uobis affirmant, nõ uidentur mihi mendacium fingere· Nec enim unquã uiri mei uidi faciem, uel omnio cuiatis ſit noui, ſed tantum nocturnis ſubaudiens uocibus maritum incerti ſtatus & prorſus lucifugam tolero, beſtiamq; aliquã recte dicentibus uobis marito conſentio, méq; magnopere ſemper à ſuis terret aſpectibus, malumq; grande de uultus curioſitate præminatur· Nunc ſi quam ſalutarem opem periclitanti ſorori ueſtræ poteſtis afferre, iam nunc ſubſiſtite, cæterum incuria ſequens, prioris prouidentiæ beneficia corrumpit· Hunc nactæ iam portis patentibus nudatum ſororis animum facinoroſæ mulieres, omiſſis tectæ machinæ latibulis, deſtrictis gladijs fraudantium ſimplicias puellæ pauẽtes cogitationes inuadunt· Sic deniq;

altera. Quoniam nos originis nexus pro tua incolumitate periculum quidem nullum ante oculos habere compellit, uiam, quæ sola deducit iter ad salutem diu diuq; cogitatam monstrabimus tibi. Nouaculam præacutam ad pulsum etiam palmulæ lenientis exasperatã thori, qua parte cubare consuesti latẽter absconde, lucernamq; conannem, completam oleo claro lumine præmicantem subde aliquo claudentis auleæ tegmine, omniq; isto apparatu tenacissime dissimulato, postquam sulcatos intrahẽs gressus cubile solitum conscenderit, iamq; porrectus et exordio somni prementis implicitus altum soporem flare cœperit, thoro delapsa, nudoq; uestigio pensilem gradum paulatim minuẽs cæcæ tenebræ custodia liberata lucerna, præclari tui facinoris oportunitatem de luminis consilio mutuare, & ancipiti telo illo audaciter prius dextera sursum elata, nixu q̃ ualido noxij serpẽtis nodũ ceruicis et capitis abscinde. Nec nostrum tibi deerit subsidiũ, sed cum primũ illius morte salutem tibi feceris, anxiæ præstolabimur, cunctisq; istis, socijs tecum relatis, uotiuis nuptijs hominem te iungemus homini. Tali uerborũ incendio flãmata uiiscera sororis iã prorsus ardentis deserentes, ipsæ protinus tanti mali confiniũ sibi etiam eximie metuẽtes, flatus halitis impulsu solito porrectæ super scopulũ, ilico pernici se fuga proripiunt, statimq; conscensis nauibus abeunt. At Psyche relicta sola, nisi quod infestis furijs agitata sola non est, æstu pelagi simile, mœrẽdo fluctuat, & quãuis statuto consilio & obstinato animo iam tũ facinorosas manus admouens, adhuc incerta consilij

titubabat, multis'q; calamitatis suæ distrahitur affecti bus, festinat, differt, audet, trepidat, diffidit, irascitur, et quod est ultimum in eodem corpore odit bestiam, diligit maritum. Vespera tamen iam noctem trahente, præcipiti festinatione nefarij sceleris instruit apparatum. Nox aderat, & maritus aderat, primus'q; Veneris prælijs uelitatus, altum soporẽ descenderat. Tunc Psyche et corporis et animi alioquin infirma, fati tamen sæuitia subministrante, uiribus roboratur, et prolata lucerna, et arrepta nouacula sexũ audacia mutauit. Sed cum primũ luminis oblatione thori secreta claruerunt, uidet omniũ ferarũ mitissimam dulcissimam'q; bestiã, ipsum illũ cupidinẽ formosum deũ formose cubantem, cuius aspectu lucernæ quoq; lumen hylaratum increbruit, & acuminis sacrilegi nouacula prænitebat. At uero Psyche tanto aspectu deterrita, et impos animi, marcido pallore defecta, tremens'q; decedit in imos poplites, et ferrum quærit abscondere, sed in suo pectore, quod profecto fecisset, nisi ferrum timore tanti flagitij manibus temerariæ delapsum euolasset. Iam'q; lassa salute defecta, dũ sæpius diuini uultus intuetur pulchritudinẽ, recreatur animi, uidet capitis aurei genialem cæsariem ambrosia temulentam, ceruices lacteas genas'q; purpureas, pererrãtes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos, alios retropendulos, quorum splendore nimio fulgurante & ipsum lumen lucernæ uacillabat. Per humeros uolatilis dei pinnæ roscidæ micanti flore candicant. Et quãuis alijs quiescentibus extimæ plumulæ tenellæ ac delicatæ tremule resultantes

quiete lasciuiunt. Cæterum corpus glabellum atq; luculentum et quale peperisse Venerē nō pœnitet. Ante lectuli pedes iacebat arcus & pharetra, & sagittæ magni dei propitia tela, quæ dū īsatiabili animo Psyche satis curiosa rimatur, atq; pertractat. & mariti sui miratur arma, depromit unam de pharetra sagittam, & puncto pollicis extremam aciem periclitabunda, trementis etiam nunc articuli nixu fortiore pupugit altius, ut per summam cutem rorauerint paruulæ sanguinis rosei guttæ. Sic ignara Psyche sponte in amoris incidit amorem. Tunc magis magisq; cupidine flagrans Cupidinis, prona in eum efflictim inhians patulis ac petulantibus sauijs festinanter ingestis, de somni mensura metuebat. Sed dū bono tanto percita, saucia mente fluctuat, lucerna illa, siue perfidia pessima, siue inuidia noxia, siue quod tale corpus contingere & quasi basiare, & ipsa gestiebat, euomuit de summa luminis sui stillam feruentis olei super humerū dei dextrū. Hem audax & temeraria lucerna, & amoris uile ministerium, ipsum ignis totius deum aduris, cum te scilicet amator aliquis ut diutius cupitis etiam nocte potiretur, primus inuenerit. Sic inustus exiluit deus, uisáq; detectæ fidei colluuie prorsus ex oculis & manibus infelicissimæ coniugis tacitus auolauit. At Psyche statim resurgentis eius crure dextro manibus ambabus arrepto, sublimis euectionis appendix, miseranda, & per nubilas plagas penduli comitatus extrema consequia tandem fessa delabitur solo. Nec deus amator humi iacentem deserens inuolauit pro-

ximam cupressum, deq; eius alto cacumine sic eam grauiter commotus affatur. Ego quidem simplicissima Psyche parentis meæ Veneris præceptorum immemor, quæ te miseri extremiq; hominis deuinctã cupidine, infimo matrimonio addici iusserat, ipse potius amator aduolaui tibi. Sed hic feci leuiter scio, et præclarus ille sagittarius ipse me telo meo percussi, teq; coniugem meam feci ut bestia scilicet tibi uiderer, et ferro caput excideres, meũ quod istos amatores tuos oculos gerit. Hæc tibi identidem semper cauenda censebã. Hoc beniuole remonebam. Sed illæ q̃dem consiliatrices egregiæ tuæ tam perniciosi magisterij dabũt actutum mihi pœnas, te uero tantum fuga mea puniuero, & cum termino sermonis, pinnis in altum se proripuit. Psyche uero humi prostrata, et q̃tum uisu poterat uolatus mariti prospiciens, extremis affligebat lamentationibus animum. Sed ubi remigio plumæ, captu maritum proceritas spatij fecerat alienum, per proximi fluminis marginẽ præcipitem sese dedit. Sed mitis fluuius in honorẽ dei scilicet qui & ipsas aquas urere consueuit, metuens sibi, confestim eam innoxio uolumine sup ripã florẽtem herbis exposuit. Tũc forte Pan deus rusticus iuxta super superciliũ amnis sedebat. Complexus hic humo Cãnam deam, eamq; uoculas omnimodas edocens retinere. Proxime ripam uago pastu lasciuiunt comam fluuij tondentes capellæ, hirtuosus deus sauciã Psychen atq; defectam, utcũq; casus eius nõ inscius, clementer ad se uocatam, sic permulcet uerbis leniẽtibus. Puella scitula, sum quidem rusticanus, et opilio, sed senectutis prolyxæ benefi-

cio multis experimentis instructus. Verũ, si recte con iecto, quod profecto prudentes uiri diuinationem autumant, ab isto titubante et sæpius uacillante uestigio, déq; nimio pallore corporis et assiduo suspiratu, immo et ipsis mentibus oculis tuis amore nimio laboras. Ergo mihi ausculta, nec te rursus præcipitio, uel ulo mortis accersito te genere perimas, luctum desine, & pone mœrorẽ, precibusq; potius Cupidinẽ deorum maximũ percole, et ut pote adolescentem delicatum, luxuriosumq;, blãdis obsequijs promerere. Sic locuto deo pastore, nullo sermone reddito, sed adorato tantum numine salutari, Psyche pergit ire. Sed antequàm multum uiæ laboranti uestigio pererrasset, inscio quodam tramite iam delabente accedit quandam ciuitatem, in qua regnum maritus unius sororis eius obtinebat. Qua re cognita Psyche, nuntiari præsentiam suã sorori desiderat, mox inducta alternis amplexibus, mutuæ salutationis expletis, percontanti causas aduentus sui sic incipit. Meministi consiliũ uestrũ scilicet quo mihi suasistis, ut bestiã, quæ mariti mentito nomine mecum quiescebat prius quàm ingluuie uoraci me misellam hauriret, ancipiti nouacula peri merem. Sed cum primũ, ut æque placuerat, conscio lumine uultus eius aspexi, uideo mirum diuinumq; prorsus spectaculũ, ipsum illum deæ Veneris filium, ipsum inquã Cupidinẽ leni quiete sopitum. Ac dum tanti boni spectaculo percita et nimia uoluptatis copia turbata fruendi laborarem inopia, casu scilicet pessimo, lucerna feruens oleũ rebulliuit in eius humerũ, quo dolore statim somno recussus, ubi me ferro et igni

conspexit armatam, tu qdem, inquit, ubi istud tam dirũ facinus, confestim thoro meo diuorte, tibiq; res tuas habeto, ego uero sororẽ tuã et nomen quo tu censeris aiebat. Iã mihi confestim arra, atq; his nuptijs coniugabo, et statim Zephyro præcipit, ultra terminos me domus eius efflaret. Nec dũ sermonẽ Psyche finierat, illa uesanæ libidinis et inuidiæ noxiæ stimulis agitata præconcinnato mendacio fallens maritum, quasi de morte parentũ aliquid comperisset, statim nauem ascendit, et ad illũ scopulũ protinus pergit, et quãuis alio uento flante, cæca spe tamen inhians, accipe me dicens Cupido dignã te coniugem, et tu Zephyre suscipe dominam, saltu se maximo præcipitẽ dedit, nec tamen ad illũ locũ uel saltem mortua peruenire potuit. Nã per saxa cautiũ membris iactatis, atq; dissipatis, et perinde, ut merebatur, laceratis uisceribus suis, alitibus bestijsq; obuiũ ferens pabulũ, interijt. Nec uindictæ sequentis poena tardauit. Nam Psyche errabũdo rursus gradu peruenit ad ciuitatem aliam, in qua pari modo soror morabatur alia. Nec secus et ipsa fallaciæ germanitatis inducta, et in sororis sceleratas nuptias æmula festinauit ad scopulũ. Inq; simile mortis exitium cecidit. Interim dũ Psyche quæstioni Cupidinis intenta, populos circuibat. At ille uulnere lucernæ dolens, in ipso thalamo matris iacens ingemebat. Tunc auis per alba illa Gauia, quæ super fluctus marinos pinnis natat, demergit sese propere ad oceani profundũ gremiũ. Ibi commodum Venerẽ lauãtem, natantẽq; propter assistens, indicat adustũ filiũ eius graui uulnere, dolore mærentẽ, dubiũ salutis ia

cere, iamq; per cunctorũ ora populorũ rumoribus conuitijsq; uarijs oẽm Veneris familiã male audire, quod ille qdem montano scortatu, tu uero marino natatu secesseritis. Ac per hoc non uoluptas illa, nõ gratia, nõ lepos, sed incõpta et agrestia et horrida cuncta sint. Non nuptiæ coniugales, non amicitiæ sociales, non liberũ charitates, sed enormis eluuies, et squalentium fœderũ insuaue fastidiũ. Hic illa uerbosa et satis curiosa auis, in auribus Veneris filiũ lacerãs existimationẽ gannicbat. At Venus irata solidũ exclamat repente. Ergo iã ille bonus filius meus habet amicã aliquã, pro me, age tu quæ sola mihi seruis amãter, nomen eius, quæ puerũ ingenuũ et inuestem solicitauit, siue illa de nympharũ populo, seu de dearum numero, seu de musarũ choro, uel de mearũ gratiarũ ministerio. Nec loquax illa conticuit auis. Sed nescio inquit domina, puto puellã, si probe nemini, Psyches nomine dicitur, efflicte cupere. Tunc indignata Venus exclamauit, uel maxime Psychen illã meæ formæ succubã, mei nominis æmulã, uere diligit nimirũ illud incrementum, lenã me putauit, cuius monstratu puellã illã cognoscerct? Hic quæritans properiter emergit à mari, suũq; protinus aureũ thalamũ petijt, et reperto sicut audierat, ægroto puero, iã inde à foribus quammaxime boans.

b Onesta inqt hæc et natalibus nostris bonæq; tuæ frugi congruẽtia? Vt primũ qdẽ tuæ parentis, immo dominæ præcepta calcares, nec sordidis amoribus inimicam meã cruciares. Verũ ẽt hoc ætatis puer tuis licentiosis et immaturis iungeres

amplexibus, ut ego nurũ scilicet tolerarẽ inimicam? Sed utiq; præsumis nugo et corruptor, et inamabilis te solũ generosum? Nec me iã per ætatem posse concipere? uelim ergo scias multo te meliorẽ filiũ alium geniturã, immo ut contumeliã magis sentias, aliquẽ de meis adoptaturã uernulis, eiq; donaturã istas pinnas, et flammas, et arcum, et ipsas sagittas, et oẽm meam supellectilẽ, quã tibi nõ ad hos usus dederã. Nec eni de patris tui bonis ad instructionẽ istam quicquã concessum est, sed male prima pueritia inductus es, & acutas manus habes, et maiores tuos irreuerenter pulsasti totiens, et ipsam matrẽ tuã, me inquã ipsa parricida denudas quotidie, et pcussisti sepius, et quasi uiduã utiq; contemnis, nec Victricũ tuũ fortissimũ illum maximumq; bellatorẽ metuis. Quid'ni, cui sæpius in angorẽ mei pellicatus, puellas propinare consuesti. Sed faxo te lusus huius pœniteat, et sentias acidas et amaras nuptias istas. Sed nũc in risu habita qd agam? Quo me conferã? Quibus modis stellionẽ istum cohibeã? Petam'ne auxiliũ ab inimica mea sobrietate? Quã propter huius ipsius luxuriã offendi sæpius? Aut rusticæ squalentisq; fœminæ colloquiũ prorsus adhibendũ est? Horresco, nec tamen uindictæ solatiũ tantum spernendũ est, illa mihi prorsus adhibẽda est, nec ulla alia, quæ castiget asperrime nugonẽ istũ, pharetram explicet, et sagittas dearmet, arcũ denodet, tædã deflãmet, immo et ipsum corpus eius acrioribus remedijs coerceat. Tũc iniuriæ meæ litatũ crediderim, cum eius comas, quas istis manibus meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserim, pinnas, quas meo gre-

mlo nectarei fontis infeci, prætotonderim. Sic effata, foras sese proripit infesta, et stomachata biles venerias. Sed eam protinus Ceres et Iuno comitantur, uisamq; uultu tumido quæsiuere, cur truci supcilio tantā uenustatem micantium oculorum coerceret. At illa oportune inquit, ardenti prorsus isto meo pectori, uiolentiā scilicet ppetraturæ uenitis. Sed totis oro uestris uiribus Psychen illam fugitiuam, uolaticam mihi requirite. Nec enim uos utiq; domus meæ famosa fabula, et non dicendi filij mei facta latuerunt. Tūc illæ gnaræ quæ gesta sunt, palpare Veneris iram sæuientem sic adortæ. Quid tale domina deliquit tuus filius? Vt animo peruicaci uoluptates illius impugnes, et quam ille diligit, tu quoq; perdere gestias? Quod autem oramus isti crimen, si puellæ lepidæ libenter arrisit? An ignoras eum masculum & iuuenem esse? Vel certe iam quot sit annorum oblita es? An quod ætatem portat bellule, puer tibi semper uidetur? Mater autem tu et præterea cordata mulier, filij tui lusus semper explorabis curiose? Et in eo luxuriem culpabis, et amores reuinces, et tuas artes, tuasq; delicias in formoso filio reprehendes? Quis autem te deum, quis hominum patietur passim cupidines populis disseminantem, cum tuæ domus amores amare coerceas, & uitiorū muliebrium publicam præcludas officinam, sic illæ metu sagittarū, patrocinio glorioso, Cupidini quamuis absenti blandiebantur. Sed Venus indignata ridicule tractari suas iniurias, præuersis illis, alte rursus concito gradu pelago uiam capessit.

Interea

INterea Psyche uarijs iactabatur discursibus, dies noctesq; mariti uestigatiōibus inquieta, animo tanto cupidior, & iratum licet, si non uxoris blanditijs lenire, certe seruilibus precibus propiciare. Et prospecto templo quodam in ardui montis uertice, unde autem inquit scio, an istic meus degat dominus? Et illico dirigit citatum gradum, quem defectum prorsus assiduis laboribus spes incitabat & uotum. Iamq; grauiter emensis celsioribus iugis, puluinaribus sese proximam intulit, uidet spicas frumentarias in aceruo, & alias flexibiles in corona, & spicas ordei uidet. Erant & falces, et operae messoriae modus omnis. Sed cuncta passim iacentia, et incuria confusa, &, ut solet, aestu laborantium manibus proiecta. Hic singula Psyche curiose diuidit, & discretim remota, rite cōponit, rata. s. nullius dei fana caerimoniis negligere se debere, sed omniū beniuolā misericordiā corrogare. Hic eā sollicite seduloq; curantem Ceres alma deprehendit, et longum exclamat protinus. Ah Psyche miseranda, totum per orbem Venus, anxia disquisitione, tuum uestigium, furens animi requirit, teq; ad extremum supplicium expetit, & totis numinis sui uiribus ultionem flagitat. Tu uero rerum mearum tutelam nunc geris, & aliud quicq̄ cogitas, nisi de tua salute. Tunc Psyche pedes eius aduoluta, & uberi fletu rigans deae uestigia, humumq; uerrens crinibus suis, multis iugis precibus editis

ueniam postulabat. Per ego te frugiferam tuam dexteram istam deprecor, per lætificas messium cærimonias, per tacita secreta cistarum, & per famulorũ tuorum draconum pinnata curricula, & glebæ siculæ sulcamina, & currum rapacem, & terram tenacem, & illuminarum Proserpinæ nuptiarum demeacula, & luminosarum filiæ inuentionum remeacula, & cætera, quæ silentio tegit Eleusis atticæ sacrarium, miserandæ Psyches animæ supplicis tuæ subsiste, inter istam spicarum congeriem patere, uel pauculos dies delitescam, quoad deæ tantæ sæuiens inspiratio temporis mitigetur, uel certe meæ uires diutino labore fessæ, quietis interuallo leniantur. Suscipit Ceres, tuis quidem lachrymosis precibus & commoueor, et opitulari cupio. Sed cognatæ meæ, cum qua etiam antiquum fœdus amicitiæ colo, bonæ præterea fœminæ malam gratiam subire nequeo. Decede itaq; istis ædibus protinus, & quod à me retenta custoditaq; non fueris, optimi consule. Contra spem suam repulsa Psyche, & afflicta duplici mœstitia, iter retrorsum porrigens, inter subsitæ conuallis sublucidum lucum prospicit fanum, solerti fabrica structum, nec ullam, uel dubiam spei melioris uiam uolens omittere, sed adire cuiuscunq; dei ueniam, sacratis foribus proximat. Videt dona speciosa, & lacinias auro literatas, ramis arborum postibusq; suffixas, quæ cum gratia facti, nomen deæ, cui fuerant dicata, testabantur. Tunc genu nixa, & manibus aram tepẽtem amplexa, detersis ante lachrymis, sic apprecatur. Magni Iouis germana, & coniuga, siue tu sami, quæ

querulo partu uagituq; , & alimonia tua gloriatur, tenes uetusta delubra, siue celsæ Carthaginis, quæ te uirginem, uectura leonis, cœlo commeantem percolit, beatas sedes frequentas, siue propè ripas Inachi, qui te iam nuptam tonantis & regiam dearum memorat, inclytis arguorum præsides mœnibus, quam cunctus oriens Zygiam ueneratur, & omnis occidēs lucinam appellat, sis meis extremis casibus Iuno sospita, méq; in tantis exanclatis laboribus defessam imminētis periculi metu libera. Quod sciā soles prægnātibus periclitantibus ultro subuenire. Ad istum modū supplicanti statim sese Iuno cum totius sui numinis augusta dignitate præsentat. Et protinus, quam uellem inquit per fidem nutum meum precibus tuis accommodare. Sed contra uolūtatem Veneris, nurus meæ, quā filiæ semper dilexi loco, præstare me pudor non sinit. Tunc etiam legibus, quæ seruos alienos profugos iuitis dominis uetāt suscipi, prohibeor. Isto quoq; fortunæ naufragio Psyche perterrita, nec indipisci iam maritum uolatilem quiens, tota spe salutis deposita, sic ipsa suas cogitationes consuluit. Iam quæ possunt alia meis erumnis temptari uel adhiberi subsidia? Cui nec dearum quidem, quanquam uolentium potuerunt prodesse suffragia? Quo rursum itaq; tantis laqueis inclusa uestigium porrigam, quibusq; tectis, uel etiam tenebris abscondita, magnæ Veneris ineuitabiles oculos effugiam? Quin igitur masculū tandem sumis animum, et cassæ speculæ renūtias fortiter, & ultroneā te dominæ tuæ reddis? Et uel sera modestia sæuiētes ipetus eius mitigas?

Qui scias, an etiam, quem diu quæritas, illic i domo matris reperias? Sic ad dubium obsequium, immo ad certum exitium præparata, principium futuræ se cum meditabatur obsecrationis. At Venus terrenis remedijs inquisitionibus abnuens, cœlum petit. Iubet construi currum, quem ei Vulcanus subtili fabrica studiose poliuerat, & ante thalami rudimentum nuptiale munus obtulerat, lunæ tenuãtis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno preciosum. De multis, quæ circa cubiculum dominæ stabulant, procedunt quatuor candidæ columbæ, & hylaris incessibus picta colla torquentes, iugum gemmeum subeunt. Susceptáq; domina lætæ subuolant currum deæ prosequentes, gannitu constrepenti lasciuiunt passeres, & cæteræ, quæ dulce canticant aues, melleis modulis suaue resonantes aduentum deæ pronuntiant. Cedunt nubes, & cœlum filiæ panditur, & summus æther cum gaudio suscipit deam. Nec obuias aquilas, uel accipitres rapaces pertimescit magnæ Veneris canora familia. Tunc se protinus ad regias Iouis arces dirigit, & petitu superbo Mercurij dei uocalis operæ necessariam usuram postulat. Nec renuit Iouis cærulum supercilium. Tunc ouans ilico, comitante etiam Mercurio, Venus cœlo demeat, eiq; solicite serit uerba. Frater Arcadi scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercurij præsentia nil unquam fecisse. Nec te præterit utiq;, quanto iam tempore delitescentem ancillam nequiuerim reperire. Nil ergo superest, q̃ tuo præconio præmiũ i uestigatióis publicitus edicere. Fac ergo mandatũ matures meũ, et inditia, qbus possit co=

gnoſci, manifeſte deſignes, ne ſiquis occultationis illicitæ crimen ſubierit, ignorantiæ ſe poſſit excuſatione defendere, & ſimul dicens libellum ei porrigit, ubi Pſyches nomen continebatur, & cætera. Quo facto, protinus domum ſeceſſit. Nec Mercurius omiſit obſequium. Nam per omnium ora populorũ paſſim diſcurrens, ſic mandatæ prædicationis munus exequebatur. Siquis à fuga retrahere, uel occultam demonſtrare poterit fugitiuã regis filiam Veneris ancillam, nomine Pſychen, conueniat retro metas Murtias Mercurium prædicatorem, accepturus indicij nomine ab ipſa Venere ſeptem ſauia ſuauia, et unum blandiẽtis adpulſum linguæ lõgæ mellitũ. Adhunc modũ pronunciante Mercurio, tanti præmij cupido certatim omnium mortaliũ ſtudium arrexerat. Quæ res nũc uel maxime ſuſtulit Pſyches omnem contationem. Iamq; fores eius dominæ proximanti, occurrit una de famulatione Veneris, nomine Cõſuetudo, ſtatimq; quantum maxime potuit exclamat. Tandẽ ancilla nequiſſima dominã habere te ſcire cœpiſti? An pro cætera morũ tuorũ temeritate, iſtud quoq; neſcire te fingis, quãtos labores circa tuas inquiſitiones ſuſtinerimus? Sed bene, ꝙ meas potiſſimũ manus incidiſti, & inter orci cancros iã ipſos adhæſiſti, datura ſ. actutũ cõtumaciæ tãtæ pœnas, et audaciter i capillos eius immiſſa manu, trahebat eã, nequaquã renitẽtẽ. Quã ubi primũ iductã oblatamq; ſibi cõſpexit Venus, lætiſſimũ cachinnũ extollit, et qualẽ ſolẽt furẽter irati, caputq; quatiẽs, et adſcalpẽs aurẽ dexterã, tandẽ, inquit, dignata es ſocrũ tuã ſalutare. An potius maritũ, qui

uulnere tuo periclitatur, interuisere uenisti. Sed esto secura. Iam enim excipiam te, ut bonam nurum condeces, & ubi, inquit, Sollicitudo, atq; Tristities, ancillæ meæ. Quibus introuocatis torquēdam tradidit eam. At illæ sequentes herile præceptum, Psychen misellam flagellis afflictam, & cæteris tormentis excruciatam, iterum dominæ conspectui reddunt. Tunc rursus sublato risu Venus, & ecce inquit nobis turgidi uentris sui lenocinio commouet miserationem, unde me præclara sobole auiam beatam scilicet faciat. Felix uero ego, quæ in ipso ætatis meæ flore, uocabor auia, & uilis ancillæ filius, nepos Veneris audietur. Quanquam inepta ego frustra filium dicam. Impares enim nuptiæ, & præterea in uilla sine testibus, & patre non consentiente factæ, legitimæ non possunt uideri. Ac per hoc spurius iste nascetur, si tamen patum omnino proferre te patiemur. His editis inuolat eam, uestem'q; plurfariam diloricat, capillo'q; disciso, & capite conquassato, grauiter affligit. Et accepto frumento, & ordeo, & milio, et papauere, et cicere, et lente, & faba, commixtis'q; aceruatim confusis'q; in unum glomulū, sic ad illam. Videris enim mihi tam deformis ancilla, nullo alio, sed tantum sedulo ministerio amatores tuos promereri. Iam ergo et ipsa frugem tuam periclitabor, discerne seminū istorū passiuam cógeriem, singulis'q; granis rite dispositis, atq; seiugatis, ante istā uesperam opus expeditum approbato, mihi sic assignato tantorū seminū cumulo. Ipsa cœnæ nuptiali concessit. Nec Psyche manus admolitur inconditæ lli et in-

extricabili moli. Sed immanitate præcepti consterna ta, silens obstupescit. Tunc formicula illa paruula, atque ruricola, certatim difficultatis tantæ laborisq; miserta, contubernalis magni dei socrusq; sæuitiã exe crata, discurrens gnauiter, conuocat, corrogatq; cunctam formicarum accolarũ classem. Miseremini terræ omniparentis agiles alumnæ, miseremini, & amoris uxori puellæ lepidæ periclitanti prompta uelocitate succurrite. Ruũt aliæ, superq; aliæ, Sepedũ populorũ undæ, summoq; studio singulæ granatim totũ digerũt aceruum, separatimq; distributis dissitisq; generibus, è conspectu perniciter abeũt. Sed initio noctis, è conuiuio nuptiali uino madens, & flagrans balsama Venus remeat, totumq; reuincta corpus rosis micantibus, uisaq; diligentia miri laboris, non tuum inquit nequissima, nec tuarũ manuum istud opus, sed illius, cui tuo, immo et ipsius malo placuisti. Et frusto cibarij panis ei proiecto, cubitum facessit. Interim Cupido solus interioris domus unici cubiculi custodia clausus, coercebatur acriter. Partim, ne petulanti luxurie uulnus grauaret, partim, ne cũ sua cupita conueniret. Sic ergo distinctis, et sub uno tecto separatis amatoribus, tetra nox exanclata. Sed aurora commodũ inequitanti, uocatæ Psychæ Venus infit talia. Videsne illud nemus, quod fluuio præterluẽti, ripisq; lõgis attenditur, cuius imi gurgites uicinũ fontem despiciunt? Oues ibi nitentes, auriq; colore florẽtes, incustodito pastu uagãtur. Inde de coma preciosi uelleris, floccum mihi confestim quoquomodo quæsitum afferas censeo. Perrexit Psyche uolenter, nõ obsequiũ quidem illa functura,

ſed requiem malorũ præcipitio fluuialis rupis habitu ra. Sed íde de fluuio musicæ suauis nutricula, leni cre pitu dulcis auræ diuinitus íſpirata, ſic uaticinatur arũ do uiridis. Pſyche tantis erumnis exercita, neque tua miſerrima morte meas ſanctas aquas polluas, nec ue-ro contra formidabiles oues iſtius oræ feras aditum, quoad de ſolis flagrantia mutuato calore, truci rabie ſolent efferri, cornuq; acuto, et fronte ſaxea, & non nunquam uenenatis morſibus in exitium ſæuire mor talium. Sed dum meridies ſolis ſedauerit uaporẽ, et pecua ſpiritus fluuialis ſerenitate conquieuerint, pote ris ſub illa proceriſſima platano, quæ mecũ ſimul unũ fluentum bibit, latenter te abſcondere, et cum primum mitigata furia laxauerint oues animum, percuſſis frõ dibus attigui nemoris lanoſum aurũ reperies, quod paſſim ſtipibus cõnexũ obhæreſcit. Sic arũdo ſimplex et humana Pſychen ægerrimã ſalutem ſuã docebat. nec auſcultatu pœnitendo diligenter inſtructa, illa ceſ ſauit, ſed obſeruatis omnibus furatrina facili, flauentis auri mollicie, congeſtum gremium Veneri reportat, nec tamen apud dominam ſaltem ſecundi laboris peri culum ſecundũ teſtimonium meruit, ſed contortis ſup-cilijs ſubridens amarũ, ſic inquit. Nec me præterit hu-ius quoq; facti author adulterinus. Sed iam nunc ego ſedulo periclitabor, an oppido forti animo ſingulariq; prudentia ſis prædita. Vides'ne inſiſtentem celſiſſimæ illi rupi montis ardui uerticẽ, de quo fontis atri fuſcæ defluunt undæ, proximeq; conceptaculo uallis inclu ſæ ſtygias irrigant paludes, et rauca cocyti fluenta nu triũt? Indidẽ mihi de ſummi fontis penita ſcaturigine,

rorem rigentem hauritũ, ista confestim perferto urnu
la. Sic aciens, crystallo dedolatum uasculum insuper
ei grauiora comminata tradidit. At illa studiose gra
dum celerans, montis extremum petit cumulum certe
uel illic inuentura uitæ pessimæ finem. Sed cum pri-
mum prædicti iugi conterminos locos appulit, uidet
rei uastæ letalem difficultatem. Nanq; saxũ immani
magnitudine procerũ, et inaccessa salubritate lubricũ,
medijs è faucibus lapidis fontes horridos euomebat, q
statim proni foraminis lacunijs editi, per'q; procliue de
lapsi, et angusti canalis exerto contecti tramite proxi-
mã conuallem latenter incidebant. Dextera leua'q; ca
tibus cauatis proserpunt, & longa colla porrecti sæui
dracones inconniuæ uigiliæ luminibus addictis, et in
perpetuã lucem pupillis excubantibus. Iam'q; et ipsæ
semet muniebant uocales aquæ. Nam et discede, et qd
facis, uide, et quid agis, caue, et fuge, et peribis subinde
clamant. Sic impossibilitate ipsa mutata in lapidẽ Psy
che, q̃uis præsenti corpore, sensibus tamen aberat, &
inextricabilis periculi mole prorsus obruta, lachry-
marũ etiã extremo solatio carebat. Nec Prouidentiæ
bonæ graues, oculos innocẽtis animæ latuit erumna.
Nam primi Iouis regalis auis illa repente propansis
utrinq; pinnis affuit rapax aquila, memor'q; ueteris
obsequij, quo ductu Cupidinis Ioui pocillatorẽ Phry-
giũ sustulerat, opportunã ferens opem, dei'q; numen in
uxoris laboribus percolens, alti culminis diales uias
deserit, et ob os puellæ præuolãs, ĩcipit. At tu simplex
alioquin et expers rerũ taliũ, speras'q; te sanctissimi
nec minus truculẽti fontis, uel unã stillã posse furari,

uel omnino contingere? Dijs etiā ipsiq; Ioui formidabi les aquas istas stygias, uel fando comperisti? Quod'q; uos deieratis per numina deorum, deos per stygis maiestatem solere? Sed cedo istam urnulam, et protinus arreptam completam'q; festināter, libratis'q; pinnarū nutantiū molibus, inter genas sæuientium dentium, et trisulca uibramina draconum, remigum dextera leuá'q; porrigens, nolentes aquas, et ut abiret innoxius præmonentes, excipit, commenta, ob iussum Veneris petere, eiq; se præministrare. Quare paulo facilior adeundi fuit copia. Sic acceptam cum gaudio plenā urnam Psyche Veneri citata retulit. Nec tamen nutum deæ sæuientis, uel tunc expiare potuit. Nam sic eam maiora, atq; peiora flagitia comminans, appellat, renidens exitiabile. Iam tu quidem uideris magna quædam mihi, alta prorsus malefica, quæ talibus præceptis meis obtemperasti gnauiter. Sed adhuc istud mea pupula ministrare debebis. Sume istā pyxidē, et dedit protinus, usq; ad iferos, et ipsius orciferales penates te dirige. Tūc conferes pyxidē Proserpinæ, petit de te Venus dicito, modicū de tua mittas ei formositate, uel ad unam saltem dieculā sufficiens. Nam quod habuit, dum filium curat ægrotum consumpsit, atque contriuit omne. Sed haud immaturius redito, quia me necesse est indidem delinitam theatrum deorum frequentare. Tunc Psyche, uel maxime sensit ultimas fortunas suas, & uelamento reiecto, ad promptum exitium sese compelli manifeste comperit. Quid ni, quæ suis pedibus ultro ad tartarum manes'q; demeare cogeretur. Nec cunctata diutius, pergit quam-

piam turrim prœaltam, indidem se datura præcipitē. Sic enim rebatur, ad inferos recte, atq; pulcherrime se posse descendere. Sed turris prorūpit in uocem subitā. Et quid te, inquit, præcipitio misella quæris extinguere? Quid'q; iam nouissimo periculo laborīq; isti temere succumbis? Nam si spiritus corpore tuo semel fuerit seiugatus, ibis quidem profecto ad imum tartarum, sed inde nullo pacto redire poteris. Mihi ausculta. Lacedæmon Achaiæ nobilis ciuitas, non longe sita est. Huius conterminam, deuijs abditam locis, quære tenarū. Ibi spiraculum ditis, & per portas hiantes monstratur iter inuiū, cuius te limine transmeatam simul commiseris, iam canale directo pergis ad ipsam orci regiam. Sed non hactenus uacua debebis per illas tenebras incedere, sed offas polentæ mulsa concretas ambabus gestare manibus, ac in ipso ore duas ferre stipes. Iam'q; confecta bona parte mortiferæ uiæ, continuaris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili. Qui te rogabit decidenti sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei. Sed tu nulla uoce deprōpta tacita præterito. Nc mora cum ad flumen mortuum uenies, cui præfectus Charon, protinus expetens portoriū. Sic ad ripā ulteriorem futili cymba deducit cōmeantes. Ergo et inter mortuos auaritia uiuit, nec ille ditis pater tantus deus quicq̄ gratuito facit, et pauper moriēs uiaticum debet quærere, et æs si forte præ manu non fuerit, nemo eum expirare patietur. Huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres, alterā, sic tamen, ut ipse sua manu de tuo sumat ore. Nec secus tibi pigrum fluentum transmeanti, quidā supernatās

ſenex mortuus, putris attollens manus, orabit, ut eum intra nauigium trahas. Nec tu tamen illicita affectare pietate. Trāſito fluuio, modicum te progreſſam textrices orabunt anus telam ſtruentes, manus pauliſper accōmodes, nec id tamen tibi contingere fas eſt. Nā hic omnia tibi, et multa alia de Veneris inſidijs orientur, ut uel unam de manibus committas offulam. Nec putes futile iſtud pollentariū damnum leue. Altera enim perdita, lux hæc tibi prorſus denegabitur. Canis nāq; prægrandis, triugo et ſatis amplo capite præditus, immanis et formidabilis, conatibus oblatrans faucibus mortuos quibus iam nil mali poteſt facere fruſtra territando, ante ipſum limen et atra atria Proſerpinæ ſemper excubans, ſeruat uacuam ditis domum. Hunc offrenatum unius offulæ præda, facile præteribis, ad ipſam protinus proſerpinam introibis, quæ te comiter excipiet, ac benigne, ut et molliter aſſidere, et prandium opipare ſuadeat ſumere. Sed tu et humi reſide, et panem ſordidum petito, eſto. Deinde nuntiato quid adueneris, ſuſceptóq; quod efferetur, rurſus remeās, canis ſæuitiē offula reliqua redime, ac deinde auaro nautæ data, quam reſeruaueras ſtipē, trāſitóq; eius fluuio, recalcans priora ueſtigia, ad iſtum cœleſtiū ſiderum redies chorum. Sed inter omnia, hic obſeruandum præcipue tibi cenſeo, ne uelis aperiere uel inſpicere illā, quam feres pyxidem, uel omnino formoſitatis diuinæ abditum cures theſaurū. Sic turris illa uel propitia uaticinationis munus explicuit. Nec morata Pſyche pergit tenarum. Sumptisq; rite ſtipibus illis, et offulis, infernū decurrit meatū, tranſitóq; per ſilentiū

asinario debili, et amnica stipe uectori data, neglecto supernatantis mortui desiderio, & spretis textricum subdolis precibus, & offulæ cibo sopita canis horrendi rabie, domum Proserpinæ penetrat. Nec offerētis hospitæ sedilæ dedicatum, uel cibū beatum amplexa, sed ante pedes eius residens humilis, et cibario pane contenta, ueneriam pertulit legationem. Statimq; secreto repletam, conclusamq; pyxidem suscipit, et offulæ sequentis fraude caninis latratibus obseratis, residuaq; nauitæ reddita stipe, longe uegetior, ab inferis recurrit, & repetita atq; adorata candida ista luce, quanquam festinans obsequium terminare, mēte capitur temeraria curiositate. Et ecce inquit inepta ego diuinæ formositatis gerula, quæ nec tantillum quidem indidem mihi delibo, uel sic illi amatori meo formoso placitura. Et cum dicto reserat pyxidē, nec quicquam ibi rerū nec formositas ulla, sed infernus somnus, ac uere stygius, qui statim coperculo reuelatus inuadit eam, crassi soporis nebula cunctis eius membris perfunditur, & in ipso uestigio, ipsaq; semita collapsam possidet, et iacebat imobilis, et nihil aliud q̄ dormiēs cadauer. Sed Cupido iam cicatrice solida reualescens, nec diutinam suæ Psyches absentiā tolerans, per arctissimam cubiculi, quo cohibebatur, elapsus fenestram, refectisq; pinnis aliquanta quiete longe uolocius prouolans, Psychen accurrit suam. Detersoq; somno curiose, & rursum in pristinam pyxidis sedem recondito, Psychen innoxio punctulo suæ sagittæ suscitat. Et ecce inquit rursum perieras misella simili curiositate, sed interim quidē

tu prouinciam quæ tibi matris meæ præcepto manda ta est, exequere gnauiter, cætera egomet uidero. His dictis amator leuis in pinnas se dedit. Psyche uero confestim Veneri munus reportat Proserpinæ. Interea Cupido amore nimio peresus, & ægra facie matris suæ repentinam sobrietatem pertimescens, ad armile redit, alisq; pernicibus cœli penetrato uertice magno Ioui supplicat, suamq; causam probat. Tunc Iupiter perpressa Cupidinis buccula, manuq; ad os suum re lata consauiat, atq; sic ad illum. Licet tu, inquit, domi ne fili nunquam mihi concessu deûm decretum serua ris honorem, sed istud pectus meum, quo leges elemen torum, & uices siderum disponuntur, conuulneraris assiduis ictibus, crebrisq; terrenæ libidinis fœdaue= ris casibus, contraq; leges, & ipsam iuliam, discipli- namq; publicam turpibus adulterijs existimationem famamq; meã leseris, in serpentes, in ignes, in feras, in aues, & gregalia pecua serenos uultus meos sor- dide reformando, attamen modestiæ meæ memor, quodq; inter istas meas manus creueris, cuncta per ficiam, dum tamen scias æmulos tuos cauere. Ac si qua nunc in terris puella præpollet pulchritudine, præsentis beneficij uicem per eam mihi repensare te debere. Sic fatus, iubet Mercurium deos omnes ad concionem conuocare protinus. Ac siqui cœtu cœlestiũ defuisset, in penam decem milliũ nummorũ conuentum iri pronunciare. Quo metu statim comple to cœlesti theatro, pro sede sublimi sedens procerus Iupiter sic enunciat. Dei conscripti musarum albo, adolescentem istum quem manibus meis alumnatus

ſum, profecto ſcitis oẽs cuius primæ iuuentutis calora-
tos impetus freno quodã coercendos exiſtimaui, ſat eſt
quotidianis eũ fabulis, ob adulteria cũctasq; corrupte-
las infamatũ, tollẽda eſt omnis occaſio, et luxuria pue
rilis nuptialibus pedicis colliganda. Puellã elegit, &
uirginitate priuauit, teneat, poſſideat, amplexus Pſy-
chen, ſemper ſuis amoribus perfruatur, et ad Venerẽ
collocata facie, nec tu, inquit, filia quicquã contriſtare,
nec proſapiæ, tantæ tuæ, ſtatuiq; de matrimonio mor
tali metuas. Iam faxo nuptias nõ impares, ſed legiti
mas et iure ciuili congruas. Et ilico per Mercuriũ ar
ripi Pſychen, et in cœlũ perduci iubet porrecto ambro
ſiæ poculo. Sume inq̃t Pſyche, et immortalis eſto, nec
unquã digredietur à tuo nexu Cupido, ſed iſtæ uobis
erunt ꝑpetuæ nuptiæ. Nec mora cum cœna nuptialis
affluens exhibetur. Accumbebat ſummũ thorũ mari-
tus, Pſychen gremio ſuo complexus, ſic et cum ſua Iu
none Iuppiter, ac deinde per ordinẽ toti dei. Tunc po
culũ nectaris (quod uinũ deorũ eſt) Ioui quidem ſuus
pocillator ille ruſticus puer, cæteris uero Liber mini-
ſtrabat, Vulcanus cœnã coquebat, Horæ roſis et cæte-
ris floribus purpurabant, omnia Gratiæ ſpargebant
balſama. Muſæ quoq; canora ꝑſonabant, Apollo can-
tauit ad citharã, Venus ſuaui muſicæ ſupingreſſa for
moſa ſaltauit, ſcæna ſibi ſic concinnata, ut Muſæ q̃dẽ
chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, et Paniſcus
ad fiſtulã diceret. Sic ecce Pſyche conuenit in manum
Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia, quam
Voluptatem nominamus. Sic captiuæ puellæ delira et
temulenta illa narrabat anicula. Sed aſtans ego non

procul dolebã mehercules, quod pugillares et stilũ nõ habebã, qui tam bellã fabellã prænotarem. Ecce confecto nescio quo graui prælio, latrones eueniunt onusti, nonnulli tamen, immo promptiores uulneratis domi relictis et plagas recurantibus, ipsi ad reliquas occultatas in quadam spelunca sarcinas, ut aiebant, proficisci gestiunt, prandioq́; raptim tuburcinato, me et equum uectores rerum illarum futuros fustibus exinde tundentes producunt in uiã, multisq́; cliuis et anfractibus fatigatos propè ipsam uesperam producunt ad quampiam speluncam, unde multis onustos rebus rursum ne breuiculo quidem tempore refectos obiter reducũt, tãtaq́; trepidatione festinabãt, ut me plagis multis obtundentes propellentesq́; super lapidem propè uiã positũ deijcerent, unde crebris æque ingestis ictibus dextero crure et ungula sinistra me debilitatũ ægre ad exurgendũ compellunt, et unus quousq; inquit ruptũ istum asellum, nũc etiam claudũ frustra pascemus, et alius, quid? ꝙ et pessimo pede domũ nostrã accessit, nec quicꝙ̃ idonei lucri exinde cœpimus, sed uulnera, et fortissimorũ occisiones. Alius iterũ, certe ego cũ primũ sarcinas istas, ꝙ̃ꝙ̃ inuitus pertulerit, protinus eũ uulturijs gratissimũ pabulũ futurũ præcipitabo. Dũ secũ mitissimi homines altercant de mea nece iã domũ perueneramus. Nã timor ungulas mihi alas fecerat, tũ quæ ferebamus amoliti propериter nulla salutis nostræ cura ac nemeæ quidẽ necis habita, comitibus adscitis, qui uulnerati remãserãt, dudũ recurrũt laturi tædia, ut aiebãt, nostræ tarditatis. Nec me tamẽ mediocris carpebat scrupulus cõ
templatione

tẽplatione cõminatæ mihi mortis, et ipse mecũ. Quid stas Luci? uel qd iã nouissimũ expectas? Mors, et hæc acerbissima, decreto latronum tibi comparata est, nec magno conatu res indiget. Vides istas ruinas proximas et præacutas, i his præminẽtes silices, quæ te penetrãtes qua decideris membratim dissipabũt. Nã et illa ipsa præclara magia tua nõ uultũ laboresq; tibi tãtũ asini, uerũ coriũ nõ asini crassum, sed hirundinis tenue membranulum circundedit. Quin igitur masculum tandem sumis animum, tuæq; saluti dum licet consulis? habes summam oportunitatem fugæ, dũ latrones absunt. An custodiam anus semimortuæ formidabis? quam licet claudi pedis tui calce unica finire poteris. Sed quo gentium capessetur fuga? uel hospitiũ quis dabit? Hæc quidem inepta, & prorsus asinina cogitatio (Quis enim uiantium uectorem suum non libenter auferat secum?) & alacri statim nixu lorum, quo fueram destinatus, abrumpo, meq; quadrupedi cursu proripio. Nec tamen astutulæ anus miluinos oculos effugere potui. Nam ubi me conspexit absolutum, capta super sexum & ætatem audacia, lorũ prehendit, ac me deducere & reuocare contendit. Nec tamen ego memor exitiabilis propositi latronum pietate ulla commoueor, sed incussis in eam posteriorũ pedum calcibus protinus applaudo terræ. At illa q̃uis humi prostrata, tamen tenaciter loro inhærebat, ut me procurrente aliquantisper tractu sui sequeretur, & occipit statim clamosis ululatibus auxiliũ ualidioris manus implorare. Sed frustra fletibus cassum tumultum commouebat. Quippe cum nullus

adforet, qui ſuppetias ei ferre poſſet, niſi ſola illa uirgo captiua, quæ uocis exitu procurrens, uidet Hercules memorandi ſpectaculi ſcænam, non tauro, ſed aſino dependentem directe aniculã, ſumptaq; conſtantia uirili, facinus audet pulcherrimum, extorto etenim loro manibus eius me placitis gannitibus ab impetu re uocatum grauiter inſcendit, et ſic ad curſum rurſum incitat. Ego ſimul uoluntariæ fugæ uoto, & liberandæ uirginis ſtudio, ſed & plagarum ſuaſu, quæ me ſæpicule commonebant, equeſtri celeritate, quadrupedi curſu ſolũ replaudens, uirginis delicatas uoculas adhinnire temptabam. Sed & ſcalpendi dorſi mei ſimulatione nonnunquam obliquata ceruice pedes decoros puellæ baſiabam. Tunc illa ſpirans altius, cœlumq; ſolicito nutu petens, uos inquit, ſuperi tandem meis ſupremis periculis opem facite, & tu Fortuna durior iam ſæuire deſine, ſat tibi miſeris iſtis cruciatibus meis litatum eſt, tuq; præſidium meæ libertatis, meæq; ſalutis, ſi me domum peruexeris incolumen, parentibusq; & formoſo proco reddideris, quas tibi gratias phibebo, quos honores habebo, quos cibos exhibebo? iã primũ iubã iſtam tuã probe pectinatam meis uirginalibus monilibus adornabo, frontem uero criſpatam prius decoriter diſcriminabo, caudæq; ſetas incuria congeſtas, & horridas compta diligentia perpolibo, bullisq; te multis aureis inoculatũ ueluti ſtellis ſidereis relucentem, & gaudijs popularium pomparum ouantem, ſinu ſerico progeſtans nucleos, edulia mitiora, te meũ ſoſpitatorẽ quotidie ſaginabo. Sed nec iter cibos delicatos, et ociũ profundũ, uitæq; to

tius beatitudinem deerit tibi dignitas gloriosa. Nam memoriam præsentis fortunæ meæ diuinæq; prouidentiæ perpetua testatione signabo, & depictam in tabula fugæ præsentis imaginem meæ domus atrio dedicabo. Visetur, et in fabulis audietur, doctorumq; stilis rudis perpetuabitur historia. Asino uectore uirgo regia fugiẽs captiuitatẽ. Accedes antiquis et ipse miraculis. Credemus etiam exemplo tuæ ueritatis, & Phryxum arieti supernatasse, & Arionem delphino gubernasse, & Europam tauro supercubasse. Quod si uere Iupiter mugiuit in bouem, potest in asino meo latere aliquid, uel uultus hominis, uel facies deorum. Dum hic identidem puella replicat, uotisq; crebros intermiscet suspiratus, ad quoddam peruenimus triuium, unde me arrepto capistro dirigere dextrorsum magnopere gestiebat, quod ad parentes eius ea scilicet iretur uia. Sed ego gnarus, latrones illa ad reliquas commeasse prædas, renitebar fortiter, atq; sic in animo meo tacitus expostulabam. Quid facis infelix puella, quid agis? cur festinas ad orcũ? quid meis pedibus facere contendis? Non enim te tantum, uerũ etiã me perditũ ibis. Sic nos diuersa tendẽtes, & in causa finali de proprietate soli, immo uiæ herciscundæ contendentes, rapinis suis onusti coràm deprehendunt ipsi latrones, et ad lunæ splẽdorẽ iã inde lõgius cognitos, risu magno salutãt, et unus è numero sic appellat. Quorsum istã festinãti uestigio lucubratis uiã? Nec noctis intẽpestæ manes laruasq; formidatis? An tu probissima puella parẽtes tuos iter uisere properas? Sed nos, et solitudini tuæ præsidiũ

præbebimus, & compendiosum ad tuos iter monstrabimus, & uerbum manu secutus, prehenso loro, retrorsum me circumtorquet, nec baculi nodosi, quem gerebat fustis ictibus temperat. Tunc ingratis ad promptum recurrens exitium, reminiscor doloris ungulæ, & occipio nutanti capite claudicare. Sed ecce inquit ille qui me retraxerat rursum titubas & uacillas, et putres isti tui pedes fugere possunt, ambulare nesciunt? At pauloante pinnatam pegasi uincebas celeritatem. Dum sic mecum fustem quatiens, benignus iocatur comes, iam domus eorum extremam loricam perueneramus. Et ecce de quodam ramo procerae cupressus, induta laqueum anus illa pendebat. Quam quidem detractam protinus cum suo sibi funiculo deuinctam dedere præcipitem, puellaq; statim distenta uinculis, cœnam, quam postrema diligentia præparauerat infelix anicula, ferinis inuadunt animis, ac dum auida ferocitate cuncta contruncant, iam incipiunt de nostra pœna, suaq; uindicta secum considerare, et ut pote i cœtu turbulēto, uariæ fuere sentētiæ. Vt primus uiuā cremari cēseret puellā, secūdus bestijs obijci suaderet, tertius patibulo suffigi iuberet, quartus tormētis excarnificari præciperet. Certe calculo cūctorū, utcūq; mors ei fuerat destinata. Tūc unus oium sedato tumultu, placido sermone sic orsus ē. Nec sectæ collegij, nec māsuetudini singulorū ac ne meæ qdē modestiæ cōgruit, pati uos ultra modū, delictiq; sæuire terminum, nec feras, nec cruces, nec ignes, nec tormēta, ac ne mortis quidē maturatæ festinas tenebras accersere. Meis itaq; cōsilijs auscultātes,

uitam puellæ, sed quam meretur, largimini. Nec uos memoria deseruit utiq;, quid iamdudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem, sed manducone summo, nunc etiā mendaci, fictæ debilitatis, et uirginalis fugæ sequestro ministroq;. Hūc igitur iugulare crastino placeat, totisq; uacuefacto præcordijs, per medіā aluū nudā uirginē, quā prætulit nobis, insuere, ut sola facie prominēte, cæterū corpus puellæ nexu ferino coerceat. Tunc super aliquod saxum scruposum insititium & fertilem asinum exponere, et solis ardentis uaporibus tradere. Sic enim cuncta, quæ recte statuistis, ambo sustinebunt, & mortem asinus, quam pridem meruit, & illa morsus ferarum, cum uermibus membra laniabuntur, & ignis flagrantiam, cū sol nimijs caloribus inflammarit, uterum et patibuli cruciatum, cum canes et uultures intima protrahent uiscera. Sed & cæteras eius erumnas, & tormēta numerate, mortuæ bestiæ ipsa uiuens uentrem habitauit. Tunc fetore nimio nares æstuabunt, inediæ diutinæ letali fame tabescet. Nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit. Talibus dictis, non pedibus, sed totis animis latrones in eius uadunt sententiam, quam meis tam magnis auribus accipiens quid, aliud quam meum crastinum deflebam cadauer?

T primum tenebris abiectis dies inal bebat, & candidum solis curriculum cuncta collustrabat, quidam de numero latronum peruenit, sic enim mutuæ salutationis officium indicabat. Is in primo spelūcæ aditu residens, et ex anhelitu recepto spiritu talē collegio suo nuntiū fecit. Quod ad domum Milonis hypatini, quam proxime diripuimus, pertinet, discussa sollicitudine iam possumus esse securi. Postquam uos enim fortissimis uiribus, cunctis ablatis, castra nostra remeastis, immixtus ego turbulis popularium, dolentiq; atq; indignanti similis arbitrabar, super inuestigatione facti cuiusmodi consilium caperetur, et an et quatenus placeret inquiri, renuntiaturus uobis, ut mandaueratis omnia, nec argumentis dubijs, sed rationibus probabilibus, congruo cunctæ multitudinis consensu, nescio qui Lucius author manifestus facinoris postulabatur, qui proximus diebus fictis commendaticijs literis, Miloni sese, uirum cō mentitus bonum arctius conciliauerat, ut etiam hospitio susceptus inter familiares intimos haberetur. Plusculisq; ibidem diebus demoratus, falsis amoribus ancillæ Milonis animum irrepens, ianuæ claustra sedulo explorauerat, et ipsa mēbra, i queis omne patrimonium condi solebat, curiose perspexerat. Nec exiguū scelerati monstrabatur indicium, quippe cum eadem nocte sub ipso flagitij momento idem profugisset, nec exinde usquam compareret. Nā et præsidiū fugæ, quo

uelocius frustratis insecutoribus procul ac procul abderet sese, eidē facile suppeditasse. Equū nāq; illum suū cādidū uectorē futurum duxisse secum, planè seruū eius ibidem in hospitio repertum, scelerum consiliorumq; herilium futurum indicem per magistratus in publicam custodiam receptum, et altero die tormentis uexatum, pluribus ac penè ad ultimā mortem excarnificatum, nil quicquam rerum talium esse confessum, missos tamen in patriam Lucij illius multos numero, qui reum pœnas daturum sceleris inquirerent. Hic eo narrante, ueteris fortunæ et illius beati Lucij, præsentisq; ærumnæ et infelicis asini facta comparatione medullitus ingemebā, subibatq; me, nō de nihilo ueteris priscæq; doctrinæ uiros finxisse, ac pronūtiasse cæcā et prorsus exoculatā esse fortunam, quæ semper suas opes ad malos et īdignos conferat, nec unquam iudicio quenquam mortaliū eligat, immo uero cum his potissimum diuersetur, quos procul si uideret, fugere deberet, quodq; cunctis est extremius, uarias opiniones, immo contrarias nobis attribuat, ut et malus boni uiri fama glorietur, et innocentissimus contra noxiorū ore plectatur. Ego deniq; quē sæuissimus eius impetus in bestiā extremæ sortis quadrupedē deduxerat, cuiusq; casus, etiā cuiuis iniquissimo dolendus, atq; miserandus merito uideretur, crimine latrocinij in hospitem mihi carissimū postulabar, quod crimen, non modo latrociniū, uerū etiā parricidiū quisq; rectius nominaret. Nec mihi tamen licebat causam meā defendere, uel unico uerbo saltē denegare. Deniq; ne mala conscientia tam scelesto crimini præsens uiderer silentio con-

sentire, hac tantum ĩpatiẽtia productus, uolui dicere non feci. Et uerbum quidem præcedens semel ac sæpius immodicæ clamitaui, sequens uero nullo pacto dissserere potui, sed in prima remansi uoce, et identidem boaui, non, nó, quanquã nimia rotunditate pendula uibrassem labia. Sed ego pluribus de fortunæ sæuitate conqueror, quanquam nec istud puduit me cum meo famulo, meoq; uectore illo equo factum conseruũ atq; coniugem. Talibus cogitationibus fluctuantem subijt me illa cura potior, qua statuto consilio, latronum manibus uirginis decretam me uictimam recordabar, uentrem crebro suspiciens meam iam misellam puellã parturiebam. Sed ille, qui commodũ falsam de me notoriam pertulerat, ex promptis mille aureis, quos in sinu laciniæ contexerat, quosq; uarijs uiatoribus detractos, ut aiebat, pro sua frugalitate communi cõferebat arcæ, infit etiam de salute commilitonum solicite sciscitari, cognitóq; quosdam, immo uero fortissimum quenq; uarijs quidem, sed impigris casibus adoppetisse, suadet tantisper pacatis itineribus, omniumq; præliorum seruatis inducijs, inquisitionibus commilitonũ potius insisteretur, & tyrocinio nouæ iuuentutis ad pristinæ manus numerum, Martiæ cohortis facies integraretur. Nam et inuitos terrore compelli, & uolentes præmio prouocari posse. Nec paucos humili, seruiliq; uitæ renunciantes instar tyrannicæ potestatis sectam suã conferre malle. Se quoq; iamdudũ pro sua parte quendã conuenisse hominẽ, et statu procerũ, & ætate iuuenẽ, et corpore uastũ, et manu strenuũ, eiq; suasisse, ac deniq; persuasisse, ut manus habetatas diu-

tina pigritia tandem referret ad frugem meliorem, bonoq; secundæ, dum posset frueretur ualitudinis, nec manũ ualidã erogandæ stipi porrigeret, sed hauriẽdo potius exerceret auro. Talibus dictis uniuersi omnes assensere, et illũ qui iam cõprobatus uideretur asciscì, et alios ad supplendũ numerum uestigare statuunt. Tunc profectus et paululum commoratus ille perducit immanẽ quendã iuuenẽ, uti fuerat pollicitus, nescio anulli præsentiũ comparandũ. Nã præter cæterã corporis molẽ, toto uertice cũctos antepollebat, et ei cõmodũ lanugo malis inserpebat, sed planè centuculis disparibus & male consarcinatis semiamictum, inter quos pectus et uenter crustata crassitie reluctabãt. Sic intro gressus, auete inqt fortissimo deo Marti clientes, mihiq; iã fidi commilitones, & uirũ magnanimæ uiuacitatis uolentem uolentes accipite, libentius uulnera corpore excipientẽ, q̃ aurũ manu suscipientẽ, ipsáq; morte, q̃ formidant alij, meliorem. Nec me putetis egenũ uel abiectum, ne'ue de pannulis istis uirtutes meas æstimetis. Nã præfui ualidissimæ manui, totamq; prorsus deuastaui Macedoniã. Ego sum prædo famosus Hemus ille Thracius, cuius totæ prouinciæ nomẽ horrescunt, patre Therone atq; latrone inclito prognatus, humano sanguine nutritus, interq; ipsos manipulos factionis educatus, hæres & æmulus uirtutis paternæ. Sed omnem pristinam sociorũ fortiũ multitudinẽ, magnasq; illas opes exiguo tẽporis amisi spatio. Nã procuratorẽ principis, ducenaria perfunctũ, dehinc fortuna tristiore decussum, prætereunte me cõrdm fuerã aggressus. Sed rei noscendæ carpo ordinem. Fuit quidã

multis officijs in aula Cæsaris clarus atq; conspicuus. Ipsi etiam probe spectatus. Hunc insimulatum quorundam astu proiecit extorrem sæuiens inuidia. Sed uxor eius Plotina quædam, raræ fidei, atq; singularis pudicitiæ fœmina, quæ decimo partus stipendio uiri familiam fundauerat, sumptis atq; contemptis urbicæ luxuriæ delicijs, fugientis comes et infortunij socia, tonso capillo, in masculinam faciem reformato habitu, preciosissimis monilium et auro monetali Zonis refertis incincta, inter ipsas custodiẽtium militum manus & gladios nudos intrepida, cunctorum periculorum particeps, et pro mariti salute peruigilem curam sustinens, erumnas assiduas ingenio masculo sustinebat. Iamq; plurimis itineris difficultatibus, marisq; terroribus exanclatis, Zacynthum petebat, quam sors ei fatalis decreuerat temporariã sedem. Sed cum primum litus actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassabamus, appulisset, nocte promota tabernulam quandam litori, nauiq; proximam, uitatis maris fluctibus incubabat. Inuadimus & diripimus omnia, nec tamen periculo leui temptati discessimus. Simul nanq; primum sonum ianuæ matrona percepit, procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miscuit, milites suosq; famulos nominatim, sed omnem uiciniam suppetiatum conuocans, nisi quod pauore cunctorum, quem sibi quisq; metuentes delitescebat, effectum est, ut impune discederemus. Sed protinus sanctissima, (uera enim dicenda sunt) et unicæ fidei fœmina, bonis artibus gratiosa, precibus ad Cæsaris numẽ porrectis, etmarito reditum celerẽ,

& aggressuræ plenam uindictam impetrauit. Deniq; noluit esse Cæsar Hemi latronis collegium, & confestim interijt, tantum potest nutus etiam magni principis, tota deniq; factione militarium uexillationum indagatu confecta atq; concisa, ipse me furatus ægre solus medijs orci faucibus ad hunc euasi modum. Sumpta ueste muliebri florida, sinus floccidos alium dante, mitelláq; textili contecto capite, calceis fœmininis albis illis & tenuibus indutus, & in sequiorem sexum incertus atq; absconditus, asello spicas ordeaceas gerenti residens, per medias acies infesti militis trāsabij, unam mulierem putantes asinariam concedebant liberos aditus, quippe cum mihi etiam tunc depiles genæ leui pueritia splendicarēt, nec ab illa tamen paterna gloria uel mea uirtute desciui, quanquam semitrepidus iuxta mucrones Martios constitutus, sed habitus alieni fallacia, tectus, uillas, seu castella solus aggrediens, uiaticulum mihi corrasi. Et diloricatis statim pannulis, in medium profudit duo millia aureorū, & en inquit istam sportulam, immo uero dotem, uestro collegio libēs, meq; uobis ducem fidelissimū, (si tamen non recusatis) offero breuis temporis spacio, lapideam istam domum uestram facturus aureā. Nec mora, nec cunctatio, sed calculis omnibus ducatum latrones unanimes ei deferūt, uestemq; lautiusculā proferunt, sumeret abiecto centuculo diuite. Sic reformatus, singulos exosculatus, & in summo puluinari locatus, cœna et poculis magnis inauguratur. Tūc sermonibus mutuis de uirginis fuga, deq; mea uectura et utriq; destinata mōstrosa morte cognoscit, etubi locorū esset illa

percontatus, deductusq; uisa ea, ut erat uinculis onusta, contorta et uituperāti nare discessit, et nō sum qdē tā brutus, uel certe temerarius, inqt, ut scitū uestrū inhibeā, sed malæ conscietiæ reatum intra me sustinebo, siquod bonū mihi uidetur dissimulauero, sed prius fiduciā uestri causa solicito mihi tribuite, cū præsertim uobis, si sentētia hæc mea displicuerit, liceat rursus ad asinum redire. Nā ego arbitror latrones, quiq; eorū recte sapiunt, nihil anteferre lucro debere suo, ac ne ipsam quidē sæpe et alijs dānosam ultionē. Ergo igitur si perdideritis in asino uirginem, nihil amplius quàm sine ullo compendio indignationem uestram exercueritis, quin ego censeo deducendā eam ad quāpiam ciuitatem, ibiq; uenundandam. Nec enim leui precio distrahi poterit talis ætatula. Nā et ipse quosdā lenones pridē cognitos habeo, quorū poterit unus, magnis equidem talētis, ut arbitror, puellā istam præstinare, cōdigne natalibus suis in fornicē processurā, nec in similem fugam discursuram, non nihil etiam, cum lupanari seruierit, uindictæ uobis depensuram. Hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilē protuli. Sed uos nostrorum estis consiliorū, rerumq; domini. Sic ille latronū fisci aduocatus nostrā causam ꝓtulerat, uirginis et asini sospitator egregius. Sed in diutina deliberatiōe cæteri cruciātes mora cōsilij mea præcordia, immo miserum spiritum, libentes tandem nouitij latrones accedunt sententiæ, & protinus à uinculis exoluunt uirginem. Quæ quidem simul uiderat illum iuuenem, fornicisq; et lenonis audierat mentionem, cœpit risu lætissimo gestire, ut mihi merito

ſubire uituperatio totius ſexus, cum uiderem puellã proci iuuenis amore nuptiarũq; caſtarum deſiderio ſimulato, lupanaris ſpurci ſordidiq́; ſubito delectari nomine, et tunc quidem totarum mulierũ ſecta, moresq́; de aſini pendebant iudicio. Sed ille iuuenis ſermone repetito, quin igitur, inqt, ſupplicatum Marti comiti pergimus, et puellam ſimul uenditurí, et ſocios indagaturi. Sed, ut uideo, nullum uſpiam pecus ſacrificatui, ac ne uinum quidem potatui affatim uel ſufficiens habemus. Decem itaq; mihi legate comites, quis contentus, proximum caſtellum petã, inde uobis epulas & alias res cõparaturus. Sic eo profecto, cæteri copioſum inſtruunt ignem, aram ceſpite uirenti Marti deo faciunt. Nec multo poſt aduenerũt illi, uinarios utres ferentes, et gregatim pecua comminantes, unum prælectum grandem hircum annoſum, et horricomem Marti ſecutori comitiq; uictimant, & ilico prandium fabricatur oppipare. Tunc hoſpes ille non modo inquit expeditionum prædarumq́;, uerum etiam uoluptatum ueſtrarum ducem me ſtrenuum ſentire debetis, et aggreſſus inſigni facunditate, gnauiter cũcta præministrat, uerrit, ſternit, coquit, tucetat, cõcinnat, apponit ſatule, ſed præcipue poculis crebris, grandibusq́; ſingulos ingurgitat. Interdum tamen, inſimulatione promendi quæ poſcebat, uſus, ad puellam commeabat aſſidue, parteſq́; ſubreptas clanculo, et prægustatas à ſe potiones, offerebat hylaris. At illa ſumebat appetenter, et nonnunquã baſiare uolẽti, promptis ſauiolis adlubeſcebat, quæ res oppido mihi diſplicebat. Hem oblita es nuptiarum, tuiq; mutui cupitoris puella uirgo?

& illi nescio cui recenti marito, quem tibi parentes uinxerant, hunc aduenam cruentumq; percussorem præponis? Nec te conscientia stimulat? Sed affectione calcata, inter lanceas & gladios istos scortari tibi libet? Quid si quomodo cæteri latrones persenserint, non rursum recurres ad asinum? Et rursum exitiũ mihi parabis? Re uera ludis de alieno corio. Dum ista sycophanta ego mecum maxima cum indignatione disputo, de uerbis eorum quibusdam dubijs, sed non obscuris prudenti asino, cognosco, non Hemũ illum prædonem famosum, sed Lepolemum spõsum puellæ ipsius. Nam procedente sermone, paulo iam clarius, contempta mea præsentia, es bono animo inquit, Charite dulcissima. Nam totos istos tuos hostes statim captiuos habebis, & instantia ualidiore uinum iam immixtum, sed modico tepefactum uapore, saucijs illis, et crapula, uinolentiaq; madidis, ipse abstemius non cessat impingere, & Hercules suspicionem mihi fecit, quasi soporiferum quoddam uenenum cantaris immisceret illis. Cum deniq;, sed prorsus omnes uino sepulti iacebant, omnes partim parati morti. Tunc nullo negocio arctissimis uinculis impeditis, ac pro arbitrio suo constrictis illis, imposita dorso meo puella dirigit gressum ad suam patriam. Quam simul accessimus, tota ciuitas ad uotiuum conspectum effunditur. Procurrunt parentes, affines, clientes, alũmi, famuli læti faciem gaudio delibuti. Põpam cerneres omnis sexus et omnis ætatis, nouumq; et Hercules memorãdũ spectamẽ, uirginẽ asino triũphantẽ. Deniq; ipse etiã hylarior pro uirili parte, ne

præsenti negocio, ut alienus discrepare, porrectis auribus, proflatisq; naribus rudiui fortiter, immo tonanti clamore personui. Et illam thalamo receptam, commode parentes sui fouebant, me uero cum ingenti iumentorum, ciuiumq; multitudine, confestim retro Lepolemus agebat, non inuitum. Nam et alias curiosus & tunc latronum captiuitatis spectator optabã fieri. Quos quidem colligatos adhuc uino magis quàm uinculis deprehendimus. Totis ergo prolatis, erutisq; rebus, & nobis auro & argento cæterisq; onustis, ipsos partim constrictos uti fuerant, prouolutosq; in proximas ripas præcipites dedere. Alios uero suis sibi gladijs obtruncatos reliquere. Tali uindicta læti & gaudentes ciuitatem reuenimus, & illas quidem diuitias publicæ custodela commisere, Lepolemo puellam repetitam lege tradidere. Exin me suum sospitatorem nũcupatũ matrona prolixe quæritabat, ipsoq; nuptiarũ die, præsepiũ meũ ordeo passim repleri iubet, fenumq; camelo bactriano sufficiens apponi. Sed quas ego cõdignas Fotidi diras deuotiones ĩprecor, quæ me formauit nõ canẽ, sed asinũ. Quippe cum uiderẽ largissimæ cœnæ reliquijs, rapinisq; canes oẽs inescatos, atq; distẽtos. Post unicã noctẽ et rudimẽta Veneris, recẽs nupta gratias sũmas apud suos parẽtes, ac maritũ mihi meminisse nõ destitit. quo ad summos illi promitterẽt honores habituri mihi. Cõuocatis deniq; grauioribus amicis, cõsiliũ datur, quo potissimũ facto digne remuneraret. Placuerat uni, domi me cõclusum, & ociosum, ordeo, lecto, fabáq;, et uitia saginari. Sed obtinuit alius, q̃ meæ libertati prospexerat, suadẽs ut ru

restribus potius campis in greges equinos lasciuiens discurrerem, daturus dominis equarum insœnsu gene roso multas mulas alumnas. Ergò igitur euocato statim armentario equisione, magna cum præfatione deducendus assignor, & sanè gaudens lætusq; præcurrebam, sarcinis & cæteris iam nunc renuntiaturus, nactusq; libertate ueris initio, pratis herbantibus, rosas utiq; reperturus aliquas. Subibat me tamen illa etiam sequens cogitatio, quod tantis actis gratijs honoribusq; plurimis asino meo tributis, humana facie recepta, multo tanta pluribus beneficijs honestarer. Sed ubi me procul à ciuitate gregarius ille perduxerat, nullæ delitiæ, ac ne ulla quidem libertas excæpit. Ná protinus uxor eius, auara quidem nequissimaq; illa mulier, molæ machinariæ subiugum me dedit, frondosoq; baculo subinde castigans, panem sibi, suisq; de meo parabat corio. Nec tantú sui cibi gratia me fatigare cótenta, uicinorú etiá frumenta mercénarijs discursibus meis cóterebat. Nec mihi misero statuta saltē cibaria, pro tátis præstabātur laboribus. Náq; ordeú meú frictum, & sub eadem mola meis quassatum ambagibus, colonis proximis uēditabat, mihi uero per diē laboriosæ machinæ attento, sub ipsa uespera furfures apponebat icrtes, ac sordidos, multoq; lapide salebrosos. Talibus erumnis edomitú, nouis furtuna sæua cruciatibus tradidit, silicet ut quod aiút, domi, forisq; fortibus factis adoriæ plenæ gloriarer. Equinis armentis, nanq; me congregem pastor egregius, mádati dominici serus auscultator, aliquádo pmisit. At ego tandē liber asinus, lætus, et tripudiás, graduq;

molli

molli gestiens, equas opportunissimas iam mihi, concu binas mihi futuras deligebam. Sed hic etiam spes hylarior in capitale processit exitium. Mares enim, ob admissuram ueterem pasti satianter, ac diu saginati, terribiles alioquin, & utiq; quouis asino fortiores, de me metuentes sibi, & adulterio degeneri praecauẽtes, nec hospitalis Iouis seruato foedere, riualem summo furentes persequuntur odio. Hic elatis in altum uastis pectoribus, arduus capite, & sublimis uertice, primoribus in me pugillatur ungulis. Ille terga pulposis torulis obesa conuertens, postremis uelitatur calcibus. Alius hinnitu maligno comminatus, remulsis auribus, dentiumq́; candentium renudatis hastis, totum me cõmorsicat. Sic apud historiã de rege Thracio legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos deuorandosq́; porrigebat, adeo praepotens ille tyrannus, sic parcus ordei fuit, ut edacium iumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret. Ad eundẽ modũ distractus, et ipse uarijs equorum incursibus, rursus molares illos circuitus requirebã. Verum fortuna meis cruciatibus insatiabilis, aliam denuo mihi pestem instruxit. Delegor enim ligno monte deuehundo, puerq́; mihi praefectus imponitur, omnium ille quidẽ puer deterrimus. Nec me mõtis excelsi tantũ arduũ fatigabat iugũ, nec saxeas tantũ sudes icursando cõterebã ungulas, uerũ fustiũ quoq; crebris ictibus persaepe dedolabar, ut usq; plagarũ mihi medullaris insideret dolor, coxaeq; dexterae semper ictus incutiẽs, et unũ feriẽdo locũ, dissipato corio et ulceris latissimu facto foramine, immo fouea,

uel etiam fenestra, nullus tamen desinebat identidem uulnus sanguinem delibutũ obtundere, lignorum uero tanto me premebat pondere, ut sarcinæ molem elephanto non asino paratam putares. Ille uero, quo tiens in alterum latus præponderans declinarat sarcina, cũ deberet potius grauantis ruinæ fustes demere, & leuata paulisper pressura sanare me, uel certe in alterum latus trãslatis peræquare, contra, lapidibus additis insuper, sic iniquitati ponderis medebatur. Nec tamen post tantas meas clades immodico sarcinæ pondere contentus, cum fluuium transcenderemus, qui forte præter uiam defluebat, pedibus suis ab aquæ madore consulens, ipse quoq; insuper lumbos meos insiliens residebat, exiguũ scilicet et illud tantæ molis superpondium. At si quo casu, limo cœnoso, ripæ supercilio lubricante, oneris imprudentia prolapsus deruissem, cum deberet egregius agasò manum porrigere, capistro suspendere, cauda subleuare, certam partẽ tanti ponderis, quoad resurgerem saltem, detrahere, nullum quidem defesso mihi ferebat auxilium, sed occipiẽs à capite, immo uero et ipsis auribus, totũ me cõpilabat, cædit fuste grauissimo, donec fomẽti uice, me plagæ suscitarẽt. Idem mihi talẽ excogitauit perniciem. Spinas acerrimas & punctu uenenato uirosas, tortili nodo in fascem constrictas, caudæ meæ pẽsilẽ deligauit cruciatum, ut incessu modo commotæ incitatæq; funestis aculeis infestæ, me conuulnerarent. Ergò igitur ancipiti malo laborabam. Nam cum me cursu proripueram fugiens acerbissimos incursus, uehementiore nixu spinarum feriebar, si dolori parcẽs

paululum restitissem, plagis compellebar ad cursum, nec quicquam uidebatur aliud excogitare puer ille nequissimus, quàm ut me quoquomodo perditum iret, idq; iurans, et nōnūquā cōminabatur, et planè fuit, quod eius detestabilem malitiam ad peiores conatus stimularet. Nam quadam die nimia eius insolentia expugnata patientia mea, calces ualidos extuleram. Deniq; tale facinus in me comminiscitur, stuppæ sarcina me satis onustum, properéq; funiculis cōstrictum, producit in uiam, déq; proxima uillula spirantem carbūculū furatus, oneris in ipso meditullio reponit. Iamq; fomento tenus calescens, & enutritus ignis surgebat in flammas, & totum me funestus ardor inuaserat, nec ullum pestis extremæ suffugium, nec salutis aliquod apparet solatium, & ustrina talis moram non sustinet, sed meliora consilia præuertitur. Sed in rebus sæuis adfulsit fortunæ nutus hylarior, nescio an futuris periculis me reseruās, certe præsente statutáq; morte liberās. Nā forte pluuiæ pridianæ recens cōceptaculū aquæ lutulētæ proximū conspicatus, ibi memet improuido saltu totum abijcio, flammáq; prorsus extincta tandem, & pondere leuatus, & exitio liberatus euado. Sed ille deterrimus ac temerarius puer, hic quoq; suum nequissimum factum in me retorsit, gregarijsq; omnibus affirmauit, me sponte uicinorum foculos transeuntem titubanti gradu prolapsum, ignem ultroneum accessisse, mihi etiam arridens addidit, quousq; ergo frustra pascemus ignigenum istum? Nec multis interiectis diebus, longe prioribus me dolis petiuit. Ligno enim quod ge

rebã, in proximam cosulam uendito, uacuum me du
cens, iam se nequitiæ meæ proclamans imparem, mi
serrimumq; istud magisterium renuens, querelas
huiusmodi concinnat. Videtis istum pigrum tardis=
simumq; & nimis asinum, me præ cæteris flagitijs
nunc nouis periculis etiam angit. Vt quenq; enim ui
atorem prospexerit, siue illa sit uetula mulier, siue ui
ro nubilis, seu tener puellus, se se illico disturbato ge
stamine, nonnunquã etiam ipsis stramentis abiectis,
furens incurrit, & homines amator talis appetit, &
humi prostratis illis inhians illicitas, atq; incognitas
temptat libidines, & ferinas uoluptates, auersam Ve
nerẽ, inuitat ad nuptias. Nã imaginẽ etiã sauij mẽ=
tiendo, ore improbo cõpulsat ac morsicat. Quæ res
nobis nõ mediocris lites atq; iurgia, immo forsitã &
crimina pariet. Nũc etiã uisa quadã honesta iuuene,
ligno, qđ deuehebat, abiecto, dispersoq;, in eã furio=
sos direxit ĩpetus, et festiuus hic amasio humo sordida
prostratã mulierẽ, ibidẽ in corona oĩum gestiebat in
scẽdere, quod nisi ploratu, gestuq; fœmineo cõclama
tũ uiatorũ præsidiũ accurrisset, ac de medijs ungulis
ipsius eẽt erepta, liberataq;, misera illa cõpauida atq;
dirupta ipsa quidẽ cruciabilem cladem sustinuisset,
nouis uero penale reliquisset exitium. Talibus men
dacijs admiscendo sermones alios, qui meum uerecũ
dum silentium uehementius premerent, animos pasto
rum in meam perniciem atrociter suscitauit. Deniq;
unus ex illis, quin igitur publicum istum maritum in
quit, immo cõmunem omniũ adulterũ, illis suis mon
strosis nuptijs condignam uictimamus hostiã, et heus

tu puer ait obtruncato protinus eo intestina quidē canibus nostris iacta, cæterā uero carnē oēm operariorū cœnæ reserua. Nā corium insperſu cineris offernatum dominis referemus, eiusq; mortem de lupo facile mentiemur. Sublata cunctatione accurſator ille meus noxius, ipſe etiā paſtoralis executor ſententiæ lætus, et meis inſultans malis, calcisq; illius admonitus, quàm inefficacem me fuiſſe hercules doleo, protinus gladiū cotis attritu parabat. Sed quidā de cœtu illo ruſticorū nefas ait, tam bellū aſinū ſic enecare, et propter luxuriam laſciuiamq; amatoriā criminatū, opera ſeruitioq; tā neceſſario carere, cū alioquin exectis genitalibus poſſit neq; in Venerē nullo modo ſurgere, nosq; omni metu periculi liberare, inſuper etiā longe craſſior, atq; corpulentior effici. Multos ego ſcio non modo aſinos inertes, uerum etiam ferociſſimos equos nimio libidinis calore laborantes, atq; ob id truces ueſanosq;, adhibita tali deteſtatione, manſuetos ac manſues exinde factos, & oneri ferendo non inhabiles, & cæteri miniſterij patientes. Deniq; niſi uobis ſuadeo nolentibus. Poſſum ſpacio modico interiecto, quo mercatum proximum obiſſe ſtatui, petitis è domo ferramentis huic curæ præparatis, ad uos actutum redire, trucemq; amatorem iſtum atq; inſuauem diſſitis fœmoribus emaſculare, & quouis ueruece mitiorem efficere. Tali ſententia medijs orci manibus retractus, ſed extunc pœnæ reſeruatus mœrebam, & in nouiſſima parte corporis totum me periturū deflebā. Inedia deniq; cōtinua, uel præcipiti ruina, memetipſe quærebā extinguere, moriturus quidē

nihilominus, sed moriturus integer. Dumq; in ista ne cis meæ decunctor electione, matutino me rursum puer ille peremptor meus circa montis suetum ducit uestigiũ. Iáq; me de cuiusdã uastissimæ illicis ramo pẽdulo destinato, paululũ uiã supgressus, ipse securi lignum, quod deueheret, recidebat. Et ecce de proximo specu uastũ attollens caput funesta proserpit ursa, quam simul conspexi, pauidus et repentina facie conterritus, totum corporis pondus in postremos poplites recello, arduáq; ceruice sublimiter eleuata, lorũ, quo tenebar, rumpo, meq; protinus pnici fugæ committo, perq; prona non tantum pedibus, uerum etiam toto proiecto corpore, propere deuolutus immitto me campis subpatentibus, & summo studio fugiens immanem ursam, ursáq; peiorem illum puerum. Tunc quidem uiator solitariũ uagumq; me respiciens, inuadit, et properiter inscensum baculo, quem gerebat obuerberans, per obliquã ignaramq; me ducebat uiam, nec inuitus ego cursũ me accommodabam, relinquẽs atrocissimam uirilitatis lanienã. Cæterũ plagis nõ magnopere commouebar, quippe consuetus ex forma concidi fustibus. Sed illa fortuna meis casibus peruicax, tam oportunum latibulum, misera celeritate peruersa nouas instruxit insidias. Pastores enim mei, pditam sibi requirẽtes uaculam, uariasq; regiones peragrantes, occurrunt nobis fortuito, statimq; me cognitum, capistro prehensum attrahere gestiunt. Sed audacia ualida resistens ille, fidem hominum, dominq; testabatur, quid me raptatis, quid inuaditis? An te nos tractamus inciuiliter? Qui nostrũ asinum furatus abducas? Quin potius

effaris, ubi puerum eiusdem agasonem necatum scilicet occultaris, et ilico detractus ad terram, pugnisq; pulsatus, et calcibus cõtusus, insit deierans, nullum semet uidisse ductorem, sed plane concinnatum solutum et solitarium, ob indicinæ præmiũ occupasse, domino tamen suo restituturũ. Atq; utinam ipse asinus, inquit, quẽ nunq̃ profecto uidissem, uocẽ quiret humanã dare, meæq; testimoniũ innocentiæ perhibere posset, profecto uos huius iniuriæ pigeret. Sic adseuerans nihil quicq̃ promouebat. Nam collo constrictum reducunt eũ pastores molesti circa montis illius siluosa nemora, unde lignũ puer solebat egerere. Nec uspiam ruris reperitur ille, sed plane corpus eius membratim laceratum, multisq; dispersum locis conspicitur. Quam rem proculdubio sentiebã ego illius ursæ dentibus esse perfectam, & hercules dicerem, quod sciebam, si loquendi copia suppeditaret. Sed quod solum poteram, tacitus licet, seræ uindictæ gratulabar. Et cadauer quidẽ disiectis partibus tandem totum repertum, ægreq; concinnatum, ibidem terræ dedere, meum uero Bellerophontem, abactorem indubitatum, cruentumq; percussorem criminãtes, ad casas interim suas uinctum perducunt, quo ad renascenti die sequenti, deductus ad magistratus, ut aiebant, pœnæ redderetur. Interim dum puerum illum parentes sui plangoribus fletibusq; quærebantur, & adueniens ecce rusticus, nequaquam promissum suum frustratus, destinatam sectionem meam flagitat. Non est inquit in his unus, indidem præsens iactura nostra, sed planè crastino libet, non tantum naturam, uerũ & caput

quoq; ipsum pessimo isto asino demere. Nec tibi mini-
sterium deerit istorum. Sic effectum est, ut in alterū
diem clades differretur mea. At ego gratias agebam
bono puero, quod saltem mortuus unam carnificinæ
meæ dieculam donasset. Nec tamen tantillum saltem
gratulationi meæ quietiq; spacium datum. Nam ma-
ter pueri mortem deplorans acerbā filij, fleta et la-
chrymosa, fuscaq; ueste contecta, ambabus manibus
trahens cinerosam caniciem, eiulans et exinde procla
mans stabulum irrumpit meum, tunsisq; ac diuer-
beratis uehementer uberibus, incipit, & nunc ipse se-
curus incumbens præsepio, uoracitati suæ deseruit, et
insatiabilem profundumq; uentrem semper esitando
distendit, nec erumnæ meæ miseret, uel detestabilem
casum defuncti magistri recordatur, sed scilicet sene-
ctam infirmitatemq; meam contemnit, ac despicit, &
impune se laturum tantum scelus credit? At utcunq;
se præsumit innocentem. Est enim congruens pessimis
conatibus circa noxiam conscientiam, sperare securi-
tatem. Nam proh deûm fidem, quadrupes nequissi-
me, licet præcariam uocis usuram sumens, cui tan-
dem uel ineptissimo persuadere possis, atrocitatem istā
culpa uacare, cum propugnare pedibus, et arcere mor
sibus misello puero potueris? An ipsum quidem sæ-
pius incursare calcibus potuisti, moriturum uero de-
fendere alacritate simili nequisti? Certe dorso receptū
auferres protinus, et infesti latronis cruentis manibus
eriperes. Postremum deserto derelictoq; illo conseruo
magistro, comite, pastore, nō solus aufugeres. An igno
ras, eos etiam qui morituris auxilium salutare de-

nequiuerint, quod contra bonos mores idipsum fecerint, solere puniri? Sed non diutius meis cladibus lætaberis, homicida, senties, efficiam misero dolori naturales uires adesse, et cum dicto assertis manibus exoluit suam sibi fasciam, pedesq; meos sigillatim illigás, indidem constringit arctissime scilicet nequid uindictæ meæ superesset præsidium, et perticat qua stabuli fores offirmari solebant arrepta, non prius me desiit obtundere, q̄ uictis fessisq; uiribus, suopte pondere degrauatus manibus eius fustis esset elapsus. Tunc de brachiorum suorū cita fatigatione conquesta, procurrit ad focum, ardentemq; ticionem gerens, mediis inguinibus obtrudit, donec solo quod restabat innixus præsidio, liquida fimo strictū egesta, faciē atq; oculos eius confedassem. Qua cæcitate atq; fetore tandem fugata est à me pernicies. Cæterum ticione delirantis Altheæ Meleager asinus interisset.

n

Noctis gallicinio, uenit quidam iuuenis proxima ciuitate, ut quidem mihi uidebatur, unus de famulis Charites puellæ illius, quæ mecum apud latrones pares erumnas exanclauerat. Is de eius exilio et domus totius infortunio, mira ac nefanda ignem propter assidens inter conseruorum frequētiam, sic annuntiabat. Equisiones Opilionesq; etiam Bubsequæ fuit Charite nobis quam misella, & quidem casu grauissimo, nec uero incomitata manes adiuit. Sed ut cuncta noritis, referam uobis à capite quæ gesta sunt, quæq; possint merito doctiores, quibus stilum fortuna subministrat in historiæ speciem chartis iuolucre. Erat in proxima ciuitate iuuenis, natalibus prænobilis, equo clarus, et pecuniæ fuit satis locuples, sed luxuriæ popinalis, scortisq; et diurnis potationibus exercitatus, atq; ob id factionibus latronū male sociatus, nec non etiam manus infectus humano cruore, Thrasillus nomine, idq; sic erat, & fama dicebat. Hic cum primū Charite nubendo maturuisset, inter præcipuos procos, summo studio petitionis eius munus obierat, et quanquā cæteris omnibus, id genus uiris antistaret, eximiisq; muneribus parentum inuitaret iudicium, morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus. At dum herilis puella in boni Lepolemi manum uenerat, firmiter deorsus delapsum nutriens amorē, et denegati thalami permiscens indignationem, cruento facinori quærebat accessum. Na-

ctus deniq; praesentiae suae tempestiuam occasionem, sceleri quod diu cogitarat, accingitur. Ac die, quo praedonum infestis mucronibus puella fuerat astu, uirtutibusq; sponsi sui liberata, turbae gratulantium exultans, insigniter permiscuit se se, salutiq; praesentia futurae soboli nouorum maritorum gaudibundus, ad honorem splendidae prosapiae, inter praecipuos hospites domum nostram receptus, oculato consilio sceleris, amici fidelissimam personam mentiebatur. Iamq; sermonibus assiduis, et conuersatione frequenti, nonnunquam etiam coena, poculoq; communi charior, chariorq; factus, in profundā foueam Cupidinis sese paulatim nescius praecipitauerat quid ni? Cum Flamma saeui amoris, parua quidem primo uapore delectet, sed fomento consuetudinis exaestuans imodici ardoris, totos cōburat homines. Diu deniq; deliberauerat secum Thrasillus, cum nec clādestinis coloquijs opportunum reperiret locum, et adulterinae Veneris magis magisq; praeclusos aditus, copia custodientium cerneret, nouaeq; atq; gliscentis affectionis firmissimū uinculū nō posse dissociari pspiceret, et puellae si uellet, q̄q̄ uelle nō posset, furatrinae cōiugalis incommodaret rudimentū, et tamē ad hoc ipsum, quod nō potest, cōtentiosa pnicie, quasi posset, ipellitur, quod nūc arduū factu putatur, amore per dies roborato, facile uidetur effectu, spe, aetate deniq;. Sed oro solicitis animis intendite, quorsum furiosae libidinis proruperint impetus. Die quadam uenatum Lepolemus assumpto Trasillo petebat, indagaturus feras, quod tamen in Capreis feritatis est. Nec enim Charite maritum suum quaerere patiebatur be

ſtias armatas dente uel cornu. Iamq́; apud frondoſum tumulum ramoſumq́; denſis tegminibus umbroſo proſpectu ueſtigatorũ, obſeptis cãpis canes uenationis indagini generoſæ, mãdato cubili reſidentes inuaderent beſtias, immittuntur. Statimq́; ſolertis diſciplinæ memores, partiti totos præcingunt aditus, tacitaq́; prius ſeruata muſſitatione, ſigno ſibi repentino reddito, latratibus feruidis diſſoniſq́; miſcent omnia. Nec ulla capra, nec pauens dammula, nec præ cæteris feris mitior cerua, ſed aper immanis atq; inuſitatus exurgit, toris calloſæ cutis obeſus, pilis inhorrentibus corio ſqualidus, ſetis inſurgentibus, ſpinæ hiſpidus, dẽtibus attritu ſonaci ſpumeus, oculis flammeus, aſpectu minaci, impetu ſæuo frementis oris totus fulmineus. Et primum quidem canum procaciores, qui cominus contulerant ueſtigium, genis hac illac iactatis, conſectas interficit. Deinde calcata retiola, qua primos impetus reduxerat, tranſabijt. Et nos quidem cuncti pauore deterriti, et alioquin innoxijs uenationibus conſueti, tunc etiam inermes atq; immuniti, tegumentis frondis uel arboribus latenter abſcondimus. Traſillus uero nactus fraudium oportunum decipulum, ſic Lepolemũ captioſe compellat. Quid ſtupore confuſi uel etiam caſſa formidine ſimiles humilitati ſeruorũ iſtorũ, uel in modum pauoris fœminei deiecti, tam opimã prædam medijs manibus amittimus? Quin equos inſcendimus? quin ocius indipiſcimur? et cape uenabulũ, et ego ſummo lanceam. Nec tantillum morati, protinus inſiliunt equos, ex ſummo ſtudio beſtiam inſequẽtes. Nec tamen illa genuini uigoris oblita, retorquet im

pectum, et incendio feritatis ardescens, dentium compulsu, quem primũ insiliat contabunda rimatur. Sed prior Lepolemus iaculum, quod gerebat, insuper dorsum bestiæ contorsit. At Trasillus feræ quidem pepercit, sed equi, quo uehebatur Lepolemus, postremos poplites lancea feriens amputat. Quadrupes recidens, qua sanguis effluxerat, toto tergo supinatus, inuitus dominum suũ deuoluit ad terram. Nec diu, sed eũ aper furens inuadit iacentem, ac primo lacinias eius, mox ipsum resurgentem multo dẽte laniauit. Nec cœpti nefarij bonum piguit amicũ, uel suæ sæuitiæ litatum saltem tanto periculo cernens, potuit expleri. Sed percito, atq; plagosa crura uulnera contegenti, suumq́; auxilium miseriter roganti perfœmur dextrum dimisit lanceam, tanto illo quidem fidentius, quanto crederet ferri uulnera similia futura profectu dẽtium, nec nõ tamen ipsam quoq; bestiam facili manu transadijt. Ad hunc modũ defuncto iuuene exciti latibulo suo quisq; familia mœsta concurrimus. At ille quanquam perfecto uoto, prostrato inimico lætus ageret, uultu tamen gaudium tegit, et frontem adseuerat, et dolorem simulat, et cadauer, quod ipse fecerat auide circumplexus, omnia quidem lugentium officia solerter affingit, sed solæ lachrymæ procedere noluerunt, sic ad nostri similitudinem, qui uere lamentabamur conformatus, manus suæ culpam bestiæ dabat, nec dum satis scelere transacto, fama dilabitur, et cursus primos ad domũ Lepolemi detorquet, et aures infelicis nuptæ percutit. Quæ quidẽ simul percepit talem nunciũ, qualẽ non audiet alium, amens, et uecordia percita, cursuq́;

baccata furibundo, per plateas populosas, & arua rusticaria fertur insana uoce, casum mariti queritans. Confluunt ciuium mœstæ cateruæ, sequuntur obuij dolore sociato, ciuitas cuncta uacuatur studio uisionis. Et ecce mariti cadauer accurrit, labentiq; spiritu totã se super corpus effudit, ac plenissime ibidem, quam deuouerat ei, reddidisset animã. Sed ægre manibus erepta suorum remansit in uita. Funus uero toto ferale pompam prosequente populo, deducitur ad sepulturam. Sed et Thrasillus nimium clamare, plangere, & quas in primo mœrore lachrymas non habebat, iam scilicet crescente gaudio, reddere, et multis charitatis nominibus ueritatem ipsam fallere, illum amicum, coætaneum, contubernalem, fratrem deniq; addito nomine lugubri ciere, necnon interdũ manus Charites à pulsandis uerberibus amouere, luctum sedare, eiulatum coercere, uerbis palpantibus stimulum doloris obtundere, uarijs exemplis multiuagi casus solatia nectere, cunctis tamen mentitæ pietatis officijs studium contrectandæ mulieris adhibere, odiosumq; amorem suum perperam delectando nutrire. Sed officijs inferalibus statim ereptis, puella protinus festinat ad maritum suum demeare, cunctasq; prorsus pertẽtat uias, certe illam lenem, otiosamq;, nec telis ullis indigentem, sed placidæ quieti consimilẽ, inedia, deniq; misera, et incuria squalida, tenebris imis abscõdita cum luce iam transegerat. Sed Thrasillus instãtia peruicaci, partim per semetipsum, partim per cæteros familiares ac necessarios, ipsos deniq; pullæ parẽtes, extorquet tandẽ iã lurore & illuuie penè collapsa mẽ-

bra, lauacro, cibo deniq; confoueret. At illa parẽtum suorum alioquin reuerens, inuita quidem, uerum religiose necessitati succumbens, uultu non quidem hylari, uerum paulo sereniore, obiens, ut iubebatur, uiuentium munia, prorsus in pectore, immo uero penitus in medullis, luctu ac mœrore carpebat animum, diesq; totos totasq; noctes insumebat luctuoso desiderio, & imagines defuncti, quas ad habitum dei Liberi forma uerat, affixo seruitio, diuinis percolens honoribus, ipso se solatio cruciabat. Sed Thrasillus præceps alioquin, & de ipso nomine temerarius, priusquam dolorẽ lachrymæ satiarent, et percitæ mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio lacesseret luctus, adhuc flẽtẽ maritũ, adhuc uestes lacerantẽ, adhuc capillos distrahentẽ, non dubitauit de nuptijs conuenire, et ĩpudentiæ labe tacita pectoris sui secreta fraudesq; ineffabiles detegere. Sed Charite uocem nefandam et horruit & detestata est, & uelut graui tonitru procellaq; sideris, uel etiam ipso diali fulmine percussa, corruit corpus, & obnubilauit animã. Sed ĩteruallo reualescẽte, paulatim spiritu ferinos rugitus iterãs, ẽt scænã pessimi Thrasilli perspiciens ad limã consilij, desideriũ petitoris distulit. Tũc inter moras, umbra illa misere trucidati Lepolemi, sanè cruẽtã et pallore deformẽ attolens faciẽ, quietẽ pudicã interpellat uxoris. Mi coniũx, quod tibi prorsus ab alio dici nõ licebit, et si pectori tuo iã permanet nostri memoria, uel acerbæ mortis meæ casus fœdus charitatis interdicit, quouis alio felicius maritare, modo ne ĩ Thrasilli manũ sacrilegã cõuenias, ne'ue sermonẽ cõferas, ne

mensam accumbas, nec toro acquiescas. Fuge mei percussoris cruentam dexteram, noli parricidio nuptias auspicari, uulnera illa quorum sanguinem tuæ lachrymæ proluêre, non sunt tota dentium, uulnera lancea mali Thrasilli me tibi fecit alienum, & addidit cætera, omnemq́; scænã sceleris illuminat. At illa ut primum mœsta quieuerat toro faciem impressa, etiã nunc dormiens, lachrymis emanantibus genas cohumidat, et uelut quodã tormẽto inq̃eta quiete excussa, luctu redintegrato prolixũ eiulat, discissaq́; interula, decora brachia sæuientibus palmulis converberat. Nec tamen cum quoquam participatis nocturnis imaginibus, sed indicio facinoris prorsus dissimulato, & nequissimum percussorem punire, & erumnabili uitæ sese subtrahere tacita decernit. Ecce rursus improuidæ uoluptatis detestabilis petitor, aures obseratas de nuptiis obtundens aderat. Sed illa clementer aspernata sermonẽ Thrasilli, astuq́; miro personata instanter garrienti, summisseq́; deprecanti, adhuc inquit tui fratris meiq́; charissimi mariti facies pulchra illa ĩ meis diuersatur oculis. Adhuc odor cinnameus ambrosii corporis per nares meas pcurrit. Adhuc formosus Lepolemus in meo uiuit pectore. Boni ergo et optimi cõsules, si luctu legitimo miserrimæ fœminæ necessariũ cõcesseris tẽpus, quoad residuis mẽsibus spaciũ reliquũ cõpleatur anni. Quæ res cũ meũ pudorẽ, tũ ẽt tuũ salutare cõmodũ respicit, ne forte imaturitate nuptiarũ indignatione iusta manes acerbos mariti ad exitum salutis tuæ suscitemus. Nec isto sermone Thrasillus sobrie factus, uel

saltem

saltē tēpestiua pellicitatione recreatus identidē pergit linguæ sauciātis susurros iprobos igerere, quo ad simulanter reuicta Charite suscipit, istud equidem certe magnopere deprecanti concedas necesse est mihi Thrasille, ut interdū taciti clandestinos coitus obeamus, nec quisquam præsentiscat familiarium, quoad dies reliquos metiatur annus. Promissioni fallaciosæ mulieris oppressus succubuit Thrasillus, & prolixe consentit de futuro concubitu, noctemq; & opertas exoptat ultro tenebras, uno potiundi studio postponēs omnia. Sed heus tu inquit Charite, quàm probe ueste contectus, omniq; comite uiduatus prima uigilia fores meas tacitus accedas, unoq; sibilo cōtentus, nutricē istam meam operiare, quæ claustris adherens excubabit aduentui tuo. Nec secus patefactis ædibus acceptum te, nullo lumine conscio, ad meum perducet cubiculum. Placuit Thrasillo scæna feralium nuptiarum, nec se quius aliquid suspicatus, sed ex pactione turbidus, de diei tantum spatio & uespere mora querebatur. Sed ubi sol nocti tandē decessit, & imperio Charites adornatus, et nutricis captiosa uigilia deceptus irrepit cubiculum pronus spei. Tunc anus de iussu dominæ blādiens ei, furtim depromptis calicibus, et œnophoro, quod immixtum uino soporiferum gerebat uenenum, crebris potionibus auide ac secure haurientem, mentita dominæ tarditatē, quasi parentem adsideret ægrotū, facile sepeliuit ad somnū. Iamq; eo ad oēs iniurias expositio ac supinato, introuocata Charite, masculis animis ipetuq; diro fremēs iuadit, ac superstitit sicariū, et inqt. Fidus coniugis mei comes, en uenator egregius,

en charus maritus, hæc est illa dextera quæ meum sanguinem fudit, hoc pectus, quod fraudelentas ambages in meum concinnauit exitium, oculi isti, quibus male placui, qui quodammo tamen iam futuras tenebras auspicantes uenientes pœnas antecedunt, quiesce securus, beate somniare, non ego gladio, non ferro petam. Absit, ut simili mortis genere cum marito meo coequeris, uiuo tibi morientur oculi, nec quicquam uidebis nisi dormiens, faxo feliciorem necem inimici tui, quàm uitam tuã sentias, lumen certe nó uidebis, manu comitis indigebis, Charitem nó tenebis, nuptijs non frueris, nec mortis quiete recreaberis, nec uitæ uoluptate lætaberis, sed incertum simulachrum errabis inter orcum et solem, et diu quæres dexterã, quæ tuas expugnauit pupulas, quodq; ẽ in erũna miserrimum nescies de quo queraris. At ego sepulchrum mei Lepolemi tuo luminum cruore libabo, & sanctis manibus eius istis oculis parẽtabo. Sed quid mora, temporis dignum cruciatum lucraris, & meos forsitan tibi pestiferos imaginaris amplexus? relictis somnolẽtis tenebris ad aliam pœnalem euigila caliginem, attolle uacuá faciẽ, uindictã recognosce, infortuniũ intellige, erũnas cóputa, sic pudicæ mulieri tui placuere oculi, sic faces nuptiales tuos illuminarũt thalamos, ultrices habebis pronubas, et orbitatem comitem, et perpetuæ conscientiæ stimulũ. Ad hũc modũ uaticinata mulier, acu crinali capite deprópta Thrasilli cóuulnerat tota lumina, eumq; prorsus exoculatũ relinquens, dum dolore nescio crapulam cum somno discutit, arrepto nudo gladio, quo se Lepolemus solebat incingere, per

inmediam ciuitatem cursu furioso proripit se, proculdubio nescio quod scelus gestiens circa monumentum mariti contendit. At nos et omnis populus nudatis totis ædibus, studiose consequimur, hortati mutuo, ferrum uesanis extorquere manibus. Sed Charite capulum capit Lepolemi, propter assistens, gladióq; fulgenti singulos abigens, ubi fletus uberes & lamentationes uarias cunctorum intuetur. Abijcite inquit importunas lachrymas, abijcite luctum meis uirtutibus alienũ, uindicaui in mei mariti cruentum perẽptorẽ. Punita sum funestum mearum nuptiarum prædonem, iam tempus est, ut isto gladio deorsus ad meum Lepolemum uiam quæram, & enarratis ordine singulis, quæ sibi per somniũ nuntiauerat maritus, quoq; astu Thrasillum inductum petisset, ferro sub papillam dexteram transacto concorruit, & in suo sibi peruoluta sanguine, postremo balbutiens incerto sermone perflauit animam uirilem. Tunc propere familiares miseræ Charites, accuratissime corpus ablutum, munita sepultura ibibem marito perpetuam coniugẽ reddidere. Thrassillus uero cognitis omnibus, nequiens idoneũ exitium præsenti clade reddere, certusq; tãto facinori nec gladiũ sufficere, sponte delatus ibidẽ ad sepulchrũ. Vltronea uobis infesti manes en adest uictima, sæpe clamitãs, ualuis super sese dili gẽter obserratis, iedia statuit elidere sua sentẽtia dãnatũ spiritũ. Hic ille lõgo trahẽs spiritu, et nõnunq̃ illachrymãs, grauiter affectis rusticis annũtiabat. Tũc illi mutati domini nouitatẽ metuẽtes, et ifortuniũ domus herilis altius miserãtes, fugæ cõparãt. Sed equorũ magister q

me curãdũ magna ille qdẽ cõmẽdatiõe susceperat, qc qd in casula preciosum códitũ seruabat, meo atq; alio rũ iumẽtorũ dorso repositũ asportãs, sedes pristinas deserit. Gerebamus infantulos, et mulieres gerebamus, pullos, passeres, hædos, catellos, et quicqd infirmo gradu fugã morabatur, nostris quoq; pedibus ambulabat. Nec me pódus sarcinæ quanq̃ enormis urgebat. Quippe gaudiali fuga detestabilẽ illũ exectorẽ uirilitatis meæ reliquẽtẽ. Syluosi montis asperũ permensi iugum, rursus'q; reposita camporum ad spatia peruecti iam uespera semitam tenebrante, peruenimus ad quoddam castellum frequens & opulens, unde nos incolæ nocturna, immo uero matutina etiam prohibebant egressione. Lupos enim numerosos, grandes, et uastis corporibus sarcinosos, ac nimia ferocitate sæuiẽtes passim rapinis adsuetos infestare cunctam illam regionem. Iam'q; ipsas uias obsidere, et in modum latronum prætereuntes aggredi, immo etiam uesana fame rabidos, finitimas expugnare uillas, exitium'q; inertissimorum pecudum ipsis iã humanis capitibus immimere. Deniq; ob iter illud, qua nobis erat commeandum, iacere semesa hominum corpora, suis'q; uisceribus nudatis ossibus cuncta candere, ac per hoc nos quoq; cautione summa uiæ reddi debere, id'q; uel inprimis ob serenitatem, ut luce clara, & die iam prouecto, et sole florido uitantes undiq; latentes isidias, cum & ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus, non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato commeatu difficultates illas transabiremus. Sed nequissimi fugitiui ductores illi nostri cæcæ festina-

tionis temeritate ac metu incertæ insequutionis spreta salubri monitione, nec expectata luce proxima, circa fermè tertiã uigiliã noctis onustos nos ad uiam propellunt. Tunc ego metu prædicti periculi, q̃tum poteram, turbæ medius & inter conferta iumenta latenter absconditus clunibus meis ab aggressionibus ferinis consulebam, iamq; me cursu celeri cæteros equos antecellentem mirabantur omnes, sed illa pernicitas non erat alacritatis meæ, sed formidinis indicium. Deniq; mecum ipse reputabam, pegasum inclytum illum metu magis uolaticũ fuisse, ac per hoc merito pinnatũ proditũ, dum in altum et adusq; cœlum subsilit ac resultat formidẽs scilicet igniferæ morsum chimeræ. Nã et illi pastores, qui nos agebant, in speciẽ prælij manus obarmauerant. Hic lanceã, ille uenabulũ, alius gerebat spicula, fustem alius, sed et saxa, quæ salebrosa semita largiter subministrabat. Erant qui sudes præacutas attollerent, pleriq; tamen ardentibus facibus proterrebant feras. Nec quicquam præter unicam tubam deerat, quin acies esset prœliaris. Sed nequicquam frustra timorem illum satis inanem perfuncti longe peiores inhæsimus laqueos. Nã lupi forsitan confertæ iuuentutis strepitu, uel certe nimia luce flammarum deterriti, uel etiam aliorsum grassantes, nullĩ circa nos aditum tulere, ac ne procul saltem ulli comparauerant. Villæ uero quam forte tunc præteribamus coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agẽtes rerũ suarũ, eximieq; trepidi, canes rabidos & imanes, et quibusuis lupis et ursis sæuiores, quos ad tutelæ præsidia curiose fuerãt alumnati, iubilationibus

solitis, et huiusmodi uocibus nobis inhortantur. Qui præter genuinam ferocitatem tumultu suorũ exasperati circa nos ruunt, et undiq; laterum circunfusi passim insiliunt, et sine ullo delectu iumenta simul et homines lacerant, diuq; grassati plerosq; prosternunt, cerneres non tam Hercules memorandum, quàm miserandum etiam spectaculum, canes copiosos ardentibus animis, alios fugientes arripere, alios stantibus inhærere, quosdam iacẽtes inscindere, et per omnem nostrum commeatum morsibus ambulare. Ecce tanto periculo malum maius insequitur. De summus enim tectis ac de proximo colle rusticani illi saxa superne raptim deuoluunt, ut discernere prorsus nequiremus, q̃ potissimum caueremus cladẽ, comminus canum, an eminus lapidũ, quorũ quidẽ unus mulierẽ, quæ meũ dorsum residebat repente percussit. Quo dolore commota statim fletu cum clamore sublato, maritum suum pastorem illum suppetiatum ciet. At ille domini fidẽ clamitans, et cruorẽ uxoris abstergens altius quiritabat. Quid miseros homines et laboriosos uiatores tam crudelibus animis inuaditis, ac perterritis, atq; obruitis? Quas prædas munitis? Quæ damna uindicatis? At non speluncas ferarum uel cautes incolitis barbarorũ, ut humano sanguine perfuso gaudeatis. Vix hæc dicta, et statim lapidũ congestus cessauit imber, et infestorũ canum reuocata cõquieuit procella. Vnus illinc deniq; de summo cupressus cacumine, at nos, inqt nõ uestrorũ spoliorũ cupidine latrocinamur, sed hãc ipsá cladem de uestris protelamus manibus. Iam deniq; pace tranquilla securi potestis incedere. Sic ille, sed nos

plurifariā uulnerati reliquā uiam capeſcimus, alius lapidis, alius morſus uulnera referētes uniuerſi tamē ſaucij. Aliquanto deniq; uiæ permenſo ſpacio peruenimus ad nemus quoddam proceris arboribus conſitū, et patentibus uiretis amœnū, ubi placuit illis ductoribus noſtris paululū conquieſcere, corporáq; ſua diuerſa laniata ſedulo recurare. Ergò paſſim proſtrati ſolo, primum fatigatos animos recuperare, ac dehinc uulneribus medelas uarias adhibere feſtinant. Hic cruorem præterfluentis aquæ rore diluere, ille ſpongijs madidatis tumores comprimere. Alius faſciolis hiantes uincire plagas. Ad iſtum modum ſaluti ſuæ quiſq; conſulebat. Interea quidā ſenex de ſummo colle perſpectat, quē circùm capellæ paſcentes opilionē eſſe profecto clamabant. Eum rogauit unus è noſtris, haberet'ne uenui lacte, uel adhuc liquidum uel in caſeū recentem inchoatum. At ille diu capite quaſſanti, uos autē inquit de cibo uel poculo, uel omnino ulla refectione nunc cogitatis, an nulli ſcitis quo loco cōſederitis, et cū dicto conductis oiculus, conuerſus longe receſſit. Quæ uox eius et fuga paſtoribus noſtris nō mediocrē pauorē incuſſit. Ac dū perterriti de loci qualitate ſciſcitari geſtiūt, nec eſt q doceat, ſenex alius, magnus ille qdē grauatus annis, totus in baculū pronus, et laſſum trahens ueſtigium, ubertim lachrymās, per uiā proximat, uiſiſq; nobis cū fletu maximo ſingulorū iuuenū genua cōtingēs ſic adorabat. Per fortunas, ueſtroſq; genios, ſic ad meæ ſenectutis ſpatia ualidi læ tiq; ueniatis, decepto ſeni ſubſiſtite, meūq; paruulū ab inferis ereptum canis meis reddite. Nepos nanq; meus,

& itineris huius suauis comes, dũ sorte passerem incantantem sæpicule consectatur arripere, delapsus in proximam foueã, quæ fruticibus imis suppatet, in extremo iam uitæ cõsistit periculo, q̃ppe cum de fletu ac uoce ipsius auxilium sibi sæpicule clamitantis uiuere illum quidẽ sentiam, sed per corporis, ut uidetis, mei defectam ualitudinem opitulari nequeã. At uobis ætatis et roboris beneficio facile est suppetiari miserrimo seni, puerũq; illũ nouissimũ successionis meæ, atq; unicam stirpẽ, sospitem mihi facere. Sic deprecantis, suáq; caniciẽ distrahentis, omnes quidẽ miserentur, sed unus præ cæteris et animo fortior, et ætate iuuenior, et corpore ualidior, quiq; solus præter alios incolumis prœliũ superius euaserat, exurgit alte alacer, et percontatus quo'nã loci puer ille cecidisset, mõstrantẽ digito nõ longe frutices horridos, senẽ illũ impigre comitatur, ac dum pabulo nostro suáq; cura refecti, sarcinulis quisq; sumptis suis, uiã capessũt, clamore primo nominatim cientes illum iuuenem frequenter inclamant. Mox hora diutina commoti, mittunt è suis accersitorem unũ, qui requisitũ comitem tempestiuæ uiæ commonefactũ reduceret. At ille modicum commoratus, refert sese, buxãtiq; pallore trepidus, mira super conseruo suo renunciat. Conspicatum se quippe supinato illi, et iam ex maxima parte consumpto, immanem draconem mandentem insistere, nec usquã miserrimũ senem comparere illũ. Qua re cognita, et cum pastoris sermone collata, qui eũ prorsus hunc illũ, nec alium locorũ inquilinũ præminabatur, pestilenti deserta regione, uelociori se fugæ proripiunt, nosq; pellunt crebris tundentes

fustibus celerrime. Deniq; longo itinere confecto, pagũ quendam accedimus, ibiq; totam perquiescimus noctẽ, mihi cœptum facinus oppido memorabile, narrare cu pio. Seruus quidam, cui cunctam familiæ tutelã dominus permiserat suus, quiq; possessionem illam maxĩ mam, in quam diuerteramus uillicabat, habens ex eodẽ famulitio conseruam coniugem, liberæ cuiusdã extrariæq; mulieris flagrabat cupidine. Quo dolore pellicatus, uxor eius instincta cunctas mariti rationes, et quicquid horreo reconditum continebatur, admoto combussit igne. Nec tali dãno thori sui contumeliam uindicasse contenta, iã circa sua sæuiẽs uiscera laqueũ sibi nectit, infantulumq;, quem de eodem marito iam dudum susceperat, eodem funiculo nectit, seq; in præ altissimum puteum appendicem paruulum trahens præcipitat. Quam mortem dominus eorũ ægerrime sustinens, arreptum seruulũ eius, qui causam tanti sceleris luxuriæ suæ præstiterat, nudum ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori ficulneæ, cuius in ipso carioso stipite inhabitantium formicarum nidificia bulliebant, et ultro citroq; commeabant multiiugæ scaturigine. Quæ simul dulcem ac mellitum corporis nidorem persentiscunt, paruis quidem, sed numerosis et continuis morsiunculis penitus inhærentes, per longi temporis cruciatum ita carnibus atq; ipsis uisceribus adesis, homine consumpto, membra nudarunt, ut ossa tantũ uiduata pulpis nitore nimio candentia, funestæ cohærerẽt arbori. Hac quoq; detestabili deserta mãsione, paganos in summo luctu relinquẽtes, rursum pergimus, dieq; toto cãpestres emersi uias, ciuitatẽ

quandam populosam & nobilem iam fessi peruenimus. Ibi larem sedesq; perpetuas pastores statuere decernunt, quod et longe quæsituris firmæ latebræ uiderentur, et annonæ copiosæ beata celebritas inuitabat. Triduo deniq; iumentorū refectis corporibus, quo uendibiliores uideremur, ad mercatum producimur, magnaq; uoce præconis, precia singulis nunciantis equ atq; alij asini, opulentis emptoribus præstinantur. Ac me relictum solū ac subsiciuum, cum fastidio pleriq; præteribant. Iamq; tædio cōtrectationis eorum, qui dentibus meis ætates computabant, manū cuiusdā fetore sordentem, qui gingiuas idētidem me .. putidis scalpebat digitis, mordicus arreptam plenissime contriui. Quæ res circunstantium ab emptione mea, ut pote ferocissimi deterruit animos. Tunc præco disruptis faucibus, et raucæ uoce saucius, in meas fortunas ridiculos instruebat iocos, quem ad finem canterium istum uenui frustra subijciemus? Et uetulū extritis ungulis debilē, et dolore deformē, et inerti pigritia ferocem, nec quicq̄ amplius q̄ ruderarium cribrū, atq; adeoq; uel donemus eum cupiam, siqui tamen fenum suum perdere nō grauatur. Ad istum m... præco ille cachinnos circunstantibus comme... t. Sed illa fortuna mea sæuissima, quam per tot reg... iā fugiens effugere, uel præcedētibus malis placare non potui, rursum in me cæcos detorsit oculos, et emptorem aptissimū duris me is casibus mire repertum obiecit. Scitote qualem cynedum, et senem cynedum caluū quidē, sed cincinnus semicanis, et pendulis capillatum, unum de triuiali popularium fece, qui per plateas et oppida cymbalis et

crotalis personantes, deamq; Syriã circunferentes mẽdicare compellunt, is nimio præstinandi studio præconem rogat cuiatis essem. At ille cappadocum me, et satis forticulum denunciat, rursum requirit annos ætatis meæ. Sed preco lasciuiens, mathematicus quidem, qui stellas eius disposuit, quintũ ei numerauit annũ. sed ipse scilicet melius istud de suis nouit professionibus q̃q̃ enim prudẽs crimen Corneliæ legis incurram, si ciuem romanum pro seruo tibi uendidero, quin emis bonũ et frugi mancipiũ, quod te et foris et domi poterit iuuare. Sed exinde odiosus emptor aliud de alio non desinit quærere. Deniq; de mansuetudine etiã mea percontatur anxie. At præco ueruecem inquit, non asinũ uides, ad usum omnem quietum, non mordacem, nec calcitronem quidẽ, sed prorsus ut asini corio modestũ hominẽ inhabitare credas. Quæ res cognitu non ardua. Nã si faciem tuã medijs eius fœminibus immiseris, facile percontaberis, q̃ grandẽ tibi demonstret patientiã. Sic præco lucronem tractabat dicacule. Sed ille cognito cauillatu, similis indignanti, at te inquit cadauer surdũ et mutũ delirumq; præconem omnipotens et omniparens dea Syria, et sanctus Sabadius, et Bellona, et mater Idea, et cũ suo Adone Venus domina, cæcũ reddant, qui scurrilibus iãdudum contra me uelitaris iocis. An me putas inepte iumẽto fero posse deã cõmittere, ut turbatũ repente diuinũ deijciat simulachrum? Egóq; miser cogar crinibus solutis discurrere, et deæ meæ humi iacẽti aliquẽ medicũ quærere? Accepto tali sermone, cogitabã subito uelut lymphaticus exilire, ut me ferocitate cernẽs exasperatũ, emptionẽ desi

neret. Sed præuenit cogitatum meũ emptor anxius, precio depenso statim, quod quidem gaudens dominus. S. tedio mei facile suscæpit septendecim denarium, et ilico me tumuda spartea deligatum tradidit Phylebo, hoc enim nomine censebatur iam meus dominus. At ille susceptum nouitium famulum trahebat ad domum, statimq; illic de primo limine proclamat puellæ, seruum uobis pulchellũ en ecce mercato perduxi, sed illæ puellæ chorus erat cynedorum, quæ statim exultantes in gaudium, fracta, rauca, et effœminata uoce clamores absonos intollunt, rati scilicet uere quẽpiam hominem seruulum ministerio suo paratũ. Sed postquam non ceruam pro uirgine, sed asinum pro homine succidaneum uidere, nare detorta magistrum suũ uarie cauillantur, non enim seruũ, sed maritum illum scilicet sibi perduxisse. Et heus aiunt, caue ne solus exedas tã bellũ scilicet pullulũ, sed nobis quoq; tuis palũbulis nonnunq̃ impartias. Hæc et huiusmodi mutuo blatterãtes præsepio me proximum deligãt. Erat quidam iuuenis satis corpulentus, choraula doctissimus, collaticia stipe demẽsa paratus, qui foris qdẽ circungestãtibus Deã, cornu canens adãbulabat, domi uero promiscuis operis partiarios agebat concubitus. Hic me simul domi cõspexit, libenter appositis largiter cibarijs, gaudens alloquitur. Venisti tandẽ miserrimi laboris uicarius, sed diu uiuas et dominis placeas, et meis defectis iam lateribus cõsulas. Hic audiens, iã meas futuras nouas cogitabã erũnas. Die sequenti uarijs coloribus indusiati, et deformiter quisq; formati, faciem cœnoso pigmento deliti, et oculis obunctis gra

phicæ prodeunt, mitellis & crocotis et carbasinis & bombicinis iniectis, quidam tunicas albas in modum lanciolarum quoquo uersum fluente purpura depictas, cingulo subligati, pedes luteis induti calceis, deamq; serico contectam amiculo mihi gerendam imponunt, brachijsq; suis humero tenus renudatis, attollentes immanes gladios ac secures euantes exiliunt, incitantes tibiæ cantu lymphaticum tripudium. Nec paucas pererratis casulis, ad quandam uillam possessoris Britini perueniunt, et ab ingressu primo statim absonis ululatibus constrepentes fanaticæ peruolant. Denique capite demisso, ceruices lubricas intorquentes motibus, crinibusq; pendulos in circulum rotantes, et nonnunquam morsibus suos incursantes musculos, ad postremum ancipiti ferro, quod gerebant sua quisque brachia dissecant. Inter hæc unus ex illis bacchatur effusius, ac de imis præcordijs anhelitus crebros referens, uelut numini diuino spiritu repletus, simulabat sauciam uecordiam, prorsus quasi deûm præsentia, soleant homines, non sui, fieri meliores, sed debiles effici uel ægroti. Specta denique quale cælesti prouidentia meritum reportauerit, infit uaticinatione clamosa, conficto mendacio semetipsum incessere, atq; criminari, quasi contra fas sanctæ religionis designasset aliquid, & insuper iustas pœnas noxij facinoris, ipse de suis manibus exposcere. Arrepto denique flagro, quod semiuiris illis proprium gestamen est, contortis tenijs lanosi uelleris prolixe fimbriatum, et multiiugis talis ouiũ tessellatum indidem sese multinodis commulcat ictibus, mire contra plaga

rū dolores præſumptione munitus, cerneres proſectu
gladiorū, ictuq́; flagrorum, ſolū ſpurcitie ſanguinis
effœminati madeſcere. Quæ res incutiebat mihi nō
paruam ſolicitudinem, uidenti tot uulneribus largi=
ter profuſum cruorem, ne quo caſu deæ peregrinæ ſto
machus, ut quorundam hominum lactem, ſic illa ſan
guinem concupiſceret aſininum. Sed ubi tandem fati
gati, uel certe ſuo laniatu ſatiati, pauſam carnificinæ
dedere ſtipes æreas, immo uero & argenteas, multis
certatim offerentibus, ſinu recepere patulo, necnon et
uini cadum, & lactem, & caſeos, & farris, & ſali-
ginis aliquid, et nonnullis ordeum de ægerulo donā
tibus, auidis animis corradentes omnia, et in ſacculos
huic quæſtui de induſtria præparatos farcientes, dor
ſo meo congerunt, ut duplici ſcilicet ſarcinæ pondere
grauatus, & horreum ſimul & templum incederē.
Ad iſtum modum palātes, omnem illam deprǽda-
bantur regionem. Sed in quodam caſtello copia lætati
largioris quæſticuli, gaudiales inſtruunt dapes. A
quodam colono, fictæ uaticinationis mēdacio, pinguiſ
ſimum depoſcunt arietem, qui deam Syriam eſurien
tem ſuo ſatiaret ſacrificio, probeq́; diſpoſita cœnula
balneas obeunt, ac dehinc lauti, quendam fortiſſimū
ruſticanum induſtria laterum, atq; imis uentris bene
præparatum comitem cœnæ ſecū adducunt, paucisq́;
admodum prægustatis oluſculis, ante ipſam menſam,
ſpurciſſima illa propudia ad illicitæ libidinis extre-
ma flagitia, infandis inguibus efferantur, paſſimq́;
circunfuſi, nudatum ſuppinatumq́; iuuenem, execrā=
dis uredinibus flagitabāt. Nec diu tale facinus meis

oculis tolerantibus, Quirites perclamare gestiui, sed uiduatum cæteris syllabis ac literis præcessit ó tantum sanè clarum, ac ualidum, & asino proprium, sed importuno planè tempore. Nanq; de pago proximo complures iuuenes abactum sibi noctu perquirẽtes asellum, nimioq́; studio cuncta diuersoria scrutãtes, intus ædium, auditor ruditu meo, prædam absconditam latibulis ædium rati, coràm rem inuasuri suam, improuisi conferto gradu se penetrant, palamq́; illos execrandas fœditates obeũtes deprehẽdũt. Iã iamq́; uicinos undiq; partiẽtes, turpissimã scænã patefaciunt. Insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. Hac infamia cõsternati, quæ per ora populi facile dilapsa, merito inuisos ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem fermè circa mediam, collectis omnibus, furtim castello facessunt, bonaq́; itineris parte ante iubaris exortum transacta, iam de claro solitudines auias nacti, multa prius secum collocuti, accingunt se meo funeri, deaq́; uehiculo meo sublata, & humi reposita, cunctis stramentis me renudatum, ac de quadam quercu destinatum, flagro illo pecuinis ossibus catenato uerberantes, penè ad extremas confecerat mortes. Fuit unus qui poplites meos eneruare, securi sua comminaretur, quod de pudore candido scilicet suo tam deformiter triũphassem, sed cæteri non meæ salutis, sed simulacri iacentis cõtẽplatione, i uita me retinendũ censuere. Rursum itaq; me refertũ sarcinis, planis gladijs minantes perueniũt ad quandam nobilẽ ciuitatẽ. Vbi uir pricipalis et alias religiosus, et eximiæ dominæ reuerens, tinnitu

cymbalorũ et sonu tympanorũ, cãtusq; phrygij mul
centibus modulis exercitus, procurrit obuiã, deamq;
uotiuo suscipiens hospitio, nos omnis intra conseptum
domus amplissimæ constituit, numenq; summa uene-
ratione atq; hostijs optimis placare contendit. Hic ego
me potissimum capitis periclitatum memini. Nam qui
dã colonus partẽ uenationis immanis cerui pinguis-
simum fœmur domino illi suo muneri miserat, quod
incuriose ponè culinæ fores, non altiuscule suspen-
sum, canis adæque uenaticus latenter inuaserat, læ-
tusq; præda, propere custodientes oculos euaserat.
Quo damno cognito, suaq; reprehensa negligentia
cocus diu lamẽtatus, lachrymis inefficacibus, iã iamq;
domino cœnam flagitante mœrens, et utcunq; metuẽs
altius, filio suo paruulo consalutato, arreptoq; funicu
lo, mortem sibi nexu laquei comparabat. Nec tamen
latuit fidam uxorem eius casus extremus mariti, sed
funestum nodum uiolenter inuadens manibus amba
bus, adeo'ne, inquit, præsenti malo perterritus mente
excidisti tua, nec fortuitum istud remedium, quod do
mini prouidentia subministrat intueris? Nam siquid
in ultimo fortunæ turbine resipiscis, expergite mi au-
scultà, & aduenam istum asinum, remoto quodã loco
deductum iugula, fœmurq; eius ad similitudinem
perditi detractum, & accuratius in protrimentis sa
pidissime decoctum, appone domino cerui uice. Ne-
quissimo uerberoni sua placuit salus de mea morte,
& multum conseruæ sagacitate laudata, destinatæ
etiam laniena, cultros acuebat.

Sic ille

HIc ille nequissimus carnifex contra me manus impias obarmabat. At ego præcipitãte cõsiliũ periculi tãti præsentia, nec expectata diutina cogitatione, lanienam immunentem fuga uitare statui, protinusq́; uinculo, quo fuerã deligatus, arrupto, cursu me proripio totis pedibus ad tutelam salubrem crebris calcibus uelitatus, ilicoq́; me raptim trãscursa proxima porticu, triclinio, in quo dominus ædium sacrificales epulas cum sacerdotibus deæ cœnitabat, incontanter immitto. Nec pauca rerum apparatus cibarij, mensas et id genus ĩpetu meo collido atq; disturbo. Qua rerum deformi strage paterfamilias commotus, ut importunũ atq; lasciuum me cuidã famulo curiose traditũ, loco certo aliquo clausũ iussit cohiberi, ne rursum conuiuium placidũ simili petulantia dissiparem. Hic astulo commento scitule munitus, & medijs lanij manibus ereptus, custodela salutari mihi gaudebam carceris. Sed nimirum nihil fortuna renuente, licet homini nato dexterum prouenire, nec consilio prudenti, uel remedio sagaci diuinæ prouidentiæ fatalis dispositio subuerti uel reformari potest, mihi deniq; idipsum commentum, quod momẽtariam salutem reperisse uidebatur, periculum grande, immo præsens exitium, conflauit aliud. Nã qdã subito puer, mobili ac trepida facie percitus, ut familiares inter se susurrabãt, irrupit tricliniũ, suoq́; annũciat domino de proximo angiportu, canẽ rabidã pauloãte per posti

cam impetu miro sese direxisse, ardētiq; prorsus furore uenaticos canes inuasisse, ac deinc proximum petisse stabulum, atq; ibi pleraq; iumenta incurisse pari sæuitia, nec postremum saltem ipsis hominibus pepercisse. Nam Mytilium mulionē, et Ephestionem cocum, & Hypatauium cubiculariū, et Appollonium medicū, immo uero et plures alios ex familia abigere temptātes, uarijs morsibus quenq; lacerasse, certe uenenatis morsibus contacta nonnulla iumenta, efferata simili rabie. Quæ res omnium statim percussit animos, ratiq; me etiam eadem peste infectum ferocire, arreptis huiuscemodi telis, mutuoq; ut exitium commune protelarent cohortati, ipsi potius uesaniæ morbo laborātes persequuntur. Nec dubio me lāceis illis et uenabulis, imo uero et bipēnibus, quæ facile famuli subministrabāt, mēbratim compilassent, ni respecto subiti periculi turbine, cubiculū in quo mei domini diuertebant, protinus irrupissem. Tunc clausis obseratisq; super me foribus, obsidebant locū, quoad sine ullo congressionis suæ periculo pestilentiæ letalis peruicaci rabie possessus, ac peresus absumerer. Quo facto tandem libertatē nactus solitariæ fortunæ munus amplexus, super constratum lectum abiectus post multum equidem temporis somnū humanum quieui. Iamq; clara die, mollicie cubiculi refota lassitudine, uegetus exurgo. Atq; illos, qui meæ tutelæ peruigiles excubias agitauerant, ausculto de meis sic altercari fortunis. At huncine miserum istum asinum iugi furore iactari credimus? immo uero iam uirus increscente sæuitia prorsus extinctum? Sic opinionis uariæ terminū

ad explorationem conferunt, ac de rima quadam prospiciunt sanum me, atq; sobrium ociose consistere. Iamq; ultro foribus patefactis plenius, an sim iã mansuetus periclitantur. Sed unus ex his de cœlo missus mihi sospitator, argumentum explorandæ sanitatis meæ tale commostrat cæteris, ut aquæ recentis completam peluem offerret potui meo. Ac si intrepidus, & more solito sumens, aquis adlibescerem, sanũ me atq; omni morbo scirent expeditum. Contra uero si uisum contactumq; laticis uitarem, ac perhorrescerem, pro comperto noxiam rabiem pertinaciter durare. Hæc enim libris pristinis etiam proditum obseruari solere. Isto placito uas immane confestim aquæ perlucidæ de proximo petitæ fonte, contantes adhuc, offerunt mihi. At ego sine ulla mora progressus, etiam obuio gradu satis sitienter, pronus & totum caput inuergens, salutares uere equidẽ illas aquas hauriebam. Iamq; & plausus manus, & aurium flexus, & ductum capistri, & quid uis aliud periclitantium placide patiebar, quoad contra uesanam eorum præsumptionẽ, modestiã meã liqdo cũctis approbarẽ. Ad istũ modũ uitato duplici periculo, die sequenti rursum diuinis exuuijs onustus, cum crotalis & cymbalis, circunforaneum mendicabulum producor ad uiam. Nec paucis casulis atq; castellis oberratis, diuertimus ad quempiam pagum urbis opulentæ quondam, ut memorabant incolæ inter semiruta uestigia conditum, & hospitio proximi stabuli recepti, cognoscimus lepidã de adulterio cuiusdam pauperis fabulã, quã uos ẽt cognoscatis uolo. Is gracili pauperie laborans, fa-

briles operas præbendo, paruis illis mercedibus uitã
tenebat. Erat ei tamen uxorcula, etiam satis quidem
tenuis, et ipsa, ueruntamen postrema lasciuia famige
rabilis. Sed die quadã, dũ matutino ille ad opus su-
sceptum proficiscitur, statim latenter irrepit eius hospi
tium temerarius adulter, ac dum Veneris colluctatio
nibus securius operantur, maritus ignarus rerum, ac
nihil etiam tum tale suspicans, improuisus hospitium
repetit. Iamq́; clausis et obseratis foribus, uxoris lau
data continentia, ianuam pulsat, sibilo etiam præ-
sentiam suam denunciant. Tunc mulier callida, et ad
huiusmodi flagitia perastutula, tenacissimis ample-
xibus expeditum hominem, dolio quod erat in an-
gulo semiobrutum, sed alias uacuum, dissimulanter
abscondit, et patefactis ædibus adhuc introeuntem ma
ritum aspera sermone accipit. Siccine uacuus et otiosus
insinuatis manibus ambulabis mihi, nec obito cõsue-
to labore uitæ nostræ prospicies, et aliqd cibatui para
bis? At ego misera ꝑ noctẽ, et per diẽ lanificio, neruos
meos cõtorqueo, ut ĩtra cellulã nostrã saltẽ lucerna lu
ceat. Quãto me felicior Daphne uicina, quæ mero &
prãdio matutino satia, cũ suis adulteris uoluptatur.
Sic cõfutatus maritus, et qd istic ait? Nã licet forẽsi ne
gocio officinator noster attẽtus ferias nobis fecerit, tñ
hodiernæ cœnulæ nostræ prospexi. Vides istud doliũ
ꝙ semper uacuũ frustra locum detinet tantum, et re
uera præter impedimentum conuersationis nostræ
nihil prestat amplius. Istud ego quinq; denarijs cui-
dam uenditaui, & adest, ut dato precio secum rem
suam ferat, quin itaq; percingeris, mihiq; manum

tãtisper accõmodas, ut exobrutum protinus tradatur emptori? E re nata fallacia, mulier temerarium tollens cachinnum, magnum inquit istum uirũ, ac strenuũ negociatorẽ nacta sum, qui rem quam ego mulier & intra hospitium contecta, iamdudum septem denarijs uendidi, minoris distraxit abditamento precij. Lætus maritus, et quis est ille ait, qui tanto præstinauit? At illa, olim inepte inquit, descendit in doliũ, sedulo soliditatem eius probaturus. Nec ille sermoni mulieris defuit, sed exurgens alacriter, uis inquit uerũ scire materfamilias, hoc tibi doliũ nimis uetustũ ẽ, et multifariã rimis hiãtibus quassum, ad maritumq; eius dissimulãter cõuersus, quin tu quicunq; es homuncio, lucernã ait, actutũ mihi expedis, ut erasis intrinsecus sordibus diligẽter, aptũ usui possim dignoscere, nisi nos putas æs de malo habere. Nec quicq̃ moratus ac suspicatus, acer et egregius ille maritus, accensa lucerna, discede inquit frater, & ociosus adsiste, donec probe procuratum istud tibi repræsentem. Et cum dicto, nudatus ipse delato lumine scabiẽ uetustam cariosæ testæ cœpit excalpere. At uero adulter bellissimus ille pusio inclinatam dolio pronam uxorem fabri superincuruatus secure dedolabat. At illa capite in dolium demisso, maritum suum astu meretricio tractabat ludicre, hoc, & illud, & aliud, & rursus aliud purgandum demonstrat digito suo, donec utroq; opere perfecto, acceptis septem denarijs, calamitosus faber collo suo gerens dolium, coactus est ad hospitium adulteri proferre. Paucu-lis ibi diebus commorati, et munificentia publica sa-

ginati, uaticinationis'q; crebis mercedibus suffarcinati, purissimi illi sacerdotes, nouum quæstus genus sibi communiscuntur. Sorte unica pro casulis pluribus euocata, consulentes de rebus uarijs plurimos, adhunc modum cauillantur. Sors hic erat. Ideo coniuncti terram proscindunt boues, ut in futurum læta germinēt sata. Tunc siqui matrimonium sorte cooperantes interrogarent, rem ipsam responderi aiebant, iungendos connubio, et satis liberum procreandis. Si possessiones præstinaturus quereret, merito boues ut iugū, et arua sementis florentia prænuntiari. Siquis de profectione sollicitus diuinum caperet auspicium, iunctos iam paratos'q; quadrupedum cunctorum mansuetissimos, & lucrum promitti de glebæ germine. Si prœlium capessiturus uel latronum factionem persecuturus, utiles nec ne processus sciscitaretur, additam uictoriā sorti, præsagio contendebant. Quippe ceruices hostium iugo subacturi, et prædam de rapinis uberrimam fructuosam'q; capturi. Ad istum modum diuinationis eius, astu captioso corraserant non paruas pecunias. Sed assiduis interrogationibus, argenti satietate iā defecti, rursum ad uiam prodeunt. Via tota quam nocte confeceramus longe peiorem, quidni lacunosis incilibus uoraginosam, partim stagnanti palude fluidam, & alibi subluuie cænosa lubricam. Crebris deniq; offensaculis & assiduis lapsibus, iam contusis cruribus meis, uix tandem ad campestres semitas fessus euadere potui. Et ecce nobis repente de tergo manipulus armati supercurrit equitis, ægré'q; cohibentes equorum curruli rabie Philebum, cæteros'q; comites

Sors.

eius inuolant auidi, colloq́; constricto, & sacrilegos impurosq́; compellantes, interdum pugnis obuerberant, nec non manicis etiam cunctos coartant, ac identidem urgenti sermone comprimunt, promerent ocius aureum cantharum, promerent authoramentum illud sui sceleris, quod simulatione solemnium, quæ in aperto factictauerant, ab ipsis puluinaribus matris domini clanculo furati, prorsus quasi possent tanti facinoris euadere supplicium, tacita profectione adhuc luce dubia pomerium peruaserint. Nec defuit qui manu super dorsum meum iniecta, in ipso Deæ quam gerebã gremio scrutatus reperiret, atq; in corãm omniũ aureum depromeret cantharũ. Nec isto saltem tã nefario scelere, impuratissima illa capita confutari, terreri'ue potuere. Sed mendoso risu cauillantes, en inqunt indignæ rei sæuitatem, quam pleriq; insontes periclitantur homines propter unicum caliculum, quem domini mater sorori suæ Syriæ, hospitale munus obtulit, noxios religionis antistites ad discrimen uocaritis capitis. Hæc & alia similes affanias frustra ablatrantis eos retrorsum abducunt pagani, statimq́; uinctos in tullianum compingunt, cantharoq́;, et ipso simulachro quod gerebam apud fani donarium redditis, ac consecratis, altera die productum me, rursum uoce præconis uenui subijciunt, septemq́; nummis charius q̃ prius me comparauerat Philebus, quidam pistor de proximo castello præstinauit, protinusq́; etiam frumento coempto affatim onustum, per iter arduũ, scrupis & huiuscemodi stirpibus infestũ, ad pistrinũ quod exercebat pducit. Ibi compluriũ iumentorũ mul

tiuij circuitus intorquebant molas ambage uaria, nec die tantum, uerum perpeti etiam nocte, prorsus instabi li machinarũ uertigine lucubrabant peruigilem fari nam. Sed mihi, ne rudimentum seruitij perhorrescerẽ, nouus dominus loca lauticia prolixe præbuit. Nam et diem primum illum feriatum dedit, et cibarijs abun danter instruxit præsepium, nec tamen illa otij sagi næq; beatitudo durauit ulterius. Sed die sequenti, mo læ, quæ maxima uidebatur, matutinus adstituor, & ilico uelata facie, propellor ad incurua spacia flexuosi canalis, ut i orbe termini circũfluẽtis reciproco gressu mea recalcans uestigia, uagarer errore certo. Nec tan men sagacitatis ac prudentiæ meæ prorsus oblitus, fa cilem me tirocinio disciplinæ præbui. Sed q̃q̃ frequen ter cum inter homines agerem, machinas similes cir cunrotari uidissem, tamen ut expers & ignarus ope ris stupore mentito defixus hærebam, quod enim re bar, ut minus aptum et huiusmodi ministerio satis inu tilem me, ad quempiam alium utiq; leuiorem laborẽ legatum iri uel ociosum certe cibatum iri. Sed frustra solertiam damnosam exercui. Complures enim proti nus baculis armati me circunsteterunt, atq; ut erã lu minibus obtectis securus, ẽt nũc repẽte signo dato, & clamore conferto, plagas ingerẽtes aceruatim, adeo me strepitu turbulẽtant, ut cunctis cõsilijs abiectis, ilico sci tissime teniæ sparteæ totus innixus, discursus alacres obirẽ. Hac subita sectæ commutatione, risum toto cœtu commoueram. Iamq; maxima diei parte transacta, defectum alioquin me helcio sparteo dimoto, nexu ma chinæ liberatum applicant præsepio. At ego q̃q̃ exi-

mle fatigatus, et refectiōe uiriū uehemēter indigius, & prorsus fame perditus, tamen familiari curiositate attonitus, et satis anxius, postposito cibo, qui copiosus aderat, inoptabilis officinæ disciplinam cū delectione quadā arbitrabar. Dij boni quales illic homunculi uibicibus liuedinis totā cutem depicti, dorsumq́; plagosum scissili centuculo magis inumbrati q̃ obtecti, nō nulli exiguo tegili tantummodo pubem intecti, cuncti tamen sic tuniciati, ut essent per pannulos manifesti, frōtes literati, et capillum semirasi, et pedes annulati, cū lurore deformes, et fumosis tenebris uaporosæ caliginis palpebras adesi, atq; adeo male luminati, et in modum pugilum, qui puluisculo persperși dimicant, farinulento cinere sordide candidati. Iam de meo iumentorio contubernio, quid, uel ad quem modum memorem? Quales illi muli senes, uel cantherij debiles? Circa præsepium capita demersi contruncabant moles palearum, ceruice cariosa uulnerum putredine, folliantes nares languidas, assiduo pulsu tussedinis hiulci pectora, copulæ sparteæ tritura cōtinua exulcerati, costas ꝑpetua castigatione ossum tenus renūdati, ungulas multiuia circuncisione in enorme uestigium porrecti, totumq́; corium ueterno, atq; scabiosa macie exasperati. Talis familiæ funestum mihi etiam metuens exemplum, ueterisq́; Lucij fortunam recordatus, et ad ultima salutis me tandem trusum, summisso capite mœrebam. Nec ullum uspiam cruciabilis uitæ solatiū aderat, nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar, dū præsentiam meam paruifacientes libere quæ uolunt omnes, et agunt, et loquūtur. Nec immerito priscæ poe

ticæ diuinus author apud graios summæ prudentiæ uirum monstrare cupiens, multarum ciuitatum obitu, et uariorum populorum cognitu, summas adeptum uirtutes cecinit. Nam & ipse gratas gratias asino meo memini, quod me suo celatum tegmine, uarijsq; fortunis exercitatum, & si minus prudentem, multiscium certe reddidit. Fabulam deniq; bonam præ cæteris suaue comptam ad aures uestras afferre decreui, & en occipio. Pistor ille, qui me precio suum fecerat, bonus alioquin uir, & apprime modestus, pessimam, et ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus coniugē, pœnas extremas thori larisq; sustinebat, ut Hercules eius uicem ego quoq; tacitus frequenter ingemiscerem. Nec enim uel unum uitium nequissimæ illi fœminæ deerat, sed omnia prorsus, ut in quandam cœnosam latrinam, in eius animæ confluxerant flagitia scæua, sæua, uiriosa, ebriosa, peruicax, pertinax, in rapinis turpibus auara, in sumptibus fœdis profusa, inimica fidei, hostis pudicitiæ. Tunc spretis atq; calcatis diuinis numinibus, in uicem certæ religionis mentita sacrilega præsumptione dei, quem prædicaret unicum, confictis obseruationibus uacuis fallens omnes homines, et miserum maritum decipiens, matutino mero & continuo stupro corpus manciparat. Talis illa mulier miro me persequebatur odio. Nam et antelucio recubans adhuc, subiungi machinæ nouitium clamabat asinum, & statim ut cubiculo primum processerat insistens iubebat, incoràm sui plagas mihi quamplurimas irrogari. Et cum tempestiuo prandio laxarentur iumenta cætera, longe tardius applicari præsepio iu-

bebat. Quæ sæuitia multo mihi magis genuinam curiositatem in suos mores ampliauerat. Nam et assiduo plane commeantem in eius cubiculum quendam sentiebam iuuenem, cuius et faciem uidere cupiebam ex summo studio, si tamen uelamentum capitis libertatem tribuisset meis aliquãdo luminibus. Nec enim mihi solertia defuisset ad detegenda quoquo modo pessimæ fœminæ flagitia. Sed anus quædam stupri sequestra, et adulterorum internuncia, de die quotidie inseperabilis aderat. Cum qua protinus ientaculo, ac dehinc uino mero mutuis uicibus uelitatas cœnas fraudulentas, in exitium miserrimi mariti subdolis ambagibus construebat. At ego quanquam grauiter succensens errori Fotidis, quæ me dum auem fabricat perficit asinum, isto tamen uel unico solatio erumnabilis de formitatis meæ recreabar, quod auribus grandissimis præditus, cuncta longule etiam dissita facillime sentiebam. Denique die quadam timidæ illius aniculæ sermo talis meas affertur aures. De isto quidem mi herilis tecum ipsa uideris, quem sine meo consilio pigrum & formidolosum familiarem istum sortita es, qui insuauis & odiosi mariti tui caperatum supercilium ignauiter perhorrescit, ac per hoc amoris languidi desidia tuos uolentes amplexus discruciat, quanto melior Philesiterus adolescens & formosus & liberalis & strenuus, & contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus, dignus hercules solus omnium matronarum perfrui delicijs, dignus solus coronã auream capite gestare, uel ob unicũ istud, quod nunc nuper in quendam Zelotipum maritũ exi

mio studio commentus est. Audi deniq;, et amatorum diuersum ingenium compara. Nosti quendam barbarum nostræ ciuitatis decurionem, quẽ Scorpionem præ morum acritudine uulgus appellat. Hic uxorem generosam, et eximia formositate præditam, mira custodela munitam domi suæ q̃cautissime cohibebat. Ad hæc ultima pistoris illa uxor subijciens, quidni inquit? Noui diligenter. Aretem meam condiscipulam memoras, ergò inquit anus, nosti totã Philesiteri etiã ipsius fabulam, minime gentium inquit, sed nosce ualde cupio, et oro mater ordine mihi singula retexe, nec commorata illa sermocinatrix immodica, sic anus incipit. Barbarus iste, cum necessariã profectionem pararet, pudicitiãq; charæ coniugis cõseruare summa diligentia cuperet, seruulum suum Myrmecem fidelitate præcipua cognitum secretũ commonet, suæq; dominæ custodelã omnem permittit, carcerem et perpetua uincula, mortem deniq; uiolentã et famẽ comminatus, si quisq̃ hominũ uel in transitu digitò tenus eã contigisset. Idq; deierans etiã confirmat per omnia numina. Ergò igitur summo pauore perculsum Myrmecem, acerrimum relinquens uxori secutorem securã dirigit profectionem. Tunc obstinato animo uehementer anxius Myrmex, nec usq̃ dominam suam progredi sinebat, et lanificio domestico districtam inseperabilis adsidebat, ac tantum necessario uespertini lauacri progressu, adfixus atq; conglutinatus extremas manu prehendens lacinias, mira sagacitate commissæ prouinciæ fidẽ tuebatur. Sed ardentem phylesiteri uigilantiam matronæ nobilis pulchritudo latere non potuit, atq; hac ipsa

potissimum famosa castitate, et insignis tutelæ nimietate instinctus atq; inflammatus, quid uis facere, quid uis pati, paratus, ad expugnandã tenacem domus disciplinam totis accingitur uiribus, certusq; fragilitatis humanæ fidei, et quod pecuniæ cunctæ sint difficultates peruiæ, auroq; soleant adamantinæ etiam pfringi fores, opportune nactus Myrmecis solitatem, ei amorem suum aperit, et supplex eum medelam cruciatui deprecatur. Nam sibi statutã decretamq; mortem proximare, ni maturius cupito potiatur, nec eũ tamẽ quicquã in re facili formidare debere, qppe cum uespera solus fide tenebrarum contectus, atq; absconditus introrepere, et intra momẽtum temporis remeare posset. His et huiuscemodi suadelis ualidũ addẽs aculeũ, qui rigentem prorsus serui tenacitatem uiolenter diffunderet. Porrecta enim manu sua demonstrat ei nouitate nimia candentes solidos aureos, quorũ, uiginti quidem puellæ destinasset, ipsi uero decem libenter offerret. Exhorruit Myrmex inauditum facinus, et occlusis auribus effugit protinus, nec auri tamen splendor flammeus oculos ipsius exire potuit, sed quanquã procul semotus, et domum celeri gradu prouectus, uidebat tamen decora illa monetæ lumina, et opulentã prædam iam tenebat animo, miroq; mentis salo, et cogitationis dissensione misellus, in diuersas sententias carpebatur ac distrahebatur, illic fides, hic lucrũ, illic cruciatus, hic uoluptas. Ad postremum tamen formidinem mortis uicit aurũ. Nec saltem spacio cupido formosæ pecuniæ leniebatur, sed nocturnas etiam curas inuaserat pestilẽs auaritia, ut q̃uis herilis eum commi

natio domi cohiberet, aurũ tamẽ foras euocaret. Tũc deuorato pudore, & dimota contatione, sic ad aures dominæ inauditum perfert. Nec à genuina leuitate desciuit mulier, sed execrando metallo pudicitiam suam protinus authorata est. Ita gaudio ꝑfusus ad suæ fidei precium Myrmex non modo capere, uerum contingere saltem, quam exitio suo uiderat pecuniam cupiens, & magnis suis laboribus perfectum desideriũ Philesitero læticia percitus nunciat, statimq; destinatũ premiũ reposcit, et tenet nummos aureos manus Myrmecis, quæ nec æreos norat. Iamq; nocte promota, solum perducit ad domum, probéq; capite contectum, amatorem strenuum infert adusq; dominæ cubiculũ. Commodum nouis amplexibus amori rudi litabát, commodum primum prima stipendia Veneri militabant noui & nudi milites, et contra omnium opinionem captata noctis opportunitate improuisus maritus assistit, suæ domus ianuam iam pulsat, iam clamitat, iam saxo fores uerberat, & ipsa tarditate magis magisq; suspectus dira minatur Myrmeci supplicia. At ille repentino malo perturbatus, & misera trepidatione ad inopiam consilij deductus, quod solum poterat, nocturnas tenebras causabatur sibi obsistere, quin clauem curiose absconditam reperiret. Interim Philesiterus cognito strepitu raptim tunicam iniectus, sed planè perturbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. Tunc Myrmex tandem claue pessulis subiecta repandit fores, & recipit tunc etiam fidem domini boantẽ dominũ, eoq; propere cubiculũ petente, clandestino transcursu dimittit Philesiterum. Quoiá

pro limine liberato securus sui, clausa domo, rursum se reddidit quieti. Sed dũ prima luce Barbarus procedit cubiculo, uidet sub lectulo soleas incognitas, qbus indutus Philesiterus irrepserat, suspectusq; è re nata quae gesta sunt, non uxori, non ulli familiariũ cordolio patefacto, sublatis his et in sinum furtim abscõditis, iusso tantum Myrmece per conseruos uincto forum uersus detrahi, tacitos secum mugitus iterans, rapidum dirigit gressum, certus solearum indicio uestigum adulteri posse se perfacile indipisci. Sed ecce per plateam dum Barbarus uultu turgidus, subductisq; superciliis incedit, ac ponè eũ Myrmex uinculis obrutus, nõ quidẽ coràm nouae prehẽsus, cõscientia tamen pessima permixtus lachrymis uberibus, iã postremis lamentationibus inefficacẽ commouet miserationem. Opportune Philesiterus occurrens, quanquam diuerso quodã negocio destinatus, repentina tñ facie permotus, nõ enim deterritus recolẽs festinatiõis suae delictũ, ut caetera consequenter suspicatus, sagaciter extemplo sumpta familiari constantia, dimotis seruulis inuadit cũ summo clamore Myrmecem, pugnisq; malas eius clementer obtundens, at te inquit nequissimum & periurum caput dominus iste tuus, et cũcta coeli numina, quae deierando temere deuotasti, pessimum pessime perdant, qui de balneis soleas hesterna die mihi furatus es, dignus hercules, dignus qui & ista uincula conteras, & insuper etiam carceris tenebras perferas. Hac opportuna fallacia, uigorati iuuenis inductus, immo sublatus, & ad credulitatem delapsus Barbarus, postliminio domum regres-

ſus, uocato Myrmece, ſoleas illas offerens, et igno-
uit ex animo, et uti domino redderet, cui ſurripue-
rat, ſuaſit. Hactenus adhuc anicula garriēte ſuſcipit
mulier. Beatam illam, quæ tam conſtantis ſodalis li-
bertatem fruitur. At ego miſella, molæ etiam ſonum,
et cæcam illius ſcabioſi aſini faciem, timentem fami-
liarem incidi. Ad hæc anus. Iam ego tibi probe ſua-
ſum et confirmatum animi amatorem alium alacrē
uadimonio ſiſtam, et inſuper condicta ueſpertina re-
greſſione, cubiculo faceſſit. At pudica uxor ſtatim cæ
nas ſaliares cōparat, uina precioſa defecat, pulmenta
recentia tucetis temperat, menſa largiter inſtructa.
Deniq; ut dei cuiuſdam, ſic aduentus expectatur adul
teri. Nā et opportune maritus foris apud Nacam pro
ximum cœnitabat. Ergò igitur meridie propinquāte,
helcio tandem abſolutus, refectuiq; ſecure redditus,
nō tam Hercules laboris libertatē gratulabar, quàm
quod reuelatis luminibus, liber etiam cunctas facino
roſæ mulieris artes proſpectare poteram. Sol quidem
ipſum delapſus oceanum, ſubterrenas orbis plagas il
luminabat. Et ecce neqſſimæ anus adherēs lateri te
merarius adulter aduētat, puer admodū, et adhuc lu
brico genarū ſplēdore cōſpicuus, adhuc adulteros ipſe
delectans. Hunc admodū multis ſauijs exceptū mu-
lier, cœnā iubet paratā accūbere. Sed ut primū ante-
curſoriā potionē, et inchoatū guſtū extremis labijs cō
tingebat adoleſcens, multo celerius opinione rediens
maritus aduentat. Tunc uxor egregia, diras deuotio
nes in eum deprecata, et crurum eius fragiū abomi
nata, exangui formidine trepidantem adulterum
alueo

alueo ligneo, quo frumenta confusa purgari consueue rant, temere propter iacenti suppositum, abscondit, ingenitáq; astutia dissimulato tanto flagitio, intrepidũ mentita uultũ percontatur de marito, cur utiq; cõtuber nalis arctissimi relicta cœnula præmaturus afforet. At ille dolenti prorsus animo suspirans assidue, nefa rium inquit, & extremum facinus perditæ fœminæ tolerare nequiens, fuga me proripui. Hem qualis dij boni matrona, quàm fida, quamq; sobria turpissimo se dedecore fœdauit. Iuro per istam ego sanctam Ce rerem, me nunc etiam meis oculis de tali muliere mi nus credere. His instincta uerbis mariti, audacissima uxor noscendæ rei cupiens, non cessat obtundere, to- tam prorsus à principio fabulam promeret. Nec de- stitit, donec eius uoluntati succubuit maritus, & sic ignarus suorum, domus alienæ percẽset infortuniũ. Contubernalis mei fullonis uxor, alioquin seruati pu doris, ut uidebatur fœmina, quæ semper secundo ru more gloriosa larem mariti pudice gubernabat, occul ta libidine prorupit in adulterũ quempiam. Cunq; furtiuos amplexus obiret assidue, ipso illo deniq; mo- mẽto, quo nos lauti cœnam petebamus, cum eodẽ illo iuuene miscebatur in Venerem. Ergò nostra repente turbata præsentia, subitario ducta consilio eũdem il lum subiectum contegit uiminea cauea, quæ fustium flexu erat in rectum aggregata cumulum, laciniásq; circundatas suffusa candido fumo sulfuris inalbabat, eóq; iam ut sibi uidebatur tutissime celato, mensam nobiscum secura participat. Interim acerrimo gra= uíq; odore sulfuris iuuenis inescatus atq; obnubilatus,

Fabula

intercluso spiritu diffluebat. Vtq; est ingeniū uiuacis metalli, crebras ei sternutationes cōmouebat, atq; ut primum è regione mulieris, ponè tergum eius maritus acceperat sonū sternutationis, quod enim putaret ab ea profectum, solito sermone salutem ei fuerat imprecatus, & iterato rursum, & frequentato sæpius, donec rei nimietate commotus, quæ res erat tandem suspicatur, & impulsa mensa protinus remotáq; cauea producit hominem crebros anhelitus ægre restantem, inflammatusq; indignatione contumeliæ, gladiū flagitans iugulare moriturum gestiebat, ni respectato cōmuni periculo, uix eū ab impetu furioso cohibuissem, asseuerans breui absq; noxa nostri, suapte inimicū eius uiolentia sulfuris periturum. Nec suadela mea, sed ipsius rei necessitate lenitus, quippe iam semiuiuū illū in proximum deportat angiportum. Tū uxorem eius tacite suasi, ac deniq; persuasi, secederet paululū, atq; ultra limen tabernæ ad quampiam tantisper familiarem sibi mulierem, quo ad spacio feruens mariti sedaretur animus, qui tanto calore tantáq; rabie perculsus, non erā dubius aliquid etiam de se suáq; cōiuge tristius profecto cogitaret aliud. Cōtubernalis epularū tedio fugatus larē reueni meum. Hæc recensente pistore, iādudū procax et temeraria mulier, uerbis execrātibus fullonis illius detestabatur uxorē, illam perfidā, illā ípudicā, deniq; uniuersi sexus grāde dedecus, quæ suo pudore postposito, thoriq; genialis calcato fœdere, larē mariti lupanari maculasset infamia, iamq; perdita nuptæ dignitate, prostitutæ sibi nomē adsciuerit. Addebat, et tales opportere uiuas ex

uiri fœminas, et in tacti uulneris, et suæ sordidæ con scientiæ cômonita, quo maturius stupratorem suũ teg minis cruciatu liberaret identidẽ suadebat, maritũ tẽperius quieti recedere. At ille, ut pote intercepta cœna, ne profugeret prorsus ieiunus, mensam poni comiter postulabat. Apponebat ei propere, quãuis inuita mulier, quippini destinatã alij. Sed mihi penitus carpebãtur præcordia, et præcedẽs facinus, ac præsentẽ deterrimæ fœminæ constantiã cogitãti, mecumq́; sedulo deliberabam, si quo modo possem, detectis ac reuelatis fraudibus auxiliũ meo perhibere domĩno, illumq́;, qui istar testudinis alueũ succubabat, depulso tegmine cũctis palàm facere. Sic herili cõtumelia me cruciatũ tandẽ cœlestis respexit prouidẽtia. Nam senex claudus, cui nostra tutela permissa fuerat uniuersa nos iumẽta id hora iã postulãte, ad lacũ proximũ bibẽdi causa gregatim prominabat, quæ res optatissimã mihi uĩdictæ subministrauit occasionẽ. Nanq; prætergrediẽs obseruatos extremos digitos adulteri, q ꝑ angustias caui tegminis prominebãt obliquata atq; ĩfesta ungula cõpressos, usq; ad summã minutiẽ cõtero, donec ĩtolerabili dolore cõmotus sublato flebili clamore, repulsóq; et abiecto alueo cõspectui prophano redditus scænã propudiosæ muliẽris patefecit. Nec tamen pistor damno pudicitiæ magnopere commotus, exangui pallore trepidantem puerum serena fronte, et propiciata facie cõmulcens. incipit. Nihil triste de me tibi fili metuas, nõ sum Barbarus, nec agresti morũ squalore præditus, nec ad exẽplum machinæ truculẽtæ sulfuris te letali fumo necabo, ac ne iuris quidẽ se=

ueritate lege de adulterijs ad discrimen uocabo capi-
tis, tam uenustum atq; pulchellum puellum, sed pla
nè cum uxore mea partiario tractabo, nec herciscun-
dæ familiæ, sed communi diuidundo formula dimi-
cabo, ut sine ulla controuersia, uel dissensione, tribus
nobis in uno conueniat lectulo. Nam et ipse semper
cum mea coniuge tam concorditer uixi, ut ex secta
prudentium, eadem nobis ambobus placerent. Sed
nec æquitas ipsa patitur habere plus authoritatis
uxorē quàm maritū. Talis sermonis blādicie cauil-
latum deducebat ad thorum nolentem puerum, se-
quentem tamen, & pudicissima illa uxore alterorsus
disclusa, solus ipse cum puero cubans, gratissima
corruptarum nuptiarum uindicta perfruebatur. Sed
cū primū rota solis lucida diē peperit, uocatis duo-
bus è familia ualidissimus, q̄altissime sublato puero,
ferula nates eius obuerberās, tu autē inqt tam mollis
ac tener et admodum puer, defraudatis amatoribus
ætatis tuæ flore, mulieres appetis, atq; eas liberas &
cōnubia lege sociatas corrumpis, et itempestiuum tibi
nomen adulteri uindicas. His & pluribus uerbis cō
pellatum, & insuper affatim plagis castigatum forin-
secus abijcit. At ille adulterorum omnium formosissi
mus, insperata potitus salute, tamen nates cādidas illas
noctu dieq; diruptus, mœrens profugit. Nec secius pi
stor ille nunciū remisit uxori, eamq; protinus de sua
perturbauit domo. At illa præter genuinā nequitiā
contumelia etiam quamuis iusta, tamen altius commo
ta atq; exasperata, ad armillum reuertit, & ad fa-
miliares fœminarum artes accenditur, magnaq; cu

ra requiſitam ueratricem quādā fœminam, quæ de=
uotionibus ac maleficijs quiduis efficere poſſe credeba
tur, multis exorat precibus, multiſq; ſuffarcinat mune
ribus, alterū de duobus poſtulans, uel rurſum mitiga
to cōciliari marito, uel ſi id nequerit, certe larua uel
aliquo diro numine immiſſo uiolenter eius expugna
ri ſpiritū. Tūc ſaga illa et diuini potēs, primis adhuc
armis facinoroſæ diſciplinæ ſuæ uelitatur, et uehemē
ter offenſum mariti flectere, atq; in amorē īpellere co=
natur animū. Quæ res, cū ei ſecius ac rata fuerat pro
ueniret, īdignata numinibus, et præter præmij deſti
natū compendium contemptione etiam ſtimulata, ipſi
iā miſerrimi mariti īcipit īminere capiti, umbramq;
uiolenter perēptæ mulieris ad exitiū eius inſtigare.
Sed forſitan lector ſcrupuloſus reprehendēs narratū
meū ſic argumentaueris. Vnde autem tu aſtutule aſi=
ne intra terminos piſtrini contectus, quid ſecreto, ut
affirmas mulieres geſſerint ſcire potuiſti? Accipe igi-
tur quemadmodum homo curioſus iumenti faciem ſu
ſtinens, cuncta quæ in perniciē piſtoris mei geſta ſunt,
cognoui. Diem fermè circa mediam, repente intra pi
ſtrinum mulier reatu miraq; triſtitia deformis appa
ruit, flebili cētuculo ſemiamicta, nudis et intectis pe=
dibus, lurore buxeo macieq; fœdata, & diſcerptæ
comæ ſemicanæ ſordētes inſperſu cineris, pleramq;
eius anteuētulæ cōtegebant faciē. Hæc talis, manu pi=
ſtori clemēter iniecta, quaſi quippiā ſecreto collocutu
ra in ſuū cubiculū deducit eū, et adducta fore q̄diu
tiſſime demoratur. Sed cū eſſet iā confectū omne fru-
mentū, quod inter manus opifices tractauerāt, neceſſa

rioq; peti deberet, aliud, seruuli cubiculum propter astantes dominum uocabant, operiq; supplementum po stulabant, atq; ut illis sæpicule, & interuocaliter po= stulantibus nullus respondit, domini iam forem pulsa re ualidius, et quod diligentissime fuerat oppessulata, malum peius'q; aliquid opinãtes, nixu ualido reducto uel difracto cardine, tandem patefaciunt aditum. Nec uspiam reperta illa muliere, uident è quodã tigillo con strictũ atq; exanimem pendere dominũ, eum'q; nodo ceruicis absolutum detractum'q; summis plãgoribus, summis'q; lamentationibus atq; ultimo lauacro procu- rant. Peractis feralibus officijs, frequentiq; prosequẽ te comitatu tradunt sepulturæ. Die sequẽti filia eius occurrit è proximo castello, in quod pridie denupserat, mœstaq; crines pendulos quatiens, et interdũ pugnis obtundens ubera, quæ nullo quidẽ domus infortuniũ nunciante cuncta cognouerat, sed ei per quietem obtu lit sese flebilis patris sui facies, adhuc nodo reuincta ceruice, eiq; totum nouercæ scelus aperuit de adulte- rio, de maleficio, & quemadmodum laruatus ad in- feros demeasset. Ea cum se diutino plangore cruciasset, concursu familiarum cohibita, tandem pausam lu- ctui facere. Iam'q; nono die rite completis apud tu- mulum solẽnibus, familiam, supellectilem'q;, et omnia iumenta ad hæreditariã deducit auctionẽ. Tunc unũ larem uarie dispergit, uenditionis incertæ licentiosa fortuna. Me deniq; ipsum pauperculus quidem hortu lanus comparat quinquaginta nummis, sed magno, ut aiebat, sed ut communi labore uictum sibi quæ- reret. Res ipsa mihi poscere uidetur, ut huius quoque

scilicet p. h.

ſeruitij mei diſciplinam exponam. Matutino me mul tis oleribus onuſtum proximam ciuitatem deducere conſueuerat dominus, atq; ibi uenditoribus, tradita mercede, dorſum inſidens meum ſic hortum redire. Ac dum fodiens, dum irrigans, cæteróq; incuruus labore deſeruit, ego tantiſper ocioſus tacita quiete recre abar. Sed ecce siderũ ordinatis ambagibus, per nume ros dierum ac menſium remeans annus poſt muſtulen tas autumni delicias, ad hybernas capricorni pruinas deflexerat, et aſſiduis pluuijs, nocturniſq; rorationi bus, ſub diuo & intecto concluſus ſtabulo, et continuo diſcruciabar frigore. Quippe cum meus dominus præ nimia paupertate ne ſibi quidem, ne dum mihi poſſet ſtramen aliquod uel exiguum tegmen parare, ſed fró doſo caſulæ contentus umbraculo degeret. Ad hoc, matutino lutum nimis frigidum geluq; præacuta fru ſtra nudis inuadẽs pedibus enitebar, ac ne ſuctis ſal tem cibarijs uentrem meum replere poteram. Nanq; et mihi & ipſi domino cœna par, ac ſimilis oppido, ſed tenuis aderat, lactucæ ueteres & inſuaues, illæ, quæ ſeminis enormi ſenecta ad inſtar ſcoparum in amaram cœnoſi ſuccus cariem exoleſcunt. Nocte qua= dam paterfamilias qui pago proximo tenebris illunæ caliginis impeditus, & hymbre nimio madefactus, atq; ob id ab itinere directo cohibitus, ad hortũ noſtrũ iam feſſo equo diuerterat, receptuſq; comiter pro tem pore, licet non delicato, neceſſario tamen quietis ſubſi= dio remunerari benignum hoſpitem cupiens, promittit ei de præſidijs ſuis ſeſe daturum, & frumenti et oliui aliquid, et amplius duos uini cados. Nec moratus meus

dominus, sacculo & utribus uacuis secum apportatis, nudæ spinæ meæ residens, ad sexagesimum stadiũ profectionem comparat. Eo iam confecto uiæ spatio, peruenimus ad prædictos agros, ibiq; statim meum dominum comis hospes opipari prandio participat. Iã his poculis mutuis altercantibus, mirabile prorsus euenit ostentum. Vna de cætera cohorte gallina per mediã cursitans aream, clamore genuino uelut ouũ parere gestiens, personabat. Eam suus dominus intuens, ó bona inquit ancilla & satis fœcunda, quæ multo iã tempore nos quotidianis partubus saginasti, nunc etiã cogitas, ut uideo, gustulum nobis præparare, et heus inquit puer, calathum fœtui gallinaceo destinatum angulo solito collocato. Ita uti fuerat iussum, procurante puero, gallina cõsuetæ lecticulæ spreto cubili, ãte ipsos pedes domini præmaturum, sed magno prorsus futurum scrupulo, prodidit partum, nõ enim ouum, quod scimus illud, sed pinnis et unguibus & oculis & uoce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem suam continuo cœpit comitari. Nec eò secius longe maius ostẽtum, et quod merito phorrescærent, exoritur. Sub ipsa enim mensa, quæ reliquias prandij gerebat, terra dehiscens imitus, largissimus emicuit fons sanguinis. Hinc resultantes uberrimæ guttæ mensam cruore perspergunt, ipsóq; illo momento, quo stupore defixi mirantur ac trepidant diuina præsagia, concurrit unus è cella uinaria, nuncians omne uinum, quod olim diffusum fuerat in omnibus dolijs, feruenti calore et prorsus, ut igne copioso subdito rebullire. Visa est interea mustella mortuũ serpentem forinsecus mordicus attra

hens, et de ore pastoricij canis uirens exiluit ranula, ipsum canẽ, qui proximus consistebat aries, appetitũ unico morsu strangulauit. Hæc tot et talia ingenti pauore domini illius et familiæ totius, ad extremum stuporem deiecerãt animos, quid prius, quid'ue posterius, qd magis, quid minus, numinũ cœlestiũ leniendis minis, quot & qualibus procuraretur hostijs. Ad huc omnibus expectatione teterrimæ formidinis torpidis, accurrit quidam seruulus, magnas & postremas domino illi fundorum clades annuncians. Nanq; is adultis iam tribus liberis doctrina, instructis et uerecundia præditis uiuebat gloriosus. His adolescentibus erat cum quodam paupere modicæ casulæ domino uetus familiaritas. At enim casulæ paruulæ conterminos magnos & beatos agros possidebat uicinus potens, & diues, & iuuenis, et prosapiæ maiorũ gloria male utens, pollens'q; factionibus, & cuncta facile faciens in ciuitate, hostili modo uicini tenuis incursabat pauperiem, pecua trucidando, boues abigendo, fruges adhuc immaturas obterendo. Iam'q; tota frugalitate spoliatum, ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat, finium'q; inani commota quæstione, terram totam sibi uendicabat. Tunc agrestis uerecundus alioquin, auaritia diuitis iam spoliatus, ut suo saltem sepulchro paternum retineret solũ, amicos plurimos ad demonstrationem finiũ trepidans eximie corrogarat. Aderãt inter alios tres illi fratres, cladibus amici quantulum ferentes auxiliũ, nec tamen ille uesanus tantillũ præsentia multorum ciuium territus, uel etiam confusus, licet non rapinis, saltem uerbis temperare noluit, sed illis

clementer expostulantibus, feruidosq; eius mores blan dicijs permulcentibus, repente suam suorumq; charorum salutem quam sanctissime adiurans adseuerat, parui se pendere totam mediatorum præsentiam. Deniq; uicinum illum auriculis per suos seruulos sublatum, de casula lōgissime statimq; proiectum iri. Quo dicto insignis indignatio totos audientium pertemptauit animos. Tūc è tribus fratribus incontanter et paulo liberius respondit frustra eum suis opibus confisum tyrannicam superbiā comminari, cum alioquin pauperes etiam liberali legum præsidio de insolētia locupletium consueuerint uindicari. Quod oleum flammæ, quod sulfur incendio, quod flagellū furiæ, hoc et iste sermo truculentiæ hominis nutrimento fuit. Iāq; ad extremam insaniam uecors, suspendium se se, & totis illis, et ipsis legibus mandare proclamans, canes pastoricios uillaticos, feros, atq; immanes, ad suetos abiecta per agros exicare cadauera, et præterea etiam transeuntiū uiatorum passibus morsibus alumnatos, laxari, atq; in eorum exitiū inhortatos immitti præcipit. Qui simul signo solito pastorum incensi atq; inflāmati sunt, furiosa rabie conciti, & latratibus etiā absonis horribiles, eunt in homines, eosq; uarijs aggressi uulneribus distrahunt, ac lacerant, nec fugientibus saltem compescunt, sed eo magis irritatiores sequūtur. Tunc inter confertam trepidæ multitudinis stragem è tribus iunior, offenso lapide, atq; obtunsis digitis terræ prosternitur, sæuisq; illis ac ferocissimis canibus instruit nefariā dapem. Protinus enim nacti prædam iacentem, miserū illū adolescentem frustatim discerpunt,

atq; ut eius letalem ululatum cognouere cæteri fratres, accurunt mœsti suppetias, obuolutisq; lacinia leuã manibus, lapidũ crebris iactibus propugnare fratri, atq; abigere canes aggrediuntur. Nec tamẽ eorũ ferociam uel conterere uel expugnare potuere. Quippe cũ miserrimus adolescens, ultima uoce prolata, uindicarent de pollutissimo diuite mortẽ fratris iunioris, ilico laniatus interisset, tũc reliqui fratres, non tã hercules desperata, q̃ ultro neglecta sua salute, contendũt ad diuitem, atq; ardẽtibus animis, ĩpetuq; uesano lapidibus crebris in eum uelitãtur. At ille cruentus & multis ante flagitijs similibus exercitatus percussor, iniecta lancea duorum alterũ per pectus medium trãsadegit, nec tamẽ peremptus ac prorsus exanimatus adolescens ille terræ concidit, nam telum transuectum atq; ex maxima parte pone tergum elapsum, soloq; nixus uiolẽtia, defixũ rigore librato suspenderat corpus. Sed et quidam de seruulis procerus et ualidus sicario illi ferens auxilium, lapide contorto, tertij illius iuuenis dexterũ brachiũ longo iactu petierat, sed impetu casso per extremos digitos transcurrẽs lapis, cõtra omniũ opinionẽ deciderat innoxius, nõnullã tamẽ sagacissimo iuueni prouentus humanior uindictæ speculam subministrauit. Ficta nanq; manus suæ debilitate, sic crudelissimum iuuenem compellat, fruere exitio totius nostræ familiæ, & sanguine trium fratrum insatiabilis tuam crudelitatem pasce, & de prostratis tuis ciuibus gloriose triumphatum, scias, licet priuato suis possessionibus paupere, fines usq; & usq; proterminaueris, habiturũ te tamẽ uicinum aliquem. Nã

hæc etiam dextera, quæ tuum prorsus amputasset caput, iniquitate fati contusa decidit. Quo sermone alioquin exasperatus furiosus latro, rapto gladio, sua miserrimum iuuenem manu perempturus, inuadit auidus, nec tamẽ sui molliorem prouocauerat. Quippe insperato, et lõge cõtra eius opinionem resistens iuuenis, amplexu fortissimo arripit eius dexteram, magnoq́; nixu, ferro librante, multis et crebris ictibus impurã elidit diuitis animam, & ut accurrentiũ etiam familiariũ manu se liberaret, confestim adhuc inimici sanguine delibuto, mucrone gulam sibi prorsus execuit. Hæc erãt, quæ prodigiosa præsagierãt ostenta. Hæc, quæ miserrimo domino fuerant nunciata, nec ullum uerbum, ac nec tacitum quidem fletum, tot malis circunuẽtus senex quiuit emittere, sed arrepto ferro, quo commodum inter suos epulones, caseum atq; alias prãdij partes diuiserat, ipse quoq; ad instar infelicissimi sui filij iugulum sibi multis ictibus contrucidat, quoad super mensam tremulus corruens portentuosi cruoris maculas noui sanguinis fluuio proluit. Ad istum modum puncto breuissimo, dilapsæ domus fortunam hortulanus ille miseratus, suosq́; casus grauiter ingemiscens, depensis pro prandio lachrymis, uacuasq; manus complodens sæpicule, protinus insesso me retro, quam ueneramus uiam capessit. Nec innoxius ei saltem regressus euenit. Nam quidam procerus, & ut indicabat habitus, atq; habitudo, miles è legione factus nobis obuius, superbo atq; arrogãti sermone percontatus est, quorsum uacuũ duceret asinum? At meus dominus adhuc mœrore permixtus, & alias latini

ſermonis ignarus, tacitus præteribat. Nec miles ille fa miliarem cohibere quiuit inſolentiam, ſed indignatus ſilentio eius, ut conuitio, uite, quam tenebat, obtundens, eum dorſo meo perturbat. Tunc hortulanus ſupplicue reſpondit ſermonis ignorantia ſe, quid ille diceret, ſcire non poſſe. Ergò igitur ægre ſubijciens miles, ubi inquit ducis aſinum iſtum? Reſpondit hortulanus, petere ſe proximam ciuitatem. Sed mihi inquit operæ eius opus eſt. Nam de proximo caſtello ſarcinās præſidijs noſtri cum cæteris iumentis debet aduehere, et iniecta ſtatim manu, loro me, quo ducebar, arreptū incipit trahere. Sed hortulanus prioris plagæ uulnere prolapſum capite ſanguinem detergens, rurſus deprecatur, ciuilius atq; manſuetius uerſari commilitonem, idq; per ſpes proſperas eius orabat adiurans. Nam et hæc ipſe aiebat, iners aſellus, & nihilominus morbo deteſtabili caducus, uix etiam paucos olerum manipulos de proximo ſolet, anhelitu languido fatigatus, ſubuehere, nedū ut rebus amplioribus idoneus uideatur gerulus. Sed ubi nullis precipus mitigari militem, magisq; in ſuam perniciem aduertit efferari, iamq; inuerſa uite de uaſtiore nodulo cerebrum ſuum diffindere, currit ad extrema ſubſidia, ſimulans quærere, ad commouendam miſerationē, genua eius uelle contingere, ſummiſſus atq; incuruatus, arreptis eius pedibus utriſq; ſublimē elatū terræ grauiter applodit, & ſtatim qua pugnis, qua cubitis, qua morſibus, etiá de uia lapide correpto, totam faciē, manusq; eius latera conuerberat. Nec ille, ut primum humi ſupinatus eſt, uel repugnare, uel omnino munire ſe potuit, ſed

plane identidem comminabatur, si surrexisset, sese concisurum eum machera frustatim. Quo sermone eius commonefactus hortulanus, eripit ei spatham, eáq; longissime abiecta, rursus sæuioribus eum plagis aggreditur, nec ille prostratus, ac præuentus uulneribus, ullũ reperire quiens saluti subsidium, quod solum restabat simulat sese mortuum. Tunc spathã illam secum apportans hortulanus, inscenso concito gradu recte festinat ad ciuitatem, nec hortulum suum saltem curans inuisere, ad quempiam sibi deuertit familiarem, cunctisq; narratis, deprecatur pericli tanti sibi ferret auxilium, séq; cum suo sibi asino tãtisper occultaret, quoad celatus spacio bidui tridui'ue capitalem causam euaderet. Nec oblitus ille ueteris amicitiæ prompte suscipit, méq; per scalas complicitis pedibus, in superius cœnaculum attracto. Hortulanus deorsus in ipsa tabernacula direpit in quãdam cistulam, & super gesto delitescit orificio. At miles ille, ut postea didici, tandem uelut emersus graui crapula, nutabundus tamen, & tot plagarum dolore saucius, baculo se uix sustinens, ciuitatẽ aduentat, confususq; de impotentia déq; inertia sua, quicquam ad quenquam referre popularium, sed tacitus iniuriam deuotans, quosdam commilitones nactus, istam tunc cladem enarrat suam. Placuit ut ipse quidem contubernio se tantisper absconderet. Nã, præter propriam contumeliam, militaris etiam sacramenti geniũ ob amissam spatham uerebatur, ipsi autẽ signis nostris enotatis, inuestigationi uindictæq; sedulam darent operam. Nec defuit uicinus perfi-

dus, qui nos illico occultari nunciaret. Tunc commilitones accersitis magistratibus mentiuntur sese multi precij uasculum argenteum præsidis in uia perdidisse, idq; hortulanum quendam reperisse, nec uelle restituere, sed apud familiarem quendam sibi delitescere. Tunc magistratus, & damno præsidis nomine cognito, ueniunt ad diuersorij nostri fores, claraq; uoce denunciant hospiti nostro, nos, quos occultare apud se, certo certius dedere potius quàm discrimen proprij subiret capitis. Nec ille tantillum cõterritus, salutiq; studens eius quem in suam receperat fidem, quicquã de nobis fatetur, ac diebus plusculis, nec uidisse quidem illum hortulanum contendit. Contra militones, ibi nec uspiam, illum delitescere adiurantes, genium principis contendebant. Postremum magistratibus placuit, obstinate denegantem, scrũtinio detegere. Immissis itaq; lictoribus cæterisq; publicis ministris, angulatim cuncta sedulo perlustrari iubent. Nec quisquam mortalium, ac ne ipse quidem asinus intra limen comparere nunciatur. Tunc gliscit uiolenter utrinq; secus contentio militũ, pro comperto de nobis asseuerantium, fidemq; Cæsaris identidem implorantium, at illius negantis, assidueq; deum numen obtestantis, qua contentione et clamoso strepitu cognito, curiosus alioquin & inquieti procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quid nam sibi uellet tumultus ille, prospicere gestio, unus è commilitonibus casu fortuito conlimatis oculis, ad umbram meã, cunctos testatur ĩ cordm. Magnus deniq; cõtinuo cla

mor exortus est, & emersis protinus scalis, iniecta manu, quidam me uelut ac captiuũ detrahũt. Iamq; omni sublata contatione scrupulosius contemplantes singula, cista et illa reuelata repertum, productumq; et oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum in publicum deducunt carcerẽ, summoq; risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde & de prospectu & umbra asini natum est frequens prouerbium.

LIBER DECIMVS.

d Ie sequenti meus quidẽ dominus hortulanus qd egerit nescio, me tñ miles ille, qui propter eximiam impotentiã pulcherrime uapularat, ab illo præsepio nullo equidem contradicente, diductũ, abducit, atq; à suo contubernio (hoc enim mihi uidebatur) sarcinis proprijs onustum, & prorsus exornatum, armatumq; militariter, producit ad uiam. Nam & galeam nitore præmicantem, & scutum cæteris his longius lucens, sed etiam lanceam longissimo hastili conspicuam, quæ scilicet nõ disciplinæ tunc quidẽ causa, sed propter terrẽdos miseros uiatores, i summo atq; edito sarcinarũ cumulo ad istar exercitus sedulo composuerat, confecta campestri, nec adeo difficili uia, ad quandam ciuitatulam peruenimus, nec in stabulo, sed in domo cuiusdã decurionis diuertimus, statimq; me commendato cuidam seruulo, ipse ad Præ

positum

positũ suũ, q mille armatorũ ducatũ sustinebat, sollicite proficiscitur. Post dies plusculos, ibidem designatũ scelestum et nefarium facinus memini. Sed ut uos etiã legatis ad librum profero. Dominus ædium habebat iuuenem filium probe literatum, atq; ob id consequenter pietate modestiaq; præcipuum, quẽ tibi quoq; prouenisse cuperes, uel talem. Huius matre multo ante defuncta, rursum matrimoniũ sibi reparauerat, ductaq; alia, filium procreauerat alium, qui iam duo decimum ætatis annum supergesserat. Sed nouercas forma magis quàm moribus in domo mariti præpollens, seu naturaliter impudica, seu fato ad extremũ impulsa flagitium, oculos ad priuignum adiecit. Iã ergo lector optime, scito te tragœdiam non fabulam legere, et à socco ad cothurnum ascendere. Sed mulier illa, quàm diu primis elementis Cupido paruulus nutriebatur, imbecillis adhuc eius uiribus, facile ruborem tenuem deprimẽs silentio resistebat. At ubi cõpletis igne uesano totis præcordijs, immodice bacchatus amor exestuabat, sæuienti deo iam succubuit, ac languore simulato, uulnus animi mentitur in corporis ualitudine. Iam cætera salutis uultusq; detrimenta & ægris, & amantibus examussim conuenire, nemo qui nesciat. Pallor deformis, marcentes oculi, lassa genua, quies turbida, & suspiritus cruciatus, tarditate uehementior. Crederes et illã fluctuare tantum uapore febrium, nisi quod & flebat. Heu medicorũ ignaræ mentes, quid uenæ pulsus, quid caloris intemperãtia, qd fatigatus anhelitus, et utriq; secus, iactatæ crebriter laterũ mutuæ uicissitudines. Dij boni q̃ faci-

cilis licet nõ artifici medico, cuius tamen docto uene-
riæ cupidinis cõprehẽsio, cum uideas aliquẽ sine cor-
poris calore flagrantem. Ergò igitur impatientia fu-
roris altius agitata, diutinum rupit silentium, et ad-
uocari præcipit filium, quod nomen in eo ipso, sed
ne ruboris admoneretur, libenter eraderet. Nec ado-
lescens ægræ parentis moratus imperium, senili tristi-
tie striatam gerens frontem, cubiculum petit uxoris
patris, matrisq; fratris utrunq; debitum sistens obse-
quium. Sed illa cruciabili silentio diutissime fatiga-
ta, & in quodam uado dubitationis hærens, omne
uerbum, quod præsenti sermoni putabat aptissimũ,
rursum improbãs, nutante etiã nunc pudore, unde po
tissimũ caperet exordiũ, decõctatur. At iuuenis nihil
etiã tunc secius suspicatus, summisso uultu rogat ul-
tro præsentis causam ægritudinis. Tunc illa nacta so
litudinis damnosam occasionem prorũpit in audaciã,
et ubertim adlachrymãs, laciniaq; contegens faciem,
uoce trepida sic eum breuiter affatur.

C Ausa omnis & origo præsentis doloris, et etiã medela ipsa, & salus unica mihi tute ipse es. Isti enim tui oculi per meos oculos ad itima delapsi præ
cordia, meis medullis acerrimũ cõmouent incendiũ.
Ergò miserere tua causa pereuntis. Nec te religio pa-
tris omnino deterreat, cui morituram prorsus serua
bis uxorem. Illius enim recognoscens imaginem, mu
tua facie merito te diligo. Habes solitudinis plenã fi-
duciã, habes capax necessarij facinoris ociũ. Nã quod
nemo nouit, penè nõ fit. Repentino malo perturbatus
adolescẽs, q̃q̃ tale facinus protinus exhorruisset, nõ tñ

negationis intempestiua seueritate putauit exasperandam, sed cautae promissionis dilatione leniendã. Ergò prolixe pollicetur, ut & bonum caperet animũ, refectioniq; se, ac saluti redderet, impendio suadet, donec patris aliqua profectione liberũ uoluptati concederetur spatium, statimq; se refert à noxio conspectu nouercae, et magnam domus cladem ratus indigere magno et ampliore consilio, ad quendã cõpertae grauitatis educatorem senem protinus refert. Nec qcq̃ diutina deliberatione tam salubre uisum, quàm fuga celeri procellam fortunae saeuientis euadere. Sed impatiens, uel exiguae dilationis mulier, ficta qualibet causa, confestim marito miris persuadet artibus ad longissime dissitas festinare uillulas. Quo facto, maturatae spei uesania praeceps, promissae libidinis flagitat uadimonium. Sed iuuenis, modo istud, modo illud causae faciens, execrabilem frustratur eius aspectũ, quoad illa nunciorũ uarietate pollicitationũ sibi denegatã manifesto perspiciẽs, mobilitate lubrica, nefariũ amorem ad longe deterius transtulit odiũ, et assumpto statim nequissimo, & ad omne facinus emancipato quodam dotali seruulo, perfidiae suae cõsilia cõmunicat, nec qcq̃ melius uidetur, q̃ uita miserũ priuare iuuenem. Ergò missus continuo furcifer, uenenum praesentarium comperat, idq; uino diligenter dilutum, insontis priuigni praeparat exitio. Ac dum de oblationis opportunitate secum deliberãt noxij homines, forte fortuna puer ille iunior prius pessimae foeminae filius, post matutinũ laborem studiorum, domum se recipiẽs, prãdio iã capto, sitiẽs, repertum uini poculũ, in

quo uenenum latebat inclusum, nescius fraudis occul tæ, continuo perduxit haustum, atq; ubi fratri suo pa ratam mortem ebibit, exanimis terræ procumbit. Il lius quoq; repentina pueri pernicie pedagogus cõmo tus ululabili clamore matrem totamq; ciet familiã. Iamq; cognito casu noxiæ potioris, uarie quisq; præ sentiũ authores insimulabant extremi facinoris. Sed dira illa fœmina, et maliciæ nouercalis exẽplar uni cũ, non acerba filij morte, non parricidij conscientia, non infortunio domus, non luctu mariti, uel erũna funeris commota, cladem familiæ uindictæ compen dium traxit. Missoq; protinus cursore, qui uianti ma rito domus expugnationem nunciaret, ac mox eodem ocius ab itinere regresso, personata nimia temeritate, insimulat priuigni ueneno filium suum interemptũ. Et hic quidem non adeo mentiebatur, quod iam de stinatam iuueni mortem præuenisset puer, sed fratrẽ iuniorem fingebat, ideo priuigni scelere peremptum, quod eius probrosæ libidini, qua se comprimere tem ptauerat, noluisset succumbere. Nec tamen immani bus contẽta mendacis, addebat sibi quoq; ob detectũ flagitium eundem illum gladio cõminari. Tũc infe lix duplici filiorum morte percussus magnis erumna rum procellis æstuat. Nam & iuniorem in corãm sui funerari uidebat, et alterũ ob incestũ, parricidiumq;, capitis scilicet dãnatũ iri certo sciebat. Adhuc uxoris dilecta nimiũ mentitis lamẽtationibus ad extremũ so bolis implebatur odiũ. Vix dũ põpæ funebres ex se pultura filij fuerãt explicatæ, et statim ab ipso eius ro go senex infelix ora sua recẽtibus adhuc rigans la

chrymis, trahensq; cinere sordentē canicię, foro se festinus immittit, atq; ibi tū fletu, tū precibus, genua ētde curionū cōtingēs, nescius fraudiū pessimæ mulieris, i exitiū reliq filij plenis operabatur affectibus, illū incœstū paterno thalamo, illū parricidā fraterno exitio, et incomminata nouercæ cæde sicarium. Tanta deniq; miseratione, tantaq; indignatione curiam, sed & plebem mœrens inflammauerat, ut remoto iudicandi tædio, et accusationis manifestis probationibus, & responsionis meditatis ambagibus, cuncti conclamarint, lapidibus obrutum, publicum malū publicæ uindicari. Magistratus interim metu periculi proprij, ne de paruis indignationis elementis ad exitiū disciplinæ ciuitatisq; seditio procederet, partim decuriones deprecari, partim populariter compescere, ut rite & more maiorum iudicio reddito, & utrinq; secus allegationibus examinatis, ciuiliter sententia promeretur, nec ad instar barbaricæ feritatis, uel tyrannicæ impotentiæ damnaretur aliquis inauditus, et in pace placida tam dirum sæculo proderetur exemplum. Placuit salubre consilium, & ilico iussus preco pronūciat patres in curiam conuenirent. Quibus protinus dignitatis iure cōsueta loca residentibus, rursum preconis uocatu primus accusator incedit. Tunc demum clamatus introducitur etiam reus, & exemplo legis atticæ, Martijq; iudicij causæ patronis denunciat præco neq; principia dicere, neq; miserationem commouere. Hæc ad istum modū gesta, cōpluribus mutuo sermocinātibus cognoui. Quibus autē uerbis accusator iuexerit, qbus rebus diluerit reus, ac prorsus ora=

tiones, altercationesq́; , neq; absens ipse apud præsepiũ scire, neq; ad uos, quæ ignoraui, possũm enunciare, sed quæ planè cóperi, ad istas literas proferá. Simul enim finita est dicentium contentio, ueritatem criminum fidemq́; probationibus certis instrui, nec suspicationibus tantam coniecturam permitti placuit, atq; illum prómptissimum seruum, qui solus hæc ita gesta esse, scire dicceretur, sisti modis omnibus opportere. Nec tantillum cruciarius ille, uel fortuna tam magni iudicij, uel confertæ conspectu curiæ, uel certe noxia conscientia sua deterritus, quæ ipse finxerat, quasi uera adseuerare, atq; adserere incipit. Quod se uocasset indignatus fastidio nouercæ iuuenis, quod ulciscens iniuriam filij eius mandauerat necem, quod promisisset grande silentij præmiũ, quod recusanti mortem sit comminatus, quod uenenum sua manu temperatum dandum fratri reddiderit, quod ad criminis perturbationem reseruatum poculum neglexisse suspicatus, sua postremum manu porrexerit puero. Hæc eximia enim ad ueritatis imaginem, uerberone illo simulata trepidatione perferente, finitum est iudicium, nec quisq̃ decurionum tam æquus remanserat iuueni, quin eum euidẽter noxæ compertum, in sui culleo pronunciaret. Cum iam sententiæ pares, cunctorum stilis ad unum sermonem cõgruentibus, ex more perpetuo, in urnam æream deberent conijci, quo semel conditis calculis, iá cum rei fortuna transacto, nihil postea commutari licebat, sed mancipabatur potestas capitis in manum carnificis, unus è curia senior præ cæteris compertæ fidei, atq; authoritatis præcipuæ medicus, orificiũ urnæ manu contegens,

ne quis mitteret calculū temere, hoc ad ordinē ꝑtulit.
Quod ætatis sum uobis approbatus, me uixisse gau-
deo, nec patiar falsis criminibus petito reo, manifestū
homicidiū perpetrari. Nec uos, qui iureiurando adstri
cti iudicatis, inductos seruuli mendacio peierare, ipse
non possum calcata numinum religione, conscientiam
meam fallens, perperam pronunciare. Ergò ut res est,
de me cognoscite. Furcifer iste uenenum præsentariū
cōparare sollicitus, cētumq́; aureos solidos offerēs pre
cium me non olim conuenerat, quod ægroto cuidam
dicebat necessariū, qui morbi inextricabilis ueterno
uehementer implicatus, uitæ se cruciatui subtrahere
gestiret. At ego perspiciens malum istum uerbero=
nem blatterantem, atq; inconcinne causificantem, cer-
tusq́; aliquid moliri flagitium, potionem quidem de-
di, sed futuræ quæstioni præcauens, nó statim precium
quod offerebatur accepi, sed ne forte aliquis inq̄ istorū,
quos offers aureorum, neq̄ uel adulter reperiatur, in
hoc ipso sacculo cōditos eos, anulo tuo prænota, donec
altera die nūmulario præsente comprobentur. Sic in
ductus signauit pecuniā, quā exinde ut iste repræsen
tatus est iudicio, iussi de meis aliquem curriculo taber
na promptā afferre, et en ecce prolatam corā exhi
beo uideat, et suū sigillū recognoscat. Nā quemadmo
dū eius ueneni alter insimulari potest, quod iste com-
parauerit? Ingens exinde uerberonē corripere trepi-
datio, et in uicē humani coloris succedit pallor infer=
nus, ꝑq; uniuersa mēbra frigidus sudor emanabat.
Tūc pedes incertis alternationibus commouere, modo
hāc, modo illā partē scalpere capitis, et ore semiclauso

balbutiens, nescio quas afamias effutire, ut eum nemo prorsus à culpa uacuũ merito crederet. Sed reualescente prorsus astutia, constantissime negare, & accersire mendacij medicum non desinit. Qui propter iudicij religionem, cum fidem suam coràm lacerari uideret, multiplicato studio uerberonem illum contendit redarguere, donec iussu magistratuum, ministeria publica, contrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt, quæ cóparatio præcedentẽ roborauit suspicionem. Nec rota uel eculeus more græcorum, tormentis eius apparata iam deerant, sed obfirmatus mira præsumptione, nullis uerberibus, ac ne ipso quidem succubuit igni. Tum medicus non patiar inquit hercules, non patiar, uel contra fas de innocente isto iuuene supplicium uos sumere, uel hunc, ludificato nostro iudicio, pœnam noxij facinoris euadere. Dabo enim rei præsentis euidens argumentum. Nam cum uenenum peremptorium comparare pessimus iste gestiret, nec meæ sectæ crederem conuenire causas ulli præbere mortis, nec exitio, sed saluti hominum medicinam quæsitam esse didicissem, uerens ne si daturum me negassem, id tempestiua repulsa uiam sceleri subministrarem, et ab alio quopiam exitiabilem mercatus hic potionem, uel postremum gladio, uel quouis telo nefas inchoatum perficeret, dedi, non uenenum, sed somniferum mandragoræ illum, grauedinis compertæ famosum, et morte simillimi soporis efficacem. Nec mirum desperatissimum istum latronem, certum extremæ pœnæ, quæ more maiorũ in eũ competit, cruciatus istos, ut leuiores facile tolera-

re. Sed si uere puer meis temperatam manibus sumpsit potionem, uiuit, et quiescit, et dormit, et protinus marcido sopore discusso remeabit ad diem lucidam. Quod si uere peremptus est, si uere morte præuentus est, quæratis licet causas mortis eius alias. Ad istum modum seniore adorante placuit, & itur confestim magna cum festinatione ad illud sepulchrum, quo corpus pueri depositum iacebat. Nemo de curia, de optimatibus nemo, ac ne de ipso quidem populo quisquam, qui non illuc curiose confluxerit. Ecce pater suis ipse manibus, coperculo capuli remoto, cómodũ discusso mortifero sopore surgentẽ postliminio mortis deprehendit filiũ, eumq́; complexus arctissime, uerbis impar præsente gaudio producit ad populũ, atq; ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus, atq; obditus, deportatur ad iudiciũ puer. Iamq; liquido serui nequissimi, atq; mulieris nequioris patefactis sceleribus, procedit in mediũ nuda ueritas, et nouercæ quidem perpetuum indicitur exilium, seruus uero patibulo suffigitur, et omnium consensu bono medico sinũtur aurei opportuni somni preciũ. Et illius quidem senis famosa atq; fabulosa fortuna prouidentiæ diuinæ condignum accepit exitium, qui momento modico, immo puncto exiguo post orbitatis periculũ adolescentium duorum pater repente factus est, at ego tunc tẽporis talibus fatorum fluctibus uolutabar. Miles ille, qui me nullo uendente cóparauerat, et sine precio suum fecerat, tribuni sui præcepto debitum substinens obsequiũ, literas ad magnum scriptas principem Romam uersus perlaturus, uicinis me quibusdam duobus seruis fratribus undecim denarijs uendidit.

His erat diues admodum dominus. At illorum al-
ter pistor dulciarius, qui panes et mellita concinnabat
edulia. Alter cocus, qui sapidissimis nutrimentis suc=
cum, pulmenta condita uapore mollibat, unico illi
contubernio communem uitam sustinebant, meq; ad
uasa illa compluria gestanda præstinarant, quæ domi
ni regiones plusculas pererrantis uarijs usibus erant
necessaria. Adsciscor itaq; inter duos illos fratres ter=
tius contubernalis, haud ullo tempore tam beniuolam
fortunam expertus. Nam uespera post opiperas cœnas
earūq; splēdidissimos apparatus, multas numero par
tes in cellulam suam mei solebant reportare domini,
ille porcorū, pullorū, pisciū, eiuscemodi pulmentorū lar
gissimas reliquias, hic panes, crustula, iucunculos, ha-
mos, lacertulos, plura scitamenta mellita. Qui cum se
refecturi clausa cellula balneas petissent, oblatis ego
diuinitus dapibus, affatim saginabar. Nec enim tam
stultus eram, tamq; uere asinus, ut dulcissimis illis re
lictis cibis, cœnarem asperrimum fœnum. Et diu qui
dem pulcherrimæ mihi furatrinæ procedebat artifi=
ciū. Quippe adhuc timide et satis parce subripienti,
de tā multis pauciora, nec illis fraudes ullas in asino
suspicantibus. At ubi fiducia latendi pleniore capta,
partes opimas quasq; deuorabā, et iucundiora eligens
abligurriebam dulcia, suspicio non exilis fratrum pu=
pugit animos, et q̄q̄ de me nihil etiā tum tale crederēt,
tamen quotidiani damni studiose uestigabant reū. Illi
uero postremo etiam mutuo sese rapinæ turpissimæ
criminabātur. Iāq; curā diligentiorē et acriorem cu
stodelā et dinumerationē adhibebant partiū. Tandē

deniq; rupta uerecundia, sic alter alterum compellat. At istud iam neq; æquum, ac ne humanum, fidem minuere quidē quotidie, ac partes electiores surripere, atq; his diuenditis peculium latenter augere, de reliquis æquam uindicare diuisionem, si tibi deniq; societas ista displicet, possumus omnia quidem cætera fratres manere, ab isto tamen nexu communionis discedere. Nam uideo in immensum damni procedentem querelā, nutrire nobis immanē discordiā. Subijcit alius, laudo istam tuam me hercules et ipse constantiā, quod furatis clanculo partibus, præuenisti querimoniā, quā diutissime sustinens, tacitus ingemiscebā, ne uiderer rapinæ sordidæ meum fratrē arguere, sed bene, quod utrinq; secus sermone prolato, iacturæ remediū quæritur, ne silentio procedēs simultas Eteocleas nobis contentiones pariat. His et similibus altercati conuicijs, deierant utriq; nullam se prorsus fraudem, nullam deniq; surreptionem factitasse. Sed planè debere cunctis artibus communis dispendijs latronem inquiri, nā neq; asinū, qui solus interesset tallibus cibis affici posse, et tamen quotidie pastus electiles cóparere nusquá, nec utiq; cellam suam tam immanes inuolare mures uel muscas, ut olim harpyæ fuere, quæ diripiebant phineias dapes. Interea liberalibus cœnis inescatus. & humanis affatim cibis saginatus, corpus obesa pinguitiæ compleueram, corium aruina succulenta mollieram, pilum liberali nitore nutriueram, sed iste corporis mei decor pudori peperit grande dedecus, insolita nāq; tergoris uastitate commoti, fœnum prorsus intactum quotidie remanere cernentes, iā totos dirigunt

ad me omnes animos, et hora consueta, uelut balnea petituri, clausis ex more foribus, per quandam modicam cauernam rimantur me, passim expositis epulis inhærentem. Nec ulla cura iam damni sui habita, mirati monstrosas asini delicias, risu maximo dirumpuntur, uocatoq; et altero, ac dein pluribus conseruis, demonstrant infandam memoratu hebetis iumenti gulã. Tãtus denuq; ac tam liberalis cachinnus cunctos inuaserat, ut ad aures quoq; prætereũtis perueniret domini. Sciscitatus deniq; quid bonũ rideret familia, cognito quod res erat, ipse quoq; per idem prospiciens foramen, delectatur eximie, ac dein risu ipse quoq; latissimo adusq; intestinorum dolorem redactus, iam patefacto cubiculo proxime consistens, coràm arbitratur. Nam & ego tandem ex aliqua parte mollius mihi renidentis fortunæ contemplatus faciem, gaudio præsentium fiduciam mihi subministrante, nec tantillum commotus securus hesitabam, quoad nouitate spectaculi lætus dominus ædiũ duci me iussit, immo uero suis et ipse manibus ad tricliniũ perduxit, mensáq; posita, omne genus edulium solidorũ, et illibata fercula iussit apponi. At ego q̃q̃ iã bellule suffarcinatus, gratiorẽ cõmendacioreq̃; me tum ei facere cupiẽs, esurienter exhibitas escas appetebam. Nam et quid potissimum abhorreret asinus excogitantes scrupulose, ad explorandum mansuetudinem id offerebant mihi, carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico iure perfusos. Interim conuiuium summo risu personabat. Quidam deniq; præsens scurrula, date inquit sodali huic quippiam meri. Quod dictum dominus secutus, non

adeo respondit absurde locutus es furcifer. Valde enim fieri potest ut contubernalis noster poculum quoq; mulsi libenter appetat. Et heus ait puer, lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulso contẽpera, et offer parasito meo, simul quod ei præbiberim commoneto. Ingens exin oborta est epulonũ expectatio. Nec ulla tamen ego ratione conterritus ociose ac satis genialiter contorta in modũ linguæ extrema labia, grãdissimũ illũ calicem uno haustu perhausi, et clamor exurgit, consona uoce cunctorum salute me prosequentiũ. Magno deniq; delibutus gaudio dominus, uocatis seruis suis, emptoribus meis iubet quadruplũ restitui precium, meq; cuidã acceptissimo liberto suo et satis peculiato, magna præfatus diligentia tradidit, qui me satis humane, satisq; comiter nutriebat, et quo se patrono commendatiorem faceret, studiosissime uoluptates eius per meas argutias instruebat. Et primum me quidem mensam accumbere suffixo cubito, dein adluctari, et etiam saltare sublatis prioribus pedibus perdocuit, quodq; esset apprime mirabile, uerbis nutum commodarem, ut quod nollem, relato quod uellẽ, reiecto capite monstrarem, sitiensq; pocillatore respecto, alijs alterna conniuẽs, bibere flagitarem, atq; hæc omnia perfacile obediebam, quæ nullo etiam monstrante scilicet facerẽ. Sed uerebar, ne si forte sine magistro, humano ritu hoc ederẽ, pleriq; rati sæuum præsagiũ portendere, uelut monstrũ ostentumq; me obtruncatum, uulturijs opimũ pabulum redderent. Iamq; rumor publice crebuerat, quo conspectum atq; famigerabilẽ meis miris artibus effecerã dominum, hic est qui sodalem conui-

uamq; possidet luctantē asinum, saltantē asinum, uoces humanas intelligentem, sensum nutibus exprimētem. Sed prius est, ut uobis quod initio facere debueram, uel nunc saltem referam, quis iste uel unde fuerit Thyasus (hoc enim nomine meus nuncupabatur dominus) oriundus patria Corintho, quod caput est totius Achaiæ prouinciæ, ut eius prosapia atq; dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus quinquennali magistratui fuerat destinatus, & ut splendori capessendorum responderet fascium, munus gladiatorum triduanis spectaculis pollicitus, latius munificentiam suam porrigebat. Deniq; gloriæ publicæ studio, tunc Thessaliam etiam accesserat, nobilissimas feras et famosos inde gladiatores cōparaturus. Iamq; ex arbitrio dispositis coemptisq; omnibus, domuitionem parabat, spretis luculentis illis suis uehiculis, ac posthabitis decoris prædarum carpentis, quæ partim contecta, partim reuelata frustra nouissimis trahebantur consequijs, equis etiam thessalicis, & alijs iumentis gallicanis, quibus generosa soboles perhibetur preciosam dignitatem, me phaleris aureis, et fucatis ephippijs, et purpureis tapetis, et frenis argēteis, et pictilibus balteis, et tintinabulis pargutis, exornatū, ipse residēs amātissime, nōnūq̄ cōmissimus affatur sermonibus, atq; īter alia pleraq; summe se delectari profitebatur, ꝙ haberet ī me simul et conuiuā et uectorē. At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto, Corinthum accessimus, magnæ ciuium turbæ confluebāt, ut mihi uidebatur, nō tantū Thyasi dātes honori, quàm mei cōspectus cupientes. Nā tanta etiam

ibidem de me fama peruaserat, ut non mediocri quæstui proposito illi modo fuerim, qui cum multos uideret nimio fauore lusus meos spectare gestiẽtes, obserata fore atq; singulis eorum seorsus admissis, stipes acceptans, non paruas summulas diurnas corradere cõsuerat. Fuit in illo conuenticulo matrona quædã pollẽs et opulens, quæ more cæterororũ uisum meũ mercata, ac de hinc multiformibus ludicris delectata, per admirationem assiduam paulatim in admirabilem mei cupidinẽ incidit. Nec ulla uesanæ libidini medelam capiens, ad instar asinariæ Pasiphæs complexus meos ardenter expectabat. Grandi deniq; præmio cũ altore meo de pacta est noctis unius cubitum. At ille nequam, ut posset de me suaue prouenire, lucro suo tãtum contentus annuit. Iam deniq; cœnati ẽ triclinio domini decesseramus, & iamdudum præstolantem cubiculo meo matronam offendimus. Dij boni qualis ille, quámq; præclarus apparatus, quatuor eunuchi cõfestim puluillis cõpluribus uẽtose tumentibus pluma delicata terrestrẽ nobis cubitũ præstruunt. Sed et stragula ueste auro ac murice tyrio depicta probe cõsternunt. Ac desuper breuibus admodum, sed satis copiosis puluillis alijs nimis modicis, quis maxillas et ceruices delicatæ muliẽris suffulcire cõsuerũt, superstruũt. Nec dominæ uoluptates diutina sua præsentia morati, clausis cubiculi foribus facessũnt. At itus cærei præclara micantes luce nocturnas nobis tenebras inalbabant. Tunc ipsa cuncto prorsus spoliata tegmine, tenia quoq;, qua decoras deuixerat papillas lumen propter adsistens de stagneo uasculo multo se se per-

ungit oleo balsamo, meq; indidem largissime perfricat. Sed multo tanta impensius cura etiam nares perfundit meas. Tunc exosculata pressule, non qualia in lupanari solent basiola iactari, uel meretricum posci numma, uel aductorum negocinumma, sed pura atq; sincera, instruit & blandissimos affatus, amo & cupio, & te solum diligo, & sine te iam uiuere nequeo, & cætera, quis mulieres & alios inducunt, et suas testantur affectiones, capistroq; me deprehensum more quo didicerã reclinat facile. Quippe cum nil noui, nihilq; difficile facturus mihi uiderer, presertĩ post tantũ temporis tam formosæ mulieris cupientis amplexus obiturus. Nam & uino pulcherrimo atq; copioso memet madefeceram, & unguento flagrantissimo proluuium libidinis suscitaram. Sed angebar plane non exili metu, reputans quemadmodum tantis tamq; magnis cruribus possem delicatam matronã inscendere, uel tam lucida, tamq; tenera & lacte ac melle confecta mẽbra duris ungulis cõplecti, labiasq; modicas ambrosio rore purpurantes tam amplo ore, tamq; enormi, & saxeis dẽtibus deformis sauiari. Nouissime, quo pacto quanquam ex unguiculis perpruriscens mulier, tã uastũ genitale susciperet. Heu me qui dirupta nobili fœmina bestijs obiectus munus instructurus sim mei domini, molles interdũ uoculas, et assidua sauia, et dulces gannitus, cũ morsicãtibus oculis iterauerat illa, et in summa, teneo te inquit, teneo meũ palũbulũ, meũ passerem. Et cũ dicto uanas fuisse cogitationes meas, ineptumq; mõstrat metũ. Arctissime nanq; cõplexa, tũ me prorsus, sed totũ recipit. Illa

uero quotiens ei parcens nates recellebam, accedens toties nixu rabido, & spinam prehendens meam adpliciore nexu inhærebat, ut hercules etiã deesse mihi aliquid ad supplendam eius libidinem crederem, nec minotauri matrem frustra delectatã putarem adultero mugiente. Iãq; operosa et peruigili nocte trãsacta, uitata lucis cõsciẽtia, facessit mulier, cõdicto pari noctis futuræ precio. Nec grauate magister meus uoluptates ex eius arbitrio largiebatur, partĩ mercedes amplissimas acceptando, partĩ nouũ spectaculũ domino præparãdo. Incõctãter ei deniq; libidinis meæ totã detegit scænã. At ille liberto magnifice munerato, destinat me spectaculo publico, & quoniam neq; egregia illa uxor mea propter dignitatem, neq; prorsus ulla alia inueniri poterat, grandi præmio uilis acquiritur aliqua, sententia præsidis bestijs addicta, quæ mecum in coràm publicam populi caueam frequẽtaret. Eius penè talem cognoueram fabulam. Maritum habuit, cuius pater peregre proficiscens mandauit uxori suæ, matri eiusdem iuuenis, quod enim sarcina prægnationis oneratam eam relinquebat, ut si sexus sequioris edidisset fœtus, protinus quod esset editum necaretur. At illa per absentiam mariti, natam puellã, insita matribus pietate præuenta, desciuit ab obseqo mariti, eamq; prodidit uicinis alumnandam, regressoq; iam marito, natam necatamq; nunciauit. Sed ubi flos ætatis nuptialem uirgini diem flagitabat, nec ignaro marito dotare filiam pro natalibus quibat, quod solũ potuit, tacitũ secretũ filio suo aperuit. Nã et oppido uerebatur, ne quo casu caloris iuuenilis

impetu lapsus nescius nesciam sororē incurreret. Sed pietatis spectatæ iuuenis, & matris obsequium, & sororis officium religiose dispensat, et arcanis domus uenerabilis silentij custodiæ tradidit, plebeiam faciē te nus prætendens humanitatem. Sic necessarium sangui nis sui munus aggreditur, ut desolatam uicinam puel lam, parentumq; præsidio uiduatā, domus suæ tutela receptaret. At mox arctissimo, multumq; sibi dilecto contubernali largitus de proprio dotem, liberalissime traderet. Sed hic bene atq; optime plenaq; cum san- ctimonia disposita, feralem fortunæ nutum latere non potuere, cuius instinctu domum iuuenis protinus se di rexit sæua riualitas, et ilico hic eadem uxor eius, quæ nunc bestijs propter hæc ipsa fuerat addicta, cœpit puellā uelut æmulatori, succubamq; primo suspicari, dehinc detestari, dehinc crudelissimis laqueis mortis insidiari. Tale deniq; comminiscitur facinus. Annulo mariti subrepto, rus profecto mittit quendam seruulū sibi quidem fidelem, sed de ipsa fide pessime merentē, qui pullæ nunciaret, quod eam iuuenis profectus ad uillulam uocaret ad se se, addito, ut sola & sine ullo comite quammaturissime perueniret, & ne qua forte nasceretur ueniendi contatio, tradit annulum marito subtractum, qui monstratus, fidem uerbis adstipula= retur. At illa mandato fratris obsequens, hæc enim nomen sola sciebat, respecto etiam signo eius, quod offerebatur, gnauiter ut præceptum fuerat incomitata festinat. Sed ubi fraudis extremæ lapsa decipulo la- queos insidiarum accessit, tunc illa uxor egregia, so rorem mariti libidinosæ furiæ stimulis efferata, pri-

mum quidem nudam flagris ultime uerberat, dehinc quod res erat clamantem quoq;, quod frustra pellicatus indignatione bulliret, fratrisq; nomen sæpius iterante, uelut mentitã atq; cuncta fingentem, titione cãdenti inter media fœmina detruso crudelissime necauit. Tunc acerbæ mortis exciti nuncijs frater & maritus accurrunt, uarijsq; lamentationibus defletam puellam tradũt sepulturæ. Nec iuuenis sororis suæ mortem tam miseram, & quæ minime, ut par erat, illata est, æquo tolerare quiuit animo, sed medullitus dolore cõmotus, acerrimæq; bilis noxio furore perfusus, exin flagrãtissimis febribus ardebat, ut ipsi quoq; iã medela uideretur esse necessaria. Sed uxor, quæ iampridem nomen uxoris cum fide perdiderat, medicum conuenit quendam notæ perfidiæ, qui iam multarum palmarum spectatus prœlijs, magna dexteræ suæ trophæa numerabat. Eiq; protinus L. promittit sestertia, ut ille quidem momentarium uenenum uenderet, illa autẽ emeret mariti sui mortẽ. Quo cõspectu simulatur necessaria præcordijs leniendis, biliq; subtrahẽdæ, illa prænobilis potio, quã sacram doctiores nominant, sed in eius uicem subditur alia Proserpinæ sacra saluti. Iamq; præsente familia, et ide nonnullis amicis et affinibus, ægroto medicus poculum probe temperatũ manu sua porrigebat. Sed audax illa mulier, ut simul et cõsciũ sceleris amoliretur, et quã despõderat pecuniam, lucraretur coràm detẽto calice, nõ prius inqt medicorũ optime, nõ prius charissimo mihi marito trades istã potiõem, q̃ de ea bonã partẽ hauseris ipse. Vñ eni scio, an noxiũ i ea lateat uenenũ? Quæ res utiq;

te tā prudentē, tamq; doctum uirū nequaquā offendit, si religiosa uxor circa salutem mariti solicita, necessariam affero pietatem. Qua mira desperatione truculentæ fœminæ repente perturbatur medicus. Excussusq; toto consilio, & ob angustiam temporis spatio cogitandi priuatus, ante quàm trepidatione aliqua, uel contatione ipsa daret malæ conscientiæ suspicionē, indidem de potione gustat ampliter. Quam fidem secutus adolescens, & sumpto calice quod offerebatur, hausit. Ad istum modum præsenti transacto negocio, medicus quamcelerrime domum remeabat, salutifera potione pestem præcedentis ueneni festinans extinguere. Nec eum obstinatione sacrilega, qua semel cœperat, truculenta mulier ungue latius à se discedere passa est, priusquam inquit digesta potione medicinæ euētus probatus appareat. Sed ægre precibus et obsecrationibus eius multum ac diu fatigata, tandem abire cōcessit. Interim perniciem cæcam totis uisceribus furentem, medullæ penitus attraxerant. Multū deniq; saucius, & grauedine somnolenta iam demersus, domum peruadit ægerrime. Vixq; enarratis cūctis ad uxorem, mandat saltem promissam mercedem mortis geminatæ deposceret. Sicq; Elisus uiolenter spectatissimus medicus effudit spiritum. Nec ille tamen iuuenis diutius uitam tenuerat, sed inter fictas mentitasq; lachrymas uxoris pari casu mortis fuerat extinctus. Iamq; eo sepulto, paucis interiectis diebus, quis feralia mortuis litantur obsequia, uxor medici precium geminæ mortis petēs aderat. Sed mulier usquequaq; sui similis fidei supprimēs faciē, prætendēs imaginē blā-

diciule respondit, & omnia prolixe accumulateq; pollicetur, & statutum præmium sine mora se redditurã constituit, modo pauxillum de ea potione largiri sibi uelle ad incepti negocij persecutionem. Quod plurimum laqueis fraudium pessimarũ uxor inducta medici facile consensit, & quo se gratiorem locupleti fœminæ faceret, properiter domo petita, totam prorsus ueneni pyxidẽ mulieri tradidit. Quæ grandẽ scelerum nacta materiam, longe lateq; cruentas suas manus porrigit. Habebat filiam paruulam de marito, quem nuper necauerat. Huic infantulæ, quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat ægerrime, inhiansq; toto filiæ patrimonio, immunebat & capiti. Ergo certa defunctorum liberorũ matres sceleratas hereditates excipere, talem parẽtẽ præbuit, qualem exibuerat uxorẽ, prandioq; commento pro tempore etiam uxorem medici simul & suam filiam ueneno eodem percutit. Sed paruulæ quidem tenuem spiritum, & delicata ac tenera præcordia conficit protinus uirus infestum, at uxor medici dũ noxijs ambagibus pulmones eius pererrat tempestas detestabilis potionis primum suspicata quod res erat, mox urgente spiritu iam certo certior, contendit ad ipsam præsidis domum, magnoq; fidem eius protestata clamore, & populi concitato tumultu, ut pote tam immania detectura flagitia, efficit statim sibi simul & domus et aures præsidis patefierẽt. Iãq; ab ipso exordio crudelissimæ mulieris cunctis atrocitabus diligenter expositis, repẽte mentis nubilo turbine correpta semihiantes adhuc compressit labias, et attritu dentiũ lon

go stridore reddito ante ipsos præsidis pedes exanimis
corruit. Nec ille uir alioquin exercitus tam multifor-
me facinus execratæ ueneficæ dilatione languida pas
sus marcescere, cōfestim cubicularijs mulieris attractis,
ui tormentorum ueritatem eruit, atq; illam minus qui
dē quam merebatur, sed quod dignus cruciatus alius
excogitari non poterat, certe bestijs obijciendam pro-
nunciauit. Talis mulieris publicitus matrimonium cō
farraturus, ingentiq; angore oppido suspensus, expe-
ctabam diem muneris, sæpius quidem metu mortem
mihi uolens consciscere priusquam scelerosæ mulieris
contagio macularer, uel infamia publici spectaculi de
pudescerem. Sed priuatus humana manu, priuatus di-
gitis, ungula rotunda, atq; mutila, gladium stringere
nequaquā poteram, planè tenui specula solabar cla
des ultimas, quod uer in ipso ortu iá gemmulis floridis
cuncta depingeret, et iam purpureo nitore prata uesti
ret, et commodum dirupto spineo tegmine spirantes cin
nameos odores promicarēt rosæ, quæ me priori meo Lu
cio redderēt. Dies ecce muneri destinatus aderat, ad cō
septum caueæ prosequēte populo pōpatico fauore dedu
cor. Ac dum ludicris scænicorum choreis, primitiæ
spectaculi dedicantur, tantisper ante portam constitu-
tus. Pabulum lætissimi graminis, quod in ipso ger-
minabat aditu, libens affectabam, subinde curioso ocu
los patente porta spectaculi prospectu gratissimo refi
ciens. Nam puelli puelléq; uirenti florentes ætatula for
ma conspicui, ueste nitidi, incessu gestuosi, græcanicam
saltantes pyrricam, dispositis ordinationibus, decoros
ambitus inerrabant, nūc in orbe rotatum flexuosi, nū:

in obliquam seriem connexi, et in quadratum patorẽ cuneati, et in cateruæ dissidium separati. At ubi discursus reciproci multinodes ambages tubæ terminalis cantus explicuit alueo subducto, et complicitis siparijs scæna disponitur. Erat mons ligneus ad istar incliti montis illius, quem uates Homerus idæum cecinit, sublimi instructus fabrica, consitus directis et uiuis arboribus, summo cacumine de manibus fabri fonte manante fluuialis aquas eliquans. Capellæ pauculæ tondebant herbulas, et in modum Paridis phrygij pastoris in barbaricis amiculis humeris defluentibus, pulchre indusiatus adolelescens aurea tiara contecto capite, pecuarium simulabat magisterium. Adest luculentus puer nudus, nisi quod ephœbia chlamida sinistrũ tegebat humerum, flauis crinibus usquequaq; conspicuus, et inter comas eius aureæ pinnulæ cognatione simuli societate prominebant, quem caduceum & uirgula Mercurium indicabant. Is saltatorie procurrens, malũq; bracteis inauratum dextera gerens, ei qui Paris uidebatur porrigit, quæ mandaret Iuppiter nutu significans, & protinus gradus citule referẽs, è conspectu facessit. Insequitur puella uultu honesta, in deæ Iunonis speciẽ similis. Nã et caput stringebat diadema cãdida, ferebat & scœptrũ. Irrupit alia, quã putares Mineruam, caput contecta fulgenti galea, et oleaginea corona tegebatur ipsa galea, clipeũ attollens, et hastam quatiens, et qualis illa cum pugnat. Super has introcessit alia uisendo decore præpollens, gratia coloris ambrosei designans Venerem, qualis fuit Venus, cum fuit uirgo, nudo et intecto corpore perfectam formosita

tem professa, nisi quod tenui pallio bombicino inūbrabat spectabilem pubem, quam quidem laciniā curiosulus uentus satis amanter nunc lasciuiens reflabat, ut dimota pateret flos ætatulæ, nunc luxurians aspirabat, ut adhærens pressule, membrorum uoluptatem graphice laciniaret. Ipse autem color deæ diuisus in speciem, corpus candidū, quod cœlo demeat, amictus cærulus quod mari remeat. Iā singulas uirgines, quæ deæ putabantur, sui obibant comites. Iunonem quidē Castor et Pollux, quorum capita cassides orbatæ stellarū apicibus insignes contegebant. Sed et isti Castores erant scænici pueri. Hæc puella uarios modulos lasciua concinente tibia procedens, quieta et inaffectata gesticulatione, nutibus honestis pastori pollicetur, si sibi præmium decoris addixisset, sese regnū totius Asiæ tributurā. At illam quam cultus armorū Mineruā fecerat, duo pueri muniebant, præliaris deæ comites armigeri, terror et metus nudis insultantes gladijs. At ponè tergum tibicen hormum canebat bellicosum, & permiscens bombis grauibus tinnitus acutos, in modū tubæ saltationis agilis uigorē suscitabat. Hæc inquieto capite & oculis in aspectum minacibus, citato et intorto genere gesticulatione alacri demonstrabat Paridi, si sibi formæ uictoriam tradidisset, fortem tropheis'q; bellorū inclitum suis adminiculis futurū. Venus ecce cum magno fauore caueæ in ipso meditullio scænæ circunfuso populo, lætissimorum paruulorum dulce subridens, constitit amœne, illos teretes et lacteos puellos diceres tu cupidines ueros de cœlo uel mari cōmodum inuolasse. Nam et pinnulis et sagittulis et ha

bitu cætero formæ præclaræ congruebant, et uelut nu
ptiales epulas obituræ dominæ, coruscis prælucebant
facibus, & influunt innuptarum puellarum deco-
ræ soboles. Hinc gratiæ gratissimæ, inde horæ pul-
cherrimæ, quæ iaculis floris serti & soluti deã suã
propiciantes, scitissimũ construxerunt chorum, domi
næ uoluptatum ueris coma blãdiẽtes. Iã tybiæ multi-
forabiles cãtus lydios dulciter cõsonant, quibus specta
torũ pectora suaue mulcentibus, longe suauior Venus
placide commoueri, cunctantiq; lente uestigio, et leui-
ter fluctuantes pinnulas, & sensim annutante capite
cœpit incedere, molliq; tybiarũ sono delicatis respõde
re gestibus, et nũc mite conniuentibus, nũc acre commi
nantibus gestire pupulis, et nonnunq̃ saltare solis ocu-
lis. Hæc ut primum ante iudicis conspectum facta est,
nix brachiorũ polliceri uidebatur, si fuisset deabus cæ
teris antelata, daturam se nuptã Paridi forma præci-
puam, suiq; consimilem. Tunc animo uolenti phrygius
iuuenis, malũ quod tenebat aureũ uelut uictoriæ cal-
culum, puellæ tradidit. Quid ergo miramini uilissi-
ma capita, immo forensia pecora, immo uero togati
uulturij, si toti nunc iudices sententias suas precio nũ
dinantur, cũ rerũ exordio inter deũ et homines agita
tum iudicium, corruperit gratia, et originalem senten
tiã magni Iouis consilijs, electus iudex rusticanus &
opilio lucro libidinis uendiderit, cum totius ẽt suæ stir
pis exitio. Sic Hercules et aliud sequens iudiciũ inter
inclitos achiuorũ duces celebratum, uel cum falsis insi
mulationibus, eruditione doctrinaq; præpollens Pala
medes proditionis damnatur, uel uirtute martia præ

potenti præfertur Vlyxes modicus Aiaci maximo. Quale autem et illud iudiciū apud legiferos Atheniē ses et Catos illos, et omnis scitiēæ magistros: Non'ne diuinæ prudētiæ Senex, quem sapiētia prætulit cunctis mortalibus deus delphicus, fraude & inuidia nequissimæ factionis circunuentus, uelut corruptor adolescentiæ, quam frenis coercebat, herbæ pestilentis succo noxio peremptus est, relinquens ciuibus ignominiæ perpetuæ maculam? Cum nunc etiam egregij philosophi sectam eius sanctissimam præoptent, et summo beatitudinis studio iurent in ipsius nomen. Sed nequis indignationis meæ reprehendat impetum, secum sic reputans, ecce nunc patiemur philosophantem nobis asinū; rursus unde discessi reuertar ad fabulam. Postq̄ finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem cum Minerua tristes, et iratis similes, scæna redeunt, indignationem repulsæ gestibus professæ. Venus uero gaudens et hylaris lætitiam saltando, toto cum choro professa est. Tunc de summo montis cacumine per quandam latentem fistulam in excelsum prorumpit unda croco diluta, sparsimq; defluens pascentis circa capellas odoro ꝑpluit hymbre, donec in meliorē maculatæ speciem, caniciem propriam luteo colore mutarent. Iamq; tota suaue flagrante cauea, montem illum ligneum terræ uorago decepit. Ecce quidam miles per mediam plateam dirigit cursum petiturus, populo iam postulante, illam de publico carcere mulierē, quam dixi, propter multiforme scelus bestijs esse dānatam, meisq; præclaris nuptijs destinatā, & thorus genialis scilicet noster futurus accuratissime discernebatur, lectus indica te-

studine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste sericat floridus. At ego præter pudorem obeundi publice concubitus, præter contagiũ scelestæ pollutæq; fœminæ, metu etiã cruciabar maxime. Sic ipse mecum reputans, quod in amplexu uenereo scilicet nobis cohærentibus quæcunq; ad exitiũ mulieris bestia fuisset immissa, nõ adeo uel prudẽtia solers, uel artificio docta, uel abstinentia frugi, posset prouenire, ut adiacentem lateri meo laceraret muliẽrem, mihi uero quasi indemnato et innoxio parceret. Ergò igitur nõ de pudore iam, sed de salute ipsa sollicitus, dum magister meus lectulo probe coaptando destrictus inseruit, et tota familia partim ministerio uenationis occupata, partim uoluptario spectaculo attonita, meis cogitationibus liberum tribuebatur arbitrium. Nec magnopere quisquam custodiẽdum tam mansuetum putabat asinum, paulatim furtiuum pedem proferens porta, quæ proxima est potitus, iam cursu me celerrimo proripio. Sex'q; totis passuũ millibus perniciter confectis, Cõchreas persuado, quod oppidum adeunt quidem nobilissimæ coloniæ corinthiẽsium, adluitur autem Aegæo et Saronico mari, ubi portus etiam tutissimum nauium receptaculũ magno frequẽtatur populo. Vitatis ergò turbulis et electo secreto litore propè ipsas fluctuũ aspergines, in quodam mollissimo arenæ gremio lassum corpus porrectus refoueo. Nam et ultimam diei metam, curriculum solis deflexerat, et uespertinæ me quieti traditum dulcis somnus oppressit.

Irca primam fermè noctis uigiliam experrectus pauore subito, uideo præmicantis lunæ candore nimio completum orbem, commodum marinis emergentem fluctibus, nactusq; opacæ noctis silētiosa secreta, certus ēt summatem deā præcipua maiestate pollere, resq; prorsus humanas ipsius reī prouindentia, nec tantum pecuina & ferina, uerum inanima etiam diuino eius luminis numinisq; nutu uegetari, ipsa etiam corpora terra, cœlo, mariq;, nunc incrementis consequenter augeri, nunc decrementis obsequenter imminui, fato scilicet iam meis tot tantisq; cladibus saciato, & spem salutis licet tardam subministrante, augustum specimen deæ præsentis statui deprecari, confestimq; discussa pigra quiete, alacer exurgo, meq; protinus purificandi studio, marino lauacro trado, septiesq; submerso fluctibus capite, qđ cū numerū præcipue religionibus aptissimū diuinus ille Pythagoras prodidit, lætus & alacer deam præpotentem lachrymoso uultu sic apprecabar. Regina cœli, siue tu Ceres alma frugū parēs originalis, quæ repertu lætata filiæ, uetustæ glandis ferino remoto pabulo, miti commostrato cibo, nunc eleusinam glebam percolis, seu tu cælestis Venus, quæ primis rerum exordijs sexuum diuersitatem, generato amore sociasti, et æterna sobole humano genere propagato nunc circunfluo Paphi sacrario coleris, seu Phœbi soror, quæ partu ferarum medelis lenientibus recreato, populos tantos educasti,

præclarisq; nunc ueneraris delubris ephesi, seu nocturnis ululatibus horrenda Proserpina, triformi facie laruales impetus comprimens, terræq; claustra cohibens, lucos diuersos inerrans uario cultu propiciaris, ista luce fœminea collustrans cuncta mœnia, & udis ignibus nutriens læta semina, & solis ambagibus dispensans incerta lumina, quoquo nomine, quoquo ritu, quaq; facie te fas est inuocare, tu meis iã nunc extremis erumnis subsiste, tu fortunã collapsam affirma, tu sæuis exanclatis casibus pausam pacemq; tribue. Sit satis laborũ, sit satis periculorum, depelle quadrupedis diram faciem, redde me conspectui meorum, redde me meo Lucio. Ac siquod offensum numen inexorabili me sæuitia premit, mori saltem liceat, si non licet uiuere. Ad istum modum fusis precibus, et astructis lamentationibus, rursus mihi marcentem animum in eodem illo cubili sopor circunfusus oppressit. Nec dum satis compresseram, et ecce pelago medio, uenerãdos dijs etiam uultus attollens emergit diuina facies. At dehinc paulatim toto corpore perlucidum simulachrũ excusso pelago, ante me constitisse uisum est. Eius mirandam speciem ad uos etiam referre connitar, si tamen mihi disserendi tribuerit facultatem paupertas oris humani, uel ipsum numen eius dapsilem copiam elocutilis facundiæ subministrauerit. Iam primum crines uberrimi prolixiq; & sensim intorti per diuina colla passiue dispersi, molliter defluebant. Corona multiformis uarijs floribus sublimẽ distinxerat uerticem, cuius media quidẽ super frontem planã rotunditas in modũ speculi, uel immo argumẽtum lu-

næ candidum lumen emicabat, dextra leuáq; sulcis insurgentium uiperarum cohibita spicis etiam cerea libus desuper porrectis, multicolor bysso tenui pertexta, nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo rubore flammida, & quæ longe, lógéq; ẽt meũ confutabat obtutũ, palla nigerrima splẽdescens atro nitore, quæ circùm circa remeãs, & sub dextrum latus ad humerum leuum recurrens, umbonis uicem, deiecta parte laciniæ, multiplici cõtabulatione dependula ad ultimas horas, modulis fimbriarum decoriter confluctuabat per intectam extremitatem, & in ipsa eius planitie stellæ dispersæ corruscabãt, earumq; media se mestris luna flãmeos spirabat ignes. Quaqua tamen insignis illius pallæ perfluebat ambitus, indiuiduo nexu corona totis floribus, totisq; constructa pomis, adhærebat. Iam gestamina longe diuersa. Nam dextra quidem ferebat æreum crepitaculum, cuius perangustam laminam in modum balthei recuruatam traiectæ mediæ paucæ uirgulæ, crispante brachio tergeminos iactus reddebant arguũ sonũ. Leue uero cymbiũ dependebat aureum. Cuius ansulæ, qua parte cõspicua est, insurgebat aspis caput extollens arduum, ceruicibus late tumescentibus. Pedes ambrosios tegebant soleæ, palmæ uictricis folijs intextæ. Talis ac tanta spirans Arabiæ felicia germina, diuina me uoce dignata est. En adsum tuis commota Luci precibus rerum natura parens, elementorum omnium domina, sæculorũ progenies initialis, summa numinũ, regina maniũ prima cœlitũ deorũ dearumq; facies uniformis. quæ cæli luminosa culmina,

maris salubria flāmina, inferū deplorata silētia, nu
tibus meis dispēso. Cuius numē unicū multiforme spe
cie, ritu uario, noīe multiiugo totus ueneratur orbis.
Inde primigenij phryges Pessinunticā nomināt deū
matrem, hic autochtones attici cecropeiā Mineruam,
illinc fluctuantes Cyprij paphiā Venerē, Cretes sagi
ptiferi dictynā Dianam, Siculi trilingues stygiā Pro=
serpinā, Eleusini uetustā deam Cererē, Iunonē alij,
alij Bellonā, alij Hecaten, Rhamnusiā alij, et qui na=
scentis diei solis incohātibus illustrātur radijs Aethio
pes, Arijq; priscaq; doctrina pollentes, Aegyptij ceri-
monijs me proprijs percolētes appellāt uero nomine re
ginā Isidē, adsum tuos miserata casus, adsum fauens
et propitia, mitte iā fletus, et lamētationes omitte, de=
pelle mœrorē. Iā tibi prouidētia mea illucessit dies
salutaris. Ergò igitur īperijs istis meis animū intēde
sollicitū. Diem, qui dies ex ista nocte nascetur, æterna
mihi nuncupauit religio, quo sedatis hybernis tēpesta
tibus, et lenitis maris procellosis fluctibus, nauigabili
iā pelago rudē dedicātes carinā primitias cōmeatus
libāt mei sacerdotes. Id sacrū, nec sollicita nec propha
na mēte debebis operiri. Nā meo monitu sacerdos in
ipso procinctu pōpæ roseā manu dextra sistro cohærē
tē gestabit coronā. Incōtāter ergò dimotis turbulis, a=
lacer cōtinuare pōpā meā, uolentia fretus, et de pro=
ximo clemēter uelut manū sacerdotis osculabūdus ro
sis decerptis, pessimæ mihiq; detestabilis iamdudū bel
uæ istius corio te protinus exuo. Nec quicq̄ rerū mea-
rū reformides ut arduum. Nā hoc eodē momento,
quo tibi uenio, simul et tibi præsens quæ sunt conse-

quentia sacerdoti meo per quietem faciēda præcipio, meo iussu tibi constricti comitatus decedēt populi, nec inter hylares cærimonias & festiua spectacula, quisq̃ deformem istam, quam geris faciem, perhorrescet, uel figuram tuā repente mutatam sequius interpretatus aliquis maligne criminabitur. Planè memineris. & penita mente conditum semper tenebis, mihi reliqua uitæ tuæ curricula, adusq; terminos ultimi spiritus uadata. Nec iniurium, cuius beneficio redieris ad homines, ei totum debere quod uiues. Viues autem beatus, uiues in mea tutela gloriosus, & cum spacium sæculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoq; in ipso subterraneo semirotundo, me quam uides Acherontis tenebris interlucentem, stygijsq; penetralibus regnantem, campos elysios incolens ipse, tibi propitiā frequēs adorabis. Quod si sedulis obsequijs, et religiosis ministerijs, tenacibus castimonijs, numen nostrum promerueris, scies ultra statuta fato tuo spacia, uitam quoq; tibi prorogare mihi tantum licere. Sic oraculi uenerabilis fine prolato, numen inuictum in se recessit. Nec mora, cum somno protinus absolutus, pauore & gaudio, ac dein sudore nimio pmixtus exurgo, summæq; miratus deæ potentis tam claram præsentiā, marino rore respersus, magnisq; imperijs eius intentus, monitionis eius ordinem recolebam. Nec mora cum noctis atræ fugato nubilo, sol exurgit aureus. Et ecce discursu religioso, ac prorsus triūphali, turbulæ cōplēt totas plateas, tātaq; hylaritudine præter peculiarē meā gestire mihi cūcta uidebātur, ut pecua ēt huiuscemodi et totas domos, et ipsum diē serena facie gaudere sentirem. Nam &

rem. Nam & pruinam, dies apricus ac placidus repē
te fuerat insecutus, ut canorae etiam auiculae, prolectā
te uerno uapore, concentus suaues adsonarent, matrē
siderum, parentem temporum, orbis'q; totius dominā,
blando mulcentes affamine. Quid quod arbores etiā
quae pomifera sobole foecūdae, quaeq; earum tantū et
umbra contentae, steriles austrinis laxatae flatibus,
germine foliorum renidentes, clementi motu brachio-
rū dulces strepitus obsibilabant. Magno'q; procellarū
sedato fragore, ac turbido fluctuū tumore posito, mare
quietas alluuies temperabat. Coelū autē nubilosa ca
ligine disiecta nudo sudo'q; luminis proprij splendore
candebat. Ecce pompae magnae paulatim procedūt, an
teludia suocibus cuiusq; studijs exornata pulcherrime.
Hic incinctus baltheo militem gerabat, illum succin-
ctum chlamyde crepidae & uenabula uenatorem fe
cerāt. Alius soccis obauratis, indutus serica ueste, mū
do'q; praecioso, & adtextis capite crinibus, incessu per
fluo foeminam mentiebatur. Porro aliū ocreis scuto,
galea ferro'q; insignem e ludo putares gladiatorio
procedere. Nec ille deerat qui magistratum fascibus
purpura'q; luderet. nec qui pallio baculo'q; et baxeis
& hircino barbicio philosophum fingeret. nec qui
diuersis harundinibus, alter aucupē cum uisco, alter
piscatorē cū hamo induceret. Vidi et ursam mansuē,
cultu matronali sella uehebatur, & simiam pileo
textili, croceis'q; phrygijs catamiti pastoris specie, au-
reū gestantē poculū, et asinū pinnis adglutinatis adā
bulātē cuidā seni debili, ut illū quidē Bellerophōtē,
hūc aūt diceres pegasum, tā rideres utrūq;. Inter has

oblectationes ludicras populariũ, quæ passim uagabãtur, iã sospitatricis deæ peculiaris põpa moliebatur. Mulieres cãdido splẽdentes amicimine, uario lætantes gestamine, uerno florẽtes coronamine, quæ de gremio per uiã, qua sacer incedebat comitatus, solũ sternebãt flosculis. Aliæq; nitentibus speculis ponè tergũ reuersis uenienti deæ obuium commostrarent obsequiũ. Et quæ pectines eburneos ferentes, gestu brachiorũ, flexuq; digitorum, ornatũ atq; oppexum crinium regalium fingerent. Illæ etiam quæ cæteris unguentis & geniali balsamo guttatim excusso conspergebãt plateas. Magnus præterea sexus utriusq; numerus, lucernis, tædis cæreis, & alio genere ficti luminis siderũ cælestium stirpem propiciantes, symphoniæ, dehinc suaues fistulæ, tibyæq; modulis dulcissimis personabãt. Eas amœnus lectissimæ iuuentutis ueste niuea & cataclista prænitens sequebatur chorus, carmen uenustũ iterantes, quod camœnarum fauore sollers poeta modulatus edixerat, quod argumentum referebat. Interim maiorum ante cantamenta uotorum. Ibant & dicati magno Serapi tibicines, qui per obliquum calamum ad aurem porrectum dextram, familiarẽ templi deiq; modulum frequentabant, & plerique qui facilem sacris uiam dari prædicarent. Tunc influunt turbæ sacris diuinis initiatæ, uiri fœminæq; omnis dignitatis & omnis ætatis, linteæ uestis candore puro luminosi. Illæ limpido tegmine crines madidos obuolutæ. Hi capillum derasi funditus, uerticem prænitentes, magnæ religionis terrena sidera, æreis & argenteis, immo uero aureis etiã sistris argutum tinnitum

constrepentes, & antistites sacrorũ proceres illi, qui candido linteamine cinctum pectoralẽ adusq; uestigia strictim iniecti, potentissimorum deum proferebant insignis exuuias. Quorum primus lucernã claro pre=micantem porrigebat lumine, nó adeo nostris consimi lem, qua uespertinas illuminant epulas, sed aureum cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem. Secundus uestitu quidem similis, sed manibus ambabus gerebat altaria, idest auxilia, qbus nomen dedit proprium, deæ summatis auxiliaris pro uidentia. Ibat tertius attollens palmã, auro subtiliter foliatã, nec non mercurialẽ etiam caduceum. Quartus æquitatis ostendebat indicium, deformatam manum sinistrã, porrecta palmula, quæ genuina pigri=tia, nulla calliditate, nulla solertia prædita, uidebatur æquitati magis aptior q̃ dextra. Idẽ gerebat, & aureum uasculum in modum papillæ rotundatũ, de quo lacte libabat. Quintus aureã uannum aureis congestam ramulis, et alius ferebat amphoram. Nec mora, cum dei dignati pedibus humanis incedere pro deũt. Hic horrendũ, ille superũ cómeator & inferũ, nũc aurea facie sublimis, attollẽs canis ceruices arduas. anubis, leua caduceũ gerẽs, dextera palmã uirẽ tẽ quatiẽs. Cuius uestigiũ continuũ sequebatur bos in erectũ leuata statũ, bos oĩparẽtis deæ fœcũdũ simu=lacrũ, q̃ residẽs humeris suis proferebat unus è mini sterio beato gressu gestuoso. Ferebatur ab alio cista se cretorũ capax, penitus celãs operta magnificæ religionis. Gerebat alius felici suo gremio summi sui numinis uenerandã effigiem, nó pecoris, non auis, nó feræ,

ac ne hominis quidem ipsius consimulem, sed solerti repertu & ipsa nouitate, reuerendam altioris utcunq; & magno silentio tegendæ religionis argumentum ineffabile, sed ad istum planè modum fulgente auro figuratum. Vrnula fabrerrime cauata fundo quàm rotundo miris extrinsecus simulachris ægyptiorum effigiata. Eius orificium non altiuscule leuatum, in canalem porrectum, longo riuulo prominebat. Ex alia parte uero multum recedens, spatiosa dilatatione adhærebat ansa. Quam contorto nodulo supersedebat aspis squameæ ceruicis stricto tumore sublimis. Et ecce præsentissimi numinis promissa nobis accedunt beneficia, & fata, salutemq; ipsam meam gerens sacerdos appropinquat ad ipsum præscriptum diuinæ promissionis ornatum, dextra proferens sistrum deæ coronā, mihi etiam Hercules coronam consequenter, quod tot ac tantis exanclatis laboribus, tot emersis periculis deæ maximæ prouidentia adluctantem mihi sæuissimam fortunam superarem. Nec tamen gaudio subitario commotus, inclementi me cursu proripui, uerēs scilicet ne repentino quadrupedis impetu, religionis quietus turbaretur ordo, sed placido ac prorsus humano gradu, contabundus paulatim obliquato corpore sanè diuinitus decedente populo, sensim irrepo. At sacerdos, ut reabse cognoscere potui, nocturni commonefactus oraculi, miratusq; congruentiam mandati muneris confestim restitit, et ultro porrecta dextra ob os ipsum meū coronam exibuit. Tūc ego trepidans assiduo pulsu micanti corde, coronā, quæ rosis amœnis intexta fulgurabat, auido ore susceptam, cupidus cupidissime de

uorauí, nec me fefellit cœleſte promiſſum. Protinus mihi delabitur deformis & ferina facies, ac primo quidẽ ſqualẽs pilus defluit, ac dehinc cutis craſſa tenuatur, uenter obeſus reſidet, pedũ plãtæ per ungulas in digitos exeunt, manus non iã pedes ſunt, ſed in erecta porriguntur officia, ceruix procera cohibetur, os et caput rotundatur, aures enormes repetũt paruitatẽ priſtinã, dentes ſaxei redeunt ad humanã minutiẽ, & quæ me potiſſimũ cruciabat ante cauda, nuſquam comparuit. Populi mirantur, religioſi uenerãtur tam euidentem maximi numinis potentiã, & conſimilẽ nocturnis imaginibus magnificentiam & facilitatem reformationis, claráq; & conſona uoce cœlo manus attendentes teſtantur tam illuſtre deæ beneficium. At ego ſtupore nimio defixus, tacitus hærebam, animo meo tam repentinum, tam'q; magnum non capiente gaudium, quid potiſſimum præfarer primariũ. Vnde nouæ uocis exordium caperem, quo ſermonem nunc renata lingua felicius auſpicarer, quibus quãtisq; uerbis tantæ deæ gratias agerem. Sed ſacerdos utcunq; diuino monitu cognitis ab origine cunctis cladibus meis, q̃q̃ et ipſe inſigni permotus miraculo, nutu ſignificato, prius præcipit tegẽdo mihi linteã dari laciniã. Nã me, cũ primũ nefando tegmine deſpoliauerat aſinus, cõpreſſis in arctũ fœminibus, et ſuperſtrictus ac curate manibus q̃tũ nudo licebat uelamẽto me naturali probe munierã. Tũc è cohorte religioſis unus ĩpigre ſuperiorẽ exutus tunicã, ſupertexit me celerrime. Quo facto ſacerdos uultu geniali, et hercules ꝑhumano, i aſpectũ meũ attonitus ſic effatur. Multis et uarijs

exãclatis laboribus, magnisq; fortunæ tẽpestatibus, et maximis actus procellis ad portum quietis et arã misericordiæ Luci tandem uenisti. Nec tibi natales ac ne dignitas qdẽ, uel ipsa qua flores usquã doctrina profuit, sed lubrico uirẽtis ætatulæ ad seruiles delapsus uoluptates, curiositatis improsperæ sinistrum præmium reportasti. Sed utcunq; fortunæ cæcitas, dum te pessimis periculis discruciat, ad religiosam istam beatitudinem, improuida produxit malitia. Eat nunc, et summo furore sæuiat, et crudelitati suæ materiam quærat aliam. Nam in eos, quorum sibi uitas, seruitium, deæ nostræ maiestas uindicauit, non habet locum casus infestus. Quid latrones, quid feræ, quid seruitium, quid asperrimorum itinerum ambages reciprocæ, quid metus mortis quotidianæ nefariæ fortunæ profuit? In tutellã iam receptus es fortunæ, sed uidentis, quæ suæ lucis splẽdore cæteros etiam deos illuminat. Sume iam uultum lætiorem, candido isto habitu tuo congruentem, comitare pompam deæ sospitatricis inouanti gradu. Videãt irreligiosi, uideant, et errorem suum recognoscant. En ecce pristinis erumnis absolutus, Isidis magnæ prouidẽtia gaudens Lucius de sua fortuna triumphat, quo tamen tutior sis atq; munitior, da nomen huic sanctæ militiæ, cuius non olim sacramento etiam rogabaris, teq; iam nunc obsequio religionis nostræ dedica, & ministerij iugum subi uoluntarium. Nam cum cœperis deæ seruire, tunc magis senties fructum tuæ libertatis. Ad istum modum uaticinatus sacerdos egregius fatigatos anhelitus trahens conticuit. Exin permixtus agmini religioso procedens comitabar sacrarium, totæ ciuitati

prudentiae

notus ac conspicuus, digitis hominum nutibusq; notabilis omnes in me populi fabulabantur. Hunc omnipotentis hodie deæ, numen augustum reformauit ad homines. Felix hercules, et sibi beatus qui uitæ scilicet præcedentis innocentia, fideq; meruerit, tam præclarum de cœlo patrociniũ, ut renatus quodammodo statim sacrorũ obsequio desponderetur. Inter hæc et festorũ uotorũ tumultũ paulatim progressi, iã ripã maris proximamus, atq; ad ipsum illũ locũ quo pridie meus stabulauerat asinus peruenimus. Ibidem simulachris rite dispositis, nauem faberrime factam, picturis miris Ægyptiorum circunseptus uariegatam, summus sacerdos, tæda lucida, & ouo, & sulfure, solemnissimas preces de casto præfatus ore, q̃ purissime purificatam, deæ nuncupauit, dedicauitq;. Huius aluei felicis nitens carbasus lintea uotum ingestans progerebat. Eæ literæ uotum instaurabant de noui commeatus prospera nauigatione. Iam malus insurgit. Pinus rotunda splendore sublimis insignis carchesio conspicua, et puppis intorta cerucho, bracteis aureis uestita fulgurabat, omnisq; prorsus carina citro limpido perpolita florebat. Tunc cũcti populi tam religiosi, q̃ prophani, uannos onustas aromatis & huiuscemodi supplicijs certatim congerũt, et insuper fluctus libant intritum lacte confectum, donec muneribus largis, et deuotionibus faustis completa nauis, absoluta strophijs anchoralibus, peculiari serenoq; flatu pelago redderetur. Quæ postquam cursus spacio, prospectum sui nobis incertat, sacrorũ geruli sumptis rursum, quæ quisq; detulerãt, alacres ad phanũ reditum capessum, simili ritu pompæ decori. At

nauis pictura

linteum

cum ad ipsum iam templum peruenimus, sacerdos maximus, quiq; diuinas effigies progerebant, et qui uenerandis penetralibus pridem fuerant initiati, intra cubiculum deæ recepti disponunt rite simulachra spirantia. Tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant, pro foribus assistens, cœtu pastoforū (quod sacrosancti collegij nomen est) uelut in concionem uocato, indidem de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta uota præfatus, principi magno senatuiq; & eqti totiq; Ro. populo nauticis nauibus, quæq; sub imperio mundi nostratis reguntur, renunciat sermone rituq; græciensi ita, λαοῖς ἄφεσις, Quam uocem feliciter cunctis euenire signauit, populi clamor insecutus, exin gaudio delibuti populares talos, uerbenas, corollas ferētes. Exosculatis uestigijs deæ, quæ gradibus hærebat argento formata ad suos discedunt lares. Nec tamen sinebat me animus ungue latius indidem digredi, sed intentus deæ specimen, pristinos casus meos recordabar. Nec tamen fama uolucris pigra pinnarum tarditate cessauerat, sed protinus in patria deæ prouidentis adorabile beneficium, meamq; ipsius fortunam memorabilem narrauerat passim, confestim deniq; familiares ac uernulæ, quiq; mihi proximo nexu sanguinis cohærebant, luctu deposito, quem de meæ mortis falso nuntio susceperant, repentino lætati gaudio, uarie quisq; munerabundi, ad meum festinant illico diutinum, reducemq; ab inferis conspectum, quorū desperata ipse etiā facie recreatus oblationes honestas, æqui boniq; facio, quippe cum mihi familiares, quoad cultum sumptumq; largiter succederet, deferre perspi-

cite curassent. Affatis itaq; ex officio singulis, narratisq; meis pristinis erumnis, et præsentibus gaudijs me rursum ad deæ gratissimum mihi refero conspectum, ædibusq; conductis intra consumptum templi larem temporarium mihi constituo, deæ ministerijs adhuc priuatus appositus, contubernijsq; sacerdotum indiuiduus, et numinis magni cultor inseparabilis. Nec fuit nox una, uel quies aliqua uisu deæ monituq; ieiuna, sed crebris imperijs sacris suis me iamdudũ destinatum, nunc saltem censebat initiari. At ego quanquam cupiẽti uoluntate præditus, tamen religiosa formidine renitebar. Quod enim sedulo percunctauerã difficile religionis obsequium, & castimoniorum abstinentiam satis arduam, cautoq; circunspectu uitam, quæ multis casibus subiacet esse muniendam. Hæc indidem mecum reputans, nescio quomodo quanquam festinans differebam. Nocte quadam plenum gremium suum uisus est mihi summus sacerdos offerre. At requirenti quid utiq; istud, respondisse, partes illas de Thessalia mihi missas seruum et meum indidem superuenisse, nomine Candidum. Hãc experrectus imaginem diu diuq; apud cogitationes meas reuoluebã, quid rei portenderet, præsertim cum nullum unquam habuisse me serũu isto nomine nũcupatum certus essem, ut tamen sese præsagium somni porrigeret, lucrum certum modis significari partium oblatione credebam. Sic anxius et in prouentum prosperiorem attonitus, templi matutinas apertiones operiebar. Ac dum ualuis candentibus reductis in diuersum deæ uenerabilem conspectum apprecamur, et per dispositas aras circumiens sacerdos

rem diuinam procurat, supplicamentis solemnibus de penetrali fonte petitum spondeoque libat. Rebus iam rite cõsumatis, inchoatæ lucis salutationibus religiosi primam nunciantes horam perstrepunt. Et ecce superueniunt de patria, quos ibi reliqueram, famuli, cũ me Fotis malis incapistrasset erroribus, cognitis scilicet famulis meis, necnon et equum quoque illum meum reducentibus, quem diuerse distractum notæ dorsualis cognitione recuperauerant. Quare solertiam somnii tũ mirabar, uel maxime quod præter congruentiam lucrosæ pollicitationis, argumento serui Candidi, equum mihi reddidisset colore candidum. Quo facto, idẽ solicitus sedulum colendi frequentabam ministerium, spe futura beneficijs præsentibus pignerata. Nec minus indies mihi magis magisque accipiendorum sacrorũ cupido gliscebat, summisque precibus primariũ sacerdotem sæpissime conueneram, petens ut me noctis sacræ tandem arcanis initiaret. At ille uir alioquin grauis et sobriæ religionis obseruatione famosus, clemẽter ac comiter, &, ut solent parentes immaturis liberorum desiderijs modificari, meam differens instantiam, spei melioris solatijs alioquin anxium mihi permulcebat animum. Nam et diem quo quisque possit initiari, deæ nutu demonstrari, et sacerdotẽ qui sacra debeat ministrare, eiusdem prouidentia deligi, sumptus etiam cærimonijs necessarios simili præcepto destinari, quæ cuncta nos quoque obseruabili patientia sustinere censebat, quippe cũ auiditati cõtumaciæque summe cauere, et utrãque culpã uitare, ac neque uocatus morari, nec non iussus festinare debere. Nec tamen esse quenquam de suo numero tã

perditæ mẽtis, uel immo deſtinatæ mortis, qui non ſibi
quoq; ſeorſum iubente domina, temerariũ atq; ſacrile=
gum audeat miniſterium ſubire, noxamq́; letalem cõ
trahere. Nam et inferum clauſtra et ſalutis tutelam
in deæ manu poſita, ipſamq́; traditionem ad inſtar
uoluntariæ mortis & præcariæ ſalutis cælebrari.
Quippe cum tranſactis uitæ temporibus iam in ipſo fi
nitæ lucis numine conſtitutos, quis tamen tuto poſſint ma
gna religionis committi ſilẽtia, numen deæ ſoleat elicæ
re, et ſua prouidentia quodammodo renatos, ad nouæ
reponere rurſus ſalutis curricula. Ergò igitur me quoq;
oportere cœleſte ſuſtinere præceptum, q̃q̃ perſpicua eui
dentiq; magni numinis dignatione iamdudum feli=
cis miniſterio nuncupatum deſtinatumq́; , nec ſecus q̃
cultores cæteri, cibis prophanis ac nefariјs iam nũc tem
perare, quo rectius ad arcana puriſſimæ religionis ſe
creta peruaderem. Dixerat ſacerdos. Nec impatientia
corrumpebatur obſequium meũ, ſed intentus miti quie
te, et probabili taciturnitate, ſedulum quot dies obibã
culturæ ſacrorum, miniſterium. Nec me fefellit, nec lõ
gi temporis prolatione cruciauit deæ potentis benignĩ
tas ſalutaris. Sed noctis obſcuræ non obſcuris imperijs
euidenter monuit, aduenisſe diem mihi ſemper opta-
bilem, quo me maximi uoti competeret quantóq; ſum
ptu deberẽ procurare ſupplicamentis, ipſumq́; mithrã
illum ſuum ſacerdotem præcipuum diuino quodam
ſtellarum conſortio (ut aiebat) mihi coniunctum ſa-
crorũ miniſtrum decernit. Quis et cæteris beniuolis
præceptis ſummatis deæ recreatus animi, nec dum ſa=
tis luce lucida diſcuſſa q̃ete, protinus ad receptaculũ ſa

cerdotis contendo, atq; eum cubiculo suo commodum prodeũtem cõtinuatus saluto, solito constantius destinaueram iam uelut debitum sacris obsequium flagitare. At ille statim ut me conspexit prior, o Luci, inquit, te felicem, te beatum, quem propitia uoluntate numen augustum tantopere dignatur, et quid inquit iam nũc stas ociosus atq; ipsum demoraris? Adest tibi dies uotis assiduis exoptatus, quo deæ multinominis diuinis imperijs per istas meas manus piissimus, sacrorũ arcanis insinueris, et iniecta dextera senex cõmissimus ducit me protinus ad ipsas fores ædis amplissimæ, ritúq; solemni apertionis celebrato ministerio, ac matutino pacto sacrificio, de opertis adyti profert quosdã libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium, concepti sermonis compẽdiosa uerba suggerentes, partim nodosis et in modum rotæ tortuosis, capræolatimq; condensis apicibus, ac curiositate prophanorum lectione munita indidem mihi prædicat, quæ forent ad usum teletæ necessario præparanda. Ea protinus gnauiter, & aliquanto liberalius, partim ipse, partim per meos socios coemenda procuro. Iamq; tempore, ut aiebat, sacerdos id postulãte, stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas, & prius sueto lauacro traditum præfatus domini ueniam purissime circunrotans abluit, rursumq; ad templum reductum iam duabus diei partibus trãsactis ante ipsa deæ uestigia constituit, secretoq; mandatis quibusdam quæ uoce meliora sunt, illud plane cũctis arbitris præcipit, decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem coercerem, neq; ullum, animal es=

ſem et inuinius eſſem. Quis uenerabili continentia rite ſeruatis, iam dies aderat diuino deſtinatus uadimonio, et ſol curuatus intrahebat ueſperam. Tum ecce confluunt undiq; turbæ ſacrorũ ritu uetuſto uarijs qſq; me muneribus onerantes. Tunc ſemotis procul profanis omnibus, linteo rudiq; me contectum amicimine, arrepta manu ſacerdos deducit ad ipſius ſacrarij penetralia. Quæras forſitan ſatis anxie ſtudioſe lector, quid deinde dictum, quid factum. Dicerem, ſi dicere liceret, cognoſceres, ſi liceret audire. Sed parem noxam contraherent aures & linguæ illæ temerariæ curioſitatis. Nec te tamen deſiderio forſitan religioſo ſuſpenſum angore diutino cruciabo. Igitur audi, ſed crede quæ uera ſunt. Acceſſi confinium mortis, & calcato Proſerpinæ limine per omnia uectus elementa remeaui. Nocte media uidi ſolem candido corruſcantem lumine, deos inferos, et deos ſuperos. Acceſſi coràm, et adoraui de proximo. Ecce tibi rettuli, quæ quamuis audita, ignores tamen neceſſe eſt. Ergò quod ſolum poteſt ſine piaculo ad profanorum intelligentias enuntiari, referam. Mane factum eſt, & perfectis ſolemnibus, proceſſi duodecim ſacratus ſtolis, habitu quidem religioſo ſatis, ſed effari de eo nullo uinculo prohibeor. Quippe quod tunc temporis uidere præſentes plurimi. Nanq; in ipſo ædis ſacræ meditullio, ante deæ ſimulacrũ conſtitutũ tribunal ligneũ iuſſus ſuperſtiti, biſſina quidem, ſed floride depicta ueſte conſpicuus, et humeris dependebat. Ponè tergum talorum tenus precioſa clamyda. Quãquã tamen uiſeres, colore uario circũnotatis inſignibar animalibus. Hic dracones in-

dici, inde gryphes hiperborei, quos in speciem pinnatæ alitis generat mundus alter. Hanc olimpiacā stolam sacrati nuncupant. Ad manum dextram gerebā flammis adultam facem, & caput decore corona cinxerat, palmæ candidæ folijs in modum radiorū prosistentibus. Sic ad instar solis exornatus, & in uicem simulacri constituto, repente uelis reductis in aspectū populus errabat. Ex hinc festissimū celebraui natalē sacrorū, et suaues epulæ et faceta cōuiuia. Dies etiam tertius pari cerimoniarū ritu celebratus, et ientaculū religiosum et teletæ legitima cōsumatio. Paucis dehinc ibidem cōmoratus diebus īexplicabili uoluptate simulacri diuini perfruebar, irremunerabili quippe beneficio pigneratus. Sed tamen deæ monitu, licet non plene, tamen pro meo modulo supplicue gratijs psolutis, tardam satis domuitionem cōparo, uix equidem abruptis ardentissimi desiderij retinaculis. Prouolutus deniq; ante cōspectū deæ, et facie mea diu tersis uestigijs eius lachrymis obortis, singultu crebro sermonē interficiēs, et uerba deuorās animo. TV Quidē sancta et humani generis sospitatrix perpetua, semper fouēdis mortalibus munifica, dulcē matris affectionem miserorū casibus tribuis. Nec dies, nec qes ulla, ac ne momētū qdē tenue tuis transcurrit beneficijs ociosum, quin mari terrâq; protegas homines, & depulsis uitæ procellis salutarem porrigas dextram, qua fatorum etiam inextricabiliter contorta retractas licia, et fortunæ tempestates mitigas, & stellarum uarios meatus cohibes. Te superi colunt, obseruant inferi. tu rotas orbem, luminas solem, regis mundum, calcas tartarū.

Tibi respondent sidera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa, tuo nutu spirant flumina, nutriũtur nubila, germinant semina, crescũt germina. Tuam maiestatem perhorrescunt aues cœlo meãtes, feræ montibus errantes, serpẽtes solo latentes, beluæ põto natantes. At ego referendis laudibus tuis exilis ingenio, & adhibendis sacrificijs tenuis patrimonio, nec mihi uocis ubertas ad dicenda, quæ de tua maiestate sentio sufficit, nec ora mille, linguæq; totidem, uel indefessi sermonis æterna series. Ergò quod solũ potest religiosus quidẽ, sed pauper alioqn, efficere curabo diuinos tuos uultus, numenq; sanctissimũ intra pectoris mei secreta conditũ, perpetuo custodiens imaginabor. Ad istũ modũ deprecato summo numine, cõplexus mithrã sacerdotẽ, et meũ iam parentẽ, colloq; eius multis osculis inhærens, ueniam postulabã, quod eum condigne tantis beneficijs munerari nequirẽ. Diu deniq; gratiarũ gerendarũ sermone prolyxo commoratus, tandẽ digredior, & recta uia patriũ larẽ reuisurus meũ post aliquantulũ tẽporis contendo, paucisq; post diebus, deæ potentis instinctu, rapti cõstrictis sarcinulis, naue conscensa, Romã uersus profectionẽ dirigo, tutusq; prosperitate uentorũ ferentiũ hausi portum celerrime. Ac dehinc carpẽto puolaui, uesperaq;, quã dies insequebatur iduum decembrium, sacrosanctam istam ciuitatem accedo. Nec ullum tam præcipuum mihi exinde studium fuit, quàm quotidie supplicare summo numini reginæ Isidis, quæ de templi situ sumpto nomine campensis summa cum ueneratione propiciatur. Eram deniq; cultor assiduus fani quidem

aduena, religionis autem indigena. Ecce transcurso signifero circulo sol magnum annum compleuerat, & quietem meam rursus interpellat numinis benefici cura peruigilis. Et rursus teletæ, rursus sacrorũ commonet. Mirabar quid rei temptaret, quid pronuntiaret futurum, quidni plenissime iã dudũ uidebar initiatus. Ac dum religiosum scrupulum partim apud sensum meum disputo, partim sacratorum consiliis ex animo nouũ mirumq; planè comperior, deæ quidẽ me tantũ sacris imbutum, ac magni dei deumq; summi parẽtis inuicti osiris nec dũ sacris illustratũ, q̃q̃ enim cõnexa, immo uero unica ratio numinis religionisq; esset, tamẽ teletæ discrimẽ interesse maximũ, prohinc me quoq; peti magno etiã deo famulũ sentire deberem. Nec diu res in ambiguo stetit. Nã proxima nocte uidi quendã de sacratis linteis intectũ, qui thyrsos et hederas, et tacẽda quædã gerẽs, ad ipsos meos lares collocaret, et occupato sedili meo religionis amplæ denũciaret epulas. Is ut agnitionẽ mihi scilicet certo aliquo sui signo subministraret, sinistri pedis talo paululũ reflexo cõtabũdo clemẽter icedebat uestigio. Sublata est ergo post tã manifestã domini uolũtatẽ ambiguitatis tota caligo, & ilico deæ matutinis perfectis salutationibus, summo studio percontabar singulos, ecqui uestigium similis ut somnium, nec fides abfuit. Nam de pastoforis unum conspexi, statim præter indiciũ pedis cæteros etiã statu atq; habitu examussim nocturnæ imagini cõgruentẽ, quẽ Asinium Marcellũ uocitari cognoui, postea reformationis meæ non alienum nomẽ. Nec moratus conueni protinus eum

nus eũ sanè nec ipsum futuri sermonis ignarũ. Quippe iam dudum consimili præcepto sacrorum ministrãdorum commonefactum. Nam sibi uisus ẽ quiete proxima, dum magno deo coronas exaptat & de eius ore, quo singulorum fata dictat, audisset, mitti sibi Madaurensem, sed admodum pauperem, cui statim sua sacra deberet ministrare. Nam & illud studiorum gloriam, & ipsi grande compendium sua comparari prouidentia. Ad istum modum desponsus sacris, sumptuum tenuitate circa uotum meum retardabar. Nam uiriculas patrimonij peregrinationis attriuerant impensæ, & erogationes urbicæ pristinis illis prouincialibus antistabant. Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait uetus prouerbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar. Nec secius tamen identidem numinis premebar instantia. Iamq; sæpicule non sine magna turbatione stimulatus postremo iussos, ueste ipsa mea quamuis paruula distracta, sufficientem corrasi summulam, & idipsum præceptũ fuerat specialiter. An tu inquit siquam rem uoluptati struendæ molireris, lacinijs tuis nequaquã parceres. Nũc tantas cærimonias aditurus impœnitendæ te pauperiei cunctaris comitem? Ergo igitur cunctis affatim præparatis, rursus decem diebus inanis contentus cibis insuper etiam de Serapis principalis dei nocturnis orgijs illustratus, plena iam fiducia germanæ religionis obsequium diuinum frequentabam. Quæ res summum peregrinationi meæ tribuebat solatium, nec minus etiam uictum uberiorem subministrabat, quidni spiritu fauentis euentus quæsticulo forensi nutrito,

per patrocinia sermonis romani. Et ecce post paucu-
lũ tempus inopinatis & usquequaq; mirificis impe-
rijs d. mini rursus interpellor, et cogor tertiam quoq;
teletam suscitare. Nec leui cura sollicitus, sed oppido
suspensus anim, mecum ipse cogitationes exercitus co-
gitabam, quorsus noua hæc & inaudita se cœlestiũ
porrigeret intentio, quid subsiciuũ quamuis iteratæ
iam traditioni remansisset. Nimirum perperam, uel
minus plene cõsuluerunt in me sacerdos uterq;, et her
cules iam de fide quoq; eorum opinari cœptabam se-
qus, quo me cogitatiõis æstu fluctuantẽ ad instar insa
niæ percitũ sic instruxit nocturna diuinatione clemẽs
imago, nihil est inquit, quod numerosa serie religio-
nis quasi quicquam sit prius omissum terreare, quin
assidua ista numinũ dignatione lætum capesse gaudi-
um, & potius exultanter futurus, quod alij uel semel
uix conceditur, téq; de isto numero merito præsume
semper beatum. Cœterũ futura tibi sacrorum tradi
tio pernecessaria ẽ, si tecum nunc saltem reputaueris,
exuuias deæ, quas in prouincia sumpsisti in eodem fa
no depositas perseuerare, nec te Romæ diebus solem-
nibus, uel supplicare his, uel cum præceptum fuerit,
felici illo amictu illustrari posse. Quod felix itaq; ac
faustum salutaréq; tibi sit, animo gaudiali rursum sa
cris initiare dijs magnis authoribus. Hactenus diuini
somnij suada maiestas quod usus foret pronunciauit.
Nec deinceps postposito, uel in supinam procrastina-
tionẽ reiecto negocio, statim sacerdoti meo relatis quæ
uideram, in animæ protinus castimoniæ iugum subeo,
et lege perpetua præscriptis illis decem diebus spon-

tali sobrietate multiplicatis, instructum teletæ compa ro, largitus, ex studio pietatis magis, quàm mensura rebus collatis. Nec hercules laborũ me sumptuumq; quicquam pœnituit, quidni liberali domini prouidentia iam stipendijs forensibus bellule fotum. Deniq; post dies admodum pauculos deus deũm magnorum potior, & maiorum summus, & summorũ maximus, et maximorũ regnator Osiris, non in alienam quippiam personam reformatus, sed corãm suo uenerando me dignatus affamine per quietem præcipere uisus est, quàm nunc incontanter gloriosa in foro redderem patrocinia, nec extimescerem maliuolorum dissemina tiones, quas studiorum meorum laboriosa doctrina ibi deseruiebat. Ac ne sacris suis gregi cætero permi xtus deseruirem in collegium, me pastoforum suorũ, immo inter ipsos decurionum quinquennales elegit. Rursus deniq; quàm raso capillo collegi uetustissimi, & sub illis Syllæ temporibus conditi munia, non obũ brato uel obtecto caluicio, sed quoquo uersus obuio, gaudens obibam.

FINIS.

L. APVLEII MADAVRENSIS FLORIDORVM LIBER PRIMVS.

Vt fermè religiosis uiantium moris est, cum aliquis lucus, aut aliquis locus sanctus in uia oblatus est, uotum postulare, pomum apponere, paulisper assidere, ita mihi ingresso sanctissimam istam ciuitatem, quanquam oppido festine, præfanda uenia, & habenda oratio, & inhibenda properatio est. Neq; enim iustius religiosam moram uiatori obiecerit, aut ara floribus redimita, aut spelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata, uel enim colliculus sepimine consecratus, uel truncus dolamine effigiatus, uel cæspes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus. Parua hæc quippe & quanquam paucis percontantibus adorata, tamen ignorantibus transcursa. At non itidem maior meus Socrates. Qui cum decorum adolescentem & diutule tacentem conspicatus foret, ut te uideá, inquit, aliquid eloquere scilicet Socrates tacentem hominem non uidebat. Etenim arbitrabatur homines non oculorum, sed mentis acie, et animi obtutu considerãdos, nec ista re cum plautino milite congruebat, qui ita ait.

Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem.

Immo enim uero hunc uersum ille ad examinandos homines conuerterat. Pluris est auritus testis unus, q̃ oculati decem, Cæterum si magis pollerent oculorum quàm animi iudicia, profecto de sapientia foret aqui

læ concedendum. Homines enim neq; longule dissita, neq; proxime adsita possumus cernere, uerum omnes quodammodo cæci sumus, ac si ad oculos & obtutum istum terrenum redigas, & hebetem profecto uerissime poëta egregius dixit, uelut nebulam nobis ob oculos offusam non cernere nos nisi intra lapidis iactum ualere. Aquila enimuero cum se nubium tenus altissime sublimauit euecta alis, totum istud spatium qua pluitur & ningitur, ultra quod cacumen nec fulmini nec fulguri locus est, in ipso ut ita dixerim solo ætheris, & fastigio hyemis. Cum igitur eo sese aqla extulit nutu elementi leuorsum uel dextrorsum tanta mole corporis labitur, uelificatas alas quo libuit aduertēs modico caudæ gubernaculo ide cuncta despiciēs, ibidē pēnarū eminus idefessa remigia, ac paulisper contabūdo uolatu penè eodē loco pēdula circūtuetur, et quærit quorsus potissimum in prædam superne sese ruat fulminis uice. De cœlo improuisa simul campis pecua, simul montibus feras, simul homines urbibus uno obtutu sub eodē ipetu cernēs unū rostro transfodiat, unum unguibus inuncet, uel agnū incuriosum, uel leporem meticulosum, uel quocunq; esui animatum uel lanatum fors obtulit. Hiagnis fuit, ut fando accepimus, Marsiæ tibicinis pater et magister, rudibus adhuc musicæ seculis, solus ante alios cantus canere. Nondum quidem tam indefessa anima sono, nec tam pluriformi modo, nec tam mulforatili tibia. Quippe adhuc ars ista repertu nouo commodū oriebatur, nec quicquam omnium est, quod possit in primordio sui perfici. Sed in omnibus ferme ante est

ſpei rudimentum, quàm rei experimentum. Prorſus igitur ante Hiagnim nihil aliud pleriq; callebant, quàm Virgilianus opilio, ſeu buſequa,

Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen.

Quod ſiquis uidebatur paulo largius in arte promouiſſe, ei quoq; tamen mos fuit una tibia, uelut una tuba perſonare. Primus Hiagnis in canendo manus diſcapedinauit. Primus duas tibias uno ſpiritu animauit. Primus leuis & dextris foraminibus acuto tinnitu, et graui bombo concentum muſicum miſcuit. Eo genitus Marſias cum in artificio patris foret tibicinus, phryx cætera & barbarus, uultu ferino trux, hiſpidus, multibarbus, ſpinis et pilis obſitus, fertur, pro nefas, cum Apolline certauiſſe. Therſites cũ decoro, agreſtis cum erudito, belua cum deo, Muſæ cum Minerua diſſimulamenti gratia iudices aſtitere, ad deridendã ſcilicet monſtri illius barbariam, nec minus ad ſtoliditatem puniendam. Sed Marſias quod ſtultitiæ maximum ſpecimen eſt non intelligens ſe deridiculo haberi priusq̃ tibias occiperet inflare, prius de ſe et Apolline quædam deliramenta barbare effutiuit, laudãs ſeſe, quod erat et coma relicinus, et barba ſqualidus, et pectore hirſutus, et arte tibicen, et fortunæ egenus, contra Apollinẽ (ridiculum dictu) aduerſis uirtutibus culpabat, quod Apollo eſſet & coma intonſus, et genis gratus, et corpore glabellus, et arte multiſcius, et fortuna opulentus. Iam primum, inquit crines eius præmulſis antiis, promulſis caproneis, anteuentuli, et propenduli corpus totũ gratiſſimũ, mẽbra nitida, lingua fatidica, ſeu tute oratione, ſeu uerſibus malis utrobiq; facundia

æquiparari. Quid quod et uestis textu tenuis, tactu mollis, purpura radians? Quid quod et lyra eius auro fulgurat, ebore cãdidat, gemmis uariegat. Quid quod et doctissime, et gratissime cantilat. Hæc omnia, inquit blandimenta nequaquã uirtuti decora, sed luxuriæ accommodata, circa corporis sui qualitatẽ præ se maximam speciem ostentare. Risere musæ cum audirent hoc genus crimina sapienti exoptanda, Apollini obiectata, et tibianẽ illũ certamine superatum, uelut ursum bipedem, corio execto nudis et laceris uisceribus reliquerunt. Ita Marsias in pœnã cecinit et cecidit. Enimuero Apollinem tã humilis uictoriæ peditum est. Tibicen quidã fuit Antigenidas omnis uoculæ melleus modulator, et idẽ omnimodis peritus modificator, seu tu uelles æoliũ simplex, seu Asiũ uariũ, seu Lydiũ querulũ, seu Phrygium religiosum, seu Doriũ bellicosum. Is igitur cum esset in tibicinio apprime nobilis, nihil æque se laborare et animo angi et mẽte dicebat, quod monumẽtarij ceraulæ tibicines dicerẽtur. Sed ferret equo animo hãc nominum cõmunionẽ, si mimos spectauisset. Animaduerteret illic penè simili purpura, alios præsidere, alios uapulare. Itidem si munera nostra spectaret. Nã illic quoque uideret hominem præsidere, hominem depugnare, togam quoque parari et uoto funeri. Item pallio cadauera operiri, et philosophos amiciri. Bono enim studio in theatrũ conuenistis, ut qui sciatis nõ locum authoritatẽ derogare orationi, sed cũ primus hoc spectaculũ esse quid in theatro deprehendas. Nã si mimus est, riseris, funere plus timueris. Si comœdia est, faueris. Si philosophus, didiceris. Indigẽs populosa

cultoribus, et finibus maxima, procul à nobis ad orientem siti, propè oceani reflexus, et solis exortus primus sideribus, ultimis terris super Aegyptios eruditos, et Iudæos superstitiosos, et Nabatheos mercatores, et fluxos uestiũ Arsacidas, et frugũ pauperes Sythicos, et odorũ diuites Arabas. Eorũ igitur indorum nõ æque miror eboris strues, et piperis messes et cinnami merces, & ferri temperacula, & argenti metalla, et auri fluenta. Nec, quod Ganges apud eos, unus omnium amnium maximus.

Eois regnator aquis in flumina centum
Discurrit, centum ualles illi ora'q; centum
Oceaniq; fretis centeno iungitur amni.

Nec, quod ijsdem Indis, ibidem sitis ad nascentem diẽ, tamen in corpore color noctis est. Nec, quod apud illos immensi dracones cum immanibus elephantis pari periculo in mutuam perniciem concertant. Quippe lubrico uolumine indepti reuinciunt, et illis expedire gressum nequientibus, uel omnino abrumpere tenacissimorum serpentium squameas pedicas, necesse sit ultionem à ruina molis suæ petere, ac retentores suos toto corpore oblidere. Sunt apud illos uaria colentiũ genera, libentius ego de miraculis hominum, quàm naturæ disseruerim, est apud illos gẽs, quæ nihil amplius quàm bubulcitare nouere, idq; ad cognomen illis bubulcis inditũ. Sunt et mutãdis mercibus callidi, et obeundis prælijs strenui, uel sagittis eminus, uel ensibus cominus. Est præterea genus apud illos præstabile, gymnosopistæ uocantur, hos ego maxime admiror, quod homines sunt periti, non propagandæ uitis, nec ino-

4. Proœmium Gymnasistarum.

culandas arbores, nec proscindēdi soli. Non illi norūt aruum colere, uel aurū colare, uel equū domare, uel taurum subigere, uel ouē, uel capram tondere, uel pascere, quid igitur est? Vnum pro his omnibus norunt, sapientiam percolunt, tam magistri senes, quàm discipuli iuniores. Nec quicquam æque penes illos, quàm quod torporem animi, et otiū oderunt. Igitur ubi mensa posita prius, quàm edulia apponantur, omnes adolescentes ex diuersis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magistri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei bonū fecerit. Hic alius se commemorat, inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, recōciliata gratia, purgata suspicione, amicos ex infensis reddidisse; itidem alius, sese parentibus quippiam imperantibus obedisse; et alius, aliquid meditatione sua repperisse, uel alterius demonstratione didicisse. Deniq; cæteri commemorant. Qui nihil habet adofferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur. Alexandro illi longe omnium excellentissimo regi, cui ex rebus actis, & auctis cognomentum Magni inditum est, ne uir unicam gloriam adeptus sine laude unquam nominaretur, nam solus à condito æuo quantum hominum memoria extat inexuperabili imperio orbis auctus fortuna sua maior fuit, successusq; eius amplissimos & prouocauit ut strenuus, & æquiparauit ut meritus, & superauit ut melior, solusq; sine æmulo clarus, adeo ut nemo audeat uirtute eius uel sperare fortunam, uel optare. Eius igitur Alexandri multa sublimia facinora & præclara edita fatigaberis admirando uel belli ausa, uel domi pro

uiſa, quæ omnia aggreſſus eſt meus Clemens eruditiſſimus & ſuauiſſimus poetarũ pulcherrime carmine illuſtrare. Sed in primis illud præclarum Alexandri quod imaginem ſuam, quo certior poſteris proderetur, noluit à multis artificibus uulgo contaminari, ſed edixit uniuerſo orbi ſuo nequis effigiem regis temere aſſimularet ære, colore, cælamine, quin ſæpe ſolus eã Polycletus ære duceret, ſolus Apelles coloribus deliniaret, ſolus Pyrgoteles cælamine excluderet. Præter hos tres multo nobiliſſimos in ſuis artificijs ſiquis uſpiã reperiretur alius ſanctiſſimi imagini regis manus admolitus haud ſecus in eum, ꝗ in ſacrilegum uindicaturus. Eo igitur omniũ metu factum, ſolus Alexãder ut ubiq; imaginum ſumus eſſet, utiq; omnibus ſtatuis, et tabulis, et toreumatis, idem uigor acerrimi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma uiridis iuuentæ, eadem gratia relicinæ frontis cerneretur. Quod utinam pari exemplo Phi*ne dictum ualeret, nequis imaginem eius temere aſſimularet, uti pauci boni artifices, ijdem probe eruditi, omnifariam ſapientiæ ſtudium contemplarentur, neu rudes, ſordidi, imperiti, pallio tenus philoſophos imitarentur, & diſciplinam regalem tam ad benedicendum ꝗ ad beneuiuẽdum repertam, maledicendo, et ſimiliter uiuẽdo contaminarent, quod utrunq; ſcilicet perfacile eſt. Quæ enim facilior res, ꝗ linguæ rabies, et uilitas morum, alter ex aliorum contemptu, alter ex ſui. nam uiliter ſemetipſum colere, ſui contemptus eſt, barbare alios inſectari, audiẽtium contumelia eſt. An nõ ſummã contumeliã uobis imponit, qui uos arbitratur male

dictis optimi cuiusq; gaudere, q nos existimat mala et uitiosa uerba nō intelligere, aut si intelligatis boni cō sulere, quis ex rupiconibus, baiulis, tabernarijs tā infans est, ut si pallium accipere uelit, disertis maledicat? Hic enim plus tibi debet q̄ dignitati, q̄q̄ nec hæc illi sit cum alijs promiscua. Nam ex innumeris hominibus pauci senatores, ex senatoribus pauci nobiles genere, et ex his cōsularibus pauci boni, et adhuc ex bonis pauci eruditi. Sed ut loquar de solo honore, nō licet insignia eius uestitu, uel calciatu temere usurpare. Siquis forte in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuisoribus meis, malignus sedet. (Quoniam in magna ciuitate hoc quoq; genus inuenitur, q meliores obtrectare malint, q̄ imitari; et quorū similitudinem desperent, eorūdē affectent simultatem; scilicet uti q suo nomine obscuri sunt, meo innotescant) Siqui igitur ex illis libitinis splendidissimo huic adiutorio, uelut quædam macula sese immiscuit, uelim paulisper suos oculos per hūc incredibilē cōsessum circūferat, contēplatusq; frequētiam tantam, quanta ante me in auditorio philosophi nunq̄ uisitata est, reputet cū animo suo quātum periculū conseruādæ existimationis hic adeat, q contemni nō consueuit cum sit arduum et oppido difficile, uel modicæ paucorū expectationi satisfacere, præsertim mihi, cui et ante parta existimatio, et uestra de me benigna præsumptio, nihil non quicq̄ sinit diligenter, ac de summo pectore hiscere. Quis enim uestrū unū mihi solœcismum ignouerit? Quis uel unam syllabam barbare pronunciatam donauerit? Quis incondita & uitiosa uerba temere quasi delirantibus oborientia, permiserit blatera=

re? Quæ tamen alijs facile, & sanè meritissimo igno scitis. Meum uero unumquodq; dictum acriter examinatis, sedulo pensiculatis, ad limam et lineā certam redigitis, cum torno et cothurno iterum comparatis; tantum habet uilitas excusationis, quantum dignitas difficultatis. Agnosco igitur difficultatem meam. Nec deprecor quin sic existimetis, nec tamen uos parua quædam, & parua similitudo falsos animi habeat, quoniam quædam, ut sæpe dixi, palliata mendicabula obambulant, præco cum proconsule & ipse tribunal ascendit, et ipse togatus illic uidetur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut pleruncunq; contentissime clamitat. Enim uero ipse proconsul moderata uoce rarenter, & sedens loquitur, et plerunq; de tabella legit. Quippe præconis uox garrula, ministerium est; proconsulis autē tabella, sententia est; quæ semel lecta, neq; augeri litera una, neq; autem minui potest; sed utcunq; recitata est, ita prouinciæ instrumento refertur. Patior et ipse in meis studijs aliquam pro meo captu similitudinem. Nā, quodcunq; protuli ad uos exceptum, ilico & lectum est; nec reuocare illud, nec ante mutare, nec emendare mihi quicquam licet, quo maior religio dicendi habenda est, et quidem non in uno genere studiorum, plura enim mea exstant in camœnis, quàm Hyppiæ in opificijs operibus. Quid istud sit, aio attendatis diligentius, & accuratius disputabo.

FLORIDORVM LIBER SECVNDVS.

u

T Hippias è numero ſophiſtarum eſt, artiū multitudine prior omnibus, eloquentia nulli ſecundus, ætas illi cum Socrate, patria uel genus ignoratur, gloria uero magna, fortuna modica, ſed ingeniū nobile, memoria excellens, ſtudia uaria, æmuli multi. Venit Hippias iſte quondam certamine olympio Piſam, non minus cultu uiſendus, quàm elaboratu mirandus, omnia, ſecum quæ habebat, nihil eorum emerat, ſed ſuis ſibi manibus confecerat, & indumenta quibus indutus, et calciamenta quibus erat inſutus, et geſtamina quibus erat conſpicuas. Habebat indutui ad corpus tunicam interuleam, tenuiſſimo textu, triplici licio, purpura duplici, ipſe eam ſibi ſolus domi texuerat. Habebat cinctui baltheum, quod genus pictura Babylonica, miris coloribus uariegatum: Nec in hac eum opera quiſquam adiuuerat. Habebat amictui palliū candidū, quod ſuperne circumiecerat. Id quoq; pallium coope ratoris ipſius laborem fuiſſe. etiam pedum tegumenta, crepidas ſibimet compegerat, et annulum in leua aureum faberrimo ſignaculo quem oſtentabat, ipſe eius annulli et orbiculum circulauerat, et pallam clauſerat, et gemmam inſculpſerat. Nondum omnia eius cō memoraui. Etenim non pigebit me commemorare, qđ illum non puditū eſt oſtentare, qui magno inceptu prædicauit, fabricatum ſemet ſibi. Ampullā quoq; olea

riam quam gestabat, lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate, iuxtáq; honestam strigileculam, recta fatigatione clausulæ, flexa tubulatione ligulæ, ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex ea riuulo laberetur. Quis tum non laudauit hominē tā numerosa arte multisciū? totiiugi sciētia magnificum, tot utensilium peritia dædalum? Quin & ipse Hippiam laudo, sed ingenij eius fœcunditatem malo doctrinæ, quàm supellectilis multiformi instrumento æmulari, fateorq; me sellularias quidem artes minus callere. Vestē de texterna emere, baxeas istas de suterna præstinare. Enimuero annulum nec gestare, gemmam & aurum iuxta plumbum & lapillos nulli æstimare. Strigilem et ampullam, cæteráq; balnei utensilia nundinis mercari. Prorsum enim non eo infitias, nec radio, nec subula, nec lima, nec torno, nec id genus ferramentis uti nosse, sed pro his præoptare me fateor, uno chartario calamo me reficere poëmata, omnigenus aptus uirgæ, lyræ, socco, cothurno. Item satyras ac gryphos. Item historias uarias rerum, necnon rationes laudatas disertis, necnō dialogos laudatos philosophis, atq; hæc alia & eiusdē modi tam græce quàm latine, gemino uoto, pari studio, simili stilo. Quæ utinam post se me quidem non singulatim ac discretim, sed cunctim & concertatim tibi proconsul uir optime offerre, ac prædicabili testimonio ad omnem nostram camœnam frui non hercule penuria laudis, quæ mihi dudum integra, & florens per omnes antecessores tuos ad te reseruata ē. Sed, quoniam nulli me probatiorem uolo, quanquam

ipse ante omnes merito probo. Sic enim natura cõprobatum est, ut eum, quem laudes, & ames. Porrò quẽ ames, laudari te ab illo uelis. Atq; ego me dilectorem tuum profiteor: Nulla tibi priuatim, sed omni publicitus gratia obstrictus. Nihil quippe à te impetraui, quia nec postulaui. Sed philosophia me docuit, non tantum beneficium amare, sed etiam maleficiũ magnoq; inditio impartire, quàm commodo inseruire, et quod in commune expediat, malle, quàm quod mihi. Igitur bonitatis tuæ diligunt pleriq; fructum, ego studiũ; idq; facere adorsus sum, dum moderationem tuam in prouincialium negotijs contemplor, quàm effectim amare te debeant experti propter beneficium, expertes propter exemplum. Nam & beneficio multis commodasti, & exemplo omnibus profuisti. Quis enim à te non amet discere, qua nam moderatione obtineri queat tua ista gratia, uita iocunda, mitis austeritas, placida constantia, blandusq; uigor animi. Neminem proconsulum, quod sciã, prouincia Africa magna reuerita est, minus uerita, nullo, nisi tuo anno, ad coercenda peccata plus pudor, quàm timor ualuit. Nemo te alius pari potestate sæpius profuit, rarius terruit. Nemo similiorem uirtute filium adduxit. Igitur nemo Carthagini proconsulum diutius fuit. Nam etiam eo tempore quo prouincias circumibas, manente nobis Honorino minus sensimus absentiã tuã, quã ut te magis desideraremus. Paterna in filio æquitas, senilis in iuuene prudentia, consularis in legato authoritas. Prorsus oĩs uirtutes tuas ita effingit ac representat, ut medius fidius admirabilior eẽt ĩ iuuene, q̃ ĩ te parta

laus, nisi eam tu talem dedisses; qua utinam perpetuo liceret frui. Quid nobis cum istis proconsulum uicibus? quid cum annis breuibus & festinantibus mensibus? O' celeres bonorum hominum dies. O' præsidium optimorum citata curricula. Iam te Seueriane tota prouincia desideramus. Enim uero Honorinũ et honos suus ad præturam uocat, et fauor Cæsarũ. ad consulatum format, & amor noster in præsentiarũ tenet, & spes Carthaginis in futurum spondet; uno solatio freta exẽpli tui, quod qui legatus mittitur, proconsul ad nos cito reuersurus est. Sol, qui candentem feruido cursu, atq; equis flammam citatis feruido ardore explicas. Itemq; luminis eius luna discipula .. Necnon quinquæ cæteræ uagantiũ potestates. Iouis benefica, Veneris uoluptifica, pernix Mercurij, perniciosa Saturni, Martis ignita. Sũt et aliæ mediæ deũm potestates, quas licet sentire, non datur cernere, ut amoris, cæterorumq; id genus, quorum forma non uisitata, uis cognita, quæ item in terris, utcunq; prouidentiæ ratio poscebat, alibi montium uertices arduos extulit, alibi camporum supinam planitiem coæquauit. Item quæ ubiq; distinxit amnium fluores, pratorum uirores. Item dedit uolatus auibus, uolutus serpentibus, cursus feris, gressus hominibus. Pariter enim ut qui hærediolum sterilem, & agrum scruposum, meras rupinas, & senticeta miseri colunt, quoniam nullus in tesquis suis fructus est, nec ullam illic aliá frugem uident sed,

Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ,

Suis frugibus indigent, aliena furatum eunt, & uicinorum

norũ flores decerpunt, ſcilicet ut eos flores carduis ſuis miſceant. Ad eundem modum quæ ſuæ uirtutis, ſterilis eſt. Pſittacus auis, Indiæ auis eſt, inſtar illi, minimo minus, quàm columbarũ, ſed nec colorũ columbarum. Non enim lacteus ille, uel liuidus, uel utrũq; ſubluteus, aut ſparſus eſt. Sed color pſittaco uiridis, & intimis plumulis, et extimis palmulis, niſi quod ſola ceruice diſtinguitur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo, uelut aurea torqui, pari fulgoris circumactu cingitur, & coronatur. Roſtri prima duritia, cum in petram quampiam concitus altiſſimo uolatu præcipitat, roſtro ſe, uelut anchora, excipit. Sed et capitis eadem duritia, quæ ruſticum ſermonem noſtrum cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magiſtri ut perſentiſcat, hæc ferula diſcenti eſt. Diſcit autem ſtatim pullus uſq; ad duos ætatis ſuæ annos dum facile os uti conformetur, cum tenera lingua uti conuibretur. Senex autem captus, & indocilis eſt, & obliuioſus. Verum ad diſciplinam humani ſermonis facilior eſt pſittacus, glande qui ueſcitur, & cuius in pedibus, ut hominis, quinis digituli numerãtur. Nõ enim omnibus pſittacis id inſigne, ſed illud omnibus proprium, quo eis lingua latior, quàm cæteris auibus, eo facilius uerba hominis articulantur patentiore plectro, & palato. Id uero quod dicit, ita ſimiliter nobis canit, uel potius eloquitur, ut, uocem ſi audias, hominem putes. Nam quidem ſi uideas, idem conari, nõ eloqui. Verum enimuero et coruus, & pſittacus, nihil aliud quàm quod didicerunt, pronunciant, ſi conuitia docueris, conuitiabitur, diebus, ac noctibus perſtrepẽs

maledictis. Hoc illi carmen est, hanc putat cantionem, ubi omnia quæ didicit maledicta percensuit, denuo repetit eandem cantilenam, si carere conuitio uelis, lingua excidenda est, aut quamprimum in syluas suas remittendus est. Non enim mihi philosophia id genus orationis largita est, ut natura quibusdam auibus breuem & temporarium cantum commodauit. Hirundinibus matutinũ, cicadis meridianũ, noctuis serum, ululis uespertinum, bubonibus nocturnũ, gallis antelucanũ. Quippe hæc animalia inter se uario tẽpore et uario modo occinũt et occipiũt carmine. Scilicet galli expergifico, bubones gemulo, ululæ querulo, noctuæ itorto, cicadæ obstreporo, hirũdines perarguto. Sed eni philosophi ratio et oratio tẽpore iugis ẽ, et auditu uenerabilis, et itellectu utilis, et modo omnicana. Hæc atq; hoc genus alia partim cum audiret à Diogene Crates, alias sibimet ipse suggereret, deniq; in forum exilit, rem familiarem abijcit, uelut onus stercoris, magis labori, quàm usui. Dein cœtu facto maximũ exclamat. Crates, inquit, Crates te manumittes. Exinde non modo solus, uerum nudus & liber omnium, quod uixit, beate uixit. Adeóq; eius cupiebatur, ut uirgo nobilis spretis iunioribus, ac ditioribus procis, ultroneũ sibi optauerit. cum'que inter scapulum Crates retexisset, quod erat aucto gibbere, peramq; cũ baculo et palliũ humi posuisset, eamq; supellectilem sibi esse puellæ profiteretur, eamq; formam, quã uideat, proinde sedulo consuleret, ne post querela eam caperet. Enimuero Hipparche conditionem accipit. Iamdudum sibi prouisum satis, & satis consultum respõ

dit, neq; ditiorem maritum, neq; formosiorem uspiam gentium posse inuenire; proinde duceret, quo liberet. Dux Cynicus in porticum ibidem in loco celebri, corã luce clarissima accubuit, coramq; uirginem imminuisset paratam constantia, ni Zeno pro cinctu pallia stri, circunstantis coronæ obtutu, magistrum in secreto defendisset. * Samos Icario in mari modica insula est, exaduersum Miletos ad occidentem eius sita, nec ab ea multo pelagi dispiatur. Vtrumuis clementer nauigantem, alter dies in portu sistit. Ager frumento piger, aratro irritus, fœcundior olivueto, nec uinitori nec oleri sculpitur. Ruratio omnis in sarculo & surculo, quorum prouentu magis fructuosa insula est, quã frugifera. Cæterum & incolis frequens, et hospitibus celebrata. Oppidum habet nequaquam pro gloria, sed quod fuisset amplum semiruta mœnium multifariam indicant. Enimuero fanum Iunonis antiquitus famigeratum, id fanum secundo litore, si recte recordor, uiam uiginti haud amplius stadia oppido abest. Ibi donarium deæ perquamopulentum, plurima auri et argenti ratio in lancibus, speculis, poculis & huiuscemodi utẽsilibus. Magna etiã uis æris uario effigiatu, ueterrimo & spectabili opere. Vel tamen ante arã Bathylli statua à Polycrate tyranno dicata, qua nihil uideor effectius cognouisse. Quidam Pythagoræ eam falso existimant. Adolescens est, uisenda pulchritudine, crinibus, fronte parili separata per malas reuulsus. Pone autem coma prolixior interlucentem ceruicem scapularum finibus obumbrat. Ceruix suci plena, malæ uberes, genæ teretes,

ac modico mento laculatur, eiq; prorsus citharœdicus status, deam conspiciens canenti similis, tunicam picturis uariegatam deorsus ad pedes deiectus, ipsos græcanico cingulo chlamyde uelat, utrunq; brachium adusq; articulos palmarum. Cætera decoris instrumentis dependent. Cithera baltheo cælata, apta structim sustinetur, manus eius tenera procerule leua distantibus digitis neruos molitur. Dextra psallentis gestu suo sabulum citharæ admouet, ceu parata percutere. Cum uox in cantico interquieuit, interim canticum uidetur ore tereti semihiantibus in conatu labellis eliquare. Verum hæc quidem statua esto cuiuspiam puberũ, qui Polycrati tyranno dilectus, Anacronteum amicitiæ gratia cantilat. Cæterum multũ abest, Pythagoræ philosophi statuam esse, & natu Samius & pulchritudine apprime insignis, & psallendi musicæq; omnis multo doctissimus, ac fermè id æui, quo Polycrates Samum potiebatur. Sed haudquaquã philosophus tyranno dilectus est. Quippe eo commodum dominari orso, profugit ex insula clanculo Pythagoras, patre Mesarcho nuper amisso, quem comperior inter sellularios artifices gemmis faberrime scalpendis, laudem magis, quàm opem quæsisse. Sũt qui Pythagoram aiant eo temporis inter captiuos Cãbysæ regis Aegyptum cum adueheretur, doctores habuisse Persarum magos, ac præcipue Zoroastrẽ, omnis diuini arcanum antistitem, posteáq; eum à quodam Gillo, Crotoniensium principe, recuperatum. Verum enimuero celebrior fama obtinet, sponte eum petisse Aegyptias disciplinas, atq; ibi à sacerdotibus cærimo-

niarum incredendas potentias numerorum, admirandas uices, geometræ ſolertiſſimas formulas didiciſſe, Seneca his artibus anim expletũ, mox Chaldæos, atq; idẽ Bracmãas. Hi ſapiẽtes uiri ſunt, Indiæ gẽs eſt. Eorum ergo Brachmanum Gymnoſophiſtas adiſſe, Chaldæi ſideralem ſcientiam numinum uagantium ſtatus, ambitus, utrorumq́; uarios effectus in geniturꝭ hominum oſtendere, necnon me deinde remedia mortalibus, latis pecunijs, terra, cæloq́;, & mari conquiſita. Brachmanæ autem pleraq; philoſophiæ eius contulerunt, quæ mentium documenta, quàm corporum exercitamenta, quot partes animi quot uices uitæ, quæ dijs manibus pro merito ſuo cuiq; tormenta, uel præmia. Quin etiam Pherecydes Syro ex inſula oriundus, qui primus uerſuum nexu repudiato, conſcribere auſus eſt, paſſim uerbis ſoluto loquutu, libera oratione, eum quoq; Pythagoras magiſtrum coluit, & infandi morbi putredine in ſerpentium ſcabiem ſolutum religioſe humauit. Fertur & penes Anaximandrũ Mileſiũ naturabilia commentatus, necnõ & Cretenſem Epimenidẽ inclytũ fatiloquũ, & Platonẽ diſciplinæ gratia ſectatus. Itemq́; Leodamãtẽ Creophili diſcipulũ, qui Creophilus memoratur poetæ Homeri hoſpes, et æmulator canẽdi fuiſſe. Tot ille doctoribus eruditus, tot, tãq; multiiugis comitibus diſciplinarũ toto orbe hauſtis, uir præſertim igenio igenti, ac profecto ſup captũ hominis animi auguſtior, primus phiſophiæ nũcupator et creditor, nihil prius diſcipulos ſuos docuit q̃ tacere, primaq́; apud eũ meditatio, ſapiẽti futuro linguam omnẽ coercere, uerbaq́; quæ uolã

tia poetæ appellant, ea uerba detractis pennis intra murum candentium dentiũ premere. Prorsus inquam hoc erat primũ sapiẽtiæ rudimentum, meditari, condiscere, liqtari dediscere, nõ in totum æuũ tamen uocẽ desuescebant, nec oẽs pari tempore elingues magistrũ sectabantur, sed grauioribus uiris breui spatio satis uidebatur taciturnitas modificata, loquaciores enimuero fermè in quinquennium uelut exilio uocis puniebantur. Porrò noster Plato nihil ab hac secta, uel paululum deuius Pythagorissat. In plurimis æque & ipse in nomen eius à magistris meis adoptatus, utrũq; meditationibus Academicis didici, et, cũ dicto est opus, impigre dicere, et, cum tacito opus est, libenter tacere. Qua moderatione uideor ab omnibus tuis antecessoribus, haud minus opportuni silentij laudem, quàm tempestiuæ uocis testimonium consecutus.

FLORIDORVM LIBER TERTIVS

PRius, q̃ uobis occipiam principes Augusti gratias agere ob statuã, quam mihi præsenti honeste postulastis, & absenti benigne decreuistis; prius uolo caussam uobis allegare, cur aliquã multos dies à conspectu auditorij abfuerim, contulerimq; me ad Persianas aquas, gratissima prorsus et sanis natabula, et ægris medicabula. Quippe ita institui omne uitæ meæ tempus uobis probare, quibus me in perpetuum firmiter dedicaui; nihil tantulũ faciã, quin eius uos et gnaros & iudices habeã. Quid igitur de repẽtino ab hoc splendidissimo conspectu uestro distulerim exemplum eius rei paulo secus simillimum memorabo, q̃ improuisa pericula hominibus subito oboriantur. De Philemone Comico, de ingenio eius qui satis nostis, de interitu paucis cognoscite. An etiam de ingenio pauca multis. Poëta fuit hic Philemon mediæ comœdiæ scriptor, fabulas cum Menandro in scena dictauit, certauitq; cum eo, fortasse impar, certe æmulus. Nanq; eum et uicit sæpenumero, pudet dicere. Reperias tamen apud ipsum multos sales, argumenta lepide inflexa, agnatos lucide explicatos, personas rebus competentes, sententias uitæ congruentes, loca non infra soccum, seria non usq; ad cothurnũ, raræ apud illum corruptelæ, & uti erores concessi amores, nec eo minus et leno periurus, et amator feruidus, & seruulus callidus, et amica illudens, et uxor inhibens, et

mater indulgens, & patruus obiurgator, & sodalis opitulator, & miles prœliator. Sed et parasiti edaces, & parentes tenaces, & meretrices procaces. Hisce laudibus diu in arte cõmœdica nobilis, forte recitabat partem fabulæ, quam recens fecerat. Cumq; iam tertio actu, quod genus in comœdia fieri amat, iucundiores affectus moueret, imber repentino cohortus, ita ut mihi ad uos uenit usus nuperrime, differri auditorij cœtum & auditionis cœptum coegit. Reliquum tum uanis postulantibus sine intermissione de incipiti die perlecturum. Postridie igitur maximo studio ingens hominum frequentia conuenere, sese quisq; exaduersum q̃ proxime collocat. Serus adueniẽs amicus, annuit locum sessui, impertiunt, extimus quisq; excuneati queruntur, farto toto theatro, ingens stipatio occipiunt inter se queri. Qui non affuerant, percontari antedicta; qui affuerant, recordari audita. Cunctisq; iam prioribus gnaris sequentia expectare. interim dies ire, neq; Philemon ad conditum uenire. Quidam tarditatem poetæ murmurari, plures defendere. Sed ubi diutius æquo sidetur, nec Philemon usquam comparet, missi ex promptioribus qui acciperent, atq; eum in suo sibi lectulo mortuum offendunt. Commodum ille anima edita obriguerat, iacebatq; incubans toro similis cogitanti. Adhuc manus uolumini implexa, adhuc os recto libro impressum. Sed enim iam animæ uacuus, libri oblitus, & auditorij securus. Stetere paulisper, qui introierant, perculsi tam inopinatæ rei, tam formosæ mortis miraculo; deinde regressi ad populum, renunciauere Philemonẽ poetam, qui expecta

retur, qui in theatro fictum argumentum finiret, iam domi ueram fabulam consummasse. Enimuero iam dixisse rebus humanis ualere, et plaudere. Suis uero familiaribus dolere & plangere. Hesternum illi imbrem lachrymas auspicasse, comœdiam eius prius ad funebrem facem, quàm ad nuptialem uenisse. Proinquoniam poeta optimus personam uitæ deposuerit, recta de auditorio eius exequias eundem legenda eius esse, nunc ossa, mox carmina. Hæc ego ita facta, ut commemoraui, olim didicerã. Sed audies me, meo periculo recordatus. Nam, ut meministis, profecto cum impedita esset hymbri recitatio, in propinquum diẽ, uobis uolentibus, protuli, et quidem Philemonis exemplo, plenissime quippe eodem die in palæstra adeo uehementer talum inuerti, ut minimum affuerim, quin articulum etiam à crure destringerem, tamen articulus loco concessit, ex'q; eo luxu adhuc fluxus est, etiam dum eum ingenti plaga reconcilio, iam iam sudore affatim corpore diutile obrigui; inde acerbus dolor intestinorũ coortus, modico ante sedatus est, quàm me deniq; uiolentus exanimaret, et Philemonis ritu compelleret ante letum, abiret, quàm lectum, potius implere fata, quàm fanda; consumare potius animam, q̃ historiã. Cum primum igitur apud Persianas aquas, leni temperie, nec minus utili, q̃ blando fomento, gressum recuperaui nondum quidem ad innitendum idonee, sed quantum ad uos festinanti satis uidebatur, ueniebam redditum quod pepigeram, cum interim uos mihi beneficio uestro non tantum clauditatem depressistis, uerum etiã pernicitatem addidistis. An non prope

randum mihi erat, ut pro eo honore uobis multas gratias dicerē, pro quo nullas preces dixeram, non quia magnitudo Carthaginis mereatur etiam à philosopho precem pro honore, sed ut integrum, et intemeratum uestrum esset beneficium, si nihil ex gratia eius petitio me ad fregisset, idest ut usq; quaq; esset gratuitum. Neq; enim aut leui mercede emit qui precatur, aut parum pretium accipit, qui rogatur; adeo ut omnia utēsilia emere potius uelis, quàm rogare. Id ego arbitror præcipue in honore obseruandum, quem qui laboriose exorauerit sibi debet unam gratiā q̄d impetrarit, qui uero sine molestia ambitus adeptus est, duplā gratiam præbentibus debet, et quod non petierit, et quod acceperit. Duplam igitur gratiam uobis debeo, immo enimuero multiiugam; quam ubiq; equidem et semper prædicabo. Sed nunc in præsentiarū, libro isto ad hunc honorem mihi conscripto, ita ut soleo, publicæ protestabor. Certa est enim ratio, quæ debeat philosopho, ob decretam sibi publicæ statuam gratias agere, à qua paululum demutauit liber, quem Strabonis Emiliani excellentissimus honor flagitat, quem librum sperabo me commode posse conscribere scitis eum hodie nobiscum probare. Est enim in studijs tantus prænobilior sic proprio ingenio quàm patritio consulatu. Quibus nam uerbis tibi, Emiliane Strabo, uir omniū, qui unq̄ Numantiæ fuere aut sunt, aut etiam erunt inter optimos clarissime, et inter clarissimos optime, inter utrosq; doctissime, quibus tandē uerbis, pro hoc tuo erga me animo, gratias habiturus es commemoratu meo, q̄ digna ratione tā honorifi

eam benignitatẽ tua celebrem, remuneratione dicen di gloriam tui facti æquiparem nondum hercle repe rio. Sed sedulo et commentabor et connitar, Dũ memor ipse mei, dũ spiritus hos reget artus. Nã nunc in præsentiarũ (neq; enim diffitebor lætitia facundiæ obstrepit, et cogitatio uoluptate impeditur, ac mẽs occupata delectatione, mauult in præsentiarum gaudere q̃ prædicare. Quid faciam? cupio gratus uideri; sed præ gaudio nõdum mihi uacat, gratias agere. Nemo me, nemo ex illis tristioribus uelit in isto uituperare, qđ honorem meũ non minus uereor, q̃ intelligo, quod clarissimi et eruditissimi uiri tanto testimonio exulto, quippe testimonium mihi perhibuit in curia Carthaginensium non minus splendidissima q̃ benignissima uir consularis, cui etiam notum esse tantummodo, summus honor est, is etiam laudator mihi apud principes Africæ uiros quodammodo extitit. Nã, ut comperior, nudius tertius libello misso, per quem postulabat locum celebrem statuæ meæ, cum primis commemorauit inter nos iura amicitiæ, ac commilitiæ studiorum eisdẽ magistris inchoata honeste, tunc postea uota mea omnia, secundum dignitatis suæ gradus recognouit. Iã illud primũ beneficium, quod condiscipulum se meminit; ecce et hoc alterũ beneficiũ, quod tantus se diligi ex pari prædicat. Quin et cõmemorauit et alibi gentiũ, et ciuitatum honores mihi statuarum et alios decretos. Quid addi potest et hoc præconiũ uiri consularis, immo etiã docuit argumẽto suscepti sacerdotij, summũ mihi honorẽ Carthaginis adesse. Iam hoc præcipuũ beneficiũ, ac longe ante cæteros

excellens quod me uobis locupletissimus testis suo etiã suffragio commendat, ad summam pollicitus est, se mihi Carthagini de suo statuam positurũ, uir cui omnes prouinciæ quadriiuges, & seiuges currus, ubiq; gentium ponere gratulantur. Quid igitur superest ad honoris mei tribunal, et culmen ad laudis meæ cumulum? immo enimuero quid superest? Æmilianus Strabo, uir consularis, breui, uoce omnium, futurus proconsul, sententiam de honoribus meis in curia Carthaginensium dixit, omnes eius authoritatẽ secuti sunt. Nõne uidetur hoc uobis senatusconsultum esse? quod Carthaginienses omnes, qui in illa sanctissima curia aderant, tam libenter decreuerunt omnes locum statuere, ut illo scires iccirco alteram statuam, quantum spero insequentem curiam protulisse, ut salua ueneratione, salua reuerẽtia consularis sui, uiderentur factum eius non æmulati, sed secuti, idest ut integro die beneficium ad me publicum perueniret. Cæterum meminerant optimi Magistratus, et beniuolẽtissimi Principes, mandatum sibi à uobis quod uolebant, id ego ne scirem ac prædicarem, ingratus essem. Quin etiam uniuerso ordini nostro, amplissimus erga me meritis quãtas maximas possum gratias ago, atq; habeo, q me ĩ illa curia honestissimis acclamatiõibus decorauere, in qua curia uel nominari tantum modo summus honorum. Igitur, quod difficile factu erat, quodq; re uera arduum nobis existimabatur, gratum esse populo, placere ordini, probari magistratibus & principibus, id præfisiue dixerim, iam quodammodo mihi obtigit. Quid igitur superest ad statuæ meæ honorẽ,

nisi æris pretium & artificijs ministeriū, quæ mihi ne in mediocribus quidem ciuitatibus unquam defuere, ne in Carthagine desint, ubi splendidissimus ordo etiam de rebus maioribus iudicare potius solet, quàm computare. Sed de hoc tum ego perfectius, cum uos effectius. Quin etiam tibi nobilitas senatorum, claritudo ciuium, dignitas amicorum mox ad dedicationem statuæ meæ, libro etiam conscripto plenius gratias, canaciq; libro mandabo, uti per omnes prouincias eat, totóq; abhinc orbe, totóq; abhinc tempore laudes benefacti tui ubiq; gentium semper annorum repræsentet. Viderint, quibus mos est, oggerere se & otiosis præsidibus, ut impatientia linguæ commendationem ingenij quærant, & affectata amicitiæ uestræ specie glorientur. Vtrunq; eius à me, Scipio, forsite longe abest. Nam & quantulumcunq; ingenium meum iampridem pro captu suo hominibus notius ē, quàm ut indigeat nouæ commendationis, & gratiā tuam, tuorumq; similium malo, quàm iacto, magísq; sum tantæ amicitiæ cupitor, quàm gloriator, quoniā cupere nemo nisi uere putem potest. Potest autem quiuis falsò gloriari, ad hoc ita semper ab ineunte æuo bonas artes sedulo colui, eamq; existimationem morum ac studiorū cū in prouincia nostra tū etiā Romæ penès amicos tuos quæsisse me, tu te ipse locupletissimus testis es, ut nō minus uobis amicitia mea capessenda sit, quàm mihi uestra est cupiscenda. Quippe nō prōpter ueniā impertire rarenter adeundi assiduitatem eius requirentis est, summumq; argumentū amoris frequētibus delectari, cessantibus obirasci, perseuerantem ce

lebrare, desinentem desiderare. Quoniam necesse est eiusdem esse cuius angat absentia. Cæterum uox cohibita silentio perpeti non magis usu iuerit, q̃ nares grauedine oppletæ, aures spiritu obseratæ, oculi albugine obducti. Quid, si manus manicis restringantur? quid si pedes pedicis coartentur? Iam rector nostri animus aut somno soluatur, aut uino mergatur, aut morbo sepeliatur, profecto ut gladius usu splendescit, situ rubiginat, ita uox in uagina silentij condita diutino torpere habebatur. Desuetudo omnibus pigritiam, pigritia ueternum parit. Tragœdi adeo, ni cotidie proclamēt, claritudo arteriæ obsolescit. Igitur identidem boando purgant raucum. Cæterum ipsius uocis hominis exercendi casus, labor superuacaneo studio plurifariam superatur, siquidem uoce hominis et tuba rudore toruior, et lyra concentu uariatior, & tibia questu delectabilior, & fistula susurru iucundior, & bucina significatu longinquior. Mitto decem mutorū animalium immediatos sonores distinctis proprietatibus admirandos, ut est taurorum grauis mugitus, luporum acutus ululatus, elephantorum tristis barritus, equorum hilaris hinnitus, necnon auium instigati angores, necnon leonum indignati fremores, cæteræque id genus uoces animalium truces, ac liquidæ, qua infesta rabies, uel propitia uoluptas ciant. Pro quibus homini uox diuinitus data angustior quidem, sed maiorem habet utilitatem, mentibus quàm auribus delectationē. quo magis celebrari debet frequentius usurpata, et quidem non nisi adiutorio tanto uiro præsidente, in hac excellenti cele-

britate multorum eruditorum, multorũ benignorũ. quidem & fidibus apprime callerem non nisi confertos homines consectare. In solitudine cantilauit Orpheus in syluis, inter delphines Arion. Quippe si fides fabulis, Orpheus exilio desolatus, Arion nauigio præcipitatus, ille immanium bestiarum delinitor, hic misericordium belluarũ oblectator, ambo miserrimi cantores, quia non sponte ad laudem, sed necessario ad salutem nitebantur. Eos ego impensius admirarer, si hominibus potius, quàm bestijs placuissent. Auibus hæc secretaria ut inquam magis cõgruerint Merulis et Luscinijs, & Oloribus, & Merulæ in remotis tesqs fringultiunt, lusciniæ in solitudine Africana canticum adolescentiæ garriunt, olores apud auios fluuios carmen senectæ meditantur. Enimuero qui pueris, et adolescentibus, & senibus utile carmen prompturus est, is in medijs milibus hominum cantat, ita ut hoc meũ de uirtutibus Orfiti carmen est serum quidem fortasse, sed serium, nec minus gratum quàm utile Carthaginensium pueris, iuuenibus, & senibus, quos indulgentia sua præcipuus omnium proconsul subleuauit, temperatoq; desiderio & moderato remedio dedit pueris saturitatem, iuuenibus hylaritatem, senibus securitatem. Metuo quidem Scipio, quoniam laudes tuas attigi in præsentiarum refrenes, uel tua generosa modestia, uel mea ingenua uerecundia; sed nequeo, quin ex plurimis, quæ in te mitissimo admiramur, ex his plurimis, quin uel paucissima attingam. Vos ea mecũ, ciues ab eo seruati, recognoscite.

FLORIDORVM LIBER QVARTVS.

TAnta multitudo ad audiendum conuenistis, ut potius gratulari Carthagini debeam, quod tam multos eruditionis amicos habet, quàm excusare quod philosophus non recusauerim dissertare. Nam & pro amplitudine ciuitatis frequentia collecta, & pro magnitudine frequentiæ locus delectus est. Præterea in auditorio hoc genus spectari debet, nõ pauimenti marmoratio, nec proscænij contabulatio, nec scænæ columnatio, sed nec culminum eminentia, nec lacunarium refulgentia, nec sedilium circunferentia, nec quod hic alias minus hallucinatur, comœdus sermocinatur, tragœdus uociferatur, funeré pus periclitatur, præstigiator furatur, histrio gesticulatur, cæteriq; oẽs ludiões ostentant populo, quod cuiusq; artis est. Sed istis omnibus supersessis, nihil amplius spectari debet, quàm conuenientium ratio, & dicentis oratio. Quapropter ut poëtæ solẽt, hic ibidem uarias ciuitates substituere, ut ille tragicus qui in theatro dici solet liber, Qui augusta hæc loca
Citherois colis. Item ille comicus, Qui paruã partem postulat Plautus loci de nostris magnis atq; amœnis mœnibus, Athenas quos in architectis conferam. Non secus & mihi licet nullã longinquã et transmarinã ciuitatẽ hic, sed enim ipsius Carthaginis, uel curiã uel bibliothecã substituere. Igitur proide habetote, si curia digna protulero, ut si in ipsa curia me audiatis, si eru-

dita fuerint,

dita fuerint, ut si i bibliotheca legãtur. Quo utinã mihi pro ãplitudine auditorij prolixa oratio suppeteret, ac nõ hic maxime clauderetur, ubi me facundissimũ cuperem. Sed uerũ uerbum est profecto, quod aiunt, Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaq; lætitia subsit quæpiã uel parua querimonia coniugatione quadam mellis & fellis, ubi uber ibi tuber, id ego cum in alias tum etiam nunc in præsentiarũ usu experior. Nam quãto uideor plura apud uos habere ad commendationẽ suffragia, tanto sum ad dicendum nimia reuerentia uestri cuntatior. Et qui penes extraneos sæpenumero promptissime disceptaui, idẽ nunc penes meos hæsito, ac mirum dictu, ipsis illecebris deterreor, etsi multis refrenor, & incitamentis cohibeor. At nõ multa mihi apud uos adhortamina suppetunt, quod sum uobis nec lare alienus, nec pueritia inusitatus, nec magistris peregrinus, nec secta incognitus, nec uoce inauditus, nec libris illectus, improbatus'ue. Ita mihi et patria in concilio Africæ, idest uestro, & pueritia apud uos, et secta licet Athenis Atticas cõfirmata, tñ hic et magistri uos, ichoata ẽ, et uox mea utraq; ligua iã uestris auribus ante proximum sexennium probe cognita. Quin & libri mei non alia ubiq; laude carius censentur, quàm quod iudicio uestro comprobantur. Hæc tanta ac tot iuga inuitamenta communia non minus uos ad audiendum prolectant, quàm me ad dicẽdũ retardant, faciliusq; laudes uestras alibi gentium, quàm apud uos prædicarim, ita apud uos cuiq; mo-

destia obnoxiam est. Apud extraneos autem ueritas libera semper adeo, et ubiq;. Vos quippe ut parentes, ac primos magistros meos celebro, mercedemq; uobis rependo, non illam, quam Protagoras sophista pepigit, nec accepit, sed quam Thales sapiens nec pepigit & accepit. Video qd postuletis; utranq; narrabo. Protagoras, qui sophista fuit longe multiscius, & cũ primis rhetoricæ repertoribus pfacũdus Democriti physici ciuis æquæuus, inde ei suppeditata doctrina est, hunc Protagoram aiunt, cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberẽ conditione temeraria pepigisse, uti sibi tum demum id argenti daret, si primo tyrocinio agendi penès iudices uicisset. Igitur Euathlus, postquam cuncta illa exorabula iudicantium, & decipula aduersantium, et artificia dicentiũ uersutus, alioqui ingenuatus ad astutiam, facile perdidit, contẽtusq; scire quod concupierat, cœpit nolle quod pepigerat, sed callide nectendis moris frustrari magistrũ, diutuleq; nec asserere uelle, nec reddere, usq; dũ Protagoras eum ad iudices prouocauit, expositaq; conditione, qua docendum receperat, anceps argumentum ambifariam proposuit. Nam siue ego uicero, inquit, soluere mercedem debebis ut condemnatus; seu tu uiceris, nihilominus reddere debebis ut pactus; quippe q hãc primã causam penès iudices uiceris. ita, si uincis, i conditionẽ incidisti; si uinceris, in damnationẽ; q quæris. Ratio conclusa iudicibus acriter et inuincibiliter uidebatur. Enimuero Euathlus, utpote tanti ueteratoris perfectissimus discipulus, biceps illud argumentum retorsit. Nam si ita est, inquit, neutro modo, quod pe=

tis debeo. Aut enim uinco, & iudicio dimittor; aut uincor, & pacto absoluor; ex quo non debeo mercedem, si hanc primam caussam fuero penès iudices uictus. Ita me oĩmodo liberat si uinco, cõditio; si uicor, sententia. Nonne uobis uidentur haec sophismatum argumenta obuersa inuicem, uice spinarum, quas uentus cũ uoluerit inter se cohercere, paribus utrinq; aculeis, simili penetratione, mutuo uulnere. Atq; ideo merces Protagorae tam aspera, tam sentiosa uersutis, & auaris relinquenda est, cui sed multo tanto praestat illa altera merces, quam Thalem memorant sua sisse. Thales Milesius ex septem illis sapientia memoratis uiris facile praecipuus. Fuit. n. geometricae penès Graios primus repertor, et naturae rerum certissimus explorator, et Astrorum peritissimus cõtẽplator, maximas res paruis lineis reperit, tẽporũ ambitus, uentorũ flatus, stellarũ meatus, tonitruũ sonora miracula, syderũ obliqua curricula, solis annua reuerticula, idẽ lunae uel nascẽtis icremẽta, uel senescentis dispẽdia, uel deliquẽtis obstacula. Idem sanè iã procliui senectute diuinã rationem de sole commentus est, quã equidem non didici modo, uerum etiam experiundo comprobaui, quoties sol magnitudine sua circulum, quem permeat, metiatur. Id a se recens inuentũ Thales memoratur edocuisse Mandraytum Priennensem, qui noua & inopinata cognitione impendio delectatus, optare iussit, quãtam uellet mercedem sibi pro tanto documẽto repẽdi, satis inqt mihi fuerit mercedis Thales sapiens, si id, quod a me didicisti, cum proferre ad quospiam coeperis, tibi non adsciueris, sed eius

inuēti me potius, quàm al.ũ repertorē prædicaueris; pulchra merces prorsum, ac tali uiro digna & perpetua. Nam et in hodiernum, ac dehinc semper Thali ea merces persoluetur ab omnibus nobis, qui eius cœlestia studia uere cognouimus. Hanc ego uobis mercedem Carthaginienses ubiq; gentium dependo pro disciplinis, quas i pueritia sum apud uos adeptus. Vbiq; enim me uestræ ciuitatis alumnum fero; ubiq; uos omnimodis laudibus celebro; uestras disciplinas studiosius percolo; uestras opes gloriosius prædico, uestros ēt deos religiosius ueneror. Et nunc quoq; igitur principium mihi apud uestras aures auspicatissimum ab Aesculapio deo capiam, qui arcem nostræ Carthaginis indubitabili numine propitius strepit. Eius deī hymnum, græco & latino carmine, uobis occinam, iā illi à me dedicatum. Sũ enim non ignotus illius agricola, nec recens cultor, nec ingratus antistes, ac iam & prorsa & uorsa facundia ueneratus sum, ita ut etiam nunc hymnum eius utraq; lingua canam, cui dialogum similiter græcum, & latinum prætexui, in quo sermocinabantur Sauidius Seuerus, & Iulius Persius, uiri & inter se mutuo, & nobis & utilitatibus publicis merito amicissimi, doctrina, & eloquentia, & beniuolentia, paribus; incertum modestia quietiores, an industria promptiores, an honoribus clariores. Quibus cum sit summa concordia, tamen hæc sola æmulatio, & in hoc unum certamen est, uter eorum magis Carthaginem diligat, atq; summis medullitus uiribus contendunt ambo, uincitur neuter. Eorũ ego sermonē ratus, et uobis auditu gratissimum mihi

composite congruentem & dedicatur religio summo in principio libri ratio quendam ex his, qui mihi Athenis condidicere percontari à Persio græce, quæ ego pridie in templo Aesculapij disseruerim, paulatimq; illis seuerum adiungo, cui interim romanæ linguæ partes dedi. Nam & Persius quamuis & ipse optime latine possit, tamen hodie uobis Atticissabit. Asclepiades ille inter præcipuos medicorum, si unum Hippocratem excipias, cæteris princeps, primus etiã uino reperit ægris opitulari, sed dando scilicet in tempore. Cuius rei obseruationem probe callebat, & qui diligentissime animaduerteret uenarum pulsus inconditos, uel præclaros. Is igitur cũ forte in ciuitatẽ sese reciperet, & rure suo suburbano rediret, aspexit in pomerijs ciuitatis funus ingens locatum, plurimos homines ingenti multitudine, qui exequias uenerant circunstare, omnis tristissimos & obsoletissimos uestitu, propius accessit, ut incognosceret more ingenij, quisnam esset, quoniam percontanti nemo responderat. At non ut ipse aliquid in illo ex arte reprehenderet. Certe quidem iacenti homini, ac prope deposito fatum attulit. Iam miseri illius membra omnia aromatis perspersa, iam os ipsius unguine odoro delibutum, iã eum pollinctum, iam cœnæ paratum, contemplatus enim diligentissime, quibusdam signis animaduertit, etiam atq; etiam pertractauit corpus hominis, & inuenit in illo uitam latentem, confestim exclamauit, uiuere hominem. Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, rogum demolirẽtur, cœnam feralem à tumulo ad mensam referent. Murmur interea

exortum, partim medico credendum dicere, partim etiam irridere medicinam. Postremo propinquis etiá hominibus inuitis, quod ne iam ipsi hæreditatem habebant. An quod adhuc illi fidem non habebant, ægre tamen, ac difficulter Asclepiades impetrauit breuem mortuo dilationem. Atq; ita uillispillonum manibus extortum, uelut ab inferis postliminio domum retulit, confestimq; spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit. Sapientis uiri super mensam celebre dictum est. Prima inquit cratera ad sitim pertinet, secunda ad hylaritatem, tertia ad uoluptatē, quarta ad insaniam. Verum enimuero musarum cratera uersa uice quanto crebrior, quantoq; meracior, tanto propior ad animi sanitatem. Prima cratera literatoris rudato exemit. Secūda grāmatici doctrina instruit. Tertia rhetoris eloquentia armat. Hactenus à plerisq; potatur. Ego & alias crateras Athenis bibi, poëticæ cōmentam, geometriæ limpidam, musicæ dulcem, dialecticæ austerulam. Iam uero uniuersitas philosophiæ inexplebilem scilicet nectariam. Canit eni Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Epicharmus modos, Xenophon historias, Xenocrates satyras, Apuleius noster hæc oīa; nouemq; musas pari studio colit, maiore scilicet uoluntate quā facultate, eoq; propensius fortasse laudandus est, quod omnibus bonis in rebus conatus in laude effectus in casu est. Ita ut circa in maleficijs etiam cogitata scelera non perfecta adhuc iudicantur cruenta mente, pura manu. Ergo, sicut ad pœnam sufficit meditari puni

enda; sic, & ad laudem satis est conari prædicanda. Quæ autem maior laus, aut certior, quàm Carthagini benedicere, ubi tota ciuitas eruditissimi estis, penès quos omnem disciplinam pueri discunt, iuuenes ostẽtant, senes docent. Carthago prouinciæ nostræ magistra uenerabilis. Carthago Africæ musa cœlestis. Carthago camœna togatorum. habet interdum & necessaria festinatio honestatis mores, sæpe uti malis interpellatam uoluntatem. Quippe & illis, quibus curriculo confecta uia opus est, adeo uti præoptent pendere equo, quàm carpento sedere, propter molestias sarcinarum, & pondera uehiculorum, & moras orbium, & salebras orbitarum, adde & lapidum globos, & caudicum toros, & camporum riuos, & collium cliuos. Hisce igitur moramentis omnibus qui uolunt deuitari, aduectorem sibimet equum deligunt diutinæ fortitudinis, uiuacis pernicitatis, idem & ferre ualidum, et iræ rapidum, qui campos collesq; gradu perlabitur, immo, ut ait Lucilius, Tum cum eo equo peruiam concito peruolant. Si quem interea conspicantur ex principalibus uiris nobilem hominem bene consultum, bene cognitum, quãquã oppido festinẽt, tñ honoris eius gratia cohibẽt cursum, reuelãt gradũ, retardãt equũ. Et ilico ĩ pedes desiliũt, fructicẽ, quẽ uerberãdo equo gestãt, eã uirgã in leuã manum transferunt. Itaq; expedita dextra adeunt, auscultãt, & si diutile ille quippiam percontetur, ambulant diutile & fabulantur. Deniq; quantumuis moræ in officio libenter insumunt. Crates ille, Diogenis sectator, qui, ut lar familiaris apud homines ætatis suæ Athe-

nis cultus est, nulla domus ei unquam clausa erat, nec erat patrisfamilias tam absconditum secretum, quin eò tempestiue Crates interueniret. Litium omnium, & iurgiorum inter propinquos disceptator, atq; arbiter, quod Herculem olim poëtæ memorant, monstra illa immania hominum ac ferarum uirtute subegisse, orbemq; terræ purgasse, similiter aduersum iracundiam, et inuidiam, atq; auaritiam, atq; libidinem, cæteraq; animi humani monstra & flagitia. Philosophus iste Hercules fuit, eas omnes pestes mentibus exegit, familias purgauit, malitiam perdomuit, seminudus & ipse et claua insignis etiam Thebis oriundus, unde Herculem fuisse memoria extet. Igitur prius, q̄ planè Crates factus, inter proceres Thebanos numeratus est, lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornato uestibulo, ipse bene uestitus, bene prædiatus, postubi intellexit nullum sibi uitæ famulare præsidiū legatum, quo fretus ætatem agat, omnia fluxa, infimaq; esse, quicquid sub cælo diuitiarum est, eas omnes ad bene uiuēdum quicquam esse, sicuti nauem bonam fabrefactam, bene intrinsecus compactam, & extrinsecus eleganter depictam, mobili clauo, firmis rudentibus, procero malo, insigni carchesio, splēdētibus uelis, prostremo omnibus armamentis idoneis ad usum, & honestis ad contemplationem. Eam nauem si aut gubernator non agat, aut tempestas agat, ut facile cum illis egregiis instrumentis, aut profunda hauserint, aut scopuli comminuerint, sed et medici cum intrāctauerint ad ægrum, uti uisant, nemo eorū quod tabulina perpulchra in ædibus cer

nant, et lacunaria auro oblita, et gregatim pueros, ac iuuenes eximia forma in cubiculo circa lectum stantes ægrum, iubet uti sit animo bono; sed ubi iuxtim consedit, manum hominis prehendit, eam pertractat, uenarum pulsum, et momenta captat, siquid illic turbatum, atq; inconditum offendit, illi renunciat, male morbo haberi; diues ille cibo iterdicitur, ea die, in sua sibi copiosa domo panem non accipit. cum interea totum eius seruitium hilares sunt, atq; epulantur. Nec in ea re quidquam efficit conditione.

LVCII APVLEII MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI. DE DEO SOCRATIS. LIBER.

Vi me uoluistis dicere extempore accipite rudimentum, post experimētum. Quippe prout mea opinio est, bono periculo periculū faciam, postquam reprobata meditata sum dicturus incognita. Nec enim metuo, ne in friuolis displiceam, qui in grauioribus placui. Sed ne omnifariam noueritis. & in isto, ut ait Lucilius, schedio & incondito, experimini an idem sim repentinus, qui præparatus. Si qui tum uestrū nondū subitaria ista nostra cognoscitis quæ scilicet audietis, pari labore quo scribimus, uenia propensiore qua legimus. Sic enim fermè assolet apud prudēteis uiros esse in operibus. iudicatio resecatior, in rebus subitariis uenia prolixior. Scripta enim pensiculatis, & examinatis, repentinā autē noscitis simul et ignoscitis; nec iniuria. Illa eni, quæ scripta legimus, et tacētibus nobis talia erūt, qualia illata sunt. Hæc uero in præsentiarū, et quasi nobiscum patiēda sunt, alia erunt, qualia uos illa fauēdo feceritis. Quanto enim exinde orationi modificabor, tanto à uobis in maius tolletur. Vos enim aduerto libenter audire. Proinde in manu uestra situm est, uela nostra sumere et iam inmittere, ne pendula & flaccida ue restricta et caperata sint. At ego quod Aristippus dixit, experiar. Aristippus ille Cyreniacæ sectæ repertor quod'q; malebat ipse, Socratis discipulus. Eum quidam tyrā

nus rogauit. Quid illi philosophiæ studium tam impensum tamq; diutinum profuisset. Aristippus respondit, ut cum omnibus, inquit, hominibus secure, & intrepide fabularer. Verbo subito sumpta sententia est quia de repentino oborta est quasi uelit in materia lapides temerario interiectu poni necesse est. Neq; interiecto intrinsecus pondere, neq; inclinato profundesetu, neq; cohibentibus ad regulam lineis. Quippe qui structum orationis huius ego met non'ne monte modo lapide è directo cæsum afferam, probe omnifariam complanatum, leniter ad extremas oras ad unguem coæquatum. sed quæ operi accomodem, uel inæqualitate aspera, uel lenitate lubrica, uel angulis eminula, uel rotundo uolubilia, sine regulæ correctione, & mensure parilitate & perpendiculi solertia. Nulla enim res potest esse eadem festinata simul & exanimata, nec esse quicquam omnium, quod habeat et laudem diligentiæ suæ simul, et gratiam celeritatis. Præbui me quorundam uoluntati, qui oppido uoluerunt, quæ à me desiderabantur, ut dicerem extempore. Et est Hercule formido, ne id mihi euenerit, quod coruo suo euenisse Aesopus fabulatur. Id erit, nedum laudem hac nouam captare apparo, illam, quam ante peperi, cogar amittere; sed de apologo quæritis. nõ pigebit aliquid fabulari. Coruus, et Vulpes unam offulã simul uiderant, eamq; raptam festinabant pari studio, impari celeritate; Vulpes cursu, Coruus uolatu. Igitur ales bestia præuenit, & secundo flatu, passis alis, utrũq; prælabitur, etiã anticipat; atq; ita præda simul et uictoria lætus, in sublime euectus, in quadã

proxima quercu, in summo eius cacumine tutus sedit. Eoque tamen Vulpes quo alipedē neq̄bat consequi. dolum iecit. Nanq; eandem arborem succeßit; & subsistens, cum superne uictorem preda ouantem uideret, laudare astu adorta est. Næ ego inscita, quæ cum alite Apollinis frustra certauerim; quippe cum pridetam cōcinum est, neq; oppido paruum, neq; nimis grādesit, sed quantum satis ad usum decoremq;. pluma mollis, caput argutum, rostrum ualidum. Iam ipse oculis perspicax, unguibus tenax. Nam de colore quid dicam? enimuero cum duo colores præstabiles forent piceus, & niueus. quibus inter se nox cum die differunt, utrunq; colorem Appollo suis alitibus cōdonauit, candidū olori, nigrū coruo. Quod utinam sicuti cygno cantū indulsit, ita huic quoq; uocē tribuisset, ne tam pulchra ales, quæ ex omni à uitio longe præcellit uiduata, delitiæ facundi dei muta uiueret et elinguis. Id uero ut Coruus audit hoc solum sibi præ cæteris deesse, dum uult clarissime clangere. ut ne ad hoc saltem olori concederet: oblitus offulæ, quam mordicus retinebat, tuto rictu hiauit, atq; ita, quod uolatu pepererat, cantu amisit. Enimuero Vulpes quod cursu amiserat, astu recuperauit. Eandem istam fabulam in pauca cogamus, quantum potest fieri cohibiliter. Coruus ut se uocalem præberet, quod solum deesse tantæ eius formæ Vulpes simulauerat, crocitare adortus, prædam quam ore gestabat, in sedutricem competiuit. Iam dudum scio, quod hæc significari flagitetis, uobis latine, ut neutra pars uestrū nec qui græce, nec qui latine petebatis dictionis huius expertes

abiretis. Quapropter si ita uidetur satis oratio nostra Atticissauerit. Tempus est in Latium demigrare de græcia. Nam & quæstionis huius ferme media tenemus, & quantum mea opinio est, pars ista posterior per illa græca quæ anteuertit, nec argumentis sit effectior, nec sententijs rarior, nec exéplis pauperior, nec oratione defectior. Plato omnem naturam rerum, quæ ad animalia iure pertineat, trifariam diuisit, censuitq; summos deos, summum, medium, & infimum. Fac intelligas non modo loci disclusione, uerũ etiam naturæ dignitate, quæ et ipsa nec uno neque gemino modo, sed pluribus cernitur. Ordiri tum manifestius fuit à loci dispositione. Nam perinde ut maiestas postulabat, dijs immortalibus cælũ dicauit: quos quidẽ deos cœlites partim uisu usurpamus, alios intellectu uestigamus. Ac uisu quidem cernimus.

» Vos o' clarissima mundi
» Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum.

Nec modo ista præcipua solem diei opificem, lunamq; solis æmulam, noctis decus, seu corniculata, seu diuidua, seu pertumida, seu plena sit, uaria igniũ face, quãto longius ea cessat à Sole, tanto longius collustrata, pari incremento itineris, et luminis, mensem suis actibus ac de paribus dispendijs existimãs. seu illa proprio seu ꝑpeti candore, ut Chaldæi arbitratur, parte luminis cõpos, parte altera cassa fulgoris, pro circũuersione oris. oris discoloris multiuaga, pollens, speciẽ sui uariat, seu tota proprij candoris expers, Alienæ lucis indiga, denso corpore seu leui, ceu quondã speculo radij solis obsistit, et aduersi usurpat, ut uerbis utar Lucretij.

f. autem.

Georg. 1.

faressat f.

Capella l. 2. col. 17.

Prudens Samius extimauit.

quodam radijs

f. uacas, de. alij, de paribus recte.

» Notam iactat de corpore lucem.

Vtraq; ex animarũ uera sententia est. Nec hæc postea uideo cur neq; de sole, neq; de luna, quisq̃ Græcus, aut Barbarus facile coniectauerit deos esse, nec modo istos, ut dixi, uerum etiam stellas, quæ uulgo ab imperitis nuncupantur: quæ tamen in deflexo, & certo, & stato cursu meatus longe ordinatissimos diuinis uicibus æternos efficiunt. Varia quippe curriculi uiassitudine assimulant pro situ, & flexu, & obstituto circulorum, quos probe callet, qui signorum ortus, & obitus comperit in eorum uisibilium deorum numero. Cætera quoq; sidera, qui cum Platone sentis, locato arctuum Geminos, Leonem, aliosq; itidẽ radiãters deos, qbus cœli chorũ comptum, et coronatũ suda tempestate uisimus pictis noctibus seuera gratia, toruo decore; suspicientes in hoc perfectissimo mundi, ut ait Ennius, clypeo miris fulgoribus uariata cælamina. Est aliud genus deorum, quod natura uisibus nostris denegauit. Nec non tamen intellectu eos mirabundi contẽplamur, facie mentis acrius contemplantes quorum in numero sunt illi duodecim numero, situ nominum in duos uersus ab Ennio coarctati.

» Iuno, Vesta Minerua Ceres Diana, Venus, Mars
» Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Cæteriq; id genus, quorum nomina quidem sunt nostris auribus iam diu cognita. Possumus uero animis coniectare, per uarias utilitates in uita agenda animaduersos in ijs rebus, quibus eorum singuli curant. Cæterum prophanæ philosophiæ turba imperitorũ, » uana sanctitudinis, priua ueræ rationis, inops religio=

nis,impos ueritatis,scrupulosissimo cultu,insolẽtissi-
mo spiritu,deos negligit,pars in contẽptũ tumida.Hos
nanq; cunctos deos,in sublimi ætheris uertice locatos,
ab humana contagione procul discretos plurimi, sed
non rite uenerantur:omnes sed inscie metuunt, pauci
sed impie diffitentur. Quos deos Plato existimat ue=
ros,incorporaleis,aialeis,neq; sine ullo fine, neq; exor
dio,sed prorsus ac retro æuiternos,corporis contagio=
ne sua quidem natura remotos,ingenio ad summã bea
titudinem pro recto,nullius extrarij boni participatio
ne,sed ex bono et ad omnia competentia prono nu-
tu,facili,simplici libero,et absoluto quorum parentem
qui omnium rerũ dominator,atq; author est,solũ ab
omnibus nexibus patiendi aliquid,gerendi'ue,nulla
uice ad alicuius rei mutua obstrictum. Cur ergo nũc
dicere exordiar,cum Plato cœlesti facundia præditus,
æquiperabilia dijs immortalibus disserens frequentis
» sime prædicet,hunc solum maiestatis incredibili qua
» dam nimietate,et ineffabili non posse penuria sermo
» nis humani quauis oratione uel modice comprehendi
» uix sapiẽtibus uiris cum se uigore animi quantũ lica
» it à corpore se mouerint intellectũ huius Dei,id quoq;
» interdũ uelut in arctissimis tenebris rapacissimo corus
» scamine lumen candidum intermicare. Missum igi
» tur hunc locum faciam:in quo non mihi quidem tan
tum,sed ne Platoni quidẽ meo ualuerunt ulla uerba,
pro amplitudine rei suppetere. Quid igitur faciã in
rebus,mediocritatem meam et quidem longe superãti=
bus,receptui canam,tandemq; orationem de cœlo in
terrã deuocabo,in qua præcipuũ animal homines su

mus, quanquam pleriq; se incuria disciplinæ, ita omnibus erroribus deprauarunt, ac piacularibus scæleribus præbuerunt, & propè exesa mansuetudine generis sui immane efferarunt, ut possit uideri nullum animal in terris homine postremius. Sed nũc non de errorum disputatione differamus. Igitur homines ratione plaudẽtes, oratione pollentes, immortalibus animis, moribundos membris, & leuibus & anxijs mentibus, brutis & obnoxijs corporibus, dissimillimis moribus, et similibus erroribus, puicaci audacia, ptinaci spe casso labore fortuna caduca sigillatim mortales cũti tñ uniuerso genere ppetui uicissim sufficiẽda prole mutabiles uolucri tempore tarda sapientia, cita morte, querula uita terras incolunt. Habetis interim bina animalia, deos ab hominibus plurimum differenteis loci sublimitate, uitæ perpetuitate, naturæ perfectione, nullo inter se propinquo communicatu; cum et habitacula summa ab infimis tanta intercapedine fastigij dispescant, et uiuacitas illic æterna, & indefecta sit. Hic caduca & subsiciua, ingenia illa ad beatitudinem sublimata sint, hæc ad miseras infimata. Quid igitur, nullo ne connexu hæc natura se iunxit, sed in diuinam & humanã partem seiugatam esse, & interruptam. & ueluti debilem passa est. Nam ut idem plato ait: Nullus deus miscetur hominibus, sed hoc præcipuum eorum sublimitatis specimen est, quod nulla contractione nostra contaminatur. Pars eorum tamen obtutu hebeti uisuntur, ut sidera; de quorũ adhuc et magnitudine, et coloribus homines ambigunt. Cælo autem soli

intellecta,

intellecta, neq; prompto noscuntur. Quod quidẽ mirari super his immortalibus nequaquam congruerit; cum alioqui & inter homines, qui fortunæ munere opulentia elatus, & usq; ad regni mutabilẽ suggestũ & pendulum tribunal euectus est, raro aditus, et lõge remotis arbitrijs in quibusdam dignitatis suæ penetralibus degens. Parit enim conuersatio cõtemptũ, raritas conciliat ipsa rebus admirationem. Quid igitur orator obiecerit aliquis, primo istam cœlestem quidẽ, sed penè inhumanã tuã sententiam missam faciam, si omnino homines à dijs immortalibus procul repelluntur. Atq; ita in hæc terræ tartara relegantur, ut omnis sit illis aduersus cœlestis deos cõmunio denegata, ne quisquam eos è cœlitũ numero uelut pastor, uel equisio, uel busequa, seu balantum, uel hinnientium, uel mugientiũ greges interuisat, qui ferocibus moderetur, morbidis medeatur, egenis opituletur. Nullus inquit deus humanis rebus interuenit. Cui igitur preces allegabo? Cui uota nuncupabo? Cui uictima cædam? Quem miseris auxiliatorẽ, quẽ fautorẽ bonis, quẽ aduersatorem malis cũ uita ciebo? Quem deniq; quod frequentissimum est, iureiurãdo uti potero inter Troianos stirpe cognatos, & fortasse inter gentes prælio cognitas. At enim inter nuculos recens cognitos. Si nemo huic capiti crediderit. Quis pro te deus fidem dicet. An ut ferocissimo Mezentio, dextra & telum quod missile libro, apagesis tam cruentos deos dexterã cædibus fessam, telumq; sanguine rubiginosum, utrunq; idoneum non est per quod adiures, ut ue per ista iurent; cum sit summi deorũ hic honor

proprius. Nam et iusiurandum dicitur, ut ait Ennius: Quid igitur iurabo, per Iouem lapidem, Romano uetustissimo ritu. Atqui si Platonis uera sententia est; nunquam se deum cum homine communicare, facilius me audierit lapis, quàm Iuppiter. non. Respondebit enim Plato pro sua sentẽtia mea uoce. Non usq; adeo seiunctos & alienatos à nobis deos prædico ut ne uota quidem uestra arbitrer peruenire. Neq; enim illos sacris rerum humanarum, sed à contrectatione sola remoui. Cæterum sunt quędam diuinæ mediæ potestates, inter summũ æthera & infimas terras, in isto intersitæ aëris spatio, per quas et desideria nostra, & merita ad deos commeant; hos græco nomine δαίμονας nuncupant, inter mortales, cœlicolasq; uectores hinc precum, inde donorum, qui ultro citroq; portant, hinc petitiones, inde suppetias ceu quidam utrinq; interpretes & salutigeri, per hos eosdem, ut Plato in Symposio autumat, cuncta denunciata, & magorum uaria miracula, omnesq; præsagiorum species reguntur. Eorum quippe de numero prediti curant singuli eorũ prouide, ut est cuiq; tributa prouincia uel somnijs confirmãdis, uel extis physiculandis, uel præpetibus gubernandis, uel oscinibus erudiendis, uel uatibus inspirãdis, uel fulminibus iaculãdis, uel nubibus corruscandis, cæterisq; adeo, per quæ futura dinoscimus, quæ cuncta cœlestium uoluntate, & numine, & authoritate, sed dæmonum obsequio & opera, atq; cura, ut Annibali somnia orbitatẽ oculi commoneãt, Flaminio auspicia periculum cladis prædicent, Actio Nauio miraculum cotis adijciant, atq; ut nonnulla

regni futuri signa præcurrant, ut Tarquius Priscus aquila obumbretur ab apice, Seruius Tullius flãma colluminetur à capite. Postremo cuncta ariolum præsagia, fulgurum bidentalia, carmina Sibyllarũ: quæ omnia, ut dixi, mediæ quæpiam potestates inter homines, ac deos obeunt. Neq; enim pro maiestate deũm cœlestium fuerit, ut eorũ quisquam, uel Annibali somnium pingat, uel Flaminio hostiam corrodat, uel accio Nauio cotificet, uel Sibyllæ fatiloquia uersificet, uel Tarquinio uelit apicem reddere, Seruio uero inflammare uerticem, nec exurere, non est operæ dijs superis ad hæc descendere. Mediorum ista sortitio est qui in aëris plagis, terræ cõterminis, nec minus confinibus cælo perinde uersantur, ut in quacunq; parte naturæ propria sint animalia, & in æthere uolantia, & in terra gradiẽtia. Nam cum quatuor sint elementa notissima, ueluti quadrifariam natura magnis partibus distermina, sintq; propria animalia terrarum, et flãmarũ. Siquidem Aristoteles author est in fornacibus flagrantibus quædã propria animalia pennulis apta uolitare, totumq; æuum suum in igni diuersari, cum eo exoriri, cumq; eo extingui. Præterea cũ tot uaga sidera, ut prius dictum est, sursum in æthere, hoc est in ipso liquidissimo ignis ardore compareant, cur hoc solum ex quatuor, elementum aeris, quod tãto spatio intersitũ ẽ, cassum ab omnibus, desertumq; à cultoribus suis natura pateretur. Quin in eo quoq; aere animalia gignerentur, ut in igni flammida, in unda fluxa, in terra glebulenta. Nã, quod qdã aues aeri attribuat, falsum sentire meritissimo dixeris,

quippe quae aues nulla earum ultra olympi uerticem sublimatur. Qui cum excellentissimus omnium perhibeatur, in altitudinem perpendiculo si metiare ut geometrae autumant, stadia altitudo fastigij non aequiparat, cum sit aëris augmentum immensum usq; ad statimã lunae felicem, quae porro aetheris sursum uersus exordium ẽ. Quid igitur tanta uis aëris quae ab humilibus lunae anfractibus usq; ad summum olympi uerticẽ iteriacet. Quid tum uacabit ne aĩalibus suis, atq; erit ista naturae pars mortua ac debilis. imo eni si sedulo aduertas, ipse quoq; aues per terrestre animal non aëriũ rectius ꝓhibeãtur. semꝑ enim illis uictus oĩs ĩ terra. ibidẽ pabulũ, ibidẽ cubile, tãtũq; aëra proximũ terrae uolãdo transuerberãt. Caeterũ cũ illis fessa sunt remigia pennarũ, terra ceu portus est. Quod si manifestum, flagitat ratio debere propria etiã animalia in aëre intelligi; superest, ut quae tandẽ et cuiusmodi ea sint, disseramus. Igitur terrena nequaq̃ deuergunt enim pondere, sed nec flammea, ne sursum uersus calore rapiantur. Temperanda ergo nobis pro loci medietate media natura, ut ex regionis ingenio sit, et in cultoribus eius ingenium. Cedo igitur mẽte formemus, & gignamus omnino id genus corpus. Tertia quaedam animalia, quae neque sint tam bruta, q̃ terrea, neq; tam leuia, quàm aetherea, sed quodammodo utrinq; seiugata. Velut enim utrinq; cõmixta sint, siue amolita, seu modificata utriusq; rei participatiõe, sed facilius ex utroq; quàm ex neutro intelligentur. Habeant igitur haec daemonum corpora modicum pãderis, ne ad superna incedant; aliquid leuitatis, ne

ad inferna præcipitētur. Quod ne uobis uidear poëtico ritu incredibilia cōfingere; dabo primū exēplū huius libratæ medietatis; neque enī procul ab hac corporis subtilitate nubes concretas uidemus; quæ si usque adeo leues forent, ut ea, quæ omnino carent pōdere nunquam infra iugi, ut sæpenumero animaduertimus, grauate caput editi montis, ceu quibusdam curuis torquibus coronarent. Porro, si suapte natura tam spißæ, ac graues forent, ut nulla illas uetustioris leuitatis admixtio subleuaret, profecto nō secus, quàm plumbi globus, uel lapis suapte ui, caducæ terris illiderentur. Nunc enimuero pendulæ, et mobiles huc et illuc uicæ nauium in aëris pelagus uentis gubernantur paululum immutantes proximitate, et longinquitate. Quippe si aliquo humore fœcūdæ sunt, ueluti ad fletum edendum deorsum degrassantur. Atq; omnino humectiores humilius meant. aquilonis agmine tractu segniores. Sudis uero sublimior cursus, & cum lanarum uelleribus similes aguntur cauo agmine uolatu perniciore. Nonne audis, quid super tonitru Lucretius facundissime disserat?

» Principio tonitru quatiuntur cærula cœli,
» Propterea quia concurrunt sublime uolantes.
» Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
» Nec fit enim sonitus cæli de parte serena.
» Verū ubicunq; magis denso sunt agmine nubes,
» magis hic magno fremitus fiit murmure sæpe. Quod si nubes sublime uolitant, omnisq; et exortus, et terminus, et retro defluxus earū in terras est; qd tandē futura cēses dæmonū corpora? quæ sunt cōcreta multo mi

nus, & tantoq; subtiliora. Non enim sunt ex hac feculenta nubecula, tumida caligine conglobata, sicut nubium tenus est, sed ex illo purissimo aëris liquido, et sereno elemēto coalita, eáq; nemini hominum temere uisibilia, nisi diuinitus speciem sui offerát, quod nulla in illis terrena soliditas locū luminis occupauerit, q nostris oculis possit obsistere, qua soliditate nostra offensa acies immoretur, sed fila corporum possident rara, & splendida, & tenuia usq; adeo, ut radios omnis nostri tuoris & raritate transmittant, & splendore reuerberent, & subtilitate frustrentur. Hinc illa Homerica Minerua quæ medijs cœtibus Graium cohibendum Achilli interuenit, uersum græcum si paulisper operiamini, Latine enūciabo, atq; adeo hic sit in præsentiarū. Minerua igitur, ut dixi, Achilli moderando iussu Iunonis aduenit.

Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Hinc & illa Vergiliana matrona quæ in medijs millibus auxiliabunda fratri conuersatur:

Miscetq; uiris, nec cernitur ulli.

Protinusq; Plautinus miles sup clypeo suo gloriatur, præstringens oculorum aciem hostibus. Ac ne cunctos longius persequar, Ex hoc fermè dæmonum numero poetæ solent haud procul à ueritate censores causæ, & amatores quorūdam hominum deos fingere, & tueri illos interdum aduersari, & affligere. Igitur & misereri, & indignari & angi, & lætari, omnemq; humani animi faciem pati, ac simuli motu cordis, & salo mentis ad omnes cogitationum æstus fluctuare. quæ omnes turbelæ tempestatesq; procul à deorum cœlestium tranquillitate exulant.

cuncti enim cœlites semper eodem statu mentis æter na æquabilitate potiuntur. quæ nunquam illis nec ad dolorẽ, nec ad uoluptatem finibus suis pellitur. nec enim mens illa à sua perpetua secta ad quempiam subitum habitum demouetur, nec alterius ui. Nam nihil est Deo potentius, nec suapte sponte, nam nihil est Deo perfectius. Porrò autem quid potest uideri imperfectius fuisse, quàm is, qui à priore statu ad alium rectiorẽ statum migrarit; cum præsertim nemo spõte capessat noua, nisi quem pœnituit priorum. Non enim potest subsequi illa mutatio sine præcendentium infirmatione. Quapropter debet Deus nullã ꝑpeti, uel operis, uel amoris temporalẽ ꝑfunctionẽ, et idcirco nec indignatiõe, nec ira contingi, nullo angore contrahi, nulla alacritate gestire, sed ab oĩbus passionibus animi liber, nec dolere unquã, nec aliquãdo lætari, nec aliquid repentinum uelle, uel nolle. Sed & hæc cuncta, ut hoc genus cætera, dæmonum mediocritati congruũt. Sunt enim inter homines, ac deos, ut loco regionis, ita ingenio mentis intersiti, habẽtes communem cũ superis immortalitatem, cum inferis passionem. Nam perinde ut nos pati possunt omnia animorum placamenta, uel incitamenta, ut in ira incitentur, & in misericordia flectantur, & donis inuitentur, et precibus leniantur, & contumelijs exasperantur, & honoribus mulceantur, alijsq; omnibus ad similẽ nobis modum uarientur. Quippe, ut finem comprehendam, dæmones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiua, corpore aëria, tempore æterna. Ex his quinq; quæ commemoraui, tria principio eadem no-

biscum, quartum proprium, postremum commune cũ dijs immortalibus habent, sed differunt ab his passione. Quae propterea passiua non absurde, ut arbitror, nominaui, quia sunt ijsdem, quibus nos perturbationibus obnoxij. Vnde & religionum diuersis obseruationibus, & sacrorum uarijs supplicijs fides impertienda est. Etsi nonnulli sunt ex hoc diuorum numero, qui nocturnis uel diurnis promptis, uel occultis lætioribus, uel tristioribus hostijs, uel cærimonijs, uel ritibus gaudent; uti ægyptia minerua fermè plangoribus, græca plerunq; choreis, barbara autem strepitu cymbalistarum, & tympanistarum, et choraularũ. Itidem pro regionibus in sacris differunt longe uarietate pomparum agmina ministrorum silentia, sacerdotum officia, sacrificantium obsequia. Item deorum effigies, ut eximiæ templorum religiones, hostiarum cruores, & colores. Quæ omnia pro cuiusq; more solemnia, & rata sunt, ut plerunq; somnijs, & uaticinationibus & oraculis comperimus sæpenumero indignata numina, siquid in sacris socordia, uel superbia negligatur; cuius generis mihi exempla affatim suppetunt. Sed adeo frequentia, & celebrata sunt, ut nemo ea cómemorare adortus sit, qn multo plura omiserit, quàm recensuerit. Iccirco residebo in præsentiarũ in his rebus orationem occupare. Quod si non apud omnes certam fidem, at certe penes cunctos notitiam promiscuam possidet, hæc potius præstiterit latine dissertare, uarias species diuinorũ numinũ à philosophis perhiberi, quo liqdius, et plenius de præsagio Socratis, deq; eius numine cognoscatis. Nam quodam

significatu et animus humanus etiam nunc in corpore situs δαίμων nuncupatur.
Dij ne hunc ardorem mentibus addunt,
Euriale? an sua cuiq; deus fit dira cupido?
Igitur & bona cupido animi deus bonus est. Unde nõnulli arbitrantur, ut iam prius dictum est. εὐδαίμονας dici beatos; quorũ dæmon bonus id est animus uirtute perfectus est. quem nostra lingua ut ego interpretor, haud sciam, an bono, certe quidem meo periculo poteris genium uocare; quoniam is deus, qui est animus sui cuiusq; quanquam sit immortalis, iñ quodam modo cum homine gignitur, ut eæ preces, quibus genium precamur, ad coniunctionem nostram; nec desunt, qui uideantur mihi obtestari, corpus, atq; animũ duobus nominibus comprehendentes, quorum communio & copulatio sumus, & secundo signatu species dæmonum sit animus humanus exutus, et liber stipendijs uitæ corpore suo abiuratis hunc uetere latina lingua reperio lemurem dictatum. Ex hisce ergo lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitur pacato, & quieto numine domum possidet. lar dicitur familiaris. Qui uero propter aduersa uitæ merita, nullis bonis sedibus, interra uagatione, ceu quodam exilio punitur, inane terriculamẽtum bonis hominibus, cæterum noxium malis, hũc pleriq; laruam peribent, cũ uero incertum est, quæ cuiq; eorum sortitio euenerit, utrumq; lar sit, an larua, nomine Manium Deũ nuncupant, & honoris gratia dei uocabulum additum est. Quippe cũ eos deos appellent, qui ex eorum numero, iuste, ac prudẽter uitæ curriculo gubernato,

pro noie postea ab hominibus præditi, fanis & ceri
monijs uulgo admittũtur, ut i Bœotia Amphiaraus,
in Africa Mopsus, in Aegypto Osiris, alius alibi gen
tium, Aesculapius ubiq;. Verum hæc omnis distribu
tio eorum dæmonum fuit, qui quondam in corpo-
ris numero fuere. Sunt autem non posteriores præstan
tiore lõge dignitate. Genus aliud augustius animo dæ
monũ, q̃ semper à corporis compedibus, et nexibus li
beri procurãtur certis precantibus. Quorũ è numero
Somnus, atq; Amor diuersã inter se uim possidẽt. A-
mor uigilãdi, somnus soporãdi. Ex hac ergo sublimio
re dæmonũ copia, Plato autumat singulis hominibus
i uita agenda testes, et custodes singulos additos, q̃ nemi
ni conspicui, semper adsint omniũ non modo actorũ
testes, uerum etiam cogitatorum. Ac ubi uita edita re
meandum est, eundem illum, qui nobis præditus fuit
raptare ilico et trahere, ueluti custodiã suam ad iudi
ciũ, atq; illic i causa dicenda assistere, si qua commẽtia-
tur, redarguere si qua uera dicat, asseuerare prorsus
illius testimonio ferri sententiã. Proide nos oẽs q̃ hanc
Platonis diuinam sententiã me interprete auscultatis,
ita animos nostros ad quæcunq; uel agenda uel me-
ditanda formate, ut sciatis, nihil omnino præ istis cu
stodibus, nec intra animum, nec foris esse secreti:
quando omnia curiose ille participet, omnia uisat, o-
mnia intelligat, & in illis penitissimis mentibus uice
conscientiæ diuersetur. Hic quem dico, prorsus custos
singularis, præfectus domesticus, speculator, i diuiduus,
arbiter inseparabilis, testis malorum improbator, bo
norum probator, si rite animaduertatur, sedulo cogno
scatur, religiose colatur, ita ut à Socrate iustitia, et in

nocentia cultus est, in rebus incertis prospectator, dubijs præmonitor, periculosis uitator, egenis opitulator q tibi queat, tum somnijs, tum signis, tum etiam fortasse corám, cum usus postulat, mala auerte, bona prosperare, humilia sublimare, nutantia fulcire, obscura clarare, sidera aduersa corrigere. Igitur nimirũ si Socrates uir apprime perfectus, & Apollinis quoq; testimonio sapiens, hunc Deum suum cognouit, & coluit, ac propterea eius custos propè dicam par contubernio & præmonenda præmonuit. Sicubi tamen, interfectis sapientiæ officijs, non consilio, sed præsagio indigebat, ut ubi dubitatione claudicaret, ibi diuinatione consisteret. Multa sunt enim de quibus etiam sapientes uiri ad ariolos, et oracula cursitent. Ac non apud Homerum, ut in quadam ingenti specula clarius cernis, hæc duo distributa, seorsus diuinationis, seorsus sapientiæ officia. Nam cum duo collumina totius exercitus dissident, Agamemnó regno pollens, & Achilles bello potens, desideraturq́; uir facundia laudatus, & peritia uitæ moratus, qui Atridæ superbiam, Pelidæ ferociam compescat, exemplis moneat, oratione permulceat. Quis Igitur tali in tempore est ad dicendum exhortatus? Nempe Pylius orator, eloquio comis, experimentis cautus, senecta uenerabilis, cui omnes sciebant corpus annis abire, animum prudentia uigere, uerba dulcedine affluere. Itidem cum rebus creperis, & afflictis spectatores deligendi sunt, q nocte intempesta castra hostiũ penetrent. Nonne Vlysses cum Diomede deliguntur, ueluti cósiliũ, et auxiliũ; mens et manus; animus et gladius. Enimuero in Auli

de desidentibus obsessis ac retro uentis abnuentibus, difficultas belli, & facultas itineris, et tranquillitas maris, et clementia uentorum per fibrarum notas, & alitum uias, & serpentiũ escas explorata sunt. Tacent nempe muta duo illa sapientiæ græciæ summa cacumina Ithacensis, & Pylius. Chalcas autem, longe præstabilis ariolus simul alites, et altaria, et arborẽ contemplatus est actutum sua diuinatione & tempestates flexit, et classem deduxit, et decenniũ prædixit. Non secus etiã in Troiano exercitu, cum diuinatione res indigent, tacet ille sapiẽs Senatus, nec audet aliqd pronunciare, uel Hector, uel Iambo, uel Bitias; sed omnes silentio auscultant aut ingrata auguria Helenæ, aut nõ credita uaticinia Cassandræ. Ad eũdẽ modũ Socrates quoq; sicubi locorũ alienæ sapientiæ consultatio ingruerat, ibi sui dæmonis præsagio regebatur. Verũ eius monitis sedulo obediebat, eoq; erat de suo lõge acceptior. Qui autẽ incœpta Socrati dæmon ille fermè prohibitũ ibat nunq̃ quod ad monẽdum ratio prædicta est. Enimuero Socrates, ut pote uir apprime perfectus, ex sese ad omnia congruentis sibi officia promptus, nullo adhortatore unq̃ indigebat. At uero prohibitore nõnunq̃, si qbus forte conatibus eius periculũ suberat, ut monitus præcaueret, ac omitteret cœpta in præsentiarũ quæ tutius uel postea caperet, uel alia uia adoriretur. In huiuscemodi rebus dũtaxat uocẽ quãpiã diuinitus exortã, dicebat audire. Ita eni est apud Platonẽ: ne qsq̃ arbitretur oĩa cũ uulgo loquentiũ captasse. Quippe etiam semotis arbitrijs unà cũ Phædro extra pomeriũ sub quodã arbo=

ris opaco umbraculo signũ illud ad nunciũ sensit, ne prius transcenderet illius amnis modicum fluentum, q̃ increpitum inclinatũ amore retinẽdũ placasset, cũ præterea si omnia obseruitaret, aliquando eorũ nonnulla etiam opinamenta habere, ut uidemus plerosq; q̃ nõ suopte corde, sed alterius uerbo reguntur, q̃ ex angiportu reptantes consilia ex alienis uocibus colligunt, et, uti ita dixerim, non animo, sed auribus cogitant. Verũ enimuero ut ista sunt, certe qui omnium ariolorũ uoces audiunt, Sæpenumero auribus suis usurpant uocem, de qua nihil cunctentur, quã sciunt ex ore humano profectam. At enim Socrates non uocem sibi, sed uocẽ dixit quampiam diuinitus oblatam; quo additamento profecto intelligas non usitatam uocem, nec humanam significari. Quæ si foret frustra quæpiam, cur non potius aut uox, aut certe cuiuspiam uox diceretur, ut ait illa Terentiana meretrix.

Audire uocem uisa sum modo militis.

Quid uero uocem quampiã dicat audiuisse, aut nescit unde exorta sit, aut in ipsa aliquid addubitat. Aut eã quiddã insolitum demonstrat habuisse. ita Socrates eã quidem sibi, ac diuinitus edita tempestiue accedebat. Quod eqdem arbitror nõ modo auribus, uerũ etiam cũ oculis signum dæmonis sui usurpasse. Nã frequentius nõ uocẽ, sed signũ diuinũ sibi oblatum præseferebat. Id signũ poterat ipsius spẽs habuisse, q̃ solus Socrates cerneret, ita ut Homericus Achilles Mineruã. Credo plerosq; uestrũ hoc q̃ modo dixi, cũ tãtius credere, et ĩpẽdio mirari formã dæmonis Socrati usitatam. At enim Pythagoricos mirari oppido solitos si quis se de

negare unquam uidisse dæmonem, ut reor idoneus author ẽ Aristoteles. Quod si cuiuis potest euenire facultas contemplandi diuinam effigiem, cur non apprime potuerit Socrati, quẽ cuiuis amplissimo numini sapientiæ dignitas coæquarat. Nihil est enim deo similius & gratius, quàm uir animo perfecte bonus, qui tam hominibus cæteris antecellit, quàm ipse à dijs immortalibus distat. Quin potius nos quoq; Socratis exemplo, & commemoratione erigimur. Ac nos secundũ ipsum studio philosophiæ pari, similiũ numinũ cąnentes promittimus, de quo quidem nescio qua ratione disrapimur, & nihil æque miror, quàm cum omnes et cupiant optime, & sciant quantum uiuax animus colẽdus sit, tñ animũ suũ nõ colãt. At si qs uelit acriter cernere, oculi curandi sunt qbus cernitur. Itidẽ si pugillare, uultus uel brachia uelanda sunt, quibus pugillatur, similiter in omnibus cæteris mẽbris sua cuiq; cura pro studio est. Quod cum omnes facile respiciãt, nequeo satis mecum reputare, & perinde, ut res est, admirari, cur non etiam animum suum ratione excolant. Quandoquidem ratio uiuendi omnibus æque necessaria est, non ratio pingendi, nec ratio psallẽdi, quas quisque bonus uir, sine ulla animi uituperatione, sine turpitudine, sine labe contempserit. Nescio, ut Hismenias tibijs canere, ut Apelles pingere, ut Lysippus fingere; sed non pudet me non esse significum, et idẽ ut cæteris artibus, ne omnes prosequar, licet tibi nescire, nec pudeat. Enimuero dic sodes, nescio bene uiuere ut Socrates, ut Plato, ut Pythagoras uixerunt, nec pudet me nescire bene uiuere. Nunquam hoc dicere au-

debis. Sed cum primis mirandum est, quod ea, quæ minime uideri uolunt nescire, discere in negligunt & eiusdem artis disciplinam simul, & ignorantiam decurritant. Igitur quotidiana eorũ ora dicere inuenies rationibus multa prodige profusa, et i semet uel in sui dico dæmonis cultũ, q cultus nihil aliud quàm philosophiæ sacramentum est, planè qdẽ uillas opipare extruunt, & domos ditissime exornant, & familias numerosissime comparant; sed in istis omnibus in tanta affluentia rerum nihil est indignum præter quã ipse dominus ædium; nec iniuria; cumulata enim habent, quæ sedulo percolunt; ipsi autem horridi, indocti, inculti que circumeunt. Igitur illas ædificationũ species in quæ patrimonia sua profuderunt amœnissimas & extructissimas deprehendas, aulas æmulas urbium cõditas, domos uice templorum exornatas, familias numerosissimas, et calamistratas, opiparam supellectilem, omnia affluentia, omnia ornata, præter ipsum dominum, qui solus Tantali uice in suis diuitijs inops, egens, pauper non qdẽ fluentũ ullum fugitiuũ captat, & fallacis unde sitim, sed ueræ beatitudinis, & in sinceræ uitæ & prudentiæ fortunatissimæ esurit, & sitit; quippe non intelligit homines æque spectari solere, ut equos mercamur. Neq; enim in emẽdis equis faleras consideramus, & baltei polimina inspicimus, & ornatissimæ ceruicis diuitias contemplãtur, si ex argento, & auro, & gemmis monilia uanæ gazæ dependent, si plena artis ornamenta capiti, & collo circumiacent, si frena cælata, si ephippia fucata, singula armata sint. Sed istis omnibus exuuijs amolitis

equum ipsum nadũ, et solum corpus eius, et animũ contuemur, ut sit ad speciem honestus, ad cursuram uegetus, & ad uecturam ualidus. Iamprimũ in corpore si sit

Argutumq; caput, breuis aluus, obesáque terga,
Luxuriétque toris animosum pectus, honestis:

Præterea, si duplex agitur, p lumbos spina. Volo enĩ nó modo perniciter, uerum etiam molliter peruehat. Similiter ergo & in hominibus contemplandis, noli illa aliena æstimare, sed ipsum hominem penitus cósydera. Ipsum, ut meũ Socratem, pauperem specta; aliena autem uoco, quæ parentes perpererunt, et quæ fortuna largita est; quorum nihil laudibus Socratis mei admisceo, nullam generositatem, nullã prosapiã, nullos lógos natales, nullas inuidiosas diuitias. Hæc enim cũcta, ut dixi, aliena sunt. Sat è Protomo gloria est, qui talis fuit, ut eius nepotem non puderet. Igitur oĩa similiter aliẽa numeres licebit, generosus ẽ, pa rẽtes laudas, diues ẽ, nó credo fortũæ, nec magis ista demiror, ualidus ẽ ægritudine, fatigabitur, pernix ẽ. Abibit in senectutẽ, formosus est, expecta paulisper, & non erit. at enim bonis artibus doctus, & apprime est eruditus, & quantum licet homini sapiens, & boni consultus, tandem aliquando ipsum uirum laudas. Hoc enim nec à patre hæreditarium est, nec casu pendulũ, nec à suffragio adminiculum, nec à corpore caducũ, nec ab ætate mutabile. Hæc omnia meus Socrates habuit, et omnino cætera habere contempsit. Quin ergo et tu, q te ad studiũ sapiẽtiæ ingeris, aliquando caues, ut nihil alienũ in laudibus tuis audias,

sed, ut qui te

ſed,ut q̃ te uolet nobilitare, æque laudet ut Accius Vlyſſem laudauit i Philocteta ſuo i eius Tragœdiæ principio.

Inclyte parua prædite prima nomine cælebri
Claroq́ꝫ potens pectore Achiuis claſſibus author.
Grauisq́ꝫ Dardanis gentibus ultor Laertiadæ.

Nouiſſime patrem memorat. Cæterum omnes laudes eius uiri audiſti, nihil mihi nec Laertes, nec Anticlia, nec arctiſſimus uendicat. Hæc enim tota ut uides laudis huius propria Vlyſſi poſſeſſio eſt. Nec aliud te in eodẽ Vlyſſe Homerus docet, qui ſemper ei comitem uoluit eſſe prudentiam, quam poëtico ritu Mineruã nũcupauit. Igitur hac eadem comite omnia horrenda ſubijt, omnia aduerſa ſuperauit. Quippe ea adiutrice Cyclopis ſpecus introijt, ſed egreſſus eſt. Solis boues uidit et abſtinuit, ad inferos demeauit, et aſcendit, eadẽ ſapientia comite Scyllam præternauigauit, nec abreptus eſt. Carybdim conſpectus eſt, nec retentus eſt. Circes poculum bibit; nec mutatus eſt. Ad Lotophagos acceſſit, nec remanſit. Sirenes audijt, nec acceſſit.

L. APVLEII DE PHILOSOPHIA LIBER.

Moralis Philosophia caput est Faustine fili, ut scias quibus ad beatam uitam perueniri rationibus possit. Verum ad beatitudinem ante alia bonorum fine contingenti, ut ostendã quæ de hoc Plato senserit. Bonorum igitur alia exima, ac prima p se dicebat eẽ, per perceptionẽ cætera fieri bona existimabat. Prima bona esse deum summũ, mentemq; illam quam τὸν νοῦν idem uocat. Secundum ea, illas, quæ ex priorum fonte profluerent, esse animi uirtutes, prudentiam, iustitiam, pudicitiam, fortitudinem. Sed his omnibus præstare prudentiam. Secundam numero ac potestate continẽtiam posuit. Has iustitiam sequi. Fortitudinem quartam esse. Differẽtiam hanc bonorum esse constituit. Partim diuina per se & prima, simplicia dici bona, alia hominum, nec eadem omnia existimari, diuina quippe esse, atq; simplicia uirtutes animi. Minora autem bona eaq; quorũdam esse quæ cum corporis commodis congruunt, ut illa quæ nominamus externa, sapientibus, & cum ratione ac modo uiuentibus, sunt sanè bona stolidis, & eorum usum ignorantibus, oportet esse mala. Bonum primum est uerum, & diuinum, illud optimũ, et amabile, & concupiscendum, cuius pulchritudinẽ rationabiles appetunt mentes, natura duce, instructæ eandem eius ardore, & quod non omnes adipisci queunt. Qui neq; primi boni adipiscendi facul

tatem possunt habere, ad id feruntur, quod hominum est. Secundum, nec commune multis, nec quidē omnibus similiter bonum. Nanq; appetitus, & ad aliquid cupido, aut uero bono incitatur, aut eo, quod uideatur bonum, unde natura duce cognatio quædam est cum bonis, ei animæ portioni, quæ rationi consentit. Accidens autem bonum esse putatur, quod corpori, rebusq́; uenientibus extrinsecus copulatur, & aliquando quidem, qui natura imbutus est, ad sequēdū bonum, non modo sibimet intimatum putat, sed omnibus etiam hominibus, nec pari, aut simili modo, uerū ēt unumquēq; acceptum esse, dehinc proximis, & mox cæteris, qui familiari usu, uel notitia iunguntur, hominem ab stirpe ipsa, neq; absolute bonum, nec malum nasci, sed ad utrunq; procliue ingenium esse, habere quidem semina quædam utrarunque rerū, cum nascendi origine copulata, quæ educationis disciplina, in partem alteram debeant emicare. Doctoresq́; puerorū, nihil antiquius curare oportet, quàm ut amatores uirtutum, uel inter se moribus, & institutis eos ad id prorsus imbibere, ut regere, & regi discant magistra iustitia. Quare præter cætera induci ad hoc cætoros oportere, ut sciant, quæ sequenda, fugiendaq́; sint, honesta esse, ac turpia, illa uoluptatis, hæc laudis, hactenus dedecoris ac turpitudinis, honesta eademq́; quæ sunt bona, confidenter optare nos oportere. Tria genera ingeniorum ab eo sunt comprehensa, quorum præstans, egregium appellat unum, alterū deterrimum, pessimumq;, tertiumq́; ex utroq; medio temperatum, mediū nūcupa-

uit. Mediocritatis huius uult esse participem puerum docilem & uirum progredientem ad modestiã, eundemq́; commodum, ac uenustum. Eiusmodi enim medietates inter uirtutes & uitia intercedere dicebat. Tertium quiddam ex quo alia laudanda, alia culpanda essent. Inter scientiam ualidam, alterã falsam peruicaci uanitate iactatam. Inter pudicitiam, libidinosamq́; uitam, et abstinentiam, intemperãtiamq́; posuit, fortitudini ac timori medios pudorem, & ignauiam fecit. Horum quoq;, quos mediocres uult uideri, neq; synceras esse uirtutes, nec uitia tamen mera et intemperata, sed hic, atq; inde permixta esse. Malitiam uero, deterrimi & omnibus uitijs imbuti hominis dicebat esse, quod accidere dicebat, cum optima et rationabilis proportio, & quæ etiam imperare cæteris debet, seruit alijs. Illæ uero uitiorum doctrices iracundia & libido, ratione sub iugo missa dominantur, eandem malitiam de diuersis constare, abundantia inopiáq;. Nec solum ea in qualitatis uitio claudicare arbitratur, sed etiam incumbere dissimilitudinem. Neq; enim posset cum bonitate congruere, quæ à semet ipsa tot modis discrepet, & non solum disparilitatẽ, sed etiam concinnitatẽ præsegerat. Quapropter tres partes animæ, tribus dicit uitijs urgeri. Prudentiam indocilitas impugnat, quæ non abolitionẽ infert sciẽtiæ, sed contraria est disciplinæ discendæ. Huius duas ab eo species accepimus, imperitiã, et fatuitatẽ. quarũ imperitia sapiẽtiæ, et fatuitas prudẽtiæ ineniũtur inimicæ. Iracũdiã, audaciã. Eius comitatum sequuntur indignatio et incommobilitas, dicta græce, ἀναισθησία.

Ita enim dixerim quæ non extinguit incitamēta ira rum, sed ea stupore deficit immobili. Cupiditatibus luxuriam applicat, idest appetitus uoluptatem, et desiderium ad fruendum potiendumq; haustus inexplebiles. Ex hac manat auaritia, atq; lasciuia, quarum altera liberalitatem coerceat, altera immoderatius fundendo, patrimonij prodigat facultates. Sed uirtutes Plato habitum esse dicat mentis, optime & nobiliter figuratæ, quæ concordem sibi quietem, constantē etiam eum faciunt, cui fuerint fideliter intimatæ, nō tantummodo uerbis, sed factis & etiam secum et cum cæteris. Hoc uero procliuius, si ratio in regni sui solio constituta sit, appetitus & iracundias semper domitas & in frenis habet. Ipsæq; ita obediunt, ut tranquillo ministerio fungātur. Vnimodam uero esse uirtutem, quod bonum suapte natura adminiculo non indiget, perfectum autem cum sit, solitudine debet esse contentum, nec solum qualitas, uerum etiam similitudo cum uirtutis ingenio coniungitur. Ita enim secum ex omni parte congruit, ut ex se apta sit, sibiq; respōdeat. Hinc etiā medietates, easdemq; uirtutes, ac summitates uocat. Nec solum quod careant redundantia & egestate, sed quod in meditullio quodam uitiorum sitæ sunt. Fortitudo quippe circunsistitur hinc audacia, inde timiditate. Audacia quidem confidentiæ fit abundantia, metus uero uitiū deficientis audaciæ. Virtutum perfectæ quædam sunt, imperfectæ aliæ. Et imperfectæ sunt, quæ in omnibus beneficio solo naturæ proueniunt, uel quæ solis disciplinis traduntur, & magis ratione discuntur. Eas igitur, quæ ex omnibus

his constant, dicimus esse perfectas. Imperfectas uirtutes semet comitari negat. Eas uero, quæ perfectæ sunt, indiuiduas sibi, et inter se connexas esse, ideo maxime arbitratur, quod ei, cui sit egregium ingenium, si accedat industria usus & disciplina, quam dux rerum ratio fundauerit, nihil relinquetur quod non uirtus administret. Omnes uirtutes cum animæ partibus diuisit, et illam uirtutem, quæ ratione sit nexa, et est spectatrix omnium rerum, prudentiam dixit, atq; sapiētiam. Quarum sapientiam, disciplinam uult uideri diuinarum humanarumq́; rerum. Prudentiam uero scientiam esse intelligendorum bonorum, et malorum, eorum etiam media, quæ dicuntur. In ea uero parte, quæ iracundior habeatur fortitudinis sedes esse, uires animæ, neruosq́; ad ea implenda, quæ nobis seuerius agenda legum imponuntur imperio. Tertia pars mentis est cupidinum, & desideriorum, cui necessario abstinentia comes est, quam uult esse seruatricem conuenientiæ eorum, quæ natura recta prauáq; sunt. In homine ad placentiam, ac mediocritatē libido reflectitur, actusq́; uoluptarios ratione huius dicit, ac modestia coerceri. Per has tres animæ partes iustitiam æqualiter diuidentes, quæ causam esse dicit, ut unaquæq; potiorem ratione, ac modo ad fugiendum munus obediat. Hanc ille heros iustitiam modo nominat, nunc uniuersæ uirtutis nuncupatione complectitur, & item fidelitatis uocabulo nuncupatur, sed cum ei, à quo possidetur, est utilis, beniuolentia est, at cum foras spectat, & est fida speculatrix utilitatis alienæ, iustitia nominatur. Est et illa

iustitia, quæ quartum uulgata diuisione uirtutum, locum possidet, quæ cum religiositate copulantur, quarum religiositas deum honori, ac supplicijs diuinæ rei mancipata est, illa uero hominum societatis & concordiæ remedium, atque medicina est. Duabus autem æqualibus de causis utilitatem hominum iustitia regit, quarum est prima minorum obseruantia, & diuisionum æqualitas, & eorum quæ pacta sunt symbole, ad hæc ponderum mensurarumq; custos, et communicatio opum publicarum. Secunda finalis est, et ueniēs ex æquitate partitio, ut singulis in agros dominatus congués deferatur, ac scrutetur bonus optimus potior, minor non bonis. Ad hæc bonus quisque natura & industria in honoribus & officijs præferatur. Pessimi aues luce careant dignitatis. Sed ille iustus in deferendo honore, ac seruando, modus est ei, qui est suffragator bonorum, & malorum subiugator ut semper in ciuitate emineant, quæ sunt omnibus profutura, iaceant & subiecta sint, cum suis actoribus uitia. Hinc rhetoricæ duæ sunt apud eum partes, quarū una est disciplina contemplatrix bonorum, iusti tenax, apta & conueniens cum secta eius qui publicitus uult uideri. Alia uero adulandi scientia est captatrix uerisimilium, usus nulla ratione collectus. Hanc rem diffiniuit Plato, quam ciuilis articuli umbram, idest imaginem nominauit. Ciuilitatem, quam πολιτικὴν uocat, ita uult à nobis intelligi, ut eam esse ex uirtutum numero sentiamus, nec solum agentem, atq; in ipsis administrationibus, uerum spectari ab ea uniuersa atque

discerni. Nec solum prouidentiam prodesse ciuilibus rebus, sed omnem sensum eius, atque propositum fortunatum, & beatum statum facere ciuitatis. Hæc eadẽ utilitatem animæ procurat duobus modis. Altera nãq; legalis est, iuridicialis altera. Sed prior consimilis est exercitationi, per quam pulchritudo animæ et robur acquiritur, sicut exercitatione ualitudo corporis, gratiáq; continetur. Iuridicialis illa medicinæ pars est. Nam morbis animæ medetur, sicut illa corporis. Has disciplinas uocat, plurimumq; earum curationem commoditatis afferre profitetur. Harũ imitatrices esse coquinariam et unguentariam. Sed artem sophisticam professionemq; iuris blandam, et assentationum illecebris turpes profitentibus, inutiles cunctis, quorum sophisticam coquinæ coniungit. Nam ut illa medicinæ professione interdum opinionem imprudentium captat, quasi ea quæ agit cum morborũ medela conueniant, sic sophisticæ imitata iuridicialem statum dat opinionem stultis, quasi iustitiæ studeat, q̃ iniquitati fauere constat. Vnguentariam uero professores iuris imitantur. Nam sicut illa remedio uult esse, per quod species corporibus, ac ualitudo seruentur, nõ modo utilitatem corporum minuit, sed robur etiam uiresq; frangit, et iterum colorem ad desidiam sanguinis mutat. Sic hæc inscientiam mutata iuris, simulat quidem uirtutem se animis augere eneruato quod in illis natuæ fuerit industriæ uirtutes eas doceri et studeri posse arbitratur, quæ ad rationabilem animã pertinent, id est sapientiam, et prudentiam, & illas quæ uitiosis partibus pro remedio resistunt, id est

fortitudinem & continentiam rationabiles quidem esse. Superiores uirtutes pro disciplinis haberi. Cæteras si perfectæ sunt, uirtutes appellat, si semiperfectæ sunt, non illas disciplinas uocandas esse censet, sed non in totum existimat disciplinis alienas. Iustitia uero quod trinis animæ regionibus sparsa sit, artem uiuendi ac disciplinam putat, et nunc docilem esse, nunc usu, & experientia prouenire. Bonorum autem quædam sui gratia asserit appetenda, ut beatitudinem, ut bonum gaudiū. Alia non sui gratia, ut medicinam. Alia sui et alterius, ut prouidentiam, cæterasq; uirtutes, quas et sui causa expetimus, ut præstātes per se, & honestas, et alterius, idest beatitudinis, quæ est uirtutum exoptatissimus fructus. Hoc pacto etiā mala quædam sui causa fugienda sunt, alia cæterorū, pleraq; et sui & aliorum, ut stultitia et huiusmodi uitia, quæ et sui causa uitanda sunt, & eorum quæ accidere ex his possunt, idest miseriæ, atq; infelicitates. Eorum quæ appetenda sunt, quædā absolute bona dicimus, quæ semper, atq; omnibus cum assunt, inuehunt commoda, ut uirtutes, quarum beatitudinitas fructus est. Alia quibusdam, nec cunctis, uel perpetuo bona, ut uires, ualituo, diuitiæ, et quæcunq; corporis ac fortunæ sunt. Pari pacto et eorum quæ declināda sunt, quædā omnibus ac semper uideri mala, quoniam nocent, atq; obsunt, ut sunt uitia, & infortunia quædam alijs, nec ea semper nocere, ut ægritudinem, egestatem, et similia. Sed uirtutem liberam, et in nobis sitam, et nobis uoluntate appetenda, peccata uero esse non minus libera, et in nobis sita, non tamē

ea suscipi uoluntate. Nanq; ille uirtutis spectator, cũ eam penitus intellexit bonam esse, et benignitate præstare, eam affectabit profecto, et eam sectandam existimabit sui causa. Ac item ille qui senserit uitia, non solum turpitudinem existimationi inuehere, sed nocere alio pacto, fraudiq; esse. Quis potest sponte ad earum consortium se ingerere? Sed si ad huiusmodi mala pergit, ac sibi usum eorum utilem credit, deceptus errore, et imagine bonũ, sollicitatus quidem, sciẽs uero ad mala præcipitatur. discrepes quidem à communi sententia, si nõ quidem ignores quid inter pauperiem, ac diuitias intersit, et cum hæc in procliui sita sint, nec pauperies honestatem, uel turpitudinẽ diuitiæ allaturæ sint. Si egestatem rerum uictui necessariarum copijs præferas, ineptire uidearis, & adhuc illud absurdius, si quis sanitatẽ corporis spernat, eligẽs morbos. Sed illud postremæ dementiæ est, cum quis pulchritudinem uirtutis oculis animæ uiderit, utilitatemq; usu & ratione perspexerit, non ignarus, quantum dedecoris atq; incommodi adipiscatur, ex participatione uitiorum, tamen addictum se uelit uitijs. Corporum sanitatem, uires, indolentiam, cæteraq; eiusmodi bona extraria, item diuitias, et cætera, quæ fortunæ commoda dicimus, ea non simpliciter bona nuncupanda esse. Nam siquis ea possidens usu se abdicet, ea sibi inutilia erunt. Siquis autem eorum usum conuerterit ad malas artes, ea illi etiam noxia uidebũtur. Vnde colligitur bona hæc simpliciter dici non oportere, nec etiã ea, quæ sunt morbosa, ut pauperiem, cæteraq; existimari mala oportet. Nã qui tenuis est, si mo

dificetur, nullam noxã ex eo sentiet. Etiam qui recte pauperie sua utitur, non solum nihil capiet incommodi, uerum ad toleranda cætera melior, atq; præstantior erit. Si igitur nec habere pauperiem, neq; eam ratione regere contrarium est, paupertas malum non est. uoluptatem uero neq; bonũ esse absolute, neq; simpliciter malum, sed eam, quæ sit honesta, nec pudendis rebus, sed gloriosis actibus ueniat, non esse fugiendam. Illam uero, quàm aspernatur natura ipsa turpi delectatione quæsitam, uitari oportere censebat. Solitudinem et laborem, si naturales essent, et ab ipsa uirtute descenderent, et essent pro aliqua pæclara administratiõe susceptæ, appetibiles dicebat esse. Sed si aduersum naturã turpissimarũ rerũ causa gignerẽtur, malas detestabilesq; esse. Ex his quæ ĩ nobis sunt, primũ bonũ, atq; laudabile est uirtus bonũ studẽti. Ideo honestum appellari oportet, solũ quippe quod honestũ est, bonũ dicimus, et malum, turpe, et merito quod turpe est, bonũ non potest dici. Amicitiam ait sociam, eãq; consensu cõsistere, reciprocamq; esse, ac dilectionis uicem reddere quando reclamat æqualiter. Hoc amicitiæ cõmodo prouenit, cũ amicus eũ quẽ diligit, pariter ac se cupit prosperis rebus potiri. Aequalitas ista nõ aliter prouenit, nisi similitudo in utroq; parilitate, caritateq; conueniat. Pares enim paribus irresolubili nexu iungũtur, ita discrepantes, et inter se disiuncti sunt, nec aliorũ amici. Inimicatiarũ autem uitia gignuntur ex maleuolentia per morũ dissimilitudinẽ, & distantiam uitæ, et sectas, atq; ingenia contraria.

Alia etiam amicitiæ genera dicit esse, quarum pars uoluptatis gignitur causa, pars necessitatis. Necessitudinis et liberorum amor naturæ congruus est. Alius abhorrens ab humanitatis clementia, qui uulgo amor dicitur, et est appetitus ardens, cuius instinctu per libidinem capti amatores corporum, in eo quod uiderint, totum hominem putant. Eiusmodi calamitates animarum, amicitias idem appellari uetat, quæ nec mutuæ sunt, nec reciprocari queant, ut ament, quæ redamantur, nec constantia illis assit, & diuturnitas desit, amoresq́; eiusmodi societate ac pœnitentia terminentur. Plato tres amores hoc genere dinumerat, qđ sit unus diuinus, cum incorrupta mente, et uirtutis ratione conueniens, non pœnitendus. Alter degeneris animi, & corruptissimæ uoluptatis. Tertius ex utroq; pmixtus, mediocris ingenij, et cupidinis modicæ. Vt igitur ille amor deterrimus, ac inhumanissimus, atq; turpis, nõ ex rerum natura, sed ægritudine corporali, morboq́; colligitur, sic ille diuinus deorum munere, beneficioq́; concessus aspirante cælesti cupidine in animos hominum credatur uenire. Est amoris tertia species, quam diximus mediam diuini atq; terreni proximitate collectus, nexuq́; & consortio parili copulatus, & ut rationi propinquus est diuinus ille, ita terrenus ille turpitudini iunctus est uoluptatis. Culpabilium autem uirorum quatuor formæ sunt, quarum prima honoripetarum est, sequens abstemiorum, tertia popularis, tyrannicæ damnationis ultima. Quapropter euenit primum illud mentibus uitium, cum uigor rationis elanguerit, superiorq́; robustior fuerit animæ

portio, in qua ira dominatur, oligarchia dicitur. Ea sic nascitur, cum propter pessimum pastum eius partis animæ, quæ ex cupiditatibus constat, non solum rationabilis et irascentiæ loca possidentur, sed etiã eius quæ non necessarias cupidines acuunt. Hunc talem Plato lucricupidinem atq; accipitrem pecuniæ nominauit, qualis popularis existit, cum indulgentia cupĩdines laboratæ, non solum iustis desiderijs exardescunt, sed his æque obuiæ, atq; occursantes, et illam cõsiliariam, et illam alteram rationabilem animam conditionibus suis presserunt. Tyrannidis ex luxuriosa et plena libidinis uita, quæ ex diuersis & illicitis uoluptatibus conflata, mente tota dominatur. Quis itaq; ut pessimum eum, non solum turpem, et damnosum, & contemptorem deorum, et immoderatam, & inhumanam, atq; insociabilem uitam, ait uiuere? Sed nec cum proximis secum'ue congruere, atq; ideo nõ modo à cæteris, uerum etiam à se discrepare, nec alijs tantum, sed sibi inimicum esse, et idcirco hunc talem, neq; bonis, nec omnino cuiquam, nec sibi quidem amicum esse, sed illum pessimum uideri, quod nulla malignitatis superlatio possit excedere. Hunc talem nunquam in agendis rebus expedire se posse, non solum propter inscitiam, sed quod ipse etiam sibimet sit ignotus, et quod perfecta malitia seditionem mentibus pariat, impediens incœpta eius, atq; meditata consilia, nec permittens quicquam eorũ, quæ uolet. Quapropter pessimo deterrimoq;, non ea tantũ uitia quæ secundũ naturam sunt, pariunt execrabilitatem, ut est inuidentia, nec est de alienis incommodis gaudiũ,

ſed etiam quæ natura reſpuit, uoluptatem dico, atq; ægritudinem, deſiderium, amorem, miſericordiam, metum, pudorem, iracundiam. Icirco autem hoc euenit, quod immoderatum ingenium in quæcunq; proruerit, modum non habet, atq; ideo ſemper ei aut deeſt aliquid, aut redundat. Hinc eiuſmodi hominis amor omni tenore corruptus, quod nõ ſolum effrenatis cupiditatibus et inexplicabili ſiti haurire auet omnia genera uoluptatis, ſed etiam quod formæ iudicio, irrationabili errore diſtrahitur, ignorans uerã pulchritudinem, & corporis effœtam & eneruem & fluxam cutem deamãs. Nec ſaltem coloratos ſole, aut exercitatione ſolidatos, & opacos umbra, uel molles deſidia, ſed cura nimia modulatos artus magni facit. Non ſponte graſſari malitiam, multis modis conſtat. Nanq; iniuriam inordinatam paſſionem, & ægritudinem mentis eſſe ait, unde liquido arbitratur homines non ſponte ferri. Quis enim tantum mali uoluntate ſuſciperet, ut in optima mentis ſuæ parte ſcelus & flagitium ſciens ueheret? Cum ergo poſſeſſio mali ab imprudentibus capitur, uſum eius & actiões oportet ab ignorantibus ſuſtineri. Icircóq; id peius eſt quàm noceri. Etenim i his rebus nocetur quæ ſunt uiliores, corporis ſcilicet, quæ uel imminui poſſunt, uel fraudibus interire, illæſis potioribus, quæ ad ipſam attinent animam. Sed eis nocere longe peius eſſe. Ex quo intelligi poteſt quod animus bonis eo uitio pernicies infertur, pluſq; illi nocet, qui alium cupit perditum, quàm illi nocet, aduerſum quem talia machinatur, et cum nocei alteri malorum omnium noxiũ

sit, multo grauius est, si qui nocet abeat impune, grauiusq; & acerbius est omni supplicio, si noxio impunitas differatur, nec hominũ interim animaduersione plectatur. Sed grauius q̃ acerbissimorũ morborum carere medicina medẽtes fallere, nec uri, nec secari eas partes, quarum dolore incolumitati residuarum partiũ consulatur. Quare, ut optimi medici conclamatis desperatisq; corporibus non adhibent medenteis manus, ne nihil profutura ratio doloribus spatia promulget, ita eos quorum animæ uitijs imbutæ sunt, nec curari queunt, medicina sapientiæ emori præstat. Nam cui nec ex natura, nec ex ĩdustria, recte uiuẽdi studiũ cõciliari potest, uita existimate populo eẽ pellẽdũ, uel si cupido uitæ eũ teneat, oportere sapiẽtibus tradi, quorũ arte quadã ad rectiora flectãtur. Et est sanè melius talẽ regi, nec ipsum ĩ alios habere potestatẽ, nec dominari, sed seruire, ipsũ aliorũ adijci potestati, parẽdi potius q̃ iubẽdi officia sortitũ. Virũ pessimũ nõ solũ deteriorẽ esse dicebat, ꝙ distrahatur semper additiõe uitiorũ, et sĩ desideriũ æstibus differtur. Qui quãto plurium cupidior sit, tãto sibimet egẽtior, et propterea alijs uideri potest. Sperata ꝗppe, atq; exoptata uix pauca et cũ maxima ærũna proueniũt. Hisq; flagrãtiores cupidines floresq; succedũt, nec futuris tãtũmodo angitur malis, uerũ ẽt præteritis trãsactisq; torquetur, quos omneis morte sola ab eiusmodi malis deduci posse manifestũ ẽ. Sed apprime bonos, ẽt sine mediocritate deterrimos, paucos admodũ rarioresq; ẽt ut ipse ait, inumerabileis eẽ, qui nec planè optimi, nec oppido deterrimi sint, sed quasi mediæ morigerati.

Sed neq; superiores obtinere recta oia, neq; inferiores in oibus labi. Perfecte sapiētē esse nō posse dicat Plato, nisi cæteris igenio præstet artibus, et prudentiæ partibus absolutus, atq; à puero iā imbutus factis congruētibus et dictis assuetus, purgata et effœta anim uoluptate, eiectis ex animo hic abstinētia atq; patientia, atq; doctrinis ex rerū sciētia eloquētiáq; uenïētibus. Eū q per hæc profectus fidenti et securo gradu uirtutis uia graderetur, adeptū solidā uiuēdi rationē repēte fieri pfectū, hoc ē repente præteriti futuriq; æui ultimas partes attingere, et esse quodāmodo in tépora lætū. Post hæc ut his exclusis, isertisq; et imissis oibus, quæ ad beatā uitā fuerūt, nō ex alijs pēdere, nec ab alijs deferri sibi posse, sed in sua manu esse sapiens recte putat. Quare nec in secundis rebus effertur, nec côtrahitur in aduersis, cum se ornamentis suis ita instructum sciat, ut ab ijs nulla ui segregetur. Hunc talem non solum inferre, sed nec referre quidē oportet iniuriam. Non enim eam contumeliam putat, quā patientia firmiter tolleret. Qua quidem naturæ lege in animo eius scalptum sit, quod nihil horū possit nocere sapienti quæ opinantur cæteri mala esse. Equidē sapientem illum conscientia sua fretum, securum, et côfidentē, in omni uita dici futurū, quod et oia accidētia reputet, & ad meliores rationes trahat, & quod nihil morose uel difficulter excipiat, sibiq; persuaserit pertinere res suas ad immortaleis deos. Idem ille diem mortis suæ propitius nec inuitus expectat, quod de animæ immortalitate confidat. Nam uinculis liberata corporeis, sapientis anima remigrat ad deos,

& pro

& pro merito uitæ purius, castius'ue transactæ, hoc ipso deorum se conditioni conciliat. Eundem sapientem optimū nominat, ac bonū, ac prudentem recte arbitratur, cuius sanè consilia cū factis rectissimis cógruunt, et cui principia profecta sunt à iusti ratióe. Ad hæc & sapientem & fortissimum dicit esse eum, qui uigore mentis ad omnia percipienda sit paratus. Inde est quod fortitudinem neruos animi, ipsas'q; ceruices ait, ut ignauiam animi animæ ait imbecillitati esse finitimam, diuitem hunc solum quidem recte putat, quippe cum thesauris omnibus pretiosiores solus uideatur possidere uirtutes, quia etiam solus sapiens, opes potest in usibus necessarijs regere, uideri ditissimus debet. Nam cæteri quamuis sint opibus affluētes, tamen quod uel usum earum nesciant, uel diducant eas ad pessimas partes, inopes uidētur. Egestatē nanq; non abstinētia pecuniæ, sed præsentia immoderatarum cupidinum gignit. Philosophū oportet, si nihil indigens erit & omni fortunæ contumax, et superior ijs, quæ homenes acerba toleratu arbitrātur, nihil sic agere, q̄ ut semper studeat animam corporis consortio separare, et ideo existimandam philosophiam esse mortis affectum, consuetudinem'q; moriendi. Bonos omneis inter se oportet amicos esse, et si sint minus noti, & potestate ipsa, qua mores eorum, sectæ'q; conueniunt, amici sunt habendi. Paria quippe à similibus nó abhorrent. Vnde inter solos bonos fidem amicitiæ eē constat. Sapiētia boni amatorē adolescētē facit, sed eū qui probitate ingenij sit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem poterit abigere appe-

titum. Nã cũ ipsa anima cõplacita est, homo totus ad amatur, sed cum corpus expetitur, pars eius deterior est cordi dure. Igitur putandum est, eum qui sit ignarus bonorum, cupidum quoq; eiusmodi rebus eẽ. His enim solus bonus desiderijs accenditur, qui bonum illud oculis animi uidet, hoc est esse sapientem. Istud quoq; quoniam qui est ignarus, osor quoq; nec amicus uirtutum sit necesse est. Nec frustra hic talis amator est turpium uoluptatum. Sapiens non modo mere uoluptatis quidem, alicuius gratia ueniet ad agendum, nisi praesto fuerint honesta emolumenta uirtutis. Hũc eundem cum huiusmodi uoluptate oportet uitam uiuere honestam, & admirabilem, plenamq; laudis & gloriae. Neq; harum modo rerum causa caeteris omnibus praeferri, uerum etiam iucunditate & securitate solum & semper frui, nec angetur clarissimis affectibus, uel quod ex se omnia sunt apta quae ad beatitudinem pergunt, uel quod decreto & lege rectae rationis interdicatur eiusmodi affictatio. Sed neq; obitus causa lamentationes suscipi oportet, si sciamus illum. Neq; aliquid mali passum, ac si fuerit bonae uoluntatis etiam melioribus aggregatur. Neq; enim alieni gratia ut qui in se reponit omnia. igitur sapiens non erit tristis, sapientiae finis est ut dei meritis sapiẽs prouehatur, hancq; futuram eius operam ut aemulatione uitae ad deorum actus accedat. Verum hoc ei poterit prouenire, si uirum perfecte iustum, pium, prudentem se praebeat. Vnde non solum in prospectandi cogitatione, uerum etiam agendi opera sequi eum cõuenit, quae dijs atq; hominibus sunt probata. Quip

pe cum summus deorum cuncta hæc non solum cogitationum ratione consyderet. Sed prima, media, & ultima obeat, compertaq; intimæ prouidentiæ ordinationis uniuersitate & constantia regat. Verum enimuero illud omnibus beatum uideri, cui et bona suppetunt, & quemadmodum carere uitijs debeat, callet. Vna quidem beatitudo est, tum ingenij nostri præsentia tutamur, quæ perficimus. Alia cun ad perfectionem uitæ tuhil deest, atq; ipsa sumus contemplatione contenti. Vtrarunq; autem felicitatum origo et ex uirtute manat, et ad ornamentum quidem genialis loci est uel uirtutis, nullis extrinsecus eorum quæ bona dicimus, adminiculis indigere. Ad usum autem uitæ communis, corporis cura, & eorum quæ extrinsecus ueniunt, præsidijs opus est. Ita tamen ut hæc eadem fiant uirtute meliora, eiusq; suffragio beatitudinis commodis copulentur, sine qua hæc in bonis minime sunt habenda. Nec frustra est, quod sola uirtus fortunatissimos potest facere, cum absq; hac ex alijs prosperis non possit felicitas inueniri. Sapiētem quippe pedissequum & imitatorem dei dicimus, & sequi arbitramur deum, idest τὸν θεὸν. Non solum autem oportet, dum uitam colit, digna discere, nec ea agere, quæ eorum maiestati displiceant, uerum & tunc cum corpus relinquit, quod non faciet inuito deo. Nam & si in eius manu est mortis facultas, quamuis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi ꝑpetiendū istud lex diuina decreuerit, accersire tamen eum mortem non debere, et si ante actæ uitæ ornamenta cohonestant. Honestiorē tamen

esse, & secundi rumoris oportet, cum securus de posteritatis suæ uita, ad immortalitatē animam ire permittit, eoq́; , quod pie uixerit, capit fortunatorū habitaturam locum in deorum choreis, semideumq́; per mistam. De ciuitatum uero constitutione, de obseruatione regendarum rerum publicarum, ita iubet Plato. iam principio ciuitatis diffiniuit formam ad hunc modum, ciuitatem esse coniunctionem hominum plurimorum in quibus sunt regentes, alij citeriores, coniūcti inter se concordia, & inuicem sibi opem, atq; auxilium deferentes, ijsdem legibus, rectis tamē, officia sua temperantes, unamq́; ciuitatem ijsdem mœnibus illā futuram, & eadem uelle, & nolle incolarum mentem assueuerunt. Quare suadendum fundatoribus rerum publicarum, ut usq; ad id locorum, plebes suas ab eodem eidem rectori noti esse possint, nec sibimet incogniti, sic enim fiet, ut omnes una mente sint, æquumq́; sibi factum uelint, magnam sanè ciuitatem non habitantium multitudine, eorumq́; magis uiribus uti oportet. Vires enim nō corporis, nec pecuniæ collectas, dominatione multorum æstimandas putat, cum uecordia impotentiaq́; , sed cum decreto cōmuni uirtutibus omnibus ornati uiri, incolæ, & omnes fundati legibus obsequuntur, cæteras uero, quæ non ad hunc modum forent constitutæ, non arbitrabatur sanas ciuitates. Eas demum fundatas ratione dicebat esse, quæ ordinatæ ad instar animarū forent, ut pars optima, quæ sapientia, prudentiaq́; præcellit, imperaret multitudini, et ut illa totius habet curam corporis, ita prudentiæ delectus tueatur, uniuersæ com-

moda ciuitatis. Fortitudo etiam pars uirtutis secunda, ut ui sua appetentiam castigat, & reprimit, ita in ciuitate uigilet, excubitorum loco quidem militet iuuentus, pro utilitate cunctorum, sed inquietos & indomitos, ac propterea pessimos ciues refrenet, contineat, ac si necesse sit, frāgat potioris cum consilij disciplina. Illam uero desideriorum tertiam partem plebi, et agricolis parem dicit, quam existimat moderatis utilitatibus sustinendam. At enim rēpublicam negat posse cōsistere, nisi is qui imperat habeat sapientiæ studium, aut is ad imperandum eligatur, quem esse inter oēs sapientissimum constet, et huiuscemodi moribus cunctos ciues imbuendos esse dicit, ut ijs in quorum tutelam atq; fidem respublica ulla credatur, auri atq; argenti habendi cupido nulla sit. Nec specie communi priuatas opes appetant, nec huiusmodi hospitia succedant, ut cæteris ianua non reclusa cibos, uictumq; ita sibi curent, ut acceptam mercedem ab his quos protegunt, communibus epulis insumant. Matrimoniaq; non priuatim maritanda esse, sed fieri communia, disponentibus ipsis eiusmodi nuptias, publicæ ciuitatis, sapientibus & magistratibus, & sorte quadam ei negocio præditis, idq; præcipue curantibus, ne dispares sui, uel inter se dissimiles copulentur. His aduertitur utilis necessariaq; confusio, ut permixta nutrimenta puerorum, ignotorum, ad hæc agnitionis parētibus afferat difficultatem, ut dum suos liberos nesciunt omnes, quos uiderint eius ætatis, suos credant, & ueluti communium liberorum omnes omnium sint parentes. Hæc ipsorum connubiorum quæritur tem=

pestiua coniunctio, cuius futuram stabilem fidem credit, si cum armonia musicæ dierum consonent numeri, & qui de talibus nuptijs erunt orti, studijs congruentibus imbuentur, & optimis disciplinis communi præceptorum magisterio docebuntur, non uirile tantummodo, uerum etiam fœminarum, quas uult Plato omnibus partibus, quæ propriæ uirorum putantur, coniūgendas esse, bellicas etiam, quippe cum utrisq; natura una sit, eandem esse uirtutem. Eiusdem ciuitatem nullis extrinsecus latis legibus indigere, regia quippe prudentia et eiusmodi institutis ac moribus, quibus dictum est fundata, cæteras leges non requirat. Et hanc quidē, ut figmentum aliquod ueritatis, exempli causa per se compositam uult esse rempublicam. Sed et alia optima quidem, & satis iusta, et ipsa quidem specie & ditis causa ciuitatis fabricata, non ut superior sine euidenti. Sed iam cum aliqua substantia in hac non suo nomine & de statu, & de commodo ciuitatis requirens originis eius principia & fundamenta disponit. Sed eò tendit, quemadmodum ciuilis gubernator eiusmodi locum conuentusq; multitudinum nactus iuxta naturam præsentium rerū, et conuenarum debeat facere ciuitatem plenam bonarū legum & morū bonorū. In hac equidē easdē puerorum nutricationes, easdem uult esse artium disciplinas. Sed in connubijs & partubus ac domibus desciscit à prioribus obseruatione reipublicæ matrimonia priuata, et singularia faciens pro quoque ipsorum. Et si in contrahendo matrimonio consulere uolūtatem suam debeant, uniuersæ tamen ciuitatis prin

cipibus, ut communis commodi causam decernit spectandam esse. Quare & duces inferiores nuptias nõ recusent, & locupletium consortium inopes consequãtur, & si uires opum congruunt, ingenia tamen diuersa miscenda esse, ut iracundo tranquilla iungatur, et sedato homini incitatior mulier applicetur, ut talibus obseruationum remedijs, soboles natura discrepante confecta, mox prouentu meliore coalescat, & ita compositarum domorum opibus ciuitas augeatur. Domos uero et possessiones habeant priuatas, ut quaerunt singuli, quae quidem nec immensum augeri per auaritiam, nec prodigi per luxuriam, aut deseri per negligentiam sinant, legesq; ciuitati huic promulgari iubet, et legum moderatorem, cum aliquid tale concipiet, ad contemplandas uirtutes hortatur. Hi tales complectentur proximos, honores custodient, intemperantiam arcebunt, iniuriam refrenabunt, prudentiae ornamentis caeterisq; honores maximos deferentes. Nec temere multitudo conuolet ad eiusmodi rerum publicarum status, nisi qui optimis legibus, & egregijs institutis fuerint educati, moderati erga caeteros inter se congruentes. Quatuor culpabilium ciuium genera sunt, unum eorum qui sunt honore praecipui, alterum paucorum, penes quos rerum est potestas. Tertium omnium. Vltimum dominationis tyrannicae. Et primum quidem fit, cum prudentiores uiri per magistratus seditiosos ciuitate pelluntur, deferturq; ad illos potestas, qui sunt manu tantummodo strenui, nec ij, qui blandiore consilio agere res possint, adipiscuntur iam iam im-

perij facultatem, sed qui turbidi, uiolentiæq; sunt paucorum uero status obtinetur, cũ inopes criminosi multi simul paucorum diuitum potentiæ subiacentes dederint se, atq; permiserint, omnemq; regendi potestatem, nec mores boni, sed opulentia fuerit consecuta. Popularis autem factio, roboratur, cum inops multitudo obtinuerit aduersus diuitum facultates, lexq; iussu populi fuerit promulgata, ut ex æquo liceat omnibus honores capescere. Ad hæc tyrãnis illa singulare dominationis caput tunc oritur, cum ciuis, q leges contumacia sua ruperit, simili legum coniuratione adoptatus imperium inuaserit, constituens deinceps, ut omnis ciuium multitudo desiderijs eius & cupiditatibus parens, obsequium suum tali fine moderetur.

FINIS.

ASCLEPIVS HERMETIS TRISMEGISTI DIALOGVS A' L. APVLEIO MADAVRENSE PLATONICO IN LATINVM CONVERSVS.

A Sclepius iste pro sole mihi est deus. Deus te nobis o' Asclepi, ut diuino sermoni interesses, adduxit, eiq; tali, qui merito omnium antea a' nobis factorum, uel nobis diuino munere inspiratorum, uideatur esse religiosa pietate diuinior, quem si intelligens uideris, eris omnium bonorum tota mente plenissimus. Sed cum multa sint bona, et non unum, in quo sunt omnia, alterum enim alterius consentaneum esse dinoscitur; omnia unius esse̅, aut unum esse omnia. Ita enim unum alteri connexum, ut separari alterum ab utroq; no̅ possit. Sed de futuro sermone hoc diligenti intentione cognosces. Tu uero o' Asclepi procede paululum, atq; nobis, qui intersit, euoca. Quo ingresso. Asclepius etiam Ammonem interesse suggessit. Trismegistus ait nulla inuidia Ammonem prohibet a' nobis. Etenim ad eius nomen multa meminimus a' nobis esse scripta, sicut & ad amantissimum et bonum filium, multa de physica, & ex ethica q̄plurima, tractatum hunc autem tuo ascribă nomini. Præter Ammonem uero nullum uoca alterum, ne tantæ rei religiosissimus sermo multorum interuentu uenientium præsentiáq; uioletur. Tractatum autem

tota numinis maiestate plenissimum irreligiosæ mentis est, multorum conscientiæ publicare. Ammone etiã aditum ingresso, sanctoq; illo, quatuor uirorum religione, et diuino dei completo præsentia, competenti uenerabiliter silentio ex ore Hermes, animis singulorũ mentibusq; pendentibus, diuinus Cupido sic exorsus est dicere.

O' Asclepi omnis humana immortalis est anima, sed nõ uniformiter cũctæ, sed aliæ, alio more, uel tẽpore. ASCLEPIVS. Non enim o' Trismegiste omnis unius qualitatis est anima? TRISMEGISTVS. O' Asclepi, ut celeriter de uera rationis continentia decidisti. Non enim hoc dixi, omnia unum esse, et unũ omnia, utpote quia in creatore fuerint omnia, anteq̃ creasset omnia, nec immerito dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaq; qui est unus omnia, uel ipse est creator omnium, in hac tota disputatione curato meminisse. De cœlo cuncta descendunt in terram, & in aquam, et in aëra. Ignis solum, quod sursum uersum fertur, uiuificat, quod deorsum ei deseruiens. At uero quicquid de alto descendit generans est, quod sursum uersus emanat nutriens. Terra sola in seipsam consistens, omnium est receptrix, omniũq; generum quæ accipit, restitutrix. Hoc ergo totum, sicut meministi, quod est omnium uel omnia anima & mundus à natura comprehensa agitantur, ita omniũ multiformi imaginum qualitate uariata ut infinitæ qualitatum ex interuallo species esse noscantur, adunatæ tamen ad hoc ut totum unum & ex uno omnia esse uideãtur. Totus itaq; quibus formatus est mundus,

elementa sunt quatuor, scilicet ignis, aqua, terra, aër, mundus unus, anima una, deus unus. Nunc mihi adesto totus inquam quantum mente uales, quantum calles astucia. Diuinitatis etenim ratio diuina sensus intẽtione noscenda torrenti simillima est fluuio è summo in pronum praecipiti rapacitate currenti, quo efficitur ut intentionem nostram non solum audientium, uerum etiam tractantium ipsorum celeri uelocitate praetereat. Coelum ergo sensibilis deus administrator est omnium corporũ, quorum augumenta detrimentaq; sol et luna sortiti sunt. Caeli uero & ipsius animae & omniũ quae in mundo insunt, ipse gubernator est, qui est omniũ effector deus. A supradictis enim omnibus, quorum idem gubernator deus omnium frequentatio fertur influens per mundum & per animam omniũ generum & specierum omnium, perq; rerum naturam. Mũdus autem praeparatus est à deo receptaculum omniformium specierũ. Naturam autem per species imaginans, mundum per quatuor elemanta ad coelum usq; perduxit, cuncta dei uisibus placitura. Omnia autem desuper pendentia in species diuiduntur, hoc quod dicturus sum genere. Genera rerum omnium suas species sequuntur, ut sit ita soliditas genus. Species generis particula. Genus ergo deorum, daemonumq; genus aeque & hominum, similiter uolucrum, & omnium quae in se mundus habet, sui similes mundi species generat. Genus est & aliud animal, genus sine anima quidem, nec carens tamen sensibus. Vnde & beneficijs gaudet, & aduersis minuitur atq; uitiatur. Omniũ dico quae in terra radicũ

ſtirpiumq́; incolumitate uiuiſcunt, quorum ſpecies per totam terram ſparſæ ſunt. Ipſum cœlum plenum eſt deo. Supra dicta autem genera inhabitant uſq; ad loca ſpecierũ, quarũ omnium rerũ immortales ſunt ſpecies. Species enim generis eſt pars, ut homo humanitatis, quam neceſſe eſt ſequi qualitatem ſui generis. Vnde efficitur, ut quamuis omnia genera ſint immortalia, ſpecies tamen nõ omnes immortales. Diuinitatis enim genus & ipſum & ſpecies immortales ſunt. Reliquorum genera, quorum æternitas eſt genus, q̃uis per ſpecies occidat, naſcendi tamen fœcunditate ſeruatur, ideóq; ſpecies mortales ſunt, ut homo mortalis ſit, immortalis humanitas. Omnibus tamẽ generibus, omnium generum ſpecies miſcentur, quædam quæ ante factæ ſunt, quædam quæ de his factæ ſunt. Fiunt itaq; quæ fiunt, aut à dijs, aut à dæmonibus, aut ab hominibus, omnes ſimillimæ generibus ſuis ſpecies. Corpora enim impoſſibile eſt conformari ſine nutu diuino, ſpecies figurari, ſine audiutorio dæmonum, animalia inſtitui et coli ſine hominibus non poſſunt. Quicunq; igitur dæmonum à genere ſuo defluentes, in ſpeciem fortuito coniuncti ſunt, alicuius ſpeciei generis diuini proximitate, et conſortio, dijs ſimiles habentur. Quorum uero dæmonũ ſpecies, qualitate ſui generis perſeuerant, hi amantes hominum rationem, dæmones nuncupantur. Similis eſt enim hominum, aut eo amplior. Multiformis enim uariáq; humani generis ſpecies, & ipſa à prædicto deſuper aduenies conſortio, omnium aliarum ſpecierum multas et propè omnium per neceſſitatem coniunctiones facit, propter quod

& propè deos accedit, qui se mente, qua dijs iunctus est diuina religione dijs iunxerit, & dæmones qui ijs iũctus est. Humani uero qui medietati sui generis contenti sunt, et reliquæ omnium species ijs similes erunt, quorum se generis speciebus adiũxerunt. Propter hoc o' Asclepi magnum miraculum est homo animal adorandum, & honorandum. Hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse sit deus, hoc dæmonũ genus nouit, ut pote qui cum ijsdem ortum se esse cognoscat. Hoc humanæ naturæ partem in seipso despicit, alterius partis diuinitate confisus. O' hominum quanta est natura, temperata felicius, ac dijs cognata diuinitate coniunctus, partem sui, qua terrenus est, despicit, cætera omnia quibus se necessarium esse cœlesti dispositione cognoscit, nexu secum caritatis astringit, sicq; suspicit cœlum, sic ergo feliciori loco medietatis est positus, ut quæ infra se sunt, diligat, ipse à superioribus diligatur, colit terrã, elementis uelocitate miscetur, acumine mentis in maris profunda descendit, omnia illi licent, non cœlum uidetur altissimum, quasi enim è proximo sagacitate animi intuetur. Intentionem animi eius nulla aëris caligo confundit, nõ depressitas terræ opera eius impedit, non aquæ altitudo profunda despectum eius obtundit, omnia idem est, & ubiq; idem est. Horum omnium generum, quæ sunt animalia, desuper, deorsum radices peruenientes habẽt, animalia de immo in superna uiua radice syluæ sunt. Quædam duplicibus aluntur elementis, quædam autẽ simplicibus. Alimenta autem sunt bina animæ & corporis, è quibus animalia constant. Anima

mundi inquieta semper agitatione nutritur. Corpora ex aqua et terra inferioris mundi alimentis augescũt. Spiritus quoq; plena sunt omnia, permixtus cunctis cuncta uiuificat, sensu addito ad hominis intelligẽtiã, quæ quinta pars sola homini concessa est ex æthere. Sed de animalibus cunctis humanos tantum sensus ad diuinæ rationis intelligentiam exornat erigit atq; sustolit. Sed quoniam de sensu commoneor, paulo post et huius rationẽ uobis exponã. estenim sanctissima et magna, et non minor q̃ ea, quæ est diuinitatis ipsius. Sed nunc uobis expediam quæ cœperam. Dicebam enim in pso initio rerum de coniunctione deorum, quomodo homines soli eorũ dignatione perfruũtur. Quicunq; etenim hominum tantum felicitatis adepti sunt, ut illum intelligentiæ diuinum perciperent sensum, qui sensus est diuinior in solo deo, & in humana intelligentia. ASCLE. Non enim omnium hominum o' Trismegiste uniformis ẽ sensus? TRISME. Nõ omnes o' Asclepi intelligentiã ueram adepti sunt, sed imaginem temerario impetu, nulla uera ratione inspecta sequentes decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformat optimum animal in naturam feræ, moresq; bestiarum. De sensu autem et de omnibus sensualibus, quando & de spiritu, tunc totã uobis præstabo rationem. Solum enim animal homo, & eius una pars simplex est, quæ, ut græci aiunt, οὐσιώδης, aut quã uocamus diuinæ similitudinis formam. Est autem quadruplex, nos mũdanum dicimus, ex quo factum est corpus, quo circuntegitur illud quod in homine diuinum esse iam diximus, in quo

mentis diuinitas recta sola cum cognatis suis, idest mentis puræ sensibus secum ipsa conquiescat, tāquam muro corporis septa. ASCLE. Quid ergo oportuit o' Trismegiste hominen in mundo constitui, et nō in ea parte, qua Deus est, eum in summa beatitudine degere? TRISMEGI. Recte quæris o' Asclepi. Et nos enim rogamus deum ut tribuat nobis facultatem reddendæ rationis istius. Cum enim omnia uoluntate eius dependeant, tum illa uel maxime quæ de tota summitate tractantur, quam rationem præsenti disputatione conquirimus. Audi ergo Asclepi. Dominus & omnium conformator, quem recte Deum dicimus, quem a' se secundum fecerit, qui uideri & sentiri possit, eundem secundum sensibilem ita dixerim, non ideo quod ipse sentiat (de hoc enim an ipse sentiat, an non, alio dicemus tempore) sed eo quod uidentium sensus incurrit. Quoniam ergo hunc fecit ex se primum & a' se secundum, uisus'q; est ei pulcher, ut'pote qui sit omnium bonitate plenissimus, amauit eū ut diuinitatis suæ partem. Ergo ut tantus et tam bonus esset, uoluit alium, q illum, quem ex se fecerat, intueri potuisset, simul'q; et ratiōis imitatorē, et diligentiæ fecit hominē. Volūtas etenim dei ipsa summa ē pfectio, ut'pote cū uoluisse, et pfecisse, uno eodem'q; tēporis puncto cōpleat. Cum itaq; οὐσιώδη animaduerteret Deus nō posse omniū rerū esse diligentē, nisi eū mūdano itegumēto cōtegeret, texit eū corporea domo, tales'q; oēs esse præcepit, ex utraq; natura in unū cōfundēs, miscens'q; quantum satis esse debuisset. Itaq; hominem conformauit

ex animi & corporis, ideſt ex æterna et mortali na tura, ut animal ita conformatum utriq; origini ſuæ ſatiſfacere poſſit, & mirari, atq; orare cœleſtia, & æterna, incolere atq; gubernare terrena. Modo autem dico mortalia non aquam et terram, quæ duo de qua tuor elementis ſubiecit natura hominibus, ſed ea quæ ab hominibus, aut in his, aut de his fiunt, ut ipſius ter ræ cultus, paſcua, ædificatio, portus, nauigationes, com municationes, commodationes alternæ, qui eſt huma- nitatis firmiſſimus nexus, & pars mundi, quæ eſt aqua & terra, quæ pars terrena mundi artium di= ſciplinarum'q; cognitione, atq; uſu ſeruatur, ſine qui= bus mundum Deus noluit eſſe perfectum. Placitum enim dei neceſſitas ſequitur, uoluntatem comitatur ef= fectus. Neq; enim credibile eſt deo diſpliciturum eſſe, quod placuit, cum & futurum id, & placiturum, multo ante ſciuerit. Sed o' Aſclepi animaduerto, ut ce leri mentis cupiditate feſtines audire, quomodo homo cœli, uel quæ in eo ſunt, dilectum poſſit habere, uel cultum. Audi itaq; o' Aſclepi dilectus dei cœli, cum his, quæ inſunt omnibus, una eſt obſequiorū frequē- tatio, hanc aliud animal non fecit, nec diuinorū, nec animalium, niſi ſolus homo. Hominum enim admira= tionibus, adorationibus, laudibus, obſequijs, cœlum, cœleſtes'q; delectantur. Nec immerito in hominum cœtum muſarū chorusē à ſumma diuinitate demiſ- ſus, ſcilicet ne terrenus mundus uideretur incultior, ſi modulorū dulcedine caruiſſet, ſed potius inuſitatis hominū cantilenis concelebraretur, & laudibus, qui ſolus omnia, aut pater ē omniū, atq; ita cœleſtibus lau= dibus. Nec

dibus. Nec in terris harmoniæ suauitas defuisset. Ali qui autem, ipsíq; paucissimi pura mēte præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi uenerabilem curam. Quicunq; autem ex duplici naturæ suæ confusione interiorē intelligentiam mole corporis resederunt, curandis elemētis, hisq; inferioribus sunt præpositi. Animal ergo homo, non quidem est minor, quod ex parte mortalis sit, sed eo forte aptius efficaciúsq; compositus ad certam rationem mortalitate auctus esse uideatur, scilicet quoniam utrunq;, ubi ex utraq; materia substinere non potuisset, ex utraq; formatus est, ut & terrenorū cultum, & diuinitatis posset habere delectum. Rationem uero tractatus istius o' Asclepi, non solum sagaci intentione, uerum etiam cupio te animi uiuacitate percipere. Est enim ratio plurimis incredibilis. Integra autem & uera percipienda sanctioribus mentibus, itaq; hinc exordiar. Aeternitatis dominus Deus primus est. Secundus ē mūdus. Homo est tertius. Effector mundi Deus, & eorum quæ insunt omnium, simul cuncta gubernando, cum ipso homine gubernatore cō posita, quod totum suscipiens homo idem curā propriè efficit diligentiæ suæ, ut sicut & ipse mundus uterq; ornamēto sibi, ut ex hac hominis diuina compositione mundus græce rectius κόσμος dictus uideatur. Is nouit se, nouit & mundum, ut meminerit, quid partibus conueniat suis, quæ sibi utenda, quibus sibi in seruiendum sit, recognoscat. Laudes grates'q; maximas agens deo, eius imaginem uenerans, non ignarus se secundū esse imaginem Dei, cuius sunt imagines duæ, mundus scilicet & homo. Vnde efficitur, ut quoniam

est ipsius una compago, parte qua ex anima & sensu & spiritu atq; ratione diuinus est, uelut ex elemētis superioribus ascendere posse uideatur in cœlum, parte uero mundana, quæ constat ex igni & aqua & aere, mortalis resistat in terram, ne curæ suæ omnia mandata uidua desertaq; dimittat. Sic enim humanitas ex parte diuina, & ex parte mortalis est effecta in corpora consistens. Est autem mensura eius utriusq;, idest hominis ante omnis religio, quam sequitur bonitas. Ea demum tunc uidetur esse perfecta, si contra cupiditatum omnium alienarum rerum sit despiciens uirtutem munita. Sunt enim ab omnibus diuinæ cognationis partibus aliena omnia, quæcunq; terrena corporali cupiditate possidentur, quæ merito possessionum nomine nuncupantur, quoniam non nata nobiscum, sed postea à nobis possideri cœperūt. Omnia ergo huiusmodi ab homine aliena sunt, etiam corpus, ut & ea quæ appetimus, & illud ex quo appetentiæ nobis est uitium, despiciamus. Vt enim meum animū rationis ducat intentio, homo hactenus esse debuit, ut contemplatione diuinitatis partem, quæ ibi iūcta mortalis est, mundi interioris necessitate seruandi despiciat atq; contemnat. Nam ut homo ex utraq; parte possit esse plenissimus, quaternis eum utriusq; partis elemētis animaduerte esse formatum, manibus & pedibus utriusq; binis, alijsq; corporis membris, quibus inferiori idest terreno mundo deseruiat. Illis uero partibus quatuor sensus animi, memoriæ, atq; prouidentiæ, quarū ratione cuncta diuina norit atq; suspiciat. Vnde efficitur ut rerum diuersitates, qualitates, effectus, quā

titates, suspiciosa indagine homo sectetur. Retardatus ergo graui & nimio corporis uitio, has naturæ reru͂ causas, quæ ueræ sunt proprie, prouidere non potest. Hunc ergo sic effectum conformatum'q;, et tali ministerio obsequio'q; præpositum, à summo deo, eum'q; cō petenter munde mundum seruando, deum pie colēdo, digne & competenter in utroq; dei uoluntati parentem, talem quo munere credis esse munerandum? Siquidem cum dei opera sit mundus, eiusq; pulchritudinem, qui diligentia seruat, atq; auget, operam'q; suam cum Dei uoluntate coniugit, cum speciem quam ille intentione diuina formauit, adminiculo sui corporis, diuino opere cura'q; componit, quo munere credis esse munerandum? nisi eo quo parentes nostri munerati sunt, quo etiam nos quoq; munerari, si fuerit diuinæ pietati complacitum, optamus pijssimis uotis, idest ut emeritos atq; exutos mundana custodia, nexibus mortalibus obsolutos, naturæ superioris partis, idest diuinæ, puros sanctos'q; restituat. ASCLE. Iuste & uere dicis o' Trismegiste. Hæc est enim merces pie sub deo, diligenter'q; cum mundo uiuentibus, secus enim impie'q; qui uixerint, & reditus denegatur in cœlu͂, et cōstituitur in corporalia, alia indigna sancto animo, & fœda commigratio, ut iste rationis sermo processit o' Trismegiste futuræ æternitatis spe animæ in humana uita periclitantur. Sed alijs incredibile, alijs fabulosum, alijs forsitan uideatur esse deridendum. Res enim dulcis est in hac corporali uita, qui capitur de possessionibus fructus. Quare anima͂, obtorto ut aiunt, detinet collo, ut in parte sui, quæ mortalis

est, inhæreat, nec sinit partem diuinitatis agnoscere, inuidens immortalitati malignitas. Ego eni tibi quasi prædiuinās dixero, nullum post nos habiturum delectum simplicem, qui est philosophiæ, quæ sola est in cognoscenda diuinitate frequens obtutus, & sancta religio. Multi etenim eam multifaria ratione confundunt. Quomodo ergo multi incomprehensibilem philosophiam efficiunt, aut quemadmodum eam multifaria ratione confundūt? TRISME. O Asclepi hoc modo in uarias disciplinas, nec comprehensibiles, eam callida commentatione miscentes, Arithmeticen, Musicem, Geometriā. Puram autem philosophiā, eāq; tantum diuina religione pendentem, tantū intendere i reliquas oportebit, ut apocatastasis astrorū stationes præfinitas, cursumq; cōmutationis numeris constare miretur. Terræ uero dimēsiōes, qualitates, quātitates, maris profunda, & ignis uim, et horum omniū effectus naturam cognoscens miretur, adoret, atq; collaudet artem, diuinamq; mentem. Musicæ uero nosse nihil aliud est, nisi cunctarum rerum ordinem scire, quæq; ratio diuina sortita est. Ordo enim rerum singularū in unum omnium artifici ratione collatus, concentum quendam melo diuino dulcisonum uerissimumq; conficiet. ASCLEPIVS. Quid ergo homines post nos erūt? TRISMEGISTVS. Sophistarū calliditate decepti, a uera, pura, sanctaq; philosophia auertentur. Simplici enim mente & anima diuinitatē colere, eiusq; facta uenerari, agere etiam dei uoluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima, hæc est nulla animi importuna curiositate uiolata philoso-

phia, & de his sit hucusq; tractatum. De spiritu uero, & de his similibus hic sumatur exordium. Fuit Deus & ὕλη, quem græce credimus mundum, & mundo comitabatur spiritus, sed non similiter ut deo, nec deus sunt hæc de quibus mundus est, iccirco non erãt quãdo nata nõ erant, sed in eo iam tunc erant unde nasci habuerunt. Non enim ea sola non nata dicuntur, quæ nec dum nata sunt, sed ea quæ carent fœcunditate generandi, ita ut ex eis nihil nasci potest. Quæcunq; ergo sunt quibus inest natura generandi, generabilia sunt, de quibus nasci potest, tametsi ea ex se nata sint. Neq; enim dubitatur ex his quæ ex se nata sunt facile nasci posse, de quibus cuncta nascũtur. Deus ergo sempiternus, Deus æternus, nec nasci potest, nec potuit, hic est, hic fuit semper, hic erit. Hæc ergo est, quæ ex se tota est, natura dei. Hyle autem uel mundi natura, & spiritus quamuis nata uideãtur à principio, tamen ex se nascendi procreãdiq; uim possident atq; naturam fœcunditatis. Etenim initium in qualitate naturæ est, quæ conceptus et partus in se possidet uim atq; materiam. Hæc itaq; sine alieno conceptu est sola generabilis. At uero quæ uim solam concipiẽdi habeãt, ex alterius cõnexione naturæ, ita discernẽda sunt, ut hic locus mũdi cũ his, quæ in se sunt, uideatur esse non natus, q utiq; in se uim totius naturæ habet. Locũ autẽ dico, in quo sunt oĩa. Neq; enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus quæ fuerunt, præcauendum est loco, nec qualitates, etenim nec quãtitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent

earum rerum, quæ nusquam sunt. Sic ergo & mundus quamuis natus non sit, in se tamen omnium naturam habet, utpote qui omnibus iis ad concipiendum sinus præstat fœcundissimos. Hoc ergo est totum qualitatis, materiæq; creabilis est, tametsi creata non est. Sicut enim in natura materiæ, qualitas fœcunda est, sic et malignitatis eadem est æque fœcunda. Nec eo dixi ó Asclepi, & Ammon, quod à multis dicitur, non poterat deus incidere atq; auertere à rerum natura malitiam, quibus respondendum nihil omnino est. Vnde tamen causa, & id prosequar, quod cœperam, & rationem reddam, dicunt enim ipsi deum debuisse omnifariam mundum à malitia liberare. Ita enim in mundo est, ut quasi membrum ipsius uideatur esse prouisum cautumq; quàm rationabiliter à summo deo, tunc cum disciplina, sensu, intelligentia mentes hominum est munerare dignatus. Hisce enim rebus quibus cæteris antestamus animalibus, soli possumus malitiæ fraudes, dolos, uitiaq; uitare. Ea enim, qui antequam iis implicitus est, ex aspectu uitauerit, is homo est diuina intelligentia, prudentiaq; munitus. Fundamentum enim est disciplinæ in summa bonitate consistens. Spiritu autem ministrantur omnia, et uegetantur in mundo, et quasi organum uel machina summi dei uoluntati subiectus est. Itaq; hactenus intelligatur à nobis mente sola intelligibilis, summus, qui dicitur deus rector, gubernatorq; sensibilis dei, eius, qui in se complectitur omnem locum, omnem rerum substantiam, totamq; gignentium creantiumq; materiam, & omne quicquid est quantumcunque est.

Spiritu uero agitatur, seu gubernatur omnis in mundo species unaquæq; secundum naturam suam à deo distributam sibi. ὕλη autem uel mundus omniũ est receptaculum, omniumq́; agitatio atq; frequentatio, quorum deus gubernator dispensans omnibus rebus humanis q̃tum unicuiq; necessarium. Spiritus autem implet omnia. cuiuscunq; naturæ qualitas est. Est enim caua mundi rotunditas in modũ sphæræ. Ipsa sibi qualitatis, uel formæ suæ causa inuisibilis tota. Quippe cum quẽcunq; in ea summũ, subter despiciendi causa delegeris locum, ex eo in imo quid sit, uidere non possis, propter quod multis locis instat, qualitatemq́; habere creditur. Per formas enim sola specierum, quarũ imaginibus uidetur insculpta, quasi uisibilis creditur, cum depicta monstratur. Re autem uera est sibiipsi inuisibilis semper, ex quo eius unum uel pars locus est in sphæra, græce, ἀειδὴς dicitur. Siquidẽ εἰδεῖν græce uidere dicitur, quo uisu primum sphæræ careant, unde & ideo dicuntur species quod sint inuisibilis formæ. Ab eo itaq; quod uisu priuantur, græce ἀειδὴς ab eo quod in imo sphæræ sunt, latine inferi nuncupantur. Hæc ergo sunt principalia et antiquiora, & quasi initia, uel capita omnium quæ sunt in his, aut per hæc, aut de his. ASCLEPIVS. Omnia ergo ipsa, ut dicis, ó Trismegiste mundana, ut ita dixerim, specierũ omniũ, quæ insunt in uniuscuiusq; sicuti est tota substantia? TRISMEGI. Mundus itaq; nutrit corpora, spiritus, animas, sensus autem quo dono cœlesti sola felix sit humanitas, alit mentem. Neque enim omnes, sed pauci quorum ita mens est, ut tanti

beneficij capax esse possit. Vt enim sole mundus, ita mens humana isto lumine clarescit, & eo amplius. Nam sol quicquid illuminat, aliquando terræ & lunæ interiectu interueniente nocte, eius priuatur lumine, sensus autẽ cum semel fuerit animæ commixtus humanæ, fit una ex bene coalescẽte commixtione. Materia ita, ut nunquam eiusmodi mentes caliginis impediantur erroribus. Vnde iuste sensus deorum animas esse dixerunt. Ergo nec eorum dico omnium, sed magnorum quorumcunq; & principalium.

ASCLEPIVS. Quos dicis rerum capita uel initia primordiorum ó Trismegiste? TRISMEGISTVS. Magna tibi pando, et diuina nudo mysteria, cuius rei initiũ facio ex optato fauore cœlesti. Deorum genera multa sunt, eorumq; omnium pars intelligibilis dicitur, alia uero sensibilis. Intelligibilis dicitur, non ideo quod putentur non subiacere sensibus nostris, magis enim sentimus eos, q̃ quos uisibiles nuncupamus, sicut disputatio perdocebit. Sublimis eni ratio, eoq; diuinior ultra hominum mentes intentionesq; consistens, si non attentiore aurium obsequio uerba loquentium acceperit, transuolabit et transfluet, aut magis refluet, suiq; potis liquoribus miscebit se. Sunt ergo omnium specierum principes dij. Hos sequuntur dij, quorum est princeps, οὐσία. Hi sensibiles utriusq; originis suæ consimiles, qui per sensibilem naturam conficiunt omnia, altera per alterum. Vnusquisq; opus suum illuminans cœli, uel quicquid est quod eo nomine comprehẽditur οὐσιάρχης, est Iuppiter. Per cœlum enim Iuppiter omnibus præbet uitam. Solis οὐσία

est lumen. Bonum enim luminis per orbem solis nobis infunditur. XXXVI. quorum uocabulum est Horoscopi, in eodem loco semper defixorum syderũ. Horum οὐσιάρχης uel princeps est, quem παντόμορφον uel omniformem uocant, qui diuersis speciebus diuersas formas facit septem sphæræ, quæ uocantur. *

Habent. * idest sui principes, quam fortunam dicunt. εἱμαρμένην, quibus imutantur omnia lege naturæ stabilitate firmissima & sempiterna agitatione uariata. Aër uero organum uel machina omnium, per quam omnia fiunt. Est autem οὐσιάρχης huius secundus mortalibus & his similia. His ergo ita se habentibus, ab imo ad summum se mouentibus, sic sibi connexa sunt omnia pertinentia ad se naturaliter, ut mortalibus mortalia sensibiliaq; sensibilibus annexa sint. Summa uero gubernationis summo illi domino paret, ut non multa aut potius unum ex uno etenim cuncta pendentia, ex eoq; potius defluentia cum distantia uidentur, creduntur esse plurima diuisim, adunata uero unum uel duo, unde fiunt omnia, et à quo fiunt omnia, idest de materia, de qua fiunt, & ex eius uoluntate, cuius nutu efficiuntur alia. ASCLE. Hæc iterum ratio quæ est ó Trismegiste? TRISME. Talis o Asclepi Deus. Etenim uel pater, uel dominus omnium, uel quocunq; nomine ab hominibus sanctius & religiosius nuncupetur, quod inter nos intellectus nostri causa debet eẽ sacratum, tanti eius numinis contemplatione nullo ex ijs nominibus cũ definite nũcupamus. Si enim uox hæc est ex aëre percusso spiritu sonus declarans omnẽ homi-

nis uoluntatem, uel sensum, quem forte ex sensibus mẽte perceperit, cuius nominis tota substantia paucis composita, syllabis definita, atq; circunscripta est, ut esset in homine necessarium uocis, auriumq; commertium, similiter etiam sensus & spiritus, & aëris & omnium in his, & per hæc, aut cum his nomen est totum dei. Non enim spero totius maiestatis effectorem, omniumq; rerum patrem uel dominum uno posse, quãuis è multis composito nomine, nuncupari. Hũc uero uno nomine, uel potius omni nomine, siqdẽ sit unus, et omnia, ut sit necesse, aut oĩa esse eius nomine, aut ipsum omnium nominibus nuncupari. Hic ergo solus ut omnia, utriusq; sexus fœcunditate plenissimus, semper uoluntatis suæ prægnans parit semper quicquid uoluerit procreare. Voluntas eius est bonitas omnis, hæc eadem bonitas omnium rerum est, ex diuinitate eius natura nata, ut sint omnia sicut sunt, et fuerunt, & futuris omnibus dehinc natura ex se nascendi sufficiat. Hæc ergo ratio o' Asclepi tibi sit reddita, quare et quomodo fiant omnia utriusq; sexus. ASCLE. Ergo Deum dicis o' Trismegiste? TRISME. Non solũ Deũ o' Asclepi, sed animalia omnia et inanimalia. Impossibile enim est aliquid eorũ quæ sunt, infœcũdum esse. Fœcunditate enim dempta ex omnibus, quæ sunt, impossibile erit semper esse quæ sunt. Ego enim & naturam et sensum, & mundum dico in se continere naturam, & nata omnia conseruare. Procreatione enim uterq; plenus est sexus, & eius utriusq; connexio, aut quod est uerius, ueritas incomprehensibilis est, quam siue Cupidinem, siue Venerem, siue utrunq;

poteris recte nuncupare. Hoc ergo omni uero uerius manifestiusq; mente percepto, quod ex omni illo totius naturæ Deo hoc sit in æternum cunctis procreandi inuentum tributumq; ministerium, cui summa charitas, lætitia, hilaritas, & cupiditas, amorq; diuinus innatus est. Et dicendum foret quanta sit eius ministerij uis atq; necessitas, nisi ex sui contẽplatione unicuiq; ex intimo sensu nota esse potuisset. Si enim illud extremũ temporis, quo ex cerebro ad ritũ peruenimus, utraq; in utranq; fundat natura progeniem animaduertas, ut altera alterius auide rapiat semen, interiusq; recondat. Deniq; eo tempore ex connexione communi, uirtutem marium etiam fœminæ adipiscuntur, & mares fœmineo corpore lassescunt. Effectus itaq; huius tam blandi necessarijq; mysterij in occulto perpetratur, ne uulgo irridentibus imperitis utriusq; naturæ diuinitas ex cõmixtione sexus cogatur erubescere, multo magis etiam si uisibus irreligiosorum hominum subijciatur. Sunt autem non multi aut admodũ pauci, ita ut numerari etiam in mundo possint religiosi. Vnde contingit in multis remanere malitiam defectu prudentiæ scientiæq; rerum omnium quæ sunt. Ex intellectu enim religionis diuinæ, qua constituta sunt omnia, contemptus, medelaq; nascitur uitiorum totius mundi. Perseuerante autem imperitia atque inscitia, uitia omnia conualescunt, et uulnerant animam insanabilem, uitijsq; infecta ijsdem atq; uitiata quasi uenenis tumescit, nisi eorum quorum animarũ disciplina & intellectus summa curatio est. Si ergo solis et paucis hoc proderit, dignum est hunc prosequi

atq; expedire tractatum. Quare scilicet solis hominibus intelligentiam et disciplinam suã diuinitas sit impartiri dignata. Audi itaq;. Deus pater & dominus, cũ post deos homines efficeret ex parte corruptiore mundi, et ex diuina, pari lance compõderans, contigit uitia mundi corporibus commixta remanere. Et alia propter cibos uictumq́;, quem necessario habemus cum omnibus animalibus communem, quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria, & reliqua mentis uitia animis humanis insidere. Dijs uero, utpote ex parte mundissima naturæ effectis, & nullis indigentibus rationis disciplinæq; adminiculis, quamuis immortalitas & unius semper ætatis uigor ipse sit eis prudentia & disciplina, tamen propter rationis unitatem pro ratione & intellectu, ne ab his essent alieni, ordinẽ necessitatis lege conscriptum æterna lege constituit, hominem ex animalibus cunctis de sola ratione disciplinaq́; cognoscens, per quæ uitia corporum homines auertere, atq; abalienare potuissent ipsos ad intentionem spemq́; immortalitatis prætendens. Deniq; et bonum hominem, & qui posset immortalis esse, ex utraq; natura composuit, diuina atq; mortali, & sic compositum per uoluntatem dei, hominem constitutum est esse meliorem dijs, qui sunt ex sola immortali natura formati, & omnium mortaliũ, propter quod homo dijs cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente ueneratur, dijq́; pio affectu humana omnia respiciunt atq; custodiunt. Sed de hominibus paucis istud dictum est pia mente præditis. De uitiosis uero nihil dicendum est, ne sanctissimus

sermo eorum contemplatione uioletur. Et quoniam de cognatione & consortio hominum deorumq́; sermo nobis indicitur, potestatē hominis o' Asclepi uimq́; cognosce. Dominus & pater, uel quod est summū Deus, ut effector est deorum cœlestium, ita homo effector est deorum, qui in templis sunt, humana proximitate cognuncti, & non solum illuminantur, uerum etiam illuminant, nec solum ad deum proficit, uerum etiā confirmat deos. Miraris ó Asclepi, an nunquid diffidis, ut multi? ASCLEPIVS. Confundor o' Trismegiste, sed tuis uerbis libenter assensus, felicissimum hominem iudico, qui sit tanta ui felicitatem consecutus. TRISMEGISTVS. Nec immerito, miraculo enim dignus est, qui maximus est omnium deorum. Genus enim omnium confusione manifestum est, de mundissima parte naturæ propagatum, signáq; eorum sola pro omnibus esse, quasi capita, species uero deorum quas conformat humanitas ex natura utraque conformata est, ex diuina quæ est prior, multóq; diuinior, & ex ea, quæ intra homines est, idest ex materia qua fuerūt procreatæ, uel fabricatæ, & non solum capitibus solis, sed membris omnibus, totóq; corpore configurantur. Ita humanitas semper uicina naturæ, & origini suæ in illa diuinitatis imitatione perseuerat, ut sicut Deus ac dominus, ut sui similes essent, deos fecit æternos, ita humanitas deos suos ex sui uultus similitudine figuraret. ASCLE. Statuas dicis o' Trismegiste? TRISME. Statuas ó Asclepi, uides'ne quatenus tuipse diffidas, statuas animatas sensu, & spiritu ple=

nas, tanta et talia facientes, statuas futurorũ præscias, easq; forte uates oẽs somniis, multisq; aliis rebus prædicentes, imbecillitatesq; hominibus faciẽtes, easq; curãtes, tristitiamq; pro meritis. An ignoras ô Asclepi, quod ægyptus imago sit cœli, aut quod est uerius trãslatio & descensio omniũ, quæ gubernantur, atq; exercentur in cœlo? Et si dicendum est, uerius terra nostra totius mundi est templum, & quoniam præscire cuncta prudentes decet, istud uos ignorare fas non ẽ. Futurum tempus est, cum appareat ægyptios incassum pia mente diuinitatẽ sedula religione seruasse, & omnis eorum sancta ueneratio in irritum casura frustrabitur. E terris enim ad cœlum est recursura diuinitas, linquetur Aegyptus, terraq; quæ fuit diuinitatis sedes, religione uiduata numinum præsentia destituetur. Alienigenis enim regionem istam terramq; complentibus non solum neglectus religionum, sed quod est durius, quasi de legibus à religione, pietate, cultuq; diuino statuetur proscripta pœna, prohibitio. Tunc terra ista sanctissima sedes delubrorũ atq; templorum, sepulchrorum erit mortuorumq; plenissima. O Aegypte Aegypte religionum tuarũ solæ supererunt fabulæ, & æque incredibiles posteris suis, solaq; supererunt uerba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus, et inhabitabit Aegyptum Syrus aut Indus, aut aliquis talis. Diuinitas enim repetet cœlũ, deserti homines toti morientur, atq; ita Aegyptus deo & homine uiduata deseretur. Te uero appello sanctissimum flumen, tibiq; futura prædico torrenti sanguine plenus ad ripas usq; erumpes, undæq; diuinæ nõ

ſolum polluentur ſanguine, ſed totæ rumpentur, & uiuis multo maior erit numerus ſepultorum, ſuperſtes uero qui erit, lígua ſola cognoſcætur Aegyptius, actibus uero uidebitur alienus. Quid fles, o Aſclepi? & his ãplius, multóq; deterius ipſa Aegyptus ſuadebitur, ĩbueturq; maioribus malis, quæ ſancta quõdã, et diuinitatis amantiſſima deorũ in terra religionis ſuæ merito, ſola ſeductio ſanctitatis & impietatis magiſtra erit maximæ crudelitatis exemplum, & tunc tedio hominum non admirandus uidebitur mundus, neq; adorandus. Hoc totum bonum, quo melius nec ẽ, nec fuit, nec erit, quod uideri poſſit, periclitabitur. Eritq; tædiũ omnibus, ac per hoc cõtemnetur, nec diligetur totus hic mundus, dei opus immutabile, glorioſa conſtructio, bonum, multiformi imaginum uarietate compoſitum, machina uoluntatis dei in ſuo opere ſine inuidia ſuffragantis omnium in unum, quẽ uenerari, laudari, amari deniq; à uidentibus poſſunt, multiformis adunata cõgeſtio. Nã et tenebræ præponẽtur lumini, et mors uita melior iudicabitur, nemo ſuſpiciet cœlũ. Religioſus pro iſano, irreligioſus putabitur prudẽs, furioſus, fortis, pro bono habebitur peſſimus. Anima eni et oĩa circùm eã qbus aut mortalis nata ẽ, aut ĩmortalitatẽ ſe cõſecuturã eẽ præſumit, ſecundũ quod uobis expoſui, non ſolum riſus, ſed etiam putabitur uanitas. Sed mihi credite etiam periculum capitale conſtituetur in eum, qui ſe mentis religioni dederit. Noua conſtituentur iura, lex noua, nihil ſanctum, nihil religioſum, nec cœlo, nec cœleſtibus dignum audietur aut mente credetur. Fit deorum ab hominibus ſe-

cessio dolenda, soli nocentes angeli remanent, qui humanitati commixti ad omnia audaciæ mala miseros, manu iniecta compellēt ad bella, in rapinas, in fraudes, & in oīa quæ sunt animarū naturæ contraria. Tunc nec terra constabit, nec nauigabitur mare, nec cœlū astrorū cursibus, nec siderū cursus constabit in cœlo, oīs uox diuina necessaria taciturnitate mutescet, fructus terræ corrūpētur, nec fœcunda erit tellus, & aër ipse mœsto torpore lāguescet. Hæc et talis senectus ueniet mundi, irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum hominum. Cum hæc cuncta contigerint o' Asclepi, tūc ille dominus, et pater, deus primipotens, & unus gubernator mundi, intuens in mores factaq; uoluntaria uoluntate sua, quæ est dei benignitas, uitijs resistens, & corruptelæ omnium errorem reuocans, malignitatem omnem, uel alluuione diluens, uel igne consumēs, uel morbis pestilētibus ubiq; per diuersa loca dispersis finiens, ad antiquam faciem mundum reuocabit, ut & mundus ipse adorandus uideatur, & mirandus, & tanti operis effector et restitutor deus, ab omnibus qui tunc erunt, frequentibus laudum præconijs benedictionibusq; celebretur. Hæc enim mundi genitura cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius, sanctissima et religiosissima restitutio, peracto temporis cursu, quæ est, & fuit sine initio sempiterna. Voluntas etenim dei caret initio, quæ eadē est, et ubiq; est sempiterna. ASCLE. Dei enim natura consilium est uoluntatis bonitas summa o' Trismegiste? TRISMEGISTVS. O' Asclepi uoluntas consilio nascitur, & ipsum uelle est ex uoluntate.

ex uoluntate. Neq; enim impense aliquid uult qui ē omnium plenissimus, & ea quæ uult habet. Vult autem omnia bona, et habet omnia quæ uult, omnia autem bona et cogitat & uult, hic autem ē Deus eius boni imago mundus. ASCLEPIVS. Bonus ó Trismegiste? TRISMEGISTVS. Bonus ó Asclepi, ut ego te docebo. Sicuti enim Deus omnibus speciebus, uel generibus, quæ in mūdo sunt, distributor, dispensatorq́; est bonorum, idest sensus animæ, et uitæ, sic & mundus præstitor est, & tributor omnium, quæ mortalibus uidentur bona, idest alternatiōis partium, temporalium fructuū, natiuitatis, augmētorum, & maturitatis, & horum similium. Ac per hoc Deus supra uerticem summi cœli consistens, ubiq; est, omniáq; circunspicit. Sic est enim ultra cœlum locus sine stellis ab omnibus rebus corpulentis alienus. dispensator, qui est inter cœlum & terram, locum obtinet, quem Iouem uocamus. Terræ uero & mari dominatur Iuppiter Plutonius, et hic nutritor est animantiū mortalium, et fructiferarū. Horum omniū uiribus fructus, arbusta & terra uegetantur. Aliorum uero uires & effectus per omnia quæ sunt, distribuuntur. Distribuentur uero qui terræ dominantur, et collocabuntur in ciuitate, in summo initio Aegypti, quæ à parte solis occidentis condetur, ad quá terra mariq; festinabit oē mortale genus. ASCLE. Modo tamen hoc tempore ubi isti sunt ó Trismegiste? TRISMEGISTVS. Collocati sunt in maxima ciuitate, in monte Libyco, & hæc eousq; narrata sint. De immortali uero & mortali, modo differendū est.

Multos enim ſpes timorq́; mortis,ueræ rationis ignaros excruciat. Mors igitur efficitur diſſolutione corporis labore defeſſi, & numeri completi,quo corporis membra in unam machinam ad uſus uitales aptantur. Moritur enim corpus quando hominis uitalia ferre poſſe deſtiterit. Hoc ergo eſt mors,corporis diſſolutio,& corporalis ſenſus interitus. De quo ſollicitudo ſuperuacua eſt. Sed alia neceſſaria, quam aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. Audi ergo ô Aſclepi.

Cum fuerit animæ à corpore facta diſceſſio,tunc arbitrium examenq́; meriti eius tranſiliet in ſummi dæmonis poteſtatem,isq́; eam cum piam iuſtamq́; prouiderit,in ſui competentibus locis manere permittet. Si autem delictorum illitam maculis uitijsq́; oblitam uiderit,deſuper ad ima deturbãs procellis turbinibusq́; aëris,ignis, & aquæ, ſæpe diſcordantibus tradet. Atq; inter cœlum & terram mundanis fluctibus in diuerſa ſemper æternis pœnis agitata raptabitur. Vt in hoc obſit animæ æternitas,quod ſit immortali ſententia æterno iudicio ſubiugata. Ergo ne his implicemur,cauendum,uerendum,timendumq́; eſſe cognoſce. Incredibiles enim poſt delicta cogentur credere, non uerbis, ſed exemplis,nec minis,ſed ipſa paſſione pœnarum. ASCLEPIVS. Non ergo Triſmegiſte hominũ delicta ſola humana lege puniuntur. TRISMEGISTVS. Primo enim ô Aſclepi terrena omnia quæ ſunt, mortalia ſunt, nunc omnia etiam quæ ſunt rationi corporali uiuentia,& à uiuendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia

pro uitæ meritis, aut delictis pœnis obnoxia tãto post mortem sæuioribus subijciuntur, quanto multa forsitan fuerunt celata dum uiuerent. Præscia etenim rerum omnium diuinitate reddentur, perinde ut sint pro delictorũ qualitatibus pœnæ. ASCLEPIVS. Qui sunt digni maioribus pœnis o Trismegiste? TRISMEGISTVS. Qui damnati humanis legibus uitam uiolenter amittunt, ut non naturæ animam debitam, sed pœnam pro meritis reddidisse uideantur. Contra iusto homini in Dei religione et summa pietate præsidium est. Deus enim tales ab omnibus tutatur malis. Pater enim omnium & dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Non ubi sit loco nec qualis qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligentia, mentis illuminans, qui discussis ab animo errorum tenebris, & ueritatis claritate percepta toto se sensu intelligentiæ diuinæ cõmiscet, cuius amore à parte naturæ, qua mortalis est, liberatus imortalitatis futuræ cõcipit fiduciã. Hoc ergo inter bonos malosq; distabit. Vnusquisq; enĩ pietate, religione, prudẽtia, cultu, et ueneratione Dei clarescit, quasi oculis uera ratione perspecta, et fiducia credulitatis suæ, tantum inter homines præstans, quantum sol cæteris astris lumine suo antestat. Ipse enim sol non tam magnitudine numinis, quàm diuinitate & sanctitate cæteras stellas illuminat. Secundum enim Deum hunc crede o Asclepi cætera gubernantẽ, omniaq; mũdana illuminãtem animalia, siue animantia, siue inanimantia. Si enim animal mundus uiuens semper, et fuit, et ẽ, & erit, nihil in

mundo mortale est. Viuentis etenim uniuscuiusq; partis, quæ in ipso mundo, sicuti in uno eodemq; animali semper uiuente, nullus est mortalitatis locus. Ergo uitæ æternitatisq; Deus ipse esse debet plenissimus, si semper eum uiuere necesse est. Sol ergo sicut mundus sempiternus, sic & ipse semper gubernator uitalium, uel totius uiuacitatis eorum frequentator, & dispensator est. Deus ergo uiuentium, uel uitaliũ, quæ sunt in mundo sempiternus gubernator est, ipsiusq; uitæ dispensator æternus. Semel autem dispensauit æterna lege cunctis uitalibus uitam præstans, hoc more quo dicam.

In ipsa uiuacitate æternitatis mundus agitatur, & ipsa uitali æternitate locus est mundi, propter quod nõ corrumpetur aliquando, stabili sempiternitate uiuendi circumuallatus, & quasi constrictus ipse mundus. Est igitur dispensator uitæ omnibus, quæ in se sunt, & est locus omnium, quæ sub sole gubernantur, cuius mundi commotio ex duplici constat effectu. Viuificatur enim ipse extrisecus ab æternitate, uiuificatq; ea quæ intra se sunt, omnia differens, numeris & temporibus statutis atq; infixis, cuncta per solis effectum, stellarumq; discursum, omnia temporalia ratione diuinaq; lege conscripta. Terrenum autem tempus, aëris qualitate, æstuumq; frigorisq; uarietate dinoscitur. Cœleste uero recursionibus syderum ad eadem loca temporaria conuersione recurentium, & mundus est receptaculum temporis, cuius cursu & agitatione uegetatur. Tempus autem ordine seruatur. Ordo & tempus innouatione omnium rerum quæ

in mundo sunt, per alternationem faciunt. Cunctis ergo ita se habentibus, nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascentium, nec cœlestium, nec terrenorum. Solus enim Deus, et merito solus, ipse in se, & à se, & circùm se, totus est plenus atq; perfectus, isq; sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu nec loco moueri potest, cum in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus, nisi aliquis audeat dicere ipsius commotionem in æternitate esse, sed magis & ipsa immobilis æternitas, in quam omnium temporum agitatio remeat, & ex qua omnium temporum agitatio sumit exordium. Deus igitur stabilis fuit, semperq; est, & cum eo similiter æternitas consistit. Mundum uero non natum, quem recte sensibilem dicimus intra se habens. Huius Dei imago hic mundus effectus est æternitatis imitator. Habet autem tempus stabilitatis suæ uim atq; naturam, quamuis semper agitetur, ea ipsa in se reuertendi necessitate. Itaq; quãuis sit æternitas, stabilis, immobilis, atq; fixa, tamen quoniam quod mobile est tempus, in æternitatem semper reuocatur agitatio, eaq; mobilitas ratione temporis uertitur, efficiturq;, ut et ipsa æternitas immobilis quidem sola per tempus in quo ipsa est, & est in eo, omnis agitatio uideatur agitari. Ergo sic efficitur, ut & æternitatis stabilitas moueatur, & temporis stabilis mobilitas fiat, fixa lege currendi. Sic & Deum agitari credibile est in seipsum eandem mobilitate stabilitatis. In magnitudine enim ipsius est imobilis agitatio. Hoc ergo quod est tale, quod non subijcitur sensibus, infinitum, incomprehensibile, inæstimabile est, nec substine=

ri, nec ferri, nec indagari potest. Vnde enim, et quo, et ubi, aut quomodo, aut quale sit, incertum est. Fertur enim in summa stabilitate, & in ipso stabilitas sua, seu Deus, seu æternitas, seu uterq;, seu alter in altero, seu uterq; in utroq; sint. Propter quod æternitas sine definitione est temporis. Tempus autem quod definitur, potest uel numero, uel alternatione, uel per alterius ambitudinem rediens æternum esse. Vtrunq; ergo infinitum, utrunq; uidetur æternum. Stabilitas enim, utpote defixa, quo sustinere quæ agitabilia sunt possit, benefio firmitatis, merito obtinet pricipatum. Omniū enim quæ sunt, primordium Deus est, & æternitas. Mundus autem, quod sit mobilis, non habet principatum. Præuenit enim mobilitas stabilitatem suam in legem agitationis sempiternæ habendo immobilem firmitatem. Omnis ergo sensus diuinitatis immobilis, ipse in stabilitate sua se commouet. Sanctus, & incorruptus, & sempiternus est, & siquid melius potest nuncupari, Dei summi in ipsa uolūtate assistens æternitas plenissimus omnium sensibilium, & totius disciplinæ consistens, ut ita dixerim, cum Deo. Sensus uero mundanus receptaculum est omnium sensibilium, & specierum, & disciplinarum. Humanus uero ex memoriæ tenacitate, quod memor sit omnium, quas gesserit, rerum. Vsq; ad humanum tamen animal sensus diuinitatis descēdēdo ꝑuenit. Deus enim sensum summum, diuinumq; cunctis confundi noluit, ne erubesceret commixtione aliorum animantium. Intelligentia enim sensus humani qualis aut quanta sit, tota est in memoria præteritorum. Per eam enim

memoriæ tenacitatem gubernator effectus est terræ. intellectus autem naturæ qualitate & sensus mundi ex omnibus quæ in mundo sensibilia sunt, poterit perui= deri. Aeternitas quæ secunda est ex sensibili mundo, sensus datus, qualitas'q; dinoscitur, at intellectus qualitatis, qualitas'q; sensus summi Dei sola ueritas est, cuius ueritatis in mundo ne quidem extrema linea umbra dinoscitur. Vbi sunt mendacia, ubi geniture, ubi errores uidentur. Vides ergo o' Asclepi in quibus constituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere. Sed tibi Deus summe gratias ago, qui me uidendæ diuinitatis tuæ illuminasti lumine, & uos o' Tati, & Asclepi, et Ammon intra secreta pectoris diuina mysteria silentio tegite, & taciturnitate seruate. Hoc enim differt intellectus a' sensu, quod intellectus noster ad qualitatem sensus mundi intelligendam, & dinoscendam mentis præuenit intentionem. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, et Deos noscendos, qui supra se sunt, & sic contingit hominibus, ut quasi per caliginem quæ in cælo sunt, uideamus, quantum possibile est per conditionem sensus humani. Hæc autē intentio angustissima est perudendis tantis bonis. Latissima uero cum uiderit felicitate conscientiæ. De inani uero, quod ē magnum uidetur esse quamplurimis, sic sentio. Inane nec esse aliquid, nec esse potuisse, nec futurum unquam. Omnia enim mundi sunt membra plenissima, ut ipse mundus plenus sit, atque perfectus corporibus, qualitate forma'q; diuersis speciem suam habentibus, & magnitudinem. Quorum unum est alio maius,

aut alio minus, & ualitudine & tenuitate diuersa. Nam et quædam eorum ualidiora uidentur, sicuti et maiora, minora autem & tenuiora, aut uix aut omnino uideri non possunt, quas solum esse attrectatione cognoscimus. Vnde contingit multis credere hic non esse corpora, sed inanes locos, quod est impossibile. Sicuti enim quod dicitur est extra mundum, si tamen est aliquid (nec enim istud credo) sic ab eo plenum esse intelligibilium rerum, idest diuinitatis suæ similium. Vt hic etiam sensibilis mundus qui dicitur, plenissimus sit corporum, & animalium, naturæ suæ & qualitati conuenientium, quorum facies non omnis uidemus, sed quasdam ultra modum grandes, quasdam breuissimas, aut propter spatij interiecti longitudinem, aut quod acie sumus obtusi, tales nobis esse uideantur, aut omnino propter nimiam breuitatem à multis non esse credantur. Dico nunc dæmonas, quos credo cómorari nobiscum, et heroas, quos inter aëris purissimam partem supra nos, et terrã, ubi nec nebulis locus, nec ex signorũ aliquorũ agitatione commotio. Propter quod ó Asclepi inane nihil eẽ dixeris, nisi cuius rei inane sit. Hoc quod dicas inane, prædixeris, ut inane ab igne, et ab aqua, & ab his similibus. Quod et si contigerit uideri, quid inane possit esse à rebus huiuscemodi, quamuis breue sit, uel magnum quod inane uidetur, spiritu tamen, & aëre uacuum esse non possit. Similiter uero de loco dicendũ, quod uocabulum solum intellectu caret. Locus enim ex eo cuius est, quid sit apparet. Principali etenim nomine dempto significatio mutatur. Quare aquæ lo-

cus, ignis locus, aut his similium recte dicamus. Sicut enim inane esse aliquid impossibile est, sic & locus solus quid sit dinosci non potest. Nam si posueris locum sine eo cuius est, inanis uidebitur locus, quem in mundo esse non credo. Quod si inane nihil est, nec per se, quid sit locus apparet, nisi ei aut longitudines aut latitudines, aut altitudines addideris, ut corporibus hominũ signa. His uero sic se habentibus o' Asclepi, et uos qui adestis, scitote intelligibilem mũdum et Deum, qui mentis solo obtutu dinoscitur esse incorporalem, nec eius naturæ misceri posse aliquid corporale, idest quod possit qualitate, quantitate, numeris'q; dinosci. In ipso enim nihil tale consistit. Hic ergo mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum est omnium sensibilium specierum, qualitatum uel corporum, quæ omnia sine Deo uegetari non possunt. Omnia enim Deus, & à Deo omnia, & eius uoluntatis omnia. Quod totum est bonum, decens, immutabile & prudens, & ipsi soli sensibile, atq; intelligibile, & sine hoc nec fuit aliquid, nec est, nec erit. Omnia enim ab eo, & in ipso, et per ipsum, & multiformes qualitates, et magnæ quantitates, et omnem mensuram excedentes magnitudines, et uniformes species, quas si intellexeris o' Asclepi gratias acturus es Deo. Si totum animaduertes uera ratione perdisces mundum ipsum sensibilem, & quæ in eo sunt, omnia à superiore illo mundo quasi ex uestimento eius contecta. Vnumquodq; enim genus animalium o' Asclepi, cuiuscunq; uel mortalis, uel immortalis, uel rationalis, siue sit animãs, siue sine anima sit, prout cuiq; est genus, sic sin

gula sui generis imagines habent. Et quamuis unum quodq; animalis genus omnem sui generis possideat formam, in eadem tamen sui forma singula dissimilia sunt. Species enim quae diuina est, incorporalis est, & quicquid mente comprehenditur. Cum itaq; haec duo ex quibus constat forma & corpus incorporalia sint, impossibile est unãquanq; formam alteri simillimam nasci, horarum & climatum distantibus punctis. Sed immutantur toties quot hora momenta habet circuli arcũcurrentis, in quo est ille omniformis quẽ diximus Deus. Species ergo permanet ex se toties pariens imagines tantas, tamq; diuersas, quanta habet conuersio mundi momenta, qui mundus in conuersione mutatur. Species uero nec mutatur, nec conuertitur. Sic generum singulorum formae sunt permanentes in eadem forma sua dissimiles. ASCLEPIVS. Et mundus speciem mutat o' Trismegiste? TRISMEGISTVS. Vides ergo o' Asclepi tibi omnia quasi dormienti esse narrata. Quid est enim mundus, aut ex quibus constat, nisi ex omnibus natis? Ergo uis dicere de coelo, terra, & elementis. Nanq; alia magis frequenter mutantur in species, coelum humescens, uel arescens, uel frigescens, uel ignescens, uel clarescens, uel sordescens in una coeli specie, hae sunt quae spe alternantur species. Terra uero suae speciei multas immutationes semper habet, & cum parturit fruges, & cum eadem partu nutriat suo, tum reddit omnium fructuum uarias diuersasq; qualitates, & quantitates, ac stationes, & cursus ad omnes arborum, florum, baccarum qualitates, odores, sapores, spe

cies. Ignis etiam facit conuersiones plurimas atque diuersas. Solis enim & lunæ omniformes imagines. Sũt autem quasi speculorum nostrorum similes imaginum similitudines æmulo splendore reddentium. Sed iam de talibus sint satis dicta talia: Iterum ad hominem, rationemq; redeamus, ex quo diuino dono homo animal dictum est rationale. Minus autem miranda, et si miranda sunt quæ de homine dicta sunt, sed omnium mirabilium uincit admirationem, quod homo potuit inuenire naturam, eamq; efficere. Quoniam ergo proaui nostri multum errabant contra orationem deorum increduli, & non animaduertentes ad cultum, religionemq; diuinam, inuenerunt artem qua Deos efficerent, cui inuentæ adiunxerunt uirtutem de mundi natura conuenientem, eamq; miscentes, & quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum, uel angelorum, eas indiderunt imaginibus suis, diuinisq; mysterijs, per quas sola idola & benefaciendi & malefaciendi uires habere potuissent. Auus enim tuus o' Asclepi medicinæ primus inuentor, cui templum consecratum est in monte Libyæ circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mũdanus homo, idest corpus, reliquus enim uel potius totus, si est homo totus in sensu uitæ melior, remeauit in cœlum, omnia etiam nunc adiumenta hominibus præstans infirmis numine suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere. Hermes, cuius nomine auitum mihi nomen est, sibi cognomen patrium consistens, omnes mortales undiq; uenientes adiuuat, atq; conseruat Isin uero & Osirin q̃ multa bona præ-

stare propitia, tantum obesse scimus irata. Terrenis enim Dijs atq; mundanis facile est irasci, ut pote qui sint ab hominibus facti atq; compositi, extraq; naturã. Vnde contigit ab Aegyptijs hæc sancta animalia nuncupari, et per singulas ciuitates coli eorum animas, quorum sunt consecratæ uiuentes, ita ut eorum legibus incolantur, et eorum nominibus nuncupentur. Per hanc causam o' Asclepi quæ alijs colenda uidentur atq; ueneranda, apud alios dissimiliter habentur, ac propterea bellis se lacessere Aegyptiorũ ciuitates solent. ASCLEPIVS. Et horum Trismegiste deorum qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas? TRISMEGISTVS. Constat o' Asclepi de herbis, de lapidus, & de aromatibus uim diuinitatis naturalem habentibus in se, & propter hanc causam sacrificijs frequentibus oblectantur, hymnis, et laudibus, & dulcissimis sonis in modum cœlestis harmoniæ concinentibus, ut istud quod est cœlesti usu & frequentatione illectum, in idola possit lætum humanitas patiens longa durare per tempora, sic deorum actor est homo, & ne putes fortuitos effectus esse terrenorum deorum o' Asclepi, Dij cœlestes inhabitant summa cœlestia unusquisq; per ordinem quem accepit complens, atq; custodiens. Hi uero nostri sigillatim quædam curantes, quædam præuidentes, quædam sortibus & diuinatione prædicentes, his pro modo subuenientes humanis, quasi amica cognatione auxiliantur. ASCLEPIVS. Quam ergo partem rationis εἱμαρμένη, uel fata incolunt. O' Trismegiste, si cœlestes Dij dominantur, terreni incolunt singula, quam

εἱμαρμένη nuncupamus? TRISMEGI. O Asclepi ea est necessitas omnium quæ geruntur, semper sibi catenatis nexibus iuncta. Hæc itaq; est aut effetrix rerũ, aut summus Deus, aut ab ipso Deo qui secundus effectus est Deus, aut omnium cœlestium terrenarumq; rerũ firmata diuinis legibus disciplina. Hæc itaq; εἱμαρμένη & necessitas, ambæ sibi inuicem indiuiduo cõnexæ sunt glutino, quarum prior εἱμαρμένη rerum omnium parit initia. Necessitas uero cogit ad effectum quæ ex illius primordijs dependet. Has ordo consequitur, id est contextus, & distinctio temporis rerum perficiendarum. Nihil est enim sine ordinis compositione. In omnibus istis mundus iste perfectus est. ipse enim mundus ordine gestatur, uel totus constat ex ordine. Hæc ergo tria, εἱμαρμένη id est fatum, necessitas, ordo, uel maxime Dei nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege, & ratione diuina. Ab his ergo omne uelle, et nolle diuinitus auersum est totum. Nec ira etenim commouentur, nec flectuntur gratia, sed seruiunt necessitati rationis æternæ, quæ æternitas inauersibilis, immobilis, insolubilis est. Prima ergo εἱμαρμένη est, quæ uelut iacto semine futurorum omniũ suscipit prolẽ. Sequitur necessitas, qua ad effectum coguntur omnia. Tertius ordo textum seruans earum rerum quas εἱμαρμένη, necessitasq; disponit. Hæc ergo æternitas quæ nec cœpit esse, nec desinet, quæ fixa imutabili lege currẽdi sempiterna commotione seruatur, oriturq;, et occidit alterna sæpe per mẽbra, ita ut uariatis temporibus, ijsdem quibus occiderat membris, oriatur, sic

enim & rotunditatis uolubilis ratio, ut ita sint sibi coarctata cuncta, ut quid sit uolubilitatis initiũ ignores, cum omnia se semper & præcedere, & sequi uideãtur. Euentus autem uel sors insunt omnibus permixta mundanis. Dictum est nobis de singulis, ut humanitas potuit, ut uoluit, permisitq; diuinitas. Restat hoc solum nobis, ut benedicentes Deum, orãtesq;, ad curam corporis redeamus. Satis enim de diuinis rebus tractantes mentem uelut animi pabulis saturauimus.

De adyto uero egressi, cum Deum orare cœpissent, in austrum respicientes erant. Sole etenim occidente, cum quis Deum orare uoluerit, illuc debet respicere, sicut & sole oriente, in eum qui subsolanus dicitur. Iam ergo dicentibus præcationem Asclepius ait, submissa uoce oranti suggeramus patri, quod iusserit, ut thure addito, et pigmentis precem dicamus Deo. Quem Trismegistus audiens, atq; commotus ait, melius melius ominare, o' Asclepi. Hoc enim sacrilegijs simile est, cum Deum roges thus atq; cætera incendere. Nihil enim deest ei, qui ipse est omnia. Sed nos agentes gratias adoremus. Hæ enim sunt summæ incensiones Dei, cum aguntur grates a` mortalibus.

Gratias tibi agimus summe et exuperantissime. Tua enim gratia tantum sumus cognitionis tuæ lumen consecuti. Nomen sanctum, et honorandum nomẽ unũ, quo solus Deus est benedicendus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem, et religionem, & amorem, & quæcunq; est dulcior efficacia præbere dignaris, & donas nos sensu, ratione intelligen-

tia. Sēſu, ut te cognoſcamus. Ratiōe, ut te ſuſpicionibus indagemus. Intelligentia, ut te cognitione cognoſcentes gaudeamus, ac numine ſaluati tuo gaudeamus, quod nobis te oſtenderis totum gaudeamus, quod nos in corporibus ſitos, & æternitate fueris conſecrare dignatus. Hæc eſt enim ſola humana gratulatio, cogni tio maieſtatis tuæ. Cognouimus te, & lumen maximum ſolo intellectu ſenſibili. Intelleximus te ó uitæ uera uia, ó natorum omnium fœcunda generatio, cognouimus te totius naturæ tuo conceptu pleniſſime, cognouimus te æterna perſeueratio. In omnī enim iſta oratione adorantes bonū bonitatis tuæ, hoc tantum deprecamur, ut nos uelis ſeruare perſeuerantes in amore cognitionis tuæ, et nūquā ab hoc genere uitæ ſeparari. Hoc optantes conuertimus nos ad puram, & ſine animalibus cœnam.

FINIS.

VITA, INSTITVTA, DOGMATA PLATONIS PER APVLEIVM.

PLatoni habitudo corporis cognomentum dedit. nanq; Aristocles prius nominatus. Aristo ei fuisse pater dictus est. Cæterum Perictione Glauci filia mater fuit, & de utroq; nobilitas satis clara. Nam Aristo pater per Codrum ab ipso Neptuno originem duxit. ab Solone sapientissimo, qui legum atticarum fundator fuit, maternus deriuatus est sanguis. Sunt qui Platonem augustiore conceptu prosatum dicunt. Cum quidem Apollinis figuratio Perictione se miscuisset. mense etiam qui apud atticos θαργηλιὼν dicitur, natus est, die, qua apud Delon Latona fertur Apollinem Dianamq; peperisse, pridie Socratem genitum accepimus. Somnium etiam Socratis circunferunt. nam uidisse sibi uisum esse Cygni pullum ex altari, quod in Academia Cupidini consecratum est, uolasse, & in eius gremio resedisse, & postea olorem illum, pennis cœlum petisse, canore musico auditus hominum, Deorumq; mulcentem, Cum hoc ergo Socrates in conuentum hominum referret, Aristo Platonem puerũ oblaturus Socrati magistro cómodum prosequebatur, quem ubi aspexit ille, ingeniũq; intimum de exteriori conspicatus facie, hic ille erat amici, inquit, de academia Cupidinis Cygnus. Talis igitur, ac de talibus Plato, non solum heroũ uirtutibus

præstitit, uerum etiam æquiparauit diuum potestatibus. Nam Speusippus domesticis instructus documentis, pueri eius in ære partiendo ingenium, & admirandæ uerecundiæ indolem laudat, et pubescentis primitias labore, atq; amore studendi imbutas refert, et in uiro harum incrementa uirtutum & cæterarum conuenisse testatur. Ex ijsdem genitoribus Glauco & Adimanthus ei fratres fuerunt. Doctorem habuit in prima literatura Dionysium. At in palæstra Aristoné Argis oriundũ, tantos'q; progressus exercitatio contulit ei, ut Pythia, Isthmia de lucta certauerit, picturæ non aspernatus artem. Tragœdus & dithyrãbis se utilem finxit. iam'q; carminum confidentia elatus, certatorem se profiteri cupiebat, nisi Socrates humilitatẽ cupidinis ex eius mentibus expulisset, et ueræ laudis gloriam in eius animum inserere curasset, & antea quidem Heracleti secta fuerat imbutus. Verum cum se Socrati dedidisset, non solum ingenio, atq; doctrina cætoros Socraticos uicit, uerum etiam labore & elegantia illustrauit. Sapientiam ab eo sibi traditam, labore quoq; asserere nisus est & elegantia, per quã, uenustate et maiestate uerborum, plurimum adhibuit dignitatis. Sed, postquam Socrates homines reliquit, quæsiuit, unde proficeret, & ad Pythagoræ disciplinam se contulit, quam, et si ratione diligenti & magnifica instructam uidebat, rerum tamen continentiã & castitatem magis cupiebat imitari, et quod Pythagoreorũ ingenium adiutum alijs disciplinis sentiebat, ad Theodorum Cyrenis, ut geometriam disceret, est profectus, et astrologiam adusq; Aegyptum iuit peti-

tum, ut inde prophetarũ etiam ritus addiſceret, & ad Italiam iterum uenit, et Pythagoreos, Euritum Tarentinum, & seniorem Archytam ſectatum, atq; ad Indos & Magos intendiſſet animum, niſi eum bella tũc uetuiſſent aſiatica. Quapropter inuenta Parmenidis, ac Zenonis ſtudioſius executus, ita omnibus, quae admirationi ſunt ſingula, ſuos libros expleuit, ut primus tripartitam philoſophiam copularet, ſibiq; inuicem neceſſarias partes neq; pugnare inter ſe tantummodo, ſed etiã mutuis adiuuare auxilijs, oſtenderit. Nã q̃uis de diuerſis officinis haec ei eſſent philoſophiae membra ſuſcepta, naturalis ab Heracliteis, intellectualis à Pythagoreis, rationalis atq; moralis ab ipſo Socratis fonte, unũ tamen ex omnibus, et quaſi proprij partus corpus effecit, et cũ princeps harum familiarũ impolitas ſentẽtias et incõptas auditoribus tradidiſſent, eas hic, cum oratione limando, tum ad orationis auguſtae honeſtiſſimam ſpeciem deducẽdo, perfectas atq; etiã admirabiles fecit. Multi auditorum eius utriuſq; ſexus in philoſophia floruerunt. Patrimonium in hortulo, qui Academiae iunctus fuit, et in duobus miniſtris, et in patera, qua Dijs ſupplicabat, reliquit. Auri tantum, q̃tum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtauit. Caeterũ tres eius ad Siciliam aduẽtus, mali quidã carpũt, diuerſis opinionibus diſſerentes. Sed ille primo hiſtoriae gratia, ut naturam Aetnae, et incendia concaui montis intelligeret. ſecũdo, petitu Dionyſij, ut Syracuſanis aſſiſteret, profectus ẽ, et ut municipales leges eius prouĩciae diſceret. Tertius eius aduẽtus, fugientẽ Dionẽ ĩpetrata à Dionyſio uenia, patriae ſuae reddidit. Quae aũt cõſul

ta, quæ dogmata, græce licet dici ad utilitatẽ hominũ uiuendiq; & intelligendi, et loquendi rationem extu lerit, hinc ordiemur. Nam quoniam tres partes philosophiæ congruere inter se primus obtinuit, nos quoq; separatim dicemus de singulis, à naturali philosophia facientes exordium.

Initia rerum
Deus
Materia

INITIA RERVM ESSE TRIA ARBITRATVR Plato, deũ, et materiam, rerũq; formas, quas ἰδέας idẽ uocat, inabsolutas, informes, nulla specie uel qualitatis significatione distinctas. Sed hæc de deo sentit, quod sit incorporeus is unus et, ut ait ἀπερίμετρος genitor, rerumq; omnium extortor, beatus, et beatificus, optimus, nihil indigens, ipse conferens cuncta, quem quidem cœlestem pronunciant indictum innominabilem, ut ait ipse. οὐράνιον ἀμύθητον, καὶ ἄῤῥητον. Cuius naturam inuenire difficile est, si inuenta sit, in multos eam enunciari non posse. Platonis hæc uerba sunt. θεὸν μὲν εὑρεῖν οὐ ῥάδιον. γνῶναι δὲ ἀδύνατον id est deum quidem inuenisse haud facile est, intellexisse autem impossibile. Materiam uero improcreabilem, incorruptamq; commemorat, nõ ignem, neq; aquam, nec aliud de principijs absolutis elementis esse, sed ex omnibus primam figurarum capacem, factioniq; subiectam, adhuc rudem & figurationis qualitate uiduatam. Deus artifex conformat uniuersa. infinitam uero idcirco, quod ei sit interminata magnitudo. nam quod infinitum est, indistinctum magnitudinis habet finem, atq; ideo, cum uiduata sit fine, infinibilis recte uideri potest. Sed neq; corpoream, neq; sanè incorpoream esse concedit. ideo au-

tem nō putat corpus, quod oē corpus specie qualicunq; nō careat, sine corpore uero esse nō potest dicere, quia nihil incorporale corpus exhibeat, sed ui, et ratione sibi eam uideri corpoream. Atq; ideo, nec actu solo, neq; tamen sola opinione cognitionis intelligi. Nanq; corporea propter insignem euidentiam sui, simili iudicio cognosci. Sed quæ substantiam non habent corpoream, cogitationibus ea uideri, unde adulterata opinione, ambiguam huius materiæ intelligi qualitatem. Ideas uero, idest formas omnium simplices, & æternas esse, nec corporales tamen. Esse autem ex ijs, quæ deus sumpserit, exempla rerum, quæ sunt eruntúe, nec posse amplius, quàm singularum specierum singulas imagines in exemplaribus inueniri, gignentiūq; omnium ad instar ceræ, formas & significationes ex illa exemplorum figuratione signari. τὰς οὐσίας, quas essentias dicimus duas esse ait, per quas cuncta gignātur, mundusq; ipse, quarum una cogitatione sola concipitur, altera sensibus subijci potest. Sed illa quæ mentis oculis comprehenditur, semper, & eodem modo, & sui par, ac sui similis inuenitur, ut quæ uere sit. Etenim altera opinione sensibili, & irrationabili æstimanda est, quam nasci, & interire ait, & superior uere esse memoratur. hanc uere non esse, possumus dicere. Et primæ quidem substantiæ uel essentiæ primum deum esse, & mentem, formasq; rerum, & animam, secundæ substantiæ, omnia quæ informantur, quæq; gignuntur, & quæ ab substantiæ superioris exemplo originem ducunt, quæ mutari, et conuerti possunt, labentia, & ad instar fluminum profuga adhuc illa,

quam dixi intelligendi substantia, quoniam constanti nititur robore, & quæ de ea disputantur, ratione stabili, & fide plena sunt. At huius quæ ueluti umbra & imago est superioris, rationes quoq; et uerba, quæ de ea disputantur, inconstanti sunt disciplina. Initiũ omnium corporum materiam esse memorauit. hanc et signari impressione formarum. hinc prima elementa esse progenita, ignem, & aquam, terram et aera, quæ si elementa sunt, simplicia esse debent, neq; ad instar syllabarum, nexu mutuo copulari. Quæ istis euenit, quarum substantia multimoda potestate, commistione conficitur, quæ cum ordinata, permistáq; essent, ab illo ædificatore mundi deo, ad ordinem, numerũ, et mẽsuris, in ambitum deducta sunt. Hæc è plurimis elementis ad unum redacta esse, & ignem quidem et aëra, et aquam habere principium ex trigono, quæ fit anguli recti, non paribus angulis, et prioris quidem formæ tres species existere, pyramidem, et octangulá, & uigesies angulam, sphæram, non paribus, terram uero, directis quidem angulis, trigonis, & paribus esse, et prioris quidem formæ tres species existere, pyramidem, octangulam, et uiginti angulam, spheram et pyramidem figuram ignem in se habere, octangulá uero aeris, angulatam uigies sphæram aquæ dicatam esse. Equipedum uero trigonum efficere ex sese quadratum. Quadratum uero cubum, quæ terræ fit propria. Quapropter mobilem pyramidis formam igni dedit, quod eius celeritas agitationi uideatur esse cósimilis. Secundæ uelocitatis octangula sphæra est. Hác aëri detulit, q̃ leuitate et pernicitate post ignẽ secundus

esset. Vigesialis sphæra est loco tertio. Huius forma fluida et uolubilis, et aquæ similior est uisa. Restat tesserarum figura, quæ cum sit immobilis, terræ constã tiam non absurde sortita est. Et alia initia inueniri forsitan posse, aut quæ deo nota sunt, uel ei qui sit dijs amicus. Sic de primis elementis igni et aqua, cæteris'q; & illa constare particulatim animalium, & inanimantium corpora, mundum'q; omnem ex omni aqua, toto'q; igni, & aeris uniuersitate, cuncta'q; terra esse factum, & non solũ nullam horum partem extra orbẽ relinqui, sed nihil quidem eius & extrinsecus inueniri. Hæc autem inuicem ex se apta & connexa esse. Icirco'q; in igne atq; in terra et aqua et aere esse situs, et sicut ignis aeris cognatione coniungitur, ita humor affinitati terrenæ iungatur. Hinc unum esse mundum, & in eo omnia, nec relictum esse locum, neq; elementa superesse, ex quibus alterius mundi corpus possit esse. Ad hæc attributa est ei perpetua iuuentus, & inuiolata ualitudo. Eoq; nihil præterea extrinsecus est relictum, quod corrumpere posset eius ingenium, et si superesset, non eum læderet, cum ita apud se ex omni parte compositus atq; ordinatus foret, ut aduersantia et contraria naturæ disciplinæ'q; eius officere non possent. Icirco autẽ perfectissimo et pulcherrimo mũdo instar pulchræ & perfectæ sphæræ à fabricatore deo quæsitum est, ut sit nihil indigens, sed operiens omnia, coercens'q; continua, pulcher & admirabilis, sui'q; similis, sibi'q; respondens. Hinc illi et septẽ motus locorũ habeãtur, progressus et retrocessus, dexterioris ac sinistri, sursum et deorsum nitentium, et quæ in gyrũ cir-

aitumq́; torquentur. Hæc una mundo relicta est sapientiæ et prudentiæ propria, ut rationabiliter uoluere tur. Et hunc quidem mundum nunc sine initio esse dicit, alias originem habere, natumq́; esse. Nllum autem eius exordium atq; initium esse, ideoq́; semper fuerit. Natiuum uero uideri quod ex his totius natura & substantia constet, quæ nascendi sortitæ sunt qualitatem. Hinc & tangitur & uidetur, sensibusq́; corporis est obuius. Sed quod ei nascendi causam deus præstitit, ideo immortalis est semper futurus. Animā uero animantium omnium non corpoream esse, nec sane perituram, cum corpore fuerit absoluta, omniūq; gignentium esse seniorem, atq; ideo & intemperare, & regere ea quorum curam fuerit diligentiamq́; secuta, ipsamq́; semper, & per se moueri, agitatricem aliorum, quæ natura sui immota sunt, atq; pigra. Sed illam cœlestem animam, fontem animarum omnium optimam, & sapientissimam uirtutem esse genitricem, subseruire fabricatori deo, & præstò esse ad omnia inuenta eius annunciat. Verum substantiam mentis eius numeris, & modis confici, congeminatis, ac multiplicatis argumentis, incrementisq́; per se, & extrinsecus partis, & hinc fieri, ut musicæ mundus, & canore moueatur, naturasq́; rerum binas esse & earum alteram esse, que ueniat in mentem, quam quidem δοξαστὸν, idest opinabilemappellat ille, & quæ uideri oculis, & attingi manu possit, alteram cogitabilē, & intelligibilem. Detur enim uenia nouitati uerborum, rerum obscuritatibus seruienti, & superiorem quidem partem mutabilem esse, ac facilem contuenti.

Hanc autem, quæ mentis acie uidetur, & penetrabili cogitatione percipitur, atq; conspicitur, incorruptam, immutabilem, constantem, eandemq; & semper esse. Hinc & duplicem rationem, interpretationemq; dicit. nanq; illa uisibilis, fortuita, & muta, perseueranti suspitione colligitur. At hæc intelligibilis, uera, perenni, & constanti ratione probatur esse. Tempus uero æui esse imaginem, siquidem tempus mouetur, & perennitas fixa & immota est natura, et ire in eam tēpus, & in eius magnitudinem finiri, ac dissolui posse, siquando hoc decreuerit fabricator mundi deus. Eiusdem temporis spatijs mensuras mundanæ conuersationis intelligi. Solis quippe & lunæ globum, hoc facere, cæterasq; stellas, quas recte erroneas et uagas dicimus, nostræ enim super earum cursibus opiniones, disputationesq; possunt in errorē intellectum inducere. Cæterū ille rerum ordinator ita reuersiones earum, ortus, obitus, recessus, moras, progressusq; constituit, ut ne modico qdē errori locus esset. Dies quippe cum noctibus mensium spacia compelere, menses uicissim annorum orbes inuoluunt, nec prius, q̄ signa hæc in lucem ardere cœperunt, iniri potuerunt temporū numeri, peritura esse obseruationē cōputationis huius, si hic olim chorus antiquus steterit, nanq; ut mensuræ et reuersiones temporū noscerētur, circuitusq; mūdi uideretur, solis intensa sunt lumina uicissim, ut qes desyderata prouenirct animantibus, opacitas est inuenta noctis, mensesq; effici, cū luna circuli sui cōpleto curriculo, ad eūdē locū reuertatur. Anni uero spatia cōcludi, cum sol quadrinas temporū contigerit uices, et ad idē signum

fuerit inuectus. Horum enumeratio in se reuertentiū, et à se proficiscentiū intellectu cogitationis inuenit. Esse autem stellarū nihilominus cæteros ambitus, legitimis curriculis perpetuo seruatis, quos uix hominum solertia comprehendit. Vnde fit, ut et magnus ille uocitatus annus, facile noscatur cuius tempus implebitur cum uagantium stellarum comitatus ad eundē perue nerit finem, nouumq; sibi exordium, & itinera per uias mundi reparauerit. Globorum uero cælestiū inter se nexorū per uices mutuas, omnium supremum esse eum, q inerrabili meatu censetur, eius amplexu cæteros coerceri, et esse ἀπλανῆς primum ordinem, secundū Saturno datum, Ioui tertium, Martem quartum tenere, quintū Mercurio dari, sextum Veneris esse, septimum Solis itineribus incedi, octauū metiri Lunā exide elementis omnia ac principijs occupari. Ignē autē alijs superiorē esse, mox aëris locum. Hinc aquæ proximū, et tunc globū terræ in medio sitū æqualē loco, ac figura, immobilē stare. Hos astrorū ignes, sphæris affixos perpetuis, atq; indefessis cursibus labi, et hos animales deos dicit esse. Sphærarū uero ingenium ex igne coalitū et fabricatū. Iā ipsa animantiū genera in treis species diuiduntur. Quarum una est ex natura ignis eiusmodi, qualē Solē et Lunā uidemus, cæterasq; siderū stellas. Alterū ex aëria qualitate, hāc esse dæmonū dicit, tertium ex aqua terráq; coalescere, & mortale genus corporū ex eo diuidi, terrenū atq; terrestre. Sic enim χερσικὸ censuit nominanda, terrenúq; esse arborū, cæterarúq; frugū, quæ humi fixæ, uitā trahunt. terrestria uero quæ alit ac substinet tellus. Deorū tri-

nas nuncupat species, quorũ est unus summus, primus et solus ille, ultramundanus, incorporeus, quem patrẽ & architectum huius diui orbis superius ostendimus. Aliud genus est quale astra habent, cæteráq; numina, quos cælicolas uocamus. Tertiũ habent quos medioximos Romani ueteres appellant, quod ex sui ratione et loco et potestate dijs summis sunt minores, hominum natura profecto maiores. Sed omnia quæ naturaliter et propterea recte feruntur, prouidentiæ custodia gubernantur, nec ullius mali causa deo poterit ascribi. Quare hæc omnia ad fati sortem arbitrantur esse ferenda. Ita enim definit, prouidẽtiam esse diuinã sententiã, conseruatricem prosperitatis eius, cuius causa tale suscipit officiũ. Diuinam legem esse fatum, per quod ineuitabiles cogitationes Dei, atq; incepta cõplẽtur. Vnde siquid prouidentia agitur, id agitur etiã fato, & quod fato terminatur, prouidentia debet susceptum uideri, et primam quidẽ prouidentiã esse summi, exuperantissimíq; deorũ omniũ, q non solũ deos cælicolas ordinauit, quos ad tutelam, et decus, per omnia mundi membra dispersit, sed natura ẽt mortales deos, q præstarẽt sapientia cæteris terrenis animãtibus, ad æuitatẽ temporis edidit, fundatisq; legibus reliquarũ dispositionũ, ad tutelã rerũ, quas quotidie fieri necesse est dijs cæteris tradidit, unde susceptã prouidentiã dij secundæ prouidentiæ ita grauiter retinent, ut omnia ẽt, quæ à cœlestibus mortalibus exhibẽtur, imutabilẽ ordinationis paternæ statũ teneãt. Dæmones uero, quos genios et lares possumus nũcupare, ministros deorũ arbitrãtur, custodesq; hominũ, et iterpretes, siqd à dijs ue

lint, nec sane omnia referenda ad uim fati putat. Sed esse aliqd in nobis, & in fortuna nō nihil, et fortunæ improuidos casus ignorari à nobis fatetur. Instabile enim quiddā, & incurrens intercedere ea solere, quæ consilio fuerūt, et meditatione suscepta, quæ nō patiatur, meditata ad finem uenire, et tunc quidē, cum impedimentum illud utiliter prouenit, res illa felicitas nominatur. At ubi repugnationes istæ nociuæ erunt, infelicitas dicitur. Omniū uero terrenorū, nihil homine præstantius, prouidētia dedit. Quare ijdē homines bene pronunciarūt esse animā corporis dominā. Atenim cum tres partes animi dicat esse rationabilē, idest mentis optimā portionē, hanc ait capitis arcem tenere. Irascentiā uero procul à ratione, ad domiciliū cordis deductam esse, obseqꝫ eā et respōdere in loco sapiētiæ. Cupidinē atq; appetitus postremam portionē, infernas abdominis sedes obtinere, ut popinas quasdā et latrinarū latebras, diuersoria nequitiæ atq; luxuriæ. Relegatā uero idcirco lōgius à sapiētia hanc partē uideri ne importuna uicinitas, et rationē constitutā desuꝑ cunctorū saluti, in ipsa cognationū uicinitate perturbaret. Totū uero hominē in capite uultuq; esse. Nanq; prudētiam, sensusq; omnes, non aliâs, q̄ illa parte corporis cōtineri. Cætera enim mēbra ancillari, et obseruire, cibos & alia subministrare, uectare, ut in sublime possit, ut dominū atq; rectorē, prudentiaq; eius à periculis uēdicare. Sed machinamenta qbus ad sentiendas diiudicandasq; qualitates sensus instructi sunt, ibidē erga regiā capitis constituta, in cōspectu rationis, ut intelligendi atq; ꝑsentiēdi ueritas adiuuetur. Sēsus uero ipsi ad ea

quæ sunt sensibilia, apte composita, naturæ intelligentiã cognatam tenent, ac oculorum acies perlucidas esse, eas quadã luce uisionis illustres, noscendi literas officium tenere. auditionẽ uero aereæ naturæ participẽ, aereis nuncijs percipere sonores. Iam gustus commendatos, tactum etiã terrenũ atq; corporeũ solidiora, quæcunq; contingi offendiq; possunt sentire. Eorũ etiam quæ corrupta imitãtur, separanda uis intelligenda est. In media nanq; regione oris nares natura constituit, quarũ symphonia odor cũ spiritu commeat conuersiones, aut mutationes odoratus causas dare, easq; de corruptis, uel adustis, uel madescentibus, uel madefactis sentire, cum quidẽ ea quærũtur uapore, et fumo exhalantur, odor in his iudiciũ, sensusq; succedunt. Nã si restent integre, et aer purius nunq̃ eiusmodi auras inficiunt. Et sensus quidẽ ipsi nobis communes sunt cũ cæteris animantibus. Atenim hominis solertia eiusdem modi beneficio diuino instructior aptiorq;, quod auditus ille est uisusq; præstantior oculis, nãq; metitus est cœlũ siderũ circuitus, et astrorũ obitus atq; ortus, cũ significantibus spacia cõprehendit, ex quo pulcherrimus et uberrimus fons ille philosophiæ profluxit. Auditu uero quid homini magnificentius potuit euenire? per quẽ prudentiam sapientiamq; disceret, numerosq; orationis metiretur, ac modos faceret, fieretq; totus ipse modulatus ac musicus. Lingua & dentiũ uallũ, & ipsius osculi uenustas accessit, quod quidẽ alijs animantibus ad explendã uictus necessitatem, inferẽdasq; uentri copias comparatũ est, sed hominis promptuariũ potius rectæ rationis, & suauissimæ datũ est, ut quæ pru-

dentia corde conceperit, ea sensa promat oratio, sed totius corporis habitus et figura membrorum alia conditióe sunt optima, alia lóge peiora. Inferiora reguntur optimatum præstantia, et ipsa ministeriũ suggerunt uictuale. Pedes deniq; humotenus capiti obediunt, ac superciliorum sepes præmuniunt oculos, ne desuper proruat, quod teneras uisiones, mollesq; perturbet. Pulmones loco, ac sui genere, cordi plurimum consulunt. Cũ exardescit ira, trepidásq; celerioribus motibus uertex cordis ipsius madens sanguine, pulmonis excipitur mollitia, siti, frigore. Splenem uero iecori nó frustra esse finitimum, ut eius redundátia participatis haustibus releuet, abstergatq; ea, quæ sordium fuerint, purũq; ac sincerum præstet, quod maxime fibris est commodũ. Ventrem gyris intestinorũ circũplexum, et nexibus impeditum esse, ne esculenta et poculenta sese penetrarent, sed ut retenta paulisper utilitatem sui, et sensum animantibus exhiberent, neq; exhaustis et labentibus ijs, quæ inferũtur, momẽtis omnibus appetendi cibi necessitas immineret, et ad hæc unũ occupari nobis dies, noctesq; esset necesse. Visceribus ossa sunt tecta, eadem reuincta sunt neruis, et tamen ea, quæ sunt internũtia sentiẽdi, sic sunt operta uisceribus, ne crassitudine sensus hebetentur. Illa ẽt quæ in iũcturis et copulis nexa sunt, ad celeritatem facilius semouendam, haud multis impedita sunt uisceribus. Deniq; ipsius capitis uerticem specta contectũ tenui cute, capillisq; hirsutũ uidebis, aduersum uim frigoris, et caloris. Quid de cibatu ipso loquar? quẽ itinera ex utero manátia, fibris iecoris adiũcta dispertiũt in cruoris similitudinẽ uersum,

ut eũ ex eo loco p̃ omnes artus natura solers deriuari faciat. Sed regione cordis uenarũ meatus oriũtur, p̃ pulmonis spiracula uiuacitatẽ transferentes, quam de corde susceperunt, et rursus ex illo loco diuisæ per mẽbra in totum hominem iuuant spiritum. Hinc ille anhelãdi uices haustæ, redditæq; alterno modo, ne mutuis ĩpediantur occursibus. Venarũ diuersæ sunt qualitates, quas ad procurrandum è regione seruitiũ, per medullas renum commeare, & suscipi ignium loco certum est, et rursum uenarũ genitale semen humanitatis exire. At cum totius corporis dicat esse substantias, primã uult uideri ex igne & aqua & cæteris elementis, aliam ex consimilibus partibus uiscerum, ossiculorũ, cruoris, & cæterorum, tum eam de discrepantibus diuersisq; membris, idest capite, utero, et articulis disparibus, unde substantia, quæ de simplicibus constat elementis, si id, quod ex necessitate uictus extrinsecus arrogatur, quomodo congruit generi singulorum qualitatem corporis temperiemq; custodit, et illis quæ de consimilibus robur, his quæ inter se disparia supradiximus, pulchritudinem nutrit, et simul æqualitas ista, sicci, humidi, feruentis, ac frigidi, sanitatem, uires, speciemq; largitur, sicut illa intemperans atq; immoderata permistio singulis uniuersisq; uitiatis alijs celeri exitio corripitur. Tripartitam animã esse dicit, primã eius rationabilem esse partem. Aliã excãdescentiam, uel irritabilem. Tertiam appetitum eandemq; cupiditatem possumus dicere. Sed tunc animanti sanitatẽ adesse, uires, et pulchritudinem, cum ratio totam regit, parentq; inferiores duæ partes, cõcordesq; inter se iracũ

dia, & uoluptas, nihil appetunt, nihil mouent, quod inutile esse dixerit ratio. Eiusmodi ad æqualitatẽ partibus animæ temperatis, corpus nulla pertubatione frãgitur. Alioqui inuehit ægritudinem, inualentiamq; & fœditatem, cum incompositæ & inæquales inter se erunt, cum irascentiam & consilium subegerit, sibiq; subiecerit cupiditas, aut cum dominam illam, reginamq; rationem licet obsequente & placata cupidine ira flagrantior uicerit. Sed ægritudinem mentis stultitiam dicit esse, eãq; in parteis duas diuidit, quarũ unam imperitiam nominat, alterã insaniam uocat, & imperitiæ morbum ex gloriosa iactatione cõtingere, cum eorũ quorum ignarus est aliquis scientiã mentitur. Furorem uero pessima consuetudine et libidinosa uita solere euenire, hancq; insaniam nominari, quã uitiosa qualitas corporis prodidit, cũ ea quæ sunt rationi parata in ipso uertice importunis auxilijs coartantur. At enim tunc hominẽ esse perfectum, cũ anima et corpus æqualiter copulãtur, et iter se conueniũt, sibiq; respõdent, ut firmitas mentis præualentibus corporis uiribus nõ sit inferior. Corpus uero tunc natiuis incrementis augetur, cũ ualitudinis portio procurata salubriter modũ necessarij uictus nescit excedere, nec ualitudo obteritur magnitudine externorũ laborũ, nec pabuli sarcinæ immoderatius inuecti, uel nõ ut oportet digesti, distributiq; p corpus. Tũc enim artus ac mẽbra uigoris debiti modũ, et uires retinẽt, cũ id quod infertur ad totius corporis conseruationem, ueluti singlatim exæquatum cunctis partibus diuiditur. Verum enimuero cum id minime fit, tunc seq exitiũ corporis.

FINIS.

FRANCISCVS ASVLANVS LECTORI. S. P. D.

Mnia, quæ ex uetustate habemus lector tandiu probare debemus, quandiu illis meliora recentiores nõ pepererint. Hũc L. Apuleij librum ex Aristotele tralatum maiores nostri certatim commendare uisi sunt, quod multa ibi legerentur, quæ nemo alius de latinis scriptorib. tractaret. Sed mihi omnes uisi sunt parũ prudenter agere. nam pleraq; omnia uel ineleganter, uel falsò in latinum uertuntur. id autẽ colligere possumus ex interpretatione Petri Alcyonij uiri et græcis, & latinis literis eruditissimi, & philosophandi laude insignis. qui propterea hunc ipsum Aristotelis librum de græco in latinum uertendum suscepit, ut inscitiam Apuleij in uertendo, & intelligendo declararet, simul apud omnes testatum relinqueret, quanta de ueterib. etiam scriptorib. leguntur, quæ tametsi tota legenda sunt, tamen tota non uideantur probanda. Vale & hunc ipsum Aristotelis de mundo librum, et multa alia ab eodem ipso Petro Alcyonio uersa, nostrisq; typis efficta, expecta.

L. APVLEII LIBER CVI INDEX EST COSMOGRAPHIA, SIVE DE MVNDO AD FAVSTINVM FILIVM.

C ONSYDERANTI MIHI & diligentius intuẽti ſæpe aliâs Fauſtine mihi uirtutis indagatrix, expultrixq́; uitiorum, diuinarũ particeps rerũ philoſophia uidebatur, & nunc maxime, cum naturæ interpretationem, & remotarũ ab oculis rerum inueſtigationẽ ſibi uindicet. Nam cũ cæteri magnitudine rei territi, eiuſmodi laborem arduum & profundum exiſtimarent, ſola philoſophia ſuum non deſpexit ingenium, nec indignam ſe exiſtimauit, cui diuinarũ et humanarum rerum diſceptatio deferatur, ſed conducere ac decere tã bonas artes et eiuſmodi operã cum ingenuitate profeſſioni ſuæ cõuenientẽ, et congruere iſtiuſmodi curam talibus ſtudijs & moribus. Nã cum hoĩes mundũ eiusq́; penetralia corpore adire nõ poſſent, ut è terreno domicilio illas regiones inſpicerent, philoſophiã ducem nacti, eiusq́; imbuti inuentis, animo peregrinari auſi ſunt per cœli plagas, his itineribus, quæ exploratione acuminis ſui, peruia ſapientiæ, ſolis cogitationibus uiderant, ut cũ ipſius interualli conditione à mũdi uicinia natura nos ſecretos eſſe uoluiſſet, imenſitati tamen eius uolucriq́; curriculo cogitationum noſtrarum nos pernicitas intimaret, facillimeq́; ea, de quibus origo eius eſt, anima diuinis oculis ſuis aſpexit & agnouit, alijs etiam eius

ſcientiam tradidit, ueluti prophetæ quidam, qui dum deorū maieſtate completi ſunt, effantur cæteris, quæ diuino beneficio ſoli uident. Quare & eos qui nobis unius loci ingenia qualitatesq; deſcribunt, aut mœnia urbis, aut alicuius amnis fluenta, aut amœnitates & magnitudines montium, alia multa deſcripta ab alijs pleriq; ſtudioſe legunt. Nyſæ iuga, & penetralia Cirrhæ, et Olympi ſacra, et Oſſæ ardua, et alia huiuſcemodi ſola dūtaxat et ſingula extollunt, quorum miſeret me, cum tantopere, nec magnis et oppido paucis inexplebili admiratione capiūtur. Hæc illis euenire adeo non eſt admirabile, cum nihil maius ſuſpexerint, neq; ad aliquid intenderint, quod maiore diligentia contemplandū eſſet. Cæterū ſi terrarum orbem omnemq; mundum contemplari pariter aliquando potuiſſent, minus exiguas eius et ſingulas partes dignas laudibus credidiſſent, quibus eſſet uniuerſitas comprehenſa. Quare nos Ariſtotelem prudentiſſimum et doctiſſimum philoſophorum, & Theophraſtum authorem ſecuti, quantum poſſumus cogitatione contingere, dicemus de omni hac cœleſti ratione, naturas et officia complexi, & cur, et quēadmodum moueantur, explicabimus. Mundus omnis ſocietate cœli & terræ conſtat, et eorū naturis, quæ utriuſq; ſunt. Vel ſic. Mundus eſt ornata ordinatio, dei munere, deorū recta cuſtodia, cuius cardinem, ſic enim dixerim κέντρον, robuſtum, et imobilē genitrix atq; altrix animantiū omniū habet tellus, ſupernis omnibus, ut uideri poteſt, aëris liquiditate, ad modū tegminis ſeptis et opertis. Vltra deorū domus eſt, quod uocamus cœlū, quod q-

cherrimis et perlucidis solis et lunæ, et reliquorum sydérum, cum quibus fertur per orbem, dierum noctiumq; curriculis, agens stellarũ choros intimo lapsu, finem nulla æui defectione factura. Sed cum omne cœlum ita reuoluatur ut sphæra, eam tamen radicibus oportet teneri, quas diuina machinatio uerticibus affixit, ut in tornando artifex solet forcipe materiam comprehensam reciproco uolumine rotundare. Eos polos dicimus, à quibus uelut à cardinibus directio quædam profecta, axis est dictus, diuisor & discriminator mundi, orbem terræ in medietate constituens. Verum hi uertices, quos immobiles diximus, ita sunt, ut supra caput alter appareat ex parte boreæ, qui septentrionalis uocatur. Alter antarcticus humo tegitur, humidis & austrinis uaporibus mollis. Sed cœlũ ipsum stellæq; omnisq; siderea compago æther uocatur, nõ, ut quidam putant, quod igneus sit & intensus, sed q̃ cursibus rapidis semper rotetur. Elementum non unũ ex quatuor quæ nota sunt cunctis, sed longe aliud, numero quintum, ordine primum, genere diuinum, & inuiolabile. Iam astrorum innumerabilis multitudo partim labitur cum orbis inerranti regione, quã circulorum ambit signifer, obliqua complexione circundatus, & signis duodecim illuminatus, partim errantibus stellis, quæ neq; priorum motus habent, nec sanè inter se similem & æqualem, sed affixæ diuersis globis, inordinatæ, ut sic dixerim, ordinem seruãt, aliæq; ultra sunt, aliæ citra stellæ, quæ propter naturam eiusmodi, nullis credũtur erroribus uagæ, & infinitos numero greges ducunt, & simplex ætheris

dem diuinis corporibus onustum uidemus, ignibus pul dorsum alma & sacrata amoenitate lucis coronant. Septem uero deorum illustres, totidem orbibus affixae sunt, & gradatim sibimet superlatae, ut superior inferiore sit maior, ac uicissim mutuis adhaesionibus nexae, complexu illius orbis, qui inerrabilis dicitur, continentur. Hic Phenonis globus, quem appellamus Saturnum. Post quem Phaëthon secundus est, quem Iouem dicimus, & loco tertio Pyroeis, quem multi Herculis, plures Martis stellã uocant. Hanc sequitur Stilbon, cui quidam Apollinis, caeteri Mercurij nomen dederunt. Quintus Phosphorus Iunonia, immo Veneris stella censetur. Deinde Solis est orbis, & ultima omnium luna, altitudinis aetheriae principia discriminans, quae diuinas & immortales uiuacitates ignium pascens, ordinatis ac semper aequalibus inuectionibus soluitur, atq; reparatur. Post eã uero pars est, quae sancti aetheris finibus coercetur, cuius mensu appensúq; distincta est natura immutabilis regio, & mortalis ac iam penè terrena, cuius primae sunt partes tenuiores & uaporatae. Quippe cum finitimis aetheriis attingantur ardoribus, quantum maximis parua, & quantum rapidis possunt pigriora contingi. Sed ex ea parte, qua curriculis finitimi inuritur solis eiaculari atq; emicare flammae quaedam, ostendere se oculis nostris uidentur, quas graeci Cometas, & Docidas, et Bothynos appellant, quasq; labi & fluere frequẽter uidemus, lucere, faciliusq; restingui. Exinde inferioris aëris qualitas turbidior, infunditur, cui permixtus est glacialis rigor. Sed superioris uicinia claritatis, et pro-

pinqui caloris afflatu nitescit, ac synceriore interdum luce uescitur. Huius sæpe mutabilis conuertitur species, cum sit natura uariabilis in nubes cogitur, & reciprocis flabris aperitur, & nimbis uehementibus rũpitur, niuibus etiam et glacie inhorrescit, et præcipiti grandine desuper uerberatur, turbine, flatibus, Typhonisq; conflictu fit procellosa. Sed telus fulminum et missilium cœlestiũ iaculis ignescit. Aëri terra coniungitur, eaq; suscipit maria, et frequentatur animantibus. Hæc syluarũ uiriditate uestitur, et fontiũ perennitate recreatur. Hæc fluminũ frigidos lapsus, nunc erroribus terrenis uehit, modo profundo in mari cõfundit. Eadem infiniti coloris flores, altitudine montium, camporumq; æqualitate, nemorũ opacitate uariatur, sinuosis iflexa litoribus distincta insulis, uillulis urbibusq; collucens, quas sapiens genus homo cõmunibus usibus fabricauit. Nec sum nescius, plerosq; huius operis authores terrarum orbem ita diuisisse, partem eius insulas esse, partem uero continentem uocari, nescij omnes hanc terrenã immensitatem atlantici maris ambitu coerceri, insulamq; hanc unam esse cum insulis suis omnibus. Nã similes, huic alias, et alias minores circunfundit oceanus, quæ tamen merito uidẽtur ignotæ, cum ne hanc qdẽ, cuius cultores sumus, oẽs peragrare possimus. Nã sicut hæ insulæ interfluũtur, quæ sunt in nostro mari, ita illæ uniuerso salo fretis latioribus ambiuntur. Elementorum inter se mutui nexus arctis affinitatibus implicantur, & quinq; coniuges copulæ his ordinatæ uicibus attinentur, ut adhæreant etiam grauioribus leuiora, aquã in se habet tellus, et aqua,

ut alij putant, uehit terrā, aer ex aqua gignitur, ignis ex aëris condensitate conflatur, æther uicissim, ignesq; illi immortalis dei uiuacitate flammantur. Huius diuini ignis origine incensi, per totius mundi cōnexa, illustribus facibus ignescunt superna. Quapropter dii superas sedes habent, infima cæterorum animantiū terrena possident, & erumpunt, scatent flumina, fontes & maria, quæ meatus, & lacunas, et origines habent in gremio terræ. Ipsarum uero insularū quæ sunt in nostro mari dignæ memoratu Trinacria est, Eubœa, Cyprus, atq; Sardinia, Creta, Pelopōnesos, Lesbos. Minores autem aliæ ut nebulæ quidem per apertas pōti sunt sparsæ regiones. aliæ cyclades dictæ quæ frequentioribus maribus aluuntur. Maria maiora sunt Oceanus, et Athlanticum, quibus orbis nostri terminantur anfractus. Sed occiduarum partium mare per angustias oris arctatum in arctissimos sinus funditur. & rursus à columnis Herculis refusum in immensam latitudinem pāditur, sæpiusq; coeuntibus terris ueluti quibusdam fretorum ceruicibus procedentibus & idem rursus cedētibus terris est immensum. Primum igitur columnis nauigantibus dextrea latus duobus finibus maximis cingitur, quorum primus duas syrtes habet, alter imparibus quidem sinuatur figuris, sed in maxima diuisus est maria, quorum unū Gallicum dicitur, alterum Africum. quod quidem Aristoteles Sardiniense maluit dicere. Tertium Adriaticum pelagus. His iungitur siculum & post creticum, en in discretis finibus, pamphilicum, syrium, ægyptium, sed ante regia myrtoa sunt maria. His sanè

uicanus est pontus, sinus amplissimus maris nostri, cuius extremus recessus in Mæotin senescit et ex hellesponti fontibus concipitur, uestibulumq; eius propontis uocatur. Ab ortu solis Oceanus est indicum et persicum mare conferens. Hinc patescunt finitima rubri maris, quæ per angustas longinquasq; fauces in hyrcanium & caspium flectuntur, simul utraq; profundæ uastitatis esse maria creduntur. Deinde paulatim scythicum & hiberum fretum, & rursum mare per quod gallicum atq; Gaditanas columnas circumuectus oceanus, orbis nostri metas includit. Sed in altera parte orbis iacēt insularum aggeres maximarum. Britaniæ duæ Albion, & Ierna, quas supra diximus esse maiores. Verū hæ in Celtarum finibus sitæ sunt. Minores uero ultra indos Tabrobana, & Phebol multæq; aliæ urbes admodum sparsæ. Hanc nostram insulam, idest hunc terrarum orbem, quam maximam diximus ornamentis suis pingunt, & continuatione ut quibusdam sertis coronant. At enim huius terræ quam nos colimus latitudo. XL. prolixitas. LXX. stadiorum tenet. Sed in diuisione terrarum orbis. Asiā & Europam, & cum his sicut plures Africam accepimus. Europa ab herculis columna usq; ponticum et hyrcanum mare ac flumen Tanain fines habet. Asia ab ijsdem angustijs pontici maris usq; ad alias angustias quæ inter arabicum sinum & interioris ambitum pelagi iacet, constringiturq; oceani cingulo & societate nostri maris. Sed alij alio modo ut quidam ab exordio Tanais usq; ad ora Nili Asiæ terminos metiuntur. Africam uero ab isthmo rubri maris, uel ab

ipsis fontibus Nili oriri putant, eius'q; in æditanis locis fines esse. Sed ipsam Aegyptum pleriq; Asiæ plures Africæ adiungunt ut insularum situs, sunt qui eá finitimis locis comprehendunt: & sunt qui in alia diuisione eas habēdas putant. De mari satis dictum. Terrenæ uero ita se habent exhalationes, quas duas esse dicunt tenues & frequentes, uix'q; uisibiles ad superiora minari & gremio telluris nebularū agmina halitu amnium fontium'q; constare matutinis temporibus crassiora. Harū altera arida est atq; consimilis quæ terrenis reluctationibus surgit, altera humida et gelida. Hāc effluentis superioris uaporis natura ad se trahit: & ex hac quidem, nebulæ. rores. pruinæ. nubila. hymbres. nix. atq; grando generatur. De illa superiore quam diximus siccam uerti, aquæ flammæ fulmina atq; aliæ ignitorum telorum gignuntur plurimæ species. Nebula constat aut ex ortu nubeculæ aut ex eius reliquiis. Est autem exhalatio uaporata, humore uiduata aere crassior, nube subtilior, cui serenitas abolitionem infert. Nec aliud est serenitas, quàm aer purgatus caligine & perspicue sincerus. Ros uero nocturnus humor est, quem serenitas tenuiter spargit. Glaciē dicimus humorem, sereno frigore concretum. Huic est pruina consimilis, si mollicies roris matutinis frigoribus incanuit. Ergo aer actus in nubem nubilum denset, & ea crassitudo aquarum fœtu graui datur. Hymber exprimitur, cum inter se urgentur nubium densitates, tot'q; diuersitatibus pluuiæ cadunt, quot modis aer nubium conditionibus cogitur. Raritas enim nubium stilliadia dispergit. Quæ concre-

tæ uehementius effundunt agmina largiora, & eas aquas, quas hymbres uocamus, à quibus hoc differũt nimbi, quod pluuia iugis est, nimbus autem quãto repentinior est, tanto uehementior, et quanto improuisior & præcipitatior est, tanto breuiore casu restingitur. Niues autem colligi iactatione densarum nubiũ constat. Nam priusquam in aquam defluant, fractæ ac discissæ spumas agitationibus suis faciunt, & mox gelatus humor rigore frigoris inhorrescit. Hæc uictis nubibus crebrior ad terrã uenit. Eam tempestatem nos Nigorem uocamus, Grandinare uero tunc discis cum aqua nubem lapidoso pondere, & festinante perrumpit, eadem'q; ui, & ad pernicitatem incitat, & cedente aëris molli cura præcipitatam indignatione uehementi humana uerberat. Hæc sat erũt de ijs, quæ udis elementis, aquosis'q; contingunt, uerum aliæ sunt passiones, qui cum impulsu frigidioris aëris uenti generantur. nec enim aliud est nisi multum, et uehemens in unum coacti aëris flumen, hunc spiritum dicimus, licet spiritus ille nominetur, qui animalia omnia extrinsecus uitalia tractus sui uitali, & fœcunda ope uegetat, sicos etiam superiores mundi flatus uentos nominamus, auras uero humidos spiritus. Sed uentorum binæ sunt species. Qui facti è telluris habitu constant. Terrigenæ nuncupantur.

Nunc nomina exequemur, regiones'q; uẽtorum. Euros oriens, boreas septentrio, occidens Zephyros, austros medius dies mittit. Hos quatuor uentos alij plures interfluunt. nam quamuis Eurus sit uentus Orientis, idẽ tamen Aparctias incipit nominari cum eum ori-

ens æstiuus emittit. Apeliotes autem uocatur cum me ridianis ex montib. procreatur. Eurus est quando hye malis ortus partis emittitur, Zephyrus uero, quem Ro mana lingua Fauonium nominat, cum de æstiuis occi duis partib. surgit Iapygis nomine efferri solet. At ille qui prior est æquinoctiali plagæ Notus, et Aquilo, qui VII stellarum regione generatur & huic uicinus est Aparctias. Hic propior est ad idem medium, Thracias, & Argestes sunt Indiam flantes in omnib. Austrorum illa est obseruanda diuersitas. nãq; cum de abscondito polo flatus adueniunt Notus est, Euronotus ille qui inter notum, atque Eurum medius effringit Lips notus ex duob. unum facit. Excursores uenti habẽtur qui directu spiritu pro flabris reciprocis Cæcias putatur esse. Equidẽ hyemales habentur, ut Noti. Etesiæ frequentiores sunt æstate annis. Septentriones ac Zephyri tempestates ueris Ornithiæ uenti appellãtur. Aquilonum genus ex aëre prolati minori nisu, nec iugi perseuerantia spiritu perferentes. Atenim procellosus flatus Catægis dicitur, quẽ præfractum possumus dicere Ventus qui de superiore cœli parte summissus inferiora repẽtinis delationibus quatiat. Turbo enim dicitur, qui repentinis flabris prosilit, atq; uniuersa perturbat. Vortex ille est, uel uti dicitur pinea, cum torquetur humus arida, & ab infimo erigitur ad summum. Anaphysemata græci uocant eos spiritus, qui de fundo uel hiatibus terræ explosi, ad superna maris solent deuenire. hi cum maiore ui torti sunt, fit procella, & à græcis præster nomen accepit. Sed cum tormẽtum illud ire pergit, densasq; & tumidas nubes præ

sagit. coactasq; collidit, fit sonitus, & intonat cœlum, non secus, acsi commotum uẽtis mare cum ingenti fragore undas litoribus illidat. At Fauorinus nõ ignobilis sapiens hæc de uentis refert, quatuor Mundi plagas imparem numerum habere uentorum eo, quod ortus, & occasus mutentur, Terna uice cum solis accessu Meridies, & arctos easdem per regiones sunt notate ortus quippe accepimus æquinoctialem, Solstitialem, Brumalem quib. occasus redduntur. Eadẽ interuallorum ratione conuersæ. Eurus igitur æquinoctialis orientis est uentus nec inuenuste nominis eius fictus est. Qui ἀπηλιώτης à Græcis, subsolanus à nostris solet dici. Sed qui ab æstiua. Et solstitialis orientis meta uenit βορέας græce latinæ Aquilo nominatur. Hunc αἰθρηγενέτην quod sit alias serenus Homerus ait, Boream uero ἀπὸ τῆς βοῆς quod non sine clamore soleat intonare. Tertium uentum qui ab oriẽte hyberno uenit, Græci εὐρόνοτον uocant. Item occidui sunt ut caurus qui græce ἀργέστης uocatur id est aduersus Aquiloni, item Fauonius ζέφυρος Euro contrarius, Tertius Africus Lips uulturno reflat Meridies uero quoniam eadẽ semper regione signatur uno Austro. i. noto flatur, et is Septentrionis habet cognomentum. Nũc de nubiũ præsagiis referã, quando illa profecta nubecula patecœferit cœlum, ignescunt penetrales spiritus, emicatq; lux clara, hoc dicitur coruscare, et ordine quidem prius tonare oportet, postea corruscare. Quippe ut ignis fertur ad saxa attrita, obtutus uelocius illustriora contingit, auditus dum ad aures uenit, seriore sensu concipitur, ita et prius coruscat

re cœlum creditur, & mox tonare. Tum quia ignes pernicitate sui coruscantes dicto citius nostræ uisioni occurrunt, sonus uero uerberati aëris serius indicio sentitur. Flamma uero illa, quam nubium conflictus excussit, si robustiore fuerit incendio, impetu deuehitur in terras, & fulminis habet nomen, atq; formidinem infert. Præsteras uero nominamus cum flammarum in illis minus fuerit. Sed si ignitum non fuerit fulmen typhon uocatur. Scæptos generale omnibus, quæ de nubibus cadunt, nomē est. Irin uulgo arquū esse aiunt, quando imago solis uel lunæ humidam & cauam nubem densam'q; ad instar speculi colorat, & medietatem orbis eius secat. Rhabdos aūt generis eiusdem ad uirgæ rigorem per longum colorata nubecula dicitur. Alysis est cathena quædam luminis clarioris per solis ambitum in se reuertens. σέλας autem græci uocant incensi aëris lucem. Horum pleraq; iaculari credas, alia labi, alia stare. Iaculatio igitur tunc fieri putatur cum meatu aquæ impulsæ generatus ignis celeritatem sui cursum'q; rapidæ festinationis ostendit. Statiua lux est, quàm συριγμὸν illi uocant, sine cursu iugi, sed prolyxa lux stellæ'q; fluor, ignitus'q; liquor, quicunq; latius panditur cometes uocatur, sed plerunq; luces istæ repentino ortæ statim occidunt. Sed non aquarum tantummodo tellus in se habet fontes, uerū spiritu & igni fœcunda est. Nam quidam sub terra occulti sunt spiritus, & flantes incendia itidem suspirant. Illi etiam ignes, qui terræ secretarijs continentur, prætereūtes aquas uaporant & producunt. Longinquitate enim flammæ tepidiores aquas reddunt, ut

cinia feruentiores. At enim illos, quis non admirandos spiritus arbitretur cum ex his animaduertat accidere, ut eorum religione lymphantes alij sine cibo, potúq; sint, pars uero præsagis effantes futura, quod in oraculis Delphicis, cæteris'q; est. uidi & ipse apud Hieropolin Phrygiæ non adeo ardui montis uicanum latus nauioris reseratum, & tenuis, neque editæ marginis ambitu circundatum sine ut illa, ut poëtæ uolunt Ditis spiracula dicenda sunt, seu mortiferos anhelitus eos credi prior ratio est. proxima quæq; animalia & in aluum prona, atq; proiecta uenenati spiritus contagione corripiunt. Antistites denique ipsos semiuiuos esse qui audeant propius accedere ad superna semper sua ora tollentes adeo illis cognita uis mali, & inferiora äëris noxia crassitate densa est, inferiores quoq; adire, atq; percellere. opposito incendio aquæ uruntur, ut phlegethontis amnis, quem poëtæ sciunt in fabulas inferorum. Sæpe accidit, ut statim spiritus per terræ concauas partes errãtes, continerent solida terrarum, sæpius ut spiritus crescente uiolentia, & insinuantes se telluris angustijs, nec inuenientes exitum terrã mouerent. His passionibus contingit, ut quædam terræ expirent halitus, aliæ uomant saxa, nonnullæ cænum. sunt quæ fontes pariunt insolentibus locis, peregrinorum fluminum saltantes uias. Isti sunt motus, quibus solum quatitur. Palmatiæ uero appellantur, quorum pauitatione illa quæ trepidant, sine inclinationis periculo nutant, cum directi tamen rigoris statum retineant. Micetias uocatur tetri odoris inquietudo terrena. Audiuntur mugitus, interioribus gemi-

Pal[illegible]

Mi[illegible]

tibus expressis, cum spiritus inualidus ad terram mo uendam per aperta telluris inuentis itineribus progreditur. His talibus marina sunt paria, cum fluctuum concurrentium mole, nunc progressibus litora, nunc recursibus sinus cæsi quatiuntur. Sentitur etiã cœli marisq; cognatio, cum menstruis cursibus lunæ decrementa, & accessus fretorum atq; æstuum deprehenduntur. Verumenimuero, ut quatenus possum de uniuersitate quod sentio, breuiter absoluam. Elementorum inter se tanta discordia est idest aëris, maris, atq; terræ, ut admirari mirus deceat, si illis incommoda soleant, atq; secunda contingere, particulatim quidem rebus ortus, atq; obitus afferentes, uniuersitatem uero fine atq; initio uendicantes. Et quibusdam mirum uideri solet, quod cum ex diuersis atque inter se pugnantibus elementis mundi natura conflata sit, aridis atq; fluxis, glacialibus, & ignitis, tanto rerum diuortio, nondum sit eius mortalitas dissoluta, quibus illud simile satisfaciet, cum in urbe ex diuersis & contrarijs corporata rerum inæqualium multitudo concordat. Sunt enim pariter diuites, & egentes, adolescentes ætas permixta senioribus, ignaui cum fortioribus, pessimi cum optimis congregati, haud profectò quod res est fateantur hanc esse ciuilis rationis admirandam temperantiam, cum quidem de plurimis una sit facta, & similis sui tota, cum membra dissimilia sint, receptrix sit naturarũ ad diuersa tendentiũ, et fortunarũ per uarios fines, exitusq; pergentiũ, et ut res est contrariorũ per se natura flectitur, et ex dissonis fit unus idemq; consensus, sic mas et fœmina secũ

iunguntur, ac diuersus utriusq; sexus ex dissimilibus simile animal facit, artesq; ipsæ naturam imitantes, ex imparibus paria faciunt. Pictura ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis, et puniceis, confusione modica temperatis, imagines his, quæ imitantur, similes facit. Ipsaq; musica, quæ de longis & breuibus, acutis, & grauioribus sonis constat, tam diuersis & dissonis uocibus harmoniam consonam reddit. Grammaticorum artes unde quæso? ut ex diuersis collectæ sint literis, ex quibus aliæ sint insonæ, aliæ semisonantes, tamen mutuis se auxilijs adiuuantes syllabas pariunt, et de syllabis uoces. Sic totius mũdi sua instantia initiorum inter se impares conuentus pari non discordante consensu, natura ueluti musicam temperauit. Nanq; liquidis arida, & glacialibus flammida, uelocibus pigra, directis obliqua confudit, unumq; ex omnibus, & ex uno omnia, iuxta Heracletum, constituit. Principiorũ igitur consensus sibi concordiam perseuerantiam uero amicitiæ inter se elementis dedit specierum ipsa æqua partitio dũ in nullo alia ab alia uincatur modo, uel potestate æqualis. Quippe omnium diuersitas grauissimorum & leuissimorum feruentium & frigidorum, docente ratione naturæ, diuersis licet rebus æqualitatem differre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemq; reperisse. Quid enim mundo præstantius? Lauda quam putes speciẽ, portio à te laudabitur mundi. Admirare quàm uoles temperantiam, ordinationem, figuram, hic & per hunc illud quodcunq; est, inuenietur esse laudandũ. Nam quid oro te ornatum

atq; ordinatum

atq; ordinatum uideri potest, quod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? Vnde κόσμος græce, nomen accepit. Euntibus sole atq; luna cæteraq; luce syderea per easdem uias, custoditis temporum uicibus, nec ullius erroris interiectione confusus, digeruntur tempora, & rursus incipiunt. Atq; pulchre & fœcunde horæ procreantur, nunc æstiuos uapores reuoluẽtes, nũc pruinas hyemis circũferentes. Dierum etiã noctiũq; curriculis ordiuntur menses, texunt annos, anni seriẽ conficiunt seculorum. Et quidem hic mundus magnitudine immensus, cursibus rapibus, splendore perlucidus, ualenti habitudine, pubertate iuuenili. Hic causa animalium natantium atq; terrestriũ, pennigerorum cunctorumq; distinxit genera, in species separauit, fixitq; leges uiuendi, atq; moriendi. Ex hoc animantia uitalis spiritus ducunt, illis statutis cursibus temporũ euentus, qui admirationi esse solent, cum uel inter se uentorum prælia cientur, uel disiectis nubibus fulmina, cœlum et tempestates inter se serenæ, hybernæq; confligunt, micant hymbres, ignes rumpuntur, et rursus placatis omnibus amœna lætitia mũdi referatur. Videas & uiridantibus comis cæsariatam esse terrã, & scatebris fontium manantem, & aquarum agmina concipientem, parientem atq; educantem, nec occasibus fatigari, nec seculis debilitati excussam erumpentibus, semper tam pigris q̃ mouentibus fœtibus aquarum, sæpe alluuionibus mersam, flãmarum per partes uoracitate consumptam, quæ tamen illi cum regionaliter uideantur esse pestifera, ad omnem salutaria sunt, & ad redintegrationem eius ualent, & cũ mo

Horæ

uetur, profecto spirat illos spiritus, quibus clausis et effugia quærentibus mouebatur. Hymbribus etiam madefacta, non solum ad educandos fœtus suos opimatur, uerum etiam pestifera contagione proluitur. Flabris autem spirantium aurarum grauiores, & minus puri aëris spiritus differũtur, atq; purgantur. Tepores frigus glaciale mitificant, & brumalis austeritas fauonius ac terræ terrestriumq; uiscerum uenas remittit, et pars gignentium, alia adolescentium cætera occidentium uices sustinent, & sors nascentium obitorum loco pullulant, & occidentium numerus nascentibus locũ pandit. Restat quod caput est sermonis huius, ut super mundi rectore uerba faciamus. Indigens quippe uidebitur oratio de mundo disputantib. ut etsi minus curiose, at quomodo possemus disseremus. De rectore quippe omnium non, ut ait ille, silere melius est, sed uel parum dicere, uetus opinio est. Atq; in cogitationes omnium hominum penitus incidit, deum esse, originis non habere authorem, deumq; esse salutem, & perseuerãtiam earum, quas effecerit, rerũ. Neq; ulla res est tam præstantibus uiribus, quæ uiduata dei auxilio, sui natura contenta sit. Hanc opinionem uates secuti profiteri ausi sunt, omnia Ioue plena, cuius præsentiam, nõ iam cogitatio sola, sed oculi, & aures, & sensibilis substantia comprehendit, adhæc cõposita est potestati dei conueniens oratio. Sospitator quidem ille genitor est omnium, qui ad complendum mundum nati, factiq; sunt, non tamen, ut corporei laboris officio orbem istum manibus suis instruxerit, sed qui quadam infatigabili prouidentia, & procul posita, cuncta contin

gat, & maximis interuallis disiuncta complectatur, nec ambigitur eum præstantem atque sublimem sedem tenere, & poëtarum laudibus nomen eius consulum, ac regum nuncupationibus prædicari, & in arduis arabus solium consecratum. Deniq; propiores quosque de potestate eius amplius trahere, corpora cælestia illa quanto finitima sunt ei, tanto amplius de Deo capere, multóq; minus, quæ ab illis sunt secunda, & adhæc usque terrena, pro interuallorum modo indulgentiam dei ad nos usque beneficiáque peruenire. Sed cum credamus Deum per omnia permeare, & ad nos, & ultra potestatem sui nominis tendere, quantum abest uel imminet, tantum existimandum est eum amplius minus'ue rebus utilitatis dare. quam rem rectius & honestius sit arbitrari summam illam potestatem, sacratam cæli penetralibus, & illis qui longissime separantur, est proximus una & eadem ratione per se & per alios opem salutis afferre, neq; penetrantem atq; adeuntem specialiter singula, nec indecore attrectantem comminus cuncta. Talis qppe humilitas deiecti est, et minus sublimis officij, nec cum homine qdem conuenit, qui sit paullulum conscientiæ celsioris. Militiæ principes, & curiæ proceres, & urbium sic domorum rectores dico nunquam commissuros esse, ut id suis manibus factum uelint, quod sit curæ leuioris. Nihil enim possunt æquius facere dominorum imperia ministeria seruulorũ. Exemplum quale sit istud intellige. Cambyses, et Xerses, et Darius potentissimi reges fuerunt, horũ præpotẽtia, quã ex opibus collegerant, lenociniũ uitæ effecerat

celsioris, cum eorũ alter apud Susam, & Ecbatanas, ut in fano quodam sacratus nulli temere noticiã mo ris sui panderet, sed circunseptus admirabili regia, cu ius tecta fulgerent, eboris niue, argenti luce, flammis ex auro, uel electri claritate. Lumina uero alia præ alijs erant. Interiores fores, exteriores ianuæ immu nebant, portæq; ferratæ et muri adamantina firmi tate. Ante fores uiri fortes, stipatoresq; regalium late rum, tutela peruigili, custodiam per uices sortium su stinebant. Erant inter eos diuisa officia, in comitatu re gio armigeri quidam, & extrinsecus singuli custodes locorũ erant, & ianitores, & atrienses. Sed & inter eos aures regiæ, & imperatoris oculi qdam homines uocabantur, p quæ officiorũ genera rex ille ab hoibus deus esse credebatur, cum omnia quæcunq; ibi gereren tur, quæ ille O tacustarum discebat. Dispensatores pe cuniæ, quæstores uectigalium, tribunos ærarios habe bat. Alios & alios præfecerat cæteris urbibus. Alij ue natibus agendis prouinciam nacti, pars domibus & muneribus præfecti putabantur, & cæteri perpetuis magnisq; curis, obseruatione singularum rerum oppo siti erant, sed omne Atticum regnum ab occidente Hel lespontus terminabat, ab ortu gens inchoabat Indorũ. Duces ac satrapæ ubiq; dispositi, & permixta locis o mnibus mancipia regalia. Ex eo numero erant & cur sores diurni, atq; nocturni exploratores, et nuntij spe culatorum incensoris assidui. Tum horum per uices incensæ faces ex omnibus regni sublimibus locis in uno die impatori significabant, quod erat scitu opus. Igitur regnum illud ita componi oportet cum mũdi au

la, ut inter se comparentur summus atq; exuperantissimus diuûm, & homo ignauus, & pessimus. Quod sicut uiro, uel q̃libet regi indecorũ est per semetipsum procurare omnia, & perficere, multo magis deo inconueniens erit. Quare sic putandum est eum maxime maiestatem retinere, si ipse in alto resideat loco, eas autem potestates per omnes mũdi partes orbisq; dispẽset, quæ sint penes, solem ac lunam, cunctumq; cœlum. Horum enim cura salutem terrenorũ omnium gubernat. Nec multis ei opus est, nec particeps hominum cõuersatione, quibus propter ignauiam appositum est, pluribus indigere. At non eiusmodi compendio machinatores fabricarum, astutia unius conuersiõis multa & uaria pariter administrant, etiam illi qui in ligneolis hominum figuris gestus mouent, quando filũ membri quod agitare solẽt, traxerint, torquebitur ceruix, nutabit caput, oculi uibrabunt, manus ad ministerium præsto erunt, nec inuenuste totus uidebitur uiuere. Haud secus etiam cœlestis potestas cum initium scientia & salutifera opera mouerit, ab uno ad secundum, & deinceps ad tertium, & usq; ad supremum attactu continuo uim suæ maiestatis insinuat, aliud alio commouetur, motusq; unus alteri mouendi se originem tradit. Mundo equidem consentiunt, non una sed diuersa uia, & plerunq; contraria. Sed prima remissione admodũ data, simpliciq; inchoato principio, impulsibus mutuis, ut supra dictum est, mouẽtur quidem omnia, sed ita ut siquis sphæram, aut quadratum, & cylindrum, & alias figuras in procliue simul iaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem

nullis oculis obuia, nisi quibus mens suæ lucis aciem intendit. Cæterum ea, quæ uel cœlo oculis aduertimus, & aërem ficti ex aqua etiam illa ficti creden da sunt, cuius tutela mundi huius, & cura est. Nec tamen hoc uel illi ad moliendũ, uel nobis ad intelligendum obest. De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non uidetur, & tamen fateantur omnes necesse est, huius opera omnia, quæ per hominem præclara fiunt, prouenire, neque animæ ipsius qualitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestorũ intelligi qualis, & quanta sit. Omne q̃ppe humanæ uitæ præsidium ingenio eius est paratum, cultus agrorum, usus'q; frugum, artificum solertia, prouentus artium, commoditas uitæ humanæ. Quid de legibus dicam? quæ ad mansuefaciendos homines inuentæ sunt? quid de ciuilibus institutis ac moribus, qui nunc populorum coetis conuenti bus frequentantur asperitates bellorum, pacata mitigantur quiete? Nisi forte iniustus rerum æstimator potest esse, qui hæc eadem de deo neget, quem uideat esse uiribus exuperãtissimum, augustissima specie, immortalis æui genitorem, uirtutem ipsam uirtutem. Vnde nihil mirum est, si mortales oculi non capiunt aspectum eius, quando diuinorum operum uestigijs perspicuus atq; manifestus ẽ. Huius locum quærimus, q̃ neq; infimus est, & terræ contagionibus, neq; tamen medius in aëre turbido, uerum in mundano fastigio, quem græci οὐρανὸν, idest cœlum recte uocant, ut qui sit altitudinis finis, & ijdem ea ratione eum nominant, quem ab omni fuscitate ac perturbatione uident libe

rum. Neq; enim caliginem nubium recipit, uel pruinas & niues substinet, nec pulsatur uentis, nec hymbribus cæditur. Hæc enim de olympo, qui est celsitudinis summæ, poëta his uerbis cecinit.
" ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι, καὶ νεφέλῃσι. hoc ē
" Sors Iouis aula poli enubis, super æthere facta.
Hanc opinionem communis mos, & hominum obseruationes secutæ affirmant, superiora esse Deo tradita. Nanq; habitus orantium sic est, ut manibus extensis in cœlum precemur, Romanus etiam poëta sic sensit. Aspice licet sublime tuens, quē inuocant omnes Iouem. Vnde illa quæ uidentur, suntq; omnibus præstantia, easdem sublimitates regionū tenent astra cælestia, & mundi lumina, ac merito licet illis ordine ꝑpetuo frui, nec diuersis ea in spatijs temporibus'ue obseruantissimam legem suorum aliquando itinerū metiuntur. Terrena omnia mutationes & conuersiones, postremo interitus hēnt. Postremo quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcentor in choris, dux in urbe dux i exercitu, hoc est in mūdo deus, nisi quod cæteris erumnosum, & multiplex, & curarū innumerabiliū uidetur esse, hoc ipsum, alicuius officij principem fieri, deo uero nec tristis, nec onerosa est imperij sui cura. Nanq; nobis circunfert, & regit cunctas formas natura, quas diuersis regionibus commouens, ut est lex ciuitatis semel promulgata, perpetuis obseruationum rationibus fixa, ipsa quidem immutabilis, ac eius arbitrio parentū mentes agitantur, nutuq; eius & dominatione flectuntur, & scitis eius magistratus, tribunalia principia, milites frequētabunt, recu-

peratores iudicijs præsidebunt. Videasq́; illā ciuitatem pariter spirātem odoribus, & grateolētibus cænis, et resonantem hymnis, et carminibus, & canticis, eādem etiā lamentis, & ploratibus eiulantem, et ad hūc modum res agi in mundo æstimemus. Lex illa, uel gens, ad æquitatis tenorem, reducenda sit nulla indigens correctione mutabili. Quippe sicut mundi uniuersitas regitur, dum speculatur ad omnia rector eius, atq; immutabiliter incumbit, spargiturq́; uis illa seminibus inclusa per naturas omnium, speciesq́;, & genera digesta, sic faciles uitium lapsus, & palmarum ardua, persicorum robur, leuitas mali gignitur, sic & quæ infelicia propter infœcunditatem uocamus, tamen utilia sunt alio pacto. Platani, ut ait poëta, umbras potantibus ministrantes. Et cum sit unus, pluribus nominibus cietur propter specierum multitudinem, quarū diuersitate fit multiformis, & à iuuandis suis Iuppiter dicitur, quem ζῆνα græci, quod uitæ nostræ author sit, rectissime appellant, fulgurator, & tonitrualis, & fulminator, & item dicitur serenator, & plures eum frugiferum uocant, multi urbis custodem, alij hospitalem, amicalemq́;, & omnium officiorum nominibus appellantes, et multo plura eiusmodi apud aruspices, & Romanos ueteres inuenies. Orpheus uero hanc effari potestatem uolens, his de eo uerbis canit.

ζεὺς πρῶτος γένετο, ζεὺς ὕστατος ἀρχικέραυνος.
ζεὺς κεφαλὴ, ζεὺς μέσσα, διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.
ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
ζεὺς ἄρσην γένετο, ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη.
ζεὺς πνοιὴ πάντων, ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή.

ζεὺς πόντου ῥίζα, ζεὺς ἥλιος, ἠδὲ σελήνη.
ζεὺς βασιλεὺς, ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων, ἀρχικέραυνος.
πάντας γὰρ κρύψας αὖτις φάος ἐς πολυγηθὲς.
ἐξ ἱερῆς κραδίης ἀνενέγκατο μέρμερα ῥέζων.
Iuppiter omnipotens est primus, & ultimus idem.
Iuppiter est caput, & medium, Iouis omnia munus.
Iuppiter est fundamen humi, ac stellantis olympi.
Iuppiter & mas est, & nescia fœmina mortis.
Spiritus est cunctis, ualidi uis Iuppiter ignis.
Et pelagi radix, sol, luna est Iuppiter ipse.
Omnipotens rex est, rei omnis Iuppiter ortus.
Nam simul occuluit, rursum extulit omnia leto
Corde suo è sacro, consultor lumine, rebus.

Fatum autem quod græci εἱμαρμένην, tractu quodã inuicem causarum se continentium, uolunt dici decretum. Idem πεπρωμένην dicunt, ꝙ omnia in hoc statu rerum definita sint, nec sit in hoc mundo aliquid in terminatum. Idem fatum μοῖραν uocant, quod ex partibus constet. hinc νέμεσιν quod unicuiq; attributio sua sit ascripta, ac pacti eadem rerum ineffugibilis necessitas ultionis. Sed tria fata sunt, numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem earum ad eiusdem similitudinem temporis referas. Nam quod in fuso perfectum est præteriti temporis habet speciem. Et quod torquetur in digitis, momenti præsentis indicat spacia, & quod nondũ colo tractum est, subactumq; cura digitorum, id futuri & consequentis seculi posteriora uidetur ostendere. Hæc illis conditio ex nominum eorundem proprietate contingit, ut sit Atropos præteriti temporis fatum, Lachesis à fine cognomi-

natu, quod etiam illis quæ futura sunt, finem suum deus dederit. Clotho præsentis tẽporis habet curam, ut ipsis actionibus suadeas, ne cura solers rebus omnibus desit. Deum uero ire per omnes terras non frustra arbitrabitur, qui audiet Platonis hæc uerba. Deus namq; inquit, sicut & uera continet ratio, principia, fines, & media rerum omnium penetrat, atq; illustrando cursu uolucri superfertur. Eũdem deum ultrix necessitas semper, & ubiq; comitatur eorum, qui à sacra lege discesserint. Vindex futura, quam ille faciat mitificam, qui statim à tenero & ipsis incunabulis intellexit, & timuit, eiq; se totum dedit, atq; permisit.

FINIS.

L. APVLEII APOLOGIAE SIVE DEFENSIONIS MAGEIAE APVD CLAVDIVM MAX. PROCONS.

Oratio Prima.

ERTVS EQVIDEM ERAM, proq; uero obtinebam Maxime Claudi, quiq; in consilio estis, Sicinium Aemilianum senem notissimæ temeritatis, accusationem mei prius apud te cœptam, q̃ apud se cogitatam, penuria criminum solis conuitijs impleturum. Quippe insimulari, quiuis innocens potest, reuinci, nisi nocens, non potest. Quo ego uno præcipue confisus, gratulor medius fidius, q mihi copia & facultas te iudice obtigit, purgandæ apud imperitos philosophiæ, & probandi mei. Quanq̃ istæ calumniæ ut prima specie graues, ita ad difficultatem defensionis repentinæ fuere. Nam, ut meministi, dies ab hinc quintus, an sextus est, cum me causam pro uxore mea Pudentilla, aduersus granios agere aggressum, de composito, nec opinantem, patroni eius incessere maledictis, & insimulare magicorum maleficiorum, ac deniq; necis Pontiani priuigni mei cœpere. Quæ ego, cum intelligerem, non tam crimina iudicio, q̃ obiectamenta iurgio prolata, ultro eos ad accusandum crebris flagitationibus prouocaui. Ibi uero Aemilianus, cum te quoq; acrius motum, & ex uerbis, rem factam uideret, quærere occœpit ex diffidentia latibulum aliquod temeritati. Igitur Pontianum

fratris sui filium, quem paulo prius occisum à me clamitarat, postquam ad subscribendum compellitur, ilico oblitus est de morte cognati adolescentis, subito tacens tanti criminis descriptionem. Tamen ne omnino desistere uideretur, calumniam mageræ, quæ facilius infamatur, q̃ probatur, eam solum sibi delegit ad accusandum. Ac ne id quidem de professo audet, uerum postera die dat libellum, nomine priuigni mei Sicinij pudentis admodum pueri, & ascribit se ei assistere, nouo more per alium lacessendi, scilicet ut optẽtu eius ætatulæ, ipse insimulationis falsæ non plecteretur. Quod tu cum solertissime animaduertisses, & icirco eum denuo iussisses, proprio nomine accusationem delatam sustinere, pollicitus ita facturum, ne sic quidem quietus est, ubi ut cominus ageret propellis, etiam aduersum te contumaciter eminus calumnijs uelitatur. Ita toties ab accusandi periculo profugus, in assistendi uenia perseuerauit. Igitur & priusq̃ causa ageretur, facile intellectu cuiuis fuit, qualis nam accusatio futura esset, cuius qui fuerat professor & machinator, idẽ fieri author timeret, ac præsertim Sicinius Aemilianus, qui si quippiam ueri in me explorasset, nũquá profectò tam contanter hominem extraneum tot tantorumq; criminum postulasset, qui auunculi sui testamentum quod uerum sciebat, pro falso infamaret. Tanta quidem pertinacia, ut cum Lollius Vrbicus, uir Consularis, uerum uideri, & ratum esse debere, de consilio consularium uirorum pronunciasset, contra clarissimam uocem iurauerit uecordissimus iste, tamẽ illud testamentum fictum esse, adeo ut ægre Lollius

Vrbicus ab eius pernicie temperarit. Quam quidam uocem & tua æquitate, & mea innocentia fretus, spero in hoc quoq; iudicio erupturam. Quippe qui sciens innocentem criminatur, eo sanè facilius, quia iam, ut dixi, mentiens apud præfectum urbis in amplissima causa conuictus est. Nanq; peccatum semel, ut bonus quisq; postea sollicitius cauet, ita qui ingenio malo est, confidentius integrat, ac iam de cætero quo sæpius, eo apertius delinquit. pudor enim ueluti uestis, quanto obsoletior est, tanto incuriosius habetur. Et ideo necessarium arbitror pro integritate pudoris mei priusq̃ ad rem aggrediar, maledicta omnia refutare. Sustineo enim non modo meam, uerum etiam philosophiæ defensionem, cuius magnitudo, uel minimam reprehensionem proximam crimini aspernatur. Propter quod paulo prius patroni Aemiliani multa in me proprie conficta, & alia communiter in philosophos ficta ab imperitis, mercenaria loquacitate effuderunt. Quæ & si possunt ab his utiliter blaterata, ob mercedem & auctoramenta impudentiæ deprehensa haberi, iam concesso quodam more fabulis id genus quo ferinæ solent linguæ suæ uirus alieno dolori locare, attamen uel mea causa paucis refellenda sunt, ne is qui sedulo laboro, ut nequid maculæ, aut inhonestamenti in me admittam, uidear cuipiã siquid ex friuolis præteriero, id ignouisse potius, q̃ contempsisse. Est enim pudentis animi & uerecundi, ut mea opinio fert, uel falsa uituperatione grauari, cum etiam hi qui sibi delicti alicuius conscij sunt, tamen cum male audiunt, impendio commoueãtur, & obirascantur, q̃q̃ exinde, ubi

malefacere cœperunt, consueuerint male audire. Quod si à cæteris silentium est, tamen ipsi sibimet cõscij sunt posse se merito increpari. Enimuero bonus & innoxius quisq; rudis, & imperitus aureis ad male audiendum habens, & laudis assuetudine contumeliæ insolens, multo tamen ex animo laborat ea sibi immerito dici, quæ ipse possit alijs uere obiectare. Quod si forte inepta uidebor, & oppido friuola uelle defendere, illis debet ea res uitio uerti, quibus turpe est etiam hæc obiectasse, non mihi culpæ dari, cui etiam honestum erit etiam hæc diluisse. Audisti ergo paulo prius in principio accusationis ita dici. Accusamus apud te philosophum formosum, & tam græce, q̃ latine (proh nephas) disertissimum. Nisi fallor enim his ipsis uerbis accusationem mei ingressus est Tannonius pudens hõ, uere ille quidem disertissimus. q̃d utinam tam grauia formæ & facundiæ crimina uere mihi opprobrasset, sed non difficile ei respõdissem, quod Homericus Alexander Hectori. Munera deûm gloriosissima nequaq̃ aspernunda, quæ tamen ab ipsis tribui sueta, multis uolentibus, nõ obtingunt. Hæc ego de forma respondissem. præterea licere etiam philosophos esse uultu liberali. Pythagoram, qui primum esse se philosophum nuncuparit, eum sui sæculi excellentissima forma fuisse. Item Zenonem illum antiquũ Velia oriundum, qui primus omnium dictionem solertissimo artificio ambifariã dissolueret, eum quoq; Zenonem longe decorissimum fuisse, ut Plato autumat. Itemq; multos philosophos ab ore honestissimos memoriæ prodi, qui gratiam corporis morum honesta-

mentis

mentis ornauerunt. Sed hæc defensio, ut dixi, aliquo multum à me remota est, cui præter formæ mediocritatem, continuatio etiam literati laboris omnem gratiã corpore deterget, habitudinem tenuat, succum exorbet, colorem obliterat, uigorem debilitat. Capillus ipse, quem isti aperto mendacio ad lenocinium decoris promissum dixere, uides q̃ non sit amœnus, ac delicatus, horrore implexus, atq; impeditus, stuppeo tormento assimilis, & inæqualiter hirtus, & globosus, & congestus, prorsus inenodabilis diutina incuria, non modo comendi, sed saltem expediendi, & discriminandi. Satis ut puto, crinium crimen, quod illi quasi capitale intenderunt, refutatum est. De eloquentia uero, si qua mihi fuisset, neq; mirum, neq; inuidiosum deberet uideri, si ab ineunte æuo unis studijs literarum ex summis uiribus deditus, omnibus alijs spretis uoluptatibus, ad hoc ueni, ut sciam, an ne super omneis homines, impenso labore diuq; noctúq;, cum despectu & dispendio bonæ ualitudinis, eam quæsissem. Sed nihil ab eloquentia metuant, quam ego, siquid omnino promoui, potius spero q̃ præsto. Sane quidem, si uerũ est, quod Statium Cæcilium in suis poëmatibus scripsisse dicant, innocentiam eloquentiam esse. Ego uero profiteor ista ratione, ac præmefero nemini omnium de eloquentia concessurum. Quis enim me hoc quidẽ pacto eloquentior uiuat? quippe qui nihil unq̃ cogitaui, quod eloqui non auderem, eundem me aio facundissimum esse. Nam omne peccatum semper nefas habui, eundem disertissimum, q nullum meum factum uel dictum extet, de quo disserere publice non possim,

ita ut iam de uersibus dissertabo, quos à me factos, quasi pudendos protulerunt. Tu quidem me animaduertisti cum risu illis succesentē, quòd eos absone & indocte pronunciarent. Primo igitur legerunt è ludicris meis epistoliū de dentifricio, uersibus scriptum ad quendam Calpurnianum, qui cum aduersum me eas literas promeret, inuidit profecto cupiditate lædendi, si quid mihi ex illis fieret criminosum, id mihi secum esse commune. Nam petisse eum à me, aliquid tersui dentium uersus testantur.

» Calpurniane salue properis uersibus.

Nisi forte in eo reprehendendus sum, quòd Calpurniano puluisculum ex Arabicis frugibus miserim, quem multo æquius erat spurcissimo ritu Hiberorum, ut ait Catullus, sua sibi urina dētē, atq; russam pumicare gingiuā.

» Misi, ut petisti, mundicias dentium,
» Nitelas oris ex Arabicis frugibus,
» Tenuem candificum, nobilem puluisculum,
» Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
» Conuerritorem pridianæ reliquiæ,
» Nequa uisatur tetra labes sordium,
» Restrictis forte si labellis riseris.

Quæso quid habent isti uersus, re aut uerbo pudendum? quid omnino quod philosophus suum nolit uideri. Vidi ego dudum uix risum quosdam tenenteis, cum mundicias oris uidelicet, orator ille aspere accusaret, & dentifricium tanta īdignatione pronuntiaret, quanta nemo quisq̄ uenenum. Quid ni crimen haud contemnendum philosopho, nihil in se sordidum sinere, nihil uspiam corporis apertum īmundum pati ac

fœtulentum, præsertim os, cuius in propatulo & conspicuo usus homini creberrimus, siue illud cuipiã osculum ferat, seu cum quicq̃ sermocinetur, siue in auditorio dissertet, siue i templo preces allegat, omnem quippe hominis actum sermo præit, qui, ut ait poëta præcipuus, è dentium muro proficiscitur. Dares nunc aliquem similiter grandiloquum, diceret suo more cum primis, cui ulla fandi cura sit, impẽsius cætero corpore os colendum, quod esset animi uestibulum, & orationis ianua, et cogitationum comitium. Ego certe, pro meo captu, dixerim, nihil minus q̃ oris illuuiem, libero & liberali uiro competere. Est enim ea pars hominis loco celsa, ui su prompta, usu fœcunda. Nam quidẽ feris & pecudibus os humile, & deorsum ad pedes deiectum, uestigio & pabulo proximum, nunquam fermè nisi mortuis, aut ad morsum exasperatis, conspicitur. Hominis uero nihil prius tacentis, nihil sæpius loquentis, contemplere. Velim igitur censor meus Aemilianus respondeat, unquam ne ipse soleat pedes lauare? uel si id non negat, contendat maiorem curam mundiciarum pedibus, q̃ dentibus impertiendam. Planè quidem, siquis ita ut tu Aemiliane nunquam fermè os suum, nisi maledictis, & calumnijs aperiat, cẽseo ne ulla cura os percolat, neq; ille exotico puluere denteis emaculet, quos iustius carbone de rogo obtriuerit, neq; saltem communi aqua perluat, quin ei nocens lingua, mendaciorum & amaritudinum præministra semper in fœtutinis, et olenticetis suis iaceat. Nã quæ malum ratio est, linguam mundam, & lotam, uocem contra spurcam & tetram possidere? uiperæ ritu

niueo denticulo, atrum uenenum inspirare? Cæterũ qui sese sciat rationem prompturum, neq; inutilem, neq; iniucundam, eius merito os ut bono potui poculum prælabitur, & quid ego de homine nato diutius? belua immanis Crocodilus ille, qui in Nilo gignitur, ea quoq; uti comperior purgandos sibi denteis, innoxio hiatu præbet. Nam quod est ore amplo, sed elingui & plerunq; in aqua recluso, multæ arundines dentibus implectuntur, eas illi, cum egressus in præripia fluminis hiauit, una ex auibus fluuialibus amica auis, iniecto rostro sine noxæ periculo excalpit. Mitto hæc, uenio ad cæteros uersus, ut illi uocant, amatorios, quos tamen tam dure & rustice legere, ut odium mouerent. Sed quid ad magicæ maleficia? quod ego pueros Scribonij Læti amici mei carmine laudaui? An ideo magus, quia poëta? Quis unquam fando audiuit tam similem suspicionem? tam aptam coniecturam? tam proximum argumentum? fecit uersus Apuleius, si malos, crimen ẽ. Nec tamen id philosophi, sed poëtæ, sin bonos, quid accusas? At enim ludicros, & amatorios fecit. Num ergo hæc sunt crimina mea? & nomine erratis, qui me magiæ detulistis? Fecere tamen & alij talia, & si uos ignoratis, apud græcos Teius quidam, & Lacedæmonius & ciuis, cum alijs innumeris, & mulier Lesbia lasciue illa quidem, tantaq; gratia, ut nobis insolentiam linguæ suæ, dulcedine carminum commendet. Apud uos uero Aedituus, & portius, & Catullus isti quoq; cum alijs innumeris. At philosophi non fuere. Num igitur etiam Solonem fuisse serium uirum, atq; philosophum negabis?

Cuius ille lasciuissimus uersus est.

HIC MVLTA DESIDERANTVR.

Et quid tam petulans habent omnes uersus mei, si cum isto uno contendantur, ut taceam scripta Diogenis cynica, & Zenonis stoicæ sectæ conditoris. Id genus plurima recitem denuo, ut sciant me eorum non pigere.

» Et Critias mea delitescet salua Charinæ.
» Pars in amore meo uita tibi remanet.
» Ne metuas, nam me ignis & ignis torreat ut uult.
» Hasce duas flammas, dum potior, patiar.
» Hoc modo sim uobis, unus sibi quisq; quod ipse est.
» Hoc mihi uos eritis, quod duo sunt oculi.

Recitem nunc & alios, quos illi quasi intemperatissimos postremum legêre.

» Florea serta, meum mel, & hæc tibi carmina dono.
» Carmina dono tibi serta tuo genio.
» Carmina, uti Critia lux hæc optata canatur.
» Que bis septeno uere tibi remeat.
» Serta autem ut læto tibi tempore tempora uernent.
» Aetatis florem floribus ut decores.
» Tu mihi da contra pro uerno flore, tuum uer.
» Vt nostra exuperes munera muneribus.
» Pro implexis sertis, complexum corpore redde.
» Proq; rosis, oris sauia purpurei.
» Quod si aium inspires, dona & iam carmina nostra.
» Cedent uicta tuo dulciloquo calamo.

Habes crimen meum Maxime, quasi improbi cōmis-

ſatoris, deſertis & canticis compoſitum. Hic illud etiã reprehendi animaduertiſti, quod cum alijs nominibus pueri uocentur, ego eos Chorinum & Critiam appellitarim. Eadem igitur opera accuſent C. Catullum, quod Lesbiam pro Clodia nominarit, & Ticidam ſimiliter, quod quæ Metella erat, Perillam ſcripſerit, & Propertium, qui Cynthiam dicat, Hoſtiam diſſimulet, Et Tibullũ, quod ei ſit Plania in animo, Delia in uerſu. Et quidem C. Lucullum, q̃q̃ ſit Iambicus, tamen improbarim, quod Gentilem & Macedonem pueros, directis nominibus carmine ſuo proſtituerit. Quanto modeſtius tandem mantuanus Poëta, qui itidem ut ego puerũ amici ſui Pollionis bucolico ludicro ludans, & abſtinens nominum, ſeſe quidem Corydonem, puerum uero Alexin uocat. Sed Aemilianus, uir ultra Virgilianos opiliones & buſequas ruſticanus, agreſtis quidem ſemper & barbarus, uerum longe auſterior ut putat, Serranis, & Curijs, & Fabritijs, negat id genus uerſus Platonico philoſopho competere. Etiam' ne Aemiliane, ſi Platonis ipſius exẽplo doceo factos, cuius nulla carmina extant, niſi amoris elegia, nam cætera omnia credo, quod tam lepida non erant, igni deuſſit. Diſce igitur uerſus Platonis philoſophi ĩ puerũ Aſtrea, ſi tamen tantus natu potes literas diſcere.

» Ἀστέρας εἰσαθρεῖς ἀστὴρ ἐμός. εἴθε γενοίμην
» οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω
» ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῶος
» νῦν δὲ θανὼν, λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις
» Aſtra uides, utinam fiam mi ſydus olympus,
» Vt multis ſic te luminibus uideam.

Lucifer ante meus rutilans mortalibus Aster,
Hesperus à fato manibus ecce nites.

Item eiusdem Platonis in Alexin, Phædrumq́; pueros in coniuncto carmine.

Νῦν ὅτε μηδὲν Ἀλεξις ὅσον μόνον εἶφ' ὅτι καλὸς,
ὦπται, καὶ πάντη πᾶσι περιβλέπεται
θυμὲ τί μηνύεις κυσὶν ὀστέον; εἶτα ἀνιήσεις
ὕστερον, οὐχ οὕτω φαῖδρον ἀπωλέσαμεν;

Dixerit, hic tantum cum nil, nisi pulcher Alexis,
Extitit, & uertunt quilibet in te oculos.
Cur animæ os canibus monstras, afficiśq; dolore,
Postmodo? non Phædrum sic prius amisimus.

Et ne plureis commemorem, nouissimum uersum eius de Dione Syracusano si dixero, finem faciam.

Ciuibus ingenti in patria laudate iaces nunc,
Qui insanum me animi reddis amore Dion.

Sed sum ne ego ineptus, qui hæc etiam in iudicio? An uos potius calumniosi, qui etiam hæc in accusatione? quasi ullum specimen morum sit, uersibus ludere. Catullum ita respondentem maleuolis, non legistis?

Nam castum esse decet, pium poëtam
Ipsum, uersiculos, nihil necesse est.

Diuus Adrianus, cum Voconij amici sui poëtæ tumulum uersibus ueneraretur, ita scripsit.

Lasciuus uersu, mente pudicus eras. Quod nunquam ita dixisset, si forent lepidiora carmina argumentum impudicitiæ habenda. Ipsius etiam diui Adriani multa id genus legere me memini. Audes igitur Aemilia-

ne dicere, male id fieri, quod imperator, & Diuus, Censor Adrianus fecit, & factum memoriæ reliquit? Cæterum Maximum quicquam putas culpaturum, quod sciat Platonis exemplo à me factum? cuius uersus, quos nunc percensui, tanto sanctiores sunt, quanto apertiores, tanto pudicitius compositi, quanto simplicius professi. Nãq; & id genus omnia dissimulare & occultare, peccantis, profiteri & promulgare, ludentis est. Quippe natura, uox innocentiæ, silentium maleficio distributa. Mitto enim dicere alta illa & diuina Platonica, rarissimo cuiq; piorum gnara, cæterum omnibus profanis incognita, geminam esse Venerẽ deam, proprio quanquã amore, & diuersis amatoribus pollentis. Earum alteram uulgariam, quæ sit percita populari amore, non modo humanis animus, uerum etiam pecuinis, & ferinis ad libidinem imperitare, ut in modico truciq; perculsorum animalium serua corpora complexu uincientem. Alterã uero cœlitem Venerem, prædita quæ sit optimati amore, solis hominibus, & eorum paucis curare, nullis ad turpitudinem stimulis, uel illecebris sectatores suos pellentem. Quippe eius amore non amœnum & lasciuum, sed contra incomptum & serium pulchritudine honestatis uirtutes amatoribus suis conciliare, & si quando decora corpora commendet, à contumelia eorum procul absterrere. Neq; enim quidquam aliud in corporum forma diligendũ, quàm quod admoneat diuinos animos eius pulchritudinis, quam prius ueram & synceram inter deos uidere. Quapropter, ut semper eleganter Afranius hoc scriptum reliquit.

Venus Gemina

Amabit ſapiens, cupient cæteri. Attamen ſi audire uerum uelis, Aemiliane, uel ſi hæc intelligere unq̃ potes, non tam amat ſapiẽs, q̃ recordatur. Da igitur ueniam Platoni philoſopho uerſum eius de amore, ne ego neceſſe habeam, contra ſententiam Neoptolemi Enniani pluribus philoſophari uel ſi tu id non facis, ego me facile patiar in huiuſmodi uerſibus culpari cum Platone. Tibi autem, Maxime, habeo gratiam propenſam, cum has quoq; appendices defenſionis meæ, idcirco neceſſarias, quia accuſationi rependuntur, tam attente audis, & ideo hoc etiam peto, quod mihi ante ipſa crimina ſupeſt, audias ut adhuc feciſti libẽter & diligẽter.

SEQVITVR ENIM DE SPECVLO.

Longa illa & cenſoria oratio, de quo pro rei atrocitate penè diruptus eſt Pudens, clamitans, habet ſpeculum philoſophus, poſſidet ſpeculum philoſophus. Vt igitur habere concedam, ne aliquid obieciſſe te credas, ſi negaro, non tamen ex eo accipi me neceſſe eſt, exornari quoq; ad ſpeculum ſolere. Quid enim ſi Choragium Thymelicum poſſiderem, num ex eo argumẽtarere etiam, uti me conſueſſe Tragœdi Syrmate hiſtrionis, Crotalóue, ad trieterica orgia Mimimi centumculo? Non opinor. Nam & contra plurimis rebus poſſeſſu careo, uſu fruor. Quod ſi, neq; habere utendi argumentum eſt, neq; non utendi non habere, & ſpeculi non tam poſſeſſio culpatur, q̃ inſpectio. Illud etiam doceas neceſſe eſt, quando, & quibus præſentibus in ſpeculum inſpexerim. Quoniam ut res eſt maius piaculum decernis, ſpeculum philoſopho, q̃ Cereris mundũ prophano uidere. Cedo nunc, & ſi inſpexiſſe me fa-

o quod speculi usus laudabilis, rationes saepe reiteras.

teor, quod tamen crimen est imaginem suam nosce? eamq; non uno loco conditam, sed quoquo uelis paruo speculo promptam gestare? An tu ignoras nihil esse aspectabilius homini nato, q̃ formam suam? Equidem scio & filiorum cariores esse qui similes uidentur, Et publicitus simulacrum suum cuiq; quod uideat pro meritis praemio tribui. Aut quid sibi statuae & imagines uarijs artibus effigiatae uolunt, nisi forte, quod artificio elaboratum laudabile habetur, hoc natura oblatũ culpabile iudicandum est, cum sit in ea uel magis miranda & facilitas & similitudo. Quippe in omnibus manu faciundis imaginibus opera diutino sumitur, neq; tamen similitudo aeque ac in speculis comparet. Deest enim & luto uigor, & saxo color, & picturae rigor, & motus omnibus, qui praecipua fide similitudinem repraesentat. Cum in eo uisitur imago mire relata, ut similis, ita mobilis, & ad omnem nutum hominis sui morigera, eadem semper contemplantibus aequeua est, ab ineunte pueritia, ad obeuntem senectã tot aetatis uices induit, tam uarias habitudines corporis participat. Tot uultus eiusdem laetantis uel dolentis imitatur. Enimuero quod luto fictum, uel aere infusum, uel lapide incisum, uel caera inustum, uel pigmẽto illitum, uel alio quopiam humano artificio ad simulatum est, non multa intercapedine temporis dissimile redditur, & ritu cadaueris, unum uultum & immobilem possidet, tantum praestat imaginis artibus ad similitudinem referendum, laeuitas illa speculi fabra, et splendor opifex. Aut igitur unius Agesilai Lacedaemonij sententia nobis sequenda est? qui se, neq; pingi, neq;

fingi unquam, diffidens formæ suæ passus est, aut si mos omnium cæterorum hominum retinendus uidetur, in statuis & imaginibus non repudiandus, cur existimes imaginem suam cuiq; uisendam potius in lapide, q̃ in argento? magis in tabula, quàm in speculo? An turpe arbitraris, formam suam spectaculo assiduo explorare? An non Socrates philosophus ultro etiam suasisse fertur discipulis suis, crebro ut semet in speculo contemplarentur? ubi qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, impendio procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret. Qui uero minus se commendabilem forma putaret, sedulo operam daret, ut uirtutis laude turpitudinem tegeret. adeo uir omnium sapientissimus, speculo etiam ad disciplinam morum utebatur. Demosthenē uero primarium dicendi artificem, quis est, qui non sciat, semper ante speculum, quasi ante magistrum, causas meditatum? ita ille summus orator cum à Platone philosopho facundiam hausisset, ab Eubulide dialectico argumentationes didicisset, nouissimam pronunciandi congruentiam ab speculo petiuit. Utrum igitur putas maiorem curam decoris in adseueranda oratione suscipiendam, Rhetori iurganti, an philosopho obiurganti? Apud iudices sorte ductos paulisper disceptāti, an apud omnes homines semper disserentis de finibus agrorum litiganti, an de finibus bonorum & malorum docenti? Quid, q̄ nec ob hæc debet tantummodo philosophus speculum inuisere. Nam sæpe oportet non modo similitudinem suam, uerum etiam similitudinem ipsius rationis consyderare. Dum, ut ait Epicurus, profectæ à

nobis imagines, uelut quædam exuuiæ iugi fluore à corporibus manantes, cum leue aliquid & solidum offenderunt, illi se reflectantur, & retro expressæ controuersim respondeant. An uti alij philosophi disputant, radij nostri, seu medijs oculis proliquati, & lumini extrario mixti, atq; muniti, uti Plato arbitratur, seu tantum oculis profecti, sine ullo foris adminiculo, ut Architas putat, seu intentu aeris facti, ut stoici rentur, cum alicui corpori incidere spisso & splendido et leui paribus angulis, quibus inciderant resultent ad facies suas reduces, atq; ita quod extra tangunt ac uisant, id intra speculum imaginentur. Videntur ne uobis debere philosophi hæc omnia uestigare, & inquirere, & cuncta specula, uel uda, uel suda soli uidere? quibus præter ista quæ dixi, etiam illa ratiocinatio necessaria est, cur in planis quidem speculis, fermè pares obtutus & imagines uideantur, in tumidis uero et globosis omnia defectiora, at contra in cauis auctiora. Vbi, & cur leua cum dexteris permutentur, quando se imago eodem speculo tum recondat penitus, tum foras exeat. Cur caua specula si ex aduersum soli retineantur, appositum fomitem accendunt, qui fiat uti arquus in nubibus, uarie duo soles æmula similitudine uisantur. Alia prætereaeiusdem modi plurima, quæ tractat uolumine ingenti Archimedes Syracusanus uir in omni quidem geometria multum ante alios admirabili subtilitate. Sed haud sciam, an propter hæc uel maxime memorandus, quod inspexerat speculum sæpe, ac diligenter. Quem tu librum Aemiliane si nosses, an non modo campo & glebis, uerum etiam abaco &

puluisculo te dedidisses. Mihi istud crede, q̃q̃ teterrimũ os tuum minimum à Thyesta tragico demutet, tam profecto discendi cupidine speculum inuiseres, & aliquando relicto aratro mirarere tot in facie tua sulcos rugarum. At ego non mirer, si boni consulis me de isto distortissimo uultu tuo dicere, de moribus tuis multo truculentioribus reticere. Ea res est, præterq̃ q̄ non sum iurgiosus, etiam libenter te, nuper usq;, albus an ater esses ignoraui, adhuc hercle nõ satis noui. Id adeo factum, quod & tu rusticando obscurus es, & ego discendo occupatus, ita & tibi umbra ignobilitatis approbatore obstitit, & ego nunquam studui malefacta cuiusq̃ cognoscere, sed semper potius duxi mea peccata tegere, q̃ aliena indagare. Igitur hoc mihi aduersum te usu uenit, quod qui forte constitit in loco lumine cõlustrato, atq; eum alter è tenebris prospectat. Nam ad eundem modum tu quidem quid ego in propatulo & celebri agam, facile è tenebris tuis arbitraris, cum ipse humilitate abdita & lucifuga, non sis mihi mutuo cõspicuus. Ego adeo seruor. Tu an abeas ad agrum colendum, an ipse mutuarias operas cum uicinis tuis cãbies, neq; scio, neq; laboro. At tu me scis eadem die, treis oeeæ manumisisse, id'q; mihi patronus tuus inter cætera à te sibi edita obiecit, q̃q̃ modico prius dixerat, me uno seruo comite oeeam uenisse, quod quidem uelim mihi respondeas, qui potuerim ex uno treis manumittere, nisi & hoc magicum est. Tantam'ne esse mentiẽdi cæcitatem dicam, an consuetudinem? Venit Apuleius oeeam cum uno seruo, dein pauculis uerbis inter garritis, Apuleius oeeæ una die treis manumisit, ne il

lud quidem credibile fuisset, cum tribus uenisse, oēs liberasse, quod tamen si ita fecissem, cur potius treis seruos inopiæ signum putares, q̃ treis libertos opulentiæ? Nescis profecto, nescis Aemiliane philosophum accusare, qui famulicij paucitatem obprobraris, quā ego gloriæ causa ementiri debuissem, quippe qui scirem, non modo philosophos, quorum me sectatorem fero, uerum etiam imperatores populi Ro. paucitate seruorum gloriatos. Ita ne tandem, ne hæc quidem legêre patroni tui? M. Antonium consularem, solos octo seruos domi habuisse? Carbonem uero illum, qui rebus potitus est uno minus? at enim Manio Curio tot adoreis longe induto, quippe qui ter triumphum una porta egit. Et igitur Manio Curio, duos solos in castris calones fuisse, ita ille uir de Sabinis, de'q; Sānitibus, de'q; Pyrrho triumphator, pauciores seruos habuit, q̃ triūphos. M. autem Cato nihil oportuit, ut alij de se prædicarent, ipse in oratione scriptum reliquit, cum in Hispaniam consul proficisceretur, treis seruos solos ex urbe duxisse, quoniam ad uillam publicam uenerat, parum uisum qui uteretur, iussisse duos pueros in foro de mensa emi, eos quinq; in Hispaniam duxisse. Hæc Pudēs, si legisset, ut mea opinio est, aut omnino huic maledicto supersedisset, aut in tribus seruis multitudinē comitum philosophi, q̃ paucitatem reprehendere maluisset. Idem mihi etiam paupertatem obprobrauit, acceptum philosopho crimen, & ultro profitendum. Enimuero paupertas olim philosophiæ uernacula est, frugi, sobria paruo potens, æmula laudis, aduersum diuitias possessa, habitu secura, cultu simplex, consilio be

De Simpulo uide Pli l. 35. c 12.

ne ſuada, neminem unquam ſuperbia inflauit, nemi nem impotentia deprauauit, neminem tyrannide efferauit, delitias uentris, & inguinum neq; uult ullas, neq; poteſt. quippe hæc et alia flagitia diuitiarũ alũni ſolent. Maxima quæq; ſcelera, ſi ex omni memoria hominum percenſeas, nullum in illis pauperem reperies, ubi contra hanc temere inter illuſtres uiros diuites comparent, ſed quemcunq; in aliqua laude miramur, eum paupertas ab incunabulis nutricata eſt. Paupertas inquam priſca apud ſæcula omnium ciuitatum cõditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorũ inops, omnis gloriæ munifica, cunctis laudibus apud omneis nationes perfuncta. Eadem enim eſt paupertas apud Græcos in Ariſtide iuſta, in Phocione benigna, in Epaminonda ſtrenua, in Socrate ſapiens, in Homero diſerta. Eadem paupertas etiam populo Ro. imperium à primordio fundauit, proq; eo in hodiernum dijs immortalibus Simpulo, & Catino fictili ſacrificat. Quod ſi modo iudices de cauſa iſta ſederent. C. Fabritius Cn. Scipio Manius Curius, quorũ filiæ ob paupertatem de publico dotibus donatæ ad maritos ierũt, portantes gloriam domeſticam, pecuniam publicam. Si Publicola regum exactor & Agrippa populi reconciliator, quorum funus ob tenueis opes à populo Ro. collatis ſextantibus adornatum eſt, ſi Attilius Regulus, cuius agellus ob ſimilem penuriam publica pecunia cultus eſt, ſi deniq; omnes illæ ueteres proſapiæ conſulares & cenſoriæ, & triumphales, breui uſura lucis ad iudicium iſtud remiſſæ audirent, auderes'ne paupertatem philoſopho exprobrare, apud tot conſules

pauperes? An tibi Claudius maximus idoneus auditor uidetur ad irridendam paupertatem, q ipse uberem, & prolixam rem familiarem sortitus est? Erras Aemiliane, & lõge huius animi frustra es, si eum ex fortunæ indulgentia, non ex philosophiæ censura metiris. Si uirum tam austeræ sectæ, tamq; diutinæ militiæ non putas amicitiorem esse cöëratæ mediocritati, quàm delicatæ opulentiæ. Fortunam uelut tunicam magis concinnam, quàm longam probare. Quippe etiam ea si non gestetur et trahatur, nihilominus, quàm lacinia perpendens impedit, & præcipitat. Etenim omnibus ad uitæ munia utendis, quicquid aptam moderationẽ supergraditur, oneri potius, quàm usui exuberat. Igitur & immodicæ diuitiæ uelut ingentia et enormia gubernacula facilius mergunt, quàm regũt, q habent irritam copiam, noxiá nimietatem. Quin ex ipsis opulentioribus, eos potissimum uideo laudari, qui nullo strepitu, modico cultu, dissimulatis facultatibus agunt, & diuitias magnas administrant sine ostẽtatione, sine superbia, specie mediocritatis, pauperum similes, q si etiam ditibus ad argumentum modestiæ quæritur imago quæpiam & color paupertatis, cur eius pudeat tenuiores, qui ea nõ simulata, sed ueræ fungimur. Possum quidem tibi & ipsius nominis controuersiam facere, neminem nostrum pauperem esse, qui superuacanea nolit, poscit necessaria, quæ natura oppidò pauca sunt. Namq; is plurimum habebit, qui minimum desiderabit. Habebit enim quantum uolet, qui nolet minimum. Et idcirco diuitiæ non melius in fundis, & in fœnore, quàm in ipso hominis æstimantur animo.

animo. Qui si est auaritia egenus, & ad omne lucrū inexplebilis, nec montibus auri satiabitur, sed semper aliquid ante parta uti augeat, mendicabit. Quæ quidem uera confessio est paupertatis, omnis enim cupido acquirendi ex opinione inopiæ uenit. Nec refert, q̃ magnum sit, quod tibi minus est. Non habuit tantam rem familiarem Philus, quantam Lęlius. Nec Lęlius, quantam Scipio. Nec Scipio, quantam Crassus diues. At enim nec Crassus diues quantam uolebat, ita cum omnis superaret, à suamet auaritia superatus est, omnibusq; potius diues uisus est, q̃ sibi. At contra hi philosophi, quos commemoraui, non ultra uolentes, q̃ poterant, sed congruentibus desiderijs & facultatibus, iure meritoq; dites & beati fuerunt. pauper enim fis appetendi egestate, diues non egendi sacietate, quippe qui inopia desiderio, opulentia fastidio cernuntur. Igitur Aemiliane si pauperem me habere uis, prius auarū esse doceas necesse est. Quod si nihil in animo deest, de rebus extraneis, q̃tum desit non laboro, quarum neq; laus in copia, neq; culpa in penuria consistit. Sed finge hæc aliter esse, ac me ideo pauperem, quia mihi fortuna diuitias inuidit, easq; ut ferme euenit, aut tutor imminuit, aut inimicus eripuit, aut pater non reliqt. hoccine homini obprobrari pauperiem, quod nulli ex animalibus uitio datur? non aquilæ, non tauro, non leoni. Equus si uirtutibus suis polleat, ut sit æquabilis uector, & cursor pernix, nemo ei penuriam pabuli exprobrat. Tu mihi uitio dabis non facti, uel dicti alicuius prauitatem, sed ꝙ uiuo gracili lare, ꝙ pauciores habeo parcius pasco, leuius uestio, minus obsonor. At-

qui ego contra, quantulacunq; tibi hæc uidentur, multa etiam, & nimia arbitror, & cupio me ad pauciora coërcere, tanto beatior futurus, quanto collectior. Nanq; animi, ita ut corporis sanitas expedita, imbecillitas laaniosa est, certum'q; signum est infirmitatis, pluribus indigere. prorsus ad uiuendum, uelut ad natandum is melior, qui onere liberior. Sunt enim similiter etiam in ista uita humanæ tempestates, leuia sub stentaui, grauia demersi. Equidem didici, ea re præcedere maxime deos hominibus, quod nulla re ad usum sui indigeãt. Igitur ex nobis, cui quàm minimus opus sit, eum esse deo similiorem. Proinde gratum habitum, ad contumeliam diceretis. rem familiarem mihi peram et baculum fuisse, quod utinam tantus animi forem, ut præter eam supellectilem, nihil quicquàm requirerem, sed eundem ornatum digne gestarem, quem Crates ultro diuitijs abiectis appetiuit. Crates inquàm, siquid credis Aemiliane uir domi inter Thebanos proceres diues, et nobilis, amore huius habitus, quem mihi obiectas, rem familiarem largam & urbem populo donauit, multis seruis à sese remotis, solitatem delegit, arbores plurimas & frugiferas præ uno baculo spreuit. Villas ornatissimas una perula mutauit, quam postea comperta utilitate, etiam carmine laudauit. flexis ad hæc Homericis uersibus, quibus ille Cretã insulã nobilitat. Pricipiũ dicã ne me hæc ad defensionẽ putes cõfinxisse.

Deo similior.

La...

Crates Thebanus.

Solitas.

Hom. 6 Cretam uersibus nobilitauit.

* Iam cætera tam mirifica, quæ si tu legisses, magis

mihi peram, quàm nuptias Pudentillæ inuidisses. Peram & baculum tu philosophus exprobrares. Igitur & equitibus faleras, & peditibus clypeos, & signiferis uexilla, & deniq; triumphantibus quadrigas albas, & togam palmatam. Non sunt quidem ista platonicæ sectæ gestamina, sed cynicæ insignia familiæ. Veruntamen hæc Diogeni & Antistheni pera et baculus, quod Regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum, quod lituus auguribus. Diogenes quidem Cynicus, cum Alexandro magno de ueritate regni certabundus, baculo, uice sceptri, gloriabatur. Ipse deniq; Hercules inuictus, quoniam hæc tibi, ut quædam mendicabula animi sordent, ipse inquam Hercules, lustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor, is tamen deus cum terras peragraret, pauloprius q̃ in cœlum ob uirtutes ascitus est, neq; una pelle uestitior fuit, neq; uno baculo comitatior. Quod si hæc exempla nihili putas, ac me non ad causam agendam, uerum ad censum disserundum uocasti, nequid tu rerum mearum nescias, si tamen nescis, profiteor mihi ac fratri meo relictum à patre. HS. uiginti paulosecus, id'q; à me longa peregrinatione, & diutinis studijs, & crebris liberalitatibus, modice imminutum. Nam & amicorum plerisq; opem tuli, & magistris plurimis gratiam retuli, quorundam etiam filias dote auxi. neque enim dubitassem equidem uel uniuersum patrimonium impendere, ut acquirerem mihi, quod maius est contemptu patrimonij. Tu uero Aemiliane, & id genus homines, uti tu es, inculti &

agrestes, tanti re uera estis quantum habetis, ut arbor infœcunda & infelix, quæ nullum fructum ex sese gignit, tanti est in precio, q̃ti lignum eius in trunco. At tamen parce postea Aemiliane, paupertatem cuipiam obiectare, qui nuper usq; agellū Zarathensem, quem tibi unicum pater tuus reliquerat, solus uno asello ad tempestiuum hymbrem, triduo exarabas. Neq; enim diu est, cum te crebræ mortes propiquorum immeritis hereditatibus fulserunt. Vnde tibi potius, q̃ ob istam teterrimam faciem. Charon nomen est. De patria mea uero, ꝙ eam sitam Numidiæ & Getuliæ in ipso confinio, meis scriptis ostendi, scis quibus memet professus sum, cum Lolliano Auito, cum præsente publice dissererem. Seminumidam & Semigetulum dixit non uideo. quid mihi sit in ea re pudēdum, haud minus, q̃ Cyro maiori, ꝙ genere mixto fuit Semimedus ac Semipersa. Non enim ubi prognatus, sed ut moratus quisq; sit, spectandum, nec qua regione, sed qua ratione uitam uiuere inierit consyderādum est. Olitori & Cauponi merito est concessum, olus & uinum ex nobilitate soli commendare, uinum thasium, olus Phliasium. Quippe illa terra alumna multum ad meliorem saporem iuuerit, & regio fœcunda, & cœlū pluuium, & uentus clemens, & sol apricus, & solū succidum. Enimuero animo hominis extrinsecus in hospitium corporis immigranti, quid ex istis addi, uel minui ad uirtutem uel maliciam potest? quando non in omnibus gentibus uaria igenia prouenere? q̃q̃ uideantur quædam, stulticia, uel solertia insigniores. Apud socordissimos scythas Anacharsis sapiens natus est.

Apud Athenienses catos Melecides fatuus. Neq; hoc eo dixi, quo me patriæ meæ pœniteret, & si adhuc Syphacis oppidum essemus, quo tamen uicto, ad Masinissam regem concessimus munere populi. Ac deinceps ueteranorum militum nouo conditi, splendissima colonia sumus, in qua colonia patrem habui loco principis duumuiralem cūctis honoribus perfunctum. Cuius ego locum ī ea repu. exinde ut participare curiā cœpi, nequaq̄ degener, pari spero honore, & existimatione tueor. Cur ergo illa protuli, ut mihi tu Aemiliane minus posthac succenseas, potiusq; ut ueniā impertias, si per negligentiam forte non elegi illud tuum atticum Zarat, ut in eo nascerer? nonne uos puditum est, hæc crimina, tali uiro audiēnte, tam asseueranter obiectare? friuola & inter se repugnantia simul promere? & utraq; tamen reprehendere? At non contraria accusatis, peram & baculum, ob auctoritatem? carmina & speculum ob hylaritatem? Vnum seruum, ut parci, tres libertos, ut profusi? præterea eloquentiam græcam patriam barbaram? quin igitur tandem expergiscimini? At uos cogitatis apud Claudium Maximum dicere, apud uirum seuerum, & totius prouinciæ negocijs occupatum? quin inq̄ uana hæc conuitia aufertis? quin ostenditis, quid insimulauistis, scelera immania & inconcessa maleficia, & artes nefandas? cur uestra oratio rebus flaccet, strepitu uiget? Aggredior enim iam ad ipsum crimen magiæ, qua ingenti tumultu ad inuidiam mei accensum frustrata expectatione omnium pernescio quas aniles fabulas deflagrauit. Ecquādó ne uidisti Maxime, flammā sti-

pula exortam, claro crepitu, largo fulgore, cito incremento? sed enim materia leui, caduco incendio, nullis reliquijs? hem tibi illa accusatio iurgijs inita, uerbis aucta, argumentis defecta, nullis post sententiam tuam reliquijs calumniæ permansura. Quæ quidem omnis Aemiliano fuit in isto uno destinata, me magum esse, & ideo mihi libet quærere, ab eruditissimus eius aduocatis, quid sit magus. Nam si quod ego apud plurimos lego persarum lingua magus est, qui nostra sacerdos, quod tandem est crimen sacerdotem esse? & rite nosse, atq; scire, atq; callere, leges cærimoniarum, fas sacrorum, ius religionum. Siquidem magia, idest quod Plato interpretatur, cum commemorat, quibus namdisciplinis puerum regium adulescentem Persæ imbuant. Verba ipsa diuini uiri memini, quæ tu mecum maxime recognosce dicentia.

Auditis ne magiam, qui eam temere accusatis, artem esse dijs immortalibus acceptam, colendi eos ac uenerandi pergnaram, piam scilicet & diuini scientem, iam inde a Zoroastre, & Oromaze authoribus suis nobilem, cœlitum antistitam. quippe inter prima regalia docetur, nec ulli temere inter Persas concessum est magum esse, haud magis q̃ regnare. Idem Plato in alia sermocinatione de Zamolxi quodam thraci generis, sed eiusdem artis uiro, ita scriptum reliquit.

Quod si ita est, cur mihi nosse non liceat, uel Zamolxi bona uerba, uel Zoroastri sacerdotia. Sin uero more uulgari eum isti proprie magum æstimant, q̃ communione loquendi cum dijs immortalibus, ad omnia quæ uelit incredibilia quadam ui cantaminum polleat, oppido miror, cur accusare non timuerint, quem posse tantum fatentur. Neq; enim tam occulta & diuina potentia caueri potest, itidem ut cætera. Sicarium q̃ in iudicium uocat, comitatus uenit. Qui uenenarium accusat scrupulosius cibatur. Qui furem arguit, sua custodit. Enimuero q̃ magum, qualem isti dicunt in discrimen capitis deducat, quibus comitibus, quibus scrupulis, quibus custodibus perniciem cæcam & ineuitabilem prohibeat? nullis. s. & ideo id genus crimen nõ est eius accusare, qui credit. Verũ hæc fermè cõmuni quodam errore imperitorum philosophis obiectantur, ut partim eorum, qui corporum causas meras, & simplices rimantur, irreligiosos putent, eoq; aiant deos abnuere. Vt Anaxagoram & Leucippum & Democritum & Epicurum cæterosq; rerum naturæ patronos. Partim autem qui prouidentiam mundi curiosius uestigant, & impẽsius deos celebrant, eos uero uulgo magos nominent, quasi facere etiam sciant, quæ sciant fieri. Vt olim fuere Epimenides, & Orpheus, & Pythagoras, & Ostanes, ac dein similiter suspecta est Eocli Cathorino, Socrati Demonion Platonis, Gratulor igitur mihi, cum & ego tot & tantis uiris adnumeror. Cæterum quæ ab illis ad ostendẽdum crimen obiecta sunt uana & inepta & simplicia, uereor ne ideo tantum crimina putes, q̃ obiecta sunt. Cur

inquit piscium quædã genera quæsisti? quasi id cognitionis gratia philosopho facere non liceat, q luxurioso gulæ causa liceret. Cur mulier libera tibi nupsit post annos XIII uiduitatis? quasi non magis mirandum sit, quod tot annis nõ nupserit. Cur prius, quàm tibi nuberet, scripsit nescio quid in epistola, quod si uidebatur? quasi quisquam debeat causas alienæ sententiæ reddere. At enim maior natu non est iuuenem aspernata. Igitur hoc ipsum argumentũ est, nihil opus magia fuisse, ut nubere uellet mulier uiro, uidua cælebi, maior iuniori. Iam & illa similia, habet quiddam Apuleius domi, quod sancte colit, quasi non id potius crimen sit, quod colas, nõ habere. Cecidit præsente Apuleio puer, quid enim si iuuenis? quid si etiã senex adsistente me corruisset? uel morbo corporis impeditus, uel lubrico soli prolapsus? Hiscine argumentis magiam probatis? casu puerili, & matrimonio mulieris, & obsonio piscium. Possem equidem bono periculo, uel his dictis contentus, perorare. Quoniam tamen mihi pro accusationis longitudine largitur, atq; superest, cedo, si uidetur, singula consyderemus. Atqui ego omnia obiecta, seu uera, seu falsa sint, non negabo. Sed perinde atq; si facta sint, fatebor, ut omnis ista multitudo, quæ plurima undiq; ad audiendum conuenit, aperte intelligat, nihil in philosophos non modo uere dici, sed ne falsò quidem posse confingi, quod non ex innocentiæ fiducia, quamuis liceat negare, tamen habeant potius defendere. Primum igitur argumenta eorum conuincam, ac refutabo, nihil ea, ad magiam pertinere, deinde & si máxime magus forem, tamen ostendam neq; causam

ullam, neq; occasionem fuisse, ut me in aliquo maleficio experirentur. Ibi etiam de falsò inuidia, deq; epistolis mulieris perperã lectis, & nequius iterpraetatis, deq; matrimonio meo ac Pudentillae disputabo, Idq; potius à me susceptũ officij gratia, q̃ lucri causa docebo. Quod quidem matrimonium nostrum Aemiliano huic immane, quanto angori, quantaeq; inuidiae fuerit, inde omnis huiusce accusationis obeundae ira & rabies, & deniq; insania exorta est. Quae si omnia palàm & dilucide ostendero, tunc deniq; te Claudi Maxime, & oĩs qui adsunt contestabor. puerum illum Sicinium pudentem priuignum meum, cuius obtentu, & uoluntate à patruo eius accusor, nuperrime curae meae ereptum, postq̃ frater eius Pontianus natu maior, & moribus melior, diem suum obijt, atq; ita in me ac matrem suã nefarie efferatum, non mea culpa, desertis liberalibus studijs, ac repudiata omni disciplina, scelestis accusationis huius rudimentis, patruo Aemiliano potius, q̃ fratri Pontiano similem futurum. Nunc, ut institui, proficiscar ad omnia Aemiliani huiusce deliramenta, orsus ab eo, quod ad suspicionem magiae, quasi ualidissimum in principio dici animaduertisti, nõnulla me piscium genera per quosdam piscatores praecio quaesisse. Vtrum igitur horum ad suspectandam magiam ualet, q̃ ne piscatores mihi piscem quaesierunt? scilicet ergo phrygionibus, aut fabris, negocium istud dandum fuisse, atq; ita opera cuiusq; artis permutãda, si uellem calumnias uestras uitare, ut faber mihi piscem, ut piscator mutuo lignum dedolaret. An ex eo intellexistis maleficio quaeri, prisciculos quod precio querebantur? Cre

Immane gratum.

do si conuiuio uellem, gratis quæsissem. Quin igitur etiam ex alijs plerisq; me arguitis? Nam sæpenumero & uinum & olus & pomum & panem precio mutaui. Eo pacto cupediarijs omnibus famen decernis. Quis enim ab illis obsonare audebit? Siquidem statuitur, omnia edulia, quæ de penso parantur non cœnæ, sed magiæ desyderari. Quod si nihil remanet suspicionis, neq; in piscatoribus mercede inuitatis, ad quod solent ad piscem capiundum, quos tamen nullos ad testimonium produxere. Quippe qui nulli fuerunt, neq; in ipso precio rei uenalis, cuius tamen quantitatē nullum taxauere, ne si mediocre precium dixissent, contemneretur, si plurimum, non crederetur. Si in his, ut dico, nulla suspicio est, respondeat mihi Aemilianus quo proximo signo ad accusationem magiæ sit inductus. Pisces iquit, quæris, nolo negare, sed oro te, qui pisces quærit, magus est? Equidem non magis arbitror, q̄ si lepores quærerem, uel apros, uel altilia. An soli pisces habent aliquid occultum alis, sed magis cognitum. Hoc si scis, q̄d sit magus, es profecto, sin nescis, confitearis necesse est, id te accusare, quod nescis. Tam rudis uos esse omnium literarum, omnium deniq; uulgi fabularum, ut ne fingere quidem possitis ista uerisimiliter. Quid enim competit ad amoris ardorem accendendum piscis brutus & frigidus, aut omnino res pelago quæsita? nisi forte hoc uos ad mendacium induxerit, quod Venus dicitur pelago exorta. Audi sis tam non impudens quā multa nescieris, qui de piscibus argumentum magiæ recepisti. At si Vergilium legisses, profecto scisses, alia quæri ad hanc rem solere. Ille enim quantum scio enu-

merat uittas mollis & uerbenas pinguis, & thura masculα, & licia discolora, praeterea laurum fragilem, limum durabilem, cærã liquabilem, nec minus, quæ iam in opere serio scripsit.

» Falcibus & messe ad lunam quæruntur ahenis.
» Pubentes herbæ nigri cum lacte ueneni.
» Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
» Et matri præreptus amor.

At tu piscium insimulator, longe diuersa instrumenta magis attribuis, non frontibus teneris detergenda, sed dorsis, squalentibus excindenda, nec fundo reuellenda, sed profundo extrahenda, nec falcibus metenda, sed hamis iniucunda. Postremo in maleficio, ille uenenum nominat, tu pulmentũ, ille herbas & surculos, tu squãmas & ossa. ille pratum decerpit, tu fluctum scrutaris. Memorassem tibi etiam Theocriti paria, & alia Homeri, & Orphei plurima, & ex comœdijs, & tragedijs Græcis, & ex historijs multa repetissem, ni te dudũ animaduertissem Græcã Pudentillæ epistolã legere nequiuisse. Igitur unum etiã poetã Latinũ attingã, uersus ipsos, quos agnoscent, qui Lęlium legêre.

» Philtra omnia undiq; eruunt.
» Antiphates illud quæritur.
» Trochiscili ungues, teniæ
» Radiculæ, herbæ surculi.
» Aureæ illices, bichordilæ.
» Hinnientum dulcedines.

Hæc & alia quæsisse me potius, q̃ pisces, longe uerisimilius cõfinxisses. His etenim fortasse per famam puulgatam fides fuisset, si tibi ulla eruditio adfuisset.

Enimuero piſcis, ad quam rem faciat captus, niſi ad epulas coctus? cæterum ad magiam nihil, q̃q̃ uideatur mihi adiutare, dicam, unde id coniectem. Pythagoram pleriq; Zoroaſtri ſectatorem, ſimiliterq; magiæ peritũ arbitrati, eum memoria prodiderunt, cum animaduertiſſet proxime metapontum, in litore Italiæ ſuæ, quam ſubſiciuam græciam fecerat, a quibuſdam piſcatoribus euerriculum trahi, fortunam iactus eius emiſſe, & pretio dato, iuſſiſſe ilico piſces eos, qui capti tenebantur ſolui retibus, & reddi profundo. Quos ſcilicet eum de manibus amiſſurum non fuiſſe, ſiquid in his utile ad magiam comperiſſet. Sed enim uir egregie doctus, & ueterum æmulator, meminerat Homerum poetam multiſcium, uel potius cunctarum rerum adprime peritũ, uim omnem medicaminum non mari, ſed terræ ſcripſiſſe, cum de quadã ſaga ad hunc modũ memorauit.

Itemq; alibi carminum ſimiliter.

Cum tamen nunq̃ apud eum marino aliquo, & piſculento medicauit, nec Protheus faciem, nec Vlyxes ſcrobem, nec Eolus folles, nec Helena crateram, nec Circe poculum, nec Venus cingulum. At uos ſoli reperti eſtis ex omni memoria, qui uim herbarum & radicum, & ſurculorum, & lapillorum, quaſi quadam colluuione naturæ, de ſummis montibus in mare transferatis, & penitus piſcium uentribus inſuatis. Igitur ut ſolebat ad magorum cærimonias aduocari Mercurius carminum uector, & illex animi Venus, & Luna noxium conſcia, & manium potens Triuia, uobis au

thoribus poſthac Neptunus cum Salacia, & Portunus cum omni choro Nereidum, ab æſtibus fretorum, ad æſtus amorum transferentur. Dixi cur non arbitrer quicq̃ negocij eſſe, magis, & piſcibus. Nunc ſi uidetur, credamus Aemiliano, ſolere piſces etiam ad magicas poteſtates adiuuare. Num ergo propterea quicunq; piſcem quærit, & ipſe magus eſt. Eo quidem pacto, & qui myoparones quæſierit, pirata erit? & qui uectem, profoſſor? & qui gladium, ſicarius? Nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id poſſit aliquid aliqua obeſſe, nec tam lætum, quod non poſſit ad triſtitudinem intelligi. Nec tamen idcirco omnia ad nequiorẽ ſuſpicionem trahuntur, & ſi thus & caſiam & myrrham, cæteroſq; id genus odores funeri tantum emptos arbitreris, cum & medicamento parentur & ſacrificio. Cæterum eodem piſcium argumento, etiam Menelai ſocios putabis magos fuiſſe, quos ait poeta precipuus flexis hamulis apud pharum inſulam fame propulſos eſſe, etiam mergos & delphinos & ſcyllas. Tu eodem referes, etiam gulones omnis, qui impenſo piſces pretio à piſcatoribus mercantur, etiam ipſos piſcatores, qui omnium generum piſcis arte acquirunt. Cur ergo & tu quæris? nolo equidem, nec neceſſarium habeo tibi dicere, ſed per te, ſi potes ad hoc quæſiſſe me argue, ut ſi helleborum, uel cicutam, uel ſuccum papaueris emiſſem, item alia eiuſdemmodi, quorum moderatus uſus ſalutaris, ſed commixtio uel quantitas noxia eſt, quis æquo animo pateretur, ſi me per hoc ueneficij arceſſeres, quod ex illis poteſt homo occidi? Videamus tamen quæ fuerint piſcium genera, tam neceſſaria ad habẽ

perfoſſor!

triſtiando

mercari a piſcatoribus.

dum, tamq; rara ad reperiendum, ut merito statuto premio quærerentur. Tria omnino noiauerant, unum falsi, duo mentiti, falsi, q leporem marinum fuisse dixerunt, qui alius omnino piscis fuit, quem mihi Themis conseruus noster medicinæ non ignarus, ut ex ipso audisti, ultro attulit ad inspiciundum. Nam quidē leporem nondum etiam inuenit, sed profiteor me quærere & cætera, non piscatoribus modo, uerum etiam amicis meis negocio dato, quicunq; minus cogniti generis piscis inciderit, ut eius mihi aut formam commemorent, aut ipsum uiuum, si id nequiuerint, uel mortuū ostendant. Quamobrem id faciam, mox docebo. Mentiti autem sunt callidissimi accusatores mei, ut sibi uidentur, cum me ad finem calumniæ confinxerunt. duas res marinas, impudicis uocabulis quæsisse, quas Tannonius ille cum utriusq; sexus genitalia intelligi uellet, sed eloqui propter infantiam, causidicus summus nequiret, multum ac diu hæsitato, tandem uirile marinum, nescio qua circūlocutione male ac sordide nominauit. Sed enim fœminal nullo pacto reperiens mūditer dicere ad mea scripta confugit, quia & è quodam meo libro legit. Interfœmineum tegat, & fœmoris obiectu, & palmæ uelamento. Hic etiam pro sua grauitate uitio mihi uortebat, q me nec sordidiora dicere honeste pigeret. At ego illi contra iustius exprobrauerim, q qui eloquentiæ patrocinium uulgo profiteatur, etiam honesta dictu sordide blatteret, ac sæpe in rebus nequaq̄ difficilibus fringultiat, uel omnino obmutescat. Cædo enim, si ego de Veneris statua nihil dixissem, neq; interfœmineum nominassem, quibus tan

dem uerbis accusasses crimen illud, tam stultitiæ q̃ linguæ tuæ congruens? an quicq̃ stultius, q̃ ex nominum propinquitate uim similem rerum coniectari? Et fortasse an præacute repperisse uobis uidebamini. At quæsisse me fingeretis ad illecebras magicas, duo hæc marina, ueretillam, & uirginal, disce enim nomina rerum latina, quæ propterea uarie nominaui, ut denuo instructus accuses. Memento tamen tam ridiculum argumentum fore, desyderata ad res uenereas marina obscœna, q̃ si dicas marinum pectinem comando capillo quæsitum, uel aucupandis uolantibus piscem accipitrem, aut uenandis apris, piscem apriculum, aut eliciendis mortuis, marina caluaria. Respondeo igitur ad hunc uestrum locum, non minus insulse, quàm absurde commentum, me hasce nugas marinas, & quisquilias litoralis, neq; precio, neq; gratis quæsisse. Illud etiã præterea respondeo, nescisse uos, quid à me quæsitum fingeretis. Hæc enim friuola, quæ nominastis, pleráq; in litoribus omnibus congestim & aceruatim iacent, & sine ullius opera, quálibet leuiter motis fluctibus ultro foras euoluuntur. Quin ergo dicitis me eadem opera precio impenso per plurimos piscatoris quæsisse de litore, conchulam striatam, testam habentem, calculum teretem, præterea cancrorum furcas, echinorum caliculos, loliginum ligulas, postremo assulas, festucas, resticulas, & ostrea pergami uermiculata, deniq; muscum, & algam, & cætera maris eiectamenta, quæ ubiq; litorum uentis expelluntur, salo expuuntur, tempestate reciprocantur, tranquillo deserũtur. Neq; enim minus istis, quæ commemoraui, accomodari possunt, si

militer ex uocabulo suspiciones. Posse dicitis ad res uenereas sumpta de mari spuria & fascina, propter nominum similitudinem, qui minus possit ex eodem litore calculus ad uesicam, testa ad testamentum, cancer ad ulcera, alga ad quercerum. Ne tu Claudi Maxime nimis patiens uir es, & oppido proxima humanitate, q hasce eorum argumentationes diu hercle perpessus sis. equidem cum hæc ab illis, quasi grauia & inuincibilia dicerentur, illorum stulticiam ridebam, tuam patientiam mirabar. Cæterum quamobrem plurimos iã piscis cognouerim, quorundam adhuc nescius esse nolui discat Aemilianus, quoniam usq; adeo rebus meis curat, quanq̃ est iam præcipiti æuo, & occidua senectute, tamen & si uidetur suscipiat doctrinam, seram planè, & post uinum, legat ueterum philosophorum monumenta, tandẽ ut intelligat, non me primum hæc requisisse, sed iam pridem maiores meos., Aristotelem dico, & Theophrastum, et Eudemum, & Lyconem, cæterosq; Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium, deq; particulis, deq; omni differentia reliquerunt. Bene, quod apud te, Maxime, causa agitur, qui pro tua eruditione legisti profecto Aristotelis multiiuga uolumina, præterea problemata innumera eiusdem, tum ex eadem secta cæterorum, in quibus id genus uaria tractantur, quæ tanta cura conquisita, si honestum & gloriosum fuit illis scribere, cur turpe sit nobis experiri? præsertim cum ordinatius & cohibilius, eadem græce & latine adnitar cõscribere, & in omnibus aut omissa acquirere, aut defecta supplere. Permittite, si opera est, quædam legi de

magicis

magicas meis, ut sciat me Aemilianus, plura q̃ putat quærere, & sedulo explorare. prome tu librũ ex græcis meis, quos forte hic amici habuere, seduliq; naturalium quæstionem, atq; maxime, in quo plura de piscium genere tractata sunt. Interea, dum hic quærit, ego exemplum rei competens dixero. Sophocles poëta Euripidi æmulus & superstes (uixit enim ad extremam senectam). Cũ igitur accusaretur à filio suomet dementiæ, quasi iam per ætatem desiperet, protulisse dicitur colonæum suam peregregium tragœdiarum, quàm forte tum in eo tempore conscribebat, eam iudicibus legisse, nec quicquam amplius pro defensione sua addidisse, nisi ut audacter dementiæ condemnarent, si carmina senis displicerent. Ibi ego comperior omnes iudices tanto poëtæ adsurrexisse, miris laudibus eum tulisse, ob argumenti solertiam, & cothurnum facundiæ. Nec ita multum omnis abfuisse, quin accusatorem potius dementiæ condemnarent. Inuenisti tu librum? beasti. Cedo enim experiamur, an & mihi possint in iudicio literæ meæ prodesse. Lege pauca in principio, deinde quædam de piscibus. At tu interea dum legit causam sustine. Audisti Maxime, quorum pleraq; scilicet legeras apud antiquos philosophorum, & memento de solis piscibus, hæc uolumina à me conscripta, qui eorum coitu progignantur, qui ex limo coalescant, quoties & quid anni cuiusq; eorum generis fœminæ subant, mares suriant, quibus membris & causis discreuerit natura, uiuiperos eorum & ouiperos, ita.n. appello, quæ græci ζωοτόκα καὶ ᾠοτόκα. Et ne perose animalium genita pergam, deinde de differentia &

Sophocles dementiae accusatus

no

dum ;

subentat al. subent ꝑ.

uictu, & membris, & ætatibus, cæterisq; plurimis, scitu quidem necessarijs, sed i iudicio alienis. pauca etiã de latinis scriptis meis, ad eandem peritiam pertinentibus, legi iubebo. in quibus animaduertes, eum in eis cognitu rara, tum nomina etiam Romanis inusitata, & in hodiernum, quod sciam, infecta. Ea tamen nomina labore meo & studio, ita de græcis prouenire, ut tamen latina moneta percussa sint, uel dicant nobis Aemiliane patroni tui, ubi legerint latine, hæc pronunciata uocabula, de solis aquatilibus dicam, nec cætera animalia nisi in communibus differentes attingam. Ausculta igitur, quæ dicam. Iam me clamabis magica nomina ægyptio, uel Babylonico ritu percensere. Possum etiam pergere, sed non est operæ in istis diẽ terere, ut sit mihi tẽpus aggredi ad cætera, hæc interim, quæ dixi, pauca, recita, latine à me enuntiata.

*

Vtrum igitur putas philosopho, non secundum cynicam temeritatem rudi & indocto, sed qui se platonicæ scholæ meminerit, utrũ ei putas turpe scire ne ista, an nescire? negligere? an curare? nosse quanta sit, etiam in istis prouidentiæ ratio, an de dijs immortalibus matri & patri credere? Q. Ennius φαγητικὰ, quæ uersibus scripsit, innumerabilia piscium genera enume-

rat, quæ ſcilicet curioſe cognouerat, paucos uerſus memini, eos dicam.

*

Omnibus ut Clypea præſtat, muſtella marina.
Mures ſunt Oeni aſpera, & oſtrea plurima Abydi.
Mus Mitylenæ, eſt pecten caradrum, quæ apud Vmbraciæ fineis.
Brũduſii Sargus bonus eſt, hunc magnus ſi erit ſume.
Apriculum piſcem ſcito primum eſſe Tarenti.
Surrẽti Ellopa fac emas glaucum apud Cumas, quid
Scarum præterij, cerebrum Iouis pene ſuprem,
Neſtoris ad patriam hic capitur, magnusq́; bonusq́;.
Melanurum, ſurdũ, Merulamq́;, Vmbramq́; marinã.
Polypus, Corcyræ, caluaria pinguia carne.
Purpura, Mariculi, Mures, dulces quoq; Echini.

Alios etiam multis uerſibus decorauit, & ubi gentium quiſq; eorum inueniatur oſtendit, qualiter aſſus, aut iuſſulentus optime ſapiat, nec tamen ab eruditis reprehenditur, ne ego reprehendar, qui res pauciſſimis cognitas græce, latine proprijs, & elegantibus uocabulis conſcribo. Cum hoc ſatis dixi, tum aliud accipe. Quid enim tandem, ſi medicinæ neq; inſtudioſus, neq; imperitus, quæpiam remedia ex piſcibus quæro, ut ſanè

sunt plurima, cum in alijs omnibus rebus eodem natu
ræ munere interspersa, atq; interseminata, tum etiam
nonnulla in piscibus. An remedia nosse, & ea conqui
rere, magi potius esse, quàm medici. quàm deniq; philo
sophi putas? qui illis nó ad quæstum, sed ad suppetias
usurus est. Veteres quidem medici etiam carmina re-
media uulnerum norant, ut omnis uetustatis certissi-
mus author Homerus docet, qui facit Vlyxi de uulne
re sanguinem profluentem sisti cantamine. Nihil enim
quod salutis ferendæ gratia fit, ærumnosum est. At
enim inquit piscem cui rei nisi male proscidisti? quem
tibi Themus conseruus attulit. Quasi uero non pau=
lo prius dixerim, me de particulis omnium animaliũ,
de situ earum, déq; numero, déq; causa, conscribere?
ac libros, ἐξερευνᾶν Aristotelis, & explorare studio,
& augere. atq; admiror, quod unum à me pisciculũ
inspectum sciatis, cum iá plurimos, q ubicunq; locorũ
oblati sunt, æque inspexerim. Præsertim q ego nihil
cláculo, sed omnia in propatulo ago. At quiuis uel ex-
trarius arbiter assistat, more hoc & instituto magistro
rum meorum, qui aiunt, hominem liberum & ma-
gnificum debere, si queat, in primori fronte animum
gestare, hunc adeo pisciculum, quem uos leporem ma-
rinum nominatis, plurimis, qui aderant, ostendi. Nec
dum etiam decerno, quid uocent, nisi quærã sanè ac-
curatius, quod nec apud ueteres philosophos proprie=
tatem eius piscis reperio, q̃q̃ sit omnium rarissima, &
Hercule memoranda. Quippe solus ille, quantum sciá,
cum sit cætera exossis, XII numero ossa, ad simili-
tudinem talorum suillorum, in uentre eius connexa,

& cathenata sunt. Quod Aristoteles si scisset, nunquam profecto omisisset scripto prodere, qui aselli piscis solius omnium in media aluo corculum situm pro maximo memorauit. Piscem inquit proscidisti. Hoc quis ferat philosopho crimen esse? quod lanio uel coco non fuisset. Piscem proscidisti, quod crudum id accusas, si cocto uentrem rusparet. Hepetia suffoderem, ita ut apud te puerulus ille Sicinius pudens suomet obsono dixit, eam rem non putares accusandam. Atqui maius crimen est philosopho comesse piscis, quàm inspicere, an hariolis licet iocinora rimari, philosopho contemplari non licebit? qui se sciat omnium animalium aruspicem, omnium Deum sacerdotem. Hoc in me accusas, quod ego & Maximus in Aristotele miramur, cuius nisi libros bibliothecas exegeris, & studiosorum manibus extorseris, accusare me non potes. Sed de hoc penè plura quàm debui. Nunc præterea uide, quàm ipsi sese reuincant. Aiunt mulierem magicas artibus, marinis illecebris, à me petitam, eo in tempore, quo me nō negabunt in Getuliæ mediterraneis montibus fuisse, tibi pisces per Deucalionis diluuia reperiantur, quod ego gratulor nescire istos, legisse me Theophrasti quoque

& Nicandri.

Cæterum me etiam beneficijs postularent, eum, ut quidem hoc negocium ex lectione & æmulatione Aristotelis nactus sum, non nihil & Platone meo adhortante, qui ait, eum qui ista uestiget.

Nunc quoniam pisces horum satis patuerunt, accipe aliud pari quidem stulti-

tia, sed multo tanto, uanius, & nequius excogitatum,
scierunt & ipsi argumentum piscatorium futile, & ni-
hil futurum. Prætere nouitatem eius ridiculã, quis
enim fando audiuit ad maleficia magica dissquãmari,
& exdorsari piscis solere, potius aliquid de rebus per
uulgatioribus, & iam creditis fingendum esset. Igi-
tur ad præscriptum opinionis & famæ confinxere,
puerum quempiam carmine cantatum, remotis arbi-
tris, secreto loco, arula, & lucerna & paucis conscijs
testibus ubi incantatus sit, corruisse, postea nescientẽ sui
excitatum. Nec ultra isti quidem progredi mendacio
ausi, etenim fabula ut impleretur, addendum etiam il
lud fuit, puerum eundem multa præsagio prædixisse,
quippe hoc emolumentum canticis accipimus præsa-
gium, & diuinationem, nec modo uulgi opinione, ue-
rum etiam doctorum uirorũ authoritate hoc miracu
lum de pueris confirmatur. Memini me apud Varro
nem philosophum, uirum accuratissime doctum, atq;
eruditum, cum alia huiusmodi, tum hoc etiam legere,
Trallibus de euentu mithridatici belli magica percõ
tatione consulentibus, puerum in aqua simulachrum
Mercurij contemplantem, quæ futura erant CLX
uersibus cecinisse. Itemq; Fabium cum quingentos de-
narios perdidisset, ad Nigidium consultum uenisse, ab
eo pueros carmine instinctos indicasse, ubi locorum de
fossa esset crumena cum parte eorum, cæteri ut fo-
rent distributi, unum etiam denarium ex eo numero
habere M. Catonem philosophum, quem se à pedisse-
quo in stipe Apollinis accepisse Cato confessus est. Hæc
& alia apud plerosq; de magijs pueris lego equidem,

sed dubius sententiæ sum, dicam ne fieri posse, an negē. Quanq̃ Platoni credam, inter deos atq; homines, natura & loco medias quasdam diuorum potestates interstitas, easq; diuinationes cunctas & magorum miracula gubernare. Quin & illud mecum reputo, posse animum humanum, & puerilem presertim, simpliceniq;, seu carminum auocamento, siue odorum delinimento soporari, & ad obliuionem præsentium externari, & paulisper remota corporeis memoria, redigi ac redire ad naturam suam, quæ est immortalis scilicet, & diuina, atq; ita ueluti quodam sopore futura rerum præsagire. Verum enimuero, ut ista sese habent, siqua fides hisce rebus impertienda est, debet ille nescio qui puer, prouidus, quantum ego audio, & corpore decorus atq; integer deligi, & animo solers, et ore facundus, ut in eo aut diuina potestas, quasi bonis ædibus diuersetur. Si digne tamen ea pueri corpore includitur, aut ipse animus expergitus, cito ad diuinationem suam redigatur, quæ ei prompte insita, & nulla obliuione saucia, & hebes facile resumatur. Non enim ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exsculpi. Quod si ita ē, nominate, quis ille fuerit puer, sanus, incolumis, ingeniosus, decorus, quem ego carmine dignatus sim initiare. Cæterum Thallus, quem nominastis, medico potius, q̃ mago indiget. Est enim miser morbo comitiali ita infectus, ut ter aut quater die sæpenumero, sine ullis cantaminibus corruat, omniaq; membra conflictionibus debilitet, facie ulcerosus, fronte & occipitio conquassatus, oculis hebes, naribus hiulcus, pedibus caducus. Maximus omniū magus est, quo

præſente Thallus diu ſteterit, ita plerunq; morbo ceu ſomno uergens inclinatur. Eum tamen uos carminibus meis ſubuerſuum dixiſtis, quod forte me coràm ſemel decidit, conſerui eius pleriq; adſunt, quos exhiberi denunciaſtis. Poſſunt dicere omnes quid in Thallo deſpiciant, cur nemo audeat cum eo ex eodem catino cœnare, eodem poculo bibere, & quid ego de ſeruis? uos ipſi uidetis, negate Thallum multo prius q̃ ego Aeeam uenirem, corruere eo morbo ſolitum, medicis ſæpenumero oſtenſum. Negant hoc conſerui eius, qui ſunt in miniſterio ueſtro? omnium rerum conuictum me fatebor, niſi de omnium conſenſu [illegible] diu ablegatus eſt in longinquos agros, ne familiam contaminaret. Quod ita factum nec ab illis negari poteſt. Eo nec potuit hodie à nobis exhiberi. Nam ut omnis iſta accuſatio temeraria & repentina fuit, nudiuſtertius nobis Aemilianus denunciauit, ut ſeruos numero quindecim apud te exhiberemus, adſunt quatuordecim, qui in oppido erant. Thallus ſolus, rus ablegatus, ut dixi quidẽ ferme ad centeſimum lapidem longe ex oculis. Thallus ſolus abeſt, ſed miſimus qui eum curriculo aduehat. Interroga maxime quatuordecim ſeruos, quos exhibemus, Thallus puer ubi ſit, & q̃ ſalue agat, interroga ſeruos accuratorum meorum, non negabunt turpiſſimum puerum corpore putri & morbido, caducum, barbarum, ruſticanum. Bellum uero puerum elegiſtis, quem quis ſacrificio adhibeat, cuius caput contingat, quem pulchro pallio amiciat, à quo reſponſum ſperet. Vellem hercule adeſſet, tibi eum Aemiliane permiſiſſem, ut teneres ipſe, ut interrogares, iam in media

quæstione, hic ibidem pro tribunali oculos trucis in te inuertisset, faciem tuam spummabūdus conspuisset, manus contraxisset, caput succussisset, postremo in sinu tuo corruisset. Quatuordecim seruos, quos postulasti, exhibeo, cur illis ad quæstionem nihil uteris? unum puerū, atq; eum caducum, requiris, quem olim abesse pariter mecum scis? Quæ alia est euidentior calumnia? quatuordecim serui petitu tuo adsunt, eos dissimulas, unus puerulus abest, eum insimulas. Postremo quid uis? puta Thallum adesse? uis probare eum præsente me concidisse? ultro confiteor, carmine id factum dicis? Hoc puer nescit, ego non factum, reuinco, nunc caducum esse puerum, nec tu audebis negare. Cur ergo carmini potius, q̃ morbo attribuatur eius ruina? An euenire nō potuit, ut forte præsente me idem pateretur, quod sæpe alias multis præsentibus? quod si magnum putarē, caducum deijcere, quid opus carmine fuit? cum incensus gagates lapis, ut apud physicos lego, pulchre, & facile hunc morbum exploraret. Cuius odore etiam in uenalicijs uulgo, sanitatem, aut morbum uenalium experiantur. Etiam orbis à figulo circumactus, non difficile eiusdem ualitudinis hominem uertigine sui corrigit, ita spectaculum rotationis eius animum fauciū debilitat, ac multo plus ad caducos consternendos figulus ualet, q̃ magus. Tu frustra postulasti ut seruos exhiberem, ego non de nihilo postulo, ut nomines, qui nā testes huic piaculari sacro adfuerint, cum ego ruētem Thallum impellerem, unum omnino nominas puerulum illum Sicinium pudentem, cuius me nomine accusas, is enim affuisse se dicit. Cuius pueritia & si ni-

Defensio ...

N.ª

Gagatis virtus.

Comitialis morbus quo modo detegatur.

hil ad religionem suffragaretur, tamen accusatio fidẽ derogaret. Facilius fuit Aemiliane, ac multo grauius tete ut ipsum diceres interfuisse, & ex eo sacro cœpisse dementiri potius, q̃ totum negocium, quasi ludicrum pueris donares, puer cecidit, puer uidit, num etiã puer aliquis incantauit? Hic satis ueteratoriæ Tannonius pudens, cum hoc quoq; mendacium frigere, ac prope iam omnium uultu, & murmure explosum uideret, ut uel suspiciones quorundam spe moraretur, ait pueros alios producturum, qui sint equæ à me incantati, atq; ita ad aliam speciem argumenti transgressus est. Quod q̃q̃ dissimulare potui, tamen ut omnia, ita hoc quoq; uitro prouoco. Cupio eni produci eos pueros, quos spe libertatis audio confirmatos ad mentiendum. Sed nihil amplius dico, q̃ ut producant. Postulo igitur & flagito Tannoni pudens, ut expleas, quod es pollicitus. Cedo pueros istos quibus confiditis, produc, nomina q sint, mea aqua licet ad hoc utare. Dic inquam Tannoni, quid taces? quid contaris? quid expectas? q si hic nescit quid dixerit, aut nomina oblitus est. At tu Aemiliane cede huc, dic quid aduocato tuo mandaueris, exhibe pueros, quid expaluisti? quid taces? hoccine accusare est? hoccine tantum crimen deferre? An Claudium Maximum tantum uirum ludibrio habere, me calumnia insectari. Quod si forte patronus tuus uerbo prolapsus est, & nullos pueros habes, quos producas, saltẽ quatuordecim seruis, quos exhibui ad aliquid utere, aut cur sisti postulabas, tantam familiam magiæ accusans. De quindecim seruis denuntiasti, q si de ui accusares, quot tandem seruos postulares? Sciunt ergo ali

quid quindecim serui, & occultum est, an occultum nō est, & magicum est? Alterum horum fatearis necesse est, aut illicitum non fuisse, in quo tot conscios non timuerim, aut si illicitum fuit, scire tot conscios non debuisse. Magia ista quantum ego audio, res est legibus delegata. Iam inde antiquitus XII tabulis propter incredundas frugum illecebras interdicta. Igitur & occulta non minus q̃ tetra & horribilis, plerunq; noctibus uigilata, & tenebris obstrusa, & arbitris solitaria, & carminibus murmurata, cui non modo seruorum, uerum etiam liberorum pauci adhibentur. Et tu quindecim seruos uis interfuisse. Nuptiæ ne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an conuiuium tẽpestiuum? quindecim serui sacrum magicum participant, quasi quindecim uiri sacris faciundis creati. Cui tamen rei tot numero adhibuissem, si conscientiæ nimis multi sunt? quindecim liberi homines populus est, totidem serui familia, totidem uincti ergastulum. An auditorio multitudo eorum necessaria fuit, q diutiũ ne hostias lustralis tenerent? at nullas hostias nisi gallinas nominasti? an ut grana thuris numerarent? an ut Thallum prosternerent? Mulierem etiam liberam perductam ad me domum dixisti, eiusdem Thalli ualitudinis. Quam ego pollicitus sim curaturum, eá quoq; incantatam à me corruisse, ut uideo uos palestritam non magum accusatum uenistis. Ita omnis qui me accesserint, dicitis cecidisse. Negauit tamen quærente te Maxime Themison medicus, à quo mulier ad inspiciendum perducta est, quicq̃ ultra passam, nisi quæsisse me, ecquid illi aures obtinnirent, & ultra eorum ma

gis, ubi responderit, dextram sibi aurem nimis inquietam confestim discississe. Hic ego Maxime, q̃q̃ sedulo impræsentiarum à laudibus tuis tempero, ne ubi tibi ob causam istam uidear blanditus, tamen solertiam tuam in percontando nequeo quin laudem. Dudumenim cũ agitarentur hæc, & illi incantatam mulierem dicerent, medicus qui adfuerat, abnueret, quæsisti tu nimis q̃ prudenter, quod mihi emolumentum fuerit incantandi, responderunt ut mulier rueret. Quid deinde mortua est inquis? negarunt. Quid ergo dicitis, quod Apuleij commodum, si ruisset? Ita enim pulchre ac perseueranter tertio quæsiuisti, ut qui scires omnium factorũ rationes diligentius examinandas, ac sæpius causas quæri, facta concedi, eóq; etiam patronos litigatorum causidicos nominari, q̄ cur quæq; facta sint, expediant. Cæterum negare factum, facilis res est, & nullo patrono indiget recte factum, uel perperam docere. Id uero multo arduum & difficile est. Frustra igitur an factum sit, quæritur, quod nullam malam causam habuit, ut fieret, ita facti reus, apud bonum iudicem scrupulo quæstionis liberatur, si nulla fuit ei ratio peccandi. Nunc quoniam, neq; incantatam, neq; prostratam mulierem probauerunt, & ego non nego petitũ me dici à me inspectam, dicam tibi Maxime, cur illud de aurium tinnitu quæsierim, non tam purgandi mei gratia i ea re, quàm tu iam præiudicasti, neq; culpæ, neq; crimini confinem, q̃ ut nequid auribus tuis, et doctrinæ tuæ congruens reticuerim. Dicam igitur q̃ breuissime potero, etenim admonendus es mihi, non docẽdus. Plato philosophus in illo præclarissimo Timæo,

cœlesti quadam facundia uniuersum mũdum molitus, postq̃ de nostri quoq; animi trinis potestatibus solertissime disseruit, & cur quæq; membra nobis diuina prouidentia fabricata sint, aptissime demonstrauit, causam morborum omnium trifariam pcenset. primam causam primordijs corporis attribuit. Si ipsæ elementorum qualitates, humida & frigida, & his duæ aduersæ non congruant, id adeo euenit, cum quæpiam earum modo excessit, aut loco demigrauit. Sequens causa morborum inest in eorum uitio, quæ iam concreta ex simplicibus elementis, una tamen specie coaluerũt, ut est sanguinis species, & uisceris, & ossis, & medullæ, porro illa quæ ex hisce singularibus mixta sunt. Tertio in corpore concrementa uarij fellis, & turbidi spiritus, & pinguis humoris, nouissima ægritudinum incitamenta sunt. Quorum è numero præcipua sit materia morbi comitialis, de quo dicere exorsus sum, cum caro in humorem crassum, & spumidum inimico igni conliquescit, & spiritum indidem parto ex cãdore compressi aëris albida & tumida tabes fluit. Ea nanq; tabes, si foras corporis prospirauit, maiore dedecore, quàm noxa diffunditur. Pectoris enim primorem cutim uitiligne insignit, & omnimodis maculationibus conuariat, sed cui hæc usu uenerit, nunquã postea comitiali morbo attentantur, ita ægritudinem animi grauissimam, leui turpitudine corporis compensat. Enimuero si perniciosa illa dulcedo intus cohibita, & bili atræ sociata uenis omnibus furens peruasit, deinde ad summum caput uiam molita dirum fluxum cerebro immiscuit, illico regalem partem animi

debilitat, quæ ratione pollens, verticem hominis uelut arcem & regiam insedit. Eius quippe diuinas uias & sapientis meatus obruit & obturbat, quod facit minori pernicie per soporem, cum potu et cibo plenos, comitialis morbi prænuncia strangulatione modicæ angit. Sed si usqueadeo aucta est: ut etiam uigilantium capiti offundatur, tum uero repentino mentis nubilo obtorpescunt, & moribundo corpore cessante animo cadunt. Eum nostri non modo maiorem & comitialem, uerum etiam diuinum morbum, ita ut græci ἱερὰν νόσον uere nuncuparunt, uidelicet quod animi partem rationalem, quæ longe sanctissima est, eam uiolet. Agnoscis Maxime rationem Platonis, quantum potui pro tempore perspicue explicatam, cui ego fidem arbitratus, causam diuini morbi esse, cum illa pestis in caput redúdauit, haud quaquam uideor de nihilo percontatus, an esset mulieri illi caput graue, ceruix torpens, tempora pulsata, auris sonora, & cæterum, quod dextræ auris crebriores tinnitus fatebatur, signum erat morbi penitus adacti. Nam dextera corporis ualidiora sunt, eóq; minus spei ad sanitatem relinquunt, cum & ipsa ægritudini accumbunt. Aristoteles adeo in problematis scriptum reliquit, qbus æque caducis à dextero morbus occipiat, eorum esse difficiliorem medelam. Longū est, si uelim Theoprasti quoq; sententiam de eodē morbo recensere. Est enim etiam eius egregius liber de caducis. Quibus tamen in alio libro, quem de non uidentibus animalibus conscripsit, remedio esse ait exuuias stellionum, quas uelut seniū, more cæterorū serpentium, temporibus statutis exuant. Sed nisi confe-

stim eripias, maligno' ne præsagio, an naturali adpetẽ tia ilico conuertuntur, & deuorant. Hæc icarco commemoraui nobiliũ philosophorum disputata, simul et libros sedulo nominaui, nec ullum ex medicis, aut poë tis uolui attingere, ut isti desinant mirari, si philosophi suapte doctrina causas morborum & remedia no uerunt. Igitur cum ad inspiciendum mulier ægra, curationis gratia, ad me perducta sit, atq; hoc & medici confessione, qui adduxit ad meam ratiocinationem recte factum esse conueniat, aut constituant magi, & malefice hominis esse, morbis mederi, aut si hoc dicere non audent, fateantur se in puero & muliere caducas, uanas & prorsus caducas calumnias intendisse. Immo enim, si uerum uelis Aemiliane, tu potius caducus, qui iam tot calumnijs cecidisti, neq; enim grauius est corpore, quàm corde collabi, pede potius quã mente corruere, in cubiculo despui, quã in ipso splendissimo cœtu detestari. At tu fortasse te putas sanum, quod non domi continieris, sed insaniam tuam, quoquo te duxerit, sequeris. Atqui si contendere uis furorem tuum, cum Thalli furore, inuenies non permultum interesse, nisi q Thallus sibi, tu etiam alijs furis. Cæterum Thallus oculos torquet, tu ueritatem, Thallus manus contrahit, tu patronos, Thallus pauimentis illiditur, tu tribunalibus. Postremo ille quicquid agit, in ægritudine facit, ignorans peccat, at tu miser prudens & sciens delinquis, tanta uis morbi te instigat, falsum pro uero insimulas, infectum pro facto criminaris. quem innocentem liquido scis, tamen accusas ut nocẽ tem. Quin etiam, quod præterij, sunt quæ fatearis ne-

r. eripias ...

callid...

alijs furis.

etenim

item

ſcire, & eadem rurſus quaſi ſcias criminaris. Ais. n. me habuiſſe quædam ſudariola inuoluta apud lares Pontiani. Ea inuoluta quæ & cuiuſmodi fuerint neſciſſe te confiteris, neq; præterea quenq̃ eſſe qui uiderit, tamen illa contendis inſtrumenta magiæ fuiſſe. Nemo tibi blandiatur Aemiliane. Non eſt in accuſando uerſutia, ac ne impudentia quidem, ne tu arbitreris. Quid igitur? furor infelix acerbi animi & miſera inſania crudæ ſenectutis. His enim penè uerbis cum tam graui & perſpicaci iudice egiſti. Habuit Apuleius quæpiam linteola inuoluta apud lares Pontiani. Hæc quoniam ignoro, quæ fuerint, idcirco magica fuiſſe contendo. Crede igitur mihi, quod dico, quia id dico quod neſcio. O pulchra argumenta, & aperte crimen reuincentia hoc fuit, quoniã quid fuerit, ignoro. Solus repertus es Aemiliane, qui ſcias, et illa, quæ neſcis, tantum ſup omnis ſtultitiæ uectus es, qppe qui ſolertiſſimi, & acerrimi philoſophorum, ne ijs quidem confidendum eſſe aiunt, quæ uidemus. At tu de illis quoq; affirmas, quæ neq; conſpexiſti unq̃, neq; audiſti. Pontianus ſi uiueret, atq; eum interrogares, quæ fuerint in illo inuolucro, neſcire ſe reſponderet. Libertus etiã ille, qui claues eius loci in hodiernum habet, & à nobis ſtat, nunquam ſe ait inſpexiſſe, q̃q̃ ipſe aperiret, utpote promus librorum, qui illic erant conditi penè quottidie & clauderet ſæpe nobiſcum, multo ſæpius ſolus intraret, linteum in menſa poſitum cerneret, ſine ullo ſigillo, ſine uinculo. Quid ni enim magicæ res in eo occultabantur, eò negligentius adſeruabam, ſed enim libere ſcrutandum & inſpiciendum, ſi liberet

etiam

etiam auferendum temere exponebam, alienæ custodiæ commendabam, alieno arbitrio pmittebã. Quid igitur in præsentiarum uis tibi credi, quod ne Pontianus quidem sciret, qui indiuiduo contubernio mecum uixit, id te scire, quem nunq̃ uiderim nisi pro tribunali. An quod libertus assiduus, cui omnis facultas inspiciendi fuit, quod is libertus non uiderit, te, qui nunq̃ eò accesseris, uidisse? Deniq; ut quod non uidisti, id tale fuerit, quale dicis? Atqui stulte si hodie illud sudariolum tu intercepisses, quicquid ex eo promeres, ego magicum negarem, tibi adeo permitto, finge quiduis, reminiscere, excogita, quod possit magicum uideri, tamen de eo tecum decertarem, aut ego subiectum dicerem, aut remedio acceptum, aut sacro traditũ, aut somno imperatum. Mille alia sunt, quibus possem more communi, & uulgatissima obseruationum consuetudine, uere refutare. Nunc id postulas, ut quod deprehensum & detentum, tamen nihil me apud bonum iudicem læderet, id inani suspicione incertum & incognitum condemnet. Haud sciam, an rursus ut soles, dicas. Quid ergo illud fuit, quod linteo tectum apud Lares potissimum deposuisti? ita' ne est Aemiliane, sic accusas, ut omnia à reo percontere, nihil ipse adferas cognitum? quamobrem piscis quæris? Cur ægram mulierem inspexisti? quid in sudario habuisti insutum? accusatum an interrogatum uenisti? si accusatum, tu argue quæ dicis, si interrogatum, noli præiudicare quid fuerit, quod ideo te necesse est interrogare, quia nescis. Cæterum hoc quidem pacto, omnis homines rei constituentur, si ei, qui nomen cuiuspiam detulerit, nulla necessitas sit probã-

di, omnis contra facultas percontandi. Quippe omnibus sicut forte negocium magiæ facessitur, quicquid omnino egerint, obijcietur. Votum in alicuius statuæ femore assignasti. igitur magus es, aut cur signasti? tacitas preces in templo deis allegasti. igitur magus es, aut quid optasti? contra, nihil in templo precatus es. igitur magus es, aut cur deos non rogasti? Similiter si posueris donum aliquod, si sacrificaueris, si uerbenam sumpseris. Dies me deficiet, si omnia uelim persequi, quorum rationem similiter calumniator flagitabit, presertim quod conditum cunq; quod obsignatum, quod inclusum domi obseruatur, id omne eodem argumento magicum dicetur, aut è cella promptuaria in forum atq; in iudicium proferetur. Hæc quanta sint & cuiusmodi Maxime, quantusq; campus calumnijs, hoc Aemiliani tramite aperiatur, quantiq; sudores innocentibus hoc uno sudariolo adferantur. Possum equidem pluribus disputare, sed faciam, quod institui, extra, quod non necesse est, confitebor, & interrogatus ab Aemiliano, respondebo. Interrogas Aemiliane, quid in sudario habuerim. At ego quanquam omnino positum ullum sudarium meum in bibliotheca Pontiani possim negare, tamen Maxime fuisse concedam cum habeam dicere, nihil in eo inuolutum fuisse, quæ si dicam, neq; testimonio aliquo, neq; argumento reuincar. Nemo enim qui attigerit est. Vnus libertus, ut ais, qui uiderit, tamen inquam per me licet fuerit repertissimum, sic enim si uis arbitrare, ut olim Vlyxi socij thesaurum reperisse arbitrati sunt, cum utrem uentosissimum manticularentur. Vin dicam cuiusmodi illas res in sudario ob

uolutas, laribus Pontiani commendarim? Mos tibi geretur, sacrorum pleraq; initia in græcia participaui. Eorum quædam signa & monumenta, tradita mihi à sacerdotibus sedulo cõseruo, nihil insolitum, nihil incognitum dico, uel unius liberi patris symmystæ qui adestis, scitis, quid domi conditum celetis, & absq; omnibus prophanis tacite ueneremini. At ego, ut dixi, multiiuga sacra, & plurimos ritus, uarias cærimonias, studio ueri & officio erga deos didici. Nec hoc ad tẽpus compono, sed ad hinc fermè triennium est, cum primis diebus, quibus Aeeam ueneram, publice disserens de Aesculapij maiestate, eadẽ ista præ me tuli, et quod sacra nossem percensui. Ea disputatio celebratissima est, uulgo legitur, in omnium manibus uersatur, non tam facundia mea, q̃ mentione Aesculapij religiosis Aeensibus commendata. Dicite aliqui, siquis forte meminit, huius loci principium. Audis' ne Maxime multos suggerentis? immo etiam ecce liber offertur, recitari ipsa hæc iubebo, quoniam ostendis humanissimo uultu, auditione te ista non grauari. Etiam ne cuiquã mirum uideri potest, cui sit ulla memoria religionis, hominem tot mysterijs deum conscium, quædam sacrorum crepundia domi adseruare? atq; ea lineo texto inuoluere, quod purissimum est rebus diuinis uelamentum. quippe lana segnissimi corporis excrementum pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ scitis prophanus uestitus est. Sed enim mundissima lini seges, inter optimas fruges terra exorta, non modo indutui, & amictui, sanctissimis Ægyptiorũ sacerdotibus, sed opertui quoq; inde rebus sacris usurpatur. Atq; ego scio

uulgo legi.

auditio?

Linũ lana potius. ui. Coel. l. 3. c. 12

Xo. lana [illegible]

nonnullos, & cum primis Aemilianum istum facetiæ sibi habere, res diuinas deridere. Nam, ut audio, p̃ censentibus ijs, qui istum nouere, nulli deo ad hoc æui supplicauit, nullum templum frequentauit, si fanum aliquod prætereat, nephas habet, adorandi gratia manum labris admouere. Iste uero nec dijs rurationis, q̃ eum pascunt, ac uestiunt, segetis ullas, aut uitis, aut gregis primitias impartit, nullum in uilla eius delubrum situm, nullus locus, aut lucus consecratus. Et q̃d ego de luco, & delubro loquor? negãt uidisse se qui fuere, unum saltem ĩ finibus eius, aut lapidem unctum, aut ramum coronatum. Igitur agnomenta ei duo indita, Charon, ut iam dixi, ob oris & animi diritatẽ. Sed alterum quod libentius audit, ob deorum contemptum Mezentius. Quapropter facile intelligo, hasce ei tot initiorum enumerationes nugas uideri, & forsan ne ob hanc diuini contumaciam non inducat in animum, uerum esse quod dixi, me sanctissime tot sacrorum signa, & memoracula custodire. Sed ego quid de me Mezentius sentiat, manum non uorterim. Cæteris autem clarissima uoce profiteor, siqui forte adest, eorundem solemnium mihi particeps, signum dato, et audiat licet, quæ ego adseruem. Nam equidem nullo unq̃ periculo compellar, quæ reticenda accepi, hæc ad prophanos annunciare. Vt puto Maxime satis uideor, cuiuis, uel iniquissimo animo explesse, & quod ad sudarium pertineat, omnem criminis maculam detersisse, ac bono iam periculo ad testimonium illud Crassi, quod post ista quasi grauissimum legerunt, à suspicionibus Aemiliani trãscensurus. Testimonium ex libel-

lo legi, audisti Gumiæ cuiusdam, & desperati lurco-
nis, Iunij Crassi, me in eius domo nocturna sacra cũ
Appio Quintiano amico meo factitasse, qui ibi merce
de diuersabatur. Id'q; se ait Crassus, q̃q̃ meo tempore
uel Alexandriæ fuerit, tamen à cæde & fumo, &
auium plumis comperisse, scilicet eum cum Alexan-
driæ symposia obiret, Est enim Crassus iste, qui non
inuitus de die ĩ ganeas correpat. In illo cauponis nido-
re pinnas de penatibus suis aduectas aucupatum, fu-
mum domus suæ agnouisse, patrio culmine longe ex-
ortum. Quem si oculis uidit, ultra Vlyxi uota & de
sideria hic quidem est oculatus. Vlyxes fumum terra
sua mergentem compluribus annis è litore prospectãs,
frustra captauit. Crassus in paucis, quibus abfuit men
sibus, eundem fumum, sine labore in taberna uinaria
sedens, conspexit. Sin uero naribus nidorem domesticũ
præsensit, uincit idem sagacitate odorandi canes, et uul
turios. Cui enim cani, cui uulturio alexandrini cœli
quicq̃ abusq; Aeensium finibus obdeat. Est quidem
Crassus iste summus helluo, & omnis fumi non impe
ritus, sed profecto studio bibendi, quo solo cẽsetur, facili
us ad eum Alexandria uini aurea q̃ fumi perueniret.
Intellexit hoc & ipse incredibile futurum. Nam dici-
tur ante horam diei secundam, ieiunus adhuc & ab-
stemius, testimonium istud uendidisse. Igitur scripsit,
hæc se ad hunc modum comperisse, postquam Alexã
dria reuenerit, domum suam recta contendisse, ex qua
iam Quintianus migrarat, ibi in uestibulo multas
auium pinnas offendisse. Præterea parietes fuligine
deformatos, quæsisse causas ex seruo suo quẽ Aecæ re-

de die correpit
uulturius.
ceteri, ià pretio &c.
recta.

liquerit, eumq́; sibi de meis & Quintiani nocturnis sacris indicasse, Quàm uero subtiliter compositũ, & uerisimiliter commentum, me siquid eius facere uellem, non domi meæ potius facturum fuisse. Quintianum istum qui mihi assistit, quem ego pro amicitia, quæ mihi cum eo arctissima est, proq́; eius egregia eruditione, & perfectissima eloquentia, honoris & laudis gratia nomino. Hunc igitur Quintianum, si quas auis in cœna habuisset, aut (quod aiunt) magiæ causa interemisset, puerum nullum habuisse, qui pinnas conuerteret, & foras abijceret. præterea fumi tã tam uim fuisse, ut parietes atros redderet, eamq́; deformitatem, quoad habitauit, passum in cubiculo suo Quintianum? Nihil dicis Aemiliane? Non est uerisimile, nisi forte Crassus non in cubiculum reuersus perrexit, sed suo more recta ad focum. Vnde autem seruus Crassi suspicatus est noctu potissimum parietes fumigatos? an ex fumi colore? uidelicet fumus nocturnus nigrior est, eoq́; diurno fumo differt? Cur autem suspicax seruus, ac tam diligens, passus est Quintianum migrare prius q̃ mundã domum redderet. Cur illæ plumæ quasi plumbeæ, tam diu usq; ad aduentum Crassi manserũt? nonne simul & Crassus seruus suus? sed ipse hæc potius de fuligine & pinnis mentitus ẽ? dum non potest nec in testimonio dando discedere longius à culina. Cur autem testimonium ex libello legistis? Crassus ipse ubi gentium est? An Alexandriam tedio domus remeauit? An parietes suos detergit? An qđ uerius est, ex crapula helluo attemptatur? Nam equidem hæc fabra tecum hesterna die animaduerti sa-

tis notabiliter in medio foro tibi Aemiliane obructā tem, quære à nomenclatoribus tuis Maxime, q̃q̃ est ille cauponibus, q̃ nomenclatoribus notior, tamen inquā interroga, an hic Iunium Crassum Aeensem uiderint, non negabunt, exhibeat nobis Aemilianus iuuenem honestissimum, cuius testimonio nititur. Quid sit diei uides. Dico Crassum iamdudum ebrium stertere, aut secundo lauacro ad repotia cœnæ obeunda uinolentū sudorem in balneo desudare. Iste cum maxime præsens per libellum loquitur, non quin adeo sit alienatus omni pudore, ut etiam sub oculis tuis si foret, sine rubore ullo mentiretur, sed fortasse nec tantulum potuit ebrius sibi temperare, ut hanc horam sobrie expectaret, aut potius Aemilianus de cōsilio fecit, ne cum sub tam seueris oculis tuis constitueret, ne tu bæluam illam uulsis maxillis, fœdo aspectu de specie improbares, cum animaduertisses caput iuuenis barba & capillo populatum, madentis oculos, cilia turgentia, rictum, saliuosa labia, uocem absonam, manuum tremorem, ructus. Nam patrimonium omne iam iam pridem abliguritum, nec quicq̃ ei de bonis paternis superest, nisi una domus ad calumniam uenditandam, quā tamen nunq̃ charius, q̃ in hoc testimonio locauit. Nam temulentum istud mendacium tribus milibus nummis Aemiliano huic uendidit, id'q; Aeeæ nemini ignoratur. Omnes hoc anteq̃ fieret, cognouimus, & potui denuntiatione impedire, nisi scirem mendacium tam stultum potius Aemiliano, qui frustra redimebat, q̃ mihi, qui merito contemnebam, obfuturum. Volui & Aemilianum damno affici, & Crassum testimonij sui de-

decore prostitui. Cæterum nudiustertius, haudquaq̃ occulta res acta est in Rufini cuiusdam domo, de quo mox dicam, intercessoribus & deprecatoribus ipso Rufino & Calpurniano. Quod eo libentius Rufinus perfecit, ꝙ erat certus ad uxorem suam, cuius stupra sciens dissimulat, non minimam partem præmij eius Crassum relaturum. Vidi te quoq; Maxime, coitionem aduersum me, & coniurationem eorum pro tua sapiẽtia suspicatum, simul libellus ille prolatus est, totam rẽ uultu aspernantem. Deniq; q̃q̃ sunt soluta audacia & importuna impudentia præditi, tamen testimonio Crassi, cuius oboluisse fecem uidebant, nec ipsi ausi sunt ꝑlegere, nec quicq̃ eo niti. Verum ego ista propterea cómemoraui, non ꝙ pinnarum formidines, & fuliginis maculam, te præsertim iudice timerem, sed ut ne impunitum Crasso foret, quod Aemiliano homini rustico fumum uendidit. Vnde etiam crimen ab illis cum Pudentillæ literas legerent, de cuiusdam sigilli fabricatione prolatum est, quod me aiunt ad magicá maleficia occulta fabrica, ligno exquisitissimo comparasse, & cum sit celeri forma, turpe, & horribile, tamen impendio, colore, & græco uocabulo nuncupare. Nisi fallor, ordine eorum uestigia persequor, et singillatim apprehendens omnem calumniæ textum retexo. Occulta fuisse fabricatio sigilli, quod dicitis qui potest? cuius uos adeo artificem non ignorastis? ut ei, uti præsto esset, denunciaueritis. En adest Cornelius, Saturninus artifex uir inter suos & arte laudatus, & moribus có probatus, qui tibi Maxime pauloante diligenter sciscitanti, omnem ordinem gestæ rei, summa cum fide &

ueritate percensuit, me cum apud eum multas geometricas formas Gnosso uidissem, subtiliter & ad fabrefactas, inuitatum eius artificio, quædam mechanica, ut mihi elaborasset, petisse, simul & aliquod simulachrum cuiuscunq; uellet dei, cui ex more meo supplicassem, quacunq; materia dummodo lignea exculperet. Igitur primo buxeā temptasse. Interim dum ego ruri ago, Sicinium Pontianum priuignum meum, qui factum uolebat impetratos hebeni loculos, à muliere honestissima Capitolina ad se attulisse. Ex illa potius materie rariore, & durabiliore, uti faceret, adhortatū. Id munus cum primis gratum mihi fore. Sed ea se fecisse, perinde ut loculi suppetebant. Ita minutatim ex tabellis compacta crassitudine Mercuriolum expediri potuisse. Hæc ut dico omnia audisti. Præterea à filio Capitolinæ probissimo adolescente, qui præsens est, sciscitante te, eadem dicta sunt. Pontianum loculos petisse, Pontianum Saturnino artifici detulisse. Etiam illud non negatur, Pontianum à Saturnino perfectum sigillum recepisse, & postea dono mihi dedisse. His omnibus palàm atq; aperte probatis, quid omnino superest, in quo suspicio aliqua magiæ delitescat? Immo quid omnino est, quod uos manifesti mendacij non reuincat? occulte fabricatum esse sigillum dixistis, quod Pontianus splendidissimus eques fieri curauit, quod Saturninus uir grauis, & probe inter suos cognitus, in tabernula sua sedens, propalam exculpsit, quod ornatissima matrona munere suo adiuuit, quod & futurum, & factum multi cum seruorum, tum amicorum, q ad me uentitabant, scirent, lignum à me toto oppido,

& quidem oppido quæsitum, non piguit uos commenti ri: quem quidem abfuisse meo tempore scitis, quem iusſisse fieri qualicunq; materia probatum est. Tertium mendacium uestrum fuit, macilentam uel omnino euisceratam formam diri cadaueris fabricatam, prorsus horribilem & larualem. Quod si compertum habebatis ante euidens signum magiæ, cur mihi ut exhiberem, non denuntiastis? An ut possetis in rem absentẽ libere mentiri? Cuius tamen falsi facultas, opportunitate quadam meæ consuetudinis, uobis adempta est. Ná morem mihi habeo quoquo eam, simulachrum alicuius dei inter libellos conditum gestare, ei'q; diebus festis, thure & mero, & aliquando uictimis supplicare. Dudum ergo cum audirem scælestum, per q̃ inpudenti mendacio dictitari, iussi curriculo iret aliquis, et ex hospitio meo Mercuriolum afferret, quem mihi Saturninus iste Aeeæ fabricatus est, cedo tu, eum uideant, teneant, consyderent. En uobis quem scælestus ille scælestũ nominabat. Auditis' ne reclamationem omnium qui adsunt? Auditis' ne mendacij uestri damnationem? nó uos tot calumniarum tandem dispudet? Hiccine est scælestus? Hiccine est larua? Hoccine est quod appellitabatis dæmonium, magicum ne istud? an solemne & cómune simulachrum est. Accipe quæso Maxime, et contemplare bene, tam puris & tam pijs manibus tuis traditur res consecrata. En uide q̃ facies eius decora et succi plena sit, q̃ hilaris dei uultus, ut decenter utrinq; lanugo malis deserpat, ut in capite crispatus capillus sub uno pilei umbraculo appareat, q̃ lepide super tempora pares pinnulæ emineant. Quàm autem festiue cir

ca humeros uestis substricta sit. Hunc qui scelestum audet dicere profecto ille simulachra deorũ nulla uidet, aut omnia negligit. Hunc deniq; qui laruam putat, ipse est laruatus. At tibi, Aemiliane, pro isto mendacio, aut deus iste superum & inferum commeator, utrorumq; deorum malam gratiam, semperq; obuias species mortuorum, quicquid umbrarum est usquam, quicquid lemurum, quicquid manium, quicquid laruarũ oculis tuis oggerat. Omnia noctium occursacula, oĩa bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta, à quibus tamen æuo & merito haud longe abes. Cæterum platonica familia, nihil nouimus nisi festum, & lætum, & solemne. & superum & cœleste. Quin altitudinis studio secta ista etiam cœlo ipso sublimiora quæpiam uestigauit, & in extimo mundi tergo degit. Scit me uera dicere Maximus, qui legit in Phedro diligenter. Idem Maximus optime intelligit, ut de nomine etiam uobis respondeam, quis' nam sit ille non à me primo, sed à Platone nuncupatus βασιλεύς. Quis' nam sit ille βασιλεὺς totius rerum naturæ causa, & ratio & origo initialis, summus animi genitor, æternus animantum sospitator, assiduus mundi sui opifex. Sed enim sine opera opifex, sine cura sospitator, sine propagatione genitor, neq; loco, neq; tempore, nec ulla uice comprehensus, eóq; paucis cogitabilis, nemini effabilis. En ultro augeo magiæ suspicionem non respondeo tibi Aemiliane quem colam βασιλέα. quin si ipse proconsul interroget, quid sit deus meus, tacebo de nomine, ut in præsentiarum satis dixi. quod superest, nec ipse sum nescius, quosdam circun

stantium cupere audire, cur non argento, uel auro, sed potissimum ex ligno simulachrum fieri uoluerim, idq; eos arbitror, non tam ignoscendi, q̃ cognoscendi causa desiderare, ut hoc etiam scrupulo liberentur, cum uiderint omnem suspicionem criminis abunde confutatam. Audi igitur cui cura cognoscere est, sed animo quantum potes erecto, & attento, quasi uerba ipsa Platonis iam senis de nouissimo legum libro auditurus. in quo prohibet, ut delubra nemo audeat priuatim constituere, censet etenim satis ciuibus ad immolandas uictimas templa publica. Deinde subnectit.

* ut omnium assensus declarauit, maximeq; qui in consilio estis, competentissime uideor usus Platone, ut uitæ magistro, ita causæ patrono, cuius legibus obedientem me uidetis.

Cur simulacrum ex ligno fiebat, ut Plato ait.

ORATIO SECVNDA

VNc tempus est ad epistolas Pudentillæ præuerti, uel adeo totius rei ordinem paulo altius petere, ut omnibus manifestissime pateat, me quem lucri cupiditate inuasisse Pudentillæ domum dictitant, si ullũ lucrum cogitarem, fugere semper à domo ista debuisse, quin & in cæteris causis minime prosperum matrimonium, & nisi ipsa mulier tot incommoda uirtutibus suis repensaret, inimicum. Neq; enim ulla alia causa, præter cassam inuidiam reperiri potest, quæ iudicium istud mihi, & multa antea pericula uitæ conflauerit. Cæterum cur Aemilianus commoueretur, & si uere me magum conspexisset, qui non modo ullo facto, sed ne tantulo quidem dicto meo læsus est, ut uideretur se merito ultum ire, neq; autem gloriæ causa me accusat, ut M. Antonius cum Carbonem. C. Mutius. A. Albutium. P. Sulpitius. Cn. Norbanum. C. Furius. M. Aquilium. C. Curio. Q. Metellum. Quippe homines eruditissimi, iuuenes laudis gratia, primum hoc rudimentum forensis operæ subibant, ut aliquo insigni iudicio ciuibus suis noscerentur, qui mos incipientibus adolescentulis, ad illustrandum ingenij florem, apud antiquos concessus diu exoleuit, quod si nunc quoq; frequens esset, tamen ab hoc procul abfuisset. Nam neq; facundiæ ostentatio rudi et indocto, neq; gloriæ cupido rustico & barbaro, neq; inceptio patrociniorum, capulari seni congruisset, nisi forte Aemilianus pro sua seueritate exemplum dedit,

& ipsis maleficijs infensus, accusationem istam pro morum integritate suscepit. At hoc ego Aemiliano, nó huic afro, sed illi africano, & numantino, & praeterea censorio uix credidissem, ne huic frutici credam non modo odium peccatorum, sed saltem intellectum inesse. Quid igitur est? Cuiuis clare dilucet aliam rē, inuidiam nullam esse, quae hunc & Herennium Rufinum impulsorem huius, de quo mox dicam, caeterosq; inimicos meos, ad nectendas magiae calumnias prouocarit. Quinq; igitur res sunt, quas me oportet disputare. Nam, si probe memini, quod ad Pudentillam attinet, haec obiecere, Vna res est, ꝙ nunq̄ eam uoluisse nubere post priorem maritum, sed meis carminibus coactam dixere. Altera res est de epistolis eius, quam confessionem magiae putant. Deinde sexagesimo anno aetatis ad libidinem nupsisse, quod in uilla ac non in oppido tabulae nuptiales sint consignatae, tertio & quarto loco obiecere. Nouissima & eadem inuidiosissima criminatio de dote fuit, ibi omne uirus totis uiribus adnixi effudere, ibi maxime angebantur. Atq; ita dixere, me grandem dotem mox in principio coniunctionis nostrae mulieri amanti remotis arbitris in uilla extorsisse. Quae omnia tam falsa, tam nihili, tam inania ostendam, adeoq; facile & sine ulla controuersia refutabo, ut mediusfidius uerear Maxime, quiq; in consilio estis, ne demissum & subornatum a me accusatorem putetis, ut inuidiam meam reperta occasione palàm restinguerem. Mihi credite, quod re ab se intelligetur, oppido q̄ mihi laborandum est, ne tam friuolam accusationem me potius callide excogitasse, q̄ il-

los stulte suscepisse existimetis. Nunc dum ordinem rei breuiter persequor, & officio, ut ipse Aemilianus recognoscat falso se ad inuidiam meam inductum, & longe á uero aberrasse necesse habeat confiteri, quæso uti adhuc feceritis, uel siquo magis etiam potestis, ipsum fontem & fundamentum mendacij huiusce diligentissime cognoscatis. Aemilia Pudentilla, quæ nunc mihi uxor est, ex quodam Sicinio amico, qui cũ antea nupta fuerat, Pontianum & Pudentem filios genuit, eosq; pupillos in potestate aui relictos paterni (nam superstite patre amicus decesserat) per annos ferme quatuordecim memorabili pietate sedulo aluit. Non tamen libenter in ipso ætatis suæ flore tam diu uidua, sed puerorum auus, inuitam eam conciliare studebat alteri filio suo Sicinio claro, eóq; cæteros procos absterrebat, & præterea minabatur, si extrario nupsisse, nihil se filijs eius ex paternis eorum bonis testamento relicturum. Quam conditionem cum obstinate propositam uideret mulier sapiens, & egregie pia, ne qd filijs suis eo nomine incommodaret, facit quidem tabulas nuptiales, cum quo iubebatur, cum Sicinio claro. Verũenimuero uanis frustrationibus nuptias eludit, eo addum puerorum auus fato concessit, relictis filijs eius hæredibus, ita ut Pontianus, qui maior natu erat, fratri suo tutor esset. Eo scrupulo liberata, cum à principibus uiris in matrimonium peteretur, decreuit sibi diutius in uiduitate non permanendum. Quippe ut solitudinis tedium perpeti posset, tamen ægritudinem corporis ferre non poterat, mulier sancte pudica, tot annis uiduitatis sine culpa, sine fabula, assuetudine

coniugis torpens, & diutino situ uiscerum saucia, uitiatis intimus uteri, sæpe ad extremum uitæ discrimē doloribus obortis exanimabatur. Medici cum obstetricibus consentiebant, penuria matrimonij morbū quæsitum, malum in dies augeri, ægritudinem ingrauescere, dum ætatis aliquid supersit, nuptijs ualitudinem mendicandū. Consilium istud cum alij approbarent, tum maxime Aemilianus iste, qui pauloprius confidētissimo mendacio adseuerabat, nunq̃ de nuptijs Pudentillam cogitasse, priusq̃ foret magicis maleficijs à me coacta, me solum repertum, qui uiduitatem eius uelut quandam uirginitatem carminibus & uenenis uiolarem. Sæpe audiui non de nihilo dici mendacem memorem oportere. At tibi Aemiliane non uenit in mentem, priusq̃ ego Aeeam uenirem, te literas etiam uti nuberet, scripsisse ad filium eius Pontianum, qui tum adultus Romæ agebat. Cedo tu epistolam, uel potius da ipsi, legat, sua sibi uoce, suis'q; uerbis sese reuincat. Est ne hæc tua epistola? quid palluisti? nam erubescere tu quidē non potes. Est' ne tua ista subscriptio? Recita quæso clarius, ut omnes intelligant quantum lingua eius manu discrepet, quantumq; minor illi sit mecum, q̃ secum dissensio. Scripsisti' ne hæc Aemiliane, quæ lecta sunt? nubere illam uelle, & debere, scio, sed quem eligat, nescio, recte tu quidem nesciebas. Pudentilla enim tibi, cuius infestam malignitatem probe norat, de ipsa re tantum, cæterum de petitore nihil fatebatur. At tu, dum eam putas etiam nunc Claro fratri tuo denupturam, falsa spe inductus, filio quoq; eius Pontiano author assentiendi fuisti. Igitur si Claro nupsisset, homini

mini rusticano, & decrepito seni, sponte eam diceres si ne ulla magia iam olim nuptā esse. Quoniam iuuenem talem qualem dicitis, elegit, coactam fecisse ais, cæterum semper nuptias aspernatam. Nescisti improbe epistolam tuam de ista re teneri, nescisti te tuomet testimonio conuinctum iri. Quam tamen epistolam, Pudentilla testem & indicem tuæ uoluntatis, ut quæ te leuem & mutabilem, nec minus mendacem, & impudentem sciret, maluit retinere, q̃ mittere. Cæterum ipsa de ea re, Pontiano filio suo Romam scripsit, etiam causas consilij sui plene allegauit. Dixit illa omnia de ualitudine, nihil præterea esse, cur amplius deberet obdurare. Hæreditatem auitam longa uiduitate, cum despectu salutis suæ quæsisse. Eandem summa industria auxisse. Iam deum uoluntate, ipsum uxori, fratrem eius uirili togæ idoneos esse. Tandem aliquando se quoq; paterentur solitudini suæ, & ægritudini subuenire. Cæterum de pietate sua, & supremo iudicio nihil metuerent, qualis uidua eis fuerit, talem nuptam futuram. Recitari iubebo exemplum epistolæ huius ad filium missæ. Satis puto ex istis cuiuis liquere posse, Pudentillam non meis carminibus ab obstinata uiduitate compulsam, sed olim sua sponte à nubendo non alienam, quam me fortasse præ cæteris maluisse. Quæ electio tam grauis fœminæ, cur mihi crimini potius, q̃ honori danda sit, non reperio. Non nihil tamen miror, q̃ Aemilianus & Rufinus id iudicium mulieris ægre ferant, cum ij, qui Pudentillam in matrimonium petiuerunt, æquo aio patiantur me sibi prælatum. Quod quidem illa ut faceret, filio suo potius, q̃ animo obsecu-

ta est. Ita factum, nec Aemilianus poterit negare. Nã
Pontianus acceptis literis matris, cõfestim Romam ad=
uolauit, metuens ne siquem auarum uirum nacta es=
set, omnia, ut sæpe fit, in mariti domum conferret. Ea
solicitudo non mediocriter animum angebat. Omnes
illi, fratriq; diuitiarum spes in facultatibus matris sitæ
erant. Auus modicum reliquerat, mater sextertium
quadragies possidebat. Ex quo sanè aliquantam pecu
niam, nullis tabulis, sed ut æquum erat, mera fide ac=
ceptam filijs debebat. Hunc ille timorem mussitabat.
Aduersari propalàm non audebat, ne uideretur diffi=
dere. Cum in hoc statu res esset, inter precationem ma
tris & metum filij, fortè ne an fato ego aduenio per=
gens Alexandriam. Dixissem hercule, quod utinam
nunquã euenisset, ni me uxoris meæ aspectus prohibe-
ret. Hyems anni erat. Ego ex fatigatione itineris adue
ctus apud Appios ueteres amicos meos, quos honoris,
& amoris gratia nomino, aliquam multis diebus de
cumbo. Eò uenit ad me Pontianus, nam fuerat mihi
non ita pridem ante multos annos Athenis per quos-
dam communis amicos conciliatus, & arcto postea con
tubernio intime iunctus, facit omnia circa honorem
meum obseruanter, circa salutem solicite, circa amorẽ
callide, quippe etenim uidebatur sibi peridoneum ma-
ritum matri repperisse. Cui bono periculo totam do-
mus fortunam concrederet. Ac primo quidem uolun-
tatem meam uerbis inuersis periclitabundus, quoniã
me uiæ cupidum & conuersum ab uxoria re uide-
bat, orat saltem paulisper manere, uelle se mecum pro
ficisci, hyemem alteram propter Syrtis æstus & besti-

tas operiendam, quod illam mihi infirmitas exemisset. Multis etiam precibus me ab amicis meis Appijs aufert, ut sese in domum matris suæ transferat, salubriorem mihi habitationem futuram. Præterea prospectu maris, qui mihi gratissimus est, liberius me ex ea fruiturum. Hæc omnia adnixus impenso studio psuadet, & matrem suam, suum'q; fratrem puerum istum mihi commendat, non nihil à me in communioribus studijs adiuuantur. Augetur oppido familiaritas, interibi reualesco. Dissero aliquid postulantibus amicis. Publicæ omnes, qui aderant, ingenti celebritate basilicam, qui locus auditorij erat complentes, inter alia pleraq; congruentissima uocē insigniter acclamant, petentes ut remanerem, fierem'q; ciuis Aeensium. Mox auditorio misso, Pontianus eo principio me adhortus, consensum publicæ uocis pro diuino auspicio interpretatur, aperit'q; consilium sibi esse, si ego non nolim, matrem suam, cui plurimi inhient, mecum coniungere, quoniam mihi soli ait rerum omnium confidere sese & credere, ut id onus recipiam, quoniam non formosa pupilla, sed mediocri facie mater liberorum mihi offeratur. Si hæc reputans, formæ aut diuitiarum gratia, me ad aliam conditionem reseruarem, neq; pro amico, neq; pro philosopho facturū. Nimis multa oratio est, si uelim memorare, quæ ego contra responderim, quam diu & quotiens inter nos uerbigeratū sit, quot & qualibus precibus me adgressus, haud prius omiserit, q̃ deniq; impetrarit, non quin ego Pudentillam iam anno perpetim assiduo conuictu probe spectassem, & uirtutum eius dotes explorassem, sed ut-

Aeenser.

uerbigera.

pote peregrinationis cupiens impedimentum, matrimonij aliquantisper recusaueram. Mox tamen talem fœminam nihilo segnius uolui, q̃ si ultro appetissem. Persuaserat idem Pontianus matri suæ, ut me alijs omnibus mallet, & q̃ primum hæc perficere incredibili studio auebat. Vix ab eo tantam moram impetramus: dum prius ipse uxorem duceret. Frater eius uirilis togæ usum auspicaretur, tunc deinde ut nos coniungeremur. Vtinã hercule possem, quæ deinde dicenda sunt, sine maximo causæ dispendio transgredi, ne Põtiano, cui errorem suum deprecanti simpliciter ignoui, uidear nunc leuitatem exprobrare. Confiteor enim, quod mihi obiectum est, eum, post q̃ uxorem duxerit, à conspecta fide desciuisse, ac derepente animi mutatum, quod antea nimio studio festinarat, pari pertinacia prohibitum isse. Deniq; matrimonium nostrum ne coalesceret, quid uis pati, quid uis facere, paratum fuisse, q̃ uis omnis illa tum animi fœda mutatio & suscepta contra matrem simultas, non ipsi uitio uortenda sit, sed socero eius Oralli Herennio Rufino, qui unum neminem in terris uiliorem se, aut improbiorem, aut inquinatiorem reliquit. Perpaucis hominem q̃ modestissime potero, necessario demonstrabo, nisi omnino de eo reticuero, operam perdiderit, qui negocium istud mihi ex summis uiribus conflauit. Hic. n. est pueruli huius instigator, hic accusationis author, hic aduocatorum conductor, hic testium exemptor, hic totius calumniæ fornacula, hic Aemiliani huius fax & flagellum, idq; apud omnis intemperatissime gloriatur, me suo machinatu reum postulatum. Et sane habet in istis, quod sibi

plaudat. Est enim litium omnium repertor, omnium falsorum commentator, omnium simulationum architectus, omnium malorum seminarium, necnon idem libidinum ganearumq; locus, lustrum, lupanar, iam inde ab ineunte æuo cunctis probris palàm notus. Olim in pueritia, prius q̃ isto caluitio deformaretur, emasculatoribus suis ad omnia infãda morigerus. Mox in iuuentute saltandis fabulis exossis planè & eneruis, sed, ut audio, indocta & rudi mollitia. Negatur enim quicq̃ histrionis habuisse, præter impudicitiam. In hac etiam ætate, qua nunc est, qui istum deperdũt, multi sunt, honos auribus præfandus est, domus eius tota lenonia, tota familia contaminata, ipse propudiosus, uxor lupa, filij similes prorsus, diebus ac noctibus ludibrio iuuentutis, ianua calcibus propulsata, fenestræ canticis circunstrepitæ, triclinium commessatoribus inquietum, cubiculum adulteris peruium. Neq; enim ulli ad introeundum metus est, nisi qui precium marito non attulit. Ita ei lecti sui contumelia uectigalis est. Olim solers suo, nũc coniugis corpore uulgo meret. Cum ipso pleriq;, nec mentior, cum ipso inquam de uxoris noctibus paciscuntur. Iam illa inter uirum & uxorem nota collusio, qui amplam stipem mulieri detulerunt, nemo eos obseruat, suo arbitratu ascendũt. Qui inaniores uenere, signo dato pro adulteris deprehenduntur, & quasi ad discendum uenerint, non prius abeunt, q̃ aliquid scripserint. Quid enim faciat homo miser, ampliuscula fortuna deuolutus, quàm cũ fraude patris ex inopinato inuenerat? pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecu-

niam q̃ pudorem. Nã cum undiq; uersum tabulis fla-
gitaretur, & quasi insanus, ab hominibus obuijs te-
neretur, lex inquit negat posse dissoluere, anulos au
reos & omnia insignia dignitatis abijcit. Cum credi
toribus depaciscitur. Pleraq; tamen rei familiaris in no
men uxoris callidissima fraude confert, ipse egens, nu
dus, & ignominia sua tectus reliquit Rufino huic,
non mentior, sestertium XXX deuorandum. Tantum
enim ad eum de bonis matris liberum uenit, præter
quod ei uxor sua quottidianis dotibus quæsiuit. Quæ
tamen omnia in paucis annis ita hic degulator studio-
se in uentrem condidit, & omnimodis cohircinationi
bus delapidauit, ut crederes metuere, nequid habere
ex fraude paterna diceretur homo iustus & morum
dedit operam, quod male partum erat, ut male periret.
Nec quicq̃ ei relictum est ex largiore fortuna, præter
ambitionem miseram, & profundam gulam. Cæterũ
uxor iam propemodum uetula & effœta, totam do-
mum contumelijs abnuit. Filia autem per adolescentu
los ditiores inuitamento matris suæ, nequicq̃ circũla-
ta, quibusdã etiam procis ad experiundum permissa
nisi in facilitatem Pontiani incidisset, fortasse an ad-
huc uidua, antequam nupta, domi sedisset. Pontianus
ei multum quidem dehortantibus nobis, nuptiarum ti
tulum falsum & imaginarium donauit, non nescius
eam pauloantequã duceret, à quodam honestissimo iu
uene, cui prius pacta fuerat, post satietatem derelictã.
Venit igitur ad eum noua nupta, secura, & intrepi-
da, pudore dispoliato, flore exoleto, flammeo obsoleto,
uirgo rursum post recens repudium, nomen potius af-

ferens puellæ, quã integritatem. Vectabatur octaphoro. Vidistis profecto qui affuistis, quã improba iuuenum arcũspectatrix, quã immodica sui ostentatrix. Quis non disciplinam matris agnouit, cum in puella uideret immedicatum os & purpurissatas genas? & illices oculos? dos erat à creditore omnis ad ternum tium pridie sumpta, & quidem grandior, quàm domus exhausta, & plena liberis postulabat. Sed enim iste, ut est rei modicus, spei immodicus, pari auaritia & egestate, totum Pudentillæ quadragies præsumptione cassa deuorarat, eóq; me amoliendum ratus, quo facilius Pontiani facilitatem Pudentillæ solitudinem circunueniret, infit generum suum obiurgare, q̃ matrem suam mihi desponderat, suadet quã primum ex tanto periculo dum licet, pedem referat. Res matris ipse potius habeat, quã homini extrario sciens transmittat, ni ita faciat, inicit scrupulum amanti adolescentulo, ueterator minatur se filiam abducturum. Quid multis? iuuenem simplicem, præterea nouæ nuptæ illecebris obfrenatum, suo arbitratu de uia deflectit. It ille ad matrem uerborum Rufini gerulus, sed nequicquã temptata eius grauitate, ultro ipse leuitatis & inconstantiæ increpitus, reportat ad socerum haud mollia. Matri suæ præter ingenium placidissimum, & immobile, iram quoq; sua expostulatione accensisse, non mediocre pertinaciæ adiumentum. Respondisse eam deniq;, non clàm se esse Rufini, exoratione secum expostulari, eo uel magis sibi auxilium mariti, aduersum eius desperatam auaritiam comparandum. Hisce auditis exacerbatus aquariolus iste uxoris

suæ ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in fœminā sanctissimam & pudicissimam, præsente filio eius, digna cubiculo suo diceret, amatricem eam, me magum & ueneficum clamitaret multis audientibus, quos si uoles, nominabo, se mihi sua manu mortem allaturū. Vix hercule possum iræ moderari. Ingens indignatio animo oboritur, tu' ne effœminatissime tua manu cuiquā uiro mortem minitaris? At qua tandem manu? Philomenæ? an Medeæ? an Clitemnestræ? quas tamen consultas, tanta mollicia animi, tanta formido ferri est. sine cludine saltas. Sed ne longius ab ordine digrediar, Pudentilla postquā filium uidet præter opinionē, contra suam esse sententiā deprauatum, rus profecta, scripsit ad eum obiurgandi gratia illas famosissimas literas, quibus ut isti aiebant, confessa est, sese mea magia in amorem inductam dementire. Quas tamen literas tabulario Pontiani præsente, & contra scribente Aemiliano, nudiustertius tuo iussu Maxime testato descripsimus, in quibus omnia contra prædicationem istorum pro me reperiuntur. Quanquā & si districtius magum me dixisset, posset uideri excusabunda, se filio uim meam, quā uoluntatem suam causari maluisse. An sola Phœdra falsum epistolium de amore commenta est? An non omnibus mulieribus hæc ars usitata est, ut cum aliquid eiusmodi uelle cœperunt, maluit coacte uideri? q̄ si animo etiam ita putauit me magum esse, idcirco ne magus habear, quia hoc scripsit Pudentilla, uos tot argumentis, tot testibus, tanta oratione, magum me non probatis, illa uno uerbo probaret. Et quanto tandem grauius habendum est, quod

in iudicio subscribitur, quã quod in epistola scribitur. Quin tu meismet factis, non alienis uerbis reuincas. Cæterum eadem uia multi rei cuiusuis maleficij postulabuntur, si ratum futurum est, quod quisq; in epistola sua, uel amore, uel odio cuiuspiam scripserit. Magum te scripsit Pudentilla, igitur magus es. Quid si consulem me scripsisset, consul essem, quid enim si pictorem, si medicum, quid deniq; si innocentem, num aliquod horum putares, idcirco q illa dixisset? nihil scilicet. Atqui periniurium est, ei fidem in peioribus habere, cui in melioribus non haberes, posse literas eius ad perniciẽ, non posse ad salutem, sed inquieti animi fuit efflictim te amabat, concedo interim. Num tamen oẽs qui amantur, magi sunt, si hoc forte qui amat scripserit. Cedo nunc quod Pudentilla me in eo tempore non amabat, siquidem id foris scripsit, quod palàm erat mihi obfuturum. Postremo quid uis, sanam an insanã fuisse dum scriberet? sanam dices. Nihil ergo erat magicis artibus passa. Insanam respondebis. Nescijt ergo quid scripserit, eoq; ei fides non habenda est, immo etiam si fuisset insana, insanam se esse nesciisset. Nam ut absurde facit qui tacere se dicit, quod ibidem dicendo tacere sese non tacet, & ipsa professione quod profitetur infirmat, ita uel magis hoc repugnat. Ego insanio, quod uerum non est, nisi sciens dicat. Porrò sanus est, qui scit, quid sit insania. Quippe insania scire se nõ potest, non magis q̃ cæcitas se uidere. Igitur Pudentilla compos mentis fuit, si compotem mentis se non putabat. Possum si uelim pluribus, sed mitto dialecticam. Ipsas literas longe aliud clamantis, & quasi dedita

opera ad iudiciũ istud præparatas, & accommodatas recitabo. Accipe tu, & lege, usque dum ego iterloquar, substine paulisper quæ sequuntur. Nam ad diuerticu lum rei uentum est. Adhuc enim Maxime, quantum equidem animaduerti, nusq̃ mulier magiam nomina uit, sed ordinem repetiuit eundem, quem ego paulopri us longa uiduitate de remedio ualitudinis, de uolunta te nubendi, de meis laudibus, quas ex Pontiano cogno uerat, de suasu ipsius, ut mihi potissimum nuberet. Hæc usq; adhuc lecta sunt. Superest ea pars epistolæ, quæ similiter pro me scripta, in me metipsum uertit cornua; ad expellendum à me crimen magiæ, sedulo omissa; memorabili laude Rufini uice mutauit, & ultro contrariam mihi opinionem quorundam Aeensium, quasi mago quæsiuit. Multa fando Maxime audisti, & plura legendo didicisti, non pauca experiendo comperisti; sedenim uersutiam tam insidiosam, tam admirabili scælere conflatam, negabis te unq̃ cognouisse, Quis Palamedes? quis Syphax? quis deniq; Euribates aut Phrinondas talem excogitasset? Omnes isti, quos nominaui, & siqui præterea fuerunt dolo memorandi, si cum hac una Rufini fallacia contendãtur, machi prorsus & bochones uidebuntur. O mirum commẽtum, o subtilitas digna carcere, & robore. Quis credat effici potuisse, ut quæ defensio fuerat, eadem manẽtibus eisdem literis, in accusationem transuerteretur? Est Hercule incredibile. Sed hoc incredibile, ꝙ sit factum, probabo. Obiurgatio erat matris ad filium, ꝙ me talem uirum, qualem sibi prædicasset, nunc de Rufini sententia magum dictitaret. Verba ipsa ad hunc

Vide

Venia fraude

·/· Cael. l. ri. c. 7.
·/· Id. l. 17. c. 8.

mastigiae prorsus, & buccones.

modum se habebant.

*

Hæc ipsa uerba Rufinus, quæ græce interposuit, sola excerpta, & ab ordine suo seiugata, quasi confessionē mulieris circunferens, & Pontianum per forum ductans, uulgo ostendebat. Ipsas mulieris literas, illatenus qua dixi, legendas præbebat, cætera supra & infrascripta occultabat. Turpiora esse, q̃ ut ostenderentur, dictitabat. Satis esse confessionem mulieris de magia cognosci. Quid quæris? uerisimile omnibus uisum. Quæ purgandi mei gratia scripta erant, eadem mihi immanem inuidiam apud imperitos consciuere. Turbabat impurus hic in medio foro bacchabundus, epistolam sæpe aperiens proquiritabat. Apuleius magus dicit ipsa quæ sentit, & patitur, quid uultis amplius? Nemo erat qui pro me ferret, ac sic responderet. Totam sodes epistolam, cedo. Sine omnia inspiciam, principio ad finem perlegam. Multa sunt, quæ sola prolata calumniæ possint uideri obnoxia, cuiuis oratio insimulari potest, si ea quæ ex prioribus nexa sunt, principio sui defraudentur, si quædam ex ordine scriptorū ad libidinem supprimantur, si quæ simulationis causa dicta sunt, adseuerātis pronūciatione, q̃ exprobrantis legantur. Hæc & id genus ea q̃ merito tunc dici potuerint, ipse ordo epistolæ ostendat. At tu, Aemiliane, recognosce, an & hæc mecum testato descripserit.

*

*

Oro te Maxime, si literæ, ita ut partim uocales dicuntur, etiam propriam uocem usurparent, si uerba ita, ut poëtæ aiunt, pinnis apta uulgo uolarent, non'ne cum primum epistolam istam Rufinus mala fide excerperet, pauca legeret, multa & meliora sciens reticeret, non'ne tunc cæteræ literæ scelestе se detineri proclamassent? uerba suppressa de Rufini manibus foras euolassent? Totum forum tumultu complessent? si quoq; à Pudentilla missas, sibi etiam quæ dicerent, mandata, Improbo ac nefario homini per alienas literas falsum facere temptanti, ne auscultarent, sibi potius audirent, Apuleium magiæ non accusatum à Pudentilla, sed accusante Rufino, absolutum? Quæ omnia & si tum dicta non sunt, tamen nunc cum magis prosunt, luce illustrius apparent. Patent artes tuæ Rufine, fraudes hiant, detectum mendacium est, ueritas olim interuersa, nunc se effert, & uelut alto barathro calũnias emergit. Ad literas Pudentillæ prouocastis. Literis uinco, quarum si uultis extremam quoq; clausulá audire, non inuidebo. Dic tu quibus uerbis epistolam finierit mulier obcãtata, uecors, amens, amans. Etiam'ne amplius reclamat uobis Pudentilla, & sanitatem suam à nostris calumnijs quodam præconio uindicat? Nubendi autem seu rationem, seu necessitatem fato ascribit, à quo multum magia remota est, uel potius omnino sublata. Quæ enim relinquitur uis cantaminibus & ueneficijs, si fatum rei cuiusq; ueluti uiolentissimus torrens, neq; retineri potest, neq; impelli? Igitur hac sententia sua Pudentilla nonmodo me magum,

ſed omnino eſſe magiam negauit. Bene ꝙ integras epi ſtolas matris Pontianus ex more adſeruauit. Bene ꝙ uos feſtinatio iudicij anteuortit, nequid in iſtis literis ex ocio nouaretis. Tuum hoc Maxime, tuæq; prouidẽtiæ beneficium eſt, ꝙ à principio intellectas calumnias, ne corroborarentur tempore, præcipitaſti, & nulla impartita mora ſubneruaſti. Finge nunc aliquid matrem filio ſecretis literis de amore, uti aſſolet, confeſſam. Hoccine uerum fuit Rufine, hoc nõ dico pium, ſed ſaltem humanum, promulgari eas literas, & potiſſimum filij preconio publicari. Sed ſum ego inſcius, qui poſtulo ut alienum pudorem conſerues, qui tuum perdideris. Cur autem præterita conqueror, cum non ſint minus acerba præſentia. Hucuſq; à uobis miſerum iſtum puerum deprauatum, ut matris ſuæ epiſtolas, quas putat amatorias, pro tribunali proconſuli recitet, apud uirum ſanctiſſimum Clau. Maximum, ante has imperatoris pij ſtatuas filius matris ſuæ pudenda exprobret ſtupra, & amores obiectet? Quis tam eſt mitis, quin exacerbeſcat? Tu'ne ultro parentis tuæ animũ in iſtis ſcrutans, oculos obſeruas? ſuſpiria numeras? affectiones exploras? tabulas intercipis? amorem reuincis? Tu'ne quod in cubiculo agat, perquiris? ne mater tua non dico amatrix, ſed'ne omnino fœmina eſt? ne tu in ea cogitas, niſi unam parentis religionem? O infœlix uterum tuum Pudentilla, ò ſterilitas liberis potior, ò infauſti decem menſes, ò ingrati XIIII anni uiduitatis. Vipera, ut audio, exeſo matris utero in lucem proſerpit, atq; ita parricidio gignitur. At enim tibi à filio iam adulto, acerbiores morſus uiuenti, &

uidenti offeruntur, silentium tuũ laniatur, pudor tuus carpitur, pectus tuum foditur, uiscera intima protrahũtur. Hascine gratias bonus filius matri respondes, ob datam uitam? ob acquisitam hæreditatẽ? ob XIIII annorum longas alimonias? hiscine te patruus disciplinis erudiuit, ut si compertum habeas, filios tibi similes futuros, non audeas ducere uxorem. Est ille poëtæ uersus non ignotus,

" Odi puerulos præcoci sapientia,
" Sed enim malitia præcoci puerum.

Quis non auersetur, atq; oderit, cum uideat uelut mõstrum quoddam, prius robustos scelere q̃ tempore, ante nocentem q̃ potentem, uiridi pueritia, cana malitia, uel potius hoc magis noxium, q̃ cum uenia perniciosus est, & nondum penè, iam iniuriæ sufficit. Iniuriæ dico, immo enim sceleri aduersum parẽtem nefando, immani, impetibili. Athenienses quidem propter commune ius humanitatis, ex captiuis epistolis Philippi macedonis hostis sui, unam epistolam, cum singulæ publice legerentur, recitari prohibuerunt, quæ erat ad uxorem Olympiadem conscripta, hosti potius pepercerunt, ne maritale secretum diuulgarent, præferendũ rati fas commune propriæ ultioni. Tales hostes aduersus hostem. Tu qualis filius aduersus matrem, uides q̃ similia contendã. Tũ filius matris epistolas de amore, ut ais, scriptas, in isto cœtu legis, ĩ quo si aliquẽ poëtã lasciuiorẽ iuberetis legere, profecto non auderes, pudore tamen aliquo ĩpedirere, immo. n. nunq̃ matris tuæ literas attigisses, si ullas alias literas attigisses, ad q̃ ausus es tuam ipsius epistolã legendã dare, quam ni-

mis irreuerenter, nimis contumeliose & turpiter de matre tua scriptam, cum adhuc in eius sinu alerere, miseras clanculo ad Pontianum, scilicet ne semel peccasses, ac tam bonum tuum factum obtuto capesceret. Miser non intelligis, icirco patruum tuum hoc fieri passum, quo se omnibus purgaret, si ex literis tuis nosceretur, te etiam priusq̃ ad eum commigrasses, etiam cum matri blandirere. Tamen iam tum uulpionem et impium fuisse. Cæterum neq; in animum inducere, tam stultum Aemilianum esse, ut arbitretur mihi literas pueri & eiusdem accusatoris mei obfuturas. Fuit & illa commenticia epistola, neq; mea manu scripta, neq; uerisimiliter conficta, qua uideri uolebant blandicijs à me mulierem solicitatam. Cur ergo blãdirer, si magiæ confidebam? qua autem uia ad istos peruenit epistola, ad Pudentillam scilicet per aliquem fidelem missa, ut in re tali actitari solet? cur præterea tã uitiosis uerbis, tam barbaro sermone ego conscriberẽ, quem ijdem dicunt nequaquam græcæ linguæ imperitum? Cur autem tam absurdis, tam'q; tabernarijs blãdicijs subagitarem, quem ijdem aiunt uersibus amatorijs satis scite lasciuire? Sic est profecto, cuiuis palàm ẽ. Hic qui epistolam Pudentillæ græcatiorem legere nõ poterat, hanc ut suam facilius legit, & aptius commẽdauit. Sed iam de epistolis satis dictum habebo, si hoc unum addidero, Pudentillam quæ scripserat dissimulamenti causa & deridiculi post hasce literas euocasse ad se filios, & nurum cum his fermè duobus mensibus conuersatam dicat hic pius filius quid in eo tempore secus agentem uel loquentem matrem suam pro-

irreuerenter

ep[istolam] græcatior[em]

dissimulamentum

pter insaniam uiderit. Neget eam rationibus uillico-
rum, & opilionum, & equisonum solertissime sub
scripsisse. Neget fratrem suum Pontianum grauiter ab
ea monitum, ut sibi ab insidijs Rufini caueret. Neget ue
re obiurgatum, ꝙ literas, quas ad eum miserat, uulgo
circuntulisset, nec tamen bona fide legisset. Neget post
ista quae dixi, matrem suam mihi apud uillā iam pri
dem condicto loco nupsisse. Quippe ita placuerat in su
burbana uilla potius ut coniungeremur, ne ciues de-
nuo ad sportulas conuolarent, cum haud pridem Pu-
dentilla de suo quinquaginta millia nummum in po-
pulum expunxisset ea die, qua Pontianus uxorem
duxit, & hic puerulus toga est inuolutus. Praeterea
ut conuiuijs multis ac molestijs supersederemus, quae
fermè ex more nouis maritis obeunda sunt. Habes Ae
miliane causam totam, cur tabulae nuptiales inter me
ac Pudemtillam, non in oppido sint, sed in uilla su-
burbana consignatae, ne quinquaginta millia num-
mum denuo profundenda essent, nec tecum aut apud
te coenandum esset. Est'ne causa idonea? Miror tamē
ꝙ tu à uilla tantopere abhorreas, qui plerunq; rure
uerser. eLex quidem Iulia de maritandis ordinibus
nunq̃ scilicet ad hunc modum interdicit, uxorem in
uilla ne ducato. Immo si uerum uelis, uxor ad prolē,
multo auspicatius in uilla, q̃ in oppido ducatur. In solo
uberi q̃ in loco sterili. In agri cespite, q̃ in fori silice.
Mater futura in ipso materno, si nubat in segete, adul
ta super foecundam glebam, uel enim sub ulmo mari
ta cubet in ipso gremio terrae, matres inter soboles
herbarum, & propagines uitium, & arborum ger-
mina, ibi

mina, ibi & ille celeberrimus in comœdijs uersus de
* proximo congruit.

Romanorum etiam maioribus, Quintijs & Serranis, & multis alijs similibus, non modo uxores, uerum etiam consulatus, & dictaturæ in agris offerebantur. Cohibebam me in tam prolyxo loco, ne tibi gratum faciam, si uillam laudauero. De ætate uero Pudentillæ, de qua post ista satis confidenter mentitus es, ut etiam LX annos natam diceres nupsisse, de ea paucis tibi respondebo. Nam in re tam perspicua non opus est pluribus disputare. Pater eius natam sibi filiam, more cæterorum professus est, tabulæ eius partim tabulario publico, partim domo adseruantur. Quæ tibi ob os obijciuntur, porrige Aemiliano tabulas istas, lignum cõsyderet, signa, quæ impressa sunt, recognoscat, consules legat, annos computet, quos LX mulieri assignabat, probet quinq; & quinquaginta, lustro mentitus est, parum hoc est, liberalius agam. Nã & ipse Pudentillæ multos annos largitus est. Redonabo igitur uicissim. Decem annos Mezentius cum Vlyxe errauit, quinquaginta saltem annorum mulierem ostendat. Quid multis? ut cum quadruplatore agam, bis duplum quinquennium faciam XX annos semel detraham. Iube Maxime consules computari, nisi fallor, inuenies nunc Pudentillæ haud multo amplius XL annum ætatis ire. O falsum audax & nimium, o mendacium XX annorum exilio puniendum, dimidio tanta Aemiliane mentiri falsa audeas sesqualtera? Si XXX annos pro decem dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris

digitos, aperuisse. Cum uero XL quæ facilius cæteris porrecta palma significatur, ea XL tu dimidio auges, non potes digitorum gestu errasse, nisi forte XXX annorum Pudentillam ratus, binos cuiusq; anni consules numerasti. Missa hæc facio, uenio nunc ad ipsum stirpem accusationis, ad ipsam causam maleficij, respódeat Aemilianus & Rufinus, ob quod emolumentum, & si maxime magus forem, Pudentillam carminibus & uenenis ad matrimoniũ pellexissem. Atq; ego scio plerosq; reos alicuius facinoris postulatos, si fuisse quæpiam causæ probarentur, hoc uno se tamen abunde defendisse, uitam suam procul ab huiusmodi sceleribus abhorrere, nec id sibi obesse debere, quod uideantur quædam fuisse ad maleficium perpetrandum inuitamenta. Non enim omnia quæ fieri potuerint, pro factis habẽda. Rerũ uices uarias euenire, certum indicem cuiusq; animum esse, qui semper eodem ingenio ad uirtutem, uel ad malitiam moratus, firmum argumentum est accipiendi criminis, aut respondendi. Hæc ego quanquam possum merito dicere, tamen uobis condono. Nec satis mihi duco, si me omnium quæ insimulastis abunde purgaui, si nusquam passus sum uel exiguam suspicionem magiæ consistere. Reputate uobiscum, quanta fiducia innocentiæ meæ, quantóq; despectu uestri agam, si una causa uel minima fuerit inuenta, cur ego debuerim Pudentillæ nuptias ob aliquod meum commodum appetere, si quamlibet modicum emolumentum probaueritis. Ego ille sim Carinondas, uel Damigeron, uel Hismoses, uel Ioannes, uel Apollonius, uel ipse Dardanus, uel quicunq; alius post Zoroastren & Hostanen inter magos

celebratus est. Vide quæso Maxime quem tumultum suscitarint, quoniam ego paucos magorum nominatim percensui. Quid faciam tam rudibus, tam barbaris? doceam Rufinum, hæc & multo plura alia nomina in bibliothecis publicis apud clarissimos scriptores me legisse? An disputem, longe aliud esse noticiam nominum, aliud artis eiusdem habere communionem? nec debere doctrinæ instrumentum & eruditionis memoriam pro confessione criminis haberi? An quod multo præstabilius est, tua doctrina Claudi Maxime, tuáq; perfecta eruditione fretus, contemnam stultis & impolitis ad hæc respondere? Ita potius faciam, quid illi existiment nacti non putabo, quod institui pergam disputare, nullam mihi causam fuisse, Pudentillam ueneficijs ad nuptias prolectandi, formam mulieris & ætatem ipsi ultro improbauerunt, id'q; mihi uitio dederunt, talem uxorem causa auaritiæ concupisse, atq; adeo primo dotem in congressu grandem & uberem rapuisse. Ad hæc Maxime longa oratione fatigare te non est consilium. Nihil uerbis opus est, cum multo disertius ipsæ tabulæ loquantur. In quibus omnia contra, quã isti ex sua rapacitate de me quoq; coniectauerũt, facta impræsentiarum, & prouisa in posterum deprehendes, iam primum mulieris locupletissimæ modicã dotem, neq; eam datam, sed tantummodo promissam. Præter hæc ea conditione factam coniectionem, si nullus ex me susceptis liberis uita demigrasset, ut dos oĩs apud filios eius Pontianum & Pudentem maneret. Sin uero uno una'ue superstite diem suum obisset, uti tum diuidua pars dotis posteriori filio, reliqua priori-

bus cæderet. Hæc, ut dico tabulis ipsis docebo. Fors fuerit, ut ne sic quidem credat Aemilianus sola CCC millia numum scripta, eorumq; repetitionem filijs Pudentillæ pacto datam. Capiens ipse tu manibus tuis tabulas istas, da impulsori tuo Rufino legat. Pudeat illum tumidi animi sui, & ambitiosæ mendacitatis, quippe ipse egens, nudus CCC millibus numum à creditore acceptis filiam dotauit. Pudentilla locuplex fœmina CCC millibus dotis fuit contenta, & maritũ habet, & multis sæpe & ingentibus dotibus spretis, inani nomine tantulæ dotis contentum. Cæterum præter uxorem suam nihil computantem, omnem supellectilẽ, cunctasq; diuitias in concordia coniugis & multo amore ponentem. Quanq̃ quis omnium uel exigue rerum peritus culpare auderet, si mulier uidua et mediocri forma, at non ætate mediocri, nubere uolens, lõga dote & molli conditione inuitasset iuuenem, neq; corpore, neq; animo, neq; fortuna pœnitendum. Virgo formosa, & si sit oppido pauper, tamen abunde dotata est. Affert quippe ad maritum nouum animi indolẽ, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Ipsa uirginitatis commendatio iure meritoq; omnibus maritis acceptissima est. Nam quodcũq; aliud in dotem acceperis, potes cũ libuit, ne sis beneficio obstrictus, omne, ut acceperas, retribuere, pecuniam remunerare, mancipia restituere, domo demigrare, prædijs cædere, sola uirginitas cum semel accepta est, reddi nequitur. Sola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Vidua autem qualis nuptijs uenit, talis diuortio digreditur, nihil affert impossibile, sed uenit iam ab alio præflora

ta, certe tibi ad quæ uelis, minime docilis, non minus suspectans nouā domum, quàm ipsa iam ob unum diuortium suspectanda, siue illa morte amisit maritum, ut sæui hominis mulier, & infausti coniugij, minime appetenda, seu repudio digressa est, utramuis habeat culpam mulier, quæ aut tam intolerabilis fuit, ut repudiaretur, aut tam insolens, ut repudiaret. Ob hæc & alia uiduæ dote aucta procos sollicitant quod Pudentilla quoq; in alio marito fecisset, si philosophum spernentem dotis non reperisset. Age uero si auaritiæ causa mulierem concupissem, quid mihi utilius ad possidēdam domum eius fuit, quàm simultatem inter matrem & filios serere? Alienare ab eius animo liberorum charitatem? quo liberius & arctius desolatam mulierem solus possiderē. Fuit'ne hoc prædonis, quod esse uos fingitis? Ego uero quietis & concordiæ & pietatis author, conciliator, fauissor, nonmodo noua odia non serui, sed uetera quoq; funditus extirpaui. Suasi uxori meæ, cuius, ut isti aiunt, iā uniuersas opes transuoraram, suasi inquam, ac deniq; persuasi, ut filijs pecuniā suā reposcentibus, de quo supra dixerā, ut eā pecuniam sine mora redderet in prædijs, uili æstimatis, & quanto ipsi uolebāt. Præterea ex re familiari sua fructuosissimos agros, & grandem domum, opulente ornatam, magnam'q; uim tritici, et ordei, & uini, & olei, cæterorum'q; fructuū, seruos quoq; haud minus quadringentos, pecora amplius, neq; pauca, neq; abiecti precij donaret, ut eos & ex ea quam tribuisset parte, securos haberet, & ad cætera hæreditatis bona spe inuitaret. Hæc ego ab inuita Pudentilla (patietur. n.

me, uti res fuit ita dicere) ægre exauditus ingentibus precibus, inuite & irate extorsi. matrem filijs reconciliaui. Priuignos meos primo hoc uictrici beneficio, grandi pecunia auxi. Cognitum hoc est tota ciuitate. Rufinum omnes execrati, me laudibus tulere. Venerat ad nos prius quàm istam donationem mater perficeret, ut cum dissimili isto fratre suo, Pontianus ante pedes nostros aduolutus, ueniā & obliuionem præteritorum omnium postularet, flens & manus nostras osculabūdus, ac dicens pœnitere, ꝙ Rufino & similibus auscultarit. Petit postea suppliciter, uti se Lolliano quoq; auito. C. V. purgem, cui haud pridem tirocinio profectionis suæ fuerat à me commendatus, qppe comperérat ante paucos dies omnia me ut acta erant, ad eum perscripsisse. Id quoq; à me impetrat. Itaq; acceptis literis Carthaginem pergit, ubi iā propè exacto consulatus sui munere, Lollianus auitus Maxime opperiebatur. His epistolis meis lectis, pro sua eximia humanitate, gratulatus Pontiano, ꝙ cito errorem suum correxisset, rescripsit mihi per eum. Quas literas dij boni? qua doctrina? quo lepore? qua uerborum amœnitate simul & iucunditate? prorsus ut uir bonus dicendi peritus. Scio te Maxime libenter eius literas auditurū. Et quidem si perlegam, mea uoce pronunciabo. Cedo tu Auiti epistolas, ut quæ semper ornamento mihi fuerunt, sint nunc etiam saluti. At tu licebit aquam sinas fluere. Namq; optimi uiri literas ter & quater ab eo quantouis temporis dispendio lectitarem. Non sum nescius, debuisse me post istas Auiti literas perorare. Quem enim laudatorem locupletio-

rem, quem testem uitæ meæ sanctiorem producam? Quem deniq; aduocatum facundiorem? Multos in uita mea Ro. nominis disertos uiros sedulo cognoui, sed sum æque neminem admiratus. Nemo est hodie, quantum mea opinio fert, alicuius in eloquentia laudis ac spei, quin Auitus esse longe malit, si cum eo se remota inuidia uelit conferre. Quippe omnes fandi uirtutes pene diuersæ in illo uiro congruunt. Quamcunq; orationem struxerit Auitus, ita illa erit undiq; sui pfecte absoluta, ut in illa neq; Cato grauitatem requirat, neq; Lælius lenitatem, neq; Gracchus impetum, nec Cæsar calorē, nec Hortensius distributionem, nec Caluus argutias, nec parsimoniam Sallustius, nec opulentiam Cicero. Prorsus in qua, ne omnis persequar, si Auitum audias, neque additum quicquam uelis, neq; detractum, neque autem aliquid commutatum. Video Maxime quàm benigne audias, quæ in amico tuo Auito recognoscis. Tua me comitas, ut uel pauca dicerem de eo, inuitauit. At non usqueadeo tuæ beneuolentiæ indulgebo, ut mihi permittam iam propemodum fesso in causa prorsus ad finem inclinata, de egregijs uirtutibus eius nunc demum incipere. Quin potius eas integris uiribus, & tempori libero seruem. Nunc enim mihi (quod ægrefero) à commēmoratione tanti uiri, ad pestes istas oratio reuoluenda est. Audes' ne te ergo Aemiliane cum Auito conferre? Quem ne ille bonum uirum ait, cuius animi disputationem tam plenè suis literis collaudat, eum tu magiæ maleficij criminis insectabere? An inuasisse me domum Pudentillæ, & compillare bona eius? Tu ma-

gis dolere debes, q̃ doluisset Pontianus, qui mihi ob paucorum dierum, uestro scilicet instinctu, ortas simultates, etiam absenti, apud Auitum satisfecit. Qui mihi apud tantum uirum gratias egit. Puta me acta apud Auitum, non literas ipsius legisse. Quid posses, uel quas quis in isto negocio accusare? Pontianus ipse qđ à matre donatum acceperat, meo muneri acceptum ferebat. Pontianus me uictricũ sibi contigisse intimis affectionibus lætabatur. Quod utinam incolumis Carthagine reuertisset, uel quoniam sic ei fuerat fato decretum, utinam tu Rufine summum eius iudicium nõ impedisses, quas mihi aut coram, aut deniq; in testamento gratias egisset. Literas tamen quas ad me Carthagine, uel iam adueniens ex itinere præmisit, quas adhuc ualidus, quas iam æger, plenas honoris, plenas amoris. Quæso Maxime paulisper recitari sinas, ut sciat frater eius, accusator meus, q̃ in omnibus Mineruæ curriculum cum fratre optimæ memoriæ uiro currat. Audisti' ne uocabula quæ mihi Pontianus frater tuus tribuerat? Me parentem suum, me dominum, me magistrum, tum sæpe alias, tum in extremo tempore uitæ uocans. Possem tuas quoq; paris epistolas promere, si uel exiguam moram tanti putarem, potius testamentum illud recens tui fratris, q̃q̃ imperfectum, tamen proferri cuperem, in quo mei officiosissime, et honestissime meminit. Quod tamen testamentum Rufinus neq; comparari, neq; perfici passus, etiam pudore perditæ hæreditatis, q̃ paucorum mensium, quibus socer Pontiani fuit, magno quidem precio noctium cõputarat. Præterea nescio quos Chaldæos consuluerat,

quo lucro filiam collocaret. Qui, ut audio, (utinam illud non uere respondissent) primum eius maritum in paucis mensibus moriturum. Cætera enim de hæreditate (ut assolent) ad consulentis uotum confinxerunt. Verum ut dij uoluere, quasi cæca bestia, incassum hiauit. Pontianus enim filiam Rufini male compertam, nonmodo hæredem non reliquit, sed ne honesto quidem legato impartiuit. Quippe qui ei ad ignominiā lintea ascribi ducentorum ferè denariorum iussit, ut intelligeretur, iratus potius externasse eam, q̃ oblitus præterisse. Scripsit autem hæredes tam hoc testamento q̃ priore, quod lectum est, matrem cum fratre, cui, ut uides, admodum puero tandem illam filiæ suæ machinam Rufino admouet, ac mulierem alioqui multo natu maiorem nuperrime uxorem fratris, misero puero obijcit, & obsternit. At ille puellæ meretricias blandimentis, & lenonis patris illectamentis captus et possessus, exinde ut frater eius animam edidit, relicta matre, ad patruum commigrauit, quo facilius remotis nobis cœpta perficerentur. Fauet enim Rufino Aemilianus, & prouentum cupit. Ehem, recte uos admonetis, etiam suam spem bonus patruus temperat in isto ac fouet, qui sciat intestati pueri legitimum magis, q̃ iustum hæredem futurum. Nollem hercule hoc à me profectum, non fuit meæ moderationis, tacitas omniū suspiciones palàm abrumpere, male uos qui suggessistis. Planè quidem si puerum uelis, multi mirantur Aemiliane tam repentinam circum puerum istum tuam pietatem, postq̃ frater eius Pontianus est mortuus, cum antea tam ignotus illi fueris, ut sæpe ne in occur

ſu quidem, filium fratris tui de facie agnoſceres. At nunc adeo patientem te ei præbes, itaq; cum indulgentia corrumpis, adeo ei nulla re aduerſaris, ut per hæc ſuſpicionibus fidem facias. In ueſtem à nobis accepiſti, ueſtiapem illico reddidiſti, cum à nobis regeretur, ad magiſtros ibat. At ab ijs nunc magna fugela in ganeũ fugit. Amicos ſerios aſpernatur. Cũ adoleſcentulis poſtremiſſimus inter ſcorta & pocula puer hoc æui in conuiuio agitat, Ipſe domi tuæ rector, ipſe familiæ dominus, ipſe magiſter in conuiuio, in ludo quoq; gladiatorio frequens uiſitor, nomina gladiatorum & pugnas & uulnera, planè quidem, ut puer, honeſte ab ipſo laniſta docetur. Loquitur nunq̃ niſi punice, & ſiquid adhuc à matre græcaſſat. Latine enim neq; uult, neq; poteſt. Audiſti Maxime pauloante, proh nefas, priuignũ meum fratrem Pontiani, diſerti iuuenis, uix ſingulas ſyllabas fringultientem, cum ab eo quæreres, donaſſetne illis mater, quæ ego dicebam, me adiuuante donata. Teſtor igitur te Claudi Maxime, uoſq; qui in conſilio eſtis, uoſq; etiã, qui tribunal mecum adſiſtitis, hæc damna & dedecora morum eius patruo huic, & cãdidato illi ſocero adſignanda, meq; poſthac nil boni conſulturum, ꝙ talis priuignus curæ meæ iugum ceruuce excuſſerit, neq; poſtea pro eo matri eius ſupplicaturum. Nam quod peniſſime oblitus ſum, nuperrime cũ teſtamentum Pudentilla poſt mortem Pótiani filij ſui, in mala ualitudine ſcripſerit, diu ſum aduerſus illam reniſus, ne hunc ob tot inſignes contumelias, ob tot iniurias exhæredaret. Elogium grauiſſimum iam totum mediusfidius perſcriptum, ut aboleret, impenſis preca-

bus oraui. Postremo ni impetrarem, diuersurum me ab ea comminatus sum, mihi hanc ueniam tribueret, malum filium beneficio uinceret, me inuidia omni liberaret. Nec prius destiti, q̃ ita fecit. Doleo me hunc sic scrupulum Aemiliano dempsisse, tam inopinatam se mutam indicasse. Specta quæso Maxime, ut hisce auditis subito obstupuerit, ut oculos ad terras demiserit. Enim longe secus ratus fuerat, nec immerito, mulierẽ filij contumelijs infectam, meis officijs deuinctam sciebat. De me quoq; fuit quod timeret. Quis enim uel æque ut ego spernens hæreditatis, tamen uindicari de tã inofficioso priuigno recusasset? Hæc præcipue solicitudo eos ad accusationem mei stimulauit, hæreditatem omnem mihi relictam falsò ex sua auaritia coniectauere. Soluo uos in præteritum isto metu. Namq; animum meum neq; hæreditatis, neq; ultionis occasio potuit loco dimouere. Pugnaui cum irata matre, pro priuigno malo uictricus, ueluti pater pro optimo filio aduersus nouercam, nec satis fuit, ni bonæ uxoris prolyxam liberalitatem circa me, nimio plus æquo cohercerem. Cedo tu testamentum, iam inimico filio à matre factum, me quem isti prædonem dicerent, uerba singula cum precibus præeunte. Rumpi tabulas istas iube Maxime, inuenies filium hæredẽ, mihi uero tenue nescio quid honoris gratia legatum, ne siquid ei humanitus attigisset, nomen maritus in uxoris tabulis non haberem. Cape ista, ut matris tuæ testamentum. Vere hoc quidem inofficiosum. Quid' ni? in quo obsequentissimum maritum exhæredauit, inimicissimum filium scripsit hæredem, immo enimuero nõ filium, sed Ae-

miliani spes, & Rufini nuptias, sed temulentum illud collegiũ, parasitos tuos. Accipe inquã filiorum optime, & positis paulisper epistolis amatorijs matris, lege potius testamentũ, siquid quasi insana scripsit, hic reperies, & quidẽ mox à principio. Sicinius Pudẽs filius meus mihi hæres esto. Fateor qui hoc legerit, insanũ putabit. Hiccine filius hæres, qui te in ipso fratris sui funere aduocata perditissimorũ iuuenũ manu, uoluit excludere è domo, quã ipsa donaueras. Qui te sibi à fratre cohæredem relictum, grauiter & acerbe tulit, qui confestim tecum tuo luctu, & mœrore deseruit, & ad Rufinum & Aemilianum de sinu tuo aufugit. Qui ibi plurimas postea contumelias dixit corãm, & adiuuante patruo fecit. Qui nomen tuum pro tribunalibus uentilauit. Qui pudorem tuum tuismet literis conatus est publice dedecorare. Qui maritum tuum, quem elegeras, quem, ut ipse obijciebat, efflictim amabas, capitis accusauit. Aperi quæso bone puer, aperi testamentum, facilius insaniam matris sic probabis. Quid abnuis? quid recusas? Postquam solicitudinem de hæreditate materna repulisti. At ego hasce tabulas Maxime hic ibidem pro pedibus tuis adijcio. Testorq; me deinceps incuriosius habiturum, quid Pudentilla testamento suo scribat. Ipse iam, ut libet, matrem suã de cætero exoret. Mihi ut ultra eò deprecer, locum non reliquit. Ipse iã ut sui potens ac uir acerbissimas literas matri dictet, iram eius deliniat, qui potuit perorare, potuit exorare. Mihi iamdudum satis est, si nonmodo crimina obiecta plenissime dilui, uerumetiam radicem huius iudicij, idest hæreditatis quæsitæ inuidiam funditus sub-

ſtuli. Illud etiam ne quid omnium prætercam, prius quam peroro, falſò obiectũ reuincam, Dixiſtis me magia de pecunia mulieris pulcherrimum prædiũ meo nomine emiſſe. Dico exiguum hærediolum ſexaginta millibus numûm. Id quoq; non me, ſed Pudentillá ſuo nomine emiſſe. Pudentillæ nomen in tabulis eſſe. Pudentillæ nomine pro eo agello tributum dependi. Præſens eſt quæſtor publicus, cui depenſum eſt, Coruinus Celer uir ornatus. Adeſt etiam tutor author mulieris, uir grauiſſimus & ſanctiſſimus, omni cum honore mihi nominandus, Caſſius Longinus. Quære, Maxime cuius emptionis author fuerit, quantulo precio mulier locuples agellum ſuum præſtinarit. Teſtimonium Caßij Longini tutoris, & Coruini clementis, quod recitatum eſt. Eſt ne ita, ut dixi? uſpiã in hac emptione nomen meum aſcriptum eſt? Num ipſum hæredioli precium inuidioſum eſt? num uel hoc ſaltem in me collatum? Quid etiam eſt Aemliane, ꝙ non te iudice refutauerim, quod precium magiæ meæ reppe, riſti? Cur ego Pudentillæ animum ueneficijs flecterẽ? quod ex ea commodum caperem, uti dotem mihi modicam potius quàm amplam diceret? O' præclara carmina, an ut eam dotem filijs ſuis magis reſtipularetur, quàm penes me ſineret? Quid addi ad hanc magiam poteſt? an uti rem famliarem ſuam meo adhortatu pleráq; filijs condonaſſet, quæ nihil illis ante me maritum fuerat largita? mihi quicquam impartiret. O' graue ueneficium dicam, an ingratum beneficium? an ut teſtamento, quod irato filio ſcribebat, filiũ potius, cui offenſa erat, quàm me cui deuincta, hære-

dem relinqueret? Hoc quidem multis carminibus dif=
ficile impetraui. Putate uos causam non apud Clau
dium Maximum agere, uirum æquum, & iustitiæ
pertinacem, sed alium aliquem paruum & sæuum
iudicem substituite, accusationum fautorem, cupidum
condẽnandi, date ei quod sequatur, ministrate, uel tan
tulum uerisimilem occasionem secundum uos pronun
tiandi. Saltem fingite aliquid, reminiscimini, quod re
sponderatis, qui uos ita rogarit. Et quoniam omnem
conatum necesse est quæpiam causa præcedat, respon
dete, qui Apuleium dicitis animum Pudentillæ magi
cis illectamentis adortum, quid ex ea petierit? Cur fe-
cerit? formam eius uoluerat, negatis. Diuitias saltem
concupierat? negant tabulæ dotis, negant tabulæ do-
nationis, negant tabulæ testamenti, in quibus nonmo
do non cupide appetisse, uerumetiam dure repulisse,
liberalitatem suæ uxoris ostenditur. Quæ igitur alia
causa est? Quid obmutuistis? quid tacetis? Vbi illud li-
belli uestri atrox principiũ, nomine priuigni mei for
matum? Hunc ego domine Maxime reum apud te face
re institui. Quin igitur addis reum magistrum? reum
uictricum? reum depræcatorem? Sed quid deinde plu
rimorum maleficiorum, & manifestissimorum. Cedo
unum de plurimis. Cedo dubium, uel saltem obscurũ
de manifestissimus. Cæterum ad hæc quæ obiecistis in=
numera, binis uerbis respondeam. Dentes splendidos,
ignosce mundicijs. Specula inspicis, debet philosophus.
Versus facis, licet fieri. Pisces exploras, Aristoteles do
cet. Lignum consecras, Plato suadet. Vxorem ducis, le
ges iubent. Prior natu is est, solet fieri. Lucrum se-

ctatus es dotis, dotalem accipe, donationem recordare, testamentum lege, quæ si omnia affatim recudi, si calũnias omnes refutaui, si in oibus, nonmodo criminibus, uerũetiá maledictis, procul à culpa philosophiæ tutus sum, si philosophiæ honorẽ, q mihi salute mea antiquior est, nusq̃ minui, immo contra ubiq; si cum septem pœnis eum tenui, si hæc ut dico, ita sunt, possum securius tuam existimationem uereri, q̃ potestatem uereri, q minus graue & uerendum mihi arbitror, à procoss. damnari, quam si à tam bono, tamq; emendato uiro improber. Dixi.

Finis.

[illegible]

ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΟ-ΓΜΑΤΑ ΕΙΣΑΓΟΓΗ.

ALCINOI PHILOSOPHI AD PLATONIS DOGMATA INTRODVCTIO.

ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ.

ὧν κυριωτάτων πλάτωνος δογμάτων, τοιαύτη τις ἂν διδασκαλία γένοιτο. φιλοσοφία ἐστὶν ὄρεξις σοφίας, ἢ λύσις καὶ περιαγωγὴ ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἐπὶ τὰ νοητὰ ἡμῶν τρεπομένων, καὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν ὄντα. σοφία δ' ἐστὶν ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. φιλόσοφος δ' ἐστὶν ὁ παρωνύμως ἀπὸ ταύτης ὠνομασμένος, ὡς ὁ μουσικὸς ἀπὸ τῆς μουσικῆς. πεφυκέναι δὲ τοῦτον χρὴ πρῶτον μὲν πρὸς τὰ μαθήματα ὅσα δύναται προσοικειοῦν καὶ προσάγειν αὐτὸν τῇ γνώσει τῆς νοητῆς οὐσίας, καὶ μὴ πλανωμένης τε καὶ ῥευστῆς. ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔχειν ἐρωτικῶς, καὶ μηδαμῆ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ φύσει πως σώφρονα εἶναι, καὶ κατὰ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς φυσικῶς κατεσταλμένον. ὁ γὰρ ἐφιέμενος μαθημάτων περὶ τὰ ὄντα καὶ ἐπὶ ταῦτα τρέπων ἑαυτοῦ τὴν ὄρεξιν, οὐ θαυμάζοι ἂν τὰς ἡδονάς. δεῖ δὲ καὶ ἐλευθέριον εἶναι τῇ γνώμῃ τὸν μέλλοντα φιλοσοφεῖν. ἐναντιώτατον γὰρ μικρολογία ψυχῇ μελλούσῃ θεωρεῖν τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα. καὶ πρὸς δικαιοσύνην δὲ πεφυκέναι χρὴ αὐτὸν, εἴγε καὶ πρὸς ἀλήθειαν καὶ πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ πρὸς σωφροσύνην. προσεῖναι δὲ αὐτῷ

καὶ εὐμάθειαν καὶ μνήμην. εἰδοποιεῖ γὰρ καὶ ταῦτα τὸν
φιλόσοφον. αὗται δὲ αἱ εὐφυΐαι τελείας μὲν ὀρθῆς καὶ
τροφῆς τῆς προσηκούσης τυχοῦσαι, τέλειον ἀποφαίνου=
σι πρὸς ἀρετήν. ἀμεληθεῖσαι δὲ μεγάλων κακῶν αἴ-
τιαι γίνονται. ταύτας δὲ καὶ ὁμωνύμως ταῖς ἀρεταῖς
εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ πλάτων, σωφροσύνην τε καὶ ἀνδρείαν
καὶ δικαιοσύνην. Διττοῦ δ' ὄντος τοῦ βίου, τοῦ μὲν
θεωρητικοῦ, τοῦ δὲ πρακτικοῦ, τοῦ μὲν θεωρητικοῦ τὸ κε
φάλαιον ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας κεῖται. τοῦ πρακτι-
κοῦ δὲ ἐν τῷ πρᾶξαι τὰ ὑπαγορευόμενα ἐκ τοῦ λόγου.
τίμιος μὲν δὴ ὁ θεωρητικὸς βίος. ἑπόμενος δὲ καὶ ἀ=
ναγκαῖος ὁ πρακτικός. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἐντεῦθεν
ἂν γένοιτο δῆλον. Ἔστι τοίνυν ἡ θεωρία ἐνέργεια
τοῦ νοῦ νοοῦντος τὰ νοητά. ἡ δὲ πρᾶξις ψυχῆς
λογικῆς ἐνέργεια διὰ σώματος γινομένη. ἡ ψυχὴ δὴ
θεωροῦσα μὲν τὸ θεῖον καὶ τὰς νοήσεις τοῦ θείου, εὐπαθεῖν
τε λέγεται. καὶ τοῦτο τὸ πάθημα αὐτῆς φρόνησις ὠνό-
μασται. ὅπερ οὐχ ἕτερον εἴποι ἄν τις εἶναι τῆς πρὸς τὸ
θεῖον ὁμοιώσεως. ὅθεν καὶ προηγούμενον καὶ τίμιον ἂν
εἴη τὸ τοιοῦτο. καὶ εὐκταιότατον καὶ οἰκειότατον, ἀκώ-
λυτόν τε καὶ ἐφ' ἡμῖν κείμενον, καὶ τοῦ προκειμένου τέ
λους ἡμῖν αἴτιον. ἡ μέν τοι πρᾶξις καὶ τὸ πρακτικὸν
διὰ τοῦ σώματος περαινόμενα κωλυθῆναι τε δύνανται
καὶ πράττοιτο ἂν ἀπαιτούντων τῶν πραγμάτων. ἃ κα=
τὰ τὸν θεωρητικὸν βίον ὁρᾶται μελετῆσαι εἰς ἀνθρώ
πων ἤθη. ἥξει γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπὶ τὰ κοινὰ ὁπόταν
εἰδῇ κακῶς διακείμενα, πρός τινων αὐτά. περιστατικὰ
μὲν οὕτως ἡγούμενος. τὸ στρατηγεῖν, τὸ δικάζειν, τὸ πρεσ=
βεύειν. ἄριστα δ' ἐν πράξει μὲν καὶ ὡς ἐνταύτῃ προηγού-
μενα τὸ περὶ νομοθεσίας καὶ πολιτείας κατάστασιν

καὶ παιδείαν νέων. πρέπει δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων τῷ
φιλοσόφῳ μηδαμῶς τῆς θεωρίας ἀπολείπεσθαι, ἀλλ' ἀεὶ
ταύτην τρέφειν καὶ αὔξειν, ὡς ἑπόμενον δὲ καὶ ἐπὶ τὸν
πρακτικὸν χωρεῖν βίον. Ἡ δὲ τοῦ φιλοσόφου σπου-
δὴ κατὰ τὸν πλάτωνα ἐν τρισὶν ἔοικεν εἶναι. ἔν τε τῇ θέᾳ
τῇ τῶν ὄντων, γνώσει. καὶ ἐν τῇ πράξει τῶν καλῶν, καὶ ἐν
αὐτῇ τῇ τοῦ λόγου θεωρίᾳ. καλεῖται δὲ ἡ μὲν τῶν ὄντων
γνῶσις θεωρητική. ἡ δὲ περὶ τὰ πρακτέα πρακτική,
ἡ δὲ περὶ τὸν λόγον διαλεκτική. διαιρεῖται δὲ αὕτη
εἴς τε τὸ διαιρετικόν, καὶ τὸ ὁριστικόν, καὶ τὸ ἐπαγωγι-
κόν, καὶ τὸ συλλογιστικόν. τοῦτο δὲ εἰς τὸ ἀποδεικτικόν, ὅπερ
ἐστὶ περὶ τὸν ἀναγκαῖον συλλογισμόν, καὶ εἰς τὸν ἐπιχει-
ρηματικόν. ὃ θεωρεῖται περὶ τὸν ἔνδοξον συλλογι-
σμόν, καὶ εἰς τρίτον τὸν ῥητορικόν. ὅπερ ἐστὶ περὶ τὸ ἐν-
θύμημα. ὃ καλεῖται ἀτελὴς συλλογισμός, καὶ προσέτι
τὰ σοφίσματα. ὅπερ προηγούμενον μὲν οὐκ ἂν εἴη
τῷ φιλοσόφῳ, ἀναγκαῖον δέ. Τῆς δὲ πρακτικῆς
τὸ μὲν, θεωρεῖται περὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἐπιμέλειαν, τὸ δὲ
περὶ τὴν τοῦ οἴκου προστασίαν. τὸ δέ, περὶ πόλιν καὶ τὴν
ταύτης σωτηρίαν, τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἠθικὸν κέκλη-
ται, τὸ δὲ δεύτερον οἰκονομικόν, τὸ δὲ λοιπὸν πολιτι-
κόν. τοῦ δὲ θεωρητικοῦ τὸ μὲν, περὶ τὰ ἀκίνητα
καὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ ὅσα θεῖα θεολογικὸν καλεῖται.
τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν ἄστρων φορὰν καὶ τὰς τούτων περιό-
δους, καὶ ἀποκαταστάσεις καὶ τοῦδε τοῦ κόσμου τὴν σύστα-
σιν φυσικόν. τὸ δὲ θεωρούμενον διὰ γεωμετρίας καὶ τῶν
λοιπῶν μαθημάτων, μαθηματικόν. τῆς δὲ διερέσεως
τοιαύτης οὔσης, καὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν τῆς φιλοσοφίας
εἰδῶν, περὶ τῆς διαλεκτικῆς θεωρίας πρότερον ῥητέον
τῆς ἀρεσκούσης τῷ πλάτωνι. καὶ πρώτιστα περὶ

κριτηρίου. ἐπεὶ οὖν ἐστί τι τὸ κρῖνον, ἔστι δὲ καὶ τὸ κρινό-
μενον, εἴη ἂν καὶ τὸ ἐκ τούτων ἀποτελούμενον, ὅπερ
εἴποι ἄν τις κυρίως κρίσιν. κυρίως μὲν δὴ τὴν κρίσιν
ὀνομάσαι ἄν τις κριτήριον, κοινότερον δὲ τὸ κρῖνον. τοῦτο
δὲ ἐστι διττόν. τὸ μὲν, ὑφ' οὗ κρίνεται τὸ κρινόμενον, τὸ δὲ
δι' οὗ. ὧν τὸ μὲν, εἴη ἂν ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς. τὸ δὲ δι' οὗ ὄρ-
γανον φυσικὸν κριτικὸν, προηγουμένως μὲν τῶν ἀλη-
θῶν, ἑπομένως δὲ καὶ τῶν ψευδῶν. τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλο τί
ἐστιν ἢ λόγος φυσικός. σαφέστερον δ' ἐπὶ ὄντων. κριτὴς μὲν
ἂν λέγοιτο ὁ φιλόσοφος. ὑφ' οὗ τὰ πράγματα κρίνεται.
κριτὴς δὲ καὶ ὁ λόγος, δι' οὗ τὸ ἀληθὲς κρίνεται, ὃ καὶ
ὄργανον ἔφαμεν εἶναι. Διττὸς δέ ἐστιν ὁ λόγος. ὁ
μὲν γάρ ἐστι παντελῶς ἄληπτός τε καὶ ἀκριβής. ὁ δὲ κατὰ
τὴν τῶν πραγμάτων γνῶσιν ἀδιάψευστος. τούτων δὲ ὁ
μὲν πρότερος, θεῷ δυνατὸς, ἀνθρώπῳ δ' ἀδύνατος. ὁ δὲ
δεύτερος καὶ ἀνθρώπῳ δυνατός. διττὸς δὲ καὶ οὗτος. ὁ
μὲν, περὶ τὰ νοητά. ὁ δὲ περὶ τὰ αἰσθητά. ὧν ὁ μὲν, πε-
ρὶ τὰ νοητὰ ἐπιστήμη τέ ἐστι καὶ ἐπιστημονικὸς λόγος,
ὁ δὲ περὶ τὰ αἰσθητὰ δοξαστικός τε καὶ δόξα. ὅθεν ὁ
μὲν ἐπιστημονικὸς τὸ βέβαιον ἔχει καὶ μόνιμον, ἅτε
περὶ τῶν βεβαίων καὶ μονίμων ἀρχῶν. ὁ δὲ πιθανὸς
καὶ δοξαστικὸς πολὺ τὸ εἰκὸς διὰ τὸ μὴ περὶ τὰ μόνιμα
εἶναι. ἐπιστήμης δὲ τῆς περὶ τὰ νοητὰ καὶ δόξης τῆς πε-
ρὶ τὰ αἰσθητὰ ἀρχαὶ νόησίς τε καὶ αἴσθησις.
ἡ μὲν οὖν αἴσθησίς ἐστι πάθος ψυχῆς διὰ σώματος ἀ-
παγγελτικὸν προηγουμένως τῆς πεπονθυίας δυνάμεως.
ὁπόταν δὲ ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τῶν αἰσθητηρίων κατὰ τὴν
αἴσθησιν τύπος ἐγγένηται. ὅπερ ἐστὶν αἴσθησις. ἔπειτα
οὗτος μὴ διὰ χρόνον πλῆθος ἐξίτηλος γένηται, ἀλλ' ἔμ-
μονος καὶ σωζόμενος ἡ τούτου σωτηρία μνήμη καλεῖ-

ται. δόξα δέ ἐστι συμπλοκὴ μνήμης καὶ αἰσθή-
σεως. ὁπόταν γὰρ ἐντύχωμεν αἰσθητῷ τινι πρώτῳ, καὶ
ἀπ' αὐτοῦ αἴσθησις ἡμῖν γένηται, καὶ ἀπὸ ταύτης μνή=
μη, ἔπειτα ἐντύχωμεν τῷ αὐτῷ πάλιν αἰσθητῷ, τὴν
προϋποκειμένην μνήμην συντίθεμεν τῇ ἐκ δευτέρου
γενομένῃ αἰσθήσει. καὶ ἐν ἑαυτοῖς λέγομεν φέρε, σωκρά-
της. ἵππος. πῦρ. καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ τοῦτο καλεῖ-
ται δόξα, συντιθέντων ἡμῶν τὴν προϋποκειμένην τῇ
νεωστὶ γενομένῃ αἰσθήσει. καὶ ὅταν μὲν συμφωνήσῃ ταῦ
τα κατάλληλα γενόμενα ἀληθὴς γίνεται δόξα. ὅταν δὲ
παραλλάξῃ ψευδής. ἂν γὰρ ἔχων τις μνήμην σωκρά-
τους ἐντυχὼν πλάτωνι οἰηθῇ κατά τινα ὁμοιότητα σω=
κράτει πάλιν ἐντυγχάνειν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ πλάτωνος αἴ-
σθησιν ὡς ἀπὸ σωκράτους λαβὼν συνθείη, ᾗ ἔχει περὶ
σωκράτους μνήμῃ ψευδὴς γίνεται δόξα. ἐν ᾧ δὲ γίνε-
ται ἡ μνήμη καὶ ἡ αἴσθησις τοῦτο κηρίνῳ ἐκμαγείῳ ὁ
πλάτων ἀπεικάζει. ὅταν δὲ τὰ δοξασθέντα ἐξ αἰσθήσεως
καὶ μνήμης ἀναπλάσασα ἡ ψυχὴ τῇ διανοίᾳ ἀποβλέ=
πῃ πρὸς ταῦτα ὥσπερ εἰς ἐκεῖνα ἀφ' ὧν ἐγένετο, ἀνα
ζωγράφησιν τὸ τοιοῦτο ὁ πλάτων καλεῖ. ἔσθ' ὅτε δὴ καὶ
φαντασίαν. τὴν δὲ διάνοιαν φησὶ τὸν αὐτῆς τῆς
ψυχῆς πρὸς αὑτὴν διάλογον. λόγον δὲ τὸ ἀπ' ἐκείνης
ῥεῦμα διὰ τοῦ στόματος χωροῦν μετὰ φθόγγου. νόησις
δ' ἐστὶ νοῦ ἐνέργεια θεωροῦντος τὰ πρῶτα νοητά. αὕτη
διττὴ ἔοικεν εἶναι. ἡ μὲν, πρὸ τοῦ ἐν τῷδε τῷ σώματι γενέ
σθαι τὴν ψυχὴν θεωρούσης αὐτῆς τὰ νοητά. ἡ δὲ μετὰ τὸ
ἐμβιβασθῆναι εἰς τόδε τὸ σῶμα. τούτων δὲ ἡ μὲν πρὸ
τοῦ ἐν τῷ σώματι γενέσθαι τὴν ψυχὴν αὐτὸ τοῦτο νόη-
σις ἐκαλεῖτο. γενομένης δ' αὐτῆς ἐν τῷ σώματι, ἡ τότε
λεγομένη νόησις νῦν ἐλέχθη φυσικὴ ἔννοια, νόησίς τις

οὖσα ἐν ἀποκειμένῃ τῇ ψυχῇ. ὅταν οὖν φῶμεν τὴν νόησιν ἀρχὴν εἶναι τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, οὐχὶ τὴν νῦν λεγομένην φαμέν. ἀλλὰ τὴν ὅτε χωρὶς τοῦ σώματος ἦν ἡ ψυχή, ἥτις ὡς ἔφαμεν τότε μὲν νόησις ἐλέγετο. νῦν δὲ φυσικὴ ἔννοια. καλεῖται δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἡ φυσικὴ ἔννοια καὶ ἐπιστήμη ἁπλῆ. καὶ πτέρωμα ψυχῆς. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ μνήμη. ἐκ δὲ τούτων ἁπλῶν οὐσῶν ἐπιστημῶν ὁ φυσικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς συνέστηκε λόγος, φύσει ἐνυπάρχων. οὐκοῦν ὄντος καὶ ἐπιστημονικοῦ λόγου καὶ δοξαστικοῦ, οὔσης δὲ καὶ νοήσεως καὶ αἰσθήσεως, ἔστι καὶ τὰ τούτοις ὑποπίπτοντα, οἷον τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητά. καὶ ἐπεὶ τῶν νοητῶν τὰ μὲν πρῶτα ὑπάρχει ὡς αἱ ἰδέαι, τὰ δὲ δεύτερα ὡς τὰ εἴδη τὰ ἐπὶ τῇ ὕλῃ ἀχώριστα ὄντα τῆς ὕλης. καὶ νόησίς ἐστι διττή. ἡ μὲν τῶν πρώτων. ἡ δὲ τῶν δευτέρων. καὶ πάλιν ἐπεὶ τῶν αἰσθητῶν ἐστι τὰ μὲν, πρῶτα ὡς αἱ ποιότητες, οἷον χρῶμα λευκότης. τὰ δέ, κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκὸν τὸ κεχρωσμένον, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ἄθροισμα οἷον πῦρ μέλι, οὕτω δὴ καὶ αἴσθησις ἡ μέν τις ἔσται τῶν πρώτων πρώτη λεγομένη. ἡ δὲ τῶν δευτέρων δευτέρα. τὰ μὲν δὴ πρῶτα νοητὰ νόησις κρίνει οὐκ ἄνευ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου περιλήψει τινί, καὶ οὐ διεξόδῳ. τὰ δὲ δεύτερα ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος, οὐκ ἄνευ νοήσεως. τὰ δὲ πρῶτα αἰσθητὰ καὶ τὰ δεύτερα ἡ αἴσθησις κρίνει, οὐκ ἄνευ τοῦ δοξαστικοῦ λόγου. τὸ δὲ ἄθροισμα ὁ δοξαστικὸς λόγος οὐκ ἄνευ τῆς αἰσθήσεως. τοῦ νοητοῦ δὴ κόσμου πρώτου ὄντος νοητοῦ, τοῦ δ' αἰσθητοῦ ἀθροίσματος, τὸν μὲν νοητὸν κόσμον κρίνει νόησις μετὰ λόγου. τουτέστιν οὐκ ἄνευ λόγου. τὸν δὲ αἰσθητὸν ὁ δοξαστικὸς λόγος οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως. οὔσης δὲ θεωρίας καὶ πράξεως ὁ ὀρθὸς λόγος οὐχ

ὁμοίως κρίνει τὰ τῇ θεωρίᾳ ὑποπίπτοντα. καὶ τὰ πρα-
κτά. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ ἐπισκοπεῖ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ μὴ
οὕτως ἔχον. ἐν δὲ τοῖς πρακτοῖς τί τὸ οἰκεῖον, καὶ τί τὸ
ἀλλότριον. καὶ τί τὸ πραττόμενον. τῷ γὰρ ἔχειν ἔννοιαν φυ-
σικὴν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τῷ λόγῳ χρώμενοι καὶ ἀναφέ-
ροντες ἐπὶ τὰς φυσικὰς ἐννοίας ὡς ἐπὶ μέτρα τινὰ ὡ-
ρισμένα, κρίνομεν εἴτε οὕτως ἔχει τάδε τινὰ εἴτε καὶ
ἑτέρως. Τῆς διαλεκτικῆς δὲ στοιχειωδέστατον ἡ-
γεῖται πρῶτον μὲν τὴν οὐσίαν ἐπιβλέπειν παντὸς ὁ-
τουοῦν. ἔπειτα περὶ τῶν συμβεβηκότων. ἐπισκοπεῖ δὲ
αὐτὸ μὲν ὅ ἐστιν ἕκαστον, ἢ ἄνωθεν διαιρετικῶς καὶ ὁριστι-
κῶς, ἢ κάτωθεν ἀναλυτικῶς. τὰ δὲ συμβεβηκότα καὶ
τὰ ὑπάρχοντα ταῖς οὐσίαις ἢ ἐκ τῶν περιεχομένων
δι' ἐπαγωγῆς, ἢ ἐκ τῶν περιεχόντων διὰ συλλογισμοῦ.
ὥστε κατὰ λόγον εἶναι τῆς διαλεκτικῆς τὸ μὲν, διαιρετι-
κόν. τὸ δὲ, ὁριστικόν. τὸ δὲ, ἀναλυτικόν. καὶ προσέτι ἐπα-
γωγικόν τε καὶ συλλογιστικόν. Διαίρεσις μὲν τοί-
νυν ἐστὶν, ἡ μὲν γένους εἰς εἴδη τομή. ἡ δὲ, ὅλου εἰς μέ-
ρη. ὡς ἡνίκα ἐτέμνομεν τὴν ψυχὴν. εἴς τε τὸ λογικὸν, καὶ
εἰς τὸ παθητικόν. καὶ αὖ πάλιν τὸ παθητικὸν εἴς τε τὸ
θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν. ἡ δὲ φωνῆς τομὴ εἰς ση-
μαινόμενα, ὡς ὅταν ἓν καὶ ταὐτὸν ὄνομα εἰς πλείω πρά-
γματα ἕλκηται. ἡ δὲ συμβεβηκότων εἰς ὑποκείμενα.
ὡς ὅταν φῶμεν τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν, περὶ ψυχὴν, τὰ δὲ,
περὶ σῶμα, τὰ δὲ ἐκτός. ἡ δὲ, ὑποκειμένων εἰς συμβε-
βηκότα. ὡς ὅταν φῶμεν τῶν ἀνθρώπων τοὺς μὲν ἀγα-
θοὺς εἶναι, τοὺς δὲ, κακοὺς, τοὺς δὲ, μέσους. τῇ τοίνυν τοῦ
γένους πρῶτον εἰς εἴδη τομῇ χρῆσθαι δεῖ ὑπὲρ τοῦ δια-
γινώσκειν αὐτὸ ἕκαστον ὅ ἐστι κατὰ τὴν οὐσίαν. τοῦτο δὲ
ἄνευ ὅρου οὐκ ἂν γένοιτο. ὁ δὲ ὅρος ἐκ διαιρέσεως γεννᾶ

ται τοῦτον τὸν τρόπον, τοῦ μέλλοντος ὅρῳ ὑποπίπτειν πρά-
γματος, δεῖ τὸ γένος λαβεῖν, ὡς τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῷον,
ἔπειτα τοῦτο τέμνειν κατὰ τὰς προσεχεῖς διαφορὰς κα-
τιόντας μέχρι τῶν εἰδῶν. οἷον εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον
καὶ θνητὸν καὶ ἀθάνατον, ὥστε εἰ συντεθεῖεν αἱ προσε-
χεῖς διαφοραὶ τῷ γένει τὸ ἐξ αὐτῶν ὅρον ἀνθρώπου
γίνεσθαι. ἀναλύσεως δὲ εἴδη ἐστὶ τρία. ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἀ-
πὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ πρῶτα νοητὰ ἄνοδος. ἡ δέ, διὰ
τῶν δεικνυμένων καὶ ὑποδεικνυμένων ἄνοδος, ἐπὶ τὰς
ἀναποδείκτους καὶ ἀμέσους προτάσεις. ἡ δέ, ἐξ ὑποθέ-
σεως ἀνιοῦσα. ἐπὶ τὰς ἀνυποθέτους ἀρχάς. ἡ μὲν δὴ
πρώτη τοιάδε τις ἐστίν. οἷον ἂν ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ σώμα-
τα καλοῦ μετίωμεν ἐπὶ τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς καλόν.
ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν. εἶτα ἀ-
πὸ τούτου ἐπὶ τὸ ἐν τοῖς νόμοις, εἶτ᾽ ἐπὶ τὸ πολὺ πέλα-
γος τοῦ καλοῦ. εἶτα οὕτω μετιόντες εὕροιμεν λοιπόν, τὸ
αὐτὸ τοῦτο καλόν. τὸ δεύτερον εἶδος τῆς ἀναλύσεως τοιοῦ-
τόν τι ἐστίν. ὑποτίθεσθαι δεῖ τὸ ζητούμενον καὶ θεωρεῖν
τίνα ἐστὶ πρότερα αὐτοῦ, καὶ ταῦτα ἀποδεικνύειν ἀπὸ
τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρότερα ἀνιόντα, ἕως ἂν ἔλθω-
μεν ἐπὶ τὸ πρῶτον καὶ ὁμολογούμενον. ἀπὸ τούτου δὲ
ἀρξάμενοι ἐπὶ τὸ ζητούμενον κατελευσόμεθα συνθε-
τικῷ τρόπῳ. οἷον ζητῶ εἰ ἀθάνατος ἐστὶν ἡ ψυχή ὑποθέ-
μενος αὐτὸ τοῦτο ζητῶ εἰ ἀεικίνητος. καὶ τοῦτο ἀποδεί-
ξας ζητῶ εἰ τὸ ἀεικίνητον, αὐτοκίνητον. καὶ πάλιν τοῦτο
ἀποδείξας σκοπῶ εἰ τὸ αὐτοκίνητον ἀρχὴ κινήσεως,
εἶτα εἰ ἡ ἀρχὴ ἀγέννητος. ὅπερ τίθενται ὡς ὁμολο-
γούμενον τοῦ ἀγεννήτου καὶ ἀφθάρτου ὄντος. ἀφ᾽ οὗ ἀρ-
χόμενος ἐναργοῦς ὄντος, συνθήσω τοιαύτην ἀπόδειξιν.
εἰ ἡ ἀρχὴ ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον, ἀρχὴ κινήσεως τὸ

ἀνάλυσις.

τὸ αὐτοκίνητον, τὸ αὐτοκίνητον δὲ ψυχή, ἄφθαρτος ἄρα
καὶ ἀγέννητος, καὶ ἀθάνατος ἡ ψυχή. ἡ δὲ ἐξ ὑποθέσεως
ἀνάλυσις ἐστὶ τοιαύτη. ὁ ζητῶν τι ὑποτίθεται αὐτὸ ἐκεῖ-
νο. εἶτα τῷ ὑποτεθέντι σκοπεῖ τί ἀκολουθεῖ. καὶ μετὰ
τοῦτο εἰ δέοι λόγον ἀποδιδόναι τῆς ὑποθέσεως, ἄλλην
ὑποθέμενος ὑπόθεσιν ζητεῖ. εἰ τὸ πρότερον ὑποτεθὲν
πάλιν ἐστὶν ἀκόλουθον ἄλλῃ ὑποθέσει. καὶ τοῦτο μέχρις
ἂν οὗ ἐπί τινα ἀρχὴν ἀνυπόθετον ἔλθοι, ποιεῖ.
ἐπαγωγὴ δέ ἐστι πᾶσα ἡ διὰ λόγων μέθοδος. ἡ ἀπὸ
τοῦ ὁμοίου ἐπὶ τὸ ὅμοιον μετιοῦσα. ἢ ἀπὸ τῶν καθέ-
καστα ἐπὶ τὰ καθόλου. χρησιμωτάτη δὲ ἡ ἐπαγωγὴ εἰς
τὸ ἀνακινεῖν τὰς φυσικὰς ἐννοίας. τοῦ δὲ λόγου, ὃν καλοῦ-
μεν πρότασιν, δύο ἐστὶν εἴδη. τὸ μὲν, κατάφασις, τὸ δὲ ἀ-
πόφασις. κατάφασις μὲν τὸ τοιοῦτον, σωκράτης περιπα-
τεῖ. ἀπόφασις δὲ τὸ τοιοῦτο. σωκράτης οὐ περιπατεῖ.
τῆς δὲ ἀποφάσεως καὶ καταφάσεως. ἡ μέν ἐστι καθόλου.
ἡ δὲ ἐπὶ μέρους. ἐπὶ μέρους μὲν καταφατικὴ ἡ τοιαύ-
τη. τίς ἡδονὴ ἀγαθόν. ἀποφατικὴ δὲ τοιαύτη, τὶς ἡδονὴ
οὐκ ἀγαθόν. καθόλου δὲ καταφατικὴ μὲν ἡ τοιαύτη.
πᾶν τὸ αἰσχρὸν κακόν. ἀποφατικὴ δὲ ἡ τοιαύτη. οὐδὲν
τῶν αἰσχρῶν ἀγαθόν. τῶν δὲ προτάσεων αἱ μὲν κατη-
γορικαί εἰσιν, αἱ δὲ ὑποθετικαί. κατηγορικαὶ μὲν ἁπλαῖ,
οἷον πᾶν δίκαιον καλόν. ὑποθετικαὶ δέ εἰσιν αἱ ἀκο-
λουθίαν δηλοῦσαι, ἢ μάχην. χρῆται δὲ ὁ πλάτων καὶ
τῇ τῶν συλλογισμῶν πραγματείᾳ, ἐλέγχων τε καὶ ἀπο-
δεικνύων. ἐλέγχων μὲν διὰ ζητήσεως τὰ ψευδῆ. ἀπο-
δεικνύων δὲ διά τινος διδασκαλίας, τὰ ἀληθῆ.
ἔστι δὲ ὁ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτε-
ρόν τι τῶν κειμένων δι' αὐτῶν τῶν τεθέντων ἐξ ἀ-
νάγκης συμβαίνει. τῶν δὲ συλλογισμῶν οἱ μέν εἰσι

κατηγορικοί. οἱ δὲ, ὑποθετικοί. οἱ δὲ, μικτοί. ἐκ τούτων κατηγορικοὶ μὲν, ὧν καὶ τὰ λήμματα καὶ τὰ συμπεράσματα ἁπλαῖ ὑποθέσεις ὑπάρχουσιν. ὑποθετικοὶ δὲ οἱ ἐξ ὑποθετικῶν προτάσεων. μικτοὶ δὲ οἱ τὰ δύο συνειληφότες. χρῆται δὲ ὁ ἀνὴρ τοῖς μὲν ἀποδεικτικοῖς ἐν τοῖς ὑφηγητικοῖς δαλόγοις. τοῖς δὲ ἐνδόξοις πρὸς τοὺς σοφιστάς τε καὶ νέους, τοῖς δὲ ἐριστικοῖς πρὸς τοὺς ἰδίως λεγομένους ἐριστικούς. οἷον εὐθύδημον φέρε καὶ ἱππίαν. τῶν δὲ κατηγορικῶν σχημάτων ὄντων τριῶν καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος τοῦ μὲν, κατηγορεῖται τῷ δὲ ὑπόκειται. τοῦ δὲ δευτέρου ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέρων κατηγορεῖται. τοῦ δὲ τρίτου ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέροις ὑπόκειται. ὅρους δέ φημι τὰ μέρη τῶν προτάσεων. οἷον ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος ζῷον, τὸν ἄνθρωπον φαμὲν καὶ τὸ ζῷον, καὶ κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα ἐρωτᾷ λόγους ὁ πλάτων καὶ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον. καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον οὕτως ἐν ἀλκιβιάδῃ. τὰ δίκαια καλά, τὰ καλὰ ἀγαθά, τὰ δίκαια ἄρα ἀγαθά. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ὡς ἐν παρμενίδῃ οὕτως. ὃ μὴ ἔχει μέρη οὔτε εὐθύ ἐστιν οὔτε στρογγύλον, τὸ δὲ μετέχον σχήματος ἢ εὐθύ ἐστιν ἢ στρογγύλον, ὃ ἄρα μὴ ἔχει μέρη, οὐδὲ σχήματος μετέχει. κατὰ δὲ τὸ τρίτον οὕτως ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ. τὸ μετέχον σχήματος ποιόν ἐστι, τὸ μετέχον σχήματος πεπεράτωται, τὸ ἄρα ποιὸν πεπεράτωται. τοὺς δὲ ὑποθετικοὺς ἐν πολλοῖς βιβλίοις εὑρήσομεν ἐρωτωμένους ὑπ' αὐτοῦ, μάλιστα δ' ἐν τῷ παρμενίδῃ τοιούτους εὕροιμεν ἂν λόγους. εἰ μὴ ἔχοι μέρη τὸ ἓν οὔτε ἀρχὴν οὔτε μέσον, οὔτε τελευτὴν ἔχει. εἰ μήτε ἀρχὴν, μήτε μέσον, μήτε τελευτὴν ἔχει, οὐδὲ πέρας ἔχει. εἰ μὴ ἔχοι

πέρας, οὐδὲ σχήματος μετέχει. εἰ ἄρα μὴ ἔχει μέρη
τὸ ἓν οὐδὲ σχήματος μετέχει. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ὑπο-
θετικὸν σχῆμα ὃ οἱ πλεῖστοι τρίτον φασὶ, καθ' ὃ ὁ κοινὸς
ὅρος ἀμφοτέροις τοῖς ἄκροις ἕπεται οὕτως ἐρωτᾷ. εἰ
μὴ ἔχει μέρη τὸ ἓν οὔτε εὐθύ ἐστιν οὔτε στρογγύλον, εἰ
μετέχει σχήματος ἢ εὐθύ ἐστιν ἢ στρογγύλον, εἰ ἄρα μὴ
ἔχει μέρη οὐ μετέχει σχήματος. καὶ μὴν καὶ κατὰ τὸ
τρίτον σχῆμα πρός τινων δὲ δεύτερον, καθ' ὃ ὁ κοινὸς
ὅρος ἀμφοτέρων ἡγεῖται ἐν τῷ φαίδωνι οὕτως ἐρωτᾷ
δυνάμει, εἰ λαβόντες τὴν τοῦ ἴσου ἐπιστήμην οὐκ ἐπι-
λελήσμεθα, ἐπιστάμεθα, εἰ δὲ ἐπιλελήσμεθα ἀναμι-
μνησκόμεθα. καὶ τῶν μικτῶν δὲ μέμνηται. τῶν μὲν
ἐξ ἀκολουθίας κατασκευαστικῶν οὕτως. εἰ τὸ ἓν ὅλον
ἐστὶ καὶ τὸ πεπερασμένον τοῦτο ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τε-
λευτὴν ἔχον, καὶ σχήματος μετέχει. τὸ δὲ ἡγούμενον, τὸ
ἄρα λῆγον. τῶν δὲ ἐξ ἀκολουθίας ἀνασκευαστικῶν, οὕτω
πως τὰς διαφορὰς κατὰ τοῦτο θεωρεῖσθαι. ὅταν οὖν τις
ἀκριβῶς κατίδῃ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ τὰς τῶν
ἀνθρώπων διαφορὰς καὶ τὰ εἴδη τῶν λόγων ἃ προσαρ-
μόττει τῇδε ἢ τῇδε τῇ ψυχῇ, ὀξέως τε αἰσθάνεται καὶ
ὁ ποῖος ὑπό τινων λόγων καὶ ὁ ποίων πείθεσθαι δύνα-
ται. οὗτος εἰ προσλάβοι καὶ τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως τὸν
προσήκοντα, τέλεος ἔσται ῥήτωρ. καὶ ἡ ῥητορικὴ αὐτοῦ
δικαίως ἂν λέγοιτο ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν, καὶ τὴν τῶν
σοφισμάτων δὲ μέθοδον εὕροιμεν ἂν ὑπὸ τοῦ πλάτω-
νος ὑπογεγραμμένην ἐν τῷ εὐθυδήμῳ εἰ ἀκριβῶς ἐν-
τύχοιμεν τῷ βιβλίῳ. ὥστε ἐν αὐτῷ ὑποδεδεῖχθαι
τίνα μὲν παρὰ τὴν φωνήν ἐστι σοφίσματα. τίνα δὲ πα-
ρὰ τὰ πράγματα καὶ τὰς λύσεις αὐτῶν, καὶ μὴν τὰς
δέκα κατηγορίας ἔν τε τῷ παρμενίδῃ καὶ τοῖς ἄλλοις

ὑπέδειξε, τὸν ἐτυμολογικόν τε τύπον ὅλον ἐν τῷ κρα-
τύλῳ διεξέρχεται. ἁπλῶς τε ἱκανώτατος ὁ ἀνὴρ καὶ
θαυμαστῶς τῆς τε ὁριστικῆς καὶ διαιρετικῆς πραγμα-
τείας. αἳ πᾶσαι δηλοῦσι μάλιστα τὴν δύναμιν τῆς
διαλεκτικῆς. τὰ δὲ ἐν τῷ κρατύλῳ τοιοῦτον ἔχει τὸν
νοῦν. ζητεῖ γὰρ πότερον φύσει τὰ ὀνόματα ἐστὶν ἢ θέ-
σει. ἀρέσκει δὲ αὐτῷ θέσει ὑπάρχειν τὴν ὀρθότητα
τῶν ὀνομάτων, οὐ μὴν ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν. ἀλλ᾽
ὥστε τὴν θέσιν γενέσθαι ἀκόλουθον τῇ τοῦ πράγματος
φύσει, μὴ γὰρ ἄλλο τὴν ὀρθότητα εἶναι τοῦ ὀνόματος,
ἢ τὴν σύμφωνον τῇ φύσει τοῦ πράγματος θέσιν, μήτε
γὰρ τὴν θέσιν τὴν ὁποιανοῦν ποτε τοῦ ὀνόματος αὐ-
τάρκη φαν εἶναι καὶ ἀποχρῶσαν πρὸς ὀρθότητα, μήτε
τὴν φύσιν καὶ τὴν πρώτην ἐκφώνησιν. ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀμ-
φοῖν. ὥστε εἶναι παντὸς ὀνόματος κατὰ τὸ οἰκεῖον τῇ
τοῦ πράγματος φύσει κείμενον; οὐ γὰρ δή που ἂν τὸ
τυχὸν τῷ τυχόντι τεθῇ, σημανεῖ τὸ ὀρθὸν, οἷον ἵππον
εἰ θείμεθα ἀνθρώπῳ ὄνομα. καὶ γάρ τοι τὸ λέγειν μία
δή τις ἐστὶ τῶν πράξεων. ὥστε οὐχ ὅπως δή ποτε λέ-
γων, ὀρθῶς ἂν λέγοι. ἀλλ᾽ εἰ οὕτω λέγοι ἢ τὰ πράγμα-
τα πέφυκεν. ἐπεὶ δὲ τοῦ λέγειν μέρος ἐστὶ τὸ ὀνομάζειν,
ὡς καὶ τοῦ λόγου μέρος τὸ ὄνομα, τὸ ὀρθῶς καὶ μὴ ὀρ-
θῶς ὀνομάζειν οὐ κατὰ θέσιν ὁποιανοῦν γένοιτ᾽ ἂν ἀλλὰ
κατὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ὀνόματος οἰκειότητα πρὸς τὸ πρᾶ-
γμα. καὶ οὗτος ἂν εἴη ὀνοματοθέτης ἄριστος ὁ σημαί-
νων, δι᾽ ὀνόματος τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. ἔστι γὰρ τὸ
ὄνομα ὄργανον πράγματος οὐχ ὃ ἔτυχεν. ἀλλὰ τὸ κα-
τάλληλον τῇ φύσει, καὶ διὰ τούτου διδάσκομεν ἀλλήλους
τὰ πράγματα καὶ διακρίνομεν αὐτὰ, ὥστε εἶναι τὸ
ὄνομα διδασκαλικόν τι καὶ διακριτικὸν τῆς ἑκάστου

οὐσίας ὄργανον. ὡς ἡ κερκὶς τοῦ ὑφάσματος. περὶ τὸ
διαλεκτικὸν δὴ καὶ τοῦτο ὑπάρξει τὸ τοῖς ὀνόμασιν
ὀρθῶς χρῆσθαι. ὡς γὰρ κερκίδι χρήσαιτ' ἂν ὑφαντικὸς
ἀνὴρ εἰδὼς αὐτῆς τὸ προσῆκον ἔργον τέκτονος αὐτὴν
δημιουργήσαντος. οὕτω καὶ ὁ διαλεκτικὸς ὀνοματοθέ
του θέντος τοὔνομα χρήσαιτ' ἂν αὐτῷ κατὰ τρόπον
καὶ προσφόρως. καὶ γὰρ τοῦ τέκτονος μὲν τὸ ποιῆσαι πη
δάλιον, κυβερνήτου δὲ τὸ χρήσασθαι καλῶς. οὕτω γάρ τοι
καὶ αὐτὸς ὁ ὀνοματοθέτης καλῶς ἂν χρήσαιτο τῇ θέ-
σει. εἰ ὡς διαλεκτικοῦ παρόντος ποιοῖτο τὴν θέσιν τὴν
φύσιν τῶν ὑποκειμένων ἐπισταμένου. τὸ μὲν δὴ διαλε-
κτικὸν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπογεγράφθω. ἑξῆς δὲ
περὶ τοῦ θεωρητικοῦ λέγωμεν. τούτου τοίνυν τὸ μὲν
εἴπομεν εἶναι θεολογικόν, τὸ δὲ φυσικόν, τὸ δὲ μαθημα-
τικόν. καὶ ὅτι τοῦ μὲν θεολογικοῦ τέλος ἡ περὶ τὰ πρῶ-
τα αἴτια καὶ ἀνωτάτω τε καὶ ἀρχικὰ γνῶσις. τοῦ δὲ φυ
σικοῦ τὸ μαθεῖν τίς ποτ' ἐστὶν ἡ τοῦ παντὸς φύσις. καὶ οἷον
τί ζῷον ἄνθρωπος. καὶ τίνα χώραν ἐν κόσμῳ ἔχων,
καὶ εἰ θεὸς προνοεῖ τῶν ὅλων, καὶ εἰ ἄλλοι θεοὶ τεταγμέ-
νοι ὑπὸ τούτῳ. καὶ τίς ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς
θεοὺς σχέσις. τοῦ δὲ μαθηματικοῦ τὸ ἐπεσκέφθαι τὴν
ἐπίπεδόν τε καὶ τριχῆ διεστηκυῖαν φύσιν. περί τε κινή-
σεως καὶ φορᾶς ὅπως ἔχει. προκείσθω δὲ ἡ τοῦ μαθη-
ματικοῦ θεωρία ἐπὶ κεφαλαίων. αὕτη τοίνυν καὶ πρὸς
ὀξύτητα διανοίας παρελήφθη ὑπὸ τοῦ πλάτωνος θήγου-
σαν τὴν ψυχήν. καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἀκρί-
βειαν παρεχομένη. τό τε περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ὂν μόριον τοῦ
μαθηματικοῦ οὐ τὴν ἔτυχεν οἰκειότητα ἐμποιεῖ
πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἐπάνοδον, ἀλλὰ σχεδόν τι τῆς περὶ τὰ
αἰσθητὰ πλάνης καὶ ἀγνοίας ἀπαλλάττει ἡμᾶς συνερ-

γωγὸν πρὸς τὴν τῆς οὐσίας γνῶσιν. πρός τε πολέμους ἀ=
θετον ὑπάρχει διὰ τὴν τῶν τακτικῶν θεωρίαν. τό γε
μὴν κατὰ τὴν γεωμετρίαν ἐπιτηδειότατον καὶ αὐτὸ πρὸς
τὴν τοῦ ἀγαθοῦ γνῶσιν. ὅταν γέ τις μὴ πράξεως ἕνεκεν
μετίῃ γεωμετρίαν, ἀλλὰ προσχρώμενος αὐτῇ ὡς ἐπὶ τὸ
ὂν ἀεὶ ἀνιέναι. καὶ μὴ διατρίβειν περὶ τὸ γινόμενον καὶ
ἀπολλύμενον. καὶ μὴν ἥτε γεωμετρία χρησιμωτάτη. με
τὰ γὰρ τὴν δευτέραν αὔξησιν ἀκόλουθος ἡ κατ᾽ αὐτὴν
θεωρία τρίτην αὔξησιν ἔχουσα. χρήσιμον δὲ ὥς
πέρ τι τέταρτον μάθημα καὶ ἡ ἀστρονομία. καθ᾽ ἣν ἐν
τῷ οὐρανῷ θεασόμεθα ἄστρων τε φορὰς καὶ οὐρανοῦ, καὶ
τὸν δημιουργὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, μηνῶν τε καὶ ἐνιαυ
τῶν, ἐξ ὧν κατάτινα οἰκείαν ὁδὸν καὶ τὸν ἁπάντων δη=
μιουργὸν ζητήσομεν. μετιόντες ἀπὸ τούτων τῶν μαθη
μάτων. ὥσπερ τινὸς ὑποβάθρας καὶ στοιχείων. καὶ μου
σικῆς δὲ ἐπιμελησόμεθα. ἐπὶ τὰ αὐτὰ τὴν ἀκοὴν φέ=
ροντες. ὥσπερ γὰρ πρὸς ἀστρονομίαν ὄμματα συνεστή
κεν, οὕτως ἀκοὴ πρὸς τὸ ἐναρμόνιον, καὶ ὥσπερ ἀστρονο
μίᾳ τὸν νοῦν προσέχοντες ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ἐπὶ τὴν
ἀόρατον καὶ νοητὴν οὐσίαν ποδηγούμεθα. οὕτω καὶ τῆς
ἐναρμονίου φωνῆς κατακούοντες ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν ἐ=
πὶ τὰ αὐτῷ τῷ νῷ θεωρούμενα κατὰ ταυτὰ μεταβαί
νομεν, ὡς εἰ μὴ οὕτω μετίοιμεν ταῦτα τὰ μαθήματα,
ἀτελής τε καὶ ἀνόνητος καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξία ἡ πε-
ρὶ τούτων σκέψις γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν. δεῖ γὰρ ὀξέως ἀπὸ τῶν
ὁρατῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν μεταβαίνειν ἐπ᾽ ἐκεῖνα
ἃ ἔστιν ἰδεῖν μόνῳ τῷ τῆς ψυχῆς λογισμῷ. ἔστι γὰρ ἡ τῶν
μαθημάτων ἐπίσκεψις ὡς ἂν προοίμιόν τι πρὸς τὴν
τῶν ὄντων θεωρίαν, ἐφιέμεναι γὰρ τοῦ ὄντος λαμβάνε-
σθαι, γεωμετρία τε καὶ ἀριθμητικὴ καὶ οἱ ταύταις ἑπό=

μενοι,

μενοι, ὀνειρώττουσι μὲν περὶ τὸ ὄν. ὕπαρ δὲ αὐτὸ ἀδυνα-
τοῦσιν ἰδεῖν, ἀγνοοῦσαι τάς τε ἀρχὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρ-
χῶν συγκείμενα. οὐδὲν δὲ ἧττον χρησιμώτατοι οὖσαι
τυγχάνουσι περὶ τὰ εἰρημένα. ὅθεν οὐδὲ ἐπιστήμας ταῦ-
τα τὰ μαθήματα ἔφησεν ὁ πλάτων. ἡ μέντοι
διαλεκτικὴ μέθοδος ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν ὑποθέσεων
ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικὰ καὶ ἀνυπόθετα ἀνιέναι πέ-
φυκεν. ὅθεν τὴν μὲν διαλεκτικὴν ἐπιστήμην προσεῖπε.
τὰ δὲ μαθήματα οὔτε δόξαν διὰ τὸ ἐναργέστερα εἶναι
τῶν αἰσθητῶν. οὔτε ἐπιστήμην διὰ τὸ ἀμυδρότερα εἶναι
τῶν πρώτων νοητῶν. ἀλλὰ δόξαν μὲν τῶν σωμάτων φη-
σίν. ἐπιστήμην δὲ τῶν πρώτων. διάνοιαν δὲ τῶν μαθημά-
των. τίθεται δέ τι καὶ πίστιν, καὶ εἰκασίαν. τούτων δὲ τὴν
μὲν πίστιν τῶν αἰσθητῶν, τὴν δὲ εἰκασίαν τῶν εἰκόνων
καὶ εἰδώλων. ἐπεὶ δὲ ἡ διαλεκτικὴ ἰσχυρότατον τῶν μα-
θημάτων, ἅτε καὶ περὶ τὰ θεῖα καὶ βέβαια γινομένη,
διὰ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω τῶν μαθημάτων τάττεται. ὥσπερ
θριγκός τις ὑπάρχουσα ἡ φυλακὴ τῶν λοιπῶν.
μετὰ δὲ ταῦτα ἑπομένως περὶ τῶν ἀρχῶν τε καὶ θεο-
λογικῶν λέγωμεν θεωρημάτων, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πρώ-
των ἀρχόμενοι. καὶ ἀπ' αὐτῶν κατιόντες, καὶ ἐπισκο-
ποῦντες τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν. τελευτῶντες δὲ εἰς ἀν-
θρώπων γένεσιν καὶ φύσιν, καὶ πρῶτόν γε περὶ ὕλης λέ-
γωμεν. Ταύτην τοίνυν ἐκμαγεῖόν τε καὶ πανδε-
χὲς καὶ τιθήνην καὶ μητέρα καὶ χώραν ὀνομάζει. καὶ
ὑποκείμενον ἁπτόν τε μετὰ ἀναισθησίας καὶ νόθῳ λογι-
σμῷ ληπτόν. ἰδιότητα δὲ ἔχειν τοιαύτην, ὥστε πᾶσαν
γένεσιν ὑποδέχεσθαι, τιθήνης λόγον ἐπέχουσαν τῷ φέ-
ρειν αὐτάς. καὶ ἀναδέχεσθαι μὲν αὐτὴν πάντα τὰ εἴδη.
αὐτὴν δὲ καθ' αὐτὴν ἄμορφόν τε ὑπάρχειν καὶ ἄποιον.

καὶ ἀνείδεον. ἀναματτομένην δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκτυ-
πουμένην καθάπερ ἐκμαγεῖον, καὶ σχηματιζομένην ὑπὸ
τούτων, μηδὲν ἴδιον σχῆμα ἔχουσαν μηδὲ ποιότητα.
οὐ γὰρ γένοιτ' ἄντι εὖ παρεσκευασμένον πρὸς ποικιλίας
ἐκτυπώσεις καὶ μορφάς, εἰ μὴ ἄποιον αὐτὸ ὑπάρχοι
καὶ ἀμέτοχον ἐκείνων τῶν εἰδῶν, ἃ δεῖ αὐτὸ δέξα-
σθαι. ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς τὰ ἀλείματα ἐξ ἐλαίου κατα-
σκευάζοντας τὰ εὐώδη, ἀοσμοτάτῳ τούτῳ χρωμένους,
καὶ τοὺς τὰς μορφὰς δημιουργεῖν βουλομένους, ἐν κη-
ροῦ ἢ πηλοῦ προλεαίνοντας ταῦτα, καὶ ὡς ἐνδέχεται ἀ-
σχημάτιστα παρέχοντας. προσήκει δὴ καὶ τῇ πανδεχεῖ
ὕλῃ εἰ μέλλοι κατὰ πᾶν δέχεσθαι τὰ εἴδη μηδεμίαν
αὐτῶν φύσιν ἔχειν ὑποκεῖσθαι. ἀλλ' ἄποιόν τε εἶναι καὶ
ἀνείδεον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν εἰδῶν, τοιαύτη δ' οὖσα, οὔ-
τε σῶμα ἂν εἴη, οὔτε ἀσώματον, δυνάμει δὲ σῶμα ὡς
καὶ τὸν χαλκὸν ὑπακούομεν δυνάμει ἀνδριάντα. διό-
τι τὸ εἶδος δεξάμενος ἀνδριὰς ἔσται. ἀρχικὸν δὲ λόγον
ἐπεχούσης τῆς ὕλης, ἔτι καὶ ἄλλας ἀρχὰς παραλαμ-
βάνει. τήν τε παραδειγματικήν, τουτέστι τὴν τῶν ἰδεῶν.
καὶ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ αἰτίου πάντων θεοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἡ
ἰδέα, ὡς μὲν πρὸς θεὸν νόησις αὐτοῦ, ὡς δὲ πρὸς ἡμᾶς, νοη-
τὸν πρῶτον, ὡς δὲ πρὸς τὴν ὕλην, μέτρον, ὡς δὲ πρὸς τὸν
αἰσθητὸν κόσμον παράδειγμα, ὡς δὲ πρὸς αὐτὴν ἐξετα-
ζομένη, οὐσία. καθόλου γὰρ πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπί-
νοιαν πρός τι ὀφείλει γίνεσθαι. οὗ ὥσπερ γὰρ εἰ ἀπό τι-
νός τι γένοιτο, ὡς ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἐμὴ εἰκών. δεῖ τὸ παρά-
δειγμα προϋποκεῖσθαι. εἴτε καὶ μὴ εἴη ἔξω τὸ παράδει-
γμα πάντη πάντως ἕκαστον ἐν αὐτῷ τὸ παράδειγμα ἴσχων
τῶν τεχνιτῶν τὴν τούτου μορφὴν τῇ ὕλῃ περιτίθησιν.
ὁρίζονται δὲ τὴν ἰδέαν παράδειγμα τῶν κατὰ φύσιν

αἰώνιον. οὔτε γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν ἀπὸ πλάτωνος ἀρέσκει τῶν τεχνιτῶν εἶναι ἰδέας, οἷον ἀσπίδος ἢ λύρας, οὔτε μὴν τῶν παρὰ φύσιν οἷον, πυρετοῦ καὶ χολέρας, οὔτε τῶν κατὰ μέρος. οἷον σωκράτους καὶ πλάτωνος. ἀλλ' οὐδὲ τῶν εὐτελῶν τινος, οἷον ῥύπου καὶ κάρφους. οὔτε τῶν πρός τι, οἷον μείζονος καὶ ὑπερέχοντος. εἶναι γὰρ τὰς ἰδέας νοήσεις θεοῦ αἰωνίους τε καὶ αὐτοτελεῖς, ὅτι δέ εἰσιν αἱ ἰδέαι, καὶ οὕτω παραμυθοῦνται. εἴτε γὰρ νοῦς ὁ θεὸς ὑπάρχει εἴτε νοερόν ἐστιν αὐτῷ νοήματα, καὶ ταῦτα αἰώνιά τε καὶ ἄτρεπτα. εἰ δὲ τοῦτο εἰσὶν αἱ ἰδέαι. καὶ γὰρ εἰ ἄμετρος ὑπάρχει ἡ ὕλη κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον παρ' ἑτέρου τινὸς κρείττονος καὶ ἀΰλου τῶν μέτρων ὀφείλει τυγχάνειν, τὸ δὲ ἡγούμενον, τὸ ἄρα λῆγον. εἰ δὲ τοῦτο εἰσὶν αἱ ἰδέαι μέτρα τινὰ ἄϋλα ὑπάρχουσαι, ἔτι γε μὴν εἰ ὁ κόσμος μὴ ἐκ ταυτομάτου τοιοῦτός ἐστιν, οὐ μόνον ἔκ τινός ἐστι γεγονώς, ἀλλὰ καὶ ὑπό τινος, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πρός τι. τὸ δὲ πρὸς ὃ γέγονε, τί ἂν ἄλλο γέγονεν ἢ ἰδέα. ὥστε εἶεν ἂν αἱ ἰδέαι. ἀλλαμὴν καὶ εἰ νοῦς διαφέρει δόξης ἀληθοῦς, καὶ τὸ νοητὸν ἂν τοῦ δοξαστοῦ διαφέρον, εἰ δὲ τοῦτο, ἔστι νοητὰ ἕτερα τῶν δοξαστῶν. ὥστε εἴη ἂν καὶ πρῶτα νοητά, ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητά. εἰ δὲ τοῦτο, εἰσὶν αἱ ἰδέαι. ἀλλὰ μὴν διαφέρει νοῦς δόξης ἀληθοῦς. ὥστε εἶεν ἂν αἱ ἰδέαι. ἑξῆς δὲ περὶ τῆς τρίτης ἀρχῆς ποιητέον τὸν λόγον, ἣν μικροῦ δεῖν καὶ ἄρρητον ποιεῖται ὁ πλάτων. ἐπαχθείημεν δ' ἂν περὶ αὐτῆς τοῦτον τὸν τρόπον. εἰ ἔστι νοητὰ, ταῦτα δὲ οὔτε αἰσθητά ἐστιν, οὔτε μετουσία τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πρώτων τινῶν τῶν νοητῶν, ἔστι πρῶτα νοητὰ ἁπλᾶ ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητά. τὸ δ' ἡγούμενον τὸ ἄρα λῆγον. ἄνθρωποι μὲν δὴ ἅτε τοῦ τῆς αἰσθή-

σεως πάθους ἐμπιπλάμενοι, ὥστε καὶ ὁπότε νοεῖν προαι-
ροῖντο τὸ νοητὸν ἐμφανταζόμενον ἔχειν τὸ αἰσθητόν,
ὡς καὶ μέγεθος συνεπινοεῖν καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα πολ-
λάκις οὐ καθαρῶς τὰ νοητὰ νοοῦσι. θεοὶ δὲ ἀπηλλα-
γμένοι ὡς τῶν αἰσθητῶν, εἰλικρινῶς τε καὶ ἀμιγῶς.
ἐπεὶ δὲ ψυχῆς νοῦς ἀμείνων, νοῦ δὲ τοῦ ἐν δυνάμει ὁ
κατ' ἐνέργειαν πάντα νοῶν καὶ ἅμα καὶ ἀεί, τούτου δὲ
καλλίων ὁ αἴτιος, τούτου καὶ ὅπερ ἂν ἔτι ἀνωτέρω
τούτων ὑφέστηκεν, οὗτος ἂν εἴη πρῶτος θεός, αἴτιος ὑ-
πάρχων τοῦ ἀεὶ ἐνεργεῖν τῷ νῷ τοῦ σύμπαντος οὐρα-
νοῦ. ἐνεργεῖ δὲ ἀκίνητος αὐτὸς ὤν, εἰς τοῦτον ὡς καὶ ὁ
ἥλιος εἰς τὴν ὅρασιν. ὅταν αὐτῷ προσβλέπῃ, καὶ ὡς τὸ
ὀρεκτικὸν κινεῖ τὴν ὄρεξιν ἀκίνητον ὑπάρχον, οὕτω γε
δὴ καὶ οὗτος ὁ νοῦς κινήσει τὸν νοῦν τοῦ σύμπαντος οὐ-
ρανοῦ. ἐπεὶ δὲ ὁ πρῶτος νοῦς κάλλιστος, δεῖ καὶ κάλ-
λιστον αὐτῷ νοητὸν ὑποκεῖσθαι, οὐδὲν δὲ ἑαυτοῦ κάλλιον.
ἑαυτὸν ἂν οὖν καὶ τὰ ἑαυτοῦ νοήματα ἀεὶ νοοίη. καὶ
αὕτη ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἰδέα ὑπάρχει. καὶ μὴν ὁ πρῶ-
τος θεὸς ἀΐδιός ἐστιν, ἄρρητος, αὐτοτελής, τουτέστιν ἀ-
προσδεής, ἀειτελής, τουτέστιν ἀεὶ τέλειος, παντελής, του-
τέστι πάντῃ τέλειος, θειότης, οὐσιότης, ἀλήθεια, συμμε-
τρία, ἀγαθόν. λέγω δὲ οὐχ ὡς ὁρίζων ταῦτα, ἀλλ' ὡς κα-
τὰ πάντα ἑνὸς νοουμένου. καὶ ἀγαθὸν μέν ἐστι διότι πάν-
τα εἰς δύναμιν εὐεργετεῖ, παντὸς ἀγαθοῦ αἴτιος ὤν.
καλὸν δὲ ὅτι αὐτὸς τῇ φύσει πλέον ἐστὶ καὶ σύμμετρον.
ἀλήθεια δὲ διότι πάσης ἀληθείας ἀρχὴ ὑπάρχει. ὡς ἥ-
λιος παντὸς φωτός. πατὴρ δέ ἐστι τῷ αἴτιος εἶναι πάν-
των, καὶ κοσμεῖν τὸν οὐράνιον νοῦν. καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ
κόσμου πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ νοήσεις. κατὰ
γὰρ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν, ἐμπέπληκε πάντα ἑαυτοῦ, τὴν

ψυχὴν τοῦ κόσμου ἐπεγείρας καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέ-
ψας τοῦ νοῦ αὐτῆς αἴτιος ὑπάρχων, ὃς κοσμηθεὶς ὑ-
πὸ τοῦ πατρὸς διακοσμεῖ σύμπασαν φύσιν ἐν τῷδε
τῷ κόσμῳ. ἄρρητος δ' ἐστὶ καὶ νῷ μόνῳ ληπτὸς ὡς εἴρη
ται, ἐπεὶ οὔτε γένος ἐστὶν, οὔτε εἶδος. οὔτε διαφορά.
ἀλλ' οὐδὲ συμβέβηκέ τι αὐτῷ οὔτε κακὸν οὐ γὰρ θέ-
μις τοῦτο εἰπεῖν, οὔτε ἀγαθόν. κατὰ μετοχὴν γάρ τινος
ἔσται οὗτος, καὶ μάλιστα ἀγαθότητος. οὔτε διαφορά. οὐδὲ
γὰρ τοῦτο κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. οὔτε ποιόν. οὐ γὰρ ποιω
θέν ἐστι. καὶ ὑπὸ ποιότητος τοιοῦτον ἀποτετελεσμένον,
οὔτε ἄποιον. οὐ γὰρ ἐστέρηταί τινος ἐπιβάλλοντος αὐτῷ
ποιοῦ. οὔτε μέρος τινός. οὔτε ὡς ὅλον ἔχον τινὰ μέρη.
οὔτε ὥστε ταὐτόν τι εἶναι ἢ ἕτερον. οὐδὲν γὰρ αὐτῷ
συμβέβηκε καθ' ὃ δύναται τῶν ἄλλων χωρισθῆναι.
οὔτε κινεῖ, οὔτε κινεῖται. ἔσται δὴ πρώτη μὲν αὐτοῦ νόη-
σις ἡ κατὰ ἀφαίρεσιν τούτων, ὅτι καὶ σημεῖον ἐνοήσα-
μεν κατὰ ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἐπιφάνειαν νοή-
σαντες. εἶτα γραμμὴν καὶ τελευταῖον τὸ σημεῖον. δευ
τέρα δέ ἐστιν αὐτοῦ νόησις ἡ κατὰ ἀναλογίαν οὕτω πως.
ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ ἥλιος πρὸς τὴν ὅρασιν καὶ τὰ ὁρώ-
μενα οὐκ ὢν αὐτὸς ὄψις, παρέχων δὲ τῇ μὲν, τὸ ὁρᾶν,
τοῖς δὲ, τὸ ὁρᾶσθαι, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ὁ πρῶτος νοῦς
πρὸς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ νόησιν καὶ τὰ νοούμενα. οὐ γὰρ
ὢν, ὅπερ ἐστὶν ἡ νόησις, παρέχει αὐτῇ τὸ νοεῖν, καὶ τοῖς
νοητοῖς τὸ νοεῖσθαι. φωτίζων τὴν περὶ αὐτὰ ἀλήθειαν.
τρίτη γὰρ νόησις τοιαύτη τις ἂν εἴη, θεωρῶν γάρ τις τὸ
ἐπὶ τοῖς σώμασι καλόν. μετὰ τοῦτο μέτεισιν ἐπὶ τὸ
τῆς ψυχῆς κάλλος, εἶτα τὸ ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ νόμοις.
εἶτα ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τοῦ καλοῦ. μεθ' ὃ αὐτὸ τὸ ἀγα
θὸν νοεῖ. καὶ τὸ ἐραστὸν καὶ ἐφετόν. ὥσπερ φῶς φανὲν

καὶ οἷον ἐκλάμψαν τῇ οὕτως ἀνιούσῃ ψυχῇ, τούτῳ
δὲ καὶ θεῷ συνεπινοεῖ. διὰ τὴν ἐν τῷ τιμίῳ ὑπερο-
χήν. ἀμερῆ τε διὰ τὸ μὴ εἶναι πρότερόν τι αὐ-
τοῦ. τὸ γὰρ μέρος καὶ τὸ ἐξ οὗ πρότερον ὑπάρχει
τούτου οὗ μέρος. καὶ γὰρ τὸ ἐπίπεδον πρότερον ἢ τὸ
σῶμα. καὶ ἡ γραμμὴ πρότερον, ἢ τὸ ἐπίπεδον.
μέρη γε μὴν οὐκ ἔχων ἀκίνητος ἂν εἴη, κατὰ τόπον καὶ
ἀλλοίωσιν. εἰ γὰρ ἀλλοιωθήσεται ἢ ὑφ' αὑτοῦ ἢ ὑφ' ἑτέρου.
εἰ μὲν οὖν ὑφ' ἑτέρου ἐκεῖνο αὐτοῦ ἰσχυρότερον ἔσται.
εἰ δ' ὑφ' ἑαυτοῦ ἤτοι ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοιωθείη ἂν, ἢ ἐπὶ
τὸ βέλτιον. ἄμφω δὲ ἄτοπα. ἐξ ὧν ἁπάντων ἀναφαί-
νεται καὶ τὸ ἀσώματον αὐτὸν εἶναι. ὅπερ καὶ ἐκ τούτων
ἀποδειχθήσεται. εἰ γὰρ σῶμα ὁ θεὸς ἐξ ὕλης ἂν εἴη καὶ
εἴδους. διὰ τὸ πᾶν σῶμα συνδύασμά τι εἶναι ἔκ τε
ὕλης καὶ τοῦ σὺν αὐτῇ εἴδους. ὅπερ ἐξομοιοῦται ταῖς
ἰδέαις καὶ μετέχει αὐτῶν δύσφραστον δή τινα τρόπον,
ἄτοπον δὲ τὸν θεὸν ἐξ ὕλης εἶναι καὶ εἴδους. οὐ γὰρ ἔ-
σται ἁπλοῦς, οὐδὲ ἀρχικός, ὥστε ἀσώματον ἂν εἴη ὁ
θεός. καὶ αὐτόθεν δὲ εἰ σῶμα ἐστὶν ἐξ ὕλης ἂν ὑπάρ-
χοι, ἢ πῦρ ἂν οὖν εἴη, ἢ ὕδωρ, ἢ γῆ, ἢ ἀὴρ, ἤτι ἐκ τού-
των, ἀλλ' ἕκαστόν γε τούτων οὐκ ἀρχικόν. καὶ ἄλλως δὲ
ὕστερον γενήσεται τῆς ὕλης εἰ ἐξ ὕλης ὑπάρχει. ὧν ἀ-
τόπων ὄντων ἀσώματον αὐτὸν ὑποληπτέον. καὶ γὰρ εἰ
σῶμα ἐστὶ, καὶ φθαρτὸς ἔσται, καὶ γεννητὸς καὶ μεταβλη-
τός. ἕκαστον δὲ τούτων ἄτοπον ἐπ' αὐτοῦ, καὶ μὴν καὶ αἱ
ποιότητες τοῦτον τὸν τρόπον δεικνύοιντ' ἂν ἀσώματοι.
πᾶν σῶμα ὑποκείμενόν ἐστιν. ἡ δὲ ποιότης οὐχ ὑπο-
κείμενόν ἐστιν, ἀλλὰ συμβεβηκός. οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ποιό-
της. πᾶσα ποιότης ἐν ὑποκειμένῳ. οὐδὲν δὲ σῶμα ἐν
ὑποκειμένῳ, οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ποιότης. ἔτι ποιότης

ποιότητι ἐναντίον, οὐ μὴν καὶ σῶμα σώματι. σῶμα τε
σώματος καθόσον σῶμα οὐδενὶ διαφέρει. ποιότητι δὲ
διαφέρει καὶ οὐ μὰ Δία σώμασιν, οὐκ ἄρα σώματα
αἱ ποιότητες. εὐλογώτατόν τε ὡς ἡ ὕλη ἄποιος τὴν
ποιότητα ἄϋλον εἶναι, εἰ δὲ ἡ ποιότης ἄϋλος ἀσώματος
ἂν εἴη ἡ ποιότης. εἴγε μὴν σώματα καὶ αἱ ποιότητες
δύο καὶ τρία σώματα ἔσται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. ἀτοπω-
τάτου τούτου ὑπάρχοντος. εἰ δὲ αἱ ποιότητες ἀσώμα-
τοι, καὶ τὸ δημιουργικὸν τούτων ἀσώματον. ἔτι τὰ
ποιοῦντα οὐκ ἂν ἄλλα εἴη ἢ τὰ ἀσώματα. παθητι-
κὰ γὰρ τὰ σώματα καὶ ῥευστά, καὶ οὐκ ἀεὶ κατὰ τὰ
αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα. οὐδὲ μόνιμα καὶ ἔμπε-
δα. ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς δοκεῖ τι ποιεῖν, πολὺ πρόσθεν εὑρί-
σκεται πάσχοντα. ὥσπερ οὖν ἐστί τι παθητικὸν εἰλικρι-
νῶς, οὕτως ἀναγκαῖον ἔτι εἶναι καὶ ἀῤῥενικῶς ποιητικόν.
οὐκ ἄλλο δὲ εὕροιμεν ἂν τοῦτο ἢ ἀσώματον, ὁ μὲν δὴ
περὶ τῶν ἀρχῶν λόγος τοιοῦτος ἄν τις εἴη θεολογικὸς
καλούμενος. ἐπὶ δὲ τὸν καλούμενον φυσικὸν τόπον ἑ-
ξῆς χωρητέον, ἐνταῦθέν ποθεν ἀρξαμένους. ἐπεὶ γὰρ
τῶν κατὰ φύσιν αἰσθητῶν καὶ κατὰ μέρος ὡρισμένα τινὰ
δεῖ παραδείγματα εἶναι τὰς ἰδέας, ὧν καὶ τὰς ἐπι-
στήμας γίνεσθαι καὶ τοὺς ὅρους παρὰ πάντας γὰρ ἀν-
θρώπους ἄνθρωπόν τινα νοεῖσθαι, καὶ παρὰ πάντας ἵπ-
πους ἵππον, καὶ κοινῶς παρὰ τὰ ζῶα ζῶον ἀγέννη-
τον καὶ ἄφθαρτον, ὃν τρόπον σφραγῖδος μιᾶς ἐκμα-
γεῖα γίνεται πολλά. καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς εἰκόνες μυρίαι
ἐπὶ μυρίας τῆς ἰδέας οὔσης αἰτίας. ἀρχὴν τοῦ εἶναι
ἕκαστον τοιοῦτον οἷον αὐτὴ ὑπάρχει ἀναγκαῖον καὶ τὸ
κάλλιστον κατασκεύασμα τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδη-
μιουργῆσθαι πρός τινα ἰδέαν κόσμου, ἀποβλέποντος.

παράδειγμα ὑπάρχουσαν τοῦδε τοῦ κόσμου, ὡς ἂν ἀπει-
κονισμένου ἀπ' ἐκείνης, πρὸς ἣν ἀφομοιωθέντα ὑπὸ
τοῦ δημιουργοῦ αὐτὸν ἀπειργάσθαι. κατὰ θαυμασιω-
τάτην πρόνοιαν καὶ δίαιταν ἐλθόντος ἐπὶ τὸ δημιουρ-
γεῖν τὸν κόσμον. διότι ἀγαθὸς ἦν. ἐκ τῆς πάσης οὖν
ὕλης αὐτὸν ἐδημιούργει. ἣν ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς
κινουμένην πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως, ἐκ τῆς ἀταξίας
παραλαβὼν, πρὸς τὴν ἀρίστην ἤγαγε τάξιν. ἀριθμοῖς
πρέπουσι τὰ μέρη κοσμήσας αὐτοῦ καὶ σχήμασιν. ὥστε
διακρῖναι ὅπως νῦν ἔχει πῦρ τε καὶ γῆ πρὸς ἀέρατε
καὶ ὕδωρ, ἴχνη μὲν τέως ἔχοντα καὶ τὸ δεκτικὸν τῆς
τῶν στοιχείων δυνάμεως. ἀλόγως δὲ καὶ ἀμέτρως σείον-
τά τε τὴν ὕλην καὶ πρὸς ταύτης σειόμενα. ἐξ ἑκάστου
γὰρ ὅλου τῶν τεττάρων αὐτὸν στοιχείων ἐγέννησε. πυ-
ρός τε παντὸς καὶ γῆς. ὕδατός τε καὶ ἀέρος, οὐδὲν μέ-
ρος οὐδενὸς ἀπολιπὼν, οὐδὲ δύναμιν διανοηθείς.
πρῶτον μὲν ὅτι σωματικόν τε χρὴ καὶ γεννώμενον εἶναι,
καὶ πάντως ἁπτόν τε καὶ ὁρατὸν, χωρὶς δὲ πυρὸς καὶ
γῆς οὐχ οἷόν τε οὔτε ὁρατόν τι εἶναι οὔτε ἁπτόν. κατὰ
δὴ τὸν εἰκότα λόγον, ἐκ γῆς αὐτὸν καὶ πυρὸς ἐποίησεν.
ἐπεὶ δὲ καὶ δεσμὸν ἔδει τινὰ συναμφοτέρων ἐν μέ-
σῳ γενέσθαι. θεῖος δὲ δεσμὸς ὁ τῆς ἀναλογίας, ὃς ἑαυ-
τόν τε καὶ τὰ συνδούμενα πέφυκεν ἓν ποιεῖν, ἐπίπε-
δός τε οὐκ ἦν ὁ κόσμος. ἀπέχρη γὰρ ἂν αὐτῷ μία
μεσότης, σφαιροειδὴς δὲ, δυοῖν ἐδέησεν αὐτῷ μεσο-
τήτων εἰς συναρμογήν. διὰ τοῦτο πῦρ ἐν μέσῳ καὶ
γῆς. ἀήρ τε καὶ ὕδωρ ἐτάχθη κατὰ τὸν τῆς ἀναλογίας
τρόπον. ὥστε ὡς ἔχει πῦρ πρὸς ἀέρα, οὕτως ἔχειν ἀέ-
ρα τε πρὸς ὕδωρ, καὶ τοῦτο πρὸς γῆν, καὶ ἀνάπαλιν. τῷ
δὲ μηδὲν ἔξωθεν ὑπολείπεσθαι, καὶ μονογενῆ τὸν κόσμον
ἐποίησεν,

ἐποίησεν, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῇ ἰδέᾳ εἰκασμένον
μιᾷ οὔσῃ. πρός τε τούτοις ἄνοσον, καὶ ἀγήρω, ἅτε αὐτῷ
μηδενὸς προσιόντος, τοῦ κηραίνειν πεφυκότος. αὐτάρκη
τε καὶ οὐδενὸς ἔξωθεν δεόμενον. σχῆμα δ᾽ αὐτῷ πε-
ριέθηκε τὸ σφαιροειδὲς, εὐμορφότατον σχημάτων καὶ πο-
λυχωρότατον, καὶ εὐκινητότατον. καὶ ἐπεὶ οὔτε ὁρά-
σεως ἐδεῖτο οὔτε ἀκοῆς, οὔτε μὴν ἄλλου τοιούτου τι-
νὸς, οὐ προσῆψεν αὐτῷ τοιαῦτα ὄργανα πρὸς ὑπηρε-
σίαν. ἀφελόμενος δὲ τὰς λοιπὰς κινήσεις, μόνην αὐτῷ
δέδωκε τὴν κυκλοφορητικὴν νοῦ, καὶ φρονήσεως οἰ-
κεῖαν ὑπάρχουσαν. ἐξ ὧν δὲ συνέστηκεν ὁ κόσμος δύο
ὑπαρχόντων σώματος καὶ ψυχῆς, ὧν τὸ μὲν ὁρατὸν καὶ
ἁπτὸν, ἡ δὲ, ἀόρατός τε καὶ ἀναφὴς, ἑκατέρου ἡ δύναμις
καὶ ἡ σύστασις διάφορος οὖσα τυγχάνει. τὸ μὲν γὰρ σῶμα
αὐτοῦ ἐκ πυρὸς γέγονε καὶ γῆς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, ταῦ-
τα δὴ τὰ τέτταρα συλλαβὼν ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου,
οὐ μὰ δία στοιχείων τάξιν ἐπέχοντα διεσχημάτισε πυ-
ραμίδι καὶ κύβῳ, καὶ ὀκταέδρῳ, καὶ εἰκοσαέδρῳ, καὶ
ἐπὶ πᾶσι δωδεκαέδρῳ. καὶ καθὸ μὲν πυραμίδος σχῆ-
μα ἔλαβεν ἡ ὕλη πῦρ ἐγένετο, τμητικωτάτου τοῦ σχή-
ματος ὄντος, καὶ ἐξ ἐλαττόνων τριγώνων. ταύτῃ δὲ καὶ
μανωτάτου. καθὸ δὲ ὀκταέδρου, τὴν ἀέρος ποιότητα ἀ-
νέλαβε. καθὸ δὲ εἰκοσαέδρου τύπον τὴν ὕδατος ποιότη-
τα ἔσχε, τὸ δὲ τοῦ κύβου σχῆμα ἀπεδίδου τῇ γῇ, στερεωτά-
τῃ ὑπαρχούσῃ καὶ ἑδραιοτάτῃ. τῷ δὲ σχήματι τῷ δωδε-
καέδρῳ, πρὸς τὸ πᾶν κατεχρήσατο. πάντων δὲ τούτων
ἀρχικωτέρα φύσις ἡ τῶν ἐπιπέδων. τῶν γὰρ στερεῶν
προηγεῖται τὰ ἐπίπεδα. τῆς δὲ ἐπιπέδου φύσεως ὥσ-
περ τινὰ πρόγονα δύο ὑπάρχει τρίγωνα τὰ κάλλιστα
ὀρθογώνια, τὸ μὲν, σκαληνόν. τὸ δὲ, ἰσοσκελές. τοῦ σκαλη-

του μίαν μὲν γωνίαν ὀρθὴν ἔχοντος, μίαν δὲ διμοί-
ρου. τὴν δὲ καταλειπομένην τρίτου. τὸ μὲν δὴ πρότε-
ρον λέγω δὴ τὸ σκαληνὸν τρίγωνον πυραμίδος καὶ ὀκ-
ταέδρου, καὶ εἰκοσαέδρου στοιχεῖον γίνεται. τῆς μὲν πυ-
ραμίδος ἐκ τεττάρων ἰσοπλεύρων τριγώνων συνεστώσης
εἰς ἓξ τρίγωνα σκαληνὰ τὰ εἰρημένα ἑκάστου διαιρουμέ-
νου. τοῦ δὲ ὀκταέδρου ἐξ ὀκτὼ ὁμοίως διαιρουμένου
ἑκάστου εἰς ἓξ σκαληνά. τοῦ δὲ εἰκοσαέδρου ἐξ εἴκοσι.
τὸ δὲ ἕτερον λέγω δὲ τὸ ἰσοσκελὲς συστατικὸν τοῦ κύβου
γίνεται. τέτταρα γὰρ ἰσοσκελῆ τρίγωνα συνελθόντα τε-
τράγωνον ποιεῖ. ἐξ ὁποίων ἓξ τετραγώνων ὁ κύβος συνί-
σταται. τῷ δὲ δωδεκαέδρῳ εἰς τὸ πᾶν ὁ θεὸς κατεχρήσα-
το. διότι ζώδιά τε ἐν οὐρανῷ θεωρεῖται δώδεκα ἐν τῷ
ζωδιακῷ κύκλῳ. καὶ ἕκαστον αὐτῶν εἰς μοίρας τριάκοντα
διαιρεῖται. παραπλησίως καὶ ἐπὶ τοῦ δωδεκαέδρου ἐκ
πενταγώνων ὄντος δώδεκα διαιρουμένων εἰς πέντε τρί-
γωνα. ὥστε ἕκαστον δι' ἓξ τριγώνων εἶναι. ἐν ὅλῳ τῷ δω-
δεκαέδρῳ τριακοσίων ἑξήκοντα εὑρισκομένων τριγώ-
νων. ὁπόσαι καὶ ἐν τῷ ζωδιακῷ μοῖραι οὖσαι τυγχά-
νουσι. τούτοις δὴ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡ ὕλη τυπωθεῖσα. ἐκι-
νεῖτο μὲν τὸ πρῶτον τοῖς ἴχνεσιν ἀτάκτως. εἶτα ὑπὸ
τοῦ θεοῦ πρὸς τάξιν ἤχθη, ἁρμοσθέντων πάντων ἀναλο-
γία πρὸς ἄλληλα. οὐ μένει δὲ ταῦτα διακριθέντα κα-
τὰ χώραν. ἄπαυστον δὲ ἔχει σεισμὸν καὶ τῇ ὕλῃ πα-
ρέχει. διότι τῇ τοῦ κόσμου περιφορᾷ σφιγγόμενα συνω-
θεῖται. καὶ συνελαυνόμενα πρὸς ἄλληλα φέρεται τὰ λε-
πτομερέστερα εἰς τὰς τῶν ἁδρομερεστέρων χώρας. διὰ
τοῦτο δὴ μηδὲν κενὸν ὑπολείπεσθαι σώματος ἔρημον.
καὶ ἡ ἀνωμαλότης δὲ διαμένουσα τὸν σεισμὸν παρέ-
χεται. ὑπό τε γὰρ τούτων ἡ ὕλη σείεται. καὶ ταῦτα ὑπ'

ἐκείνης. τὰ μὲν δὴ σώματα εἰς τὰς τῶν ἐμφαινομένων
ἐν τῇ ψυχῇ δυνάμεων τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς πεποίη-
ται. ἐπεὶ γὰρ ἕκαστα τῶν ὄντων κρίνομεν τῇ ψυχῇ. τὰς
ἁπάντων τῶν ὄντων ἀρχὰς εἰκότως ἐγκατέταξεν αὐτῇ,
ἵν' ἀεὶ τῶν ὑποπιπτόντων ἕκαστον κατὰ τὸ συγγενὲς καὶ
παραπλήσιον θεωροῦντες, σύμφωνον τοῖς ἔργοις καὶ
τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὑποστησόμεθα. λέγων οὖν εἶναί τινα
νοητὴν οὐσίαν ἀμέριστον, καὶ ἄλλην περὶ τὰ σώματα
μεριστὴν ὑπεστήσατο. ἐμφαίνων ὅτι ἑκατέρας τῶν οὐ-
σιῶν ἐφάπτεσθαι δύναται τῇ νοήσει. ὁρῶν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
νοητῶν ταυτότητα καὶ ἑτερότητα καὶ ἐπὶ τῶν μεριστῶν
ἐκ πάντων τούτων συνεκράτησε τὴν ψυχήν. ἢ γὰρ τῷ ὁ-
μοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζεται ὡς τοῖς πυθαγορείοις ἀρέ-
σκει. ἢ τῷ ἀνομοίῳ τὸ ἀνόμοιον, ὡς ἡρακλείτῳ τῷ φυ-
σικῷ. ὅταν δὲ λέγῃ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον οὐχ οὕ-
τως ἀκουστέον αὐτοῦ ὡς ὄντος ποτὲ χρόνου ἐν ᾧ οὐκ ἦν
κόσμος. ἀλλὰ διότι ἀεὶ ἐν γενέσει ἐστί. καὶ ἐμφαίνει τῆς
αὐτοῦ ὑποστάσεως ἀρχικώτερόν τι αἴτιον, καὶ τὴν ψυ-
χὴν δὲ ἀεὶ οὖσαν τοῦ κόσμου οὐχὶ ποιεῖ ὁ θεός. ἀλλὰ
κατακοσμεῖ. καὶ ταύτῃ λέγοιτ' ἂν καὶ ποιεῖν, ἐγείρων καὶ
ἐπιστρέφων πρὸς αὐτὸν τόν τε νοῦν αὐτῆς καὶ αὐτὴν ὥσ-
περ ἐκ κάρου τινὸς βαθέος ὕπνου. ὅπως ἀποβλέπουσα
πρὸς τὰ νοητὰ αὐτοῦ δέχηται τὰ εἴδη καὶ τὰς μορ-
φὰς ἐφιεμένη τῶν ἐκείνου νοημάτων. δῆλον οὖν ὅτι
ζῶον ἂν εἴη ὁ κόσμος καὶ νοερόν. ἄριστον γὰρ αὐτὸν βου-
λόμενος ποιῆσαι ὁ θεὸς, ἀκολούθως καὶ ἔμψυχον αὐ-
τὸν ἐποίησε καὶ νοερόν. τό, τε γὰρ ἔμψυχον ἀποτέλεσμα
τοῦ μὴ ἐμψύχου ὅλον ὅλου κρεῖττον. καὶ τὸ νοερὸν τοῦ
μὴ νοεροῦ. ἴσως οὐχ οἵου τε ὄντος νοῦ ἄνευ ψυχῆς
ὑποστῆναι. τῆς δὲ ψυχῆς ταθείσης ἐκ τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ

πέρατα, συνέβη αὐτὴν τὸ σῶμα τοῦ κόσμου κύκλῳ διαπαντὸς περιέχειν καὶ περικαλύψαι. ὥστε ὅλῳ τῷ κόσμῳ αὐτὴν παρεντεῖναι. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον αὐτὸν συνδεῖν τε καὶ συνέχειν. κρατεῖν μέντοι τὰ ἐκτὸς αὐτῆς τῶν ἐντός. ἡ μὲν γὰρ ἐκτὸς ἄσχιστος ἔμεινεν. ἡ δὲ ἐντὸς εἰς ἑπτὰ κύκλους ἐτμήθη, ἐξ ἀρχῆς νεμηθεῖσα κατὰ διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα. ἔστι τε ἡ μὲν περιεχομένη ὑπὸ τῆς ἀσχίστου μενούσης σφαίρας ταυτῷ παραπλησία. ἡ δὲ σχισθεῖσα θατέρῳ. ἡ μὲν γὰρ τοῦ πάντα περιέχοντος οὐρανοῦ κίνησις ἀπλανὴς οὖσα μία τέ ἐστι καὶ τεταγμένη. ἡ μέντοι τῶν ἐντὸς ποικίλη. καὶ ἀνατολαῖς τε καὶ δύσεσιν ἀνόμοια. διὸ καὶ πλανήτης καλεῖται. φέρεται δὲ ἡ μὲν ἐκτὸς ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν κινουμένη. ἡ δ' ἐντὸς ἀνάπαλιν ἐπὶ τὰ ἀριστερά, ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν ὑπαντιάζουσα τῷ κόσμῳ. ἐδημιούργησε δὲ ὁ θεὸς καὶ ἀστέρας τε καὶ ἄστρα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἀπλανῆ κόσμον οὐρανοῦ τε καὶ νυκτὸς πάμπολλα ὄντα τῷ πλήθει. τὰ δὲ, εἰς γένεσιν ἀριθμοῦ καὶ χρόνου καὶ δεῖξιν τῶν ὄντων, ἑπτὰ ὄντα. καὶ γὰρ τὸν χρόνον ἐποίησε τῆς κινήσεως τοῦ κόσμου διάστημα. ὡς ἂν εἰκόνα τοῦ αἰῶνος. ὅς ἐστι μέτρον τοῦ αἰωνίου κόσμου τῆς μονῆς. τὰ δὲ μὴ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων, τῇ δυνάμει οὐχ ὅμοια. ἥλιος μὲν ἡγεμονεύει πάντων, δεικνύς τε καὶ φαίνων τὰ σύμπαντα. σελήνη δὲ ἐν τάξει δευτέρᾳ θεωρεῖται ἕνεκα τῆς δυνάμεως. οἱ δὲ ἄλλοι πλανῆται ἀναλόγως κατὰ μοῖραν ἕκαστος ἰδίαν. καὶ σελήνη μὲν μηνὸς μέτρον ποιεῖ ἐκπεριελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον, καὶ καταλαβοῦσα τὸν ἥλιον ἐν τοσούτῳ. ἥλιος δὲ ἐνιαυτοῦ. περιελθὼν γὰρ τὸν ζῳοφόρον κύκλον πληροῖ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. οἵ τε ἄλλοι καθ' ἕνα ἕ-

ἕκαστον περιόδοις ἰδίαις κέχρηνται. αἵτινες θεωρηταὶ
οὐ τοῖς τυχοῦσιν εἰσὶν, ἀλλὰ τοῖς πεπαιδευμένοις. ἐκ
δὲ πασῶν τῶν περιόδων, ὁ τέλειος ἀριθμὸς καὶ χρό-
νος συμπεραιοῦται. ὁπόταν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον πάν-
τες οἱ πλανῆται ἐλθόντες, ταύτην τὴν τάξιν λάβω-
σιν, ὥστε εὐθείας νοηθείσης ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς σφαί-
ρας ἐπὶ τὴν γῆν νευούσης κατὰ κάθετον, τὰ κέντρα
αὐτῶν ἐπὶ ταύτης θεωρεῖσθαι. ἑπτὰ τοίνυν σφαιρῶν οὐ-
σῶν ἐν τῇ πλανωμένῃ σφαίρᾳ, ἑπτὰ σώματα ὁ θεὸς δη-
μιουργήσας ὁρατὰ ἐκ πυρώδους τῆς πλείστης οὐσίας
ἐφήρμοσε ταῖς σφαίραις ὑπαρχούσαις ἐκ τοῦ θατέρου
κύκλου καὶ πλανωμένου. σελήνην μὲν δὴ τῷ μετ' αὐ-
τὴν ἐπέθηκε κύκλῳ τῷ πρώτῳ. ἥλιον δὲ εἰς τὸν δεύ-
τερον ἔταξε. φωσφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν ἑρμοῦ λεγό-
μενον ἀστέρα, εἰς τὸν ἰσοταχῆ μὲν ἡλίῳ κύκλον ἰόν-
τα. τούτου δὲ ἀφεστῶτα. ὕπερθεν δὲ τοὺς ἄλλους κατὰ
σφαῖραν οἰκείαν, τὸν μὲν βραδύτατον αὐτῶν ὑπὸ τῇ
τῶν ἀπλανῶν κείμενον σφαίρᾳ. ὃν κρόνου τινὲς ἐπο-
νομάζουσιν ἀστέρα. τὸν δὲ βραδυτῆτι δεύτερον μετὰ
τοῦτον, διὸς ἐπώνυμον. ὑφ' ὃν τὸν ἄρεως. ὀγδόη δὲ πᾶ-
σιν ἡ ἄνωθεν δύναμις περιβέβληται. πάντες δὲ οὗτοι
νοερὰ ζῷα. καὶ θεοὶ καὶ σφαιρικοὶ τοῖς σχήμασιν. εἰσὶ
δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες. οὓς καὶ καλοίη ἄν τις νοητοὺς
θεοὺς καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων. οἱ μὲν, ὁρατοί. οἱ δὲ,
ἀόρατοι. ἔν τε αἰθέρι καὶ πυρί. ἀέρι τε καὶ ὕδατι. ὡς
μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μὴ δὲ ζώου
κρείττονος ἑνητῆς φύσεως. τούτοις δὲ ὑποτέτακται
τὰ ὑπὸ σελήνην, πάντα καὶ τὰ ἐπίγεια. ὁ μὲν γὰρ θεὸς
τοῦ τε παντὸς ὑπάρχει ποιητὴς αὐτὸς, καὶ τῶν θεῶν τε
καὶ τῶν δαιμόνων, ὃ δὴ πᾶν λῦσιν οὐκ ἔχει κατὰ τὴν

ἐκείνου βούλησιν. τῶν δὲ ἄλλων οἱ ἐκείνου παῖδες ἡγοῦνται
κατὰ τὴν ἐκείνου ἐντολὴν καὶ μίμησιν πράττοντες ὅσα
πράττουσιν, ἀφ' ὧν κληδόνες, καὶ ὀττεῖαι, καὶ ὀνείρατα, καὶ
χρησμοὶ, καὶ ὅσα κατὰ μαντείαν ὑπὸ θνητῶν τεχνιτεύε-
ται. κεῖται δὲ ἡ μὲν γῆ τῶν ὅλων μέση περὶ τὸν διὰ παντὸς
τεταγμένον σφιγγομένη πόλον, ἡμέρας φύλαξ καὶ νυ-
κτὸς, πρεσβυτάτη τῶν ἐντὸς οὐρανοῦ θεῶν ὑπάρχουσα. μετά
γε τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου τροφὴν ἡμῖν παρέχουσα δαψιλῆ.
περὶ ἣν ὁ κόσμος πολεῖται, ἄστρόν τι καὶ αὐτὴ ὑπάρχου-
σα. μένουσα δὲ διὰ τὸ ἰσόρροπόν τι εἶναι χρῆμα ἐν μέσῳ
κείμενον, ὅμοιον τοῦ περιέχοντος. ὁ δὲ αἰθὴρ ἐξωτάτω διη-
ρημένος, εἴς τε τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν καὶ εἰς τὴν τῶν
πλανωμένων. μεθ' ἃς ἡ τοῦ ἀέρος ὑπάρχει καὶ ἐν μέσῳ
ἡ γῆ σὺν τῷ ἑαυτῆς ὑγρῷ. ἐπεὶ διεκεκόσμητο αὐ-
τῷ τὰ πάντα. τρία δὲ τὰ λοιπὰ γένη τῶν ζώων ἔλιπεν
ἅπερ ἔμελλε θνητὰ ἔσεσθαι. τό τε πτηνὸν καὶ τὸ ἔνυ-
δρον, καὶ τὸ πεζόν. τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ θεοῖς ἐπέταξε
τὴν τούτων ποίησιν. ὅπως μὴ ὑπ' αὐτοῦ πλασθέντα ἀ-
θάνατα γένοιτο. αὐτοὶ δὴ δανεισάμενοι ἀπὸ τῆς πρώ-
της ὕλης μόρια ἅττα πρὸς ὡρισμένους χρόνους ὡς
εἰς αὐτὸ πάλιν ἀποδοθησόμενα. ἐδημιούργουν τὰ θνητὰ
ζῶα. ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους ὡς συγγενεστάτου
θεοῖς πάλιν φροντὶς ἦν, τῷ τε πατρὶ πάντων, καὶ τοῖς τοῦ-
του ἐγγόνοις θεοῖς, κατέπεμψεν ἐπὶ τὴν γῆν τὰς τού-
του τοῦ γένους ψυχὰς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἰσαρίθμους
τοῖς ἄστροις. ἐμβιβάσας δὲ ὡς εἰς ἄστρον ὄχημα ἄστρον
τὸ συνώνομον ἁπάσας νόμους τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν
αὐταῖς νομοθέτου τρόπον ὅπως αὐτὸς ἀναίτιος ᾖ. ὅτι
τὰ πάθη ἀπὸ σώματος προσφύσεται θνητά. πρῶτα
μὲν αἰσθήσεις, ἔπειτα δὲ ἡδονὴ καὶ λύπη, φόβος τε καὶ

θυμός· ὧν κρατήσασαι καὶ μηδαμῶς βιασθεῖσαι. αἱ μὲν, δίκῃ βιώσονται καὶ εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἀφίξονται. αἱ δὲ κρατηθεῖσαι ὑπὸ ἀδικίας. εἰς γυναικὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει βίον ἐλεύσονται, μὴ παυομένη δὲ τὸ τελευταῖον εἰς θηρίων φύσιν. τέλος δὲ αὐταῖς τῶν πόνων ἔσται τὸ νικῆσαι μὲν τὰ προσφυέντα. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἕξιν ἐλθεῖν, οἱ δὲ θεοὶ ἔπλασαν μὲν προηγουμένως τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς, καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος, μοίρας τινὰς δανειζόμενοι εἰς ἀπόδοσιν. συνθέντες δὲ ἀοράτοις γόμφοις ἕν τι σῶμα ἐργασάμενοι, τῆς καταπεμφθείσης ψυχῆς τὸ κύριον ἐνέδησαν εἰς τὴν κεφαλὴν ὥσπερ ἄρουραν ὑποθέντες τὸν ἐγκέφαλον. περί τε τὸ πρόσωπον ἔθεσαν τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα ὑπηρεσίαν ἐκτελέσαντα τὴν προσήκουσαν. συνέθεσαν δὲ τὸν μὲν μυελὸν ἐκ τῶν λείων τε, καὶ ἀστραβῶν τριγώνων ἐξ ὧν τὰ στοιχεῖα ἐγένετο σπέρματος γένεσιν ἐσόμενον. τὸ δὲ ὀστοῦν ἐκ γῆς καὶ μυελοῦ δευθέντων, καὶ πολλάκις ὕδατι καὶ πυρὶ βαφέντων. τὰ δὲ νεῦρα ἐξ ὀστοῦ καὶ σαρκός. αὐτὴ δὲ ἡ σὰρξ ἐγένετο ἔκ τε ἁλμυροῦ καὶ ὀξέος, οἷον ζυμώματος. περιέθηκαν δὲ μυελῷ μὲν τὸ ὀστοῦν, τοῖς δὲ ὀστοῖς πρὸς σύνδεσιν αὐτῶν νεῦρα, καὶ διὰ νεύρων μὲν κάμψεις ἐγίνοντο καὶ ἄρθρων συνδέσεις. διὰ δὲ σαρκὸς σκέπη αὐτοῖς. ἧσπερ ἐπιπλασσομένης πῇ μὲν λευκῆς πῇ δὲ μελαίνης πρὸς αὐτὸ τὸ εὔχρηστον τῷ σώματι. ἐκ τούτων δὲ καὶ αὐτὸς συνεπλέχθη σπλάγχνα, κοιλία τε καὶ περὶ ταύτην ἔντερα ἑλιχθέντα. ἄνωθέν τε ἀπὸ στόματος ἀρτηρία καὶ φάρυγξ. ἡ μὲν, εἰς στόμαχον ἡ δὲ, εἰς πνεύμονα ἰοῦσα. διοικεῖται δὲ τὰ σιτία κατὰ τὴν γαστέρα πνεύματί τε καὶ θερμῷ τεμνόμενα καὶ μα-

ἁπτόμενα καὶ οὕτως ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα χωροῦντα κατὰ τὰς οἰκείας μεταβολάς. δύο δὲ φλέβες παρὰ τὴν ῥάχιν ἰοῦσαι τὴν κεφαλὴν ἐναντίως καταπλέκουσιν ἀλλήλαις ἀπαντῶσαι. σχίζονταί τε γοῦν ἔνθεν ἐπὶ πολλά.

ἐργασάμενοι δὲ οἱ θεοὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνδύσαντες τῷ σώματι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δεσπόσουσαν αὐτοῦ, ταύτης τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ λόγον περὶ τὴν κεφαλὴν καθίδρυσαν. ἔνθα μυελοῦ τε ἀρχαὶ καὶ νεύρων. καὶ κατὰ τὰς πείσεις παραφροσύνη, περικειμένων καὶ τῶν αἰσθήσεων τῇ κεφαλῇ ὥσπερ δορυφορουσῶν τὸ ἡγεμονικὸν ἐν τούτῳ καὶ τὸ λογιστικὸν τῷ τόπῳ. καὶ τὸ θεωροῦντε καὶ κρῖνον. τὸ δὲ παθητικὸν τῆς ψυχῆς κατωτέρω ἐποίησαν. τὸ μὲν θυμικὸν περὶ τὴν καρδίαν. τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸ ἦτρον καὶ τοὺς περὶ τὸν ὀμφαλὸν τόπους. περὶ ὧν ὕστερον εἰρήσεται. ἱδρύσαντες δὲ περὶ τὸ πρόσωπον τὰ φωσφόρα ὄμματα καθεῖρξαν ἐν αὐτοῖς τοῦ πυρὸς τὸ φωτοειδές. ὅπερ λεῖον ὑπάρχον καὶ πυκνὸν ἀδελφὸν ᾤοντο εἶναι τοῦ μεθημερινοῦ φωτός, τοῦτο δὴ ῥᾷστα δι' ὅλων μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ μέσον αὐτῶν διηθεῖ τὸ καθαρώτατόν τε καὶ εἰλικρινέστατον. ὃ γινόμενον συμπαθὲς τῷ ἔξωθεν ὁμοίῳ ὁμοίῳ ὁρατικὴν αἴσθησιν παρέχεται. ὅθεν καὶ τοῦ φωτὸς νύκτωρ ἀπιόντος ἢ σκοτωθέντος, οὐκ ἔτι προσφύεται τὸ ἀφ' ἡμῶν ῥεῦμα τῷ πλησίον ἀέρι. συνεχόμενον δὲ ἐντὸς ὁμαλύνει τε, καὶ διαχεῖ τὰς ἐν ἡμῖν κινήσεις ἐπαγωγὸν ὕπνου γινόμενον. παρὸ καὶ μύει τὰ βλέφαρα. πολλῆς μὲν δὴ ἡσυχίας γινομένης βραχυόνειροι ὕπνοι ἐμπίπτουσιν. ὑπολειφθεισῶν δὲ τινων κινήσεων φαντάσματα συχνὰ γίνεται περὶ ἡμᾶς. καὶ τὰς μὲν ὕπαρ τε καὶ ὄναρ κατ' αὐθυωρίαν γινομένας φαντασίας ὧδε συνίστασθαι. ταύ-

ταις δὲ

ταις δὲ ἑπομένως καὶ τὰς κατὰ τῶν κατόπτρων εἰδωλο
ποιΐας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα διαφανῆ καὶ λεῖα οὐκ ἄλλως
ἢ κατὰ ἀνάκλασιν συντελεῖσθαι. ὡς ἂν ἔχῃ τὸ κάτο-
πτρον κυρτότητος, ἢ κοιλότητος ἢ διάφοροι γὰρ ἔσονται φαν
τασίαι ἀνταπωθουμένων τῶν φώτων πρὸς τὰ μέρη τὰ
ἕτερα. ἀπολισθαινόντων μὲν τῆς κυρτότητος. εἰς δὲ τὴν
κοιλότητα συνιόντων. οὕτω γὰρ ἐφ' ὧν μὲν ἐξ ἐναντίων
τὸ λαιὸν καὶ τὸ δεξιὸν ὁρᾶται. ἐφ' ὧν δὲ κατὰ τὸ ἴσον.
ἐφ' ὧν δὲ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἔμπαλιν μεταπί
πτει. ἀκοὴ δὲ γέγονεν πρὸς φωνῆς γνῶσιν. ἀρχομένη μὲν
ἀπὸ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν κινήσεως, τελευτῶσα δὲ πε-
ρὶ ἥπατος ἕδραν. ἡ δὲ φωνή ἐστιν ἡ δι' ὤτων ἐρχομένη.
ἐγκεφάλου τε καὶ αἵματος, διαδιδομένη δὲ μέχρι ψυ-
χῆς πληγείσης. ὀξεῖα μὲν ἡ ταχέως κινουμένη, βαρεῖα
δὲ ἡ βραδέως. καὶ μεγάλη μὲν ἡ πολλή, μικρὰ δὲ ἡ ὀ-
λίγη. τούτοις δὲ ἑπομένως ἡ τῶν μυκτήρων δύναμις
πρὸς τὴν τῶν ὀσμῶν αἴσθησιν συνέστη. ἔστι δὲ ἡ ὀσμὴ
τὸ κατιὸν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς μυκτῆρσι φλεβίων πάθος,
μέχρι τῶν περὶ τὸν ὀμφαλὸν τόπων. εἴδη δὲ ταύτης οὐχ
ὑπάρχει κατωνομασμένα ἔξω δυοῖν τοῖν γενικωτά-
τοιν, εὐώδους τε καὶ δυσώδους. ἃ παρὰ τὴν τοῦ ἀλγεινοῦ τε
καὶ ἡδέος ἔχει πρόσρησιν. πᾶσαν δὲ τὴν ὀσμὴν ἀέρος
μὲν εἶναι παχυτέραν, ὕδατος δὲ λεπτοτέραν. ἡμεῖς δὲ
ἐν αἷς εἰκότως λέγεται τὸ τῆς ὀσμῆς γένος, ὅτι τούτων
ἐστὶ τῶν οὐδέπω μεταβολὴν τελείαν εἰληφότων. ἀλλὰ
κοινωνίαν ἐχόντων ἀέρος τε καὶ ὕδατος. ταῦτα δὲ εἶναι
κατὰ καπνόν τε καὶ ὁμίχλην. τούτων γὰρ εἰς ἄλληλα
ἀμειβόντων ἡ τῆς ὀσφρήσεως αἴσθησις συντελεῖται.
τήν γε μὴν γεῦσιν ποικιλωτάτην χυμῶν ἐπιγνώμονα
κατεσκεύασαν οἱ θεοί, φλεβία διατείναντες ἀπ' αὐτῆς

μέχρι καρδίας, δοκίμια ἐσόμενα καὶ κριτήρια τῶν χυμῶν. ταῦτα δὲ συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα κατὰ τὰς προσπτώσεις τῶν χυμῶν διορίζει τὴν ἐν τούτοις παραλλαγήν. εἰσὶ δὲ χυμῶν διαφοραὶ ἑπτά, γλυκύς, ὀξύς, στρυφνός, αὐστηρός, ἁλμυρός, δριμύς, πικρός. τούτων δὲ, τὸν μὲν γλυκὺν ἐναντίαν φύσιν ἔχειν τοῖς ἄλλοις ἅπασι συμβέβηκε, διαχέοντα οἰκείως τὴν περὶ τὴν γλῶτταν ὑγρότητα. τοὺς δὲ λοιπούς, τοὺς μὲν κυκῶντάς τε, καὶ σπαράττοντας ὀξεῖς. τοὺς δὲ ἐκθερμαίνοντας καὶ εἰς τὰ ἄνω θέοντας, δριμεῖς. τοὺς δὲ τὸ ῥυπτικὸν ἔχοντας σφοδρὸν ὥστε συντήκειν πικρούς, τοὺς δὲ ἠρέμα καθαίροντάς τε καὶ ῥύπτοντας ἁλμυρούς. τῶν δὲ συναγόντων τοὺς πόρους καὶ συγκρινόντων, τοὺς μὲν τραχυτέρους στρυφνοὺς εἶναι. τοὺς δ' ἧττον τοῦτ' ἐργαζομένους αὐστηρούς. ἁπτικὴν δ' εἶναι δύναμιν κατεσκευασμένην ὑπὸ θεῶν. ἀντιληπτικὴν θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν. μαλακῶν τε καὶ σκληρῶν, κούφων τε καὶ βαρέων, λείων τε καὶ τραχέων ὡς κρίνειν, καὶ τὰς ἐν τούτοις διαφοράς. εἴκοντα δὴ φαμὲν τὰ παραδεχόμενα τὴν ἁφήν. ἀντίτυπα δὲ ἃ οὐκ εἴκει. τοῦτο δὲ συμβαίνει παρὰ τὰς βάσεις αὐτῶν τῶν σωμάτων. τὰ μὲν γὰρ ἔχοντα μείζονας, μόνιμα καὶ ἑδραῖα. τὰ δὲ ἐπὶ μικροῦ βεβῶτα, εὐκίνητα καὶ μαλακὰ καὶ εὐμετάβολα ὄντα τυγχάνει. τραχὺ δὲ εἴη ἂν τὸ ἀνώμαλον μετὰ σκληρότητος. λεῖον δὲ τὸ ὁμαλὸν μετὰ πυκνοῦ. τό γε μὴν ψυχροῦ καὶ θερμοῦ πάθος ἐναντιώτατα ὄντα ἐναντίοις αἰτίοις συνίσταται. τὸ μὲν γὰρ ὀξύτητι τῶν μερῶν καὶ τραχύτητι διατέμνον τὸ θερμὸν πάθος ποιεῖ. τὸ δὲ ψυχρὸν ἁδρομερέστερον τῇ εἰσόδῳ, ἐξωθούντων μὲν τὰ ἐλάττονα καὶ μικρά, βιαζομένων δὲ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐκείνων ἕδραν. σει-

σεισμὸς γάρ τις καὶ τρόμος συνίσταται τότε, καὶ τὸ ἐπὶ τούτῳ πάθος ἐν τοῖς σώμασι ῥῖγος ὑπάρχει. βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον τῷ μὲν ἄνω καὶ κάτω οὐδαμῶς ὁρίζειν προσήκει. οὐδὲν γὰρ εἶναι τὸ μὲν ἄνω τὸ δὲ, κάτω. τοῦ γὰρ παντὸς οὐρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος, καὶ ἀπηκριβωμένου ὁμαλῶς κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, οὐκ ἐνδέχεται τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ, κάτω τινὰς ὀνομάζειν, ἀλλὰ γὰρ εἶναι βαρὺ μὲν τὸ χαλεπῶς εἰς τὸν παρὰ φύσιν τόπον ἑλκόμενον, κοῦφον δὲ τὸ ῥᾳδίως. καὶ προσέτι βαρὺ μὲν τὸ ἐκ πλειόνων μερῶν συγκείμενον, ἐλαφρὸν δὲ τὸ ἐξ ὀλιγίστων. ἀναπνέομεν δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ. περιέστηκε μὲν ἡμῖν ἔξωθεν ἀὴρ πολύς. οὗτος δὲ διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥινῶν καὶ διὰ τῶν ἄλλων τοῦ σώματος πόρων, καὶ τῷ λόγῳ θεωρητῶν εἴσω χωρεῖ. θερμανθεὶς δὲ εἰς τὰ ἔξω πρὸς τὸ συγγενὲς σπεύδει. καὶ καθὸ ἂν μὴ ἐξίῃ ἀντιπεριωθεῖ τὸν ἔξωθεν ἀέρα πάλιν εἰς τὰ ἐντός. οὕτω τε ἀπαύστως τούτου τοῦ κύκλου συντελουμένου ἡ εἰσπνοή τε, καὶ ἐκπνοὴ συνίσταται. νόσων δὲ αἰτίας εἶναι πολλάς, πρῶτον μὲν τὴν τῶν στοιχείων ἔνδειαν καὶ ὑπερβολήν, μετάστασίν τε εἰς ἄλλους οὐκ οἰκείους τόπους. δεύτερον δὲ τὴν τῶν ὁμογενῶν ἀνάπαλιν γένεσιν οἷον ἐκ σαρκὸς εἰ γένοιτο αἷμα ἢ χολή, ἢ φλέγμα. πάντα γὰρ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο, ἢ σύντηξιν εἶναι. τὸ μὲν γὰρ φλέγμα ὑπάρχειν νέαν σαρκὸς σύντηξιν. ἱδρῶτα δὲ καὶ τὸ δάκρυον ὥσπερ ὀρρόν τινα φλέγματος. τὸ δὲ φλέγμα ἔξωθεν μὲν ἀποληφθὲν λεύκας καὶ ἀλφοὺς ἀπογεννᾷ. εἴσω δὲ κερασθὲν χολῇ μελαίνῃ τὴν καλουμένην ἱερὰν νόσον ἐπάγει. τὸ δὲ ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν φλέγμα τῶν ἐν ῥίγει παθῶν αἴτιον. πάντα δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ὑπὸ χολῆς τοῦτο πέπονθε. τὰ γὰρ μυρία πάθη καὶ πολύτρο-

πα χολήν τε καὶ φλέγμα ἀπεργάζεται. τὸν μὲν δὴ συ-
νεχῆ πυρετὸν γίνεσθαι τοῦ πυρὸς πλεονάσαντος, τὸν δὲ
ἀφ᾽ ἡμερινὸν τοῦ ἀέρος, τριταῖον δὲ ὕδατος, τεταρταῖον
δὲ γῆς. ἑξῆς δὲ καὶ περὶ ψυχῆς ῥητέον, ἐντεῦθέν ποθεν
ἀναλαβόντας τὸν λόγον εἰ καὶ δόξομεν παλιλογεῖν. ψυ
χὴν γὰρ παραλαμβάνοντες ἀνθρωπίνην ἀθάνατον οὖ-
σαν, ὡς δείξομεν παρὰ τοῦ πρώτου θεοῦ, οἱ τὰ θνητὰ
γένη δημιουργοῦντες θεοὶ, δύο αὐτῇ προσέθεσαν μέρη
θνητά. ὡς ἂν δὲ μὴ τῆς φλυαρίας τῆς θνητῆς ἀνα-
πιμπλάμενον ᾖ τὸ θεῖον αὐτῆς, καὶ ἀθάνατον, κατῴκι-
σαν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς οἷον ἀκροπόλεως ἄρ-
χον καὶ βασιλεῦον ἀποφήναντες. οἴκησίν τε ἀπένειμαν
τες αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, σχῆμα ἔχουσαν μιμούμενον
τὸ τοῦ παντός. ὑπέθεσαν δὲ τὸ ἄλλο σῶμα πρὸς ὑπηρε-
σίαν ὡς ὄχημα προσφύσαντες, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς θνη
τοῖς αὐτῆς μέρεσιν οἴκησιν ἄλλην ἄλλῳ ἀπένειμαν.
τὸ μὲν γὰρ θυμικὸν ἔταξαν ἐν καρδίᾳ. τὸ δὲ ἐπιθυμη
τικὸν ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ, τοῦ τε πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου
καὶ τῶν φρενῶν. καταδήσαντες ὥσπέρ τι οἰστροῦν, καὶ
ἄγριον θρέμμα. τὸν πνεύμονα δὲ ἐμηχανήσαντο τῆς
καρδίας χάριν μαλακόν τε καὶ ἄναιμον, σηραγγώδη-
τε καὶ σπόγγῳ παραπλήσιον, ὅπως ἔχῃ μάλαγμα πη-
δῶσα ἡ καρδία κατὰ τὴν ζέσιν τοῦ θυμοῦ. τὸ δὲ ἧπαρ
πρὸς τὸ διεγείρειν τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς
τὸ καταπραΰνειν ἔχον γλυκύτητά τε καὶ πικρότητα.
καὶ μὴν πρὸς τὸ δηλοῦν τὴν διὰ τῶν ὀνειράτων μαντι-
κήν. ἐμφαίνεσθαι γὰρ ἐν αὐτῷ διὰ τὸ λεῖον καὶ πυκνὸν
καὶ λαμπρὸν τὴν ἐκ τοῦ νοῦ φερομένην δύναμιν. τὸν
δὲ σπλῆνα τοῦ ἥπατος χάριν ὅπως καθαίρῃ τε αὐτὸ καὶ
παρέχῃ λαμπρόν. τὰς γοῦν ἐπιγινομένας ἔκ τινων

νόσων περὶ τὸ ἧπαρ διαφορὰς εἰς ταυτὸν δέχεσθαι, ὅτι
δὲ πολυμερής ἐστιν ἡ ψυχὴ κατὰ τὰς δυνάμεις καὶ κα-
τὰ λόγους τὰ μέρη αὐτῆς τόποις ἰδίοις διανενέμη-
ται μάθοιμεν ἂν ἐντεῦθεν. πρῶτον μὲν δὴ τὰ φύσει
χωριζόμενα ἕτερα ὑπάρχει. φύσει δὲ χωρίζεται τὸ
παθητικὸν καὶ λογιστικόν. εἴγε τὸ μὲν περὶ τὰ νοητά ἐστι,
τὸ δὲ περὶ τὰ λυπηρὰ καὶ ἡδέα. προσέτι τοῦ παθητι-
κοῦ καὶ περὶ τὰ ζῶα ὄντος, ἐπείγε μὴν ἕτερα ὄντα
φύσει τό τε παθητικὸν καὶ λογιστικὸν καὶ τόποις ὀφείλει
κεχωρίσθαι. εὑρίσκεται γὰρ μαχόμενα ἀλλήλοις οὔτε
αὐτοῦ τινος πρὸς αὐτὸ μάχεσθαι δυναμένου. οὔτε τῶν
ἐναντιουμένων πρὸς ἄλληλα περὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸν
αὐτὸν χρόνον δυναμένων συστῆναι. ὁρᾶται δέ γε ἐπὶ
μὲν τῆς μηδείας ὁ θυμὸς λογισμῷ μαχόμενος. λέγει
γοῦν τὸ, καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά. θυ-
μὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. ἐπὶ δὲ τοῦ
λαΐου τὸν χρύσιππον ἁρπάζοντος ἐπιθυμία λογισμῷ
μαχομένη, λέγει γὰρ οὕτως. αἰαῖ, τὸ δὲ θεῖον ἐν ἀνθρώ-
ποις κακόν. ὅταν τις εἰδῇ τἀγαθὸν, χρῆται δὲ μή. ἔτι
δὲ τὸ ἕτερον εἶναι τὸ παθητικὸν τοῦ λογιστικοῦ παρίστα-
ται. κἀκ τοῦ ἑτέραν μὲν ἐπιμέλειαν εἶναι τοῦ λογιστικοῦ,
ἑτέραν δὲ τοῦ παθητικοῦ. τοῦ μὲν διὰ διδασκαλίας, τοῦ
δὲ, διὰ τῆς τοῦ ἤθους ἀσκήσεως. τὴν δὲ ψυχὴν ἀθάνα-
τον ἀποφαίνει τοῦτον ἐπιὼν τὸν τρόπον. ἡ ψυχὴ ὅτῳ
ἂν προσγένηται ἐπιφέρῃ τούτῳ τὸ ζῆν, ὡς σύμφυτον ὑ-
πάρχον ἑαυτῇ, τὸ ἐπιφέρον τινὶ τὸ ζῆν, ἀνεπίδεκτον ἐ-
στι θανάτου. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀθάνατον. εἰ δὲ ἀθάνατον ἡ ψυ-
χὴ, καὶ ἀνώλεθρον ἂν εἴη. ἀσώματος γάρ ἐστιν οὐσία ἀμε-
τάβλητος κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ νοητὴ, καὶ ἀειδὴς, καὶ μο-
νοειδής. οὐκοῦν ἀσύνθετος, ἀδιάλυτος, ἀσκέδαστος. τὸ δὲ

σῶμα πᾶν τοὐναντίον, αἰσθητόν, ὁρατόν, σκεδαστόν,
σύνθετον, πολυειδές. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ ψυχή, διὰ μὲν
τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη ἰλιγγιᾷ τε
καὶ ταράττεται, καὶ οἷον μεθύει. πρὸς δὲ τῷ νοητῷ, αὐ-
τὴ καθ' αὑτὴν γινομένη, καθίσταται καὶ ἠρεμεῖ. πρὸς
ὃ δὲ γινομένη ταράττεται τούτῳ οὐκ ἔοικεν. ὥστε μᾶλ-
λον τῷ νοητῷ ἔοικε. τὸ δὲ νοητὸν ἀσκέδαστον, τῇ φύσει
καὶ ἀνώλεθρον. καὶ μὴν ἡγεμονικὴ ἡ ψυχὴ φύσει. τὸ
δὲ τῇ φύσει ἡγεμονικὸν τῷ θείῳ ἔοικεν. ὥστε ψυχὴ
τῷ θείῳ ἐοικυῖα ἀνώλεθρος ἂν εἴη καὶ ἄφθαρτος. τά τε
ἄμεσα ἐναντία καὶ μὴ καθ' αὑτά, ἀλλὰ κατὰ συμβε-
βηκὸς πέφυκεν ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι. ἐναντίον δὲ τοῦ-
το ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ζῆν τῷ τεθνάναι. ὡς οὖν
ὁ θάνατος διάκρισις ψυχῆς ἀπὸ σώματος, οὕτω καὶ ἡ
ζωὴ σύνοδος ψυχῆς οὔσης δηλονότι πρόσθεν καὶ σώ-
ματος. εἰ δὲ καὶ ἔσται μετὰ θάνατον καὶ ἦν πρὸ τοῦ περι-
πεσεῖν σώματι, πιθανώτατον ἀΐδιον αὐτὴν εἶναι. οὐ
γὰρ οἷόν τε ἔτι τὸ φθειροῦν αὐτὴν νοῆσαι. εἴτε μὴν αἱ
μαθήσεις ἀναμνήσεις εἰσίν, ἀθάνατος ἂν εἴη ἡ ψυχή.
ὅτι δὲ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις τοῦτον ἂν ἐπαχθείη-
μεν τὸν τρόπον. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως μάθησις ὑποσταίη ἢ
κατὰ ἀνάμνησιν τῶν πάλαι γνωσθέντων. εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν
κατὰ μέρος ἐνοοῦμεν τὰς κοινότητας πῶς ἂν κατὰ
μέρος διωδεύσαμεν ἄπειρα ὑπάρχοντα, ἢ πῶς ἀπ' ὀ-
λίγων, διεψεύσθημεν γὰρ ἄν, οἷον φέρε κρίναντες τὸ ἀνα-
πνοῇ χρώμενον μόνον ζῷον εἶναι. ἢ πῶς ἄρα τὸ ἀρχι-
κὸν εἶεν ἂν ἔννοιαι. ἀναμνηστικῶς οὖν νοοῦμεν ἀπὸ
μικρῶν ἐνθυμημάτων, ἀπό τινων κατὰ μέρος ὑπο-
πεσόντων ἀναμιμνησκόμενοι τῶν πάλαι ἐγνωσμέ-
νων, ὧν λήθην ἐλάβομεν ἐνσωματωθέντες. ἔτι τε ἡ

ψυχὴ οὐ φθείρεται ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας, οὐδὲ ὑπὸ
τῆς ἄλλου φθείροιτ' ἄν, οὐδ' ἁπλῶς ὑπ' ἄλλου. οὕτω δὲ
ἔχουσα ἄφθαρτον ἂν εἴη. τό γε μὴν αὐτοκίνητον, ἀρχι-
κῶς ἀεικίνητον, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀθάνατον, αὐτοκίνητον,
δὲ ἡ ψυχή. τὸ δὲ αὐτοκίνητον ἀρχὴ πάσης κινήσεως
καὶ γενέσεως, ἀρχὴ δὲ ἀγένητον καὶ ἀνώλεθρον, ὥστε
ἡ τῶν ὅλων ψυχὴ τοιαύτη ἂν εἴη. καὶ ἡ ἀνθρωπίνη τοῦ
αὐτοῦ γε κράματος ἀμφότεραι μεταλαβοῦσαι. αὐτοκί-
νητον δέ φησι τὴν ψυχὴν ὅτι σύμφυτον ἔχει τὴν ζωὴν
ἀεὶ ἐνεργοῦσαν καθ' αὑτήν. ὅτι μὲν οὖν αἱ λογικαὶ ψυ-
χαὶ ἀθάνατοι ὑπάρχουσι κατὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον βε-
βαιώσαιτ' ἄν τις. εἰ δὲ καὶ αἱ ἄλογοι τοῦτο τῶν ἀμφισβη-
τουμένων ὑπάρχει. πιθανὸν γὰρ τὰς ἀλόγους ψυχὰς
ψιλῇ τε φαντασίᾳ ἐλαυνομένας, καὶ οὔτε λογισμῷ οὔτε
κρίσει χρωμένας, οὔτε θεωρήμασι καὶ τῇ τούτων συ-
ναγωγῇ, οὔτε κοινωτικαῖς διαλήψεσι. παντελῶς δὲ ἀνε
νοήτους οὔσας καὶ τῆς νοητῆς φύσεως, μήτε τῆς αὐ-
τῆς οὐσίας εἶναι ταῖς λογικαῖς θνητάς τε καὶ φθαρτὰς
ὑπάρχειν. τῷ δὲ ἀθανάτους εἶναι τὰς ψυχὰς λόγῳ, ἠ-
κολούθησε τὸ εἰσκρίνεσθαι αὐτὰς τοῖς σώμασι. πα-
ρεμφυομένας ταῖς τῶν ἐμβρύων διαπλαστικαῖς φύσε-
σι. καὶ διαμείβειν πολλὰ σώματα καὶ ἀνθρωπίνα. καὶ
οὐκ ἀνθρωπίνα, ἢ ἀριθμὸν μενούσας ἢ βουλήσει θεῶν,
ἢ δι' ἀκολασίαν, ἢ διὰ φιλοσωματίαν. ἔχει δέ πως οἰ-
κειότητα πρὸς ἄλληλα σῶμα καὶ ψυχή, ὡς πῦρ καὶ ἄ-
σφαλτος. καὶ ἡ θεῶν δὲ ψυχὴ κέκτηται καὶ αὐτὴ τό τε,
κριτικὸν ὃ καὶ γνωστικὸν ἂν καλοῖτο. καὶ μὴν καὶ τὸ ὁρ-
μητικόν τε ὃ καὶ παραστατικὸν ἄν τις ὀνομάσειε. καὶ
τὸ οἰκειωτικόν αἵτινες δυνάμεις οὖσαι καὶ ἐν ταῖς
ἀνθρωπίναις ψυχαῖς μετὰ τὸ ἐνσωματωθῆναι, οἷον με

ταβολὴν λαμβάνουσιν· ἡ μὲν οἰκειωτικὴ εἰς τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ δὲ ὁρμητικὴ εἰς τὸ θυμοειδές. περὶ δὲ εἱμαρμένης τοιαῦτά τινα τῷ ἀνδρὶ ἀρέσκει. πάντα μὲν φησιν ἐν εἱμαρμένῃ εἶναι. οὐ μὴν πάντα καθειμάρθαι. ἡ γὰρ εἱμαρμένη νόμου τάξιν ἐπέχουσα οὐχ οἷον λέγει ὅτι ὁ μὲν, τάδε ποιήσει ὁ δὲ, τάδε πείσεται. εἰς ἄπειρον γὰρ τοῦτο. ἀπείρων μὲν ὄντων τῶν γεννωμένων, ἀπείρων δὲ τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων, ἐπὶ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν οἰχήσεται καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι, καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον. ἀλλὰ διότι εἴ τις ἂν ἕληται ψυχὴ τοιοῦτον βίον καὶ τάδε τινα πράξει, τάδε τινα αὐτῇ ἕψεται. ἀδέσποτον οὖν ἡ ψυχή, καὶ ἐπ' αὐτῇ μὲν τὸ πρᾶξαι ἢ μή. καὶ οὐ κατηνάγκασται τοῦτο. τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ τάξει καθ' εἱμαρμένην συντελεσθήσεται, οἷον τῷ πάρις ἁρπάσει τὴν ἑλένην ἐπ' αὐτῷ ὄντι, ἀκολουθήσει τὸ πολεμήσουσι φασι περὶ τῆς ἑλένης οἱ ἕλληνες. οὕτω γὰρ καὶ ὁ ἀπόλλων τῷ λαΐῳ προεῖπεν. εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ' ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς. ἐν τῷ θεσμῷ δὴ περιέχεται μὲν καὶ ὁ λάϊος καὶ τὸ φῦσαι αὐτὸν παῖδα, καθείμαρται δὲ τὸ ἑπόμενον. ἡ δὲ τοῦ δυνατοῦ φύσις πέπτωκε μέν πως μεταξὺ τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους, ἀορίστῳ δὲ ὄντι αὐτῷ τῇ φύσει ὥσπερ ἐποχεῖται τὸ ἐφ' ἡμῖν. ὃ δ' ἂν ἑλομένων ἡμῶν γένηται τοῦτο ἔσται ἢ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. τοῦ δὲ δυνάμει τουτέστι τοῦ καθ' ἕξιν καὶ κατ' ἐνέργειαν λεγομένου διήνεγκε. τὸ μὲν γὰρ δυνάμει ἐπιτηδειότητα τινὰ ἀποσημαίνει πρός τινα οὔπω τὴν ἕξιν ἔχοντα. ὡς ὁ παῖς δυνάμει ῥηθήσεται, καὶ γραμματικὸς καὶ αὐλητὴς καὶ τέκτων. ἔσται δὲ τὸ τηνικαῦτα δὲ ἐν ἕξει ἑνός τινος. ἢ δυοῖν τούτοιν ὁπόταν μάθῃ καὶ κτήσεταί τινα τῶν ἕξεων. κατ' ἐνέργειαν δὲ ὁπόταν ἐνεργῇ ἀπὸ τῆς ἕξεως

ἐκείνης

ἐκείνης ἣν κέκτηται. τὸ δὲ δυνατὸν οὐδὲν τούτων. ἀορι=
στον δὲ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν κατὰ τὴν ἐφ᾽ ὁπότερον ῥοπὴν λαμ
βάνῃ τὸ ἀληθεύειν ἢ μή. ἑξῆς δ᾽ ἐπικεφάλαιον περὶ
τῶν ἠθικῶς τῷ ἀνδρὶ εἰρημένων ῥητέον. τὸ μὲν δὴ τι-
μιώτατον καὶ μέγιστον ἀγαθὸν, οὔτε εὑρεῖν ᾤετο εἶναι ῥᾴ
διον, οὔτε εὑρόντας ἀσφαλὲς εἰς πάντας ἐκφέρειν. πά=
νυ γοῦν ὀλίγοις τῶν γνωρίμων καὶ τοῖς γε προκριθεῖσι
τῆς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀκροάσεως μετέδωκε. τὸ μέντοι ἡ
μέτερον ἀγαθὸν εἴτις ἀκριβῶς αὐτοῦ τὰ συγγράμμα
τα ἀναλάβοι ἐτίθετο ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ τοῦ
πρώτου ἀγαθοῦ. ὅπερ θεόν τε καὶ νοῦν τὸν πρῶτον προ=
σαγορεῦσαι ἄντις. πάντα γὰρ τὰ ὁπωσοῦν παρ᾽ ἀνθρώ=
ποις ἀγαθὰ νομιζόμενα, ταύτης ὑπελάμβανε τυγχά-
νειν τῆς προσρήσεως τῷ ὁπωσοῦν μετέχειν ἐκείνου τοῦ
πρώτου καὶ τιμιωτάτου. ὃν τρόπον καὶ τὰ γλυκέα
καὶ τὰ θερμὰ κατὰ μετουσίαν τῶν πρώτων τὴν ἐπωνυ=
μίαν ἔχειν. μόνα δὲ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν ἐφικνεῖσθαι αὐτοῦ
τῆς ὁμοιότητος νοῦν καὶ λόγον. διὸ καὶ τὸ ἡμέτερον ἀγα
θὸν καλὸν εἶναι, καὶ σεμνὸν, καὶ θεῖον, καὶ ἐράσμιον,
καὶ σύμμετρον, καὶ δαιμονίως πως καλούμενον. τῶν
δὲ λεγομένων ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγαθῶν, οἷον ὑγιείας
κάλλους τε καὶ ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ τῶν παραπλησίων
μηδὲν εἶναι καθάπαξ ἀγαθὸν εἰ μὴ τύχοι τῆς ἀπὸ τῆς
ἀρετῆς χρήσεως. χωρισθέντα γὰρ ταύτης ὕλης μόνον ἐ-
πέχειν τάξιν, πρὸς κακοῦ γινόμενα τοῖς φαύλως αὐτοῖς
χρωμένοις. ἔσθ᾽ ὅτε δὲ αὐτὰ καὶ θνητὰ ὠνόμαζεν ἀγαθά.
τὴν δ᾽ εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἡγεῖτο εἶναι
τοῖς ἀγαθοῖς. ἀλλ᾽ ἐν τοῖς θείοις τε καὶ μακαρίοις, ὅθεν δὴ
καὶ μεγάλων τε καὶ θαυμασίων τὰς τῷ ὄντι φιλοσό-
φους ψυχὰς ἔφασκεν ἀναμέστους. καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώ=

ματος διάλυσιν συνεσίους θεοῖς γινομένας. καὶ συμπεριπολούσας, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίων θεωμένας. ἐπείπερ καὶ ἐν τῷ ζῆν ἐφίεντο τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ. καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ προετίμων, ἀφ' ἧς ὥσπερ τι ὄμμα ψυχῆς ἐκκαθηραμένους καὶ ἀναζωπυρήσαντας, ἀπολλύμενόν τε καὶ ἀποτυφλούμενον κρεῖττον ὂν σώζεσθαι μυρίων ὀμμάτων δυνατοὺς γίνεσθαι ἐπορέξασθαι τῆς τοῦ λογικοῦ παντὸς φύσεως. ὡμοιῶσθαι γὰρ τοὺς ἄφρονας τοῖς ὑπὸ γῆν ἀνθρώποις κατῳκισμένοις. καὶ φῶς μὲν μηδέποτε λαμπρὸν ἑωρακόσιν. ἀμυδρὰς δέ τινας σκιὰς ὁρῶσι τῶν παρ' ἡμῖν σωμάτων. οἰομένοις δὲ σαφῶς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ὄντων, ὡς γὰρ τούτους τυχόντας τῆς ἐκ τοῦ ζόφου ἀνόδου καὶ εἰς τὸ καθαρὸν φῶς προελθόντας εὐλόγως καταγνώσεσθαι τῶν τότε φανέντων. καὶ πολὺ πρόσθεν ἑαυτῶν ὡς ἐξηπατημένων. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ βιωτικοῦ ζόφου μεταβαίνοντας, ἐπὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν θεῖα καὶ καλά. τῶν μὲν πάλαι θαυμασθέντων αὐτοῖς καταφρονήσειν, τῆς δὲ τούτων θεωρίας σφοδροτέραν ἕξειν ὄρεξιν, οἷς συνῳδόν ἐστι τὸ λέγειν αὐτὸ μόνον εἶναι τὸ καλὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν. καὶ διότι μὲν τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ πρώτου, καὶ καλόν ἐστι δι' ὅλων συνταξέων δεδήλωται. τὰ δὲ κατὰ μετοχὴν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν νόμων οὕτω πως. διττὰ δὲ ἀγαθά ἐστι, τὰ μὲν, ἀνθρώπινα, τὰ δὲ, θεῖα. καὶ τὰ ἑξῆς τούτοις. εἰ δέ τι κεχωρισμένον καὶ τοῦ πρώτου τῆς οὐσίας ἀμέτοχον ὑπάρχει, καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀνοήτων ἀγαθὸν ὠνόμασται. τοῦτο δέ φησι μεῖζον εἶναι τῷ ἔχοντι κακὸν ἐν εὐθυδήμῳ. ὅτι δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἡγεῖτο εἶναι δι' αὐτὰς αἱρετὰς ὡς ἀκόλουθόν γε ἦν πλέον, τῷ μόνον αὐτὸ ἡγεῖσθαι τὸ καλὸν ἀγαθόν, καὶ δι'

ἐν πλείστοις τοῦτο αὐτὸ ἐπιδέδεικται. καὶ μάλιστα ἐν ὅ-
λῃ τῇ πολιτείᾳ. τὸν μὲν γὰρ ἐπιστήμην ἔχοντα τὴν προει-
ρημένην εὐτυχέστατον εἶναι καὶ εὐδαιμονέστατον, οὐ χ
ἕνεκα τῶν τιμῶν. ὧν τοιοῦτος ὢν λήψεται. οὐδὲ μισθῶν
ἕνεκα. ἀλλὰ κἂν πάντας λανθάνῃ ἀνθρώπους, κἂν τὰ
λεγόμενα κακὰ εἶναι, οἷον ἀτιμίαι καὶ φυγαὶ καὶ θάνα-
τοι συμβαίνωσι. τὸν δὲ χωρὶς ταύτης τῆς ἐπιστήμης
τὰ νομιζόμενα ἀγαθὰ πάντα κεκτημένον, οἷον πλοῦτον
καὶ βασιλείαν μεγάλην, καὶ σώματος ὑγείαν καὶ ῥω-
σίαν καὶ καλὸς μηδέν τι μᾶλλον εἶναι εὐδαίμονα. οἷς
πᾶσιν ἀκόλουθον τέλος ἐξέθετο ὁμοίωσιν θεῷ κατὰ
τὸ δυνατὸν, ποικίλως δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν, ποικίλως δὲ
τοῦτο χειρίζει. ποτὲ μὲν γὰρ ὁμοίωσιν θεῷ λέγει τὸ φρό-
νιμον καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον εἶναι. ὡς ἐν θεαιτήτῳ. διὰ
καὶ πειρᾶσθαι χρῆναι ἐκεῖσε ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν
ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν.
ὁμοίωσιν δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέ-
σθαι. ποτὲ δὲ τὸ μόνον δίκαιον εἶναι ὡς ἐν τῷ τελευ-
ταίῳ τῆς πολιτείας. οὐ γὰρ δὴ ὑπὸ θεῶν ποτε ἀμελεῖ-
ται ὅς ἂν προθυμεῖσθαι θέλει δίκαιος γενέσθαι. καὶ ἐ-
πιτηδεύειν ἀρετὴν εἰς ὅσον δυνατὸν ἄνθρωπον ὁμοιοῦ-
σθαι θεῷ. ἐν δὲ τῷ φαίδωνι ὁμοίωσιν θεῷ λέγει τὸ
σώφρονα ἅμα καὶ δίκαιον γενέσθαι ὧδέ πως. οὐκοῦν
εὐδαιμονέστατοι ἔφη καὶ μακάριοι εἰσὶ καὶ εἰς βέλτι-
στον τόπον ἰόντες, οἱ τὴν δημοτικήν τε καὶ πολιτι-
κὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες. ἣν καὶ καλοῦσι σωφροσύ-
νην τε καὶ δικαιοσύνην. ποτὲ μὲν δὴ τὸ τέλος ὁμοιωθῆ-
ναι θεῷ λέγει. ποτὲ ἕπεσθαι ὡς ὁπόταν εἴποι. ὁ μὲν δὴ
θεὸς ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ
τὰ τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς. ποτὲ δὲ ἀμφότερα ὡς ὁπόταν

φησί. τὴν δὲ θεῷ ἑπομένην τε καὶ εἰκασμένην ψυχὴν καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς. καὶ γάρ τοι τῆς ὠφελείας ἀρχὴ τὸ ἀγαθόν, τοῦτο δὲ ἐκ θεοῦ εἴρηται, ἀκόλουθον οὖν τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος εἴη ἄν, ἢ τὸ ἐξομοιωθῆναι θεῷ. θεῷ δηλονότι τῷ ἐπουρανίῳ, ἢ τῷ μὰ Δία ὑπερουρανίῳ. ὃς οὐκ ἀρετὴν ἔχει. ἀμείνων δ' ἐστὶ ταύτης. ὅθεν ὀρθῶς ἄν τις φαίη. τὴν μὲν κακοδαιμονίαν τοῦ δαίμονος εἶναι κάκωσιν. τὴν δὲ εὐδαιμονίαν τοῦ δαίμονος εὐεξίαν. ἐφικοίμεθα δ' ἂν τοῦ γενέσθαι ὅμοιοι θεῷ φύσει τε χρησάμενοι τῇ προσηκούσῃ, ἔθεσί τε καὶ ἀγωγῇ καὶ ἀσκήσει τῇ κατὰ νόμον, καὶ τὸ κυριώτατον λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. καὶ θεωρημάτων παραδόσει ὥστε ἐξίστασθαι μὲν τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. ἀεὶ δὲ εἶναι πρὸς τοῖς νοητοῖς. προτέλεια δὲ καὶ προκαθάρσια τοῦ ἐν ἡμῖν δαίμονος. εἰ μέλλοιμεν τὰ μείζω μυεῖσθαι μαθήματα. εἴη ἂν τὰ διὰ μουσικῆς καὶ ἀριθμητικῆς τε καὶ ἀστρονομικῆς καὶ γεωμετρίας. συνεπιμελουμένων ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος διὰ γυμναστικῆς. ἥ τις καὶ πρὸς πόλεμον καὶ πρὸς εἰρήνην εὔθετα τὰ σώματα παρασκευάσει. θείου δὲ χρήματος τῆς ἀρετῆς ὑπαρχούσης, αὐτὴ μὲν ἐστὶ διάθεσις ψυχῆς τελεία καὶ βελτίστη. εὐσχήμονα καὶ βέβαιον καὶ σύμφωνον παρέχουσα τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν καθ' ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἄλλους. τῶν δὲ ἐν εἴδει αὐτῆς λογικαὶ δὲ αἱ περὶ τὸ ἄλογον αὐτῆς μέρος συνιστάμεναι. οἷον ἀνδρία καὶ σωφροσύνη. περὶ μὲν τὸ θυμικὸν τῆς ἀνδρίας συνισταμένης, περὶ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς σωφροσύνης. ἑτέρου γὰρ ὄντος τοῦ τε θυμικοῦ καὶ τοῦ λογιστικοῦ διάφορος ἂν εἴη καὶ ἡ ἑκάστου τελειότης. τοῦ μὲν δὴ λογιστικοῦ μέρους τελειότης ἐστὶν ἡ φρόνησις. τοῦ δὲ θυμικοῦ ἡ ἀνδρία. τοῦ δ' ἐπιθυμητικοῦ ἡ σωφροσύ-

τη. ἡ μὲν δὴ φρόνησις ἐστὶν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν,
καὶ οὐδετέρων. ἡ δὲ σωφροσύνη τάξις περὶ τὰς ἐπι-
θυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις, καὶ τὴν εὐπείθειαν αὐτῶν πρὸς
τὸ ἡγεμονικόν, τοῦτο δὲ εἴη ἂν τὸ λογιστικόν. ὅταν δὲ φῶ-
μεν τάξιν τινὰ εἶναι καὶ εὐπείθειαν τὴν σωφροσύνην
τοιοῦτόν τι παριστάμεν ὅτι δύναμίς τίς ἐστι καθ' ἣν τε-
ταγμένως καὶ εὐπειθῶς ἔχουσιν αἱ ὀρέξεις πρὸς τὸ φύ-
σει δεσποτικόν, τουτέστι τὸ λογιστικόν. ἡ δὲ ἀνδρεία ἐστὶ δό-
γματος ἐννόμου σωτηρία δεινοῦ τε καὶ μὴ δεινοῦ. του-
τέστι διασωστικὴ δύναμις δόγματος ἐννόμου. ἡ δὲ δι-
καιοσύνη ἐστὶ συμφωνία τις τούτων πρὸς ἄλληλα, δύνα-
μίς τις οὖσα καθ' ἣν ὁμολογεῖ καὶ συμφωνεῖ πρὸς ἄλλη-
λα τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς. καὶ ἕκαστον πρὸς τῷ οἰκείῳ
γίνεται. καὶ ἐπιβάλλον τί τε καὶ κατ' ἀξίαν ὡς ἂν παν-
τελεία τις οὖσα τῶν τριῶν ἀρετῶν. φρονήσεως, ἀνδρείας,
σωφροσύνης. ἄρχοντος μὲν τοῦ λογισμοῦ. τῶν δὲ λοιπῶν
μερῶν τῆς ψυχῆς κατ' οἰκείαν ἰδιότητα κατεσταλμέ-
νων ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ καὶ πειθηνίων αὐτῷ γεγενημέ-
νων. ὅθεν καὶ ἀντακολουθεῖν ἡγητέον τὰς ἀρετάς. ἡ γὰρ
ἀνδρεία δόγματος ἐννόμου διασωστικὴ ὑπάρχουσα λό-
γου ὀρθοῦ διασωστικὴ ἐστι. τὸ γὰρ ἔννομον δόγμα ὀρθός
τις ἐστὶ λόγος. ὁ δὲ ὀρθὸς λόγος ἀπὸ φρονήσεως γίνεται.
καὶ μὴν καὶ ἡ φρόνησις μετὰ ἀνδρείας ὑφίσταται. ἐπι-
στήμη γάρ ἐστιν ἀγαθῶν, οὐδεὶς γὰρ δύναται τὸ ἀγαθὸν ὁ-
ρᾶν ὑπὸ δειλίας ἐπισκοτούμενον, καὶ τῶν συνακολου-
θούντων τῇ δειλίᾳ παθῶν. παραπλησίως οὐδὲ μετὰ
ἀκολασίας φρόνιμός τις δύναται εἶναι, καὶ καθόλου

διὰ τοῦ ἡττᾶσθαι ὑπὸ πάθους ποιῇ τι παρὰ τὸν ὀρ-
θὸν λόγον ὑπὸ ἀμαθίας, καὶ ἀφροσύνης τοῦτο πάσχειν
φησὶν αὐτὸν ὁ πλάτων. ὥς τε οὐκ ἂν δύναιτό τις φρό-

νησιν ἔχῃ ἀκόλαστος ὢν καὶ δειλός. ἀχώριστοι οὖν εἰσιν αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων αἱ τέλειαι. λέγονται γὰρ καὶ ἄλλως ἀρεταὶ οἷον εὐφυΐαι καὶ προκοπαὶ πρὸς ταύτην ὁμωνυμοῦσαι ταῖς τελειότησι κατὰ τὴν ὁμοιότητα τὴν πρὸς αὐτάς. οὕτω γοῦν καὶ στρατιώτας ἀνδρείους τινὰς καλοῦμεν, καὶ φαμὲν ἐνίοτε ἀνδρείους τινὰς ὄντας ἄφρονας ὑπάρχειν περὶ τῶν οὐ τελείων ἀρετῶν ποιούμενοι τὸν λόγον, αἱ δὲ τέλειαι ἀρεταὶ δηλονότι οὐδὲ ἐπιτείνονται οὐδὲ ἀνίενται. αἱ μέντοι γε κακίαι καὶ ἐπίτασιν δέχονται καὶ ἄνεσιν. ἄλλος γὰρ ἄλλου ἀφρονέστερος καὶ ἀδικώτερος. ἀλλ' οὐδὲ συνέπονται αἱ κακίαι ἀλλήλαις, εἰσὶ γάρ τινες ἐναντίαι, αἳ οὐκ ἂν εἶεν περὶ τὸν αὐτόν. οὕτω γὰρ ἔχει θρασύτης πρὸς δειλίαν. καὶ ἀσωτία πρὸς φιλαργυρίαν. καὶ ἄλλως ἀδυνάτου ὄντος τοῦ ὑφεστᾶναι τινὰ ἄνθρωπον πάσῃ κακίᾳ συνεχόμενον. οὐδὲ γὰρ σῶμα οἷόν τε εἶναι ἔχον πάσας τὰς τοῦ σώματος κακίας ἐν ἑαυτῷ. παραδοτέον δὲ καὶ μεταξύ τινα διάθεσιν, μήτε φαύλην μήτε σπουδαίαν. οὐδὲ γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἢ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους. τοὺς γὰρ ἐφ' ἱκανὸν προκόπτοντας τοιούτους εἶναι οὐ γὰρ ῥᾴδιον εὐθέως ἀπὸ κακίας ἐπ' ἀρετὴν μεταβῆναι. πολλὴν γὰρ εἶναι τὴν διάστασιν, πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων καὶ ἐναντίωσιν. ἡγητέον δὲ καὶ τῶν ἀρετῶν, τὰς μὲν εἶναι προηγουμένας. τὰς δέ, ἑπομένας. ἡγουμένας μὲν τὰς ἐν τῷ λογιστικῷ, ἀφ' ὧν καὶ αἱ λοιπαὶ τὸ τέλειον λαμβάνοισιν. ἑπομένας δὲ τὰς ἐν τῷ παθητικῷ. αὗται γὰρ πράττοισι τὰ καλὰ κατὰ λόγον οὐ τὸν ἐν αὐταῖς. οὐ γὰρ ἔχοισιν. ἀλλὰ κατὰ τὸν ὑπὸ φρονήσεως ἐνδιδόμενον, αὐταῖς ἐξ ἔθους ἐγγινόμενον καὶ ἀσκήσεως. καὶ ἐπεὶ οὔτε ἐπιστήμη οὔτε τέχνη ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς ψυ-

χῆς συνίσταται ἢ ἐν μόνῳ τῷ λογιστικῷ. αἱ μὲν περὶ τὸ
παθητικὸν ἀρεταὶ οὐχ ὑπάρχουσι διδακταί. ὅτι μὴ
δὲ τέχναι μηδὲ ἐπιστῆμαί εἰσιν. οὐδὲ γὰρ ἴδιον θεώ-
ρημα ἔχουσιν. ἡ μέντοι φρόνησις ἐπιστήμη ὑπάρχουσα,
τὰ οἰκεῖα ἑκάστης ἐνδίδωσιν. ὡς καὶ ὁ κυβερνήτης τοῖς
ναύταις τινὰ ὑπαγορεύει ὑπ' αὐτῶν ἀγνοούμενα. οἱ δέ,
πείθονται αὐτῷ. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ στρατιώτου
καὶ ἐπιστρατηγοῦ. ἐπιτεινομένων δὲ καὶ ἀνιεμένων τῶν
κακιῶν. οὐδὲ τὰ ἁμαρτήματα ἴσα ἂν εἴη. ἀλλὰ τὰ μὲν,
μείζω, τὰ δέ, ἐλάττω. οἷς ἀκολούθως καὶ παρὰ τῶν νο-
μοθετῶν, τὰ μὲν, μᾶλλον κολάζεται, τὰ δέ, ἧττον. καί-
τοι γε ἀκρότητες αἱ ἀρεταὶ ὑπάρχουσι διὰ τὸ τέλειαι
εἶναι καὶ ἐοικέναι τῷ εὐθεῖ. κατ' ἄλλον τρόπον μεσότη-
τες ἂν εἶεν τῷ ὁρᾶσθαι περὶ πάσας ἢ τάς γε πλείστας,
καθ' ἑκάστην ἑκατέρωθεν δύο κακίας τὴν μὲν, καθ' ὑπερ-
βολὴν τὴν δέ, κατὰ ἔνδειαν, ὡς ἐπὶ τῆς ἐλευθεριότητος
ὁρᾶται. ἐπὶ θάτερα μὲν μικρολογία, ἐπὶ θάτερα δὲ ἀ-
σωτία. γίνεται γὰρ ἐν τοῖς πάθεσιν ἀμετρία κατὰ τὸ ὑ-
περβάλλειν τὸ προσῆκον ἢ ἐλλείπειν. οὔτε γὰρ ὁ μηδὲ
γονέων ὑβριζομένων ὀργιζόμενος ἀπαθὴς ἄν τις εἴη,
οὔτε ὁ ἐπὶ πᾶσι καὶ τοῖς τυχοῦσι μετριοπαθής. ἀλλὰ
πᾶν τοὐναντίον. πάλιν δὲ ὁμοίως γονέων τελευτησάν-
των, ὁ μὲν μὴ λυπούμενος ἀπαθής. ὁ δ' ὥστε καὶ κατα-
φθίνειν ὑπὸ τῆς λύπης ὑπερπαθής τε καὶ ἀμετροπα-
θής. ὁ δὲ λυπούμενος μὲν, μετρίως δὲ τοῦτο πάσχων με-
τριοπαθής. καὶ μὴν ὁ πάντα φοβούμενος καὶ πέρα τοῦ
μετρίου δειλός. ὁ δὲ μηδὲν φοβούμενος θρασύς. ἀνδρεῖος
δὲ ὁ μετρίως ἔχων περί τε θάρρη καὶ φόβους, καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος. ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν μέτριον ἐν
τοῖς πάθεσι τὸ βέλτιστον ἐστὶν, οὐκ ἄλλο δὲ ἐστὶ τὸ μέτριον

ᾖ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως διὰ τοῦτο διὰ μεσότητος αἱ τοιαῦται ἀρεταὶ διότι μέσως ἔχοντας ἡμᾶς ἐν τοῖς πάθεσι παρέχονται. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι ἄλλο ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ ἀδέσποτον, καὶ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτον ὑπάρχει. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπαινετὸν ἦν τὸ καλόν, εἰ ἐκ φύσεως ἢ θείας μοίρας παρεγίνετο. καὶ ἑκούσιον ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ καθ' ὁρμήν τινα συνισταμένη, διάπυρον καὶ γενναίαν καὶ ἔμμονον. τῷ δὴ τὴν ἀρετὴν ἑκούσιον εἶναι, ἕπεται τὸ τὴν κακίαν ἀκούσιον ὑπάρχειν. τίς γὰρ ἂν ἑκὼν ἐν τῷ καλλίστῳ ἑαυτοῦ μέρει καὶ τιμιωτάτῳ ἕλοιτο ἔχειν τὸ μέγιστον τῶν κακῶν. εἰ δέ τις ἐπὶ κακίαν ὁρμᾷ, πρῶτον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ κακίαν αὐτὴν ὁρμήσει, ἀλλ' ὡς ἐπ' ἀγαθόν. εἰ δὲ καὶ παραγίνεταί τις ἐπὶ κακίαν πάντως, ὁ τοιοῦτος ἐξηπάτηται ὡς δι' ἐλάττονος τινὸς κακοῦ ἀποικονομισόμενος μεῖζον ἀγαθόν, καὶ ταύτῃ ἀκουσίως ἐλεύσεται. ἀδύνατον γὰρ ὁρμᾶν ἐπὶ κακὰ βουλόμενον ἔχειν αὐτά, οὔτε ἐλπίδι ἀγαθοῦ οὔτε φόβῳ μείζονος κακοῦ. καὶ ὅσα δὴ ἀδικεῖ ὁ φαῦλος ἀκούσια ὑπάρχει. τῆς γὰρ ἀδικίας ἀκουσίου οὔσης, πολὺ μᾶλλον τὸ ἀδικεῖν ἀκούσιον ἂν εἴη, ὅσῳ καὶ μεῖζον κακὸν ἂν τυγχάνοι τὸ ἐνεργεῖν αὐτὸν κατὰ ἀδικίαν τοῦ ἔχειν αὐτὴν ἠρεμοῦσαν. καίτοι δὲ ἀκουσίων ὄντων τῶν ἀδικημάτων, κολαστέον τοὺς ἀδικοῦντας καὶ διαφόρως. αὗται γὰρ βλάβαι διάφοροι. καὶ τὸ ἀκούσιον ἐν ἀγνοίᾳ τινὶ ἢ πάθει κεῖται. ἅπαντα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔξεστιν ἀποτρίψασθαι καὶ λόγῳ καὶ ἤθεσιν ἀστείοις καὶ μελέτῃ.

Φιλία δὲ ἡ μάλιστα καὶ κυρίως λεγομένη οὐκ ἄλλη τίς ἐστι τῆς συνισταμένης κατὰ εὔνοιαν ἀντίστροφον. αὕτη δὲ ἐφίσταται ὅταν ἐπίσης ἑκάτερος βούληται τὸν πλησίον καὶ ἑαυτὸν εὖ πράττειν. ἡ δὲ ἰσότης αὕτη οὐκ ἄλλως σώζεται

ἡ κατὰ τὴν τοῦ ἤθους ὁμοιότητα. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ
μετρίῳ ὄντι φίλον ὑπάρχει. τὰ δὲ ἄμετρα. οὔτε ἀλλήλοις,
οὔτε τοῖς συμμέτροις δύναται ἐφαρμόσαι. εἰσὶ δέ τι-
νες καὶ ἄλλαι νομιζόμεναι φιλίαι, οὐ μὴν καὶ οὖσαι ὑπὸ
τῆς ἀρετῆς ὥσπερ ἐπικεχρωσμέναι. ἥτε φυσικὴ τῶν γο-
νέων πρὸς τὰ ἔκγονα. καὶ ἡ τῶν συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους.
καὶ ἡ λεγομένη πολιτικὴ καὶ ἡ ἑταιρική. αὗται δὲ οὐκ
ἀεὶ ἔχουσι τὸ ἀντίστροφον τῆς εὐνοίας. εἶδος δέ πως φι-
λίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικόν. ἔστι δὲ ἐρωτικὴ ἡ μὲν ἀστεία ἡ
τῆς σπουδαίας ψυχῆς. ἡ δὲ φαύλη ἡ τῆς κακῆς. μέση
δὲ ἡ τῆς μέσως διακειμένης. ὥσπερ οὖν τρεῖς εἰσιν ἕ-
ξεις ψυχῆς λογικοῦ ζώου. ἡ μὲν, ἀγαθή, ἡ δέ, φαύλη. τρίτη
δὲ τούτων μέση. οὕτω καὶ τρεῖς ἐρωτικαὶ εἶεν ἂν κατ᾽
εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσαι. τῷ δ᾽ εἶναι τρεῖς αὐτάς, δη-
λοῦσι μάλιστα οἱ σκοποὶ διαφέροντες ἀλλήλων, ἡ μὲν
γὰρ φαύλη μόνου τοῦ σώματος ἐστὶ τοῦ ἡδέως ἡττωμένη.
καὶ ταύτῃ βοσκηματώδης ὑπάρχουσα. ἡ δὲ ἀστεία ψι-
λῆς τῆς ψυχῆς ἕνεκεν. ἧς ὁρᾶται ἐπιτηδειότης πρὸς
ἀρετήν. ἡ δὲ μέση τοῦ συναμφοτέρου. ὀρεγομένη μὲν τοῦ
σώματος. ὀρεγομένη δὲ καὶ τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς. ὁ δὲ
ἀξιέραστος καὶ αὐτὸς μέσος τις ὑπάρχει. οὔτε φαῦλος
ὢν οὔτε ἀστεῖος. ὅθεν καὶ τὸν σωματοποιούμενον ἔρωτα δαί-
μονά τινα φατέων μᾶλλον ἤπερ θεόν, μηδέποτε ἐν γηΐ-
νῳ σώματι γεγενημένον, διαπορθμεύοντα τὰ παρὰ
θεῶν, ἀνθρώποις, καὶ ἀνάπαλιν κοινῶς τῆς ἐρωτικῆς εἰς
τὰς τρεῖς ἰδέας διῃρημένης τὰς προειρημένας. ἡ τοῦ ἀ-
γαθοῦ τοίνυν ἐρωτικὴ ἀπηλλαγμένη πάθους τεχνι-
κή τις ὑπάρχει, ὅθεν καὶ ἐν τῷ λογιστικῷ συνίσταται τῆς
ψυχῆς. θεωρήματα δ᾽ αὐτῆς τὸ γνῶναι τε τὸν ἀξιέρα-
στον. καὶ κτήσασθαι καὶ χρήσασθαι. ἐπικρίνει δὲ αὐτὸν ἐκ

τῶν προθέσεων αὐτοῦ καὶ ὁρμῶν. εἰ εὐγενεῖς. εἰ ἐπὶ τὸ
καλὸν γινόμεναι. εἰ σφοδραί τε καὶ διάπυροι. κτήσε-
ται δὲ αὐτὴν ὁ κτώμενος οὐ θρύπτων οὐδὲ ἐπαινῶν
τὰ παιδικά. ἀλλὰ μᾶλλον κωλύων καὶ ἐνδεικνύμενος
ὅτι οὐ βιωτὸν αὐτῷ οὕτως ἔχοντι ὡς νῦν ἔχει. ὅταν δὲ
ἕλῃ τὸν ἐρώμενον, χρήσεται αὐτῷ παρεγγυῶν ταῦτα
δι' ὧν ἀσκητὴς ἔσται τέλειος. τέλος δὲ αὐτοῖς τὸ ἀντ' ἐρα-
στοῦ καὶ ἐρωμένου γενέσθαι φίλους. τοσοῦτον δὲ κακὸν
ἀδικία ὥστε φευκτότερον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖ-
σθαι, τὸ μὲν γὰρ πονηροῦ ἔργον. τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι πάθος
ἀσθενοῦς. αἰσχρὸν μὲν δὴ ἑκάτερον. τὸ δὲ ἀδικεῖν τοσοῦ-
το κάκιον ὅσῳ περ καὶ αἴσχιον. λυσιτελεῖ δὲ τῷ ἀδικοῦν-
τι ὑποσχεῖν δίκην ὡς καὶ τῷ νενοσηκότι ὑποσχεῖν ἰα-
τρῷ τὸ σῶμα εἰς θεραπείαν. πᾶσα γὰρ κόλασις ἰατρεία
τίς ἐστιν ἡμαρτημένης ψυχῆς. Ἐπεὶ δὲ αἱ πλεῖσται
ἀρεταὶ περὶ πάθη γίνονται διοριστέον καὶ περὶ τοῦ πά-
θους ὁποῖόν τι ὑπάρχει. ἔστι τοίνυν πάθος κίνησις ἄλογος
ψυχῆς ὡς ἐπὶ κακῷ, ἢ ὡς ἐπὶ ἀγαθῷ. ἄλογος μὲν
οὖν εἴρηται κίνησις ὅτι οὐ κρίσει τὰ πάθη. οὐδὲ δόξαι
ἀλλὰ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς μερῶν κινήσεις. ἐν γὰρ τῷ
παθητικῷ τῆς ψυχῆς συνίσταται καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα. οὐ καὶ
ἐφ' ἡμῖν. ἄκουσι γοῦν ἐν ἡμῖν ἐγγίνεται πολλάκις καὶ
ἀντιτείνουσιν. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ γινώσκοντες ὅτι οὐ λυπη-
ρὰ τὰ προσπεπτωκότα. οὐδὲ ἡδέα οὐδὲ μὴν φοβερά.
οὐδὲν ἧττον ἀγόμεθα ὑπ' αὐτῶν, οὐκ ἂν παθόντες ταῦ-
τα, εἰ κρίσεσι τὰ αὐτὰ ἦν. ταύτας γὰρ ἀποβάλλομεν
καταγνόντες αὐτῶν, εἴτε δεόντως εἴτε μὴ δεόντως. ἐπ'
ἀγαθῷ δὲ ἢ ἐπὶ κακῷ, ἐπειδὴ κατ' ἔμφασιν ἀδια-
φόρου πράγματος, οὐ κινεῖται τὸ πάθος. πάντα γὰρ συ-
νίσταται ἢ κατὰ ἀγαθοῦ ἔμφασιν, ἢ κατὰ κακοῦ. ἀγα-

θὸν γὰρ ἐὰν μὲν παρεῖναι ὑπολάβωμεν, ἡδόμεθα· ἐὰν
δὲ μέλλειν ἐπιθυμοῦμεν. καὶ κακὸν ἐὰν μὲν παρεῖναι
ὑπολάβωμεν, λυπούμεθα. τὸ δὲ μέλλον φοβούμεθα.
ἔστι δὲ πάθη ἁπλῶς καὶ στοιχειώδη δύο, ἡδονή τε καὶ λύ-
πη, τἄλλα δὲ ἐκ τούτων πέπλεισαι. οὐ γὰρ συναριθ-
μητέον τούτοις φόβον καὶ ἐπιθυμίαν. ὡς ἀρχικὰ ὑ-
πάρχοντα καὶ ἁπλᾶ. ὅτε γὰρ φοβούμενος οὐ παντελῶς
ἐστέρηται ἡδονῆς. οὐδὲ γὰρ τὸν τυχόντα ἄν τις διαγένοι-
το χρόνον ἀπογινώσκων ἀπαλλαγὴν ἢ κουφισμὸν τοῦ
κακοῦ. πλεονάζει μέντοι ἐν τῷ λυπεῖσθαι καὶ ὀχλεῖσθαι.
καὶ διὰ τοῦτο συνῆπται τῇ πόλει. ὅ, τε ἐπιθυμῶν ἐν προσ-
δοκίᾳ μένων τοῦ τεύξεσθαι ἥδεται. οὐ παντελῶς δὲ θαρ-
ρῶν οὐδ' ἔχων βέβαιον τὴν ἐλπίδα ἄχθεται. ἐπιθυ-
μίας δὴ καὶ φόβου μὴ ὄντων ἀρχικῶν ἀνενδοιάστως
συγχωρηθήσεται τὸ μὴ δὲ τῶν ἄλλων τι παθῶν ἁπλοῦν
εἶναι. οἷον ὀργὴν λέγω καὶ πόθον καὶ ζῆλον. καὶ ὅσα τοιαῦ-
τα. ἐν τούτοις γὰρ ἐνορᾶται ἡ ἡδονὴ καὶ λύπη ὡς ἂν
ἐκ τούτων μεμιγμέναις. τῶν δὲ παθῶν τὰ μὲν, ἐστὶν ἄ-
γρια. τὰ δὲ, ἥμερα. καὶ ἥμερα μὲν ὅσα κατὰ φύσιν ὑ-
πάρχει τῷ ἀνθρώπῳ. ἀναγκαῖα δὲ καὶ οἰκεῖα. οὕτω δὲ
ἔχει ἕως ἂν σύμμετρα ὑπάρχοι. προσελθούσης δ' αὐτῆς
ἀμετρίας ἡμαρτημένα ὑπάρξει. τοιαῦτα ἐστὶν ἡδονὴ λύ-
πη. θυμός. ἔλεος. αἰσχύνη. οἰκεῖον γὰρ τὸ ἡσθῆναι ἐπὶ τοῖς
κατὰ φύσιν. λυπηθῆναι δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὁ μὲν
θυμὸς πρὸς τὸ ἀμύνασθαι καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐ-
χθροὺς ἀναγκαῖος. ὁ δὲ ἔλεος οἰκεῖος φιλανθρωπίᾳ. αἰ-
σχύνη δὲ πρὸς ἀναχώρησιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιτή-
δειος. ἄλλα δ' ἄγρια ἐστὶ πάθη ἅπερ παρὰ φύσιν ἐστίν.
ἐκ διαστροφῆς συστάντα καὶ ἐθῶν μοχθηρῶν. ταῦ-
τα δὲ ὑπάρχει γέλως καὶ ἐπιχαιρεκακία. καὶ μισαν-
θρωπία. ἃ καὶ ἐπιτεινόμενα καὶ ἀνιέμενα καὶ ὁπωσ-

ποιοῦ ἔχοντα διημαρτημένα ὄντα τυγχάνει μετριότητα μὴ δεχόμενα. Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης φησὶν ὁ Πλάτων ὅτι ταῦτα τὰ πάθη φύσει πως ἀρχῆθεν ἐν ἡμῖν κινηθέντα φέρεται. τῆς μὲν λύπης καὶ τῆς ἀλγηδόνος ἐπιγινομένων παρὰ φύσιν κινουμένοις. τῆς δ' ἡδονῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθισταμένης. οἴεται δὲ κατὰ φύσιν κατάστημα εἶναι τὸ μέσον, ἀλγηδόνος τε καὶ ἡδονῆς. οὐθετέρῳ ἐκείνων ὂν τὸ αὐτό. ἐν ᾧ καὶ τὸν πλείω χρόνον ὑπάρχομεν. διδάσκει δὲ καὶ διότι πολλά ἐστιν εἴδη ἡδονῶν. τὰ μὲν, διὰ τοῦ σώματος. τὰ δὲ, διὰ τῆς ψυχῆς. τῶν δὲ ἡδονῶν τὰς μὲν, μίγνυσθαι τοῖς ἐναντίοις. τὰς δὲ παραμένειν καθαράς τε καὶ εἰλικρινεῖς. καὶ τὰς μὲν ἀναμνηστικὰς, τὰς δὲ μετ' ἐλπίδος γινομένας. καὶ τὰς μὲν, αἰσχρὰς ὅσαι ἀκόλαστοί τε καὶ μετὰ ἀδικίας. τὰς δὲ, μετρίας, καὶ ἄλλως γέπως μετεχούσας τοῦ ἀγαθοῦ. οἷον τήν τε εὐφροσύνην τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς. καὶ τὰς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἡδονάς. πεφυκυιῶν δὲ πολλῶν ἀδοκίμων ἡδονῶν, οὐ ζητητέον εἰ τῶν ἁπλῶν ἀγαθῶν δύναται εἶναι. ἐξίτηλος γὰρ φαίνεται καὶ οὐδενὸς ἀξία ἐπιγεννηματικὴ τῇ φύσει ὑπάρχουσα. καὶ οὐδὲν οὐσιῶδες οὐδὲ προηγούμενον ἔχουσα. συνυπάρχουσά τε τῷ ἐναντίῳ. μίγνυται γὰρ ἡδονὴ καὶ λύπη. οὐκ ἂν δὲ συνέβαινε τοῦτο, εἰ τὸ μὲν ἁπλῶς ἦν ἀγαθὸν, θάτερον δὲ κακόν. Τῶν δὲ πολιτειῶν φησι τὰς μὲν, ἀνυποθέτους εἶναι, ἃς ἐν τῇ πολιτείᾳ διεξῆλθεν, ἐν γὰρ ταύτῃ προτέραν μὲν ὑπέγραψε τὴν ἀπόλεμον, δευτέραν δὲ τὴν φλεγμαίνουσαν καὶ πολεμικήν. ζητῶν τίνες ἂν εἶεν αἱ βέλτισται τούτων. καὶ πῶς ἂν συσταῖεν. ἔστι δ' ὅπου παραπλησίως τῇ διαιρέσει τῆς ψυχῆς καὶ ἡ πολιτεία διῄρημένη τριχῆ. εἴς τε τοὺς φρουροὺς, καὶ εἰς τοὺς ἐπικούρους καὶ εἰς τοὺς δημιουργούς. ὧν τοῖς μὲν, τὸ βουλεύεσθαι καὶ

ἀρχὴν ἀποδίδωσι. τοῖς δέ, προπολεμεῖν εἰ δέοι. τοὺς κα-
τὰ τὸ θυμικὸν τακτέον. ὥσπερ συμμαχοῦντας τῷ
λογιστικῷ. τοῖς δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἄλλας ἐργασίας.
τοὺς δὲ ἄρχοντας ἀξιοῖ φιλοσόφους εἶναι καὶ θεωρητι-
κοὺς τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ. μόνως γὰρ οὕτω κατὰ τρόπον
διοικήσειν αὐτοὺς πάντα. οὐ γάρ ποτε κακῶν λήξειν τὰ
πράγματα τὰ ἀνθρώπινα, εἰ μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύ-
σειαν, ἢ οἱ λεγόμενοι βασιλεῖς ἀπό τινος θείας μοίρας ὄν-
τως φιλοσοφήσειαν, ἄριστα γὰρ καὶ μετὰ δικαιοσύνης ὑ-
πάρξειν τὰς πόλεις τότε δή, ὅταν ἕκαστον μέρος αὐ-
τονομῇ. ὥστε προβουλεύειν μὲν τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ.
τοὺς δὲ συμμάχους τούτοις ὑπηρετεῖν, καὶ τούτων προ-
μάχεσθαι. τούτοις δὲ εὐπειθῶς συνέπεσθαι τοὺς λοιπούς.
πέντε δέ φησιν εἶναι πολιτείας. τήν τε ἀριστοκρατικήν,
ὁπόταν οἱ ἄριστοι ἄρχωσι. καὶ δευτέραν τὴν τιμοκρα-
τικήν. φιλοτίμων ὄντων τῶν ἀρχόντων. καὶ τρίτην τὴν δη-
μοκρατικήν. καὶ μετὰ ταύτην τὴν ὀλιγαρχικήν, τελευ-
ταίαν δὲ τὴν τυραννίδα χειρίστην ὑπάρχουσαν. ὑπο-
γράφει δὲ καὶ ἄλλας πολιτείας ἐξ ὑποθέσεως. ὧν ἐστιν
ἥ τε ἐν νόμοις καὶ ἡ ἐκ διορθώσεως ἐν ἐπιστολαῖς. ἢ χρῆ-
ται πρὸς τὰς νενοσηκυίας πόλεις τὰς ἐν τοῖς νόμοις,
ἤδη καὶ τόπον ἀφωρισμένον ἐχούσας, καὶ ἀνθρώπους
λογάδας ἀπὸ πάσης ἡλικίας, ὥστε κατὰ τὰς διαφο-
ρὰς τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῶν τόπων παιδείας τε οἰκείας
δεῖσθαι, καὶ ἀγωγῆς, καὶ ὁπλίσεως. οἱ μὲν γὰρ παραθα-
λάττιοι καὶ ναυτίλλοιντο ἂν καὶ ναυμαχοῖεν. οἱ δὲ ἐν
μεσογείᾳ οἰκοῦντες πρὸς πεζομαχίαν, ἁρμόττοιντο
ἂν καὶ ὅπλισιν, ἢ κουφοτέραν ὡς οἱ ὄρειοι. ἢ βαρυτέραν
ὡς ἐν γεωλόφοις οἰκοῦντες πεδίοις. ἔνιοι δ' αὐτῶν καὶ
ἱππασίαν ἂν ἐπασκοῖεν. ἐνταῦθα δὲ τῇ πόλει οὐδὲ κοι-

νὰς εἶναι τὰς γυναῖκας νομοθετεῖ. ἔστιν οὖν πολιτικὴ ἀρετὴ θεωρητική τε καὶ πρακτικὴ καὶ προαιρετικὴ τοῦ ἀγαθὴν ποιεῖν πόλιν καὶ εὐδαίμονα. καὶ ὁμονοοῦσαν τε καὶ συμφωνοῦσαν. ἐπιτακτική τις οὖσα καὶ ἔχουσα ὑποβεβλημένας πολεμικήν τε καὶ στρατηγικὴν καὶ δικαστικήν. σκέπτεται γὰρ ἡ πολιτικὴ ἄλλα μυρία. καὶ δὴ καὶ αὐτὸ τοῦτο. εἴτε πολεμητέον. εἴτε μή. ὁποῖος δὲ ἐστὶν ὁ φιλόσοφος προειρημένου τούτου διαφέρει ὁ σοφιστής. τῷ μὲν τρόπῳ ὅτι μισθαρνία τῶν νέων. καὶ τῷ μᾶλλον. μιζεσθαι βούλεσθαι ἢ εἶναι καλὸς κἀγαθός. τῇ δὲ ὕλῃ ὅτι ὁ μὲν φιλόσοφος περὶ τὰ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα καταγίνεται. ὁ δὲ σοφιστὴς περὶ τὸ μὴ ὂν πραγματεύεται. ἀναχωρῶν εἰς τόπον διὰ τὸ σκοτεινὸν καὶ δηδιόρατον τῷ γὰρ οὔτι οὐκ αὐτίκεσται τὸ μὴ ὄν. τοῦτο γὰρ ἀνύπαρκτον, καὶ ἀνεννόητον, καὶ μηδεμίαν ἔχον ὑπόστασιν. ὃ καὶ εἴ τις εἰπεῖν ἢ νοῆσαι βιάζοιτο περιτραπήζεται διὰ τὸ μάχην αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ περιέχειν. ἔστι δὲ τὸ μὴ ὂν καθ᾽ ὃ ἐξακούεται, οὐ ψιλὴ ἀπόφασις τοῦ ὄντος. ἀλλὰ μετὰ συνεμφάσεως τῆς πρὸς ἕτερον, ὅπερ καὶ τῷ πρώτῳ ὄντι παρέπεται. ὡς εἰ μὴ καὶ αὐτὰ μετελάμβανε τοῦ μὴ ὄντος οὐκ ἂν ἐχωρίζετο τῶν ἄλλων. νῦν δὲ ὅσα περ ἔστι τὰ ὄντα τοσαυταχῶς καὶ τὸ μὴ ὄν. τὸ γὰρ μή τι ὂν οὐκ ἔστιν ὄν. τοσαῦτα ἀπαρκεῖ πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Πλάτωνος δογματοποιΐαν εἰρῆσθαι, ὧν ἴσως τὰ μὲν, τεταγμένως εἴρηται. τὰ δέ, σποράδην τε καὶ ἀτάκτως. ὥστε μέντοι ἀπὸ τῶν εἰρημένων θεωρητικούς τε καὶ εὑρετικοὺς ἐξ ἀκολουθίας καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ δογμάτων γενέσθαι.

ΤΕΛΟΣ.

a b c d e f g h i k l m n o p q r
ſ t u x y z A B C D E F G
H I K 1 2 3 4 Omnes
quaterniones præter ulti=
mum duernionem.

VENETIIS IN AEDIBVS
ALDI, ET ANDREAE
SOCERI MEN
SE MAIO
M.D.XXI.

AL DVS.